

The image shows the front cover of an old book. The spine is on the left, bound in dark brown leather with some wear and tear. The main cover is marbled with a pattern of dark, irregular spots on a lighter, yellowish-tan background. In the bottom left corner, there is a small, rectangular library label with white text on a dark background.

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

LL
S9449B

Cl. Sem.

C. SÜETONII TRANQUILLI

O P E R A.

TEXTU

AD PRAESTANTISSIMAS EDITIONES

RECOGNITO

CONTINUO COMMENTARIO ILLUSTRAVIT

CLAVEM SÜETONIANAM ADJECIT

DETLEV CAR. GUIL. BAUMGARTEN-CRUSIUS

GYMNASII MERSEBURGENSIS CONRECTOR SOCIET. LAT.
JENENSIS SODALIS.

VOL. II.

LIPSIÆ

APUD GERHARDUM FLEISCHERUM JUN.

1816.

2020B

22454

2313192

TIBERIUS CLAUDIUS DRUSUS CAESAR

[1] **P**ATREM Claudii Caesaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem praenomine, Livia, quum Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit: fuitque suspicio, ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus est versus:

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία.

Is Drusus in quaesturae praeturaeque honore dux

Tib. Claud. Drusus] Dio 60, 2. Xiphil. et Zonaras: Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικός. Nero, quod nomen habet cod. Viterb. c. 2., dicitur etiam a Vopisc. Aurelian. 21., Tiberius infra c. 4. ab Augusto. De Germanici cognomine assumpto Noster c. 2. exponit. v. Fabric. ad Dion. l. c.

intra mensem tertium] Dio 48, 44. συνοικοῦσα ἤδη ἡ γυνὴ τῷ Καίσαρι, τίθει Κλαύδιον Δροῦσον Νέρωνα. καὶ αὐτὸν ὁ Καίσαρ καὶ ἀνείλετο, καὶ τῷ πατρὶ ἐπεμψεν· αὐτὸ τοῦτο ἐς τὰ ὑπομνήματα ἐγγράφας, ὅτι Καίσαρ τὸ γεννησέν Διοῦϊα τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ παιδίον Νέρωνι τῷ πατρὶ ἀπέδωκε. καὶ ἐκεῖνος τελευτῶν οὐ πολλῆν ὕστερον, ἐπίτροπον καὶ τούτῳ καὶ τῷ Τιβερίῳ αὐτὸν τὸν Καίσαρα κατέλιπε. ὁ δ' οὖν ὄμιλος ἄλλα τε ἐπὶ τούτῳ πολλὰ διεθρύλλει, καὶ τοῖς εὐτυχοῦσι τρίμηνα παιδία γενναῖσθαι ἔλεγεν, ὥστε καὶ ἐς παροιμίαν τὸ ἔπος προχωρήσαι. Burm. ad n. l., dum Drusum cum immaturo infante, postea ex Augusti Liviaeque matrimonio, auctore Nostro Aug. 63., prognato, confundit, immaturum partum ipse edit, immemor eorum, quae ad Aug. l. c. recte notat, nisi quod ibi etiam lectorem ad notata ad Claud. ablegat.

Raetici, deinde Germanici belli, Oceanum septentrionalem primus Romanorum ducum navigavit: trans Rhenum fossas novi et immensi operis effecit, quae nunc adhuc *Drusinae* vocantur: hostem etiam frequenter caesum, ac penitus in intimas solitudines actum, non prius destitit insequi, quam species barbarae mulieris, humana amplior, victorem tendere

Raetici] A. U. 739. v. *Dio* 54, 22. *Vell.* 2, 95. et notata a nobis ad Aug. 21. et Tiber. 9. — *Dio* l. c. ὁ Αὐγουστος πρῶτον μὲν τὸν Δροῖσον ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψε· καὶ ὃς πρὸς τοὺς ἀπαντήσαντάς οἱ αὐτῶν περὶ τὰ Τριδέντινα ὄρη συμβαλῶν, διὰ ταχέων ἐτρέψατο· ὥστε καὶ τιμὰς στρατηγικὰς ἐπὶ τούτῳ λαβεῖν, hactenus Quaestor tantum. Romam reversus, ἀστυνόμος (Aedilis) ἐπὶ τῷ Κυϊντοῦ Διλλίου καὶ ἐπὶ Παύλου Φαβίου ὑπάτων (a. 743.), καιπερ τὰς στρατηγικὰς τιμὰς ἔχων, ἀπεδείχθη, ut *Dio* 54, 32, eodemque auctore c. 34. eodem anno ἡ πανήγυρις, ἡ τῆ στρατηγίᾳ αὐτοῦ προσηκουσα, πολυτελεστάτῃ ἐποιήθη, quamquam praetura ad a. 744. potius pertinere videtur, quod, duos magistratus uno eum anno gessisse, haud probabile est, et quod *confessim post praeturam consulatum inisse* dicitur, qui in a. U. 745., ut *Dio* 55, 1.

Germanici belli] A. 742. v. *Dio* 54, 32. sequ. τοὺς Κελτοὺς τηρήσας τὸν Ῥήνον διαβαίνοντας, ἀνέκοψε. καὶ μετὰ τοῦτο ἔς τε τὴν τῶν Οὐσιπετῶν κατὰ αὐτὴν τὴν τῶν Βαταυῶν νῆσον διέβη, καὶ ἐπὶ τὴν Συγαμβρία ἐκείθεν ἐπιπαρελθὼν, συχνὰ ἐπόρθησεν· ἔς τε τὸν Ὠκεανὸν διὰ τοῦ Ῥήνου καταπλεύσας, τοὺς Φρεισίους ὤκειώσατο sequ. *Tac. Germ.* 34. cf. *Mannert* Tom. 3. p. 63. sequ.

fossas — Drusinae vocantur] *Fossam Drusianam Tacitus* dicit A. 2, 8. De loco v. *Cellar. Geogr. A.* 2, 3. p. 261. sequ. — *Aggerem* etiam coercendo Rheno a Druso inchoatum, qui conjunctusne fuerit cum fossa illa, incertum, memorat *Tac. A.* 13, 53. *Hist.* 5, 19.

species barbarae mulieris] *Dio* 55, 1. ἔς τε τὴν τῶν Χάττων ἐξέβαλε, καὶ προήλασε μέχρι τῆς Σουηβίας, τὴν τε ἐν ποσὶν οὐκ ἀταλαιπύρως χειροῦμενος, καὶ τοὺς προσημινύοντας οἱ οὐκ ἀναιμωτῶς κρατῶν, κἀντεῖθεν πρὸς τε τὴν Χερουσιαν μετέστη, καὶ τὸν Οὐΐσοιγον διαβάς, ἤλασε μέχρι τοῦ Ἀλβίου, πάντα πορθῶν. ἐκείνον γὰρ — ἐπεχείρησε μὲν περαιοθῆναι, οὐκ ἠδυνήθη δέ, ἀλλὰ τρόπαια στήσας, ἀνεχώρησε. γυνὴ γὰρ τις μαιζων ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἀπαντήσασα αὐτῷ, ἔφη· Ποῖ δῆτα ἐπέιγῃ, Δροῦσε ἀκέρεστε; οὐ πάντα σοὶ ταῦτα ἰδεῖν πέρωται. ἀλλ' ἀπίθι. καὶ γὰρ σοὶ καὶ τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου τελευτῆ πάρεστιν ἤδη sequ. ubi v. *Fabricium* de hoc et similibus speculis disseverentem.

ultra, sermone Latino prohibuisset. Quas ob res ovandi jus et triumphalia ornamenta percepit; ac post praeturam confestim inito consulatu, atque expeditione repetita, supremum diem morbo obiit in aestivis castris, quae ex eo *Scelerata* sunt appellata. Corpus ejus per municipiorum coloniarumque primores, suscipientibus obviiis scribarum decuriis, ad Urbem devectum, sepultumque est in campo Martio.

ovandi jus — percepit] A. 743. *Dio* 54, 33. διὰ μὲν οὖν ταῦτα τὰς τε ἐπινικίους τιμὰς καὶ τὸ ἐπὶ κέλῃτος ἐς τὸ ἄστυ ἐλάσαι, τῇ τε τοῦ ἀνθυπάτου ἐξουσίᾳ, ἐπειδὴν διαστρατηγήσῃ, χρῆσασθαι ἔλαβε.

morbo obiit] A. 745. in consulatu, ac statim post visum illud, secundum *Dion.* 55, 1. qui: θανμαστὸν μὲν οὖν τὸ τινα Φωνὴν παρὰ τοῦ δαιμονίου τοιαύτην τῷ γενέσθαι· οὐ μὲντοι καὶ ἀπιστεῖν ἔχω. παραχρῆμα γὰρ ἀπέβη, σκουδῆ τε ὑποστρέψαντος αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ νόσῳ τινί, πρὶν ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἔλθειν, τελευτήσαντος. *Liv.* *Epit.* 140. „Drusus a fractura, equo super crus ejus collapsio, tricesimo die, quam id acciderat, mortuus est.“

Scelerata] Ita, auctore *Floro* 1, 12, 2. „*scelerato* signata nomine, quae proficiscentes in proelium Fabios porta dimisit“ ubi *Dukerus*: „*Sceleratus* interdum significationem calamitatis habet, (cit. l. n. et *sceleratum frigus Virgil.* *Georg.* 2, 256.) et *scelus* pro calamitate, infortunio. *Guyet.* ad *Terent.* *Eun.* 2, 3, 34.“

Corpus ejus — campo Martio] *Liv.* l. c. „Corpus a Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus raptim accurrerat, Romanam pervectum, et in C. Julii tumultu conditum. Laudatus est a Caesare Augusto virico, et supremis ejus plures honores additi.“ *Dio* 55, 2. προκυθόμενος δ' ὁ Αὐγουστος, ὅτι νοσεῖ (οὐ γὰρ ἦν πόρρω) τὸν Τιβέριον κατὰ τάχος ἔπεμψε· καὶ ὅς ἔμπροσθεν τε αὐτὸν κατέλαβε, καὶ ἀποθανόντα ἐς Ῥώμην ἐκόμισε, τὰ μὲν πρῶτα μέγχε τοῦ χειμαδίου τοῦ στρατοῦ, διὰ τε τῶν ἑκατοντάρχων καὶ διὰ τῶν χιλιάρχων, ἐκείθεν δὲ διὰ τῶν καθ' ἐνάστην πόλιν πρῶτων βαστάσας. καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ προτεθέντος, διπλοῦς ὁ ἐπιτάφιος ἐλέχθη· ὃ τε γὰρ Τιβέριος ἐνταῦθα αὐτὸν ἐπήνεσε, καὶ ὁ Αὐγουστος ἐν τῷ Φλαμίνιῳ ἵππεδρόμῳ. ἐξεστράτευτο γὰρ, καὶ οὐκ ἦν οἱ ἔσιον, μὴ οὐ τὰ καθήκοντα ἐπὶ τοῖς κατειργασμένοις παρ' αὐτὴν τὴν εἰσω τοῦ πωμηρίου εἰσδόν, ἐπιτελέσαι. v. etiam ad *Tiber.* 7. et *Senec.* *consol.* ad *Polyb.* c. 34.

scribarum] sc. publicorum, de quibus v. *Ernest.* *Cl. Cic.* *Scribarum* aliarumque magistratuum operarum *decurias* dicit *Notster Aug.* 57., ubi v. not. *Graevii*, a nobis datam.

ad *Urbem*] „Male *Casaub.* ait, ad h. l. valere in. Dr. lectum

Ceterum exercitus honorarium ei tumulum excitavit, circa quem deinceps stato die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice supplicarent. Praeterea Senatus inter alia complura, marmoreum arcum cum tropaeis via Appia decrevit, et Germanici cognomen ipsi posterisque ejus. Fuisse autem creditur non minus gloriosi, quam civilis animi.

est cadaver *ad Urbem* a municipiorum et coloniarum primoribus, *in Urbem* vero a scribarum decuriis, et hinc e Foro ab Equitibus in campum Martium elatum ibique sepultum. v. *Perizon.* ad *Sanctii* Minerv. l. 4. c. 6. §. 1. "Oudendorp. *Dio* l. c. καὶ ὁ μὲν εἰς τὸ Ἄρειον πεδῖον ὑπὸ τῶν ἱππέων, τῶν τε εἰς τὴν ἱππᾶδα ἀκριβῶς τελοῦντων, καὶ τῶν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ γένους ὄντων, ἠνέχθη κἀνταῦθα πρὸ ἰδοθείς, εἰς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον κατετέθη.

honorarium ei tum. exc.] κενοτάφιον. *Dio* l. c. καὶ τιμὰς καὶ εἰκόνων καὶ ἀψίδος, κενοτάφιου τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήτῳ λαβῶν. *Aras Druso sitam* inter Rhenum et Luppianum flumen commemorat *Tac.* A. 2, 7., quam superimpositam fuisse puto tumulo, ut apud *Virgil.* *Aen.* 5, 304. „Libabat cineri Andromache, Manesque vocabat Hectoreum ad tumulum, viride quem cespite *in anem*, Et geminas, causam lacrimis, sacraverat aras.“ Id patere ex iis, quae addit Noster: *Gall. civitates publice supplicarent*, monuit jam Lips. ad *Tac.* l. c. Ceterum cum Oudend. ad n. l. et Oberlin. ad *Tac.* diversum existimo hunc tumulum a monumento Drusi apud Moguntiacum, cujus mentio apud *Eutrop.* 7, 8., et vestigia hodie servantur in nomine *Drusiloeh* h. e. *Drusi locus*, de quo adi *Burm.*

circa quem — miles decurreret] Copiose de hoc περιδρομῆς honore funebri, quem contigisse etiam Augusto narrat *Dio* 56, 42., describit in funere Severi *Herodian.* 4, 2., egit *Kirchmann.* de funer. Roman. 3, 3. p. 212. sequ.

marmoreum arcum] Ἀψίς dicitur *Dion.* 55, 2. Id. 56, 17. ἀψίδες τροπαιοφόροι et 60, 22. ἀψίς τροπαιοφόρος, ad quae l. v. *Fabric.*

Germanici cogn.] *Dio* 55, 2. Γερμανικός τε μετὰ τῶν παίδων ἐπωνομάσθεις, unde Claudius Germanici habet cognomen a *ud Dion.* 60, 2. (v. not. ad init. hujus cap.) *Joseph.* 19, 5. et in numis, quos dat *Patinus* ad h. l.

non. min. gloriosi, quam civilis animi] *Vell.* 2, 97. „adolescens tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura in huius recipit, vel industria perficit; cujus ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus satuerit artibus, in incerto est.“

Nam ex hoste super victorias opima quoque spolia captasse, summoque saepius discrimine duces Germanorum tota acie insectatus: nec dissimulasse unquam, pristinum se Reipublicae statum, quandoque posset, restitutum. Unde existimo, nonnullos tradere ausos, suspectum cum Augusto, revocatumque ex provincia, et, quia cunctaretur, interceptum veneno. Quod equidem magis, ne praetermitterem, retuli, quam quia verum aut verisimile putem; quum Augustus tanto opere et vivum dilexerit, ut coheredem semper filiis instituerit, sicut quondam in Senatu professus est, et defunctum ita pro concione laudaverit, ut Deos precatus sit, *similes ei Caesares suos facerent, sibi que tam honestum quandoque exitum darent, quam illi dedissent.* Nec contentus, elogium tumulo ejus versibus a se compositis exsculpsisse, etiam vitae memoriam prosa oratione composuit. Ex Antonia minore complures quidem liberos tulit; verum tres omnino reliquit, Germanicum, Livillam, Claudium. [2] Claudius natus est, Iulo Antonio, Fabio Africano Consulibus, Kalendis Augu-

quandoque posset] Ita Memm. Al. *quandocunque posset v. quandoque restitutum, si posset, utrumque, si quid video, ex correctione. De voc. quandoque v. ind.*

Iulo Ant., Fabio Africano Coss.] A. U. 744. Consentit Dio 60, 2. ἤγε πεντημοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, quum imperium capesset a. U. 794. — Iulus (hoc enim praenomen pro Julio ex Horat. Od. 4, 2, 2. ei asserunt Lips. ad Tac. A. 1, 10., interpr. ad n. 1., Reimar. ad Dion. 54, 26. et 56., et 55, 10., et quos alios laudat Kraus. ad Vell. 2, 100.) M. Antonii Triumviri erat filius, ob adulterium cum Julia Augusti filia necatus a. 752. v. Dion. Tac. Vell. locis cit. — Alteri Consuli, Fabio Maximo (ut dicitur Dion. 54, 36.) Africani agnomen, quod ad Antonium pertineat, scriptoris vel librarii errore adhacsisse, judicant Lips. l. c., Sigonius, Casaub. Sed jure defendit Nostrum Graev. ex indice Consulium ante Dionis l. 54., ubi Κ. Φάβιος Κ. υἱ. Ἀφρικανός dicitur, et ex Exc. Chron. Euseb., a Jos. Scaligero publicatis, ex numo deniq. aureo apud Goltzium, in quo: Iul. Anton. M. F. Q. Mx. African. Lipsium reprehendit etiam Reines. ad marginem ob Africani agnomen Antonio temere impositum.

stis, Lugduni, eo ipso die, quo primum ara ibi Augusto dedicata est, appellatusque Tiberius Claudius Drusus. Mox, fratre majore in Juliam familiam adoptato, Germanici cognomen assumpsit. Infans autem relictus a patre, ac per omne fere pueritiae atque adolescentiae tempus variis et tenacibus morbis conflictatus est; adeo, ut animo simul et corpore hebetato, ne progressa quidem aetate ulli publico privato muneris habilis existimaretur. Diu, atque etiam post tutelam receptam, alieni arbitrii, et sub paedagogo fuit; quem *barbarum et olim superiumentarium, ex industria sibi appositum, ut se quibuscunque de causis quam saevissime coërceret*, ipse quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem valetudinem et gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriae patris edebat, palliolatus novo more

Lugduni] Seneca in Apocolocynt. „Lugduni natus est — ad XVI. lapidem a Vienna natus est. Gallus germanus. Itaque quod Gallum facere oportebat, Romam cepit sequ.“ De ara Augusti v. ad Calig. 20. Biennio autem ante Claudii natales illam dedicatam fuisse, *anniversarium* igitur dedicationis diem h. l. dici, recte monent ex Dion. 54, 52. et Liv. Epit. 137. Ern. et Oudend.

German. cognomen] v. notata ad caput 1.

post tutelam receptam] „h. e. postquam sui juris effectus in tutorum esse potestate desiisset, peculiari ICtus loquendi formula, apud quos pupillus *suae tutelae effici et in tutelam suam venire* dicitur, cum pubertatis annos attingit. Quibus verbis usus etiam sic Cicero est.“ Torrent. *In tutelam suam venire* dicit Cic. de Orat. 1, 39.

gladiatorio munere] A. 759. Dio 55, 27. καὶ μονομαχίας ἀγῶνας ἐπὶ τῷ Δρούσῳ, πρὸς τὰ τοῦ Γερμανικοῦ τοῦ Καίσαρος, καὶ πρὸς Τιβερίου Κλαυδίου Νέρωνος, τῶν υἱέων αὐτοῦ, ἐγένοντο.

palliolatus] Quinctil. 11, 3, 144. „*Palliolum*, sicut fascias, quibus crura vestiuntur, et focalia, et aurium ligamenta sola excusare potest valetudo.“ Plura de hoc capitis tegmine, ab aegrotis, mollibus, meretricibus etiam gestato, dat Salmas. ad Vopisc. Aurelian. c. 45. cf. Ferrar. de re vestiar. 1, 11. et P. II. 1. 4. c. 23. (Thes. Graev. T. VI. p. 640. et 910.) et Kirchmann. de fun. Rom. 4, 9. p. 403.

praesedit; et togae virilis die, circa mediam noctem, sine sollemni officio, lectica in Capitolium latus est. [3] Disciplinis tamen liberalibus ab aetate prima non mediocrem operam dedit, ac saepe experimenta cuiusque etiam publicavit. Verum ne sic quidem quicquam dignitalis assequi, aut spem de se commodiorem in posterum facere potuit. Mater Antonia *portentum eum hominis* dictitabat, *nec absolutum a natura, sed tantum inchoatum*: ac si quem socordiae argueret, *stultiorem aiebat filio suo Claudio*. Avia Augusta pro despectissimo semper habuit: non affari, nisi rarissime; non monere, nisi acerbo et brevi scripto, aut per internuncios, solita. Soror Livilla quum audisset, ipsum quandoque imperaturum, tam iniquam et tam indignam sortem populi Romani palam et clare detestata est. Nam et avunculus major Augustus quid de eo in utramque partem opinatus sit, quo certius cognoscatur, capita ex ipsius epistolis posui. [4] *Collocutus sum cum Tiberio, ut mandasti, mea Livia, quid nepoti tuo Tiberio faciendum esset ludis Martialibus. Consentit autem uterque nostrum, semel nobis esse statuendum, quod consilium in illo sequamur. Nam si est ἀρετιος, et, ut ita dicam, ὀλίκληρος, quid est, quod dubitemus, quin per eosdem articulos et gradus producendus sit,*

sine soll. officio] i. q. *sine ullo honore*, ut Calig. 10.

Disciplinis tam. liberalibus] v. infra c. 41 et 42. Dio 60, 2. οὗτος τὴν μὲν ψυχὴν οὐ φαῦλος ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥστε καὶ συγγράφαι τινά. Tac. A. 6, 46. „composita aetate bonarum artium cupiens“ fuisse dicitur.

avunculus major] ob sororem Octaviam, matrem Antonias, matris Claudii.

ludis Martialibus] sine dubio, qui celebrati sunt ab Augusto a. U. 765., quo annos 21 natus erat Claudius. Dio 56, 27. τὰ Ἄρεια τότε μὲν, ἐπειδὴ ὁ Τίβερις τὸν ἱππόδρομον προκατέσχευ, ἐν τῇ τοῦ Αὐγεύστου ἀγορᾷ, καὶ ἱππων δρόμῳ τρόπον τινά, καὶ θηρίων σφαγῇ ἐτιμήθη. Eos Kal. Aug. non ob Claudii natales, sed dedicatum eo die Martis templum (v. Aug. 29.) celebratos dicit idem Dio 60, 5. v. Fabric. ad loc. cit.

per quos frater ejus productus fuit? Sin autem ἡλαττώσθαι sentimus eum, καὶ βεβλάσθαι, καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος, καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετιότητα, praebenda materia deridendi et illum et nos non est hominibus, τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μνηστῆριζεν εἰωθόσιν. Nam semper aestuabimus, si de singulis articulis temporum deliberabimus, μὴ προὔποκειμενον ἡμῖν, posse eum gerere honores arbitremur, nec ne. In praesentia tamen, quibus de rebus consulis, curare eum ludis Martialibus triclinium sacerdotum, non displicet nobis, si est passurus, se ab Silani filio, homine sibi affini, admoneri, ne quid faciat, quod conspici et derideri possit. Spectare eum Circenses ex pulvinari, non placet nobis. Expositus enim in prima fronte spectaculorum conspicietur. In Albanum montem ire eum, non placet nobis, aut esse Romae Latinarum diebus. Cur enim non praeficitur Urbi, si potest fratrem suum sequi in montem? Habes nostras, mea Livia, sententias, quibus placet semel de tota re aliquid constitui, ne semper inter spem et metum fluctuemus. Licebit autem, si voles, Antoniae quoque nostrae des hanc partem epistolae hujus legendam. Rursus alteris li-

εἰς τὴν τοῦ σώματος — ἀρετιότητα] Dio 60, 2. τὸ δὲ δὴ σῶμα νοσώδης, ὥστε καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς χερσὶν ὑποτρέμειν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῷ φωνήματι ἐσφάλλετο. v. infra ad cap. 30. Antea cum Oudend. edidi ἡλαττώσθαι pro ἐλαττ. ob sequens βεβλάσθαι. Politianus mutaverat ἐλαττοῦσθαι, quod alienam infert verbi vim. Tac. A. 6, 46. „Etiam de Claudio agitanti (Tiberio), quod is, composita aetate, bonarum artium cupiens erat, *immutata mens ejus* obstetit,“ haud dubie ex hac Augusti epistola.

μὴ προὔποκειμενον] absolute. Ita servavi cum Oudendorp. Alii faciliorem dant lectionem: μὴ προὔποκειμένου.

ab Silani filio] Appium Junium Silanum intelligit Lips. ad Tac. A. 13, 1., Aemiliae Lepidae, proneptis Augusti, maritum, qui censor Claudii dicitur infra c. 29. Assentitur Reines.

conspici] v. Gronov. ad Tac. 12, 49. et Liv. 4, 13.

Latinarum diebus] v. ad Caes. 79.

teris: *Tiberium adolescentem ego vero, dum tu ab-eris, quotidie invitabo ad coenam, ne solus coenet cum suo Sulpicio et Athenodoro. Qui vellem, diligentius et minus μετεώρως deligeret sibi aliquem, cujus motum, et habitum, et incessum imitaretur, misellus;*

Ἄτυχεῖ πάνυ ἐν τοῖς σπουδαίοις λίαν.

ubi non aberravit ejus animus, satis apparet ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγένεια. Item tertiis literis: *Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuisse, peream, nisi, mea Livia, admiror. Nam qui tam ἀσαφῶς loquatur, qui possit, quum declamat, σαφῶς dicere, quae dicenda sunt, non video. Nec dubium est, quid post haec Augustus constituerit, et*

Rursus alteris literis] Reines. ad h. l. notavit: „Hac epistola non videtur de Tiberio nepote Liviae, sed de Tiberio privigno suo, post Imperatore, loqui Augustus. Non potuit enim Athenodorus ad Claudii tempora pertingere aetate, quod e *Strabone* l. 14. (c. 4. §. 14.) liquet. Senex enim in patriam Tarsum venit, paullo ante quam Antonius everteretur, quod factum a. U. 723., ibique Remp. rexit usque ad mortem.“ Sed postea hanc notam retractavit, his addidis verbis: „nisi alius hic Athenodorus est a Tarsensi, quod verius.“ Hoc unice verum. Haud adeo incuriosus scriptor est Suetonius, ut de Claudio scriptam epistolam prodiderit, quae de Tiberio ageret.

Qui vellem — deligeret] Burm., Ern., Oudend. malunt: *deligerent*, ut referatur *qui delig.* ad paedagogos Claudii, Sulpicium et Athenodorum. Wolfius coactam dat interpretationem: „Vellem, alium quendam, quam Sulpicium, sibi deligeret Athenodorus.“ Equidem servavi vulg., sed mutata interpunctione, hoc sensu: *Qui h. e. quam vellem, misellus (Claudius) aliquem sibi deligeret cet.*

mihī] Jure hoc defendit Wolf. contra Burm. suadentem *tibi*, et Ernest. deleri jubentem. Ipse, Augustus dicit, rationem reddere mihi nequeo, cur placere mihi potuerit Claudius. Antea servavi *item* ob praeced. *rursus alteris literis.* Wolf. dedit *idem.* Sed hoc magis valet in transitu ad oppositum genus, non ubi in eodem argumento pergitur. v. not. ad Caes. 58.

tam ἀσαφῶς] *Seneca* in Apocoloc. Claudio tribuit „vocem nullius terrestri animalis, sed, qualis esse marinis belluis solet, *taucam et implicatam.*“ *Dio* l. c. καὶ τῆ φωνῆματι ἐσφάλλετο,

reliquerit cum nullo, praeter auguralis sacerdotii, honore impertitum, ac ne heredem quidem, nisi inter tertios ac paene extraneos, e parte sexta nuncuparit, legato quoque non amplius, quam octingentorum sestertiorum, prosecutus. [5] Tiberius patruus petenti honores consularia ornamenta detulit. Sed instantius legitimos flagitanti, id solum codicillis rescripsit, *Quadraginta aureos in Saturnalia et Sigillaria misisse ei.* Tunc demum, abjecta spe dignitatis, ad otium concessit, modo in hortis et suburbano, modo in Campaniae secessu delitescens; atque ex contubernio sordidissimorum hominum, super

quid — constituerit, et reliquerit] Inepta est, quae in nonnullis reperitur, mutatio *quin*, neque cum Steph. et Ern. inserendum *quum* vel *qui* ante *et reliquerit*, quod ipsum *et* additum fieri vetat. Ingiata quidem est scriptoris negligentia in conjungendis commatibus pro: *relicto eo* (quod dicere noluit ob sequentes ablativos: *nullo honore*), ideo tamen non expungenda. Frequens haec est nostratium etiam incuria, maxime in stilo, qui dicitur, Curiae, neque mirum, Suetonium negligentius quandoque sua lingua usum, quam nostri aevi viros, in accurate scribendo omni opera versatos et disciplina excultos.

legato quoque] Ita edidi cum Wolfio de sententia Ern. et Oudend. pro *legatoque*. Sic iere c. 6. „in tertiis heredibus — nuncupatum, legato *etiam* — prosecutus sequ.“

et Sigillaria] *Macrob.* 1, 10. „Saturnalia uno tantum die, i. e. XIII. Kal. (Januar.) solita celebrari; sed post in triduum propagata, primum ex adjectis a Caesare huic mensi diebus, deinde ex edicto Augusti, quo trium dierum ferias Saturnalibus addixit. a XVI. igitur coepta in XIII. desinunt, quo solo fieri ante consueverant. sed *Sigillariorum* adjecta celebritas in septem dies discursum publicum et laetitiam religionis extendit.“ De origine hujus festi et nominis exponit Id. c. 11. Ceterum contumelia in eo maxima fuit, quod magistratum petenti ad servorum puerorumque lusus pecuniam misit.

suburbano] substant. Al. *suburbana domo.*

sord. hominum] *Tac.* 12, 49. „Erat Cappadociae Procurator, Julius Pelignus, ignavi animi, et deridiculo corporis juxta despicendus; sed Claudio perquam familiaris, *quum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret.*“

veterem segnitiae notam, ebrietatis quoque et aleae infamiam subiit. [6] Quum interim, quamquam hoc modo agenti, nunquam aut officium hominum, aut reverentia publica defuit. Equester ordo bis patronum eum perferendae pro se legationis elegit: semel, quum deportandum Romam corpus Augusti humeris suis a Consulibus exposcerent; iterum, quum oppressum Sejanum apud eosdem gratularentur. Quin et spectaculis adveniēti assurgere, et lacernas deponere solebant. Senatus quoque, ut ad numerum sodalium Augustalium sorte ductorum extra ordinem adjiceretur, censuit: et mox, ut domus ei, quam incendio amiserat, publica impensa restitueretur, dicendaeque inter Consulares sententiae jus esset. Quod

ebrietatis qu. et aleae] v. c. 33.

Quum interim — defuit] Noli cum Bremio et Wolfio hoc comma superiori capiti attekere, quum novum argumentum, de quo auctor exponere incipit, exordiat, neque me movet, quod ἀπέδεσις deest. Sententia enim cum superioribus adhuc est conjuncta, praesertim quum antiqui scriptores capita nostro more discernere non solerent. Placet tamen, quod est in margine nonnullorum librorum: *Cui interim sequi.*

bis patronum — elegit] Tertiam legationem memorat *Dio* 59, 6., ubi a Cajo consulatus collegam assumptum narrat. Ibi ita: οὗτος ἔν τε τοῖς ἰππεύσι μέχρι τότε ἐξεταζόμενος, καὶ πρῆσβευτῆς πρὸς τὸν Γάϊον, μετὰ τὸν τοῦ Τιβερίου θάνατον, ὑπὲρ τῆς ἰκπάδος πεμφθεῖς, τότε πρῶτον, καίπερ ἕξ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη βεβιωκῶς, καὶ ὑπάτευσεν ἄμα καὶ ἐβούλευσεν. A. U. 790.

exposcerent — gratularentur] sc. Equites. Al. *exposceretur et gratularetur.* Illud exquisitius, et a scriptoris manu profectum.

lacernas deponere] superindutas togis ob tempestatis injuriam. Sic nos pallia ponimus adeuntes, qui loco sunt superiores, vel illis intrantibus. v. etiam *Ferrar. de re vestiariar. P. II. l. x. c. 29.* (Thes. T. VI. p. 822.)

sodalium Augustalium] A. 767. *Tac. A. 1, 54.* „Idem annus novas cerimonias accepit; addito *sodalium Augustalium* sacerdotio; ut quondam T. Tattius retinendis Sabinorum sacris sodales Titius instituerat. *sorte ducti e primoribus civitatis unus et viginti; Tiberius Drususque et Claudius et Germanicus adjiciuntur.*“ *Dio* 56, 46. et 58, 12. τοὺς τοῦ Αὐγούστου θιασώτας et 59, 7. τοὺς ἱερεῖς Αὐγουστείους dicit.

decretum abolitum est, excusante Tiberio imbellicitatem ejus, ac damnum liberalitate sua resarturum pollicente. Qui tamen moriens et in tertiis heredibus eum ex parte tertia nuncupatum, legato etiam circa sestertium vicies prosecutus, commendavit insuper exercitibus, ac Senatui populoque Romano inter ceteras necessitudines nominatim. [7] Sub Cajo demum fratris filio, secundam existimationem circa initia imperii omnibus lenociniis colligente, honores auspiciatus, consulatum gessit una per duos menses: evenitque, ut primitus ingredienti cum fascibus Forum, praetervolans aquila dexteriore humero consideret. Sortitus est et de altero consulatu in quartum annum; praeseditque nonnunquam spectaculis in Caji vicem, acclamante populo, *Feliciter, partim patruo Imperatoris, partim Germanici fratri.* [8] Nec eo minus contumeliis obnoxius vixit. Nam et si paulo serius ad praedictam coenae horam occurrisset, non nisi aegre, et circuito demum triclinio, recipiebatur: et, quoties post cibum addormisceret, quod ei fere accidebat, olearum ac palmularum ossibus inces-

cōsulatum gessit] A. U. 790. v. Calig. 15. et *Dion.* 59, 6.

Sort. est et de altero consulatu] Nisi cui praeproperae Gro-noviorum placent emendationes, patris: *sort. est et de proconsulatu in sextum annum, filii: de Asiae proconsulatu*, quae tamen jure nullum talere punctum, id tenendum est, quod Burm. et Ern. statuerunt, Cajum, quamvis restituta populo comitiorum specie, Caesaris exemplo in plures annos Consules nominasse, relicta de anno, quo magistratum inirent, sortitione. Claudio igitur, finito a. 791. primo consulatu, altera sors cecidit in a. 795., quo suo jure hanc dignitatem obtinuit.

praeseditque — in Caji vicem] De hoc enim *Dio* 59, 7. οὐ μέντοι καὶ αὐτὸς τοῖς ἡνίοχοις ἀπισσημένον, ἀλλ' ἐν προέδρῳ μετὰ τοῦ τῶν ἀδελφῶν καὶ μετὰ τῶν συνιερέων τῶν Αὐγουστειῶν συνεβ-άσατο.

contumeliis obnoxius] Calig. 23. „Nam Claudium patrum non nisi in ludibrium reservavit.“ *Senec.* Apocoloc. fin. „Apparuit subito C. Caesar, et petere illum in servitutum coepit; producit testes, qui illum viderant ab illo fugris, ferulis, colaphis vapulantem.“ *De copreis* v. ad *Tiber.* 61.

sebatur: interdum ferula flagrove, velut per ludum, excitabatur a copreis. Solebant et manibus stertentis socci induci, ut repente expergefactus faciem sibi confricaret. [9] Sed ne discriminibus quidem caruit: primum in ipso consulatu, quod Neronis et Drusi, fratrum Caesaris, statuas segnius locandas ponendasque curasset, paene honore summotus est; deinde, extraneo vel etiam domesticorum aliquo deferente, assidue varieque inquietatus. Quum vero detecta esset Lepidi et Gaetulici conjuratio, missus in Germaniam inter legatos ad gratulandum, etiam vitae periculum adiit: indignante ac fremente Caio, patruum potissimum ad se missum, quasi ad puerum regendum; adeo, ut non defuerint, qui traderent, praecipitatum quoque in flumen, sicut vestitus advenerat. Atque ex eo nunquam non in Senatu novissimus consularium sententiam dixit, ignominiae causa post omnes interrogatus. Etiam cognitio falsi testamenti recepta est, in quo et ipse signaverat. Postremo etiam sesterlium octogies pro introitu novi sacerdotii coactus impendere, ad eas rei familiaris angu-

Lepidi et Gaetulici conjuratio] A. 792. Dio 59, 22. Γαιτουλικὸν Λευτοῦλον, τὰ τε ἄλλα εὐδόκιμον ὄντα, καὶ τῆς Γερμανίας δέκα ἔτεσιν ἄρξαντα, ἀπέκτεινεν (Cajus), ὅτι τοῖς στρατιώταις ψικεῖωτο. De Lepido v. quae diximus ad Cal. 24. de Gaetulico ad Ej. c. 8.

missus in Germaniam] Dio c. 23. πρέσβεις ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρω, καὶ τὸν Κλαύδιον αἰρετὸν ἔπεμφαν· τοῦτο δὲ εἰδυσχέρανεν (Cajus), ὥστε καὶ αὐτὸς ἀπειπεῖν, μήτε ἐπαίνου τι μήτε τιμῆς ἐχόμενον τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ γενέσθαι, et postea: καὶ τὸν Κλαύδιον ἀπέκτεινεν ἄν, εἰ μὴ κατεφρόνησεν αὐτοῦ, τὰ μὲν τῇ φύσει, τὰ δὲ καὶ ἐκ προνοίας, πολλὴν νουθεσίαν προσποιουμένου.

novissimus — interrogatus] cf. notata ad Caes. 21.

recepta est] h. e. admissa in Senatu, non rejecta, quamquam signum patrum Principis satis ad fidem testamenti valere debuisse.

sestertium octogies — impendere] Dio 59, 28. Δία Λατιάλιον (v. Calig. 22.) αὐτὸν ὀνομάσας (Caligula), τὴν τε Καισωνίαν τὴν γυναῖκα καὶ τὸν Κλαύδιον, ἄλλους τε τοὺς πλουσιωτάτους, ἱερέας προσέθετο, πεντήκοντα καὶ δικοσσίας ἐπὶ τούτῳ παρ' ἑκάστου μυριάδας λαβών, h. e. centies HS. Cur Ernest. vexet verbum *impen-*

stias decidit, ut, quum obligatam aerario fidem liberare non posset, in vacuum lege praediatrica venalis pependerit sub edicto Praefectorum. [10] Per haec

dere, (quod de pecunia *adituali* recte interpretantur Gronov. ad Tac. A. 2, 65. et Burm. ad h. l. coll. Plin. Ep. 10, 113.) legendum censens *pendere*, non video. Nam *impendebat* etiam in sacerdotium recens initum, quod *pendebat*.

decidit] h. e. e feliciori rei familiaris conditione ad angustias dejectus est. Non est igitur, quod mutes cum Ern. *recidit*. Utrumque verbum mutationem in pejus significat, illud adjuncta loci, hoc temporis notione. Et vulgatam, retractata sententia, tuetur Ern. ad Tac. A. 2, 58. ubi: „quamvis domus Hortensii pudendam ad inopiam *delaberetur*.“ Nos: *herabsinken*.

obligatam aerario fidem] ex quo mutuam sumserat pecuniam illam, quam de suo numerare haud potuerat, obligatis praediis (*mit hypothekearischer Einsetzung seiner Besitzungen*).

in vacuum — Praefectorum] Quum dissolvere contractum aes alienum non posset, possessiones ejus s. praedia obligata aerario *edicto Praefectorum* (sc. aerario, h. e. eo tempore Praetorum ex instituto Augusti, cujus vitam v. c. 56., mutato serius a Claudio, v. c. 24., ut adeo haud opus sit correctione *Praetorum*, quam protulit Loens. Epiphyll. 9, 1.) praescripta sunt ut venalia, ut ex pretio inde percepto aerario satisfaceret, unde ipse *venalis pependisse* eodem modo, quo *proscriptus, publicatus aliquis*, dicitur, pro bonis, de quo loquendi genere v. Broukhus. et Burm. ad h. l., Harduin. ad Plin. 13, 15. (29.) et infra Domit. 9. „rei, qui ante quinquennium proximum apud aerarium *pependissent*.“ Id factum *lege praediatrica*, qua obligata publico praedia eorum, qui solvendo non essent, venibant, de qua post Salmas. de modo usur. c. 16. v. Ernest. Cl. Cic. in *praediatricus*. Restant voc. *in vacuum*, dubiae interpretationis. Torrent. explicat: bona proscripta fuisse, tanquam *vacua* aut *vacantia*, h. e. quae sine domino esse viderentur, donec in fiscum cogerentur. Salmas. cum aliis *frustra* (ex Gloss. εἰς μάτην, *frustra, in vacuum*) h. e. *nemine se emptorem profitente*, quod probat etiam Wolfius. Ernest. cum Gronov. et Oudend.: „contumeliae tantum et sollicitudinis injiciendae causa, non, ut auctio fieret.“ Jejuna est aliorum explicatio: *in aërem*, quam attingisse sat est. Equidem *in vacuum* esse puto: in residuam aeris alieni partem s. ad dissolvendum, quod decrat ad totam summam, aerario debitam (*für den noch nicht getilgten, noch leer stehenden Rest der Schuldsomme, wo das dedit noch nicht geschrieben war*). In re dubia aliquid novi atulisse, relicto doctioribus iudicio, sufficit.

ac talia maxima aetatis parte transacta, quinquagesimo anno imperium cepit, quantumvis mirabili casu. Exclusus inter ceteros ab insidiatoribus Caji, quum, quasi secretum eo desiderante, turbam summoverent, in diaetam, cui nomen est Hermaeum, recesserat. Neque multo post rumore caedis exterritus, prorepit ad solarium proximum, interque praetenta foribus vela se abdidit: latentem discurrens forte gregarius miles, animadversis pedibus, e studio sciscitandi, quisnam esset, agnovit, extractumque, et prae metu ad genua sibi accidentem, Imperatorem saluta-

Per haec ac talia] Müller. Observ. eit. p. 17. suadet: *per haec, ac s. et alia*, quoniam hae voces in Mss. solent turbari. Codex, cujus collatio notata est ad marginem ed. Plant., habuit: *et similia*.

quinquagesimo anno] A. U. 794. Dio 60, 2. ἦγε δὲ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. v. supra ad c. 2.

quantumvis mir.] i. e. valde. v. ind. Mox Ern. praefert more suo nonnullorum lectionem: *summoversent*, ob sequ. *recesserat*. Neque hic obsequi ei possum. *Summoverent* non ad *recesserat* est referendum, sed ad *exclusus*, et quum tota ῥῆσις: *quum — summov.* additamentum sit ἐπεξηγητικόν, imperfecto opus.

ad solarium proximum] s. *heliocaminum*, quocum conjunctum erat cubiculum, cujus foribus vela praetenta. cf. *Plin. Epist.* 2, 17. „In hac (diaeta) *heliocaminus*, alia xystum, alia mare, utraque solem, *cubiculum autem valvis*, cryptoporticum fenestra prospicit.“ *Lamprid. Heliogab.* 14. „Objectu *veli cubicularis*, quod in introitu erat cubiculi, se texit.“ Burmanni sententiam, qui defendit correctionem: *scalarium*, taxavit Ernest. in excurs. ad h. l. v. etiam Lips. ad *Tac. A.* 13, 5. — Ceterum cf. *Dion.* 60, 1, qui rem, de qua Noster, ita describit: κὰν τούτῳ στρατιῶταί τινες ἐς τὸ Παλάτιον, ὅπως τι συλήσωσιν, εἰσελθόντες εὗρον τὸν Ἰλαύδιον ἐν γωνίᾳ που σκοτεινῇ κατακεκρυμμένον, (συνῆν τε γὰρ τῷ Γαίῳ, καὶ τότε τὴν παραχῆν φοβηθεῖς, ὑπέπηξε) καὶ αὐτὸν τὸ μὲν πρῶτον, ὡς καὶ ἄλλον τινὰ ὄντα, ἢ ἔχοντά τι, ἐξείλικυσαν· ἐπειτα δὲ γνωρίσαντες, αὐτοκράτορα προσηγόρευσαν, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτὸν ἤγαγον. καὶ τούτου μετὰ τῶν ἄλλων, οἷα τοῦ τε βασιλικοῦ γένους ὄντι, καὶ ἐπιεικῆ νομιζομένῳ, πᾶν τὸ κράτος αὐτῷ ἔδωκαν. Copiosior adhuc *Joseph.* 19, 3. qui κατὰ τι προσβατὸν ὀλίγαις βασιμῖσι χωρίον latuisse eum dicit. Facilem, conciliandi singulas narrationes, viam ostendit Ern. exc. cit.

vit. Hinc ad alios commilitones, fluctuantes; nec quicquam adhuc quam frementes, perduxit. Ab his lecticae impositus, et, quia sui diffugerant, vicissim succoliantibus in castra delatus est, tristis ac trepidus, miserante obviam turba, quasi ad poenam raperetur insons. Receptus intra vallam, inter excubias militum pernoctavit, aliquanto minore spe, quam fiducia. Nam Consules cum Senatu et cohortibus urbanis Forum Capitoliumque occuparant, asserturi communem libertatem: accitusque et ipse per Tribunos plebis in Curiam ad suadenda, quae viderentur, *vi se et necessitate teneri*, respondit. Verum postero die, et Senatu segniore in exsequendis conatibus, per laedum ac dissensionem diversa consentium, et multitudine, quae circumstabat, unum rectorem jam et nominatum exposcente, armatos pro concione jurare in nomen suum passus est; promisitque singulis qui-

quia sui diffugerant] Joseph. l. c. ἐπεὶ καὶ οἱ τὸ Φορεῖον αὐτοῦ Φέροντες, περὶ τὴν ἀρπαγὴν αὐτοῦ παραγενομένης Φυγῆς, ἔσωζον αὐτούς. Idem, *gregarium* illum militem e praetorianis fuisse, (in quo praeter rem dissensum a Nostro quaerit Casaub.) *Gratum*que nominatum, narrat. Pro sui n. l. vulg. *servi*.

al. minore spe quam fiducia] Antea de vita etiam trepidaverat; redierat *fiducia* in castris praetorianorum; sed nulla adhuc imperii *spes* homini misello. Perizonii conjecturam: *al. majore spe qu. fid.*, quae et ipsa bonum dat sensum, haud necessariam tamen, placere sibi fatetur Ernest.

Nam Consules — libertatem] v. Calig. 60. Dio 60, 1. οἱ δ' ὑπατοὶ τέως ἄλλους μὲν καὶ δημάρχους (Οὐθράνιον et Βροῦχον eos appellat Joseph. l. c.) πέμποντες, ἀπηγόρευον αὐτῷ, μηδὲν τοιοῦτου ποιεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ δῆμῳ καὶ τῇ βουλῇ καὶ τοῖς νόμοις γενέσθαι. ἐπεὶ δὲ αὐτούς οἱ συνόντες σφίσι στρατιῶται ἐγκατέλιπον, τότε δὴ καὶ αὐτὰὶ ὡμολόγησαν, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα ἐς τὴν αὐταρχίαν ἤκουσα ἦν, αὐτῷ ἐψηφίσαντο. Omnino Josephi lege narrationem, longiorem, quam quae excerpri possit. Ceterum ad marg. ed. Plant. notatum e cod. *occuparant, ut asserturi, mox sentientium pro consentium*.

ad suadenda] Ern. manifestum praefert glossema: *consenda*. Imo legatos ipso voc. *suadere* usos existimo, ut minoris potestatis, quam *consere*, erga hominem, quem rebus praefici nollent.

na dena sestertia, primus Caesarum fidem militis etiam praenno pigneratus. [1.] Imperio stabilito, nihil antiquius duxit, quam id biduum, quo de mutando Republicae statu haesitatum erat, memoriae eximere. Omnium itaque factorum dictorumque in eo veniam et oblivionem in perpetuum sanxit, ac praestitit; Tribunis modo ac Centurionibus paucis e conjuratorum in Cajum numero interentis, exempli

quina dena sest.] *Joseph.* Κλαύδιος δὲ τῷ στρατῷ συλλεχθέντι διελέγετο, δοκούς λαμβάνων, ἢ μὴν ἐμμένειν πίστει τῇ πρὸς αὐτὸν, καὶ θαρεῖται τοὺς σωματοβιβλακας πεντακισχιλίας δραχμαῖς κατὰ ἑκάστου ἀνδρα, τοῖς τε ἡγεμόσιν αὐτῶν ἀναλογον τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τοῖς ὅποι ποτὲ στρατοπέδοις ὑπισχνεῖται τα ἴμοια, ex quo loco Ernest. haud improbabiliter conjectura, n. l. XX. Sestertia pro XV. reponenda censet. Non audiendus enim Torrent., qui huc refert donativum 25 drachmarum, quotannis accepti imperii die militibus distributum, auctore *Dione* 60, 12. *Margo Plant.* dat *quaterna*, ut antea *armatus* pro *armatos*, utrumque inepte.

primus — pigneratus] *Gibbon Hist. c. 5.* „To divert the Praetorian bands from these dangerous reflections, the firmest and best established princes were obliged to mix blandishments with commands, rewards with punishments, to flatter their pride, indulge their pleasures, connive at their irregularities, and to purchase their precarious faith by a liberal donative; which, since the elevation of Claudius, was exacted as a legal claim on the accession of every new emperor“ ad qu. l. vide not. 6.

Omnium itaque — praestitit] *Dio* 60, 3. τοῖς γε μὴν ἄλλοις (praeter Caligulae percussores), οἳ τὴν δημοκρατίαν ἐμφανῶς ἐσπούδασαν, ἢ καὶ ἐπίδοξοι λήψεσθαι τὸ κράτος ἐγένοντο, εὐχ ὕσον οὐκ ἐμνηστιακῆσεν, ἀλλὰ καὶ τιμὰς καὶ ἀρχὰς ἔδωκεν. ἐκδηλότατα γὰρ καὶ ἐν τοῖς πάντων πῶποτε (lego ἐν τοῖς πᾶσι πῶποτε vel potius ἐν τοῖς πάντως πῶποτε &c. τὴν ἀδειαν ὑποσχομένοις καὶ παρεσχηκόσι), οὐ τῷ λόγῳ μόνον τὴν ἀδειαν σφίσι, κατὰ τὸν τῶν Ἀθηναίων ζῆλον, ὡς ἐλεγεν, ὑπέσχετο, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔργῳ παρέσχε. v. *Oros.* 7, 6. de hac ἀμνηστία docte disserentem.

Tribunis — interentis] *Dio* l. c. τὸν μὲν οὖν Χαίρεαν, καὶ τινὰς ἄλλους (*Lurum* addit *Josephus*), καίπερ πάντῃ ἐπὶ τῷ τοῦ Γαίου θανάτῳ ἠσθεῖς, ὁμῶς ἀπέκτεινεν. οὐ γὰρ, ὅτι τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐκείνου πρᾶξιν εἰλήφει, χάριν αὐτῷ ἔδωκε, ἀλλ' ὅτι ἐτέλεμμεν αὐτοκράτορα ἀποσφάσαι, ἐδυσχεμαίνεν, πρὸς τὸ κατ' αὐτὸν εἰς ἀσφάλειαν προορῶμενος (*Suet. exempli causa, Joseph. ἐπ' ἀπετροπῇ τοῦ μέλλοντος χρένου*). ἐπραξε δὲ τοῦτο, εὐχ ὡς καὶ τῷ Γαίῳ τιμωρῶν,

simul causā; et quod suam quoque caederē depopō-
scisse cognoverat. Conversus hinc ad officia pietatis,
jusjurandum neque sanctius sibi, neque crebrius, in-
stituit, quam PER AUGUSTUM. Aviae Liviae di-
vinos honores, et Circensi pompa currum elephan-
torum, Augustino similem, decernenda curavit. Pa-
rentibus inferias publicas, et hoc amplius, patri Cir-
censes annuos natali die; matri carpentum, quo per
Circum duceretur, et cognomen Augustae, ab viva
recusatum. Ad fratris memoriam, per omnem occa-

ἀλλ' ὡς ἐκυτῶ ἐπιβουλεύσαντα λαβῶν. καὶ οἱ ὁ Σαβῖνος ἐβίων συναπέ-
θανε, μὴ ἀξιώσας κολασθέντος αὐτοῦ περιῖναι.

per Augustum] s. per Genium Augusti. v. ad Calig. 27.

Liviae div. honores] quos prohibuerat Tiberius, cujus v. c.
51. — Dio 60, 5. τὴν τήθην τὴν Διοῦϊαν οὐ μόνον ἴκπων ἀγῶσιν
ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ ἀκηθανάτισεν, ἀγαλμα τέ τι ἐν τῷ Αὐγουστείῳ
ἰδρῦσας, καὶ τὰς θυσίας ταῖς ἀσιταρθένοις ἱεροποιεῖν προστάξας, ταῖς
τε γυναῖξιν ὄρκιον τὸ ὄνομα αὐτῆς ποιῆσθαι κελεύσας.

currum eleph. Augustino sim.] Currum Augusti, cui quatuor
elephanti cum rectoribus juncti, exhibet numus, a Patino ad h.
l. illustrandum allatus, inscriptusque: *Divo Augusto S. P. Q. R.* —
Liviae autem carpentum a bigis *corvarum* tractum ostendit nu-
mus de consecratione Liviae apud *Guther.* de jure man. c. 6. et
25., qui occasionem inde cepit, νοθείας nostrum locum accusandi.
v. *Burm.* — Ceterum idem honos tributus Drusillae sorori a
Caligula. Dio 59, 13. ἀγαλμα αὐτῆς ἐπ' ἐλεφάντων ἐν ἀρμα-
μάξῃ ἐς τὸν ἵππόδρομον ἐσήγαγε, et Pertinaci a Severo. *Xiphil.*
74, 4. χρύσειν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἄρματος ἐλεφάντων ἐς τὸν
ἵππόδρομον ἐσήγαγε. cf. *Joh. Scheffer.* de re vehic.
2, 17.

matri carpentum] Prius similia, quae Caligula instituit,
auctore Nostro c. 15. „Inferiasque his annua religione publice
instituit, et eo amplius *matri Circenses, carpentumque, quo in
pompa traducereur,*“ qu. l. confirmatur etiam n. quo, sc. matris
simulacrum, per Circ. duceretur, pro vulg. quod. De carpento
v., quem ibi jam citavi, Lips. ad Tac. A. 12, 42. — Ceterum
rem tradit Dio 60, 5. τῷ Δρούσῳ τῷ πατρί, τῇ τε Ἀντωνία τῇ
μητρὶ ἵπποδρομίας ἐς τὰ γενεσια ἔδωκε, τὰς πανηγύρεις, τὰς ἐς ταυ-
τὸν αὐταῖς συμβαινούσας, μεταθεῖς ἐς ἑτέρας ἡμέρας, ὅπως μὴ ἄμα
ποιῶνται.

ab viva recusatum] Ita ex emendatione Lips. ad Tac. A. 1, 8.

sionem celebratam, comoediam quoque Graecam Neapolitano certamine docuit, ac de sententia iudicum coronavit. Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum ac sine grata mentione transmisit, testatus quondam per edictum, *Tanto impensius pelere se, ut natalem patris Drusi celebrarent, quod idem non esset et avi sui Antonii.* Tiberio marmoreum arcum juxta

et Harduin. ad *Plin.* 15, 30. (40.) edidi cum Wolfio pro: *ab avia* h. e. a Livia, quam *Augustiae* nomen receisse, plurimi scriptorum loci et numi testantur. Antoniae autem eundem praeter alios honorem decretum a Caligula, notavimus ad *Cal.* 15.

Ad fratris mem. — docuit] Vitam moresque Claudii, quos Neapoli ostendit, describit etiam *Dio* 60, 6., quamvis non memoratis honoribus, Germanici fratris memoriae tributis. Is enim: ἔν γε τῇ Νεαπόλει καὶ παντάσῃσιν ἰδιωτικῶς ἔζη. τὰ τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ συνόντες οἱ δικτάτο, καὶ ἐν μὲν ταῖς τῆς μουσικῆς Σεωρίαις, ἱματίου καὶ κρητίδα, ἐν δὲ τῇ γυμνικῇ ἀγῶνι, πορθηρίδα καὶ στέφανον χρυσοῦν ἐλάμβανε. De certamine Neapolitano v. *Aug.* 98. *Strabon.* 5, 4, 7. καὶ δὲ πεντετηρικὸς ἰσθὸς ἀγῶν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μουσικὸς τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις πάντων κατὰ τὴν Ἑλλάδα, et quos alios laudat *Fabr.* ad *Dion.* l. c. Ceterum n. l. non cubito *docuit* interpretari: *edidit* ipse suo stilo, discique a scenicis jussit (*er liess das Stuck einlernen*), quo sensu hoc verbum frequentatur. v. *Torrent.* Poeticae enim operam dedisse Claudium, quamvis taceat *Suetonius*, ostendunt plura loca *Senec.* *Apocolocyntoseos*, maxime versus in carmine epicedio: „*vosque Poetae lugete novi.*“ Quod autem *Ernest.* objicit, argumentum fabulae debuisse esse fratrem Germanicum, eique non convenire comoediam, id ego non moror. Solenne erat certamen musicum, eique ut homo Graecus se interjiciebat Claudius, ita tamen, ut ludos ipsos fratris memoriae dedicaret, *per omnem occasionem celebratae*, ex quo erat aliqua indigno Imperatore certamini excusatio. Alii praetulerunt *Beroaldi* conjecturam *dedit*, in plures editiones receptam. *Müllero* *docuit* glossa videbatur, ac vere abfuit a codice, cujus collatio est ad marg. ed. *Plant.*

ac — coronavit] Non subaudiendum vel addendum *se*, sed comoediam h. e. fabulae a se scriptae coronam adjudicavit, sed de sententia iudicum. Ita *Nero* c. 24. *victorem se ipse pronuntiabat.* Unde gestasse videtur Claudius στέφανον χρυσοῦν, quum praesideret ludis, ut prodit *Dio* l. c.

Pompeji theatrum, decretum quidem olim a Senatu, verum omissum, peregit. Caji quoque etsi acta omnia rescidit, diem tamen necis, quamvis exordium principatus sui, vetuit inter festos referri. [12] At in semet augendo parcus atque civilis, praenomine *Imperatoris* abstinuit, nimios honores recusavit, sponsalia filiae, natalemque geniti nepotis silentio, ac tantum domestica religione, transegit. Neminem exsulum, nisi ex Senatus auctoritate, restituit. Ut sibi in Curiam Praefectum Praetorii Tri-

juxta Pomp. theatrum] sine dubio ob restitutionem hujus theatri susceptam. v. Tiber. 47.

Caji quoque — referri] Dio 60, 4. τὰ τε τέλη τὰ ἐπὶ τοῦ Γαΐου ἐσαχθέντα, καὶ τὰλλα ὅσα ἐπηγορίαν τινὰ τῶν πραχθέντων ὑπ' αὐτοῦ εἶχε, κατέλυσε μὲν, οὐκ ἀθρόα δέ, ἀλλ' ὡς ἐνάστω πη προσέτυχε, et postea: ἀλλὰ καὶ τῆς γερουσίας ἀτιμῶσαι τὸν Γαΐον ἐβελήσασθαι, ψηφισθῆναι μὲν αὐτὸς ἐνώλησεν, ἰδίᾳ δὲ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ νυκτὸς ἀπάσας ἠφάνισε. Pro festos al. inepte fastos. v. Oudend. et Ern.

At — parcus atque civilis] Dio 60, 5. dissentire videtur, dicens: τὰ ψηφισθέντα οἱ εὐθύς πάντα, πλὴν τῆς τοῦ πατρὸς ἐπωνυμίας, ἐδέξατο. Sed Id. c. 5. αὐτὸς οὐδὲν ἔξω τῶν ὀνομάτων τῶν ἐς τὴν ἀρχὴν φερόντων ἐδέξατο. ἐν γὰρ διη τῇ τοῦ Αὐγούστου νομηνία, ἐν ἣ ἐγενένητο, ἠγωνίζοντο μὲν ἴπποι, οὐ δὲ ἐκείνους δέ, ἀλλ' ὅτι ὁ τοῦ Ἄρως ναὸς ἐν ταύτῃ καθιέρωτο, καὶ διὰ τοῦτο ἀθησίοις ἀγῶσιν ἐτετίμητο. ἐν τε οὖν τούτοις ἐμετρίαζε, καὶ προσαπηγόρευσε μῆτε προσμυεῖν τινα αὐτόν, μῆτε θυσίαν οἱ μηδεμίαν ποιεῖν· τὰ τε ἐπιβοήματα τὰ πολλὰ καὶ ὑπέρογνα ἔπαυσε· καὶ εἰκόνα μίαν, καὶ ταύτην ἀργυρᾶν, ἀνδριάντας τε δύο χαλκοῦ τε καὶ λίθου, ψηφισθέντας αὐτῷ τὰ πρῶτα, ἔλαβε.

sponsalia filiae — transegit] Dio c. c. τὰς γοῦν θυγατέρας ἐν τῷ ἔτει τούτῳ (a. 794), τὴν μὲν ἐγγυήσας Λουκίῳ Ἰουλίῳ Σιλανῶ, τὴν δὲ ἐκδοῦς Γναίῳ Περπητίῳ Νίαγῳ, οὐδὲν ἐξαιρετον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίδαξε, καὶ ἡ βουλή ἠθροίσθη, qui locus docet, veram esse interpretationem Beroaldi τοῦ *silentio* per: sine publica festivitate. Quod autem Suet. de genito *nepote*, quem cum aliis ignoro, id Dio veri similis de filio Britannico, nato vicesimo imperii die, 60, 12. οὕτω τε ὡς ἀληθῶς ἐς πάντα τὰ τοιαῦτα ἐμετρίαζεν, ὥστε γεννηθέντος αὐτῷ υἱοῦ, ὃς τότε μὲν Κλαύδιος Τιβερίος Γερμανικός, ὕστερον δὲ καὶ Βρεττανικός ἐπωνομάσθη, οὐτ' ἄλλο τι ἐπιφανές ἔπραξεν, οὐτ' Αὐγούστου αὐτόν, ἢ τὴν Μεσσαλίαν Αὐγούστου ἐπικληθῆναι ἐφῆκεν.

Neminem exulum — restituit] Restituit autem plerosque. Dio.

bunosque militum secum inducere liceret, utque rata essent, quae procuratores sui in iudicando statuerent, precario exegit. Jus nundinarum in privata praedia a Consulibus petiit: cognitionibus magistratum, ut unus e consiliariis, frequenter interfuit. Eisdem,

c. 4. τοὺς ἐπιεσόντας ἀδίκως ὑπὸ τοῦ Γαίου, τοὺς τε ἄλλους, καὶ τὰς ἀδελφάς, τὴν τε Ἀγριππίαν καὶ τὴν Ἰουλίαν, καταγαγών, τὰς εὐσίας σφίσιν ἀπέδωκε.

Ut sibi in Curiam — inducere liceret] Jam Tiberius a. 785., ut Macro Praefectus Tribunorumque et Centurionum pauci secum introirent, quoties Curiam ingrederetur, petiit; factumque large, et sine praescriptione generis aut numeri, Senatusconsultum“ auctore Tac. A. 6, 15. Claudius autem, quod Dio 60, 23. Ῥουφρίῳ Πωλίῳ τῷ ἐπέρχῳ εἰκόνα καὶ ἔδραν ἐν τῇ βουλευτικῇ, ὁσάνις ἂν ἐς τὸ συνέδριον αὐτῷ συνεσίῃ, ἔνειμς καὶ ἵνα γε μὴ καινοτομεῖν τι δοῖῃ, εἶφη καὶ τὸν Δῦγουστον ἐπὶ Οὐαλερίῳ τινὸς Δίγυος τοῦτο πεποιημέναι.

quae procuratores — statuerent] Intelligo cum Ern. de *procuratoribus* fisci Principis, qui et in Urbe et in provinciis erant, quo sensu hoc nomen Calig. 47. et creberime occurrit, (v. ind.,) non de Praefectis provinciis Caesareis, qui et ipsi Procuratores dicti, *δικηκταί*, (v. ad Aug. 47.) quibus iurisdictio et imperium antea jam competebat, atque vera est sententia Ernestii, cum n. I. conjungentis alterum Tac. A. 12, 60. „Eodem anno (a. 807.) saepius audita vox Principis, *parem vim rerum habendam, a Procuratoribus suis judicatarum, ac si ipse statuisset*“ ubi conqueritur auctor, post diurna de iudiciis inter ordines Reip. Romanae dissidia, tandem „Claudiam libertos, quos rei familiari praefecisset, sibi et legibus adaequasse.“ Nempe, quod initio precario tantum, postea, in immensum aucta libertorum potentia, *jussu* etiam in Senatu exegit summae imbellicitatibus Imperator. Diversa tamen est disputatio Lipsii ad Tac. l. c. Ceterum cf. quos citavit Bachius Histor. Jur. R. pag. 352. ed. Stockmann.

Jus nundinarum] Apte comparat Torrent. Plin. Epist. 5, 4. „Vir praetorius Solers a Senatu petiit, ut sibi, instituere in agris suis nundinas, permitteretur.“ Sed, quem huc trahit idem vir doctus, locum Cic. Phil. 2, 56., prorsus alienum esse, qui accuratius perlegerit, facile videbit.

cognitionibus — interfuit] Recte intelligit Ernest. de iurisdictione ordinaria. De ea enim sermo etiam apud Dion. 60, 4., qui, postquam assidue jus dixisse Claudium memoravit (v. ad c. 14.), addit: *πολλάκις δὲ καὶ τοῖς ὑπάτοις τοῖς τε στρατηγοῖς, καὶ*

spectacula edentes, surgens et ipse cum cetera turba, voce ac manu veneratus est. Tribunis plebis aduentibus se pro tribunali excusavit, quod propter angustias non posset audire eos, nisi stantes. Quare in brevi spatio tantum amoris favorisque collegit, ut, quum profectum cum Ostiam perisse ex insidiis nunciatum esset, magna consternatione populus, et militem quasi proditorem, et Senatum quasi parricidam, diris execrationibus incessere non ante destiterit, quam unus atque alter, et mox plures, a magistratibus in Rostra producti, salvum et appropinquare confirmarent. [13] Nec tamen expers insidiarum usquequaque permansit, sed et a singulis, et per factionem, et denique civili bello infestatus est. E plebe homo nocte media juxta cubiculum ejus cum

μάλιστα τοῖς τὴν διοίκησιν ἔχουσι (h. e. Praetoribus aerario praefectis, de quibus dictum ad Aug. 36. et dicitur ad Claud. 24.), συνεξητάζετο, καὶ ὀλίγα παντελῶς τοῖς ἄλλοις δικαστηρίοις ἐπέτρπε.

surgens — veneratus est] Idem fecit in Curia, ut prodit Dio 60, 6. τῶν ὑπᾶτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβάντων ποτὲ ἀπὸ τῶν δίφρων, ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προσεξάνεστη τε καὶ ἀντιπροσῆλθε σφίσι, et c. 19. κἂν τῷ συνεδρίῳ αὐτὸς μὲν ἐξανίστατο, εἴ ποτε ἐπὶ πολὺ εἰ ἄλλοι ἐστήμεσαν. καθήμενος γὰρ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας, πολλάκις ἀνεγίχωνσιν ἐπιτα αἰτούμενος. Ceterum cf. Lips. Elect. 2, 6.

nisi stantes] Ipse enim sedebat in tribunali jus dicens; Tribunis autem sedem offerre non poterat *propter angustias loci*.

profectum eum Ostiam] *Sacrificii causa* Ostiam profectum a 301., memorat etiam Tac. A. 11, 26. ubi, perpetuum hoc sacrificium rei frumentariae causa in Castorum aede post exstructum portum Ostiae a Claudio institutum, docet Lipsius.

confirmarent] Nescio an injuria Ernest. praeferat aliorum *affirmarent*. Quod unus atque alter *affirmaverat* (id enim latet per zeugma in verbo ab auctore adhibito), id *mox plures*, produci a magistratibus, *confirmarunt*.

et a singulis — infestatus est] *A singulis* — huc pertinet, quod de homine e plebe et duobus equestri ordinis auctor narrat; *per factionem* h. e. conspirationem domesticam Galli Asinii et Sutilii Corvini; *civili bello* Scriboniani. Ceterum *sed* abfuit a cod., collato ad marg. Plant.

pugione deprehensus est: reperti et equestris ordinis duo in publico cum dolone ac venatorio cultro praestolantes, alter, ut egressum theatro, alter, ut sacrificantem apud Martis aedem adoriretur. Conspiraverunt autem ad res novas Gallus Asinius et Statilius Corvinus, Pollionis ac Messalae oratorum nepotes, assumtis compluribus libertis ipsius atque servis. Bellum civile movit Furius Camillus Scribonianus,

[*equi ordinis duo*] Tertium memorat Tac. A. 11, 22. Claudio insidiatum a 300., Interea Romae, nullis palam, neque cognitis mox causis, Cn. Nonius, Eques Romanus, ferro accinctus reperitur in coetu salutantium Principem. nam, postquam tormentis dilaniabatur, de se non infitatus conscios non edidit, incertum an occultans. "

[*Conspiraverunt*] Dio 60, 15. Annum etiam Vinicianum nominat. Ejus verba haec sunt: τελευταίαντος δ' αὐτοῦ, (post mortem Appii Silani; v. c. 37.) οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ Κλαυδίου ἔσχον, ἀλλ' εὐθὺς αὐτῷ ἄλλοι τε, καὶ Ἄννιος Οὐινικιανὸς ἐπεβούλευσαν. οὗτός τε γὰρ ἐν τῶν ἐς τὴν ἡγεμονίαν μετὰ τοῦ Γαίου θάνατον προβληθέντων ἦν, καὶ τι καὶ ἐν τούτου δεδιῶς ἐνεωτέρισεν. A. 795.

[*Gallus Asinius*] Nepos celeberrimi illius Asinii Pollionis, de quo dixi ad Caes. 30., filius Asinii Galli, Consulis a. 746., quem, ad Tiber. 7. notavimus, duxisse Agrippinam, a Tiberio post editum Drusum dimissam, frater denique Asinii Salonini, quem a. 775. obiisse, narrat Tac. A. 3, 75. ubi v. Lips. de hac familia accurate exponentem. Dio 60, 27. Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος, ὁ τοῦ Δρούσου (Tiberii filii) πατρὸς μητρὸς ἀδελφός, ἐπεβούλευσε μὲν τῷ Κλαυδίῳ, σὺν ἀπέθανε δέ, ἀλλ' ὑπερῳρίσθη. αἰτίου δὲ ἴσως μὲν καὶ ἐνεῖνο, ὅτι μήτε στρατεύμα παρασκευάσας, μήτε χρήματα προαφροίσας, ἀλλ' ὑπ' ἀνοίας πολλῆς, ὡς καὶ ἐκουσίῳ τῶν Ῥωμαίων διὰ τὸ γένος ἀρεῶν, ἐθρασύνετο· τὸ δὲ δὴ πλεῖστον, ὅτι καὶ σμικρότατος καὶ δευτερεύωντος αἶν, καὶ τούτου καταφρονηθεὶς, γέλῳτα μᾶλλον ἢ κίνδυνον εἶφλεν. Incidit haec conspiratio in a. U. 799., memorata sine dubio a Tacito l. 10. Annalium, qui periiit.

[*Statilius Corvinus*] Messala, de cujus avo, celebri aevi Augustei oratore, dictum ad Tib. 70. Pertinuisse Statilios ad Messalas, patet etiam e Neron. 35. et Tac. A. 15, 68. ubi Neronis uxor *Statilia Messalina* appellatur. De hoc, conspirationis contra Claudium socio, tacent reliqui scriptores. Conjunctus videtur fuisse cum Asinio, gesto consulatu a. 798., ut docet Dio 60, 25.

[*Fur. Camillus Scribon.*] incitatus ab Annio Viniciano, de

Dalmatiae legatus; verum intra quintum diem oppressus est, legionibus, quae sacramentum mataverant, in poenitentiam religione conversis, postquam, denunciato ad novum Imperatorem itinere, casu quodam, an divinitus, neque aquila ornari, neque signa convelli moverique potuerunt. [14] Consulatus super pristinum quatuor gessit: ex quibus duos pri-

que modo diximus. *Dio* 60, 15. ἐπειδὴ τε οὐδαμίαν ἰσχυρὴν ἐκείνητο (Vinicianus), ἐπεμφε πρὸς Φούριον Κάμιλλον Συριβωνιανόν, τῆς τε Δαλματίας ἄρχοντα, καὶ δύναμιν συχρὴν πολιτικὴν καὶ ξενικὴν ἔχοντα, καὶ προσανέπεισεν αὐτόν, καὶ καθ' ἑαυτὸν διανοοῦμενον, ἐπαναστῆναι, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἐπίδοξος αὐταρχήσειν ἐγεγόνει. πράξαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο, συχροὶ μὲν καὶ βουλευταὶ καὶ ἱππεῖς πρὸς αὐτὸν ὤρμησαν. ἀλλ' οὗτος μὲν ἔπειτα, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐγναταλειφθεὶς, ἀπώλετο. οὗτοι γάρ, τοῦ Καμίλλου τό τε τοῦ δήμου σφίσι δνομα προτείνοντος, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἀποδώσειν ὑπισχνουμένου, ὑπώπτευσαν πράγματα αὐθις καὶ μεταστάσεις ἔξειν, καὶ οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπέισθησαν. καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου φοβηθεὶς σφῶς ἔφυγε, καὶ ἐς τὴν Ἰσσαν τὴν νῆσον ἐλθὼν, ἐνταῦθα ἐκούσιος ἀπέθανε. κ. τ. λ. *Nostrum* exscripsit *Orosius* 7, 5. *Tac.* A. 12, 52. ubi Furium Scribonianum filium in exsilium actum memorat, addit: „Pater Scriboniani, Camillus, arma per Dalmatiam moverat.“ Sub Claudio *interfectum* dicit a Volaginio, gregario milite, *Hist.* 2, 75. cf. infra *Oth.* 1. et *Plin.* *Epist.* 3, 16. Accidit haec seditio a. 795.

casu qu. an div.] An pro ac legendum, monuerunt jam Lips. et Torrent., et ita est in edit. Casaub. anni 1611. et Plantin. a. 1596. quas ad manum habeo. Vulgata, si vel maxime aliquis casum ad divinam providentiam ex nostrae religionis sententia revocarit, ingrattam infert tautologiam.

neque aquila ornari] De aquilis pulverulentis, inunctis festis diebus, e *Plin.* 13, 3. intelligit Torrent. hunc locum, Oudend., quod melius, de deteris sordibus, situ ac pulvere, et forsitan appensis quibusdam insignibus. Fortasse ornare aqu. est i. q. adornare, κοσμεῖν, adaptata aquila cuspidi, ex qua demum poterat, restituta loco, quando exercitus movebat. Injuria quidem corruptum censet verbum ornari Ernest. Ceterum *Oros.* 1. c. „Itaque die dicto, ut in unum undique ad novum Imperatorem conveniretur, neque aquilae ornari, neque convelli quoquo modo signa moverive potuerunt.“ De hoc autem et similibus prodigiis v. *Bulenger.* de prodigiis 4, 8.

super pristinum] gestum a. 790. v. supra ad c. 7.

mos junctim, sequentes per intervallum; quarto quemque anno, semestrem novissimum, bimestres ceteros, tertium autem, novo circa Principem exemplo, in locum demortui suffectus. Jus et Consul et extra honorem laboriosissime dixit, etiam suis suorumque diebus sollempnibus, nonnunquam festis quoque antiquitus et religiosis. Nec semper prae-

duos primos] A. 795 et 796. De priore *Dio* 60, 10. ὑπάτευε δὲ ὁ Κλαύδιος μετὰ Γαίου Λαργου· καὶ ἐνεῖνω μὲν δι' ἔτους ἄρξαι ἐφῆμεν, αὐτὸς δὲ δύο μῆσι καὶ τότε τὴν ἀρχὴν ἔσχε, de altero, quem gessit cum L. Vitellio (v. Vitell. c.) Id. 60, 17. v. *Pighii* *Annal.* Tom. III. p. 571. et 573. — Margō *Plant. proximos pro primos.*

sequentes p. int., quarto qu. anno] *np. tertium a.* 800. cum L. Vitellio (*Dio* c. 29. ἐν δὲ τῷ ἑξῆς ἔτει ὁ τε Κλαύδιος τὸ τέταρτον (annumerato primo, quem ante principatum gesserat) καὶ Βιτέλλιος Λούκιος τὸ τρίτον, ὀκτακοσιοστοῦ τῇ Ῥώμῃ ἔτους ἔντος, ὑπάτευσαν), *quartum a.* 804. eum Serv. Cornelio Orfito. v. *Pigh.* p. 576. et 584.

in locum demort. suffectus] quum alias post aliquot menses vel dies sufficere sibi solerent alios et superiores Principes, et ipse Claudius. Cui autem suffectus fuerit, eo minus constat, quum a Dione l. c. ut ordinarius Consul nominetur. Probabilis videtur ratio Oudendorpii, qui designatum in hunc annum Consulem superiori jam anno (U. 799.) demortuum, eique Claudium suffectum, Kal. Jan. magistratum, ut ordinarium Consulem, iniisse existimat; quod cur Ernest. non placuerit, non video. Certe aliam viam non ostendit. Consentiant cum Oudend. etiam Ryck. ad *Tac.* 11, 1. et Fabric. ad *Dion.* 60, 29.

Jus — labor. dixit] *Dio* 60, 4. καθ' ἐνάστην γε ὡς εἰπεῖν ἡμέραν, ἦτοι γε μετὰ πάσης τῆς γερουσίας, ἢ καὶ ἰδίᾳ, τὸ μὲν πλεῖστον ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἤδη δὲ καὶ ἄλλοθι, ἐπὶ βήματος ἐδίναζε. καὶ γὰρ τὸ κατὰ τοὺς συνέδρους ἐκλειφθέν, ἐξ οὗ ὁ Τιβέριος ἐς τὴν νῆσον ἐξεχώρησεν, ἀνευώσατο. v. etiam ad c. 12.

nonn. festis — religiosis] Ita, quum sponsalia filiarum celebraret, καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐνεῖναις ἐδίνασε, καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίσθη, ut narrat *Dio* c. 5., et, Augusti secutus exemplum, (qu. v. c. 32.) plures dies actui rerum accommodavit. Id *Dio* c. 17. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Κλαύδιος ὑπατεύσας αἴσις τὸ τρίτον, πολλὰς μὲν θυσίας, πολλὰς δὲ καὶ ἱερομηνίας ἔπαυσε. τὸ τε γὰρ πλεῖστον τοῦ ἔτους ἐς αὐτὰς ἀνηλίσκετο, καὶ τῷ δημοσίῳ ζημίᾳ οὐκ ἐλαχίστη ἐγίνετο. ταύτας τε οἷν συνέτεμε, καὶ τὰλλα ὅσα ἐνεδέχετο συνέστειλε. Ridet

scripta legum secutus, duritiam lenitatemve multarum, ex bono et aequo, perinde ut afficeretur, moderatus est. Nam et iis, qui apud privatos iudices plus petendo formula excidissent, restituit actiones; et in maiore fraude convictos, legitimam poenam

hanc assiduitatem Claudii in iure dicendo *Seneca* in *Apocoloc.* ubi ita loquentem inducit: „Si memoria repetis, ego eram, qui tibi ante templum tuum jus dicebam totis diebus mense Julio et Augusto“ (*feriarum* igitur tempore). „Tu scis, quantum illic miseriarum pertulerim, quum causidicos audirem et diem et noctem, in quos si incidisses, valde fortis licet, maluisses cloacas Augiæ purgare“ (cum *Hercule* loquitur); „multo plus ego stercoris exhausi.“ Alio loco in descriptione funeris Claudii: „Omnes lacti, hilares; Pop. R. ambulabat tanquam liber. *Agatho* et pauci causidici plorabant, sed plane ex animo *Jurisconsulti* e tenebris procedebant, pallidi, graciles, vix habentes animam, tanquam qui cum maxime reviviscerent sequ.“

ex bono et aequo] ut arbitrum magis ageret, quam iudicem. In arbitriis enim formula erat sollemnis: *melius aequius v. ut inter bonos bene agier oportet.* v. *Cic.* pro *Roscio* comœd. 4. et de *Offic.* 3, 15, 3. cf. *Brisson.* de formul. l. 5. p. 372. Ut in omni autem arbitrio, ita in Principe maxime imbecilli plurima relicta erant unius voluntati, studio, animi commotioni. Hoc dicunt verba: *perinde ut afficeretur* sc. animo, (*wie er gerade gestimmt war, v. wie gerade der Eindruck war, den eine Sache auf sein Gemüth machte,*) quibus subjungit auctor nimiae lenitatis exemplum, alterumque nimiae duritiae. — *Codex*, collatus ad marg. *Plant.*, omisit: *ex bono et aequo.*

qui apud priv. iudices — excid.] *Judices privati* sunt, qui iudicant de rebus privatis s. controversiis privatorum. v. *Heinecc.* Ant. Rom. l. 4, tit. 6. et *Ernest.* Cl. *Cic.* sub v. *judicium.* Agit de *judiciis privatis* *Sigon.* l. 1. de *judiciis.* Intelligendi igitur h. l. *Prætor urbanus*, ad quem pertinebat *jurisdictio*, et *Centumviri.* Reliqua egregie illustrat *Torrent.* ad h. l. Ex locis ab eo citatis reddam modo *Institut.* l. 4. tit. 6. „Si quis agens intentione sua (h. e. libello) plus complexus fuerat, quam ad eum pertinebat, (i. e. plus petierat), causa cadebat (s. formula excidebat, litem perdebat) id est, rem amittebat, nec facile in integrum restituebatur a *Præatore*, nisi minor erat annis *XXV.*“ v. etiam *Cicer.* de *Orat.* 1, 36 et 37.

restituit actiones] h. e. damnatis potestatem litis retractandae dedit. De hac *restitutione in integrum* v. *Sigon.* de *judic.* l. 1. c. 30.

supergressus, ad bestias condemnavit. [15] In cognoscendo autem ac decernendo mira varietate animi fuit, modo circumspectus et sagax, modo inconsultus ac praeceps; nonnunquam frivolus amentique similis. Quum decurias rerum actu expungeret, eum, qui dissimulata vacatione, quam beneficio liberorum habebat, responderat, ut cupidum judicandi dimisit. Alium interpellatum ab adversariis de propria lite,

In cognoscendo] A jurisdictione ordinaria ad cognitiones transit auctor, a Principe extra ordinem habitus. v. Ernest. excurs. ad Caes. 45. — *Circumspectum et sagacem* ostendit exemplis inde a verbis: *Quum decurias sequi usque ad ind. matrim. juvenis; inconsultum ac praecipitem sequentibus usque ad flagitavit.* Reliqua *frivolum* exhibent amentique similem, ideoque palam contentui expositum.

Quum decurias rer. actu expungeret] De decuriis v. quae dixi ad Aug. 29 et 32. *Expungerè* autem est i. q. recensere, expunctis scilicet, qui post proximam recensionem mortui erant, vel indignos sese loco inter iudices reddiderant. *Actu rerum* Ernest. explicat: *negotium publicum gerens*, quod haec formula de singulis negotiorum publ. s. administrandae Reip. partibus dicitur. At, dixerit aliquis, cur addidit auctor verba ita supervacua? Imo *actus rerum* est *jurisdictio* sollemni significatione; unde recte l. n. citavit Torrent. ad Aug. 32. *Actu* autem vel est dativus contractus ἀρχαϊκῶς ex *actui*, vel legendum *actui rerum*, ut Decemviri dicuntur *legibus scribendis*, vel Vigintiviri *colonis deducendis* al., idque additum, ut *decuriae judiciis habendis* distinguerentur a *decuriis Equitum*, de quibus est sermo Tiber. 41. ubi v. not. Quod ad significationem voc., consentit mecum Walther. p. 24. sed conjungit *rerum actu expungeret*, explicans: deligeret, notaret eos, qui a rebus gerendis essent removendi. At non totas decurias, sed nonnullos ex iis ita expunxisset; id quod contra auctoris est sententiam.

beneficio liberorum] „E lege Papia Poppaea, quae vacatione a judicandi molestia concedenda iis, qui certum liberorum numerum habent, allicere Equites ad matrimonia debebat.“ Ernest. V. Heinecc. Ant. R. 1, 25, 7. et Comment. in Leg. Jul. et Pap., qui tamen de hac a judiciis vacatione beneficio legis data tacet. — Postea *respondere* vocab. est sollemne de iis, quorum nomina recitabantur. Ita in dilectu militari dicitur a Liv. 2, 28. et 7, 4.

Alium] Distinxi haec a praecedentibus majori interpunctione,

negantemque, cognitionis rem, sed ordinarii juris esse, agere causam confestim apud se coëgit, proprio negotio documentum daturum, quam acquus iudex in alieno negotio futurus esset. Feminam, non agnoscentem filium suum, dubia utrinque argumentorum fide, ad confessionem compulit, indicto matrimonio juvenis. Absentibus, secundum praesentes facillime dabat, nullo dilectu, culpam quis, an aliqua necessitate, cessasset. Proclamante quodam, praecedendas falsario manus, carnificem statim acciri cum ma-

ne quis referret cum *Salmas.* de modo usur. c. 5. et *Burm.* ad recensum iudicum, de quo proxime dictum. Recte *Ernest.* et *Oudend.* post *Noordkerk.* *Observ.* p. 61. Scilicet sedebat ille iudex in ipso iudicio apud Praectorem; sed *interpellatus* est ab adversariis s. interruptum iudicium, illis de propria lite cum admonentibus, in qua si de ipsius sententia iudicatum esset, haud optime cum eo actum videretur. Qui quum non ad *cognitionem* Caesaris, sed ad *jus ordinarium* s. jurisdictionem, rem ut privatam pertinere, objecisset, Claudius, statim se praesente et praeside, inquiri in eam jussit, illo iudice in proprio negotio adhibito, ut aequitatis documentum daret.

Absentibus] elliptice, ἀπόντων τινῶν. Apte comparat *Walther.* *Observ.* p. 24. locum *Tac.* A. 1, 29. „*orantibus*, rursus idem *Blaesus* sequ.“ *Improbandae* sunt correctiones *Gronoviorum*, patris: *de absentibus*, filii: *ab absentibus*, quae ex brevitate Graeca orationem faciunt vix Latinam, et additamentum codicis, collati ad marg. *Plant.*, *poenas post dabat*. Sensus: Quum altera pars litigantium abesset, pronunciabat statim pro praesentibus, quod erat *inconsultum et praeceptum*, ut auctor ipse admonet. *Dare secundum al.* eodem sensu occurrit *Tac.* A. 4, 45. „ita secundum *Messenios* datum“ quem locum eidem *Walther.* debeo. *Dio* 60, 28. ἐπειδὴ πλῆθος τε δικῶν ἀμύθητον ἦν, καὶ οὐκ ἀπόντων ἐπ’ αὐταῖς ἔτι, προσδοκῶντες ἐλαττωθῆσθαι, προεῖπε διὰ προγράμματος, ὅτι καὶ κατὰ ἀπόντων αὐτῶν ἐντὸς ἑστῆς τινος ἡμέρας (quod rem valde lenit) ἐρήμην δικάσει· καὶ ἐνεπέδωσε τοῦτο. Mox edidi *dilectu pro del.* cum codd. *Medic.*, ut al. l.

falsario] *Falsariis* et *testamentariis* et *numariis* aqua et igni interdictum fuerat lege *Cornelia de falsis*. Imperatores novas poenas, et supplicia etiam addiderunt. v. *Heinecc.* 4, 18. §. 63. sequ. Praeceptum *Claudii* fuit consilium, qui nescio cujus vocis sententiam accommodavit.

chaera mensaque lanonia, flagitavit. Peregrinitatis reum, orta inter advocatos levi contentione, togatumne an palliatum dicere causam oporteret, quasi aequitatem integram ostentans, mutare habitum saepius, et prout accusaretur defendereturve, jussit. De quodam etiam negotio ita ex tabella pronunciasset creditur, SECUNDUM EOS SE SENTIRE, QUI VERA PROPOSUISSENT. Propter quae usque eo eviluit, ut passim ac propalam contemptui esset. Excusans quidam testem, e provincia ab eo vocatum, negavit praesto esse posse, dissimulata diu causa; ac post longas demum interrogationes, *Mortuus est*, inquit: *puto, licuit*. Alius gratias agens, quod reum defendi pateretur, adjecit: *Et tamen fieri solet*. Il-

acciri — flagitavit] Exempla affert Oudendorp. *Plin.* 34, 8. 6. (19. §. 6.) „ut magnis Theatri clamoribus *reponi* Apoxyomenon *flagitaverit*“ et 35, 10. (36. §. 3.) „ut *flagitaret* tandem remoto linteo *ostendi* picturam.“

Peregrinitatis] Homo Graecus (*palliatum* enim causam dicere jussus ab altera parte,) civem Romanum se tulerat. Actum igitur in judicio, ut in *peregrinitatem redigeretur*, ut cap. sequenti. *Frivolum* autem erat, quod Princeps, utrique advocato obsecuturus, nondum lata sententia, modo *togatum*, modo *palliatum* consistere in judicio reum jussit. *Et ante prout delendum puto*.

ex tabella] i. e. de scripto, tanquam gravem sententiam prolaturus. Sed natus ridiculus mus. Nam in eo ostendenda erat Caesaris cognoscentis sagacitas, quod sine ulla difficultate *vera* a *falsis* discerneret, atque de hoc judicio, qui aderant, certiores statim faceret. Nunc incerti omnes relictis, illo, sine dubio quod nihil videbat, ad sensum suum provocante, ut multi in rebus criticis, qui, quae sentiant, crepant, rationes non addunt.

quidam] Inepte al. *quidem*, qui, ad Claudium referentes *excusans*, locum non intellexerunt. De causae patrono sermo est, qui propalam judicantem Claudium derisui objecit. Postea non minus absurda lectio: *Puteolis* pro: *puto, licuit*, quae tamen defensores nacta est viros doctissimos. *puto, licuit* est: accipies, *puto*, hanc excusationem ut satis validam (*ich denke, diese Entschuldigung wird gültig seyn*).

Et tamen fieri solet] Quod legibus moribusque est constitutum, id concessum, non est, quod gratiarum actione celebremus. Risus igitur et ludibrium hujus etiam patroni.

Iud quoque a majoribus natu audiebam, adeo caudicos patientia ejus solitos abuti, ut descendentem e tribunali non solum voce revocarent, sed et lacinia togae retenta, interdum pede apprehenso, detinerent. Ac ne cui haec mira sint, litigatori Graeculo vox in altercatione excidit, καὶ σὺ γέγων εἶ, καὶ μωρός. Equitem quidem Romanum, obscoenitatis in feminas reum, sed falso et ab impotentibus inimicis conficto crimine, satis constat, quam scorta meritoria citari adversus se, et audiri pro testimonio videret, graphiam et libellos, quos tenebat in manu, ita cum magna stultitiae et saevitiae exprobratione jecisse in faciem ejus, ut genam non leviter perstrinxerit. [16] Gessit et censuram, intermissam diu post Plancum Paulumque Censores: sed hanc quoque inaequaliter, varioque et animo et eventu. Recognitione Equitum juvenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi affirmabat, sine ignominia dimisit, *habere*, dicens, *Censorem suum*. Alium, corruptelis adulteriisque famosum, nihil amplius quam monuit, *ut aut parcius aetatulae indulgeret, aut certe cautius*: addiditque: *Quare enim ego scio,*

detinerent] sc. ab abeundo. Qui multa cupit haud necessaria, adeat Burmannum. Al. *retinerent*.

in manu] Defendit praepositionem exemplis Oudend.

Gessit et censuram] A. 800. Consul cum L. Vitellio. Tac. 11, 13. „Claudius — munia Censoria usurpans.“ cf. Dio 60, 29. et Plin. 10, 2. qui diserte: „Claudii Principis censurâ, anno Urbis DCCC.“ cf. Id. 35, 1. (7.) Ad eam refert Scaliger, quod Euseb. in Chron. ad num. MMLXI. „Descriptione Romae facta sub Claudio inventa sunt civium Rom. LXV III. centena, XLIV. milia.“ v. Pigh. T. III. p. 577.

post Plancum Paulumque Cens.] A. 732. v. Dion. 54, 2. qui addit: ἔσχαται οὗτοι τὴν τιμητείαν ἰδιῶται ἅμα ἔσχον. Vell. 2, 95. De Augusti et omnino Principum censura v. magisterio morum v. quae collegimus ad Aug. 27.

inaequaliter]. Ita edidi cum Oudend., cod. Salm. auctoritate, et ob locum Galb. 9. ubi item: *varie et inaequaliter*. Vulg. *aequaliter*.

quam amicam habeas? Et quum, orantibus familiaribus, demississet cuidam appositam notam, *Litura tamen*, inquit, *exstet*. Splendidum virum, Graeciaeque provinciae principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo iudicium erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit. Nec quemquam, nisi sua voce, utcunque quis posset, ac sine patrono, rationem vitae passus est reddere. Notavitque multos, et quosdam inopinantes, et ex causa novi generis, quod se inscio ac sine comœatu Italia excessissent; quendam vero et, quod comes regis in provincia fuisset, referens, majorum temporibus, Rabirio Postumo, Ptolemaeum Alexandriam, crediti servandi causa, secuto, majestatis crimen apud iudices motum. Plures notare conatus, magna inquisitorum negligentia, sed suo majore dedecore, innoxios fere reperit, quibuscunque coelibatum, aut orbitatem, aut egestatem objiceret, maritos, patres, opulentos se probantibus; eo quidem, qui sibimet vim ferro

Graeciae] h. e. Achajae, quae e popularibus erat provinciis. Dio ad a. 796. similem rem refert 60, 17. ἐν τῇ διαγνώσει ταύτῃ (de Lyciorum tumultu), ἐποιεῖτο δὲ αὐτὴν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, ἐπέσειτο τῇ Ἰατίνων γλώσση τῶν πρεσβευτῶν τινος, Δυιίου μὲν τὸ ἀρχαῖον ὄντος, Ῥωμαίου δὲ γεγονότος. καὶ αὐτόν, ἐπειδὴ μὴ συῆκε τὸ λεχθέν, τὴν πολιτείαν ἀφείλετο, εἰπὼν μὴ δεῖν Ῥωμαίου εἶναι τὸν μὴ καὶ τὴν διάλεξιν σφῶν ἐπιστάμενον, additque: συχνούς δὲ δὴ καὶ ἄλλους ἀναξίους (Casaub. ad n. l. suadet ἀναξίως) τῆς πολιτείας ἀπέλασε, καὶ ἑτέροις αὐτὴν καὶ πάνυ ἀνέδην, τοῖς μὲν κατ' ἀνδρα, τοῖς δὲ καὶ ἀθροίς, εἰδίδου.

ac sine comœatu] De comœatu Senatorum v. Lips. ad Tac. 12, 25. et infra ad c. 23.

comes regis in provincia] Ernest. additicia censet verba *in provincia*. Sed ea maxime necessaria sunt. Nam id ipsum ut indignum cive Rom. crimini ei dabatur, quod in provincia Romana regis extranei comitatus se adjunxisset. Alia res erat, si legationis vel negotiorum causa regnum ipsum adiisset.

Rabirio Postumo] qui cum A. Gabinio repetundarum accusatus ex lege Julia, patronum habuit Ciceronem. Idem commemoratur ab *Hirtio* B. Afric. c. 8.

eo quidem] Wolf. suspicatur legendum: *et quodam*.

intulisse arguebatur, illaesum corpus veste deposita ostentante. Fuerunt et illa in censura ejus notabilia, quod essedum argenteum, sumtuose fabricatum, ac venale ad Sigillaria, redimi concidique eorum, imperavit: quodque uno die viginti edicta proposuit: inter quae duo, quorum altero admonebat, *ut uberi vinearum proventu bene dolia picarentur*; altero, *nihil aequae facere ad viperæ morsum, quam taxi arboris succum*. [17] Expeditionem unam omnino suscepit, eamque modicam. Quum, decretis sibi a Senatu ornamentis triumphalibus, leviolem majestati principali titulum arbitraretur, velletque, justî triumphî decus unde acquireret, *Britanniam* potissimum elegit, neque tentatam ulli post Divum Julium,

ad Sigillaria] v. Neron. 28. Hic locus, non festum, de quo dictum ad c. 5., intelligendus etiam *Gell.* 2, 4. coll. 5, 4. In septima Urbis regione fuisse creditur. v. *Borrichii* ant. Urb. R. fac. c. 9. (Thes. Graev. T. III. p. 1563.)

decretis sibi — ornām. triumph.] *Dio* 60, 6. τὴν στολὴν τὴν ἐπινίκιον decretam ei dicit, et c. 8. ἐκεῖνοι (liberti et Messalina) καὶ τὰς τιμὰς αὐτὸν τὰς ἐπινικίους ἐπὶ τοῖς ἐν τῇ Μαυριτανίᾳ παραχθῆσει δέξασθαι ἔπεισαν, οὐχ ὅτι κατορθώσαντα, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ ἀρχῇ πω ὄντα, ὅτε διεπολεμήθη.

majestati] Nolui cum *Torrent.* et *Steph.*, quos secutus est *Ern.*, dare contra libros *majestate*. Hic Latinitatem postulare hoc dicit, quod ego non video. *Majestati* est i. q. *pro majestate* principali (*zu gering für seine fürstliche Würde*).

velletque, j. tr. decus unde acquireret] Subveni loco, mutata interpunctione. Vulg. *velletque j. tr. decus, unde acquireret*, in quo quem *velle decus* durissimum sane esset, quod judicat etiam *Wolf.*, *Gronov.* pater suasit: *velletque j. tr. decus undeunde acquirere*; quod comprobari videtur verbis *Oros.* 7, 5. „bellum ubique et victoriam undecunque quaesivit.“ Puto, longe faciliorem nostram rationem. Müller. suppleri jubet sibi *decerni* post *vellet*.

tentatam] h. e. bello vere petitam et infestatam. Nam expeditiones in Britanniam meditati etiam fuerant Augustus et Caligula, sed non perfecerant. v. *Tac. Agric.* 13. „Primus omnium Romanorum *D. Julius* cum exercitu Britanniam ingressus, quamquam prospera pugna terruerit incolas, ac litore potitus sit, potest videri ostendisse posteris, non tradidisse. Mox bella civilia, et in temp. versa Principum arma, ac longa oblivio Britanniae

et tunc tumultuantem ob non redditos transfugas. Hinc quum ab Ostia navigaret, vehementi Circio bis

etiam in pace. Consilium id *D. Augustus* vocabat. *Tiberius* praeceptum. Agitasse *C. Caesarem* de intranda Britannia, satis constat, ni velox ingenio, mobilis poenitentia, et ingentes adversus Germaniam conatus frustra fuissent. *Divus Claudius* auctor operis, transvectis legionibus auxiliisque, et assumpto in partem rerum *Vespasiano*; quod initium venturae mox fortunae fuit. domitiae gentes, capti Reges, et monstratus fatis *Vespasianus*. “
Interpres Nostri etiam *Oros.* l. c. „transvectus in insulam est, quem neque ante *Jul. Caesarem*, neque post eum quisquam ad re ausus fuerat. “

tumultuantem — transfugas] *Dio* 60, 19. sequ. de hoc bello agit, gesto ante *Claudii* adventum per *A. Plautium* et *Flav. Vespasianum*, postea *Imperatorem. v. Vespas.* 4. *Tac.* Agric. c. 14. Semen belli ita refert *Dio* c. 19. κατὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον (a. 796.) *Αὔλος Πλαύτιος*, βουλευτὴς λογιμώτατος, ἐς τὴν Βρεττανίαν ἐστρατεύσε. Βέρικος γὰρ τις, ἐκπεσὼν ἐκ τῆς νῆσου κατὰ στάσις, (hunc cum suis *transfugas* dicere videtur *Suetonius*) ἐπίσειε τὸν *Κλαύδιον* δύναμιν ἐς αὐτὴν πέμψαι. *Plautius*, re quidem feliciter gesta, sed aucta belli mole, advocavit ipsum *Claudium* a. 796. (*Dio* c. 21.), unde error manifestus apud *Oros.* l. c. „*Claudius* quarto imperii sui anno, (imo tertio, nam adierat imperium a. 794.) cupiens se utilem *Reip.* ostentare *Principem*, bellum — quaesivit. Itaque expeditionem in *Britanniam* movit, quae excitata in tumultum propter non redditos *transfugas* videbatur. “

Hinc quum ab Ostia nav.] *Dio* c. 21. ἐλθούσης δὲ τῆς ἀγγελίας (qua a *Plautio* arcessebatur), ὁ *Κλαύδιος* τὰ μὲν οἴκοι τῷ *Οὐίτελλῳ* τῷ συνάρχοντι, τὰ τε ἄλλα καὶ τοὺς στρατώτας, ἐνεχειρίσει, καὶ γὰρ ἐξ ἴσου αὐτὸν ἑαυτῷ ἐξαμνηνὸν ἔλεον ὑπατεύσαι ἐποίησεν) αὐτὸς δὲ ἐξεστρατεύσατο· καὶ καταπλεύσας ἐς τὰ Ὀστια, ἐκείθεν ἐς *Μασσαλίαν* παρεκομίσθη. κἀντεύθεν τὰ μὲν περὶ τὴν, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν ποταμῶν πορευόμενος, πρὸς τὸν Ὀλισανὸν ἀφίκετο, καὶ περικλωθεὶς ἐς τὴν *Βρεττανίαν*, συνέμιξε τοῖς στρατοπέδοις πρὸς τῷ *Ταμέσα* ἀναμέγευσεν αὐτόν.

vehementi Circio] *Plin.* 2, 46. „In *Narbonensi* provincia clarissimus ventorum est *Circius*, nec ulli violentia inferior, *Ostiam* plerumque recta *Ligustico* mari perferens; idem non modo in reliquis partibus coeli ignotus, sed ne *Viennam* quidem, ejusdem provinciae urbem, attingens, paucis ante limitibus jugi modici occursum tantus ille ventorum coeetor. “ cf. de hoc vento *Gell.* 2, 22. ubi v. interpr. et *Senec.* *Nat. Qu.* 5, 17., quibus locis optime refellitur inepta glossa, quae etiam in comicepi interpsit,

paene demersus est, prope Liguriam, juxtaque Stoechadas insulas. Quare, a Massilia Gesoriacum usque pedestri itinere confecto, inde transmisit: ac sine ullo proelio aut sanguine intra paucissimos dies parte insulae in deditioem recepta, sexto, quam profectus erat, mense Romam rediit, triumphavitque maximo apparatu. Ad cujus spectaculum com-

cujus lectiones ad marginem ed. notatas mecum communicavit Cl. Müllerus: *Euro.* Eurus Britanniam petentem minus afflixisset.

Stoehadas insulas] *Strabo* 4, 1. §. 10. πρόκεινται δὲ τῶν στενῶν τούτων ἀπὸ Μασσαλίας ἀρξάμενοις, αἱ Στοιχάδες νῆσοι, τρεῖς μὲν ἀξιόλογοι, εἴς τε δὲ μικραὶ· γεωργοῦσι δ' αὐτὰς Μασσαλιῶται sequi. cf. *Plin.* 3, 11. qui: „tres Stoehades a vicinis Massiliensibus dictae propter ordinem, quas item nominant singulis vocabulis Proten et Meseu, quae et Pomponiana vocatur, tertia Hypaea“ ubi v. Dalechamp. H. etiam l. inepte al. *Orcadas*.

Gesoriacum] *Plin.* 4, 50. (16.) „Britannia abest a Gesoriaco Morinorum gentis litore proximo trajectu quinquaginta millia,“ ubi *Martini.* post alios ostendit, Gesoriacum esse hodiernum *Boulogne*, unde nostris saepe diebus vim Gallorum imminuisse vidimus toto disjectis orbe Britannis.

ac sine ullo proelio — recepta] *Dio* l. c. καὶ περαιωθεὶς ἐς τὴν Βρεττανίαν, συνέμιξε τοῖς στρατοπέδοις πρὸς τῶν Ταμείων ἀναμένουσιν αὐτόν. καὶ παραλαβὼν σφῆς, ἐκείνόν τε ἐπιδιέβη, καὶ τοῖς βαρβάροις πρὸς τὴν ἄφουον αὐτοῦ συνεστραμμένοις ἐς χεῖρας ἐλθὼν, μάχῃ τε ἐνίκησε, καὶ τὸ Καμοιλέδουρον τὸ τοῦ Κινοβελίνου βασιλείου εἶλε. καὶ τούτου σιχνούς, τοὺς μὲν ὁμιολογίη, τοὺς δὲ καὶ βίη προσαγομμένος, αὐτοκράτωρ πολλὰς ἐπωνομάσθη παρὰ τὰ πάτρια· (οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν αὐθιῇ πλέον ἢ ἅπαρ ἐν τοῦ αὐτοῦ πολέμου τὴν ἐπίκλησιν ταύτην λαβεῖν) καὶ τὰ ἔπλα αὐτῶν ἀφελόμενος, ἐκείνους μὲν τῶν Πλαυτίων προσέταξεν, ἐντειλάμενός οἱ καὶ τὰ λοιπὰ προσναταστρέψασθαι· αὐτὸς δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἠπαύχθη, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τῶν γαμβρῶν, τοῦ τε Μάγνου καὶ τοῦ Σιλανοῦ, προπέμφας. *Addit Oros.* l. c. „*Orcadas* etiam insulas, ultra Britanniam in Oceano positas, Romano adjecit imperio, ac sexto, quam profectus erat, mense Romam rediit.“ cf. *Tac. Agric.* 13.

triumphavitque] *Dio* c. 25. τὴν μὲν οὖν Βρεττανίας οὕτω τότε ἐάλω τινά. μετὰ δὲ ταῦτα, Γαῖου τε Κρίστου τὸ δεύτερον καὶ Τίτου Στατιλίου ὑπατευόντων (α. 797.), ἦλθε τε ἐς τὴν Ῥώμην ὁ Κλαυδῖος, εἰς μῆνας ἀποδημήσας, (ἀφ' ὧν ἐγκαίδεκα μόνας ἐν τῇ Βρεττανίᾳ ἡμέρας ἐποίησε,) καὶ τὰ νικητήρια ἐπέμφε, τὰ τε ἄλλα κατὰ τὸ νομι-

meare in Urbem non solum praesidibus provinciarum permisit, verum etiam exsulibus quibusdam; atque inter hostilia spolia, navalem coronam fastigio Palatinae domus juxta civicam fixit, trajecti et quasi domiti Oceani insigne. Currum ejus Messulina uxor carpento secuta est. Secuti et triumphalia ornamenta eodem bello adepti, sed ceteri pedibus et in praetexta; Crassus Frugi equo phalerato, et in veste palmata, quod eum honorem iteraverat. [18] Urbis annonaeque curam sollicitissime semper egit. Quum Aemiliana pertinacius arderent, in diribitorio duabus

ζόμενον πράξας, καὶ τοὺς ἀναβασμοὺς τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τοῖς γίνασι ἀναβάς, ἀναφερόντων αὐτὸν τῶν γαμβρῶν ἐκατέρωθεν. *Π. Π.* 33, 3. (16.) „Claudius quum de Britannia triumpharet, inter coronas aureas, septem pondo habere, quam contulisset Hispania citerior, novem, quam Gallia Comata, titulis indicavit.“

juxta civicam] v. Tiber. 25. ex quo l. Ernest. nostro legi jubet *in vestibulo Pal. d.* — *Navalem* a Claudio super civicam medio fastigio affixam, et templorum etiam fastigia spoliis ornata fuisse, ex *Sil.* 14, 649. et *Stat. Theb.* 7, 55. docet Oudend.

carpento] honore eo a Senatu dato. *Dio* c. 22. καὶ τῇ Μεσσαλίῃ τὴν προεδρίαν, ἣν καὶ ἡ Διοῦλα ἐσχήμεν, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδοσαν. v. *Calig.* 15. et supra c. 11., et *Scheffer.* de re vehic. 2, 17., Casauboni ad h. l. errores refutantem.

triumphalia ornamenta] *Dio* c. 23. ἄνεμα δὲ τοῖς μὲν βουλευταῖς τοῖς συνεξιστασθεῖσιν εἰ τὰς ἐπινομίους τιμὰς, οὐχ ὅτι τοῖς ὑπατευκόσιν, ἕκαστῳ καὶ ἄλλως ἀφθονώτατα καὶ ἐπὶ τοῖς εὐλαχίστοις ἐποιεῖ. Postea vanae Burmanni sunt conjecturae: *sed ut ceteri et: secuti equo tr. orn. eod. b. ad., sed ceteri pedibus.* Quaerit enim: *Quinam illi ceteri?* ad quod brevissime respondebis: Ceteri omnes praeter Crassum Frugi, qui solus equo vectus est. De hoc *Crasso*, Consule sub Tiberio a. 780., v. *Glandorp.* Onomast. p. 529.

Aemiliana] De *Aemilianis*, loco extra Urbem ad campum Martium, conjuncto tamen continenteque Urbi, v. *Lips.* ad *Tac.* A. 15, 40., quem compilavit more suo *Torrent.* ad h. l., haud nominatum.

diribitorio] *Dio* 55, 8. καὶ τὸ Διτριβιτώριον αὐτὸς ὁ Ἀύγουστος ἐδημοσίωσεν. τοῦτο μὲν γὰρ (ἦν ἐξ οἴκος μέγιστος τῶν πάντων μίαν ἑροφίην σχόντων· νῦν γὰρ δὴ, πάσης τῆς στέγης αὐτοῦ καθαιρεθείσης, ὅτι οὐκ ἠδυνήθη αὐτῶν συστήναι, ἀχανὴς ἐστίν) ὁ τε Ἀγρίππας οἰκοδομούμενον κατέλιπε, καὶ τότε διετέλεσθη. Fuit hoc aedificium in nona Urbis regione, destinatum *diribendis* h. e. distribuendis

noctibus mansit: ac deficiente militum ac familiarum turba, auxilio plebem per magistratus ex omnibus vicis convocavit; ac, positis ante se cum pecunia fiscis, ad subveniendum hortatus est, repraesentans pro opera dignam cuique mercedem. Artiore autem annona ob assiduas sterilitates, detentus quondam medio Foro a turba, conviciisque et simul fragminibus panis ita infestatus, ut aegre, nec nisi postico, eva-

ad comitia tabulis, stipendiis et donativis militum, nonnunquam etiam spectaculis. v. *Donat.* de Urbe Roma 3, 16., *Nardin.* Rom. vet. 4, 10. et *Fabric.* ad *Dion.* l. c.

familiarum] i. e. servorum. v. Aug. 25. et 30. Vulgo vitiose *familiarium*. — *Magistratus* intelligo cum *Burm.* et *Oudend.* ordinarios, Praetores, Aediles, nisi quis cum *Lips.* et *P. Fabro* legere malit *magistro* sc. *vicorum*, quod probabile ex Aug. 30. *Repraesentans* ex optimis codd. et edd. restituerunt *Burm.* et *Oudend.* pro *repraesentaturus*. *Pro opera* recte interpretari *Oudend.* de modo et proportione operae in extinguendo incendio adhibitae, docet, quod monere ille neglexerat, additum *dignam*.

Artiore aut. annona] Ad a. 795. *Dio* 60, 11. λιμοῦ τε ἰσχυροῦ γενομένου, οὐ μόνον τῆς ἐν τῷ τότε παρόντι ἀφθονίας τῶν τροφῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐς πάντα τῶν μετὰ ταῦτα αἰῶνα, πρόνοιαν ἐποίησατο (extracto maxime portu Ostiensi, de quo v. cap. proximum). Huc tamen magis pertinet, quod ad a. 805. *Tac.* A. 12, 43. „Frugum quoque egestas, et orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus, sed jura reddentem *Claudium* circumvasere clamoribus turbidis, pulsumque in extremam Fori partem vi urgebant, donec militum globo infensos perrupit. Quindecim dierum alimenta Urbi, non amplius, superfuisse constitit, magnaque Deum benignitate, et modestia hiemis, rebus extremis subventum.“ De duplici fame, quae in imperium *Claudii* incidit, et tertia, qua *Judaea* vexata est, (*Joseph.* 20, 2 et 5. *Act. Ap.* 21, 28.) accurate exponit *Fabric.* ad *Dion.* l. c.

infestatus] Ita *Memm.* aliique. v. *Oudend.*, qui refellit *Burmannum*, defendentem vulg. *instratus* ut exquisitius. *Oros.* 7, 6. „Sequenti anno (imperii *Claud.* undecimo) tanta fames Romae fuit, ut medio Foro Imperator correptus a populo conviciis, et fragminibus panis turpissime infestatus, aegre per pseudothyrum in Palatium refugiens furorem excitatae plebis evaserit“ qui locus ob tres causas collatu dignus, quod comprobat lectionem *in-*

dere in Palatium valuerit, nihil non ex eo excogitavit ad invehendos etiam in tempore hiberno commeatus. Nam et negotiatoribus certa lucra proposuit, suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset, et naves mercaturae causa fabricantibus magna commoda constituit, [19] pro conditione cujusque: civi, vacationem legis Papiae Poppaeae; Latino, jus Quiritium; feminis, jus quatuor liberorum: quae constituta hodieque servantur. [20] Opera magna, potiusque necessaria, quam multa perfecit;

festatus, quod explicat Suetonii zeugma addito altero verbo *correptus*, et *posticum* per *pseudothyrum*.

nihil non ex eo excogitavit] Ita edidi cum Oudend. ex acuta Burm. conjectura, comprobata cod. Vindob. — Optimi codd. *nihil non ex eo cogitavit*, unde plerique fecere *nih. non excogitavit*. Sed haud temere abjiciendum videtur omnium *ex eo*, quum probabile sit, corruptum locum vocab. se excipientium similitudine. Mox de *in temp. hib. v. ind. sub in.*

civi] h. e. *pro conditione cujusque*, prout civis, vel Latinus, vel sequioris sexus essent. Inepte novum caput hic incepterunt, qui dispescuerunt auctorem in capita. Notam tamen cap. 19. cum prioribus edit. reliqui, ut idem cum reliquis numerus procederet. — De lege *Papia Poppaea v. quos laudavi ad Aug. 34., de jure trium v. quatuor v. quinque liberorum* citatos a Fabric. ad *Dion. 55, 2.* (ubi: ἡ Λιουΐα ἐς τὰς μητέρας τὰς τοῖς τεκούστας ἐξεγράφη. οἷς γὰρ ἂν τὸ δαιμόνιον, εἰτ' οὖν ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν, μὴ δὴ τσαυτάκις τεκνώσαι, τούτων τισὶν ὁ νόμος, πρότερον μὲν διὰ τῆς βουλῆς, νῦν δὲ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τὰ τῶν γεγεννηκότων δικαιώματα χαρίζεται· ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς τῆς ἀπαιδίας ἐπιτιμίαις ἐνέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς πολυκαϊδίας ἄλλα, πλὴν ὀλίγων τιῶν, καρποῦσθαι. καὶ αὐτὰ οὐκ ἀνδρωκοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ θεοὶ εὐρίσκονται, ἵνα, ἂν τις τι αὐτοῖς τελευτῶν καταλίπη, λαμβάνωσι.) et *Heinecc. Ant. Rom. 1, 25. §. 7 et 8. et 1, 13. §. 22.* Singularis de hoc jure commentarius est *M. Vetranii Mauri. De jure Quiritium*, haud confundendo cum *jure civitatis*, v. *Ejusd. Heineccii Append. l. 1. §. 23.* — Postea pro *hodieque* al. *hodie*, alii suaserunt *hodie quoque*, ex interpretatione. v. *Burm. in Adhend. et Oudend.*

potiusque necessaria] *Vulg. Opera magna potius, quam necessaria, quam multa perfecit*, quod interpretantur: *valde multa v. plurima. Alii omittunt quam ante multa.* Sed quum opera recenseat auctor vere necessaria, Ernest. post *Burm.* recepit le-

sed vel praecipua, aquarum ductum, a Cajo inchoatum: item, emissarium Fucini lacus, portumque Ostiensem: quamquam sciret, ex his alterum ab Augusto precantibus assidue Marsis negatum, alterum a D. Julio saepius destinatum, ac propter difficultatem omissum. Claudiae aquae gelidos et uberes fon-

ctionem ed. Rom., quam nos etiam exhibuimus, unice veram existimantes, quam post potius orto ex que, cujus siglum male eeperant librarii.

aquarum ductum] Ita optimi codd. pro *aquae ductum*, quomodo tamen legitur Cal. 21., ubi inchoatum a Cajo aquae ductum regione Tiburti, et peractum, auctor narrat, a successore ejus Claudio.

alterum — negatum] emissarium sc. Fucini lacus, quod Marsorum docet mentio.

alterum a D. Jul. — omissum] Omittit suo jure Ern. h. l. *alterum*, ut hoc quoque commua ad lacum Fucinum referatur, quem sane emittre destinasse Julium, Noster narravit Caes. 44. Verum prorsus accedendum Oudendorpio, qui l. c. praetermissam dicit potius Ostiensis mentionem, ut operis non destinati tantum, sed saepius tentati, et *propter difficultatem omissi*, et provocat ad *Plutarch.* Caes. 58. qui diserte inter παρασκευάς Caesaris refert: τῇ δ' ἔγγιστα τῆς Ῥώμης θαλάσση κλειθεῖσα διὰ χωμάτων ἔπαγαγών, καὶ τὰ τυφλὰ καὶ δύσρομα τῆς Ὀστιανῆς ἤϊόνος ἀνακαθάρμενος, λιμένας ἐμπορησάσαι (ἐπεχειρεῖ) καὶ ναύλοχα πρὸς τοσαύτην ἀξιώπιστα ναυτιλίαν. quae pervicaciorem Ernestium a concepta opinione flectere debebant. Verum addo, quod haud scio, an sit gravissimum, Suetonium, si de uno eodemque opere dixisset, ab Augusto id petentibus negato, a Julio omissio, Julii nomen prius commemoraturum fuisse, ex diligentia historica, quam Nostro nemo negabit. Ceterum Biemius, qui in nota laudibus extollit Ernestii commentum, idque secutum se esse dicit, in textu per negligentiam reliquit *alterum*, atque ita invidus Suetonium a temeraria correctione servavit.

Claudiae aquae] In plerisque editionibus minor ante haec verba est interpunctio, quod mutavi. De tribus operibus, quae initio capituli nominaverat, inde ab his verbis accuratius exponere incipit auctor. De *aquae ductu* Claudii praeter locum *Plini* 36, 15, (24, §. 10.) jam citatum ad Cal. 21., v. *Frontin.* de aquaed. §. 13, sequi, qui inchoatam dicit a C. Caesare, altero imperii sui anno, M. Aquilio Juliano, P. Nonio Asprenate Cos., A. U. C. DCCLXXXII, et magnificentissime consummatam dedicatum.

tes, quorum alteri Caeruleo, alteri Curtio et Albulino nomen est, simulque rivum Anienis novi lapideo opere in Urbem perduxit, divisitque in plurimos et ornatissimos lacus. Fucinum aggressus est, non minus compendii spe, quam gloriae; quum quidam, privato sumtu emissuros se, repromitterent, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum millia, partim effosso monte, partim exciso, canallem absolvit aegre, et post undecim annos, quamvis continuis triginta hominum millibus sine intermissione operantibus. Portum Ostiae exstruxit, cir-

que a Claudio, Sulla et Titiano Coss. A. U. C. DCCCV. Cf. Inscript. et num., quae dedit Harduin. ad *Plin.* l. c. et Patin. ad n. tab. 20.

Fucinum aggressus est] Dio 60, 11. τὴν λίμνην τὴν Φουκίνην τὴν τῶν Μαρσῶν ἠθέλησε μὲν εἰς τὸν Τίβερην ἐξαγαγεῖν, ὅπως ἢ τὰ χῶρα ἢ περὶ αὐτὴν γεωργηθῆται, καὶ ὁ ποταμὸς ναυσίπορος μᾶλλον γένηται· μάτην δὲ δὴ ἐδαπανήθη. *Plin.* l. c. §. 11. „Ejusdem Claudii inter maxime memoranda equidem duxerim, quamvis destitutum successoris odio, montem perfossum ad lacum Fucinum emittendum, inenarrabili profecto impendio, et operarum multitudine per tot annos; quum aut corrivatio aquarum, quae terrenus mons erat, egereretur in verticem machinis, aut silex caderetur, omniaque intus in tenebris fierent, quae neque concipi animo, nisi ab iis, qui videre, neque humano sermone enarrari possunt.“ Hoc opus absolutum a Claudio, sed neglectum a Nerone, instauratum igitur prius a Nerva, post ab Hadriano, docet ad h. l. singulari excursu Ernest. contra eos, qui Dioni obsecuti, illud negarunt. cf. Fabr. ad *Dion.* et *Fabretti* libellus de emissario lacus Fucini.

repromitterent] restipulerentur, quae contractuum sunt vocabula.

quamvis continuis] Burm. vel ejiendum censet *continuis* obsequens *sine intermissione*, vel legendum: *post undecim annos continuos, quamvis* sequi. Sed recte Oudend. et Wolf., quibuscum fere consentit Ernest., *continuas operas* esse dixerunt *una et continua serie collocatas*. Non uno loco absoluto ad alterum transibant, sed totus operis perficiendi tractus impletus erat hominibus *sine intermissione* operantibus.

Portum Ostiae] Dio l. c. τοῦτο μὲν, ἐξορύξας τῆς ἠπείρου χερσονοῦ οὐ σμικρὸν, τὸ πέραν πάν ἐκρηπίδωσε, καὶ τὴν θάλασσαν εἰς αὐτὸ

cum ducto dextra sinistraque brachio, et ad introitum profundo jam solo mole objecta: quam quo stabilius fundaret, navem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Aegypto fuerat advectus, congestisque pilis superposuit altissimam turrin in exemplum Alexandrinae Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia dirigerent. [21] Congiaria populo saepius distribuit. Spectacula quoque complura et magnifica edidit, non usitata modo, ac solitis locis, sed et commenticia, et ex antiquitate repetita, et ubi praeterea nemo ante

ἐξεδέξατο· τοῦτο δέ, ἐν αὐτῷ τῷ πελάγει χώματα ἐκατέρωθεν αὐτοῦ μεγάλα χώσας, θάλασσαν ἐνταῦθα πολλήν περιέβαλε· καὶ νῆσον ἐπ' αὐτῇ, πύργον τε ἐπ' ἐκείνῃ Φρυκτωρίαν ἔχοντα, κατεστήσατο. ὁ μὲν οὖν λιμὴν, ὁ καὶ νῦν οὕτω κατὰ γὰρ τὸ ἐπιχώριον ἐνομαζόμενος, ὑπ' ἐκείνου ἐποιήθη. v. *Plin.* 9, 6. (5.) et 36, 15. (24. §. 12.) quibus tamen locis attingit modo hunc portum. Id. *navem* describit, de qua *Sueton.*, l. 16, 40. (76. §. 2.): „Abies admirationis praecipuae visus est in navi, quae ex Aegypto, Caji Principis jussu, obeliscum in Vaticano Circo statutum, quatuorque truncos lapidis ejusdem ad sustinendum eum adduxit; qua nave nihil admirabilius visum in mari, certum est. CXX millia modiorum lentis pro saburra ei fuere. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere laevo. Ibi namque demersa est a Claudio Principe, cum tribus molibus, turrim altitudine in ea exaedificatis obiter Puteolano pulvere, advectisque (*ob id ter Puteolano pulvere advecto corrigit Pint.*) sequ.“; de *obelisco* eademque nave v. *Id.* 36, 9. (14. §. 4.)

profundo jam solo] Fuere, qui suaderent *salo* ob verba *Dionisi*: ἐν αὐτῷ τῷ πελάγει, atque ita ediderunt *Stephan*, *Graev.* et *Gronov.* *Vulgarum* restituerunt *Burm.* et *Oudendorpius*. *Inventus* fere obsequor.

Alexandrinae] Sic dedi cum *Burm.*, jubentibus etiam *Oudend.* et *Wolfio*. Libri dant mascul. *Alexandrini*.

Congiaria] Memorat *Dio* 60, 25. ad a. 798. καὶ τῷ δήμῳ τῷ αἰτιοδοουμένῳ πέντε μὲν καὶ ἑβδόμηκοντα δραχμὰς ἅπασιν διέδωκεν, ἔστι δ' οἷς καὶ πλέον, ὥστε καὶ ἐς τριακοσίας καὶ δώδεκα καὶ ἡμισίαν τισὶ γενέσθαι, et *Tac.* A. 12, 41. ad a. 805. „Additum nomine ejus donativum militi, congiarium plebi.“

Spectacula] v. *Dion.* 60, 15. et infra c. 34.

eum. Ludos dedicationis Pompejani theatri, quod ambustum resituerat, e tribunali posito in orchestra commisit, quum prius apud superiores aedes supplicasset, perque mediam caveam, sedentibus ac silentibus cunctis, descendisset. Fecit et seculares, quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reser-
vatos: quamvis ipse in historiis suis prodat, inter-
missos eos Augustum multo post, diligentissime
annorum ratione subducta, in ordinem redegisse.
 Quare vox praeconis irrisa est, invitantis more sollemni ad ludos, quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset; quum superessent adhuc, qui spe-

Pompej. theatri] De hoc theatro, a Pompejo primum extructo a. 699., Consule II. cum Crasso, (v. *Dion.* 39, 38.) crebrisque incendiis afflicto, v. *Alex. Donat.* de Urbe Roma 3, 8. (Thes. Graev. T. III. p. 695. sequ.) Exustum sub Tiberio refici quidem coeptum est ab eodem Principe, sed absolutum demum a Caligula, dedicatumque a Claudio a. 794. v. *Tac. A.* 3, 72. *Nostr. Tiber.* 47. *Calig.* 21. *Dion.* 60, 6. Superposita ei erat aedes *Veneris Victricis*, (Ἀφροδίτης νικηφόρου *Plutarch.* *Pomp.*) *Plin.* 8, 7. *Terzullian.* de spectac. c. 10., et *Victoriae*, si fides *Gellio* 10, 1., unde recte statuere videntur, qui unum quidem templum fuisse, sed bipartitum, ideoque superiores aedes eas plurali numero n. l. dici, existimant, rejicientes mutationem Lipsii: *superiorem aedem.* v. *Gronov.* et *Oudend.* ad n. l. Ceterum *Dio* 60, 6. de hac dedicatione ita: ἀπέδωκε καὶ τῷ Πομπηίῳ τὴν τοῦ Θεάτρου μνήμην· καὶ αὐτῷ καὶ τὸ τοῦ Τιβερίου ὄνομα ἐν τῇ σκηνῇ προσέειπε ἔγραψεν, ἐπειδὴ καυθεῖσαν αὐτὴν ἀνικοδομήσει. τὸ γὰρ ἑαυτοῦ ἐκείνη μὲν, οὐχ ὅτι κατεσκευάσεν, ἀλλ' ὅτι καθεῖρωσεν αὐτήν, ἄλλω δὲ οὐδενί, ἀνεκόλασεν. οὐ μὲν οὐδὲ τῇ στολῇ τῇ ἐπινικίῳ παρὰ πᾶσαν τὴν πανηγυρην, καίτοι ψηφισθέν, ἐχρήσατο, ἀλλ' εὐθύς ἐν ἀρχῇ μόνον, τὰ δὲ ἄλλα ἐν τῷ περιπορθύῳ ἱματίῳ διψήκησεν.

seculares] *Tac.* 11, 11., lisdem Consulibus ludi seculares, octingentesimo post Romam conditam, quarto et sexagesimo, quam Augustus ediderat, spectati sunt. Utriusque Principis rationes praetermitto, satis narratas libris, quibus res Imperatoris Domitiani composui. Nam is quoque edidit ludos seculares. ⁶⁶ Ita etiam *Plin.* 7, 48. (49.) *sexaginta tres non amplius annos interfuisse* dicit inter ludos seculares Divi Augusti, eosque, quos *Claudius Caesar* consulatu suo quarto fecerit. v. *Harduin.* ad *Plin.* l. c., *Ern.* ad *Tac.* l. c., et quos laudavi ad *Aug.* 31.

ctaverant, et quidam histrionum, producti olim, tunc quoque producerentur. Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnunquam interjecta per quinos missus venatione. Circo vero maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quae utraque et tophina ac lignea antea fuerant, exculto, propria Senatoribus constituit loca, promiscue spectare solitis. Ac super quadrigarum certamina Trojae lusum exhibuit, et Africanas, conficiente turma equitum praetorianorum, ducibus Tribunis, ipsoque Praefecto: praeterea Thessalos equites, qui feros tau-

quidam histrionum] Plin. l. c. *Stephanionem*, de quo v. Aug. 45., utrisque secularibus ludis, Augusti et Claudii, saltasse dicit.

propria — spectare solitis] Id tenendum, de *Circo* h. l. exponi, non de Theatro ludisque scenicis, in quibus proprias sedes Senatores Equitesque diu ante acceperant per leges Rosciam et Juliam theatralem. Noster autem l. unice illustratur duobus *Dionis*, quorum prior ad Augusti tempora pertinet, ad a. 758. ita notans: καὶ τὰς ἵπποδρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταί, χωρὶς δὲ οἱ ἱκπεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἶδον· ὃ καὶ νῦν γίνεται, aliter nostro est παράλληλος. Sic enim *Dio* 60, 7. ἐώρων μὲν που πρότερον ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τὸ τε βουλευδον, καὶ τὸ ἱκπεδον, καὶ ὁ ὄμιλος, ἀφ' οὐπερ τοῦτ' ἐνομίσθη (inde a tempore Augusti), οὐ μὲντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρία ἀπεδέδεικτο· ἀλλὰ πότε ὁ Κλαύδιος τὴν τε ἔδραν τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπέκρινε, καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλουσι σφῶν ἐτέρωθί που, καὶ ἐν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεάσασθαι, ἐπέτρεψε. Haud ita igitur intelligendum Nostri *promiscue spectare*, quasi mixtum Senatores inter plebem sedissent, quum confusissimum spectandi morem ordinasset iam Augustus, sed huic ordini nondum propria data fuerant sedilia, quae occupare reliquae multitudini haud liceret, quod nunc mutatum a Claudio. Postea Equiti etiam loca a ceteris secreta Circensibus tributa a Nerone, cujus v. c. 11. Accuratius de hac re exponentes v. Fabric. ad *Dion.* l. c. et, quem omnes secuti sunt, Lips. ad *Tac. A.* 15, 32.

Africanas] *Dio* 60, 7. ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ κάμηλοι τε ἀπαξ καὶ ἑπταὶ δάδεκα ἠγωνίσαντο, ἄριτοι τε τριανόσια, καὶ Λιβυκὰ θηρία ἴσα αὐταῖς ἐσθάγη. Ita Caligula (c. 18.) modo Africanarum venationem, modo Trojae decursionem Circensibus interjecerat.

Thessalos equites] Plin. 8, 45. (70.) „Thessalorum gentis inventum est, equo juxta quadrupedante cornu intorta cervice tauros

ros per spatia Circi agunt, insiliuntque defessos, et ad terram cornibus detrahunt. Gladiatoria munera plurifariam ac multiplicia exhibuit; anniversarium in castris praetorianis, sine venatione apparatusque; justum atque legitimum in Septis; ibidem extraordinarium et breve, dierumque paucorum, quodque appellare coepit *Sportulam*, quia primum daturus edixerat, *velut ad subitam condictamque coenulam invitare se populum*. Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat, adeo, ut oblatos victoribus aureos, prolata sinistra pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret, ac saepe hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocaret, *dominos* identidem appellans, immixtis interdum frigidis et arcessitis jocis: qualis est, ut quum Palumbum postulanti-

necare. Primus id spectaculum dedit Romae Caesar Dictator. “ v. Oudend. ad n. l. cf. Argol. ad Onuphri; *Panvin.* de lud. Circ. 2, 3. (Thes. Graev. Tom. VIII. p. 390.) et Reimar. ad *Xiphil.* 61, 9. ἐν δὲ τινι βῆα ἄνδρες ταύρους ἀπὸ ἵππων, συμπαραβῶντες σφίσι, κατέστρεφον.

Gladiatoria munera] Dio 60, 15. ἐτίθει μὲν αὖν συνεχῶς μονομαχίας ἀγῶνας. πᾶν γὰρ σφίσιν ἔχαιρεν, ὥστε καὶ τὴν αἰτίαν ἐπὶ τούτῳ σχεῖν. ἀπώλλυτο δὲ θηρία μὲν ἐλάχιστα, ἄνθρωποι δὲ πολλοί, οἱ μὲν ἀλλήλοις μαχόμενοι, οἱ δὲ καὶ ὑπ’ ἐκείνων ἀναλούμενοι.

anniversar. in castris praet.] Dio 60, 17. αὐτὸς ὀπλομαχίας ἀγῶνα ἐν τῷ στρατοπέδῳ, χλαμύδα ἐνδύς, ἔθηκε, quo die imperium ibi acceperat, 24. Januar. Similes fuisse videntur ludi *castrenses*, de quibus v. Tiber. 72., quamquam locus, causa, editores differunt.

appellare coepit] Interpretantur *appellavit*, vel corrigunt cum Lipsio *appellari*. Sed primus ita appellavit Claudius ex imitatione ciborum, ubi sportulae rectae coenae opponuntur.

condictam] sc. subito ab amicis, haud diu praeparatam.

communior] Male al. *comior*. Illud Gr. κοινός, Nostr. *gemein*. *Communis* tamen, h. e. qui ad communem laetitiam vulgisque studia se demitteret, majori cum laude esse poterat, quam *remissus*, h. e. dignitatis suae atque decori prorsus immemor, ita ut sinistram toga exsereret, quod turpe, et per digitos numeraret, addito voce numero, quod incultae plebi fieri solet.

qualis est, ut] Nisi additicia sunt voc. *qualis est*, quibus explicatum puto sequens *ut*, incuriosior h. l. fuit scriptoris stilus.

bus, *daturum se*, promisit, *si captus esset*. Illud plane quantumvis salubriter et in tempore: quum essedario, pro quo quatuor filii deprecabantur, magno omnium favore indulisset rudem, tabulam illico misit, admonens populum, *quanto opere liberos suscipere deberet, quos videret et gladiatori praesidio gratiaeque esse*. Edidit et in Martio campo expugnationem direptionemque oppidi ad imaginem bellicam, et deditionem Britanniae regum, praeseditque paludatus. Quin et, emissurus Fucinum lacum, naumachiam ante commisit. Sed quum, proclamantibus naumachiariis, *Ave Imperator, morituri te salutant*, respondisset, *Ave te vos*; neque post hanc vocem,

Frigidus Principis jocus in *Palumbi* gladiatoris nomine, quod ad avem ejusdem nominis deflectebat.

Illud plane quantumvis] Delevi comma post *plane*. Suppleat *frigidum v. arcessitum est*, quod non placet. Imo uno frigidi joci exemplo defunctus auctor addit: illud (quidem) *plane* h. e. sine dubio, certe (nisi legendum *sane* cum Vindob., quod praestat) *quantumvis* h. e. valde *salubriter et in tempore* fecit monuitque, quum sequi. Hunc usum voc. *quantumvis* confirmant loci Cal. 53. *quantumvis facundus et promptus*, et Claud. 10. *quantumvis mirabili casu*. De rudis beneficio v. ad Tiber. 7.

Edidit — expugn. dir. oppidi] Pertinuisse videtur hoc spectaculum ad πανήγυριν τῆν τῶν νικητηρίων, de qua Dio 60, 23.

emiss. Fucinum lacum, naumachiam] Dio c. 33. ἐν τινὶ δὲ λίμνῃ ναυμαχίαν ὁ Κλαύδιος ἐπεθύμησε ποιῆσαι, τείχεος τε περὶ αὐτὴν ξύλινου κατεσκευάσθη, καὶ ἰσθμὸς ἐπηξῆ, πλεῖσθός τε ἀναρίθμητον ἤθροισεν. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι, ὡς που καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, ὁ δὲ δὴ Κλαύδιος ἔτε Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλησαν· ἢ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρῦσιν ἐκοσμεῖτο. (καὶ ἐκευόσμητο.) οἱ δὲ δὴ ναυμαχῆσοντες, θανάτων δὲ καταδεικασμένοι ἦσαν, καὶ πενήκοντα ναῦς ἐκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες καὶ τὸ μὲν πρῶτον συστραφέντες καὶ κατ' ἐν γενόμενοι, Κλαύδιον ἅμα προσηγόρευσαν οὕτως· Χαῖρε, αὐτοκράτορ, οἱ ἀπολούμενοι σε ἀσπάζόμεθα. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν σωτήριον εὗρουτο, ἀλλὰ ναυμαχεῖν καὶ ὡς ἐκελεύσθησαν, διέκπλοισ τε ἀπλοῖς ἐχρήσαντο, καὶ ἤμιστα ἀλλήλων ἤψαντο, μέχρι οὗ καὶ ἀνάγκη κατενόησαν. Accurate navale hoc proelium describit Tac. 12, 56. De emissario Fucini lacus v. ad c. 20.

Ave te vos] Χαίρετε καὶ ὑμεῖς, quae verba, quum incolumitatem apprecari soleant iis, quos salutant, veniam sibi datam signi-

quasi venia data, quisquam dimicare vellet: diu cunctatus, an omnes igni ferroque absumeret, tandem e sede sua presiluit, ac per ambitum lacus, non sine foeda vacillatione, discurrens, partim minando, partim adhortando, ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicula et Rhodia concurrerunt, duodenarum triremium singulae, exciente buccina Tritone argenteo, qui e medio lacu per machinam emerserat. [22] Quaedam circa cerimonias, civilemque et militarem morem, item circa omnium ordinum statum, domi forisque, aut correxit, aut exoleta revocavit, aut etiam nova instituit. In cooptandis per collegia sacerdotibus, neminem nisi juratus nominavit; observavitque sedulo, ut quoties terra in Urbe movisset, ferias advocata concione Praetor indiceret; utque, dira avi in Urbe aut in Capitolio visa, obsecratio haberetur, eamque ipse jure Maximi Pontificis, commonito pro Rostris populo, praeiret, summotaque

ficare, putabant vel interpretabantur miseri naumachiarum. Varietatem lectionis et interpretum ineptias v. apud Burm. et Oudendorp.

igni ferroque] Lips. ad Tac. 11, 23. suadet *vi ferroque*, injuria et praeter necessitatem contra codd.

non sine foeda vacillatione] v. cap. 30. „ingredientem destituebant poplites minus firmi.“

Sicula et Rhodia] v. Caes. 39. Postea Nost. *duodenarum* trirem. singulas classes fuisse dicit, *Dio* l. c. *quinguenarum*, cui magis convenit numerus pugnantium apud Tac. l. c. „Claudius triremes quadriremesque et undeviginti hominum milia armavit,“ ubi Lips. *centum* inserendum censet ante *triremes*. Aliorum curas ad n. l. v. apud Burm. Nos dissensum annotasse contenti, de conciliando desperamus, neque res tanti.

nominavit] „Proprium in hac re verbum. v. Cic. Phil. 2, 2. (ubi: *nominare Augurem*.) Tac. A. 4, 16.“ (ubi: „tres simul nominari, ex quis unus legeretur, vetusto more“ ad Flaminium). Ernest.

commonito pro R. pop., pr.] Ern. per edictum commonitum pop. existimat ad frequentanda obsecrationis sollemnia, et *pro Rostris* refert ad *praeiret*, quo verborum ordine auctor sententiam justo obscuriorem ipse reddidisset. Burm. trajectis verbis

operariorum servorumque turba. [23] Rerum actum, divisum antea in hibernos aestivosque menses, conjunxit. Jurisdictionem de fidei commissis, quotannis et tantum in Urbe delegari magistratibus solitam, in perpetuum atque etiam per provincias potestatibus demandavit. Capiti Papiae Poppaeae legis, a Tiberio Caesare, quasi sexagenarii generare non possent, addito, obrogavit. Sanxit, ut pupillis extra ordinem tutores a Consulibus darentur, utque hi, qui

legere mavult: *common. pop. pro R. pr.*, quod non magis necessarium. Progressa commonitione de causa sollemnitatis et aver-tenda Deorum ira Pontifex pro Rostris s. in concione obsecrationis formulam praeibat. Postea *operariorum pro operarum* e Mss. restituere Ern. et Oudend.

Rerum actum — conjunxit] h. e. instituit, ut administratio judiciorum per aestatem et autumnum uno tenore procederet s. continuaretur, interrupta antea feriis vernis et autumnalibus, adeoque relicta tantum certis mensibus hibernis et aestivis. Ipse suus interpret Noster Galb. 14., ubi „judicibus concessum a Claudio beneficium“ dicit, „ne hieme initioque anni ad judicandum evocarentur.“ Antea mixti erant menses labori judiciali et feriis dati; novo Claudii instituto altera pars anni judiciis, altera feriis sine intermissione destinata est.

Jurisdictionem — demandavit] Quum ex instituto Augusti Consules *extra ordinem* modo de fideicommissis cognovissent, nunc a Claudio duo Praetores lecti sunt, quibus ordinaria de iis esset jurisdictio, (v. *Pompon.* de orig. jur. l. 2.), atque data etiam provinciarum praesidibus perpetua de iis cognoscendi potestas. cf. *Bachii* histor. jurispr. Rom. p. 376. ed. Stockmann. Ceterum huc spectant verba *Dionis* 60, 24. τοῖς στρατηγοῖς δίνας τινάς, ἄς πρότερον οἱ ὄπατοι διεδίναζον, ἀνενεχείριστος.

Capiti — obrogavit] h. e. illud caput, quo nuptiae sexagenariorum vetitae erant, ut non idoneorum procreandae soboli, mutavit edicto vel Senatusconsulto, (v. Ern. ad *Tac. A.* 12, 13.), indigne ferens, sibi etiam seni facultatem virilem capite illo negatam. Patet, ante nuptias cum Agrippina, quas impediēbat legis additamentum, mutari illud jussisse. Ceterum v. *Perizon.* dissert. 2. p. 153. sequ. et *Bachii* l. c. p. 352.

ut pupillis — darentur] Ut pupillis et feminis, quibus nec testamentarius, nec legitimus tutor esset, tutor daretur a Praetore et majore parte Tribunorum plebis, sancitum antea fuerat *lege Atinia*, idque jus, tutores constituendi, communicatum

bus a magistratibus provinciae interdicerentur, Urbe quoque et Italia summoventur. Ipse quosdam novo exemplo relegavit, ut ultra lapidem tertium vetaret egredi ab Urbe. De majore negotio acturus in Curia, medius inter Consulium sellas, tribunicio subsellio sedebat. Commeatus, a Senatu peti solitos, beneficii sui fecit. [24] Ornamenta consularia etiam procuratoribus ducenariis indulisit. Senatoriam dignitatem recusantibus, equestrem quoque ademit. Latum clavum, quamvis initio affirmasset, non lecturum se

etiam cum provinciarum praesidibus lege Julia et Titia a. 722. Nunc Scto Claudiano demandata ea res extra ordinem Consulibus, quod Trajani adhuc temporibus valuisse, patet ex *Plin.* Epist. 9, 13. Mox a M. Antonino singularis institutus est *Practor tutelaris v. pupillaris.* v. *Heinecc.* Ant. R. l. 1. tit. 20. §. 9. sequi.

medius — sedebat] *Dio* 60, 16. τὴν ἐξηγήσιν (h. e. relationem ad Senatum de seditione Scriboniani) ἐν μέσῳ τῶν ὑπάτων, ἐπὶ δίφρου ἀρχικοῦ ἢ καὶ ἐπὶ βάθρου καθήμενος, ἐποιεῖτο. μετὰ δὲ τοῦτο αὐτὸς τε ἐπὶ τὴν συνήθη ἔδραν μετήρχετο, καὶ ἐνεῖνοις οἱ δίφροι ἐτίθεντο. καὶ ταῦτα μὲν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν μεγίστων ὁμοίως ἐγίνετο. Eodem auctore 44, 4. Caesar ἐπὶ τε τοῦ δημαρχικοῦ βάθρου καὶ μετὰ τῶν ἀεὶ δημαρχούντων σεάσασθαι τὰς πανηγύρεις honoris causa accepit, et 59, 12. Caligula regna regulis tribuit ἐν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐν δίφρῳ μεταξὺ τῶν ὑπάτων καθεζόμενος, ad qu. loca v. *Fabric.*

Commeatus — fecit] *Dio* 60, 25. τοῖς αἰτουμένοις, ὥστε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδηῆσαι, ἐφίσει μὲν καθ' ἑαυτὸν ἀνευ τῆς βουλῆς τοῦ γε μὴν καὶ νόμῳ τινὶ αὐτὸ δοκεῖν ποιεῖν, δόγμα γενέσθαι ἐπέλευσ. Nimirum antea Senatoribus commeatus datus erat a Caesaribus per Senatum, Claudius eam veniam sui tantum juris beneficiique fecit, omisso Senatu. v. *Lips.* ad *Tac.* A. 12, 23. Ernest. ad n. 1.

procuratoribus ducenariis] *Dio* 55, 15., ubi constituta ab Augusto magistratibus provinciarum certa salaria dicit, haec addit: καὶ τοῖς γε ἐπιτρόποις καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀξιώματος ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδιομένων αὐτοῖς χρημάτων προσιγίγνεται, ut *ducenarii*, *centenarii*, *sexagenarii* dicerentur, quorum stipendium essent *duccena*, *centena*, vel *sexagena Sestertia*, quomodo notat ibi *Fabric.*, a quo vide citatos.

non lecturum se] *Se*, absorptum in plerisque a sequente *Senatorem*, ex optimis codd. restituerunt *Burm.*, *Oudend.*, *Ernest.*, et necessarium ad loci perspicuitatem, jure monet *Wolffius*.

Senatorem, nisi civis Romani abnepotem, etiam liberani filio tribuit; sed sub conditione, si prius ab Equite Romano adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam Appium Caecum Censorem, generis sui proactorem, libertinorum filios in Senatum allegisse docuit; ignarus, temporibus Appii et deinceps aliquamdiu *libertinos* dictos, non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Collegio Quaestorum pro stratura viarum gladiatorium munus injunxit; detractaque

Appium Caecum — allegisse] Liv. 9, 46. dicitur „Senatum primus libertinorum filius lectis inquinasse“ et c. 29. „infamis atque invidiosa Senatus lectio“ ea audit. *Aurel. Victor de vir. illustr. c. 34.* „App. Claudius Caecus in censura libertinos quoque in Senatum legit.“ Claudius denique apud *Tac. A. 11, 24.* in oratione: „Libertinorum filiis magistratus mandari, non, ut plerique falluntur, recens; sed priori populo factitatum est.“

ignarus — procreatos] Ernest. ad h. l. et in Cl. Cic. cum aliis eam Suetonio asserit sententiam, quasi, Appii temporibus nomen libertinorum *posteris* etiam libertinorum, quamvis jam ingenuis, mansisse dixisset, gravissime increpans, qui aliter existimant. Sed ita refutarunt virum doctissimum, sed diversi iudicii impatientiorem, Bremius et Wolfius, ut nihil reliqui videam. Optime ille monet, ita scripturum fuisse Suetonium: „non solum eos, qui man., sed ingenuos etiam ex his procreatos,“ neque explicari posse non pro non modo, quoniam ambiguitati ita locum dedisset, ubi id ageret, ut alios meliora edoceret. Haec igitur auctoris est sententia: „Male se defendit Claudius proactoris generis sui, Appii Claudii, exemplo, quum, illo aevo aequae, ac suo, *libertinos* ipsos manumissos esse putaret, et ab illo etiam manumissorum filios in Senatum lectos, contenderet. Nepotibus demum data et ingenuitas et Curia. Illis enim temporibus non ipsi manumissi *libertini* dicti sunt, sed ex his procreati, h. e. filii, qui nunc *ingenui* statim habentur.“ An vera disputet Suetonius de antiquo voc. usu, nemo nunc definierit, quum optimi etiam scriptores haud aliter, quam Claudius, sensisse videantur. Id quidem certum, ipsum hanc opinionem ad refellendos alios ut unice veram h. l. protulisse, idque verbis clarissimis, cumque eo pugnandum Ernestio fuisse, non cum viris doctis, qui ejus mentem recte ceperant.

Collegio Quaestorum — injunxit] *Tac. A. 11, 23.* „Iisdem Consulibus (a. 800.) P. Dolabella censuit, spectaculum gladiatorum

Ostiensi et Gallica provincia, curam aerarii Saturni

per omnes annos celebrandum pecunia eorum, qui quaesturam adipiscerentur,“ et postea conqueritur, *sententia Dolabellae velut venumdatam quaesturam*, ut quae ditioribus tantum patere coepisset. Ceterum ambiguitas est in verbis Nostri: *pro stratura viarum*, quae esse possunt: *loco* nunc ademptae staturae *viarum*, vel: *ob straturam viarum*, ut onus cum illo officio conjunctum. Porro Ernestius, adstipulante Bremio, straturam *viarum* impositam Quaestoribus ab Augusto putat, adempto aerario. Malo accedere Fabricio ad verba *Dion.* 60, 17. τοῖς ὁδοποιοῖς ἀπέδωκεν, ὅσα ὑπ’ αὐτοῦ διὰ τὸν Κορβούλωνα ἐζημίωντο, qui ereptam Quatuorviris *viarum* curam Corbulonis consiliis (v. *Dio* 59, 15.), et demandatam Quaestoribus, nunc a Claudio illis redditam, his honoris loco (ita saltem eum intelligo) pro adempta stratura gladiatorum inunus injunctum, existimat; atque magis conveniret huic interpretationi, quod pro *injunctis* dant alii, *indulsit*, quamquam multi etiam honores mera sunt onera, necessitate nobis *injuncta*, unde *Tac.* 13, 4. sub Nerone constitutum dicit, „ne designatis Quaestoribus edendi gladiatores *necessitas esset*,“ quo quidem *acta Claudii subverti*, Agrippina querebatur. Ceterum cum Oudend. et Wolf. post Lips. ad *Tac.* l. c. dedi *gladiatorium* pro *gladiatorum*, quod operam gladiatoriam significaret.

Ostiensi et Gallica provincia] quas Quaestoribus demandaverat Augustus. *Dio* 55, 4. καὶ ταμίαις ἂν τε τῆ παραλία τῆ πρὸς τῆ πόλει, καὶ ἐν ἑτέροις τισὶ τῆς Ἰταλίας χωρίοις ἀρχεῖν ἐποίησε· καὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ πλείω ἔτη ἐποίησε. Detraclas a Claudio narrat *Id.* 60, 24. τοῖς ταμίαις τὴν διοίκησιν ἀντὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐν τῆ Ἰταλίᾳ ἔξω τῆς πόλεως ἀντέδωκε. De *Gallica* provincia s. agro Gallico circa Padum, cujus caput sedesque Quaestoris Ariminum erat, v. *Ern.* ad h. l. et in *Cl. Cic. Ind. geogr.*, et *Lips.* ad *Tac.* A. 4, 27., (qui satis refutavit Torrentii conjecturam: *callium prov.* ex *Caes.* 19.) denique *Pigh.* *Ann.* T. 1. p. 468. Praeferenda autem lectio *Gallica* alteri: *Gallia* ob praecedens *Ostiensi*.

curam aerarii] Augustus instituerat, auctore Nostro c. 36. „ut cura aerarii a Quaestoribus urbanis ad praetorios Praetoresve transiret.“ *Medium* igitur *tempus* est, quod excessit ab Augusto ad Claudium. *Tac.* 13, 29. „Augustus permisit Senatui, deligere Praefectos; dein ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero Praetorum, qui praeesent; neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius Quaestores rursus imposuit, iisque, ne metu offensionum segnius consularent, extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur aetatis eum primum magistratum capessentibus. Igitur Nero praetura per-

reddidit, quam medio tempore Praetores, aut, uti nunc, praetura functi sustinuerant. Triumphalia ornamenta Silano, filiae suae sponso, nondum puberū dedit; maioribus vero natu tam multis, tamque facile, ut epistola communis legionum nomine exstiterit, petentium, *ut legatis consularibus simul cum exercitu et triumphalia darentur, ne causam belli quoquo modo quaerent.* A. Plautio etiam ovationem

functos et experientia probatos delegit. "Hoc Neronis institutum valuit adhuc Vespasiani aetate, teste Tacito Hist. 4, 9. ubi *Praetores aetarii* nominat, additque: „nam tum a Praetoribus tractabatur aetarium“ (quamquam spuria haec et ex margine intrusa videri possint), et valuisse Hadriani etiam tempore, ostendunt Nostri verba: *uti nunc*, quomodo e Memm. alisque bonae notae codd. revocarunt Oudend. et Ern. pro *utique nunc* v. *utique nunc*.

Triumphal. orn. Silano — dedit] Plures honores, Silano alterique genero Pompejo a Claudio tributos, memorat Dio 60, 5. et Exc. Peiresc. insertum c. 31. ὁ Σιλανὸς — ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου οὕτως ἐτιμᾶτο, ὥστε καὶ ἐπινικίους τιμὰς ἐν πασι λαβεῖν, τὴν τε θυγατέρα αὐτοῦ Ὀκταουίαν ἐγγυήσασθαι, καὶ πολὺ πρὸ τοῦ καθήκοντος χρόνου στρατηγήσαι κ. τ. λ. Tac. 12, 3. „L. Silano desponderat Octaviam Caesar, juvenemque et alia clarum, insigni triumphalium et gladiatorii muneris magnificentia, protulerat ad studia vulgi.“ cf. c. 27.

tam multis, tamque facile] Dio 60, 23. ἐνευμε τοῖς μὲν βουλευταῖς τοῖς συνεξιστασθεῖσιν οἱ (in expeditione Britannica) τὰς ἐπινικίους τιμὰς, οὐχ ὅτι τοῖς ὑπατευκόσιν, ὅπερ καὶ ἄλλως ἀφθονώτατα καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλαχίστοις ἐποίησεν. Ῥουφρίῳ δὲ δὴ Πωλίῳ τῷ ἐπαρχῷ εἰκόνα καὶ εἶδραν ἐν τῷ βουλευτικῷ, ὅσκις ἂν ἐς τὸ συνέδριον αὐτῷ συνεγίη κ. τ. λ.

ut epistola communis — quaerent] *Dedi communis, quod habent* cod. Memm. et antiqui. edd., mutatum in *usitatus communi*. Postea improbanda est mutatio Ernest. *exierit* pro *exstiterit*, quod non est ab *existere*, sed ab *exstare*, cuius frequentissimum usum hoc sensu docet index. Ceterum compositas has literas a legionibus Germanicis, quas argenti fodinis fatigaverat Curtius Rufus, narrat Tac. 11, 20. „quis subactus miles, et quia plures per provincias similia tolerabantur, componit occultas literas, nomine exercitium; precantium Imperatorum, ut, quibus permissurus esset exercitus, triumphalia ante tribueret.“

A. Plautio] qui in Britannia bello praefuerat ante Claudii ad-

decrevit; ingrossoque Urbem obviam progressus, et in Capitolium eunti, et inde rursus revertenti latus texit. Gabinio Secundo, Chaucis, gente Germanica, superatis, cognomen *Chaucius* usurpare concessit. [25] Equestres militias ita ordinavit, ut post coh-

ventum. v. ad c. 17. — *Triumphum* vocabulo improprio pro ovatione, quae sola illo tempore cum ornamentis triumphalibus data privatis (v. ad Aug. 38.). Plautio tribuunt *Dion* 60, 30. ὁ Πλαύτιος, ἀπὸ τοῦ Βρεττανικοῦ πολέμου, ὡς καὶ καλῶς αὐτὸν χειρίσας καὶ κατορθώσας, καὶ ἐπηνέθη ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου, καὶ ἐθροιάμβουσε, et *Eutrop.* 7, 8. „Tam civilis autem circa quosdam amicos exstitit, ut etiam Plautium, nobilem virum, qui in expeditione Britannica multa egregie fecerat, *triumphantem* ipse prosequeretur, et conscendenti Capitolium *laevus incederet*“ h. e. *laevus tegetet*, de quo v. interpr. ad *Horat.* Sat. 2, 5, 17. et *Juvenal.* 3, 131. cf. *Lips.* Elect. 2, 2.

Chaucis — superatis] Ex h. l. apud *Dion.* 60, 8. ubi: Πούπλιος Γαουίνιος Μαυρουσίους νικήσας, τὰ τε ἄλλα εὐδοκίμησε, καὶ ἀετὸν στρατιωτικόν, ὃς μόνος ἔτι παρ' αὐτοῖς ἐκ τῆς τοῦ Οὐαρου συμφορᾶς ἦν, ἐκομίσαστο, post Leunclavium Reimarus pro Μαυρουσίους legendum censuit Χαύχους, quum Xylandro et Fabricio, quos sequitur Oudend. ad h. l., praeplicuerit Μάρσους. Quod vero *Dion.* c. 30. et *Tac.* A. 11, 18. *Corbulo* Chaucos compescuisse dicitur, non Gabinius, id Fabr. et Reimar. ad l. c. ita conciliant, ut ille Gabinium Domitio Corbuloni successorem fortasse datum, hic Corbulonem Gabinio successisse, et contra eosdem pugnasse, statuunt. Reimarus, temporum rationem et historicorum testimonia id docere, contendit, quae ignorare me fateor. De *Chaucis* v. *Cauchis*, quod praetulit Oudend., v. *Tac.* Germ. 35. cf. *Cluver.* Germ. ant. 3, 18.

cognomen Chaucius] Dubito adhuc de Latinitate huius dictionis. Quae enim Burm. exempla congegit, locum nondum defendunt, quum nullum sit juncti ita accusativi et nominativi, quod est contra cujusvis linguae regulas. Stat igitur sententia, legendum *Chaucii* vel *Chaucium*. Longe alia res est, ubi duo sunt nominativi, ut *Liv.* 35, 24. „utrique eorum Salinator cognomen erat“ locisque similibus.

Equ. militias] h. e. gradus militares, quos Equites Romani, qui jamdudum inter gregarios militate desierant, percurrerent, ita constituit, ut primum Centuriones essent cohortium, inde alae equitum sociorum, quibus unice illo tempore utebantur Romani, (v. ad Aug. 38., maxime quem ibi citavi, Schelium ad

tem, alam; post alam, tribunatum legionis daret: stipendiaque instituit, et imaginariae militiae genus, quod vocatur *Supra numerum*, quo absentes, et titulo tenus fungerentur. Milites domos senatorias salutandi causa ingredi, etiam Patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui se pro Equitibus Romanis agerent, publicavit. Ingratos, et de quibus patroni quererentur, revocavit in servitutem; advocatisque eorum negavit, se adversus libertos ipsorum jus dicturum. Quum quidam aegra et affecta mancipia in insulam Aesculapii taedio medendi exponerent,

Hygin.) praeficerentur, tandem tribunatum totius legionis acciperent.

stipendiaque] sc. *imaginaria* ex sequ. *imag. mil. genus*. Qui imaginaria stipendia per certos annos meruerant, iis hoc imputabatur, tanquam justam militiam per idem tempus fecissent. — Mox *supra num.* pro *super num.* confirmatur veteri numo, quem attulit Torrent., et loco Neron. 15.

Ingratos] Interpres Dio 60, 13. τοὺς δούλους τοὺς ἀκελευθέρους, τοὺς ἐπὶ τε τοῦ Τιβερίου καὶ ἐπὶ τοῦ Γαίου τοῖς δεσπόταις σφῶν ἐπιβουλεύσαντας, τοὺς τε τηνάλλως συκοφαντήσαντάς τινάς, ἢ καὶ καταψευδομαρτυρήσαντάς τινων, δεινῶς ἔμισει· καὶ αὐτῶν τοὺς μὲν πλείους οὕτως ἀνήλπισε, τοὺς δὲ ἕτερόν τινα τρόπον ἐκόλαζε· πολλοὺς δὲ καὶ τοῖς δεσπόταις αὐτοῖς ἐπὶ τιμωρίαν παρδίδου, et c. 28. ἐντυχοντος τινὸς τοῖς δημάρχοις κατὰ τοῦ ἐξελευθερώσαντος αὐτόν, καὶ ὑπερέτην ἐπ' αὐτόν αἰτήσαντος καὶ λαβόντος, ἠγανάκτησε· καὶ ἐνεκινῶν τε καὶ τοὺς συνεξετασθέντας αὐτῷ ἐκόλασε· καὶ προσέτι ἀπηγόρευσε, μηδὲ τοῖς οὕτω (suppl. ἐντυχοῦσι vel leg. τισὶν πρὸ τοῖς) κατὰ τῶν δεσποτευσάντων αὐτῶν βοηθεῖν· εἰ δὲ μὴ, στέρεσθαι τοῦ θίγειν αὐτοὺς ἑτέροις λαγχάνειν, qui loci ostendunt, et vere sentire Lips. ad Tac. 13, 26. atque Ernest. ad n., Claudii pecuniariae hoc fuisse in causis quibusdam iudicium, non legem publice sancitam, et male extrudi a nonnullis et post *ingratos*, quum modus, quo ingratos se ostenderam, diserte distinguatur, variae autem aliae causae esse possent, ob quas patroni de libertis quererentur.

adv. libertos ipsorum] sc. si ingrati illi essent, et ipsi de iis quererentur.

Quum — exponerent] Dio 60, 29. ἐπειδὴ πολλοὶ δούλους ἀρῶστοῦντας οὐδεμιᾶς θεραπείας ἠξίουσι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐξεβαλλόν, ἐνομοθέτησα, πάντας τοὺς ἐκ τοῦ τοιοῦτου περιγενομένους, ἐλευ-

omnes, qui exponerentur, liberos esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si convalissent: quod si quis necare quem mallet, quam exponere, caedis crimine teneri. Viatores ne per Italiae oppida, nisi aut pedibus, aut sella, aut lectica transirent, monuit edicto. Puteolis et Ostiae singulas cohortes ad arcendos incendiorem casus collocavit. Peregrinae conditionis homines vetuit usurpare Romana nomina, duntaxat gentilicia. Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit. Provincias Achajam et Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit. Lyciis, ob exitiabi-

Σέρους εἶναι, ubi v. Fabric. De insula Aesculapii v. Liv. 2, 5. et Epit. Liv. 11.

Viatores — edicto] Noluit igitur, equo vel vehiculo eos vehi, non puto, quae Torrenti est sententia, ne viae corrumpentur, sed ne honos Caesari magistratibusque debitus, et ovationi atque triumpho proprius, a privatis usurparetur. Comparat Torrent. simile edictum Adriani ex *Spartian.* 22., et M. Antonini ex *Capitolin.* 23. In edicto Adriani quod vehicula cum ingentibus sarcinis Urbem ingredi prohibentur, id sane ad viarum curam Urbisque frequentiam impeditam illis vehiculis spectare videtur. Sed alia res cum equis, quorum usum ob vias vetitum, persuadere mihi nequeo.

duntaxat gentilicia] ut adeo permitteret praenomina et cognomina, ut notarunt jam Ern. et Oudend. contra Burm., qui margini adscripta haec verba existimat, parum probabiliter, etiam ob rariorem usum voc. *duntaxat*. Ceterum in hoc etiam edicto reliquiae apparent antiquae superbiae gentis Claudiae.

in campo Esquil.] Supplicia extra portam Esquilinam haberi solita fuisse, docet Lips. ad *Tac.* 2, 33. excurs. H.

Achaj. et Maced. — *reddidit*] De Tiberio auctores sunt *Tac.* A. 1, 76. „Achajam ac Macedoniam, onera deprecantes, levari in praesens proconsulari imperio, tradique Caesari placuit,“ et *Dio* 58, 25. ἡ Μακεδονία, ὡς δὲ τινὲς φασί, καὶ ἡ Ἀχαΐα, ἀκληρωτεῖ προσετάσσοντο (Regulo, Poppaei Sabini successori, ut adeo Dio non dubitasse videatur, quod Casaub. dicit, an Achaja et ipsa Caesareis provinciis addita fuerit, sed, an Regulo simul cum Macedonia commissa.) Jam de Claudio *Dio* 60, 24. τὴν τε Ἀχαΐαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, αἰρετοῖς ἀρχουσιν, ἐξ οὐπερ ὁ Τιβέριος ἤρξε, διδομένας, ἀπέδωκεν ὁ Κλαύδιος τότε (a. 797.) τῷ κλήρῳ.

Iles inter se discordias, libertatem ademit: Rhodiis, ob poenitentiam veterum delictorum, reddidit. Iliensibus, quasi Romanae gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit; recitata vetere epistola Graeca Senatus populique Romani, Seleuco regi amicitiam et societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes praestitisset. Judaeos, impulsore Chresto assidue tumultuantes,

Lyciis — libertatem ademit] h. e. in provinciam rededit. *Dio* 60, 17. τοὺς Λυκίους στασιάσαντας, ὥστε καὶ Ῥωμαίους τινὰς ἀποκτεῖναι, ἐδουλώσατό τε, καὶ ἐς τὸν τῆς Παμφυλίας νομὸν ἐτέγραψεν. De priori conditione Lyciae v. *Sigon.* de jure provinc. 1, 21., qui nostrum et Dionis locum omisit.

Rhodiis — reddidit] Vetera delicta et poenam refert *Dio* 60, 24. τῶν Ῥοδίων τὴν ἐλευθερίαν ἀφείλετο, ὅτι Ῥωμαίους τινὰς ἀνεσκηλόπισαν (a. 797.), redditam libertatem, patrono Nerone, a. 807. *Tac.* A. 12, 58. „Redditur Rhodiis libertas, adempta saepe aut firmata, prout bellis externis meruerant, aut domi seditione deliquerant.“

Iliensibus] Causam eorum egit idem Nerò. v. Ner. 7. *Tac.* l. c. qui: „Utque studiis honestis et eloquentiae gloria nitesceret, causa Iliensium suscepta, Romanum Troja demissum, et Juliae stupris auctorem Aeneam, aliaque haud procul fabulis vetera facunde exsecutus, perpetrat, ut Ilienses omni publico munere solverentur,“ ubi v. Lips: de priorum temporum erga Ilienses beneficiis, dataque a Claudio plena perpetuaque immunitate docte disserentem.

Seleuco regi] Secundum s. Callenicum intelligendum, e temporum ratione probat Oudend.

Judaeos — Roma expulit] *Dio* 60, 6. τοὺς Ἰουδαίους, πλεονάζσαντας αὐτοῖς, ὥστε χαλεπῶς ἀν' αὐτοῦ παραχῆς, ὑπο τοῦ ἔχλου σφῶν, τῆς πόλεως εἰρχθῆναι, οὐκ ἐξήλασε μὲν, τῷ δὲ δὴ πατριῷ νόμῳ καὶ βίῳ χρημένους ἐπέλευσε μὴ συναθροίζεσθαι. (a. 794.) Sed hoc edictum longe initius diversum ab eo, de quo Noster h. l. et *Lucas* Act. 18, 2. (ubiς διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ῥώμης) temporum etiam ratio docet, quum ad annum Claudii nonum hoc referatur ab *Oros.* 7, 6, e *Josepho*, ad undecimum vel duodecimum a recentioribus Annalium auctoribus, ut *Usserio*, *Tillemontio*, *Basnagio*. Non minus incerta plurimisque adeo virorum doctiorum contentione impedita sunt verba: *impulsore Chresto*. Antiqui quidem omnes de Christo intellexere, auctore ipso *Orosio* l. c., qui

Roma expulit. Germanorum legatis in orchestra sedere permisit, simplicitate eorum et fiducia motus, quod in popularia deducti, quum animadvertissent Parthos et Armenios sedentes in Senatu, ad eadem loca sponte transierant, nihilo deteriore virtutem aut conditionem suam praedicantes. Druidarum religionem

verbis Suetonii haec subjungit: „quod, utrum contra Christum tumultuantes Judaeos coerceri, et comprimi jusserit, an etiam Christianos simul velut cognatae religionis homines voluerit expelli, nequaquam discernitur;“ et quod gentiles Christum immutata litera *Chrestum* dicere solitos, et ex aliis locis constat (v. *Bingham. Orig. eccles. 1, 1. §. 10.*), et proditur a *Lactant. 4, 7.*, Christianos denique illo jam tempore plurimos Romae fuisse, a Romanis plerumque cum Judaeis confusos, nullum est dubium. v. *Walch. ad Lactant. l. c. et Wirthii et Heumanni dissert. de Chresto Suetonii.* — In diversas partes abierunt post *Usserium* *Annal. p. 669. ad a. Chr. 54. et Ant. Daleum* (dissert., quae libro *de oraculis veterum ethnicorum* adjecta est, Amstelod. 1700.) recentissimi fere omnes, qui, ut ab errore Suetonium liberarent, alium hominem incertum, Graecae originis, sed Judaeorum sacra professum, et tumultum Romae auctorem, intellexerunt. v. *Mulscheri* *diss. de Chresto*, cujus mentionem Suetonius facit, quod ille non sit Christus, mundi salvator. cf. *Ayrer. ad Blackwall. de praestantia class. auctorum p. 159.* Nihil audeo definire in tanto dissensu. Id modo adjicio, Suetonium, si de ignoto homine sermonem fecisset, haud dubie scripsisse: *imp. Chresto quodam*, neque argutandum in voc. *impulsore*, quod de praesente tantum dici contendunt, ego de quovis auctore, qui primam occasionem rei dedit, adhiberi posse existimo, vel, si vel maxime admitti hoc nequeat, errorem etiam auctoris in peregrina, ut putabant, superstitione, serius demum accuratius cognita, ob alios similes in optimis scriptoribus reperiundos, facillime cogitari posse. cf. *Lips. ad Tac. A. 15, 44.*

Germanorum legatis] Neronis tempore factum a. 812., narrat *Tac. A. 15, 54.*, cui major fides, ut ex instituto additoque et anno et occasione hac de re exponenti. Legati erant Frisorum Verritus et Malorix, „qui nationem eam regebant, in quantum Germani regnantur.“

nihilo deteriore — praedicantes] *Tac.* „Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse, exclamant, degrediunturque et inter Patres considunt sequ.“ *Lege illa, Germana juvenus, et tali patria dignam te praesta.*

apud Gallos, dirae immanitatis, et tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit. Contra sacra Eleusinia etiam transferre ex Attica Romam conatus est; templumque in Sicilia Veneris Erycinae, vetustate collapsum, ut ex aerario populi Romani reficeretur, auctor fuit. Cum regibus foedus in Foro icit, porca caesa, ac vetere Fecialium praefatione adhibita. Sed et haec, et cetera, totumque adeo ex parte magna principatum, non tam suo, quam uxorum libertorumque arbitrio, administravit; talis ubique plerumque, qualem esse eum, aut expediret illis, aut liberet. [26] Sponsas admodum adolescens duas habuit: Aemiliam Lepidam, Augusti proneptem; item Liviam Medullinam, cui et cognomen

Druidarum — abolevit] *Plin.* 50, 1. (4.) „Tiberii Caesaris principatus sustulit Druidas Gallorum, et hoc genus vatum medicorumque.“ Vel error alterutrius scriptoris in simili duorum Caesarum nomine, vel lapsus librarii apud Plinium, legendumque: *Tiberii Claudii* v. *Tiberii Claudii Caesaris* videtur. Lips. ad *Tac. A.* 12, 42., Tiberium in Urbe tantum, Claudium in Gallia ipsa hanc superstitionem sustulisse, putat. Ceterum, quum serius adhuc, ut *Tac.* 14, 30. *Lamprid.* Alex. 60., *Druidarum* fiat mentio, Claudii edictum effectu caruisse putant, et sane superstitiones nullis facile edictis abolentur. De *Druidarum* nomine et religione v. plurima congesta a *Tzschuck.* ad *Mel.* 3, 2, 3.

sacra Eleusinia] v. *Salmas.* ad *Spart. Adrian.* 22. Contra eundem, *sacra Eleusina* scribendum contendentem, vulgarem formam asserit ad h. l. *Oudendorp.*

templumque — Veneris Erycinae] quod susceperat quidem reficere Tiberius (*Tac. A.* 4, 43.), sed omisisse videtur, ut pleraque huiusmodi opera. Addidit autem Noster in *Sicilia*, quoniam Romae etiam Veneris Erycinae templum.

vetere Fecialium praef.] v. *Liv.* 1, 24.

uxorum libertorumque] v. c. 28. sequ.

ubique] Hoc ad res pertinet, et est: *in omnibus rebus, plerumque* ad tempus, i. q. *omni tempore.* *Burm.* praefert *utique*, quod placuit etiam *Ernestio.* Sed hoc n. l. plane abundaret.

Augusti proneptem] Filia enim erat Juliae, neptis Augusti, ex L. Paulo (v. *Aug.* 64.), soror M. Aemilii Lepidi, de quo v. *Calig.* 24. et Lips. ad *Tac. Ann.* 14, 2. cf. *Glandorp.* p. 31.

Camillae erat, e genere antiquo Dictatoris Camilli. Priorem, quod parentes ejus Augustum offenderant, virginem adhuc repudiavit: posteriorem ipso die, qui erat nuptiis destinatus, ex valetudine amisit. Uxores deinde duxit Plautiam Urgulanillam, triumphali, et mox Aeliam Petinam, consulari patre. Cum utraque divortium fecit: sed cum Petina, ex levibus offensis; cum Urgulanilla, ob libidinum probra et homicidii suspicionem. Post has Valeriam Messalinam, Barbati Messalae, consobrini sui, filiam, in matrimonium accepit. Quam quum comperisset, super cetera flagitia atque dedecora, C. Silio etiam nupsisse, dote inter Auspices consignata, supplicio affe-

parentes ej. Aug. offenderant] Pater L. Paulus conjuratione (Aug. 19.), mater Julia vitae probris (A. 65.).

Plautiam Urgulanillam] v. de ejus genere, quae disserit Burm. — *Urgulania*, avia Plautii Silvaní Praetoris, Liviae amica, occurrit apud Tac. 4, 22. Pater Plautiae fuisse videtur *Silvanus* ille *Plautius* consularis, cujus res gestas in bello Pannonico memorant Fell. 2, 112. et Dio 55, 34.

Aeliam Petinam] Pitiscus *Sexti Aelii* filiam facit, Consulis a. 756. cum C. Sentio Saturnino. Sed ei *Catum* cognomen, non *Petum*. Tac. A. 12, 1. Aeliam Petinam e familia *Tuberorum* fuisse dicit, ut adeo *Q. Aelii Tiberonis*, Consulis a. 745., filiam existinem.

Barbati Messalae, consobrini sui] Diverse hanc Messalae et Claudii cognationem deducunt Lips. ad Tac. 11, 37., Perizon. ep. ad Nic. Heins. (Collect. Burm. T. IV. p. 801.) et Ryck. ad Tac. l. c. quorum rationes transscribere, longius foret. Hic M. Valerius Messala Barbatus Consul fuerat cum P. Sulpicio Quirino a. 742. v. Glandorp. p. 367.

super cetera flagitia a. dedecora] Dio 60, 18. Μεσσαλίνα δὲ ἐν τούτῳ αὐτὴ τε ἠσέλγησε, καὶ τὰς ἄλλας γυναῖκας ἀπολασταίνειν ὁμοίως ἠνάγκαζε· καὶ πολλὰς γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Παλατίῳ, τῶν ἀνδρῶν παρόντων καὶ ὄρωντων, μοιχεύεσθαι ἐποίει. καὶ ἐκείνους μὲν καὶ ἐφίλει καὶ ἠγάπα, τιμαῖς τε καὶ ἀρχαῖς ἠγάλλε· τοὺς δ' ἄλλους τοὺς μὴ συγκαθιέντας σφᾶς ἐς τοῦτο, καὶ ἐμίσει καὶ ἀπώλλυε.

C. Silio etiam nupsisse] v. Dion. c. 31. et Tac. 11, 26. sequ. „Nec ultra exspectato, quam dum sacrificii gratia Claudius Ostium proficisceretur, cuncta nuptiarum sollemnia celebrat. Haud sum ignarus, fabulosum visum iri, tantum ullis mortalium securita-

cit; confirmavitque pro concione apud praetorianos, *Quatenus sibi matrimonia male cederent, perman- surum se in coelibatu: ac nisi permansisset, non recusaturum conjodi manibus ipsorum.* Nec durare valuit, quin de conditionibus continuo tractaret, et- iam de Petinae, quam olim exegerat, deque Lolliae Paulinae, quae C. Caesari nupta fuerat. Verum ille- cebris Agrippinae, Germanici fratris sui filiae, per jus osculi et blanditiarum occasiones pellectus in amo- rem, subornavit, proximo Senatu qui censerent,

tis fuisse, in civitate omnium gnara et nihil reticente, nedum Consulem designatum, cum uxore Principis, praedicta die, *ad- hibitis qui obsignarent, velut suscipiendorum liberorum causa, convenisse, atque illam audisse Auspicum verba, subisse, sacri- ficasse apud Deos; discubitum inter convivas; oscula, comple- xus; noctem denique actam licentia conjugali sequ.* (a. 801.)

supplicio affecit] Transfixa est a Tribuno in hortis Lucullia- nis, quo fugerat. v. Tac. l. c. c. 37 et 38.

Nec durare valuit] Tac. 12, 1. „Caede Messalinae convulsa Principis domus, orto apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio, *coelibis vitae intoleranti, et conjugum imperiis obnoxio.* Nec minore ambitu feminae exarserant; suam quae- que nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto ma- trimonio ostentare. Sed maxime ambigebatur inter *Lolliam Paul- linam*, M. Lollii Consularis filiam, et *Juliam Agrippinam*, Ger- manico genitam. Huic Pallas, illi Callistus, fautores aderant. at *Aelia Petina*, e familia Tuberonum, Narcisso fovebatur sequ.“

illecebris Agrippinae] Dio 60, 31. *ματ' ὀλίγον τὴν ἀδελφιδὴν Ἀγριππίναν ἔγημε, τὴν τοῦ Δομιτίου τοῦ Νέρωνος ἐπονομασθέντος μητέρα. καὶ γὰρ καλὴ ἦν, καὶ συνεχῶς αὐτῷ προσεφοίτα, μόνη τα ὡς καὶ θεῖω συνεγίγνετο, καὶ τρυφερώτερον ἢ καὶ ἀδελφιδῆ (mulierum κατ' ἀδελφιδῆν) προσεφέρετο.* Tac. 12, 3. „Praevaluere haec (Pal- lantis verba), adjuncta Agrippinae illecebris, quae ad eum, per speciem necessitudinis, crebro ventitando, pellicit patrum, ut praelata ceteris, et nondum uxor, potentia uxoria jam utere- tur.“

subornavit — qui censerent] Auctore Tac. 12, 5. retulit de hoc matrimonio ad Senatum Vitellius, et (c. 6.) multa Patrum assentatio secuta est (c. 7.). Haud defuere, qui certatim, si cun- ctaretur Caesar, *vi acturos* testificantes, crumperent Curia. Conglobatur promiscua multitudo, Populumque Rom. eadem orare,

cogendum se ad ducendum eam uxorem, quasi Reipublicae maxime interesset; dandamque ceteris veniam talium conjugiorum, quae ad id tempus incesta habebantur. Ac vix uno interposito die confecit nuptias; non repertis, qui sequerentur exemplum, excepto libertino quodam, et altero primipilari, cujus officium nuptiarum et ipse cum Agrippina celebravit. [27] Liberos ex tribus uxoribus tulit: ex Urgulilla Drusum et Claudiam: ex Petina Antoniam: ex Messalina Octaviam, et quem primo Germanicum, mox Britannicum cognominavit. Drusum Pompejis impuberem amisit, pro, per Iusum in sublime ja-

clamitat sequi. — *Censerent* recepi et ipse pro *censeret*. Non enim ad solum Vitellium referendum, sed ad eos maxime, qui ei statim adstipulabantur.

dandam — conjugiorum] *Tac.* „Senatum ingressus (Claudius) decretum postulat, quo justae inter patruos fratrumque filias nuptiae etiam in posterum statuerentur.“ *Zonar.* p. 185. Ψήφισμα ἐποίησαντο, ἐξείναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἀγασθαι. *Incesta* autem non prohibita modo antea fuerant, sed in prodigiis etiam habita. v. Gronov. ad *Tac.* 12, 5. „Quin et incestum, ac, si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur.“

non repertis] *Tac.* 12, 7. „Neque tamen repertus est, nisi unus, talis matrimonii cupitor, T. Alledius Severus, Eques Romanus, quem plerique Agrippinae gratia impulsus, ferebant,“ ubi vere Lips. notat: Non habuit curae, nescio quem recensere libertinum.

quem primo German. — cognominavit] Omnibus enim Germanici posteris hoc cognomen datum. v. supra c. 1. *Dio* 60, 12, γεννηθέντος αὐτῷ υἱοῦ, ὃς τότε μὲν Κλαύδιος Τιβέριος Γερμανικός, ἕστερον δὲ καὶ Βρεττανικός ἐπωνομάσθη sequi.

Pompejis impuberem amisit] Haec emendatio Lipsii ad *Tac.* A. 3, 29. pro: *Drusum Pompejum puberem* post Casaub. ab omnibus est probata. Unus Gronov. *Pomptie impuberem* maluit pro *Pomptiae*, quod nemini placebit. Vulgatum ferri nequit et ob cognomen *Pompejum*, Druso temere afflictum, et ob otiosum additamentum *puberem*. Si id monere voluisset auctor, scripsisset saltem *jam puberem*. Postea pro *cui* et Lips. et Gronov. coniecerunt *quam ei*, quod haud necessarium puto, *quam cui* sit i. q. *quam ei*, unde junctus ei est conjunctivus. Ceterum *Tac.* 1, c. ad a. 775. „Adversis animis acceptum, quod filio Claudii socer Sejanus destinaretur. polluisse nobilitatem familiae videbatur,

clato et hiatu oris excepto, strangulatum; cui et ante paucos dies filiam Sejanii despondisset. Quo magis miror, fuisse, qui traderent, fraude a Sejanio necatum. Claudiam, ex liberto suo Botere conceptam, quamvis ante quintum mensem divortii natam, ali- que coeptam, exponi tamen ad matris januam, et nudam jussit abjici. Antoniam Cn. Pompejo Magno, deinde Fausto Sullae, nobilissimis juvenibus, Octaviam Neroni privigno suo collocavit, Silano ante desponsatam. Britannicum, vicesimo imperii die,

suspectumque jam nimiae spei Sejanum *ultra* (sic malo pro *ultra*, quamvis repugnante Ernestio; *ultra* enim est *ipse etiam*) extulisse. “ Non nominat alterum hunc Claudii filium *Dio* 60, 32. (ubi legitur hic locus ex Peiresc. Exc. a Reimaro insertus). Ad- dit enim, memorato Britannico: ὁ γὰρ ἕτερος, ὁ καὶ τὴν Σηϊανῶν θυγατέρα ἐγγυησάμενος, ἐτεθνήκει.

Botere] Probabilis esset conjectura Reinesii: *Sotere*, nisi in *Gruter. Inscr.* 610, 8. diceretur *Ti. Claudius Botrio*, et p. 616, 9. *Botrus Caes. serv.* Ipse hoc vidit Reines., ac corrigendum ex his videtur nomen hominis.

Antoniam] *Dio* 60, 5. ad a. 794. τὰς θυγατέρας ἐν τῷ ἔτει τούτῳ, τὴν μὲν ἐγγυήσας Λουκίῳ Ἰουλίῳ Σιλανῶ, τὴν δὲ ἐκδοῦς Γναίῳ Πομπηίῳ Μάγνῳ, sequ. De *Pompejo Magno* v. ad *Calig.* 35. et infra c. 29. De *Fausto Sulla*, Consule a. 806., testis etiam *Tac.* 13, 23. ubi: „Deferuntur consensisse Pallas ac Burrus, ut *Cornelius Sulla*, claritudine generis et *affinitate Claudii*, cui per nuptias *Antoniae gener erat*, ad imperium vocaretur.“

Octaviam — desponsatam] *Tac.* 12, 3. „*Agrippina*, ubi sui matrimonii certa fuit, struere majora, nuptiasque *Domitii*, quem ex Cn. *Aenobarbo* genuerat, et *Octaviae*, *Caesaris filiae*, moliri; quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L. *Silano* desponderat *Octaviam Caesar*, juvenemque et alia clarum, insigni triumphalium et gladiatorii muneris magnificentia, protulerat ad studia vulgi.“ c. 9. „*Placitum* dehinc, non ultra cunctari; sed designatum *Consulem*, *Memmium Pollionem*, ingentibus promissis inducunt, sententiam expromere, qua oraretur *Claudius*, despondere *Octaviam Domitio*, quod aetati utriusque non absurdum, et majora patefacturum erat.“ a. 805. c. 58. „*D. Junio*, *Q. Haterio Coss.* (a. 807.), sedecim annos natus *Nero Octaviam*, *Caesaris filiam*, in matrimonium accepit.“

vicesimo imp. die] Patet, ipsum sibi repugnare auctorem. *Vicesimus* enim imperii dies fuit 15. Febr. a. U. 794., secundum

inque secundo consulatu natum sibi, parvulum etiam tum, et militi, pro concione manibus suis gestans, et plebi, per spectacula gremio aut ante se retinens, assidue commendabat, faustisque omnibus cum acclamantium turba prosequabatur. E generis Neronem adoptavit: Pompejum atque Silanum non recusavit modo, sed et interemit. [28] Libertorum praecipue suspexit Posiden spadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros hasta pura donavit: nec minus Felicem, quem cohortibus et alis provin-

consulatum adiit a. 795., quo anno natum Britannicum, conjicias etiam ex *Dion.* 60, 12. Diversus etiam *Tacitus*, qui *Ann.* 12, 25. *Neronem* biennio majorem Britannico, et 13, 15. hunc a. 808. quartum decimum aetatis annum explevisse dicit. v. quae de conciliandis scriptoribus disputavere Ernest. ad h. l. et ab eo laudati interpretes, maxime Ryck. ad *Tac.* l. c., et Reimar. ad *Xiphil.* 61, 1 et 3. — Postea militi ex Mss. et assiduo cum Nostri, tum aliorum usu praetulerunt vulg. *m. litibus* Ern. et Oudend.

Neronem adoptavit] *Dio* 60, 33. τὸν Νέρωνα τὸν υἱὸν αὐτῆς (Agrippinae) εἰςκοιῆσατό τε καὶ γαμβρὸν ἐκοιῆσατο. v. supra. *Tac.* 12, 25. „ C. Antistio, M. Suilio C. adoptio in Domitium, auctoritate Pallantis, festinatur sequi.“ A. 803.

Pomp. atque Silanum — interemit] v. c. 29.

Libertorum] *Senec.* Apocol. „ Convolarunt primum omnium liberti, Polybius, Myron, Harpocras, Amphaeus et Pheronactes, quos omnes, necubi imparatus esset, praemiserat.“ De his libertis v. maxime Fabr. ad *Dion.* 60, 2.

Posiden] *Posides spado* memoratur etiam *Juvenal.* 14, 91. et *Plin.* 31, 2. qui balineas in Bajano *Posidianas* vocatas dicit, nomine accepto a Claudii Caesaris liberto. De *hasta pura*, h. e. ferro non armata, ἀσιδήρω, s. *donatica*, v. *Rosin.* Ant. R. p. 750. et 761. et interpr. ad *Virgil.* Aen. 6, 760.

Felicem] *Tac.* Hist. 5, 9. „ Claudius, defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Judaeam provinciam Equitibus Romanis aut libertis permisit. e quibus Antonius Felix, per omnem saevitiam ac libidinem, jus regium servili ingenio exercuit, Drusilla, Cleopatrae et Antonii nepte, in matrimonium accepta; ut ejusdem Antonii Felix progener, Claudius nepos esset.“ Haec Drusilla, soror Ptolemaei, de quo dictum ad *Calig.* 26., prima Felicis fuit uxor stirpis regiae; altera Drusilla, regis Agrippae soror, de qua v. *Act. Ap.* 24, 24. et *Joseph.* Ant. 20, 5., qui priori marito Azizo, Emesenorum regi, abductam narrat per Ju-

ciaeque Judaeae praeposuit, trium reginarum maritum: et Arpocran, cui lectica per Urbem vehendi, spectaculaque publice edendi jus tribuit: ac super hos Polybium a studiis, qui saepe inter duos Consules ambulabat: sed ante omnes Narcissum ab epistolis, et

daicum quendam Cyprium, et edidisse e Felice filium, Agrippam nominatum, qui Vesuvii incendio Imperatore Tito perierit. Tertia uxor ignota est, unde varii vanique, Suetonium corrigendi, virorum doctorum tuere conatus. Plura de Felice nostro, Pallantis liberti fratre, v. apud Lips. ad Tac. A. 12, 54. et Glandorp. Onomast. p. 92. sequi.

Arpocran] h. e. Harpocratem, qui commemoratur inter libertos Claudii a Seneca l. c. Hunc eundem Beroaldus putat, qui alibi *Callistus* nominetur, quod verum credere nequeo. Omisit homini mentionem auctor, de quo v. Tac. A. 11, 29. et 12, 1. Zonaras p. 563. *Κάλλιστος ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων ἐτέτακτο.*

lectica per U. vehendi] Prohibitum plerisque lecticarum usum, legimus Caes. 43. — *Vehendi* passive dictum, ut *praetervehens* saepius apud Nostrum. v. ind. in *praetervehi*.

spectaculaque publice edendi] Spectaculum gladiatorum, ab Atilio, libertini generis homine, Fidenis editum Tiberio Caesare, memorat Tac. A. 4, 62. additque c. 63. „cautum in posterum Senatusconsulto, ne quis gladiatorum munus ederet, cui minor quadringentorum millium res.“ Sed hic locus, puto, cum nostro non est conferendus. Ibi enim fermo de spectaculo, privatim edito quaestus causa, ex admissis percipiendi, h. l. de jure, spect. publice edendi, quod licuerat huc usque magistratibus tantum, filiis Principum, quibusque aliis Principes eam curam suo nomine demandassent, unde minime publice pro glossa damnandum erat Ernestio, quum in eo summa honoris versetur.

Polybium] v. Dio 60, 29. Ad hunc Senecae est consolatio. Cum Messalina stupri commercium habuisse, ab eadem sublatum, tradit Dio 60, 31.

Narcissum] cujus consilio Messalina periit (v. Tac. 11, 29. sequi), ad mortem postea adactum Agrippinae odio sub Neronis principatu. (Tac. 13, 1.) Hujus elogium dat Dio 60, 34. *ἐπαπώλετο δὲ καὶ αὐτὸς τῷ Κλαυδίῳ, μέγιστον τῶν ποτὲ ἀνδρώπων δυνάμεις. μυριάδας τε γὰρ πλείους μυρίων εἶχε, καὶ προσεῖχον αὐτῷ καὶ πόλεις καὶ βασιλεῖς. καὶ δῆτα καὶ τότε ἀποσφαγήσασθαι μέλλων, λαμπρὸν ἔργον διεκράζατο. τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπορόγητα κατὰ τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ κατὰ ἄλλων τιῶν (οἷα τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ διοικῶν) εἶχε, πάντα προκατέκαυσεν. Quod Nost. ab epistolis, Zonaras l. c. τῶν ἐπιστολῶν ἐπεστάται.*

Pallantem a rationibus, quos decreto quoque Senatus non praemiis modo ingentibus, sed et quaestoriis praetoriisque ornamentis honorari libens passus est, tantum praeterea acquirere et rapere, ut, querente eo quondam de fisci exiguitate, non absurde sit dictum, *Abundaturum, si a duobus libertis in consortium reciperetur.* [29] His, ut dixi, uxoribusque addictus, non Principem, sed ministrum egit. Compendio cujusque horum, vel etiam studio aut libidine, honores, exercitus, impunitates, supplicia largitus est: et quidem insciens plerumque et ignarus.

Pallantem a rationibus] Zonaras: ὁ Πάλλας, ᾧ ἡ τῶν χρημάτων διοικήσις ἐμπροσθέντο. Hunc, ducendae Agrippinae et adoptandi Neronis auctorem, superbia non minus quam immensis divitiis insignem, Nero interfecit. v. Tac. 14, 65. Plura de eo dat Reimar. ad Xiphil. 61, 3.

quaestoriis praetoriisque orn.] Tac. 11, 38. „decreta Narcisso quaestoria insignia“ post interemptam Messalinam. Praetoria serius sub Nerone data Pallanti, tradit Id. 12, 53. „Pallanti — praetoria insignia, et centies quinquagies Sestertiūm censuit Consul designatus.“ De eodem Scto ejusque monumento v. Plin. ep. 7, 29, et 8, 6. Pro verbo *honorari*, ex optimis codd. et Casauboni auctoritate recepto a Burm. et Oudend., Suetonioque, ut index docet, frequentissimo, vulg. *ornari*, quod Graeco more ornamentis jungeretur.

ut dixi] c. 25. fin. Delenda haec verba judicabat Torrent.

non Principem, sed min. egit] Delevi, quod fieri jusserant Graev. et Oudend., se post *Principem*, natum e sequ. sed. Nunquam se addere in hac dictione Nostrum, docent exempla in indice reperiunda sub *agere*, et quae alia dedit Graevius, neque addendum esse, ipsa dictionis natura, e scena repetitae. Alia res erat c. 25. in: „*qui se pro Equitibus Rom. agerent*,“ ubi additum pro discrimen facit, haud observatum ab Ernestio. Quod ad rem attinet, Dio 60, 2. περιφανέστατα τῶν ὁμοίων ἐδουλοκρατήθη τε καὶ ἐγυναικοκρατήθη. ἄτε γὰρ ἐκ παίδων ἐν τε νοσηλείᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῇ τραφεῖς — καὶ πολὺν μὲν χρόνον τῇ τήσῃ Λιουῖα, πολὺν δὲ καὶ τῇ μητρὶ Ἀντωνία, τοῖς τε ἀπελευθέροις, συνδιαιτηθεῖς, καὶ πρόετι καὶ ἐν συνουσίαις γυναικῶν πλείοσι γενόμενος, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐπέκρητο, ἀλλὰ, καίπερ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπάντων καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτῶν κρατῶν, ἐδεδούλωτο.

Compendio — largitus est] Dio 60, 17. ἡ δ' οὖν Μεσσαλίνα,

Ac ne singillatim minora quoque enumerem, revocatas liberalitates ejus, judicia rescissa, suppositos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos; Appium Silanum, consocerum suum, Juliasque, alteram Drusi, alteram Germanici filiam, cri-

οἱ τε ἀπελεύθεροι αὐτοῦ οὕτως οὐ τὴν πολιτείαν μόνον, οὐδὲ τὰς στρατείας, καὶ τὰς ἐπιτροπείας, τὰς τε ἡγεμονείας, ἀλλὰ καὶ τὰλλα πάντα ἀφειδῶς ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον. Pro voc. *impunitates* Lips. suasit *immunitates*, quod recepit etiam Ernest. Sed recte Bremius Wolfiusque ostenderunt, non inesse *impunitates* in sequ. *supplicia largitus est*, ut Ernest. censet, sed contraria potius esse, ut Galb. 15. „donari gratia passus est vectigalia, immunitates, poenas innocentium, impunitates noxiorum.“ Postea *insciens et ignarus* more suo pleonastice conjunxit auctor. Quod enim Pitiscus alterum imperitii, alterum imprudentis aut negligentis esse dicit, id nescio, an nimis quaesitum sit, neque ipsi scriptori in mentem venerit. Pro *ac libidine* ad marg. Plant. notatum *aut lib.* Müllerus suadet *libidini*.

minora quoque] Dedi lectionem cod. Memm. plurimumque Mss., probatam Graevio et Wolfio. Oudend. edidit aliorum *minora quaeque*, quod pejus etiam vulgato: *minima quaeque*.

App. Silanum, consocerum suum] ob Octaviam, Claudii filiam, L. Junio Silano, hujus filio, desponsatam. v. c. 27. — *Dio* 60, 14. ἤρξατο τῶν Φόνων τούτων ἀπὸ Γαΐου Ἀππίου Σιλανοῦ. τοῦτου γὰρ, εὐγενεστατὸν τε ὄντα, καὶ τῆς Ἰβηρίας τότε ἀρχοντα, μεταπεμφάμενος, ὡς τι αὐτοῦ δεόμενος, καὶ τὴν τε μητέρα οἱ τὴν τῆς Μεσσαλίνης συνοικίσας, καὶ αὐτὸν ἐν τε τοῖς φιλότατοις καὶ ἐν τοῖς συγγενεστάτοις χρόνον τιὰ τιμήσας, ἔπειτ' ἐξαίφνης ἔσφαξεν, ὅτε τῇ τε Μεσσαλίῃ προσέηκουσεν, οὐκ ἐβελήσας αὐτῇ συγγενέσθαι, πορνικωτάτῃ τε καὶ ἀσελγεστάτῃ οὖσῃ, καὶ τῷ Ναρκίσσῳ τῷ ἀπελεύθερῳ αὐτοῦ, δι' ἐκείνην. De modo, quo circumvenerunt hominem, v. c. 37.

Juliasque] De *Germanici filia*, relegata antea a fratre Caio, postea revocata a Claudio, v. *Dio* 60, 8. ubi Messalinae mortem ejus tribuit. Haec ejus sunt verba: αὐτῇ μὲν γὰρ τὴν Ἰουλίαν, τὴν ἀδελφιδὴν αὐτοῦ, ὀργισθεῖσά τε ἄμα, ἔτι μῆτε ἐτιμᾶτο ὑπ' αὐτῆς, μῆτε ἐκολακίετο, καὶ ζηλοτυπήσασα, ὅτι περιβαλλῆς τε ἦν, καὶ μὲν τῷ Κλαυδίῳ πολλάκις συνεγίγνετο, ἐξώρισεν, ἐγκλήματα αὐτῇ ἔλλα τε καὶ μοιχείας παρασκευάσασα, (ἐφ' ἣ καὶ ὁ Σενέκας ὁ Ἄννιος ἐφυγε) καὶ ὕστερόν γε οὐ πολλῶν καὶ ἀπέκτεινεν αὐτήν. De *filia Drusi*, Tiberii filii, Id. c. 18. τὴν τε Ἰουλίαν, τὴν τοῦ Δρουσοῦ μὲν τοῦ Ἰβηρίου παιδὸς θυγατέρα, τοῦ δὲ δὴ Νέρωνος τοῦ Γερμανικοῦ, γυναῖκα γενομένην, ζηλοτυπήσασα, ὥσπερ καὶ τὴν ἕτεραν,

mine incerto, nec defensione ulla data, occidit: item Cn. Pompejum, majoris filiae virum, et L. Silanum, minoris sponsum. Ex quibus Pompejus in concubitu dilecti adolescentuli confossus est: Silanus abdicare se praetura ante quartum kalendas Januarias, mori-que initio anni coactus, die ipso Claudii et Agrippi-

ἀπέφαξε (Messalina). Unde D. Augustus apud *Senecam* in *Apocol.* „Iste, quem videtis, per tot annos sub meo nomine latens, hanc mihi gratiam retulit, ut duas Julias proneptes meas occideret, alteram ferro, alteram fame.“

Cn. Pompejum] virum Antoniae, Claudii ex Petina filiae. (v. c. 27.) De ejus morte *Zonaras* p. 563. ἄλλους δὲ πολλοὺς διαβληθέντας ὑπὸ τῆς Μεσσαλίνης, καὶ τὸν Ἀσιατικόν, καὶ τὸν γαμβρὸν τὸν Μάγνον ἀπειτεῖνα· τὸν μὲν Ἀσιατικὸν διὰ τὴν οὐσίαν, τὸν δὲ Μάγνον διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος· ἐάλωσαν μέντοι ὡς ἐπ' ἄλλοις τισί. *Seneca* l. c. „Iste C. Caesarem non desuit mortuum persequi; occiderat ille socerum, hic et generum. C. Caesar Crassi filium vetuit Magnum vocari; hic nomen illi reddidit (v. ad *Cal.* 35.), caput tulit.“ Postea „Crassum tam fatuum“ dicit, „ut etiam regnare posset.“

L. Silanum] sponsum Octaviae, minoris Claudii filiae ex Messalina (c. 27.). De ejus morte *Tac. A.* 12, 4. „Vitellius, nomine Censoris serviles fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum provisor, quo gratiam Agrippinae pararet, consiliiis ejus implicari, serere crimina in Silvanum, cui sane decora et procax soror, Junia Calvina, haud multum ante Vitelli nurus fuerat. hinc initium accusationis; fratrumque non incestum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. et praebat Caesar aures, accipiendis adversum generum suspicionibus caritate filiae promptior. At Silanus, insidiarum nescius, ac forte eo anno Praetor, repente per edictum Vitellii ordine senatorio movetur, quamquam lecto pridem Senatu, lustroque condito. Simul affinitatem Claudius diremit, adactusque Silanus, ejurare magistratum, et reliquis praeturae dies in Eprium Marcellum collatus est.“ c. 8. „Die nuptiarum Silanus sibi mortem conscivit, sive eo usque spem vitae produxerat, seu delecto die, augendam ad invidiam. Calvina, soror ejus, Italia pulsa est.“ *Zonaras* p. 185. δεδογμένου ἤδη τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν Σιλανόν, ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθόν, ἀμα δὲ καὶ τὴν Ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῇ τῆς Ἀγριππίνης υἱῷ τῷ Δομιτίῳ προσηνόμενοι, ἐγγεγυῆμένην τῷ Σιλανῷ, πείθουσι τὸν Κλαυδίον, ὡς ἀπιβουλευτά οἱ τὸν Σιλανόν ἀποκτείνει.

nae nuptiarum. In quinque et triginta Senatores, trecentosque amplius Equites Romanos tanta facilitate animadvertit, ut, de nece consularis viri renunciantem Centurione, *Factum esse quod imperasset*, negaret, quicquam se imperasse, nihilo minus rem comprobaret; affirmantibus libertis, officio milites functos, quod ad ultionem Imperatoris ultro procurrissent. Nam illud omnem fidem excesserit, quod nuptiis, quas Messalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis et ipse consignaverit; inductus, quasi de industria simularentur, ad avertendum transferendumque periculum, quod imminere ipsi per quaedam ostenta portenderetur. [50] Auctoritas dignitasque formae non defuit vel stanti, vel sedenti, ac praecipue quiescenti. Nam et prolixo, nec exili, corpore erat; et specie canitieque pulchra, opimis cervicibus. Ceterum et ingredientem destituebant

In quinque et trig. Senat.] Seneca l. c. „occisos Senatores XXX., Equites Romanos CCCXV. atque plures; ceteros CCXXI. ἄσα ψάμαθός τε νόυς τε.“ ei objicit.

ut — negaret] h. e. negaret quidem, tamen rem comprobaret. Haud puto, multum lucri facere orationem inserto quum post ut, quod e Mss. nonnullis recepit Oudend., probavit Wolfius, interpretans quum negaret per quamvis negaret. Contra longe facilius mihi videtur oratio sine illa copula, quam etiam necessariam ad loci sanitatem censet Oudendorpius.

transferendumque] in alterum Messalinae maritum. Hujus enim marito pericula portendi, timido homini persuaserant. Postea notandus, non mutandus infin. imminere, alias in hac constructione omitti solitus. v. Wolf. ad h. l.

vel stanti] Oudend. ex corrupta lectione Memmiani: et veterum stanti ingeniose efficit: non defuit ei; verum stanti, ut, non defuisse quidem, auctor dicat, verum stanti modo vel sedenti, ac praec. quiescenti, contra ingredientem vel quid agentem. Ingenuosa, ut modo dixi, est mutatio, et commendanda ob magnam Memm. auctoritatem, sed non necessaria; namque, quod sequitur, ceterum h. e. verum, contra, sufficit opposito. Postea species est Gr. εἶδος, Nostr. Aussehen, et h. l. ad faciem proxime pertinet; junguntur enim canities et cervices. Forma, μορφή tota corporis est figura et habitus.

poplites minus firmi, et remisse quid vel serio agentem multa dehonestabant: risus indecens; ira turpior, spumante rictu, humentibus naribus; praeterea linguae titubantia, caputque, quum semper, tum in quantulocunque actu vel maxime tremulum. [31] Valetudine sicut olim gravi, ita Princeps per prospera usus est, excepto stomachi dolore, quo se correptum etiam de consciscenda morte cogitasse dixit. [32] Convivia agitavit et ampla et assidua, ac fere patentissimis locis, ut plerumque sexcenteni simul discumberent. Convivatus est et super emissarium Fucini lacus, ac pacne summersus, quum emissa impetu aqua redundasset. Adhibebat omni coenae et liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur.

multa dehonestabant] *Dioni* 60, 2. dicitur τὸ σῶμα νοσώδης ὥστε καὶ τῆ κεφαλῆ καὶ ταῖς χερσὶν ὑποτρέμειν. Lepide eum describit *Seneca* in Apocol. „Nunciatur Jovi, venisse quendam bonae staturae, bene canum, nescio quid illum minari; assidue enim caput movere, pedem dextrum trahere; quaesisse se, cujus nationis esset? respondisse nescio quid perturbato sono et voce confusa, non intelligere se linguam ejus; nec Graecum esse, nec Romanum, nec ullius gentis notae.“ *Juvenal.* 6, 620.

„minus ergo nocens erit Agrippinae

Boletus, siquidem unius praecordia pressit

Ille senis, tremulumque caput descendere jussit

In coelum, et longam manantia labra salivam.“

praeterea] *Plectra linguae*, quae recepit Pitiscus, in comto scriptori non conveniunt.

sexcenteni] *Lips.* ad *Tac.* A. 6, 19. corrigit *sexageni*. Sed hic numerus haud nimis amplus in convivio Imperatoris, et patentissimis locis convivatam, diserte addit auctor.

super emiss. Fucini lacus] *Tac.* 12, 57. „quin et convivium, effluvis lacus appositum, magna formidine cunctos affecit; quia vis aquarum prorumpens proxima trahebat, convulsis ulterioribus, aut fragore et sonitu exterritis.“

ad fulcra lectorum] *Aug.* 64. in imo lecto. Qui vescerentur est: ita, ut — vesc. Egregia autem lectio plurium codd., quam produxit Oudend. more veteri — sedentes vescenti, omisso qui. Ceterum v., quae de more illo *Lips.* ad verba *Tac.* A. 13, 16. „Mos habebatur, Principum liberos cum ceteris idem aetatis

Convivae, qui pridie scyphum aureum surripuisse existimabatur, revocato in diem posterum, calicem fictilem apposuit. Dicitur etiam meditatus edictum, quo veniam daret, flatum crepitumque ventris in convivio emittendi; quum, periclitatum quendam prae pudore ex continentia, reperisset. [33] Cibi vinique quocumque et tempore et loco appetentissimus. Cognoscens quondam in Augusti Foro, ictusque dolore prandii, quod in proxima Martis aede Saliis apparabatur, deserto tribunali, ascendit ad sacerdotes, unaque decubuit. Nec temere unquam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens, et ut statim supino ac per somnum hianti pinna in os iuderetur, ad exonerandum stomachum. Somni brevissimi erat: (nam ante mediam noctem plerumque evigilabat:) ut tamen interdum nonnunquam in iure dicendo obdormisceret, vixque ab advocatis, de industria vocem agentibus, excitaretur. Libidinis in feminas profusissimae, marium omnino expertus. Aleam studiosissime lusit: de cuius arte librum quoque emisit: solitus etiam in gestatione ludere, ita essedo alveoque

nobilibus sedentes vesci, in adpectu propinquorum; propria et parciore mensa.“

Convivae] T. Vinium fuisse, docet *Plutarch. Galb. 12.* qui de illo: δειπνῶν παρὰ Κλαυδίῳ Καίσαρι ποτήριον ἀργυροῦν ὑφείλετο. ἐλθόντι δ' ἐκέλευσεν ἐκείνῳ μὴδὲν ἀργυροῦν, ἀλλὰ κεράμεια πάντα προσφέρειν καὶ παρατιθέναι τοῖς ὑπηρέταις. Auctor etiam *Tac. H. 1, 48.* „Servili probro respersus est, tanquam scyphum aureum in convivio Claudii furatus; et Claudius postera die soli omnium Vinio fictilibus ministrari iussit.“

quod — Saliis apparabatur] *Pontificum coenas* valde opiparas plurimisque rebus fartas fuisse, patet ex *Horat. Od. 2, 14, 28. cf. Macroh. 2, 9.*

evigilabat] v. ad *Aug. 78.*

Aleam stud. lusit] unde *Senec. Apocol.* „lugete vosque in primis, qui concusso magna parastis lucra fritillo,“ et al. l. „Placuit novam poenam excogitari debere, instituendum illi laborem irritum, et alicujus cupiditatis species sine fine et effectu. Tum Aeacus jubet illum alea ludere pertuso fritillo“ sequi.

adaptatis; ne lusus confunderetur. [34] Saevum et sanguinarium natura fuisse, magnis minimisque apparuit rebus. Tormenta quaestionum poenasque parricidarum repraesentabat, exigebatque coram. Quum et spectare antiqui moris supplicium Tiburi concupisset, et, deligatis ad palum noxiis, carnifex deesset, accitum ab Urbe vesperam usque opperiri perseveravit. Quocumque gladiatorio manere, vel suo, vel alieno, etiam forte prolapsos jugulari jubebat, maxime retiarios, ut exspirantium facies videret. Quum par quoddam mutuis ictibus concidisset, cultellos sibi parvulos ex utroque ferro in usum fieri sine mora jussit. Bestiariis meridianisque adeo delectabatur, ut et prima luce ad spectaculum descenderet, et meridie, dimisso ad prandium populo, persederet; praeterque destinatos, etiam levi subitaque de causa, quosdam committeret, de fabrorum quoque ac ministrorum, atque id genus numero, si automatum, vel pegma, vel quid tale aliud parum cessisset. Induxit et unum ex nomenclatoribus suis, sicut erat togatus. [35] Sed nihil aeque quam timidus ac diffidens

poenasque parricidarum] Senec. de clement. 1, 23. Neroni scribit: „Pater tuus plures intra quinquennium culleo insuit, quam omnibus seculis insutos accepimus.“

antiqui moris supplicium] v. Neron. 49. Domit. 11.

Bestiariis meridianisque] v. Bulenger. de venat. Circi c. 34. et Lips. Saturn. 2, 15. — Dio 60, 13. τὰ τε γὰρ ἄλλα, καὶ τοὺς διὰ μέσου τῆς θέας, παρὰ τὸν τοῦ ἀρίστου καιρὸν, κατακοπτομένους ἤδιστα ἐθεώρει. Persedit autem dimisso populo, ut laniatorum ad spectu oculos adhuc pasceret.

automatum, vel pegma] v. Bulenger. l. c. cf. Calig. 26.

sicut erat togatus] Casaub. malebat *togatum*. Utrumque promiscue dicitur. v. ind. in ut.

timidus ac diffidens] Dio 60, 2. πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχεν, ὅφ' ἦς πολλάκις ἐκπληττόμενος, οὐδὲν τῶν προσηκόντων ἐξελογίζετο. καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦτο προσλαμβάνοντες, οὐκ ἐλάχιστα κατειργάζοντο. καὶ ἐκείνῳ τε γὰρ ἐκφοβοῦντες, ἐξεναρποῦντο, καὶ τοῖς ἄλλοις τοσοῦτον θεός ἐνέβαλλον, ὡς εἶπῃ, ἵνα συλλαβῶν εἴπω, πολλοὶ ἐπὶ δεῖπνον ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὑπὸ τε τοῦ Κλαυδίου καὶ ὑπ' αὐτῶν καλούμενοι, τὸν μὲν

fuit. Primis imperii diebus, quamquam, ut diximus, jactator civilitatis, neque convivia inire ausus est, nisi aut speculatores cum lanceis circumstarent, militesque vice ministrorum fungerentur: neque aegrum quemquam visitavit, nisi explorato prius cubiculo, culcitisque et stragulis praetentatis et excussis: reliquo autem tempore saluatoribus scrutatores semper apposuit, et quidem omnibus, et acerbissimos. Sero enim ac vix remisit, ne feminae praetextatique pueri et puellae contrectarentur, et ne cujus comiti aut librario calamariae aut graphiariae thecae adimerentur. Motu civili, quum eum Camillus, non dubitans etiam circa bellum posse terreri, contumeliosa et minaci et contumaci epistola cedere imperio juberet, vitamque otiosam in privata re agere; dubitavit, adhibitis principibus viris, an obtemperaret. [36] Quasdam insidias temere delatas adeo expavit, ut deponere imperium tentaverit. Quodam, ut supra retuli, cum ferro circa sacrificantem se deprehenso, Senatum per praecones propere convocavit, lacrimisque et vociferatione miseratus est conditionem suam, cui nihil tuti usquam esset; ac diu publico

εἰς καὶ κατ' ἄλλο τι, παρίεντο, πρὸς δὲ ἐκείνους ἐφοίτων. Id. c. 14, ὅποτε ἀποκτείναι τινα ἐθελήσειαν (οἱ τε Καισάρειοι καὶ ἡ Μεσσαλίνα) ἐξεφόβου αὐτόν, καὶ τούτου πάνθ' ὅσα εβούλοντο ποιεῖν, ἐπέτρεποντο, v. c. 37.

Primis imperii diebus] Dio 60, 3. τὸν τε γὰρ Γάϊον οὕτως ὀρῶν ἀπολωλότα, καὶ πυθανόμενός τινας, ὡς καὶ βελτίονας ἑαυτοῦ, πρὸς τὴν ἀρχὴν ὑπ' αὐτῆς (τῆς βουλῆς) προβεβλήσθαι, οὐκ ἐθάρσει, ἀλλὰ τὰ τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τοὺς προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μὴ τι ξιφίδιον ἔχωσιν. ἐν τε τοῖς συμποσίοις πάντως τινας στρατιώτας συνόντας εἶχε. καὶ τοῦτο μὲν ἐξ ἐκείνου καταδειχθέν, καὶ δεῖρο αἰεὶ γίγνεται. ἡ δὲ δὴ ἔρεινα ἡ διὰ πάντων, διὰ Οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. v. Vespas. 12. *De scrutatoribus* v. etiam Lips. ad Tac. Ann. 11, 22.

calam. aut graph. thecae] v. Caes. 82. Calig. 28.

Motu civili] v. supra ad c. 17. Dio 60, 19. Κλαύδιος δὲ τῆς μὲν πάνυ κατέδεισεν, ὥστε καὶ ἐθελοντῆς ἐτοίμως ἔχειν τοῦ κράτους αὐτῷ ἐκστῆναι sequ.

abstinuit. Messalinae quoque amorem flagrantissimum, non tam indignitate contumeliarum, quam periculi metu, abjecit, quum adultero Silio acquiri imperium credidisset: quo tempore foedum in modum trepidus ad castra confugit, nihil tota via, quam, essetne sibi salvum imperium, requirens. [37] Nulla adeo suspicio, nullus auctor tam levis exstitit, a quo non, mediocri scrupulo injecto, ad cavendum ulciscendumque compelleretur. Unus ex litigatoribus seducto in salutatione affirmavit, vidisse se per quietem, occidi eum a quodam: dein paulo post, quasi percussorem agnosceret, libellum tradentem adversarium suum demonstravit; confestimque is pro deprehenso ad poenam raptus est. Pari modo oppressum ferunt Appium Silanum: quem quum Messalina et Narcissus conspirassent perdere, divisis partibus, alter ante lucem similis attonito patroni cubiculum irrupit, affirmans somniasse se, vim ei ab Appio illatam: altera, in admirationem formata, sibi quoque eandem speciem aliquot jam noctibus observari, retulit. Nec multo post ex composito irrumpere Appi-

periculi metu] Apud Tac. 11, 51. inter alia Narcissus eum monet: „Ni propere agis, tenet Urbem paritus. Tum (ita pergit scriptor) potissimum quemque amicorum vocat; primumque rei frumentariae praefectum, Turranium, post Lusium Getam, praetorianis impositum, percunctatur. Quibus fatentibus, certatim ceteri circumstrepunt, iret in castra, firmaret praetorias cohortes, securitati ante, quam vindictae consuleret. Satis constat, eo pavore offusus Claudium, ut identidem interrogaret, an ipse imperii potens, an Silius privatus esset.“

pro deprehenso] ὡς ἐπ' αὐτοφώρῳ.

App. Silanum] v. c. 29. Messalinae et Narcissi, quem Apprianae caedis moliterem vocat Tac. 11, 29., machinas ita describit Dio 60, 14. καὶ (οὐ γὰρ εἶχον οὔτε ἀληθῆς οὔτε πιθανόν τι κατ' αὐτοῦ εἰπεῖν) συνέπλασσαν ἄναρ ὁ Νάρκισσος ὡς σφαττέμενον τὸν Κλαύδιον ὑπὸ τοῦ Σιλανοῦ αὐτοχειρίᾳ ἰδῶν· καὶ αὐτὸς τε εὐθὺς ὑπὸ τῆν ἔω ἐν τῇ εὐνῇ οἱ ἐπ' ἔντι τὸ ἄναρ ὑπότρομος διηγῆσατο, καὶ ἡ Μεσσαλίνα παραλαβοῦσα ἐδείνωσε. καὶ ὁ μὲν οὕτως εἰς ἐνυπνίου παραπώλετο. cf. similia Tac. 11, 4.

pius nunciatus, cui pridie, ad id temporis ut adesset, praeceptum erat, quasi plane repraesentaretur somnii fides, arcessi statim ac mori iussus est. Nec dubitavit postero die Claudius, ordinem rei gestae perferre ad Senatum, ac liberto gratias agere, quod pro salute sua etiam dormiens excubaret. [38] Irae atque iracundiae conscius sibi, utrumque excusavit edicto; distinxitque, pollicitus *alteram quidem brevem et innoxiam, alteram non injustam fore*. Ostiensibus, quia sibi subeunti Tiberim scaphas obviam non miserint, graviter correptis, eaque cum invidia, ut, *in ordinem se coactum*, conscriberet, repente, tantum non satisfaciens modo, veniam dedit. Quosdam, in publico parum tempestive adeuntes, manu sua repulit. Item scribam quaestorium, itemque praetura functum Senatorem, inauditos et innoxios relegavit: quod ille adversus privatum se intemperantius afflisset; hic in aedilitate inquilinos praediorum

utrumque] Subjungitur neutrum duobus femininis ex frequentissimo Graecorum Latinorumque usu. v. Burm. et Oudend. Codices tamen nonnulli, in his Memm., *utramque* ex correctione.

alteram qu. brevem] iracundiam.

in ordinem se coactum] v. ind. et Glossar. Livian. in *ordo et cogere*. Ex sequ. *conscriberet* patet, codicillis s. literis correptos fuisse Ostienses, et possis explicare *conscribere* per simul scribere, adscribere, *συγγράφειν* pro *προσυγράφειν*, unde al. e glossa *adscriberet*, Burm. conjicit *adjiceret* v. *objiceret*. Sed oranino amat uti scriptor his compositis pro simplicibus, neglecta compositionis naturae, quod in Graecis frequentissimum. Id docet index in *concertare, condormire, conquiescere, conqueri, consalutare, consauciare, contrucidare* aliisque.

satisfaciens] h. e. excusantis. v. ad Caes. 73. Id ipsum per literas fecisse videtur. In codd. et edd. haec verba misere sunt corrupta et transjecta. v. Burm. et Oudend.

praediorum] Nescio, cur *urbana* tantum intelligant, cum ex rusticis etiam opsonia venalia afferre possissent inquilini, quamquam illa ut propiora magis huc pertinent. Ceterum huc nullo modo referenda divisio praediorum in urbana et rustica, quam

suorum, contra vetitum cocta vendentes, multasset, villicumque intervenientem flagellasset. Qua de causa etiam coercitionem propinarum Aedilibus ademittit. Ac ne stultitiam quidem suam reticuit, simulatamque a se ex industria sub Cajo, quod aliter evasurus perventurusque ad susceptam stationem non fuerit, quibusdam oratiunculis testatus est. Nec tamen persuasit: quum intra breve tempus liber editus sit, cui index erat *μωρῶν ἐπανόστασις* argu-

ex usu, vel voluptati, vel necessitati inserviente, faciunt ICti, de qua v. *Heineccii* Ant. R. 2, 3, 1.

contra vetitum] sc. edicto Aedilicio. v. Tiber. 34. Sed Claudius ipse edicto ciborum luxuriam cohibuerat, auctore *Dione* 60, 6. τὰ τε καπηλεῖα, ἐς ἃ συνιόντες ἄπινον, κατέλυσε, καὶ προσέταξε μήτε κρέας που ἐφθόνη, μήδ' ὕδωρ θερμὸν πιπράσκεσθαι· καὶ τινὰς ἐπὶ τούτῳ καὶ πειθαρχήσαντας ἐκόλασεν. Postea sub Nerone interdictum, „ne quid in popinis cocti praeter legumina aut olea veniret, quum antea nullum non opsonii genus proponeretur“ uti *Noster Neron.* 16., unde patet, priora edicta haud nimis servata fuisse in Urbe luxuriae plena. Denuo *Vespasianus* οὐδὲ ἐν τοῖς καπηλείοις ἐφθόνη τι πλὴν ὑσπρίων πιπράσκεσθαι ἐπέτρεπε, auctore *Xiphil.* 66, 10.

simulatam a se ex industria] *Dio* 59, 23. καὶ τὸν *Κλαύδιον* ἀπέπειθεν ἄν (ὁ *Γάϊος*), εἰ μὴ κατεφρόνησεν αὐτοῦ, τὰ μὲν τῇ φύσει, τὰ δὲ καὶ ἐν προνοίᾳ πολλὴν νοσήειαν προσπειουμένου. *Id.* 60, 2. ἄτε γὰρ ἐκ παιδῶν ἐν τε νοσηλείᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῶν τραφεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλεῖτον τῆς ἀληθείας εὐήθειαν προσποιήσάμενος (ὅπερ που καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ἠμολόγησεν) κ. τ. λ. Scilicet magni *Bruti* exemplum se imitatum ferebat stultus homo, tantum diversus ab illo, quantum *Imperatorum* tempora a cruda *Romanorum* libertate.

ad susceptam stationem] h. e. imperium jam susceptum, quo tempore orationem habebat.

Nec tamen persuasit; quum] Ita locum restituit *I. F. Gronov.* Plerique libri et edd. nec ante persuasit, quam, *Memm.* nec tamen ante persuasit, quum. Nimirum corrupto quum, ut saepissime, in quam, in praecedentibus ante necessarium duxere librarii, atque ita periit tamen. Ceterum vulgatam falsam esse, docet etiam sequens editus sit. Si praecederet quam, sequi deberet: editus esset v. ederetur. Nunc quum scriptoris argumentum infert, quo, non persuasisse *Claudium*, lectorem edoceat.

ἐπανόστασις] Ita *Memm.* et optimi quique pro vulg. ἀνά-

mentum autem, *stultitiam neminem fingere*. [39] Inter cetera in eo mirati sunt homines et oblivionem et inconsiderantiam, vel, ut Graece dicam, μετεωρίαν et ἀβλεψίαν. Occisa Messalina, paulo post, quam in triclinio decubuit, *cur domina non veniret*, requisivit. Multos ex iis, quos capite damnaverat, postero statim die et in convivium, et ad aleae lusum admoneri iussit: et, quasi morarentur, ut somniculosos per nuncium increpuit. Ducturus contra fas

στασις, et post alios reddidit Oudendorp. — Mox Casaub. suadet: *stultitiam stultum nem. fingere*, probatque Bremius. Haud necessarium videtur. Dicebat libelli auctor, vere stultum esse oportere, qui tanta veritate stultitiam prodat; alias enim satis multa sanae mentis indicia in ipsa simulatione apparere. Ita saltem in Bruto aliisque genuina indoles non prorsus latuit.

μετεωρίαν] Haec respondet Lat. *oblivioni*, ut ἀβλεψία *inconsiderantiae*. Illa est Germ. *Geistesabwesenheit*; μετέωρος enim, qui vel oblivione, vel spe, vel ullo affectu suspensus abreptusque sui et rerum suarum obliviscitur, ut Claudium eorum, quae proxime acciderant, immemorem reddidit non affectus aliquis, sed inhaerens animo torpor et stultitia. *Inconsiderantia* est eorum, quae conveniunt tempori vel loco. *Oblivionis* sunt exempla usque ad *increpuit*, inde *inconsiderantiae*.

Occisa Messalina] Paulo aliter Tac. II, 58. sed non majore Claudii laude: „Nunciatum Claudio epulanti, perisse Messalinam, non distincto, sua an aliena manu. nec ille quaesivit, poposcitque poculum et solita convivio celebravit. Ne secuis quidem diebus odii, gaudii, irae, tristitiae, ullius denique humani affectus signa dedit, non, cum laetantes accusatores aspiceret, non, cum filios moerentes.“ Haec vera *torporis* s. ἀνασιδησίας, non Stoicae, sed qualis vilissimis hominibus vel in patriae calamitate esse solet, descriptio. De *dominae* vocabulo, h. e. *herae*, quod ad amicas vel uxores transferri coepit a viris aevo molli et effeminato, (unde Ital. *donna*, Gall. *dame*,) quum proprie servis tantum usurparetur, h. l. dicere non attinet.

Multos — jussit] Dio 60, 14. πολλάνις ἐξαπιναιῖως ἐκπλαγείας, καὶ κελεύσας τινὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα περιδεῦς ἀπολέσθαι, ἔπειτα ἀνευγνῶν καὶ ἀναφρονήσας, ἐπεζῆται τε αὐτόν, καὶ μαθὼν τὸ γεγονός, ἐλυπεῖτό τε καὶ μετεγίνωσεν. Ceterum *recepti* et *convivium pro*; *concilium*, et *admoneri* h. e. per servum invitari, pro: *admoventi*, quod quamvis Latinitas ferat, res non fert, quum vivit tantum admoventi queant.

Agrippinam uxorem, non cessavit omni oratione filiam, et alumnam, et in gremio suo natam atque educatam praedicare. Asciturus in nomen familiae suae Neronem, quasi parum reprehenderetur, quod adulto jam filio privignum adoptaret, identidem divulgavit, *neminem unquam per adoptionem familiae Claudiae insertum.* [40] Sermonis vero rerumque tantam saepe negligentiam ostendit, ut nec quis, nec inter quos, quove tempore ac loco verba faceret, scire aut cogitare existimaretur. Quum de laniis ac vinariis ageretur, exclamavit in Curia: *Rogo vos, quis potest sine offula vivere?* descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim et ipse petere. De Quaestore quodam candidato inter causas suffragationis suae posuit, *quod pater ejus frigidam aegro sibi tempestive dedisset.* Inducta teste in Senatu, *Haec, inquit, matris meae liberta et ornatrix fuit: sed me patronum semper existimavit. Hoc ideo dixi, quod quidam sunt adhuc in domo mea, qui me patronum non putant.* Sed et pro tribunali, Ostiensibus quiddam publice orantibus, quum excanduisset, *Nihil habere se, vociferatus est, quare eos demereatur: si quem alium, et se liberum esse.* Nam illa ejus quotidiana, et

non cessavit] In hac oratione, ut in sequenti, adoptioni Neronis praemissa, conspicua est inconsiderantia τοῦ καλῆκοντος καὶ πρέποντος. Nam, quae ad commendanda consilia sua dicebat, dissuadere potius omittique ea jubere debebant.

nec quis] Valde placet conjectura Mülleri: *nec quos* sc. sermones, ut referatur ad Claudium. Confirmat eam lectio cod. *vel inter quos.*

De Quaestore quod. candidato] sc. praeturae vel alius muneris, ut recte defendunt Oudend. et Wolf. — Beroaldi correctionem: *De quaesturae quod. cand.* post alios adoptavit Ernest.

non putant] Indigitat liberos suos; igitur in re certo affirmata de certis personis unice valet indicativus. Idem dicit Wolf, qui voc. *quidam* urget contra Ernestium, regulis nonnunquam diligentius inhaerentem, quam rei naturae.

si quem alium — lib. esse] Confundebat pro tribunali liber-

plane omnium horarum et momentorum erant; *Quid? ego tibi Theogonius videor?* et, *λάλει, καὶ μὴ θίγγανε*. multaque talia, etiam privatis deformia, nedum Principi, neque infacundo, neque indocto, immo etiam pertinaciter liberalibus studiis dedito. [41] Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est. Et quum primum frequenti auditorio commisisset, aegre perlegit, refrigeratus saepe a semetipso. Nam quum initio recitationis, defractis compluribus subselliis obesitate cuiusdam, risus exortus esset; ne sedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo subinde facti reminisceretur, cachinnosque revocaret. In principatu quoque et scripsit plurimum, et assidue recitavit per lectorem. Initium autem sumpsit historiae post caedem Caesaris

tatem hominis privati, tribuendi vel negandi aliquid, cum dignitate Principis, qui ex jure et merito, ponderatisque adeo rationibus statuere debet. Hoc non cepit Burmannus.

Theogonius] Adi Burm. editionem. Et ipse stultum hominem intelligo, cujus nomen in proverbium abierat, quod nunc ignoramus. In mentem mihi venit levis conjectura, cui nihil tribus: *Γεωγόσιος* pro *Γεωγενής* s. *Γηγενής*, cui responderent sequentia: *λάλει, καὶ μὴ θίγγανε*, h. e. ratione et verbis mecum pugnandum, non manibus, ut cum illis Terrae filiis. Sed praeter formam vocis repugnat etiam *mediūm et*, quod diversum ejus dictum significat.

T. Livio] Al. *Lucio Livio*, quem magni historici filium intelligunt. Ita habet ed. Casaub. a. 1611. et notatum ad marg. ed. Plantin. a. 1596., quam mihi commodavit Cel. Müllerus. v. *Vossius* de histor. Lat. — Ego in patre acquiesco. Ceterum Claudii Caesaris historias memorat *Plin.* 12, 17. (39.) — *Sulpicium Flavum* omnes ignorant.

commisisset] h. e. in virorum doctorum certamine praelegere coepisset. v. ad Aug. 39. *Refrigerat* autem se ipsum, qui sua culpa committit, ut *frigide* s. minori cum studio audiatur.

compluribus subselliis] Burm. conjecit *compagibus subselliis*. Sed plura subsellia conjuncta esse poterant, ut unius casus reliqua traheret.

Dictatoris. Sed et transiit ad inferiora tempora, coepitque a pace civili; quum sentiret, neque libere, neque vere, sibi de superioribus tradendi potestatem relictam, correptus saepe et a matre et ab avia. Prioris materiae duo volumina, posterioris unum et quadraginta reliquit. Composuit et *De vita sua* octo volumina, magis inepte, quam ineleganter: item *Ciceronis defensionem adversus Asinii Galli libros*, satis eruditam. Novas etiam commentus est literas tres, ac numero veterum, quasi maxime necessarias, addidit: de quarum ratione quum privatus adhuc volumen edidisset, mox Princeps non difficulter obtinuit, ut in usu quoque promiscuo essent. Exstat talis scriptura in plerisque libris, actis diurnis, titulisque operum. [42] Nec minore cura Graeca studia secutus est, amorem praestantiamque linguae occasione omni professus. Cuidam barbaro, Graece et Latine disserenti, *Quum utroque*, inquit, *sermone nostro sis paratus*. Et in commendanda Patribus conscriptis Achaja, *gratam sibi provinciam*, ait, *communium studiorum commercio*. Ac saepe in Senatu

Sed et] Müller. deleri jubet *sed*, et antea comma poni pro puncto.

magis inepte, quam ineleganter] *Inepte* ad argumentum, *ineleganter* ad orationem s. stilum spectat.

litteras tres] v. Lips. et alios interpretes ad *Tac. A. 11, 14*: „Ac novas litterarum formas addidit vulgavitque, comperto, Graecam quoque litteraturam non simul coeptam absolutamque. — Nobis quoque paucae primum fuere; deinde additae sunt. Quo exemplo Claudius tres litteras adjecit, quae usui, imperitante eo, post oblitteratae, adspiciuntur etiam nunc in aere publicandis plebiscitis per Fora ac Tempia fixo.“ cf. interpretes ad n. l. et, quem Wolf. citavit, *Taylor* ad *Marm. Sandvic.* p. 47. Postea unice vera videtur emendatio: *actis diurnis*; quam recepi pro *ac diurnis*. Orta vulg. ex *act*.

paratus] Optime ita Memm. aliique. Vulg. *peritus*; quod incassum defendit Burm. Vis autem sententiae est in *nostro*, quod Claudius Graecum sermonem suo patrioque comparat, aequae *nostrum* dicens. Temere omittitur a nonnullis:

legatis perpetua oratione respondit. Multum vero pro tribunali etiam Homericis locutus est versibus. Quoties quidem hostem vel insidiatorem ultus esset, excubitori Tribuno, signum de more poscenti, non temere aliud dedit, quam

Ἄνδρ' ἐπαμίνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνη.

Denique et Graecas scripsit historias, *Τυρρηνικῶν* XX, *Καρχηδονιακῶν* VIII. Quarum causa veteri Alexandriae Museo alterum additum ex ipsius nomine; institutumque, ut quotannis in altero *Τυρρηνικῶν* libri, in altero *Καρχηδονιακῶν*, diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti a singulis per vices. [43] Sub exitu vitae, signa quaedam, nec obscura, poenitentis et de matrimonio Agrippinae, deque Neronis adoptione, dederat. Siquidem, commemorantibus libertis, ac laudantibus cognitionem, qua pridie quandam adulterii ream condemnauerat, *sibi quoque in fatis esse, jactavit, omnia impudica,*

excubitori] qui praeerat cohorti excubias agenti. *Dio* 60, 16. post descriptas crudeles de Camilli conspiratione quaestiones: Κλαύδιος δὲ εἶτω που πρὸς τὴν τιμωρίαν τὴν τε ἐκείνων καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἔσχευ, ὥστε καὶ σύνθημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο συνεχῶς δίδόναι, ὅτι χρὴ

Ἄνδρ' ἐπαμίνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνη.

καὶ ἄλλα δὲ πολλά καὶ πρὸς ἐκείνους καὶ πρὸς τὴν βουλὴν τοιοῦτότροπα Ἑλληνιστὶ παρεφθέγγετο ὥστε καὶ γέλωτα παρὰ τοῖς δυναμένοις ἔστιν ἂν αὐτῶν συνείναι ὀφλισιάνειν. Versus desumptus ex *Homer. Odysse.* π, 72. et φ, 133. ex quibus locis, ut ex Dione, edidi *χαλεπήνη* pro *χαλεπαίνη*. Namque illud significant codd., qui mixta forma dant *χαλεπηαίνη*.

Sub exitu vitae — dederat] *Dio* 60, 34. ὁ δὲ Κλαύδιος, τοῖς ὑπὸ τῆς Ἀγριππίνης δρωμένοις, ὧν γε καὶ ἠσθάνετο ἤδη, ἀχθόμενος, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βρετανικὸν ἐπιζητῶν (ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτῷ ἐπίτηδες ὑπ' ἐκείνης τὰ πολλὰ γιγνόμενον, Νέρωνι, οἷα τῷ ἑαυτῆς παιδί ἐν τῷ προτέρου ἀνδρος αὐτῆς Δομιτίου, πάντα τρόπον περιποιουμένης τὸ κράτος) οὐκ ἤνεγκε τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' ἐκείνην τε καταλῦσαι καὶ τὸν υἱὸν διαδοχὸν τῆς ἀρχῆς ἀποδείξαι παρεσκευάζετο.

sibi qu. in fatis esse] *Tac. A.* 12, 64. „Sed in praecipuo patre Agrippina, vocem Claudii, quam temulentus jecerat, *fu-*

sed non impunita matrimonia. Et subinde obvium sibi Britannicum artius complexus, hortatus est, *ut cresceret, rationemque a se omnium factorum acciperet*; Graeca insuper voce prosecutus, ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. Quumque impubi teneroque adhuc, quando statura permetteret, togam dare destinasset, adjecit: *ut tandem populus Romanus verum Caesarem habeat.* [44] Non multoque post testamentum etiam conscripsit, ac signis omnium magistratum obsignavit. Prius igitur, quam ultra progrediretur, praeventus est ab Agrippina, quam praeter haec conscientia quoque, nec minus delatores multorum criminum arguebant. Et veneno quidem occisum convenit: ubi autem, et per quem

iale sibi, ut conjugum flagitia ferret, dein puniret, metuens, agere et celerare statuit, perdita prius Domitia Lepida.“

Britannicum — complexus] Tac. c. 65. „Haec atque talia dictitans, amplecti Britannicum; robur aetatis quam maturimum precari; modo ad Deos, modo ad ipsum tendere manus, adolesceret, patris inimicos depelleret, matris etiam interfectores ulcisceretur.“

ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται] Hoc oraculum Telepho olim datum n. l. restituit e codd. Petr. *Victorius* Var. Lect. 24, 14. Favet corrupta lectio Memmiani: ὁ τρώσας πείσεται, ex qua Gronovius, amans sua dare, conjecit ὁ τρώσας ἀνίσεται. Non accedit ad hujus dicti vim vulgata: ὁ ἔρωσ δ' ἐπαίγεται.

verum Caesarem] *Xiphilin.* 61, 1. γνήσιος γὰρ τοῦ Κλαυδίου παῖς ἐπεθύκει, καὶ τῇ τοῦ σώματος ἀμῆ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐτῶν ἀρισμὸν ἤνθει. v. ibi Fabric. et suprac ad c. 27.

Non multoque] Müller. suadet *non multo itaque.*

conscientia] Cod., collatus ad marg. Plant., *conscia* h. e. quorum sibi conscia erat Agrippina; durissime. Magis placet in sequentibus *urgebant* se ad facinus maturandum, quod ex aliis notavit Müller. pro *arguebant.*

veneno quidem occisum] Tac. 12, 66 et 67. „Deligitur artifex talium, vocabulo Locusta, nuper veneficii damnata, et diu inter instrumenta regni habita. Ejus mulieris ingenio paratum virus, cujus minister e spadonibus fuit Halotus, inferre epulas et explorare gustu solitus. Adeoque cuncta mox pernotuere, ut temporum illorum scriptores prodiderint, infusum delectabili cibo

dato, discrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum sacerdotibus, per Halotum spadonem praegustatorem; alii, domestico convivio, per ipsam Agrippinam, quae boletum medicatum avidissimo ciborum talium obtulerat. Etiam de subsequentiis diversa fama est. Multi statim, hausto veneno, obmutuisse ajunt, excruciatumque doloribus nocte tota, defecisse prope lucem. Nonnulli inter initia consopitum, deinde cibo affluente evomuisse omnia, repetitumque toxico, incertum, pultine addito, quum velut exhaustum refici cibo oporteret, an immisso per clysterem, ut quasi abundantia laboranti etiam hoc genere egestionis subveniretur. [45] Mors ejus celata est, donec circa successorem omnia ordinarentur. Itaque et quasi pro aegro adhuc vota suscepta sunt, et inducti per simulationem comoedi, qui velut desi-

boletorum venenum, nec vim medicaminis statim intellectam, socordiane Claudii an vinolentia; simul soluta alvus subvenisse videbatur. Igitur exterrita Agrippina, et, quando ultima timebantur, specia praesentium invidia, provisam jam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. Ille, tanquam nisus evomentis adjuvaret, pinnam, rapido veneno illitam, faucibus ejus demisisse creditur, haud ignarus, summa scelera incipi cum periculo, peragi cum praemio." *Dio* 60, 34. μαθεῖσα δὲ ταῦτα ἡ Ἀγριππῖνα ἐφοβήθη, καὶ αὐτὸν προκαταλαβεῖν Φαρμάκῳ ἤβηλεσεν. ὡς δὲ ἐκεῖνος οὐδὲν ὑπὸ τοῦ οἴνου, ὅν πολὺν αἰεὶ ποτε ἔπινε, καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης διαίτης, ἣ πρὸς Φυλακῆν σφῶν οἱ αὐτοκράτορες χρῶνται, καιοῦσαι ἠδύνατο, Λουκίσταν τινὰ Φαρμακίδα περιβόητον μετεπέμψατο, καὶ Φάρμακον τι ἀφυκτον προκατασιευάσασα, ἐς τινὰ τῶν καλουμένων μυκήτων ἐπέβαλε. καὶ αὐτὴ μὲν ἐκ τῶν ἄλλων ἤσθιεν, ἐκεῖνον δὲ ἐκ τοῦ τὸ Φάρμακον ἔχοντος (καὶ γὰρ μέγιστος καὶ κάλλιστος ἦν) φαγεῖν ἐποίησε. καὶ ὁ μὲν, οὕτως ἐπιβουλεύεις, ἐκ μὲν τοῦ συμποσίου, ὡς καὶ ὑπεριορῆς μίσης σφόδρα ὢν, ἐξσκομίσθη (ὅπερ που καὶ ἄλλοτε πολλοὶς ἐγεγόνει) τῆς δὲ νυκτὸς οὐδὲν οὐτ' εἰπεῖν οὐτ' ἀκούσαι δυναθεῖς, μετήλλαξε. *De praegustatoribus* v. Lips. ad *Tac.* l. c.

Mors ejus celata est] * *Tac.* c. 68. „Vocabatur interim Senatus, votaue pro incolumitate Principis Consules et Sacerdotes nuncupabant, quum iam ex aominis vestibis et fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur sequ.“

derantem oblectarent. Excessit tertio Idus Octobris, Asinio Marcello, Acilio Aviola, Consulibus, quarto et sexagesimo aetatis, imperii quartodecimo anno; funeratusque est sollemni Principum pompa, et in numerum Deorum relatus. Quem honorem, a Nerone destitutum abolitumque, recepit mox per Vespasianum. [46] Praesagia mortis ejus praecipua fuerunt: exortus crinitae stellae, quam *cometen* vocant: tactumque de coelo monumentum Drusi patris; et quod eodem anno ex omnium magistratum genere plerique mortem obierant. Sed nec ipse ignorasse,

tertio Id. Oct.] A. U. 807. Consentiant Dio l. c. μετέλλαξε τῇ τρίτῃ καὶ δεκάτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου, ζήσας ἐξήκοντα καὶ τρία ἔτη, αὐταρχήσας δὲ ἔτη δέκα καὶ τρία, καὶ μῆνας ἑκτώ, καὶ ἡμέρας εἰκοσιν, et Seneca l. c. cf. Casaub. ad h. l.

funeratusque est] Tac. 12. fin. „Coelestesque honores Claudio decernuntur, et funeris sollemne, perinde ac D. Augusto, celebratur, aemulante Agrippina proaviae Liviae magnificentiam. Testamentum tamen haud recitatum, ne antepositus filio privignus injuria et invidia animos vulgi turbaret.“ Dio c. 35. ἔτυχεν δὲ καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῶν ἄλλων, ὅσων ὁ Αὐγούστος. Ἀγριππῖνα δὲ καὶ ὁ Νέρων πειθεῖν προσεποιῶντο, ὃν ἀπειπόνεισαν, ἕς τε τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγον, ὃν ἐκ τοῦ συμποσίου φοραθῆν ἐξενήχεσαν. v. Neron. c. 9.

p-r Vespasianum] v. Vespas. c. 9.

Praesagia mortis] Dio c. 35. ἐς τοῦτο δὲ ἀστὴρ ὁ κομήτης, ἐπὶ πλείστον ὀφθεῖς, καὶ ἡ ψεκὰς ἢ αἱματώδης, ἔτε σκηπτὸς ὁ ἐς τὰ δορυφορικὰ σημεῖα ἐμπεσών, καὶ ἡ αὐτόματος τοῦ νεοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Νικαίου ἀνοιξίς, τό τε σημεῖος τὸ ἐν τῷ στρατοπέδῳ συστραφέν, καὶ ὅτι ἐξ ἀπασῶν τῶν ἀρχῶν εἰς ἀφ' ἐκάστης ἐτελεύτησεν, ἔδοξε σημεῖναι. Tac. 12, 64. „M. Asinio, M. Acilio Csa. mutationem rerum in deterius portendi, cognitum est crebris prodigiis. Signa ac tentoria militum igne coelesti arserunt. Fastigium Capitolii examen apum insedit. Biformes hominum partus, et suis fetum editum, cui accipitrum unguis inessent. Numerabatur inter ostenta deminutus omnium magistratum numerus, Quaestore, Aedili, Tribuno ac Praetore et Consule, paucos intra menses, defunctis.“

aut dissimulasse ultima vitae suae tempora videtur, aliquot quidem argumentis. Nam et quum Consules designaret, neminem ultra mensem, quo obiit, designavit: et in Senatu, cui novissime interfuit, multum ad concordiam liberos suos cohortatus, utriusque aetatem suppliciter Patribus commendavit. Et in ultima cognitione pro tribunali, *accessisse se ad finem mortalitatis*, quamquam abominantibus, qui audiebant, semel atque iterum pronunciavit.

N E R O C L A U D I U S
C A E S A R.

[1] **E**X gente DOMITIA duae familiae claruerunt, CALVINORUM, et AËNOBAREORUM. Aëno-barbi auctorem originis, itemque cognominis, habent L. Domitium: cui rure quondam revertenti juvenes gemini augustiore forma ex occurso imperasse traduntur, nunciaret Senatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat: atque in fidem majestatis adeo permulsisse malas, ut e nigro rutilum aeri-que assimilem capillum redderent. Quod insigne mansit et in posteris ejus, ac magna pars rutila barba fuerunt. Functi autem consulatibus septem, trium-

juvenes gemini] Dioscuri. *Plutarch.* Aemil. 25. ἦν δὲ μάχην Ῥωμαῖοι Ταρινίους μετὰ Λατίνων ἐπιστρατεύσαντας ἐνίκησαν ἀυτάγγελοι φράζοντες ἄφθνησαν ἀπὸ τοῦ στρατοῦ μικρὸν ὕστερον ἄνδρες δύο καλοὶ καὶ μεγάλοι· τούτους εἶπασαν εἶναι Διοσκουρούς, ὃ δ' ἐντυχῶν πρῶτος αὐτοῖς κατ' ἀγορὰν πρὸ τῆς κρήνης ἀνεψύχουσι τοὺς ἱπποὺς ἰδρῶτι πολλῶ περιρρόιμῆνους, ἐθαύμαζε τὸν περὶ τῆς νίκης λόγον. εἶθ' οἱ μὲν ἐπιφασῶσαι λέγονται τῆς ὑπῆνης αὐτοῦ ταῖν χερσῶν ἄτρεμα μειδιῶντες· ἢ ὁ εὐθὺς ἐν μελαίνῃς τριχῶς εἰς πυρρῶν μεταβαλοῦσα, τῷ μὲν λόγῳ πίστιν, τῷ δ' ἀνδρὶ παρασχεῖν ἐπίκλησεν τὸν Αἰνόβαρβον, ὅπερ ἐστὶν χαλκοπάγων cf. *Conolan.* 3. *Dionys.* *Archaeol.* 6, 13. v. et *Cicer.* de nat. D. 2, 2. al.

capillum] *Burm.* injuria corrigit *pilum.* v. *Oudend.*

consulatibus septem] *Vell.* 2, 10. „Eodem tractu temporum et Domitii ex Arvernibus, et Fabii ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Paulli nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum. Notetur Domitiae familiae peculiaris quaedam,

pho; censuraque duplici, et inter patricios allecti, perseverarunt omnes in eodem cognomine. Ac ne prænominia quidem ulla, præterquam Cnei et Lucii, usurparunt; eaque ipsa notabili varietate, modo continuantes unumquodque per trinas personas, modo alternantes per singulas. Nam primum secundumque ac tertiam Aænobarborum Lucios; sequentes rursum tres ex ordine Cneos accepimus; reliquos non nisi vicissim, tum Lucios, tum Cneos. Plures e familia Cingulæ referre arbitror, quo facilius appareat ita degenerasse a suorum virtutibus Nero, ut tamen vitia cuiusque, quasi tradita et ingenita, retulerit. [2] Ut igitur paulo alius repetam, atavus ejus Cn. Domitius in tribunatu pontificibus offensior, quod alium, quam se, in patris sui locum cooptassent, jus sacerdotum subrogandorum a collegiis ad populum transtulit: at

et ut clarissima, ita artata numero felicitas. *Septem* ante hunc nobilissimæ simplicitatis juvenem, Cn. Domitium, fuere, singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum sacerdotiaque, ad triumphum autem paene omnes pervenerunt insignia, ubi ore nimis pleno locutum Patreulium, interpretes dudum monuere.

triumpho] Interpunxi post hanc vocem, ne referas ad *duplici* cum Ernestio, qui Cn. Aænobarbi de Allobrogibus, et Calvinii de Hispanis intelligit triumphos. Sed de Aænobarbis tantum loquitur auctor, unum adeo memorans triumphum de Allobrogibus et Arvernibus Cn. Aænobarbi, Consulis a. U. 632. cum C. Fannio. Idem Censor fuit cum L. Metello a. 639., eademque potestate functus est filius Cneius cum L. Crasso oratore a. 662. — cf. *Ern. Clav. Cic. ind. histor.*

per trinas pers.] Ita Memm. aliique. Vulg. *ternas*. v. Oudend. ad Aug. 74. et h. l. De voc. *persona*, quod sensu adhiberi solet, ut dicitur, abstracto, v. Perizon. ad *Sanctii Minerv.* 1, 12., *Fabr. Thes.* et *Ernest. Clav. Cic.* sub h. v.

jus sacerdotum — transtulit] v. ad *Caes.* 13. Confundit autem h. l. Suetonius patrem et filium. Nempe pater triumphavit de victis Allobrogibus, filius legem tulit de sacerdotibus Tribunus pl. a. 650., Censor postea cum Crasso Licinio, maxima discordia, a tribuendum, quod proxime commemoratur, Crassi actum.

in consūlatu; Allobrogibus Arvenisque superatis, elephanto per provinciam vectus est, turba militum, quasi inter sollemnia triumphi, prosequente. In hunc dixit Licinius Crassus orator, *Non esse mirandum, quod aeneam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum esset.* Hujus filius Praetor C. Caesarem abeuntem consūlatu, quem adversus auspicia legesque gessisse existimabatur, ad disquisitionem Senatus vocavit: mox Consul Imperatorem ab exercitibus Gallicis retrahere tentavit: successorque ei per factionem nominatus, principio civilis belli ad Corfinium captus est. Unde dimissus, Massilienses obsidione laborantes quum adventu suo confirmasset, repente destituit, acieque demum Pharsalica occubuit: vir neque satis constans, et ingenio truci: in desperatione rerum, mortem, timore appetitam, ita expavit, ut haustum venenum poenitentia evomuerit, medicumque manumiserit, quod sibi prudens ac sciens minus noxium temperasset. Consultante autem Cn. Pompejo de mediis ac neutram partem sequentibus, solus censuit hostium numero habendos. [3] Reliquit filium, omnibus gentis suae procul dubio praefendum. Is inter conscios Caesarianae necis, quamquam insons, damnatus lege

v. *Glandorp.* Onomast. p. 305., *Ernest.* Cl. Cic., et quos hic ex-citavit, *Oudend.* denique ad h. l.

vectus est] Al. *invectus est*, quod jure damnat *Oudend.*

Hujus filius] *Lucius.* v. *Caes.* 25. et 34.

repente restituit] v. *Caes.* B. C. 2, 22.

occubuit] *Caes.* B. C. 3, 99. „L. Domitius, ex castris in montem refugiens, quum vires eum lassitudine defecissent, ab equitibus est interfectus.“ cf. *Lucan.* 7, 599. sequ. *Tac.* A. 4, 44.

ut — evomuerit] v. *Plutarch.* *Caes.* 34. *Plin.* 7, 55. (54.) et *Senec.* de benefic. 3, 24.

de mediis] v. supra ad *Caes.* 75.

inter conscios — damnatus] *Appian.* 5, 55. ἦν Ἀγνόβαρβος τῶν κατεγνωσμένων τε ἐν δίκῃς ἐπὶ Γαίῳ Καίσαρι Φόνου, καὶ προγεγραμμένων ἐπὶ τῇ καταδίξι, καὶ ἐν Φιλίπποις Ἀντωνίων καὶ Καίσαρι πεπολεμηκότων. Apud *Eund.* 5, 61. Octavianus: Ἀγνόβαρβον, Φα

Pedia, quum ad Cassium Brutumque se, propinqua sibi cognatione junctos, contulisset, post utriusque interitum classem olim commissam retinuit: auxit etiam; nec, nisi parubus ubique profligatis, M. Antonio sponte, et ingentis meriti loco, tradidit; solusque omnium ex iis, qui pari lege damnati erant, restitutus in patriam, ampliissimos honores percucurrit: ac subiinde redintegrata dissensione civili, eidem Antonio legatus, delatam sibi summam imperii ab iis, quos Cleopatrae pudebat, neque suscipere, neque recusare fidenter, propter subitam valetudinem, ausus, transiit ad Augustum: et in diebus paucis obiit, nonnulla et ipse infamia aspersus. Nam Antonius, eum desiderio amicae Serviliae Naidis transfugisse, jactavit. [4] Ex hoc Domitius nascitur, quem emtorem familiae pecuniaeque in testamento

νέα τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ψήφῳ καὶ κρίσει καὶ προγραφῇ κατεγνωσμένον. Contra Cocccejus ibid. c. 62. Ἀγνέβαρβος δὲ οὐκ ἔστι τῶν ἀνδροφόνων· ἡ δὲ ψήφος αὐτῷ κατ' ὀργὴν ἐπὶ γίνεται, οὐδὲ γὰρ τῆς βουλῆς πῶ τότε μετεῖχεν. Cic. Phil. 2, 11. „Cn. Domitium non patris interitus, clarissimi viri, non avunculi (Catonis) mors, non spoliatio dignitatis, ad recuperandam libertatem, sed mea auctoritas excitavit?“ — Ad hunc est epistola Ciceronis l. 6, 22.

[lege Pedia] Vell 2, 69. „Et lege Pedia, quam Consul Pedius collega Caesaris tulerat, omnibus, qui Caesarem patrem interfecerant, aqua ignique damnatis interdictum erat.“

[quum — contulisset] a quibus classi praefectus cum Murco mare Ionium tenuit bello Philippico, variaque clade Triumviros afflixit. v. Appian. Civ. l. 4 et 5. Dion. 48, 7. ubi plura Fabric.

[M. Antonio — tradidit] v. Appian. 5, 55. Vell. 2, 72 et 76.

[ampl. honores] Consul fuit cum Sosio a. U. 722.

[transiit ad Augustum] Plut. Anton. 63. ἤδη πυρέτων εἰς μικρὸν ἐμβὰς ἀνάτιον, πρὸς Καίσαρα μετέστη. Dio 50, 13. Vell. 2, 84. cf. notata ad Aug. 17.

[in diebus pauc. obiit] Dio l. c. καὶ τούτῳ καὶ ὁ Δομίτιος ὁ Γναῖος, ἀχθασθεὶς τι τῇ Κλεοπάτρᾳ, μετέστη, καὶ χρήσιμος μὲν οὐδὲν τῷ Καίσαρι ἐγένετο (νοσήσας γὰρ οὐκ ἐς μακρὰν ἐτελεύτησεν) ἔδοξεν οὐκ ὡς καὶ κατεγνωκῶς τῶν πραγμάτων, παρ' οἷς ἦν, ἠτόμολημέναι. Plut. εὐθὺς ἐτελεύτησεν.

[emt rem fam. pecuniaeque] per imaginariam hereditatis mancipationem, usitatam in testamento per aes et libram. v. Brisson.

Augusti fuisse, mox vulgo notatum est; non minus aurigandi arte in adolescentia clarus, quam deinde ornamentis triumphalibus ex Germanico bello. Verum arrogans, profusus, immitis, Censorem L. Plancum via sibi decedere Aedilis coëgit: praeturae consulatusque honore Equites Romanos matronasque ad agendum mimum produxit in scenam. Venationes et in Circo, et in omnibus Urbis regionibus, dedit: munus etiam gladiatorium; sed tanta saevitia, ut necesse fuerit Augusto, clam frustra monitum edicto coërcere. [5] Ex Antonia majore patrem Neronis procreavit, omni parte vitae detestabilem. Siquidem comes ad Orientem C. Caesaris juvenis, occiso liberto

de form. l. 7. p. 586. sequ. *Heinecc. Ant. R. 2, 10. §. 6. sequ. —* Voc. *pecuniaequae*, damnatum a Torrent. aliisque, quod *familia* in formula sollemni de tota re familiari dici solet, recte defenditur a Burm. et Ern. antiquissimo usu, quum in XII. tabulis eodem jam modo jungantur *familia pecuniaque*. Scilicet modo latiori, modo angustiori sensu *familia* dicitur, atque ille serius invalescere coepit. Suetonius antiquas formulas servare solet.

German. bello] a Tiberio gesto. v. Tiber. 20. *Tac. A. 4, 44.* „Domitius exercitu flumen Albim transcendit, longius penetrata Germania, quam quisquam priorum. easque ob res insignia triumphi adeptus est.“

Censorem L. Plancum] ultimum e privatis a. 732. v. *Dion. 54, 2.* Lips. corrigebat *ensorium*. At in summovendo jam privato nulla fuisset arrogantia.

Antonia majore] Plures de hujus feminae conjugio sunt errores scriptorum. *Dio 48, 54.* patrem Domitium confundit cum filio, Neronis avo, dum illi Antoniam desponsatam narrat verbis: καὶ ἐκεῖνος (Antonius Triumvir) τῷ Δομιτίῳ, ἀχίτοι τοῦ Καίσαρος σφαγῆι τε γενομένῳ, καὶ ἐν τοῖς ἀπολουμένοις ἐπιτεθέντι, τὴν ἑαυτοῦ (Συγατέρα) τὴν ἐκ τῆς Ὀκταουῖας οἱ γεννηθεῖσαν ἐγγυήσῃ, quem errorem post *Perizon. Animadv. hist. c. 3. p. 144.* arguit *Reimar* ad l. c. Deinde *Tac. 4, 44. et 12, 64. minorem Antoniam* Domitio nupsisse dicit, quam Noster *Calig. 1.* Drusi uxorem perhibet. *Lipsius* ad 12, 64. sibi non liquere fatetur. Magis puto credendum Nostro, in his rebus accuratissimo.

C. Caesaris juvenis] nepotis Augusti, de quo v. *Aug. 65.* Addit *juvenis*, quod de C. Caesare Imperatore cogitare aliquis

suo, quod potare, quantum jubebatur, recusarat, dimissus e cohorte amicorum, nihilo modestius vixit. Sed et in viae Appiae vico repente puerum, citatis jumentis, haud ignarus obrivit; et Romae medio Foro cuidam Equiti Romano liberius jurganti oculum eruit: perfidiae vero tantae, ut non modo argentarios pretis rerum coëmtarum, sed et in praetura mercede palmarum aurigarios fraudaverit. Notatus ob haec et sororis joco, querentibus dominis factionum, *repraesentanda praemia in posterum*, sanxit. Majestatis quoque, et adulteriorum, incestique cum

poterat, eodem nomine mox c. 6. memorato. Unice vera haec est sententia Burm., Oudend., Wolfii.

repente] Wolfius probat emendationem viri docti, a Casaub. prolatam: *repentem*. Malo assentiri Bremio, jungenti, ut verborum ordo jubet, *repente puerum obrivit*, et comparanti Calig. 32. ubi est: *repente* h. e. nec opinatos omnes praecipitavit.

argentarios] ad quorum tabernas auctiones fieri solebant, ut praeter Torrent. ad h. l. docet Sigon. de ant. jur. civ. R. 2, 11. p. 327. cf. *Brisson. de formul. l. 6. p. 511.*

mercede palmarum] h. e. victoriae promisso praemio.

Notatus ob haec — sanxit] Varie emendarunt h. l. viri docti, Casaub. quae, querentibus sequ., ut *sanxit* sit *sanciendum dixit*, Graev. *dixit* pro *sanxit*, al. e cod. Urs. *Caesaris joco, qui sequ.*, unde Oudend., conjuncta duplici scriptura, fecit: *Neronis Caesaris joco, qui sequ.*, intelligens Neronem, Germanici filium, quod cum Rehnken. probavit Wolfius. Si augendae sunt praeter rem conjecturae, suadeo, mutata interpunctio: *Notatus ob haec et sororis joco. Querentibus sequ.*, vel: *Notatus ob haec et sorori* (pro *a sorore*, crebro scriptoris usu, de quo v. Oudend. ad Caes. 19.), *joco — sanxit* sc. edicto praetorio v. pro *sancte promisit*, ut *querentibus* sit dativus. Sed nihil mutandum videtur. Quidni licuisset Praetori in illa licentia, irridere conquerentes factionum dominos edicto, quod a se defraudatos futuro commodo permulceret? Ceterum notandus est error Graevii, qui ad h. l. et ad verba: *C. Caesaris juvenis* Domitium nostrum *Neronem* appellare solet, quum tamen hoc cognomen filius demum acceperit ex adoptione Claudii Neronis Imperatoris. Miror, id non monuisse, qui suas notas Graevianis attexuerunt.

Majestatis qu. et adulteriorum] Tac. A. 6, 47. „Dein multorum amoribus famosa Albucilla — defertur impietatis in Prin-

sorore Lepida, sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit; decessitque Pyrgis morbo aquae intereulis, sublato filio Nerone ex Agrippina, Germanico genita. [6] Nero natus est Antii post nonum mensem, quam Tiberius excessit, duodevicesimo Kalendas Januarias, tantum quod exoriente sole, paene ut radiis prius, quam terra, contingeretur. De genitura ejus statim multa et formidolosa multis

cipem. connectebantur, ut conscii et adulteri ejus, *Cn. Domitius, Vibius Marsus, L. Arruntius.*“

cum sorore Lepida] Domitia Lepida, de qua [v. *Tac. A.* 12, 64.

Pyrgis] *Pyrgi* Etruriae oppidum, de quo v. *Cellar. Geogr. Ant.* 2, 9. p. 735.

ex Agrippina] quam duxerat a. 781. *Tac. A.* 4. fin. „Ceterum Tiberius neptem Agrippinam, Germanico ortam, quum coram *Cn. Domitio* tradidisset, in urbe celebrari nuptias jussit. In *Domitio*, super vetustatem generis, propinquam *Caesaribus* sanguinem delegerat. nam is aviam *Octaviam*, et per eam *Augustum* avunculum praeferebat.“

post nonum mensem] Ita dedi cum *Oudend.* e librorum vestigiis et more *Suetonii.* v. ind. in *quam.* *Al. post novem menses.* Editorum emendationes recensere, non attinet. Excessit Tiberius mense Martio a. 790. (v. ad *Tiber.* 73.), natus est Nero mense Decembri ejusdem anni, et imperium adiit a. 807., unde recte *Xiphilin.* 61, 3. ἐπτά καὶ δέκα ἐτη ἤγεν, ὅτ' ἤρξεν, ad qu. l. v. *Reimar.*

XVIII. Kal. Januar.] Mense Decembri ortum *Neronem*, auctor etiam *Tac. A.* 13, 10., atque *XVIII. Kal. Jan., Capitol. c.* 2., qui eundem diem *Vero* natalem prodit.

exoriente sole] *Xiphil.* 61, 2. σημεῖα δ' αὐτῶ τῆς αὐταρχίας ταῦτε ἐγένετο. ἀπ' ἴνας γὰρ τικτόμενον αὐτὸν ὑπὸ τῆν ἕω εἰς οὐρανοῦ τοῦ ἡλίου Φαυερῆς προσβεβλήσ περιέσχον κ. τ. λ.

ut radiis — contingeretur] h. e. ut Nero prius fere radiis contingeretur, quam terra his radiis contacta est, quam interpretationem facillimam prorsus non afferrem, nisi inepta esse alia *Pitisci:* *nascetur*, quam praevit *Torrent.* ad *Aug.* 5., ubi veterem morem, infantem recens natum nuda in terra sistendi, respici existimat. Junxerunt igitur verba: ut Nero radiis prius, quam terra a Nerone contingeretur, vel terra putaverunt esse ablativum. Utramque rationem durissimam esse, quis non videt?

conjectantibus, praesagio fuit etiam Domitii patris vox, inter gratulationes amicorum negantis, quicquam ex se et Agrippina, nisi detestabile et malo publico, nasci potuisse. Ejusdem futurae infelicitatis signum evidens die lustrico exstitit: nam C. Caesar, rogante sorore, ut intanti, quod vellet, nomen daret, intuens Claudium patrum suum, a quo mox Principe Nero adoptatus est, ejus se dixit dare: neque ipse serio, sed per jocum, et aspernante Agrippina, quod tum Claudius inter ludibria aulae erat. Trimulus patrem amisit: cujus ex parte tertia heres, ne hanc quidem integram cepit, correptis per coheredem Cajum universis bonis: et subinde matre etiam relegata, paene inops atque egens, apud amitam Lepidam nutritus est, sub duobus paedagogis, saltatore

Domitii patris vox] Xiphilin. c. c. τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀσέλγειαν τὴν τοῦ Νέρωνος καὶ ὁ Δομίτιος ὁ πατὴρ ἰκανῶς, οὐκ ἐκ μαυτείας, ἀλλ' ἐκ τῶν τρόπων τῶν τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν τῆς Ἀγριππίνης προσείδετο, καὶ εἶπεν ὅτι· Ἀδύνατόν ἐστιν ἀνδρα τινὰ ἀγαθὸν ἢ τὸ ἐμοῦ καὶ ἐκ ταύτης γεννηθῆναι.

Ejusd. futurae infelicitatis] Servavi *infel.*; quod librorum consensu nititur. Unus Ursini: *felicitatis*, ex temeraria librarii correctione, ut mihi videtur, quam a Lipsio propinatam recepit etiam Ernestius. Vulg. defendunt etiam Oudend. et Wolf., interpretantes: *publicae, populi Rom., orbis terrarum*, quibus accedo, ita tamen, ut cum Ern. *ejusdem* referam ad Neronem, quod manifeste superiori *ejus* respondet, non cum *infel.* jungam. Nimirum *infelicitatem* dici puto sensu transitivo, ut Cicer. Phil. 2, 26. „mea sententia, si quis Reip. sit infelix, felix esse non potest.“ Ita terra, arbor est *infelix*, quae intelicitatem vel affert, vel portendit. Signum autem erat in dato nomine Claudii, mox Imperatoris, ac talis quidem, qui imperio Republicam maxime affligeret.

die lustrico] Macrob. 1, 16. „Est etiam Nundina Romanorum Dea, a nono die nascentium nuncupata, qui *lustricus* dicitur. est autem dies lustricus, quo infantes lustrantur et nomen accipiunt. sed is maribus nonus, octavus est feminis.“ v. Piti-scum ad n. l. et ab eo excitatos.

ipse] „Ponitur propter oppositionem Agrippinae.“ Wolf. Gr. οὐδ' αὐτός.

matre et. relegata] v. ad Calig. 24.

atque tonsore. Verum Claudio imperium adepto, non solum paternas opes recuperavit, sed et Crispi Passieni vitrici sui hereditate ditatus est. Gratia quidem et potentia revocatae restitutaque matris usque eo floruit, ut emanaret in vulgus, missos a Messalina, uxore Claudii, qui eum meridianam, quasi Britannici aemulum, strangularent. Additum fabulae est, eosdem dracone e pulvino se proferente contentos refugisse. Quae fabula exorta est, deprehensis in lecto ejus circum cervicalia serpentis exuviis: quas tamen, aureae armillae ex voluntate matris inclusas, dextro brachio gestavit aliquamdiu; ac taedio tandem maternae memoriae abjecit; rursusque extremis suis rebus frustra requisivit. [7] Tener adhuc, necdum matura pueritia, Circensibus ludis Trojam constantissime favorabiliterque lusit. Undecimo aetatis anno a Claudio adoptatus est, Annaeque Senecae, jam tunc Senatori, in disciplinam traditus. Ferunt, Senecam proxima nocte visum sibi per quietem C. Caesari praecipere: et fidem somnio Nero brevi fecit, prodita immanitate naturae, quibus primum potuit experimentis. Namque Britan-

Crispi Passieni] cui post Domitii mortem nupserat Agrippina. v. Lips. ad *Tac.* 12, 6. et Reimar. ad *Xiphil.* 61, 17.

revocatae restit. matris] a Claudio. v. ad *Claud.* 12.

Additum fabulae est] Lips. emendabat: *addita fabula est.* Sed vulg. bene se habet. *Fabula* est narratio, quae in vulgus emanarat, eaque dubiae fidei: Rem narrat *Xiphil.* 61, 2. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, λεβηρὶς περὶ τὸν αὐχένα τοῦ Νέρωνος, παιδίου ἐπ' ὄντος, εὐρεθεῖσα, παρέδωκε τοῖς μάντεσι λέγειν, ὅτι ἰσχύον παρὰ τοῦ γέροντος μεγάλην λήψεται· ἐπειδὴ τὸ γῆρας διὰ ταῦθ' οἱ ὄφεις ἐκδύεσθαι νομίζονται. Diverse *Tac.* 11, 11. „vulgabatur, altissime infantiae dracones in modum custodum; fabulosa et externis miraculis assimilata. nam ipse, haudquaquam sui detractor, unam omnino anguem in cubiculo visam, narrare solitus est.“

Undecimo] Adoptatus est C. Antistio, M. Sullio Coss. a. U. 805. *Tac.* A. 12, 25. Scribendum igitur *duodecimo*, ut Lipsio ad l. c. visum, vel etiam *tertio decimo*, ut Oudend. ad n. Facillimus error in numeris XI. vel XII. vel XIII.

nicum fratrem, quod se post adoptionem AËNO-BARBUM ex consuetudine salutasset, ut subditivum apud patrem arguere conatus est. Anitam autem Lepidam ream testimonio coram afflixit, gratificans matri, a qua rea premebatur. Deductus in Forum tiro, populo congiarium, militi donativum proposuit: indictaque decursione praetorianis, scutum sua manu praetulit: exin patri gratias in Senatu egit. Apud eundem Consulem pro Bononiensibus Latine, pro Rhodiis atque Iliensibus Graece verba fecit. Auspicatus est et jurisdictionem Praefectus Urbi sacro Latinarum, celeberrimis patronis non translaticias, ut assolet, et breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus; quamvis interdictum a Claudio esset. Nec multo post duxit uxorem Octaviam: ediditque pro Claudii

Aëno-barbum — salutasset] Tac. A. 12, 41. „Obvii inter se; Nero Britannicum nomine, ille Domitium salutavere. Quod, ut discordiae initium, Agrippina multo questu ad maritum defert: sperni quippe adoptionem, quaeque censuerint Patres, jusserit populus, intra Penates abrogari: ac, nisi pravitas tam infensa docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem.“

Lepidam] Domitiam Lepidam, quam perditam ab Agrippina, narrat Tac. 12, 64.

Deductus in Forum tiro] A. 805. Tac. 12, 41. „Ti. Claudio V., Ser. Cornelio Orfito Coss. virilis toga Neroni maturata, quo capessendae Reip. habilis videretur. Et Caesar adulationibus Senatus libens cessit, ut vicesimo aetatis anno consulatum Nero iniret, atque interim designatus proconsulare imperium extra Urbem haberet, ac Princeps juventutis appellaretur. Additum nomine ejus donativum militi, congiarium plebi.“

pro Bononiensibus] Tac. 12, 58. „Eodem (Nerone) oratore Bononiensi coloniae, igni haustae, subventum centies Sesterii largitione.“ Ibidem v. de Rhodiis atque Iliensibus. cf. Claud. 25.

Praef. Urbi] v. ad Caes. 76 et 79. *Postulationes ingerere est causas proferre, de quibus judicaret.*

duxit uxorem Octaviam] A. 807. Tac. 12, 58. „D. Junio, Q. Haterio Coss. sedecim annos nato Nero Octaviam, Caesaris filiam, in matrimonium accepit“ ubi v. Lips. Videatur latiori sensu dixisse: nec multo post Suetonius, non per errorem.

salute Circensēs et venationem. [8] Septemdecim natus annos, ut de Claudio palam factum est, inter horam sextam septimamque processit ad excubitores; quum ob totius diei diritatem non aliud auspicandi tempus accommodatius videretur: proque Palatii gradibus IMPERATOR consalutatus, lectica in castra, et inde raptim appellatis militibus in Curiam delatus est, discessitque jam vesperi, ex immensis, quibus cumulabatur, honoribus, tantum PATRIS PATRIAE nomine recusato, propter aetatem. [9] Orsus hinc a pietatis ostentatione, Claudium, apparatusissimo funere elatum, laudavit consecravitque. Me-

Septemdecim n. ann.] A. 807. v. ad c. 6. init.

inter horam sext. sept.] Tac. 12, 69. „Tunc, mediq̄ diei, tertium a. Id. Octobr., foribus Palatii repente diductis, comitante Burro, Nero egreditur ad cohortem, quae more militiae excubiis adest. Ibi, monente Praefecto, festis vocibus exceptus, inditur lecticae. Dubitavisse quosdam ferunt, respectantes rogantesque, ubi Britannicus esset? μοκ, nullo in diversum auctore, quae offerebantur, secuti sunt. Illatusque castris Nero, et congruentia tempori praefatus, promisso donativo, ad exemplum paternae largitionis, Imperator consalutatur. Sententiam militum secuta Patrum consulta; nec dubitatum est apud provincias.“
Joseph. 20, 8. ἡ Ἀγριππῖνα — παραχρῆμα πέμπει τὸν τῶν στρατευμάτων ἑπαρχὸν Βοῦρῆρον, καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς χιλιάρχους, τῶν τε ἀπελευθέρων τοὺς πλείστα δυναμένους, ἀπάξοντας εἰς τὴν παρεμβολὴν τὸν Νέρωνα, καὶ προσαγορεύοντας αὐτὸν αὐτοκράτορα.

rapt. appell. m. litibus] h. e. post brevem ad milites orationem.
Xiphil. 61, 5. ἔς τε τὸ στρατόπεδον ἐξῆλθε· καὶ ἀναγνούς, ὅσα ὁ Σενέκας ἐγγεγράφει, ὑπέσχετο αὐταῖς, ὅσα ὁ Κλαύδιος ἐδεδώκει. τῶσαῦτα δὲ καὶ πρὸς τὴν βουλὴν, πρὸς τοῦ Σενέκου καὶ αὐτὰ γραφέντα, ἀνέγνω.

Claudium — laudavit cons.] Tac. 13, 3. „Die funeris laudationem ejus Princeps exorsus est. Dum antiquitatem generis, consulatus, ac triumphos majorum enumerabat, intentus ipse et ceteri; liberalium quoque artium commemoratio, et, nihil regente eo Reip. triste ab externis accidisse, pronis animis audita; postquam ad providentiam sapientiamque flexit, nemo risui temperare, quamquam oratio, a Seneca composita, multum cultus praeferret.“ v. etiam ad Claud. 45.

meriae Domitii patris honores maximos habuit. Ma-
tri summam omnium rerum publicarum privatarum-
que permisit. Primo etiam imperii die signum ex-
cubanti Tribuno dedit *Optimam matrem*: ac dein-
ceps ejusdem saepe lectica per publicum simul vectus
est. Antium coloniam deduxit, ascriptis veteranis-
e praetorio, additisque per domicilii translationem
ditissimis primipilariū: ubi et portum operis sum-
tuosissimi fecit [10] Atque, ut certiozem adhuc in-
dolem ostenderet, *ex Augusti praescripto impera-
turam se*, professus, neque liberalitatis, neque cle-
mentiae, nec comitatis quidem exhibendae ullam
occasionem omisit. Graviora vectigalia aut abolevit,

Domit. patris] Fragmentum lapidis, in quo, *in sacra via
memoriae Gn. Domitri Ahenobarbi immolasse se*, testatur Nero,
attulerunt Ursin. et Casaub. — Tac. 13, 10. „Eodem anno (308.)
Caesar effigiem Gn. Domitio patri — petivit a Senatu.“

Matri — permisit] Tac. 13, 2. „Propalam omnes in eam
honores cumulabantur, signumque more militiae petenti Tribu-
no dedit *Optima matris*. Decreti et a Senatu duo lictores, Fla-
minium Claudiale.“ *Xiphil.* 61, 3. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἡ Ἀγριπ-
πίνα πάντα αὐτῷ τὰ τῆ ἀρχῆ προσημόντα διψύκει, καὶ τὰς ἐξόδους
ἅμα ἐποιοῦντο, πολλάνκις μὲν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Φορείῳ κατακείμενοι·
τὸ δὲ δὴ πλείον, ἢ μὲν ἐφέρετο, ὁ δὲ συμπαρείπετο. ταῖς τε πρε-
σβείαις ἐχρημάτιζε, καὶ ἐπιστολὰς καὶ ὀήμοις καὶ ἀρχουσι καὶ βασι-
λευσιν ἐπέστελλεν. v. Reimar.

Antium] Tac. 14, 27. „Veterani Tarentum et Antium ad-
scripti.“ A. 814.

per domic. translationem] Sci. praetoriani domicilium non
habebant, (*sie waren nicht ansässig*) sed primipilares tantum, ut
cives. His et ipsis Roma migrandum fuit Antium.

portum] quo carebat tempore *Strabonis*, qui 5, 3, 5. ἐξῆς ἐστὶν
Ἄντιον, ἀλίμενος καὶ αὐτῆ πόλις.

neque — omisit] v. Tac. 13, 10, 11. *Victor.* Caes. 5. *Epit.* 5.
Senec. de clement. 1, 11. ubi: „Comparare nemo mansuetudini
 tuae audebit Divum Augustum, etiamsi in certamen juvenilium
 annorum deduxerit senectutem plus quam maturam sequ.“

Grav. vectigalia] Tac. 13, 31. „Vectigal quoque quintae et
vicesimae venalium mancipiorum remissum, specie magis, quam
vi. quia, cum venditor pendere juberetur, in partem pretii emto-
ribus accrescebat.“ Id. c. 30. „Eodem anno (312.), crebris po-

aut minuit. Praemia delatorum Papiae legis ad quartas redegit. Divisis populo viritim quadringenis nummis, Senatorum nobilissimo cuique, sed a re familiari destituto, annua salaria, et quibusdam quingena, constituit: item praetorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum. Et quum de supplicio cuiusdam capite damnati, ut ex more subscriberet, admoneretur: *Quam vellem*, inquit, *nescire*

puli flagitationibus, immodestiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, an cuncta vectigalia omitti juberet, idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum ejus, multum prius, laudata magnitudine animi, attingere Senatores, dissolutionem imperii docendo, si fructus, quibus Resp. sustineretur, deminuerentur“ sequ. v. c. 51. ubi edicta recenset, ex Principis benignitate profecta, additque: „Aliaque admodum aequa (edixit), quae brevi servata, dein frustra habita sunt. Manet tamen abolitio quadragesimae quinquagesimaeque, et quae alia exactionibus illicitis nomina publicani invenerant.“ v. Lips. ad locos cit.

ad quartas] h. e. delatoribus eorum, qui contra legem Papiam Poppaeam peccassent, quartam tantum partem praemiorum, quae antea acceperant, dari jussit.

Divisis p. v. quadring. n.] Tac. 15, 31. „plebei congiarium quadringeni nummi viritim dati“ uti legendum, omnes editores inde a Lipsio censuerunt pro vulg. *quadrageni*, ac n. l. etiam mihi codd. corrupte *quadrigenis* et inde *quadragenis*. Ceterum haec verba, in plerisque edit. superiori commati annexa, cum Oudend. sequenti attexui, quo pertinent.

Sen. nobilissimo cuique] uti Valerio Messalae, collegae in consulatu a. 812. Tac. 15, 34. qui: „nobili familiae honor auctus est, *oblatis in singulos annos quingenis Sestertis*, quibus Messala paupertatem innoxiam sustentaret. Aurelio quoque Cottae et Haterio Antonio *annuam pecuniam* statuit Princeps, quamvis per luxum avitas opes dissipassent.“ Ceterum non omittenda praep. a n. l. cum nonnullis codd. Ita enim *destitutus* est infra c. 32. et additum *a re familiari*, h. e. quod attinet ad rem famil., ostendit, qua re fuerint destituti, quum de variis rebus hoc usurpetur. Mox *quingena* etiam collatio Müller., a quo probatur.

frum. menstruum grat.] Tac. 15, 72. ad a. 819. „binā nummū millia viritim manipularibus divisit, addiditque *sine pretio frumentum*, quo ante ex modo annonae utebantur“ ubi v. Lips.

Quam vellem] v. Senec. de clement. 2, 1.

litteras! Omnes ordine subinde ac memoriter salutavit. Agenti Senatui gratias respondit: *Quum me ruero.* Ad campestris exercitationes suas admisit et plebem: declamavitque saepius publice: recitavit et carmina, non modo domi, sed in theatro, tanta universorum laetitia, ut ob recitationem supplicatio decreta sit, eaque pars carminum aureis literis Jovi Capitolino dicata. [11] Spectaculorum plurima et varia genera edidit: Juvenales, Circenses, scenicos ludos, gladiatorium munus. Juvenalibus senes quoque consulares, anusque matronas recepit ad lusum. Circensibus loca Equiti secreta a ceteris tribuit: com-

Omnes ordine] Ita dedi pro omnes ordines, quod interpretantur: *homines ex omnibus ordinibus.* Litera s in ordines adhaesisse videtur ex sequ. subinde h. e. saepe. Praeiverat Lips. *omnes Senatores ordine sequ.* Quid, si legas: *omnes ordine, subinde et memoriter salutavit.* Ceterum cf. Aug. 53. et Plin. Panegy. c. 23.

declamavitque] Vulg. *declamavit et.* Post *sed* addunt vulg. *et,* quod omittere solet Noster post *non modo,* et abest a Mss. Pro *eaque,* quod exhibent optimi codd., al. *atque,* quod dedit Burm. Ceterum orationem etiam, ad Senatum habitam, a gentiae columnae insculptam, et quotannis praelatam, prodit *Xiphil.* 61, 3.

Juvenales] Tac. 14, 15. „Ne tamen adhuc publico Theatro debonestaretur, instituit ludos, Juvenalium vocabulo, in quos passim nomina data; non nobilitas cuiquam, non aetas, aut acti honores impedimento, quo minus Graeci Latinive histrionis artem exercerent, usque ad gestus modosque haud viriles sequ.“ *Xiphil.* 61, 19. *μετὰ δὲ ταῦτα ἕτερον αὖ εἶδος ἑορτῆς ἤγαγεν (ἐπεκλήθη δὲ Ἰουβενάλια, ὡς περ τινὰ νεανισκνύματα), καὶ ἐτελέσθη ἐπὶ τῷ γενεῖο αὐτοῦ. καὶ γὰρ τοῦτο τότε πρῶτον ἐξύρατο.* Id. 67, 14. *τὰ νεανισκνύματα* dicit. cf. Tac. 16, 33. v. Lips. ad 14, 15.

senes qu. cons. anusque] *Xiphil.* l. c. *καὶ ἐς τὴν ἑορτὴν οἱ τε ἄλλοι καὶ οἱ εὐγενέστατοι πάντως τι ἐπέδειξαντο. τευχήμεριον δὲ Αἰλία Κατέλλα, τοῦτο μὲν γένει καὶ πλούτῳ προήκουσα, τοῦτο δὲ καὶ ἡλικία προφέρουσα, (ὀγδοηκοντοῦτις γὰρ ἦν) ψυχρήσατο· οἱ τε λοιποὶ, οἱ δὲ γῆρας ἢ νόσον ἰδίᾳ μηδὲν ποιῆσαι δυνάμενοι, ἐχορῶδισαν. ἤσκειον μὲν γὰρ πάντες, ὃ, τι τις καὶ ὄπως οἶός τε ἦν· καὶ ἐς διδασκαλεία ἀποδείκνυμένα συνεφοίτων οἱ ἐλλογιμώτατοι ἄνδρες, γυναῖκες, κῆραι, μεριάλια, γραῖται, γέροντες κ. τ. λ.*

locu Equiti secreta] Tac. 15, 32. „*Equitum Romanorum*

misitque etiam camelorum quadrigas. Ludis, quos pro aeternitate imperii susceptos appellari *Maximos* voluit, ex utroque ordine et sexu plerique ludicras partes sustinuerunt. Notissimus Eques Romanus elephanto supersedens per catadromum decucurrit. Inducta est et Afranii togata, quae *Incendium* inscribitur; concessumque, ut scenici ardentis domus suppellectilem diriperent, ac sibi haberent. Sparsa et populo missilia omnium rerum per omnes dies: singula quotidie millia autum cujusque generis, multiplex penus, tesserae frumentariae, vestis, aurum, argentum, gemmae, margaritae, tabulae pictae, mancipia, jumenta, atque etiam mansuetae ferae; novissime naves, insulae, agri. [12] Hos ludos spectavit e proscenii fastigio. Munere, quod in Amphitheatro ligneo, regione Martii campi intra anni spa-

locos sedilibus plebis anteposuit apud Circum. namque ad eam diem indiscreti inibant, quia lex Roscia nihil, nisi de quatuordecim ordinibus, sanxit " ubi v. Lips. cf. Torrent. ad n. l. et quae notavimus ad Claud. 21.

quos — *app. Maximos voluit*] *Xiphil. 61, 17.* ἐπὶ δὲ δὴ μητρὶ (quod cum Reimaro de servato per matris mortem imperio intelligo) καὶ ἑορτὴν μεγίστην δὴ καὶ πολυτελεστάτην ἐποίησεν, ὥστε ἐν πέντε καὶ ἑξ ἅμα θεάτροις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πανηγυρισαί· ὅτε δὴ καὶ ἐλέφας ἀνήχθη εἰς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἀψίδα· καὶ ἐκείθεν ἐπὶ σχοινίων κατέδραμεν ἀναβατὴν φέρων. v. Reimar. qui cum aliis *ca. adromum* recte funem interpretatur, a summo fornice ad solum Amphitheatri oblique descendentem. *Elephantos funambulos* Noster etiam memorat Galb. 6.

missilia omnium rerum] *Xiphil. 61, 18.* πάντα τὰ πολυτελέστατα, ἃ ἀνθρώποι ἐσθίουσι, πάντα δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ τιμιώτατα, ἵππους, ἀνδράποδα, ζεύγη, χρυσίον, ἀργύριον, ἐσθῆτα ποικίλῃ ἐδίδοι διὰ συμβόλων. σφαιρὰ γὰρ μικρὰ, γαγγραμμῆνα ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχοντα, εἰς τὸν ὄμιλον ἐρρίπτει, καὶ ἐδίδοτο, ὅ, τι τις δι' ἐκείνων ἤρπασεν.

e proscenii fastigio] c. 26. *ex parte proscenii superiori.* v. de *proscenio* *Bulenger.* de *Theatro* 1, 26.

in Amphith. ligneo] quod a. 811. exstructum, tangit modo *Tac. A. 13, 31.* „Nerone II., L. Pisone Coss., pauca memoria digna evenere, nisi cui libeat, laudandis fundamentis et trabi-

tium fabricato, dedit, neminem occidit, ne noxiorum quidem. Exhibuit autem ad ferrum etiam quodringentos Senatores, sexcentosque Equites Romanos, et quosdam fortunae atque existimationis integrae: ex iisdem ordinibus confectores quoque ferarum, et varia arenae ministeria. Exhibuit et naumachiam marina aqua, immantibus belluis: item pyr-

bus, quis molem Amphitheatri apud campum Martis Caesar extruxerat, volumina implere." v. *Lips. de Amphitheatro* 1, 5.

Exhibuit — ministeria] *Xiphil.* 61, 17. ἐκείνο δεῖξαι (pro δεῖξαι καὶ legendum puto cum *Fabro* δὲ καὶ) καὶ αἰσχιστον καὶ δεινότατον ἄμα ἐγένετο, ὅτι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως τοῦ ἵππικοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ἐς τὴν ὀρχηστραν, καὶ ἐς τὸν ἵππόδρομον, τό τε θέατρον τὸ κυνηγετικὸν εἰσῆλθον, ὡς περ οἱ ἀτιμότεροι· καὶ ἠύλησάν τινες αὐτῶν, καὶ ὠρχήσαντο, τραγωδίας δὲ καὶ κωμωδίας ὑπεκρίναντο, καὶ ἐπιθαρσύνθησαν. ἵππους τε ἤλασαν, καὶ θηρία ἀπέτειναν, καὶ ἐμονομάχησαν, οἱ μὲν ἐθελονταί, οἱ δὲ καὶ πᾶν ἀνοντες. καὶ εἶδον οἱ τότε ἄνθρωποι τὰ γένη τὰ μεγάλα, τοὺς Φουρίους, τοὺς Φαβίους, τοὺς Πορκίους, τοὺς Οὐαλερίους, τὰλλα πάντα, ὧν τὰ τρέπαια, ὧν οἱ ναοὶ ἐωρῶντο, κάτω τε ἐστημιότας καὶ τοιαῦτα δρῶντας, ὧν ἓνίκα οὐδ' ὑπ' ἄλλων γινόμενα ἐθεώρουν. cf. *Tac.* 14, 14, et 15, 32. qui loci, comparati cum *Xiphil.* 61, 9. ubi: καὶ ἵππεῖς ἐν τοῦ τέλους τρεῖς ἄκοντα ἐμονομάχησαν, commendant rationem *Lapsii*, ad *Tac.* 6, 19. nostro loco emendantis: *quadragenos Senatores, sexagenosque Equites R.*, quam, repetitam *Saturnal.* 2, 3. praeter plerosque *Suetonii* interpretes comprobavit *Gibbon Hist.* not. 36. ad c. 4. Ceterum pro: *ex iisd. ord. confectores quoque fer. et varia a. m.*, quam *Memm.* et optimorum codd. lectionem ediderunt ante me *Burm.*, *Oudend.*, *Woltius*, in vulg. est interpunctio post *ex iisdem ordinibus*, mox: *confectoresque fer.*, et ad *varia ar. min.* Fefellit librarios et editores abstractum *ministeria* dictum pro *ministriis*, de quo v. *Graev.* et *Oudend.* ad n. 1.

naumachiam] *Xiphil.* 61, 9. ἐν δὲ τινι θεάτρῳ θέας ἐπιτελῶν, εἶτα πληρώσας ἐξαίφνης τὸ θεάτρον ὕδατος θαλασσίῳ, ὡς τε καὶ ἐχθύας καὶ κτήνη ἐν αὐτῷ νήχεσθαι, ναυμαχίαν τε ἐποίησε Περσῶν δὴ τινῶν καὶ Ἀθηναίων· καὶ μετ' αὐτὴν τό τε ἕδωρ εὐθὺς ἐξήγαγε, καὶ ξηράνας τὸ θαπέδον, πεζοὺς πάλιν οὐχ ὅπως ἓνα πρὸς ἓνα, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄμα πρὸς ἴσους συνέβαλεν, quo loco κήτη legendum pro κτήνη, recte iudicat *Sylburg.* Practuli autem interpunctionem nostri commatis, quam edidi, alteri: *naumachiam, marina aqua immantibus belluis*, et quod id ipsum singulare fuit in *naumachia*

pyrrhichas quasdam e numero ephedorum, quibus post editam operam diplomata civitatis Romanae singulis obtulit. Inter pyrrhicharum argumenta, taurus Paspisphaeu, ligneo juvencae simulacro abditam, inivit, ut multi spectantium crediderunt. Icarus primo statim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipsumque cruore respersit. Nam perraro praesidere, ceterum accubans, parvis primum foraminibus, deinde toto podio adaperto, spectare consuevit. Instituit et quinquennale certamen primum omnium Romae, more Graeco triplex, musicum, gymnicum, equestre, quod

Neronis, quod *marina aqua* complebatur, et quod Suetoniani usus sunt adjuncti ablativi.

pyrrhichas qu. e numero ephed.] Haud placent emendationes Ernest. item ad *pyrrhichas quosdam e num. eph.*, et Oudend. *pyrrhichas C. (centum) numero ephed.* Quidni enim complectatur voc. *pyrrhicha* homines, qui eam saltabant, s. *pyrrhicharios*, ut visum etiam *Walthero Observ.* p. 25. Müllero placebat: „*pyrrhichas saltantes v. pyrrhichas, quas saltabant e numero ephed.*“ ex *Caes. c. 39.* De hoc saltationis genere v. notata ad *Caes. 39.* et *Bulenger. de Theatro 1, 51.* *Ephedorum* mentio facta *Aug. 98.* coll. *Calig. 58.* v. quae *Reimar. de ἡβητηρίοις* dixit ad locum, ex *Excerpt. Peiresc. insertum Xiphil. 61, 17.*

quibus — obtulit] np. ephedibus. Idem fecerat Claudius, ut narrat *Dio 60, 7.* τὴν τε πυρρῖχην, ἣν εἰ παῖδες εἰ ὑπὸ τοῦ Γαίου μεταπέμφσαντες ἤσκειον, ἐκεῖνοι μὲν ἀπαῖ ἀρχήσαντο, καὶ ἐπὶ τούτῳ πολιτεία τιμηθέντες, ἀπεπέμφθησαν.

Inter pyrrh. argum.] „h. e. während diese Spiele gegeben wurden, taurus — inivit, ne quis putet, haec pertinere ad argumenta pyrrhicharum.“ Müller.

juxta cubiculum] h. e. suggestum, in quo cubabat. v. de *suggestu in orchestra* ad *Caes. 76.*

podio] v. *Lips. de Amphitheatro c. 11.* In edd. nonnullis mox vitiose: *adaperto.*

quinquennale certamen] *Tac. 14, 20.* „Nerone quartum, Cornelio Cossio Coss. (a. U. 813.) quinquennale ludicrum Romae institutum est, ad morem Graeci centaminis; varia fama, ut cuncta ferme nova.“ *Xiphil. 61, 21.* ὑπὲρ δὲ δὴ τῆς σωτηρίας τῆς τε διαμονῆς τοῦ κράτους αὐτοῦ (οὕτω γὰρ που προέγραψεν) ἀγῶνα πενταετηρικὸν κατεστήσατο, Νερώσεια αὐτὸν ἐνομασας. v. *Lips. et reliquos* interpr. ad *Tac.*, *Reimar. ad Xiphil.* locos cit.

appellavit NERONIA. Dedicatisque thermis atque gymnasio, Senatui quoque et Equiti oleum praebuit. Magistros toti certamini praeposuit consulares sorte, sede Praetorum: deinde in orchestram Senatun- que descendit, et orationis quidem carminisque Latini coronam, de qua honestissimus quisque contenderat, ipsorum consensu concessam sibi recepit; citharae autem, a iudicibus ad se delatam, adoravit, ferrique ad Augusti statuam iussit. Gymnico, quod in Septis edebat, inter buthysiae apparatus, barbam primam posuit, conditamque in auream pyxidem, et pretio-

Neronia] Infra c. 21. *Neroneus agon* dicitur, certamen *Neroneum* Vitell. 4.

Dedicatisque — praebuit] *Xiphil.* l. c. καὶ ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ γυμνάσιον ὑποδόμησεν· ἐλαίον τε ἐν τῇ καθιερώσει αὐτοῦ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι προῖκα ἔνειμε. Tac. 14, 4°. „Gymnasium eo anno (815) dedicatum a Nerone, praebitumque oleum Equiti ac Senatui, Graeca facilitate“ ubi v. interpr. De thermis *Eutrop.* 7, 9. „Aedificavit Romae thermas, quae ante Neronianae dictae, nunc Alexandrinae (ab Alexandro Severo) appellantur.“

sede Praetorum] h. e. „qui praesiderent ludis eo loco, quo Praetores sedere solerent, quum ludis praessent.“ Ernest. Al. *sed et praetorios.*

in orchestram Senatun- que] sc. ut posita Imperatoris persona privatam Senatoris indueret. Emendationem aliorum, ab Ernest. probatam, *in orchestram scenamque*, cui ipsum descendit contrarium est, satis exposit Oudend., quem vide.

orationis — coronam] Tac. 14, 21. „Eloquentiae primas nemo tulit, sed, victorem esse Caesarem, pronunciatum.“

ipsorum] h. e. honestissimi cujusque, qui cum eo contenderant.

citharae] *Xiphil.* l. c. τὸν μὲντοι στέφανον τὸν τῶν κισσαρῶδων ἔνισι ἔλαβε, πάντων ὡς καὶ ἀναξίων τῆς νίκης ἐμβληθέντων. καὶ τοῦτου καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῷ στέφανοι οἱ τῆς κισσαρῶδιαις ἐξ ἁπάντων τῶν ἀγώνων ὡς καὶ μόνῳ ἀξιονίῳ ἐπέμποντο. Hic ipse locus damnat lectionem vulg. *citharam*. *Judices erant magistri* illi consulares, toti certamini praepositi.

barbam pr. posuit] Secundum *Xiphil.* 61, 19., quum Juvenalia celebraret, a. 812. Is enim: καὶ ἐτελέσθη ἐπὶ τῷ γενεῖῳ αὐτοῦ. καὶ γὰρ τοῦτο τότε πρῶτον ἐξύρατο· καὶ τὰς γε τρίχας ἐς σφαιρίον τι χρυσοῦν ἐμβαλὼν, ἀνέβηκε τῷ Διὶ τῷ ἱαπιτωλινῷ. De anno,

sissimis margaritis adornatam, Capitolio consecravit. Ad athletarum spectaculum invitavit et virgines Vestales, quia Olympiae quoque Cereris sacerdotibus spectare conceditur. [13] Non immerito inter spectacula ab eo edita et Tiridatis in Urbem introitum retulerim. Quem Armeniae regem, magnis pollicitationibus sollicitatum, quum destinato per edictum die ostensurus populo propter nubilum distulisset, produxit, quo opportunissime potuit, dispositis circa Fori templa armatis cohortibus, curuli residens

quo barbam ponere solebant Romani, totoque ritu v. Lips. excurs. ad Tac. 14, 15. Capitolio Casaub. ejusque sequaces e Xiphil. et cod. Memm. mutaverant in *Jovi Capitolino*; veterem lectionem, cujus altera est interpretatio, restituerunt Burm., Ern., Oudendorp.

virgines Vestales] Contra Augustus (c. 44.) „athletarum spectaculo muliebri secus omnes summovit.“ Pro *Olympiae* al. *Olympia* h. e. ludos Olympicos, idque probavit Reines. ad marginem, addens: „An de Olympiis, quae Athenis agitari solent, teste Inscr. 2. p. 316., intelligendum est, an etiam Olympia Romae? De sacerdotio *Atticae Cereris* Romae cf. Aug. 93.“ Dubitationem removet genuina lectio, quam comprobabat ipse mox Neronis, Graeca imitandi.

Tiridatis in U. introitum] A. U. 819. Describit eum Xiphil. 63, 1. sequi. καὶ ὁ Τηριδάτης ἐς τὴν Ῥώμην, οὐχ ὅτι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ Οὐολογαίου, τοῦ τε Πακίου, καὶ τοῦ Μονοβαζου ἄγων, ἀνήχθη· καὶ ἐγένετο αὐτῶν πομπὴ διὰ πάσης τῆς ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου γῆς ὡς περ ἐν ἐπιγραφαῖς. c. 4. μετὰ δὲ τοῦτο ἐς τὴν Ῥώμην αὐτὸν ὁ Νέρων ἀνήγαγε, καὶ τὸ διαδήμα αὐτῷ ἐπέθηκε. καὶ πᾶσα μὲν ἡ πόλις ἐκείσθητο καὶ Φωσί καὶ στεφανώμασιν, οἱ τε ἄνθρωποι πολλοὶ πανταχοῦ ἐπαύοντο, μέλιστα δὲ ἡ ἀγορὰ ἐπεπλήρωτο. τὸ μὲν γὰρ μέσον αὐτῆς ὁ δῆμος λευχειμονῶν καὶ θαφνηφορῶν κατὰ τέλη εἶχε, τὰ δ' ἄλλα οἱ στρατιῶται, λαμπρότατα ὠπλισμένοι, ὡς τε καὶ τὰ ὄπλα αὐτῶν καὶ τὰ σημεῖα ἀστράπτειν. οἱ τε κέραμοι καὶ αὐτοὶ πάντων τῶν τῆδε οἰκοδομημάτων ἐκρύπτοντο ὑπὸ τῶν ἀναβεβηκότων.

circa Fori templa] v. Ern. ad h. l. et in Cl. Cic. sub voc. *templum*, Manut. ad Cicer. pro Sext. c. 29.

curuli residens] Xiphil. τούτων δ' οὕτως ἐκ νυκτὸς προπαρασκευασθέντων, εἰσῆλθαι εἰς τὴν ἀγορὰν ὁ Νέρων ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, τὴν ἐσθῆτα τὴν ἐπιγραφικὴν ἐνδοιουκῶς, σὺν τε τῇ βουλῇ καὶ σὺν τοῖς θυροφόροις, καὶ ἐπὶ τε τὸ βῆμα ἀνέβη, καὶ ἐπὶ θίφρου ἀρχικοῦ ἐναθέζετο.

apud Rostra triumphantis habitu, inter signa militaria atque vexilla: et primo per devexum pulpitum subeuntem admisit ad genua, allevatumque dextra exosculatus est; dein precanti, tiara deducta, diademata imposuit, verba supplicis interpretata praetorio viro multitudini pronunciante. Perductum inde in theatrum, ac rursus supplicentem, juxta se latere dextero collocavit. Ob quae Imperator consalutatus, laurea in Capitolium lata. Janum geminum clausit, tanquam nullo residuo bello. [14] Consulatus qua-

καὶ μετὰ τοῦτο ὁ τε Τηριδάτης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ διὰ τε στοίχων ὀπλιτῶν ἐκατέρωθεν παρατεταγμένωυ διήλθον· καὶ πρὸς τῷ βήματι προσστάντες, προσεκύνησαν αὐτόν, ὡς περ καὶ πρότερον.

per devex. pulp. sub. admisit] Xiphil. ἀνελεῖν τε αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνοδὸν τὴν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος πεποιημένην ἐκέλευσε, καὶ καθιζήσεντι αὐτῷ ὑπὸ τὸν πῆδα τὸ διάδημα ἐπέθηκε· βοαί τε καὶ ἐπὶ τούτῳ πολλαὶ καὶ παντοδαπαὶ ἐγένοντο. *Devexum pulp. dici καταχρηστικῶς respectu Neronis, vel absolute, non Tiridatis subeuntis, alii monuerunt.*

in theatrum] Xiphil. c. 6. ἐγένετο δὲ κατὰ ψήφισμα καὶ πανήγυρις Θεατρική. καὶ τὸ θέατρον, οὐχ ὅτι ἡ σινηή, ἀλλὰ καὶ ἡ περιφέρεια αὐτοῦ πᾶσα εἶδοθεν ἐνεχερύστω· ὅφ' οὐ καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν χρυσοῦν ἐπώνομασαν. cf. *Plin.* 33, 3. (16.) „Nero Pompeji theatrum operuit auro in unum diem, quod Tiridati regi Armeniae ostenderet.“

laurea in Capit. lata] sine justo triumpho. Ita Domitian. 6. „de Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit.“ v. de hac *laurea*, victoriae triumphique signo, quod, ut post justum triumphum, in gremio Jovis Capit. deponeretur, *Dempster.* ad *Rosin.* Ant. R. 10, 29. p. 777., et *Mader.* ad *Onuphr. Panvin.* de triumpho (Th. Gr. T. VIII. p. 1568.), qui, ex solidò auro fabricari solitam, plurimis locis ostendunt.

tanquam nullo residuo bello] Quum haec manifeste cum superioribus cohaereant, et numi accedat auctoritas, de quo v. *Oudend.* ad h. l., *Reimar.* ad *Xiphil.* 63, 5., recessi a lege mihi scripta, dedique Lipsii emendationem, plerisque probatam, projectione vulg. *tam nullo, quam res bello*, a Gronovio mutata in: *jam nullo quasi residuo bello*. Si vel maxime, saepius Janum a Nerone clausum, ostenderetur, h. tamen l. de honoribus modo sermo, Principi ob Tiridatis adventum habitis, ad quos SCtum de claudendo Jano pertinet aequae, ac ornamenta triumphalia, de

tuor gessit: primum bimestrem, secundum et novissimum semestres, tertium quadrimestrem: medios duos continuavit, reliquos inter annua spatia variavit. [15] In jurisdictione postulatoribus, nisi sequenti die, ac per libellos, non temere respondit. Cognoscendi morem eum tenuit, ut, continuis actionibus omissis, singillatim quaeque per vices ageret.

quibus auctor proxime dixerat, et vere Oudend. notat, si de Jano saepius clauso exponeret h. l. auctor, scribere eum debuisse: *tam residuo, quam nullo bello.* Consensit etiam Wolfius.

primum] A. 808. cum L. Antistio Vetere; *alterum*, interjecto spatio annuo, a. 810. cum L. Calpurnio Pisone, conjunxitque *tertium* a. 811. cum M. Valerio Messala; *quartum*, rursus anno interjecto, a. 813. cum Cornelio Lentulo Cosso.

postulatoribus] h. e. iis, qui causam aliquam ad se judicem deferebant s. aliquid coram tribunali suo perebant. Ita causae ipsae *postulationes* dicebantur c. 7. — V. de hoc vocabulo et exempla ejusmodi postulationum apud *Brisson.* de formulis l. 5. p. 400. Reinesio placebat *postulantibus* cum *Guther.* de off. dom. Aug. 1, 20.

Cognoscendi] *Vulg. in cognoscendo.* H. etiam loco observandum discrimen inter *jurisdictionem* et *cognitiones.*

contin. actionibus omissis] Turbarunt sensum Torrentiùs et *Guther.* de offic. dom. Aug. 1, 20., qui cum codd. duobus delendum censuerunt *omissis*, eosque sequitur Reines., qui ita ad marginem: „*Singillatim* i. e. attentissime, cum magna diligentia. *Continuas act.* autem intelligo *sine intermissione* (habitas). Hunc np. tenuit Nero morem, ut sine intervallo lites expediret, quin magistratus non quovis tempore negotiis vacarent, sed distinctis sessionum diebus. *Per vices* i. e. vicissim et alternatim, audita utraque parte.“ Hoc unum vere, reliqua melius post *Noordkerk.* *Observ. c. 4. p. 58.* explicuerunt Ern. et Oudendorp. ita, ut Neronem omisisse dicant veterem morem, *continua oratione* s. *actione* aliquam causam perorandi, ubi oratoris artificia magis valerent, quam iudicii veritas, contra *singillatim quaeque egisse* h. e. de singulis causae capitibus (*er lief die Sache Punct für Punct untersuchen*), productis testibus, literis, aliisque iudicii instrumentis, idque *per vices*, utraque parte alternatim audita. Hic igitur transitus fuit ad nostrorum iudiciorum morem ab antiquo, qui observatur in Britannia adhuc terrisque Galliae subjectis.

Quoties autem ad consultandum secederet, neque in commune quicquam, neque propalam deliberabat; sed conscriptas ab unoquoque sententias tacitus ac secreto legens, quod sibi libuisset, perinde atque pluribus idem videretur, pronuntiabat. In Curiam libertinorum filios diu non admisit: admissis a prioribus Principibus honores denegavit. Candidatos, qui supra numerum essent, in solatium dilationis ac morae, legionibus praeposuit. Consulatum in senos plerumque menses dedit. Defunctoque circa Kalendas Januarias altero e Consulibus, neminem substituit; improbens exemplum vetus Caninii Rebili, uno die Consulis. Triumphalia ornamenta etiam quaestoriae dignitatis et nonnullis ex equestri ordine tribuit, nec utique de causa militari. De quibusdam rebus orationes ad Senatum missas, praeterito Quae-

secederet] cum amicorum consilio, quod adhibere solebant Principes. Postea opponuntur *in commune* et *secreto*, *propalam* et *tacitus*. Non in commune proferebat quisque suam sententiam viva voce, sed in tabula perscriptam tradebat Neroni, qui, lectis singulis, atque inde formato iudicio, reversus in tribunal, pronuntiabat, quod *ipsi* libuisset s. suam ipsius sententiam, *perinde atque* h. e. quasi ita plurium sententiis esset evictum, quod an verum esset, scire non poterant, quibus, quid reliqui scripsissent, ignotum erat. Delevi autem molestum et post *sed*, quod abest a nonnullis codd. et damnaverat Oudend. — *Legens*, ut saepius apud Sueton., est pro participio aoristi, ἀναγνώσας.

libertinorum filios] v. Claud. 24. Mox al. *admissisque*, al. *admissos*, quod sensum parit prorsus ineptum.

Candidatos — legionibus praeposuit] Tac. 14, 28. „Comitia Praetorum, arbitrio Senatus haberi solita, quod acriore ambitu exarserant, Princeps composuit, tres, qui *supra numerum* (nr. legitimum illo tempore Praetorum) petebant, legioni praeficiendo.“ De viris praetoriis, legatis legionum, v. ad Tiber. 19.

Caninii Rebili] v. ad Caes. 76.

quaest. dignitatis] Repete *nonnullis* e sequentibus. Non enim opus est Lipsiana hujus voc. traiectione.

de quibusdam rebus] Sic edidi cum Casaub., Graev., Oudendorpio, praesentibus Memmiano aliisque optimaе notae codd., quamquam non difficile, frangere hoc, sequente *plerumque* h. e. saepe, nisi forte addidit auctor *de quibus rebus*, quoniam alias

storis officio; per Consulem plerumque recitabat. [16] Formam aedificiorum Urbis novam excogitavit, et ut ante insulas ac domos porticus essent, de quarum solariis incendia arcerentur: easque sumtu suo exstruxit. Destinarat etiam Ostia tenuis moenia promovere, atque inde fossa mare veteri Urbi inducere. Multa sub eo et animadversa severe, et coercita, nec minus instituta. Adhibitus sumtibus modus: publicae coenae ad sportulas redactae: interdictum, ne quid in popinis cocti praeter legumina aut olera veniret, quum antea nullum non opsonii genus proponeretur: afflicti suppliciiis Christiani, genus hominum

ipse adire Senatum solebat Nero suaque voce perorare, et *plerumque*, ob serius demum institutum morem, *per Consulem* orationes recitandi, *praeterito Quaestoris officio*, de quo v. ad Aug. 65. Alii junctim cum superioribus legunt: *neq̄ utique de c. n., sed et quibusdam rebus v. sed et de quib. rebus*, quod Burmann. corrigit: *sed et de quibusdam aliis rebus v. sed et de civilibus rebus*, Dorvill. *sed et quibusdam regibus*. Nisi est Graecum ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἄλλοις τισί, qui tamen usus vocab. *quidam* vereor ut defendi queat, suaserim: *sed de quibuscunq̄ rebus*, ut Claud. 2. *quibuscunq̄ de causis*. v. ind. in *quicunq̄*. Sed hoc etiam nimis a librorum scriptura recedit. Non pudet me dubiae sententiae, quum Wolfius etiam de medicina corrupti loci desperaverit.

Formam — excogitavit] post Urbis incendium. Tac. 15, 43. „Ceterum, Urbis quae domui supererant, non, ut post Gallica incendia, nulla distinctione, nec passim erecta, sed dimensis vicorum ordinibus et latis viarum spatiis, colibitaque aedificiorum altitudine ac *patefactis areis additisque porticibus, quae frontem insularum protegerent*. Eas porticus, Nero, sua pecunia exstructurum, purgatasque areas dominis traditurum, *pollicitus est*.“ Mox Ern. delendum censet *et ante ut*. Coll. Müller. *ut et*. Puto, et esse ἐξηγητικόν pro *scilicet, nempe*, ut saepius.

interdictum]. Xiphil. 62, 14. πάντα ὡς εἰπεῖν τὸν βίον ἐν κατηλικῇ διαίτῃ ποιούμενος, ἀπέειπε τοῖς ἄλλοις μηδὲν ἐφθόν ἐν κατηλείῳ, πλὴν λαχάνων καὶ ἔντους, πιπράσκειν. v. Reimar. ad h. l., et notata a nobis supra ad Claud. 38.

affl. suppl. Christiani] quos ut auctores incendii incusabat. Tac. 15, 44. „abolendo rumori Nero subdidit reos, et quaesitissimis poenis affecit, quos, per flagitia invisos, vulgus Chri-

superstitionis novae ac maleficae: vetiti quadrigario-
rum lusus, quibus inveterata licentia passim vaganti-
bus, fallere ac iurari per jocum jus erat: pantomi-
morum factiones cum ipsis simul relegatae. [17] Ad-
versus falsarios tunc primum repertum, ne tabulae,
nisi pertusae, ac ter lino per foramina trajecto, ob-
signarentur. Cautum, ut in testamentis primae duae
cerae, testatorum modo nomine inscripto, vacuae
signaturis ostenderentur; ac ne quis alieni testamenti

stianos appellabat. — Primo correpti, qui fatebantur, deinde,
iudicio eorum, multitudo ingens, haud perinde in crimine in-
cendii, quam odio humani generis, convicti sunt. Et pereunti-
bus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum
interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque, ubi defe-
cisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. sequ. " cf. *Oros.*
7, 7. „Primus Romae Christianos supplicii et mortibus affecit,
ac per omnes provincias pari persecutione excruciarum imperavit;
ipsamque nomen extirpare conatus, beatissimos Christi aposto-
los, Petrum cruce, Paulum gladio occidit." *Sulpic. Sev.* 2, 28.
sequ. al. *Superstitionem externam* nostram religionem appellat
Tac. A. 13, 32. ubi v. interpr., *pravam et immodicam* *Plin. epist.*
10, 97. Ceterum non assentior iis, qui n. l. legi malunt *affecti* e
cod. Ursin. Imo *afflicti* h. e. extirpati fere in Urbe et ad inter-
necionem excisi sunt Christiani sub Nerone. Compara ind. sub
affigere.

vagantibus] np. per Urbem post certamina peracta. v. Ern.
ad h. l. et in *Clav. Cic.* sub voc. *quadrigarius*.

relegatae] Histrones Italia pulsos, memorat *Tac.* 13, 25.

tabulae] contractuum, v. Ern. ad h. l., *Schulting. Jurisprud.*
Ante-Justin. ad haec *Pauli Sentent.* 5, 25. „Amplissimus ordo
decrevit, eas tabulas, quae publici vel privati contractus scriptu-
ram continent, adhibitis testibus ita signari, ut in summa mar-
ginis, ad mediam partem perforatae, triplici lino constringantur,
atque impositum supra limum cerae signa imprimantur, ut exte-
riores scripturae fidem interiori servent. Aliter prolatae nihil
momenti habent."

in testamentis — ostenderentur] h. e. primae duae testamenti
tabulae a testatore, suo modo nomine inscripto, ut testatoris ta-
bulas vere esse constaret, *signaturis* h. e. testibus, qui signaturis
essent, *vacuae* heredum nominibus ostenderentur, quos nosse,
testium non intererat. Id cautum, ne testes, si comperissent,
qui heredes scripti essent, de alio nomine inserendo cogitarent.

scriptor legatum sibi ascriberet; item, ut litigatores pro patrociniis certam justamque mercedem, pro subselliis nullam omnino darent, praebente aerario gratuita: utque rerum actu ab aerario causae ad Forum ac recuperatores transferrentur: et ut omnes appellationes a iudicibus ad Senatum fierent. [18] Augendi

v. *Solmas*. de subscribendis et signandis testamentis Lugd. Bat. 1648., *Bach*. histor. jurispr. Rom. p. 358. ed. Stockmann.

ne quis ascriberet] quod a Claudio Imper. edicto et SCtō sancitum, ut ICI in Digestis docent; repetitum videtur a Nerone. Disputat ita de h. l. *Ernest*. singulari excursu contra eos, qui memoriae lapsum temere Suetonio imputant.

ut litigatores — mercedem] *Lege Cincia*, de qua praeter singularem commentarium *Brummeri* Paris. 1668. vide *Heinecc*. Ant. 2, 7. §. 10. sequi. et *Bach*. p. 146., lata a. U. 550. a M. Cincio Tr. pl., cautum fuerat, *ne quis, ob causam orandam, donum minusve caperet*, idque confirmatum ab Augusto a. 757. auctore *Dione* 54, 18. Postea, quum renovari eam Patres flagitassent, Imperatore Claudio, (*Tac. A.* 11, 5.), hic „capiendis pecuniis posuit modum, usque ad dena Sestertia, quem egressi repetundarum tenerentur (Id. c. 7).“ Initio imperii Neronis Senatus constituit „ne quis ad causam orandam mercede aut donis emeretur“ (*Tac.* 13, 5.), pristina vi legi reddita; postea Neronem ad Claudii sententiam rediisse, et, quum ille terminum mercedis constituisset, quem egredi haud liceret, pro unoquoque genere causae certam mercedem definiisse, ex n. l. colligit *Ernest*., qui rursus ab errore, quem obijciunt ICI et editores illos secuti, auctorem docta disputatione defendit. cf. quae *Bachius* p. 354.

pro subselliis] pro quibus mercedem antea datam *mancipibus* *Casaub.* et *Burm.*, *aerario*, a scribis exactam, e *Ciceron*. *Brut.* 84., existimat *Ernestius*.

utque rerum actu — transferrentur] h. e. ut causae eorum, qui aerario aliquid deberent, non ad Praefectos aerario, de quibus v. ad *Claud.* 9., sed, ut aliae causae pecuniariae *privatorum*, ad recuperatores deferrentur, in quo maxima erga obaeratos benignitas. De *recuperatoribus* s. iudicibus de possessione rebusque pecuniariis v. *Ernest*. in *Cl. Cic.*, *Bach*. p. 104. sequi.

ut omnes app. — fierent] *Tac. A.* 14, 28. „Auxit Patrum honorem, statuendo, ut, qui a privatis iudicibus ad Senatum provocavissent, ejusdem pecuniae periculum facerent cum iis, qui Imperatorem appellavere“ Haec verba Taciti Nostro valde repugnant, qui omnes appellationes ad Senatum revocatas, affir-

propagandique imperii; neque voluntate ulla, neque spe motus unquam, etiam ex Britannia deducere exercitum cogitavit: nec nisi verecundia, ne obtrectare parentis gloriae videretur, destitit. Ponti modo regnum, concedente Polemone, item Alpium, defuncto Cottio, in provinciae formam redegit. [19] Pergrinationes duas omnino suscepit, Alexandrinam et Achaicam: sed Alexandrina ipso protectionis die destitit, turbatus religione simul ac periculo. Nam circuitis templis quum in aede Vestae resedisset, surgenti ei primum lacinia obhaesit: deinde tanta oborta caligo est, ut dispicere non posset. In Achaja

mat. Utrumque historicum conjungendum esse, ut alter ab altero omissum tradat, post *Cujac. Observ. 21, 33.* judicat *Bach. p. 556.* Qui de *appellationibus* ad *Tac. l. c.* doctissime egit, *Lipsius*, conciliare eos se posse, negat, atque, nimium dixisse *Suetonium*, ipse fere credo.

ex Britannia] De clade Britannica v. infra c. 39. *Eutrop. 7, 9.* „In re militari nihil omnino ausus, Britanniam paene amisit.“

Polemone] Crebra Polemonum mentio apud *Dionem. v. Fabric. ad 49, 25. et 44. l. 53, 25. l. 54, 24. l. 59, 12. et 60, 8.* Ex Nostro *Aurelius Vict. Caes. 5.* „Pontum in jus provinciae, Polemonis permissu, redegit, cujus gratia Polemoniacus Pontus appellatur; itemque Cottias Alpes, Cottio rege mortuo.“ *Eutrop. 7, 9.* „Duae tamen provinciae sub eo factae sunt, Pontus Polemoniacus, concedente rege Polemone, et Alpes Cottiae, Cottio rege defuncto.“ cf. *Vopisc. Aurel. c. 21.* — De *Cottio* v. ad *Tiber. 37.*

ut dispicere non posset] Al. *coorta et despiceret.* Sed oculis exeuntis templo caligo oborta est, ut *Ovid. Art. Am. 2, 88.* „nox oculis pavido venit oborta metu,“ ac ea quidem, quam visu penetrare non poterat, quod est *dispicere.* Inde turbatus etiam *periculo* destitit. Ceterum *Tac. 15, 36.* rem ita narrat: „Nec multo post, omissa in praesens Achaja, (causae in incerto fuere) Urbem revisit; provincias Orientis, maxime Aegyptum, secretis imaginationibus agitans. Dehinc edicto testificatus, non longam sui absentiam, et cuncta in Rep. perinde immota ac prospera fore, super ea protectione adiit Capitolium. Illic veneratus Deos, quum Vestae quoque templum inisset, repente cunctos per artus tremens, seu numine exterrente, seu facinorum recollectione nunquam timore vacuus, deseruit inceptum, cunctas

Isthmum perfodere aggressus, praetorianos pro con-
 cione ad inchoandum opus cohortatus est; tubaque
 signo dato, primus rastello humum effodit, et cor-
 bulae congestam humeris extulit. Parabat et ad Cas-
 pias portas expeditionem, conscripta ex Italicis
 senum pedum tironibus nova legione, quam Magni
 Alexandri phalangem appellabat. Haec partim nulla
 reprehensione, partim etiam non mediocri laude di-
 gna in unum contuli, ut secernerem a probris ac
 sceleribus ejus, de quibus dehinc dicam. [20] Inter
 ceteras disciplinas pueritiae tempore imbutus et mu-
 sica, statim ut imperium adeptus est, Terpnium ci-
 tharoedum, vigentem tunc praeter alios, accessivit;
 diebusque continuis post coenam canenti in multam
 noctem assidens, paulatim et ipse meditari exerceri-
 que coepit, neque eorum quicquam omittere, quae
 generis ejus artifices, vel conservandae vocis causa,

sibi curas amore patriae leviores dictitans.“ De templo Vestae v.
Panciroll. descr. U. R. (Thes. Gr. T. III. p. 355.)

Isthmum] *Xiphilin.* 63, 16. παρέργον δὲ δὴ τῆς ἐπιδημίας τῆς
 ἐν τῇ Ἑλλάδι: ἐποίησατο, τὸν Ἴσθμόν τῆς Πελοποννήσου διορύξαι
 ἐπιθυμήσας· καὶ ἤρξατο τοῦ ἔργου, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ὀκνοούντων.
 αἰμά τε γὰρ τοῖς πρώτοις ἀψαμένοις τῆς γῆς ἀνέβλυσε, καὶ οἰμωγαὶ
 μυκηθμοὶ τὲ τινες ἐξηκούοντο, καὶ εἶδωλα πολλὰ ἐφαντάζετο. v. *Rei-*
mar. ad h. l. et notata ad *Caes.* 44.

primus rast. humum effodit] *Xiphil.* λαβὼν δὲ αὐτὸς δίκελλαν,
 καὶ τι καὶ ἀνασκάψας, ἔπεισε καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκη αὐτὸν μιμή-
 σασθαι. καὶ πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων ἐπὶ τοῦτο τὸ ἔργον καὶ ἐν τῶν
 ἄλλων ἐθνῶν μετεπέμψατο. cf. *Lucian.* περὶ τῆς ὀρυχῆς τοῦ Ἴσθμοῦ
 §. 3.

ad Caspiae portas] *Xiphil.* 63, 8. οὐ μὴν οὐδὲ ἐπὶ τοὺς Αἰθίο-
 πας, ἢ τὰς πύλας τὰς Κασπίας ἔπλευσε, ὡς περ ἐνενοεῖ. *Tac. Hist.*
 1, 6. „ multi ad hoc numeri e Germania ac Britannia et Illyrico,
 quos idem Nero, electos praemissosque ad claustra Caspiarum,
 et bellum, quod in Albanos parabat, opprimendis Vindicis coe-
 ptis revocaverat.“ cf. *Plin.* 6, 13. (15.) v. de *Caspiae portis Cellar.*
Geogr. Ant. 3, 18. T. II. p. 785., *Freinshem.* ad *Curt.* 6, 4, 19.
 et *Ryck.* ad *Tac. Ann.* 6, 53.

Terpnium] qui commemoratur etiam *Vesp.* 19. cum *Diodoro.*
Xiphil. 63, 8. Τέρπνον καὶ Διόδωρον καὶ Παμμένην memorat.

vel augendae facitarent; sed et plumbeam chartam superius pectore sustineret, et clystere vomituque purgari, et abstinere pomis cibusque officientibus; donec, blandiente profectu, (quamquam exiguae vocis et fuscae) prodire in scenam concupivit, subinde inter familiares Graecum proverbium jaciens, *occultae musicae nullum esse respectum*. Et prodiit Neapoli primum; ac ne concusso quidem repente motu terrae theatro, ante cantare destitit, quam inchoatum ab-

sed et] v. Wolf. ad Tiber. 61. Müller. conjicit sic.

plumbeam chartam] h. e. laminam, np. ad *augendam* vocem; ut oppresso etiam tanto pondere pectore supini, altam atque claram vocem emittere disceret. Interpretes inepta fere de hac re cum multa eruditione protulerunt. Reliqua, quae Suetonius, ad *conservandam* vocem valebant.

clystere — purgari] quoniam referta alvus raucam facit vocem et ingratam. Mox pro *romis* Reines. ad marginem suadet: *potibus* vel *potatis* a *πόμα*, *πόματος*, nescio an inutili mutatione.

cibusque] Plin. 19, 6. (33.) „Et de *porro* in hac cognatione dici conveniat, praesertim quum *sectivo* nuper auctoritatem dederit Princeps Nero, vocis gratia, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo.“ Secundum Eund. 20, 6. (21.) „porrum *sectivum* voci splendorem avert.“

exig. vocis et fuscae] Xiphil. 61, 20. καίτοι καὶ βραχὺ καὶ μέλαν (ὡς γε παραδέδοται) Φώνημα ἔχων, ubi v. Reimar. — *Quinctil.* 11, 3. „Qualitas vocis magis varia est. nam et candida et fusca est, et plena et exilis, et lenis et aspera, et contracta et fusa, et dura et flexibilis, et clara et obtusa.“

occultae — respectum] Gr. τῆς λαθρανοῦσης μουσικῆς οὐδεὶς λόγος, vel, ut *Lucian.* Harmonid. 1. effert, οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἀπερρήτου, φασί, καὶ ἀφανοῦς τῆς μουσικῆς. *Gell.* 13, 30. „Nosti verbum illud scilicet e Graecia vetus: Musicam, quae sit abscondita, eam esse nulli rei?“ v. interpr. ad loc. cit.

Neapoli primum] Tac. 15, 33. „C. Lecanio, M. Licinio C. (a. 317.) acriori in dies cupidine adigebatur Nero, promiscuas scenas frequentandi. nam adhuc per domum aut hortos cecinerat, Juvenilibus ludis, quos, ut parum celebres et tantae voci angustos, spernebat. Non tamen Romae incipere ausus, Neapolim quasi Graecam urbem delegit sequi.“

concusso — theatro] Tac. „Illic, plerique ut arbitrabantur, triste, ut ipse, providum potius et secundis numinibus, evenit.

solveret νόμον. Ibidem saepius, et per complures cantavit dies: sumto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens secreti a balineis in theatrum transiit, mediaque in orchestra frequente populo epulatus, *si paulum subbibisset, aliquid se sufferti tinniturum*, Graeco sermone promisit. Captus autem modulatis Alexandriuorum laudationibus, qui de novo comiteatu Neapolin confluxerant, plures Alexandria evocavit. Neque eo segnius adolescentulos equestris ordinis, et quinque amplius millia e plebe robustissimae juventutis undique elegit, qui divisi in factiones, plausuum genera condiscerent, (*bombos, et imbrices, et testas* vocabant) operamque navarent cantanti sibi, insignes pinguisima coma, et excellentissimo cultu pueri, nec sine anulo

nam egresso, qui adfuerat, populo, vacuum et sine ullius noxa theatrum collapsum est. "Postea νόμος est canticum, carmen, ad instrumenti concinentis modos adactum, τὸ κισαρφιδούμενον. v. interpr. ad h. l.

si paul. subb. — tinniturum] Subbibere ὑποπίνειν, aliquid sufferti tinnire ὑπόπινον τὴν ἤχην recte jam Gr. reddidit Turneb. Advers. 28, 18. De corruptis aliorum lectionibus *suff-ri* et *suffertim* h. l. dicere non attinet. De vocab. πινόν in re musica v. *Schneider. Lex. Graec.*

modulatis. — laud.] v. Lips. ad Tac. A. 16, 4, ubi: „et plebs quidem — personabat certis modis plausuque composito.“

quinque amplius millia] Xiphil. 61, 20. ἦν μὲν γὰρ τι καὶ ἴδιον αὐτῷ σύστημα ἐς πεντακισχιλίους στρατιώτας παρεσκευασμένον. Αὐγούστειοί τε ἀνομάζοντο καὶ ἐξήρχον τῶν ἐπαίνων· ἠναγκάζοντο δὲ σφίσι καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἀκοντες — ἐκβοᾶν κ. τ. λ. ubi v. Reimar. cf. infra c. 25. — Antea pro *neque eo segnius* malim *neque eo secius*, ut cap. 24. „*nec eo secius* coronatus est.“

bombos. — vocabant] a diverso sono, quem diverse efficiebant.

pinguisima coma] Est παχεῖα κόμη, ut *pinguis toga* Aug. 82.

pueri] Varietatem lectionis et innumeras virorum doctorum conjecturas vide apud Burm., Oudend., et Ernestium. Si quid mutandum, suaderem: *excellentissimo cultu puerili*. Pro *laevis* Müllero placebat *laeves* s. *leves*, h. e. nondum barbati pueri, qui nondum, ut Equites, anulos gestabant.

laevis: quorum duces quadragena millia sestertium merebant. [21] Quum magni aestimaret cantare, etiam Romae Neroneum agona ante praestitutam diem revocavit. Flagitantibusque cunctis coe estem vocem, respondit quidem, *in hortis se copiam volentibus facturum*: sed adjuvante vulgi preces etiam statione militum, quae tunc excubabat, repraesentaturum se pollicitus est libens; ac sine mora nomen suum in albo proficientium citharoedorum jussit ascribi; sorticulaque in urnam cum ceteris demissa, intravit ordine suo, simul Praefecti praetorii citharam sustinentes, post Tribuni militum, juxtaque amicorum intimi. Utque constitit, peracto principio,

Neroneum agona] v. supra ad c. 12. Proxime Mullero placebat interpungi: *cantare etiam Romae*, quod Neapoli quidem, sed nonnam Romae cantaverat.

coelestem vocem] Ita etiam Tac. 16, 22. dicitur, et vox Deum 14, 15. ἱερὰ Φωνή Xiphil. 62, 26.

in albo — ascribi] Xiphil. 63, 9. πῶς ἂν τις καὶ ἀκούσαι, μὴ ὅτι ἰδεῖν, ὑπομείνειεν αὐτοκράτορα Αἰγούστου ἐς τε τὸ λεύκωμα ἐν τοῖς ἀγωνισταῖς ἐγγραφόμενον, καὶ τὴν Φωνὴν ἀσκοῦντα, μελετῶντά τε τινὰς ψῆδᾶς, καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν κομῶντα, τὸ δὲ γένειον ψιλιζόμενον ἱμάτιον ἀναβαλλόμενον ἐν τοῖς δρόμοις, μεθ' ἑνὸς ἢ δύο ἀκολουθῶν βαδίζοντα, τοὺς ἀντιπάλους ὑποβλέποντα, καὶ ἀεὶ τι πρὸς αὐτοῦ; μεθ' ἀψιμαχίας λέγοντα· τοὺς ἀγωνοθέτας τοὺς τε μαστιγοφόρους φοβούμενον, καὶ χρήματα αὐτοῖς κρύφα ἄτασιν ἀναλίσκοντα, μὴ καὶ ἐλεγχοθεῖς μαστιγωθῆ· καὶ ταῦτα μέντοι πάντα ποιοῦντα, ἵνα τὸν τῶν κισσαρῶδων ἀγῶνα νικήσας, ἡττηθῆ τὸν τῶν Καισάρων. v. Reimar. ad h. l. cf. Pet. Faber Agonist. 1, 24. et 3, 12.

peracto principio] Xiphil. 61, 20. παρῆλθέ τε καὶ αὐτὸς ὁ Νέρων ἐς τὸ θέατρον, ὀνομαστὶ πρὸς τοῦ Γαλλίωτος ἐκκηρυχθεῖς· καὶ ἔστη τε ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ Καῖσαρ τὴν κισσαρῶδικὴν σκευὴν ἐνδεδυκώς· καί, Κύριοί μου, εὐμενῶς μου ἀκούσατε, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ. ἐκισσαρῶδῆσέ τε Ἄττιν τινα ἢ Βάνκχας ὁ Αἰγούστος, πολλῶν μὲν στρατιωτῶν παρεστηκότων, παντὸς δὲ τοῦ δήμου, ὅσων αἱ ἕδραι ἐχώρησαν, καθεμένου. Id. 63, 14. ἡγωνίσαστο δὲ ἐν πάσῃ ὁμοίως πόλει ἀγῶνα ἔχουση; κήρυκι πρὸς πάντα τὰ κηρυξέως δεόμενα ἡλουβίφ Ρούφω αὐρεὶ ὑπατευικότι χρησαμένος. — τὸ δὲ ὄν κήρυγμα ἦν, Νέρων Καῖσαρ νικᾷ τινδε τὸν ἀγῶνα, καὶ στεφανοῖ τὸν τε τῶν Ρωμαίων ὄημον καὶ τὴν ἰσὶαν οἰκουμένην: De Cluvio Rufo v. Reimar. ad h. c. et Voss. de Histor. Lat. 1, 27. Consul fuerat a. U. 798.

Nioben se cantaturum, per Cluvium Rufum consulariarem pronuntiavit, et in horam ere decimam perseveravit: coronamque eam et reliquam certaminis partem in annum sequentem distulit, ut saepius canendi occasio esset. Quod quum tardum videretur, non cessavit identidem se publicare. Non dubitavit etiam privatis spectaculis operam inter scenicos dare, quodam Praetorum sestertium decies offerente. Tragoedias quoque cantavit personatus; heroum Deorumque, item heroidum ac Dearum personis effectis ad similitudinem oris sui, et feminae, prout quamque diligeret. Inter cetera cantavit *Canaven parturientem*, *Oresten matricidam*, *Oedipodem excoecatum*, *Herculem insanum*. In qua fabula fama est,

privatis spectaculis] h. e. a magistratibus editis, qui comparati cum Principe *privati* dicuntur.

quodam — offerente] *Xiphil.* 63, 21. Λάρμιος δέ τις Λυδὸς προσῆλθεν αὐτῷ, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας προσφέρων, ἵνα κισαρῶδηση· καὶ ὡς τοῦ μὲν ἀργύριον οὐκ ἔλαβεν, ἀπαξιώσας μισθοῦ τι ποιῆσαι· καὶ διὰ τοῦτο Τιγελλίνος αὐτὸ ἐσέπραξεν, ἵνα μὴ αὐτὸν ἀποκτείνῃ. ἐς μέντοι τὸ θεῖατρον καὶ ὡς εἰσελθὼν, καὶ ἐκισαρῶδησε καὶ ἐτραγωδῆσεν.

personatus] *Xiphil.* 63, 9. εἰδεῖτο ὡς δραπέτης, ἐποδηγεῖτο ὡς τυφλός, ἐκίει, ἐτίκτεν, ἐμαίνετο, τὸν τε Οἰδίποδα καὶ τὸν Θυέστην, τὸν τε Ἡρακλέα καὶ τὸν Ἀλκιμαίωνα, τὸν τε Ὀρέστην ὡς πλήθει ὑποκρινόμενος. καὶ τὰ γε πρόσωπα ποτὲ μὲν αὐτοῖς ἐκείνοις, ποτὲ δὲ καὶ ἑαυτῷ εἰκασμένα ἔφερε. τὰ γὰρ τῶν γυναικῶν πάντα πρὸς τὴν Σαβίαν ἐσκεύαστο — χρυσαῖς ἀλύσεσιν ἐδεσμεύετο· καὶ γὰρ οὐκ ἔπρεπεν, ὡς εἴκειν, αὐτοκράτορι Ῥωμαίων σιδηραῖς δεῖσθαι. c. 10. καὶ γὰρ τὴν Κανάνην ὑπεκρίνετο, unde *Vindex* in oratione apud *Eund.* 63, 22. εἶδον τὸν ἄνδρα ἐκείνον — ἐν τῷ τοῦ θεῖατρον κύκλῳ, καὶ ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ, ποτὲ μὲν κισάρων ἔχοντα, καὶ ὀρθοστάδιον, καὶ κοθόρονους, ποτὲ δὲ ἐμβάτας καὶ προσωπέου. ἤκουσα αὐτοῦ πολλάκις ἄδοτος, ἤκουσα κηρύττοντος, ἤκουσα τραγωδοῦτος. εἶδον αὐτὸν δεδεμένον, εἶδον συρόμενον, κύνοντα δὴ, τίκτοντα δὴ, παύθ' ὅσα μυθολογεῖται, καὶ λέγοντα, καὶ ἀκούοντα, καὶ πάσχοντα. καὶ ὀρώντα. — οὗτος δὲ δὴ Θυέστης τε καὶ Οἰδίπους, Ἀλκιμαίων τε καὶ Ὀρέστης δικαιοτάτ' ἂν καλοῖτο. τούτους γὰρ ὑποκρίνεται, καὶ ταύτας αὐτῶν ἐκείνων (pro Caesars, Imperatoris Augusti nominibus ἐπιωνυμίας) ἀντεπιτέλλεται.

tirunculum militem, positum ad custodiam aditus, quum eum ornari ac vinciri catenis, sicut argumentum postulabat, videret, accurrisse ferendae opis gratia. [22] Equorum studio vel praecipue ab ineunte aetate flagravit, plurimusque illi sermo, quamquam vetaretur, de Circensibus erat: et quondam tractum prasinum agitatore inter condiscipulos querens, objurgante magistro, de Hectore se loqui, eumentitus est. Sed quum inter initia imperii eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam minimos Circenses e secessu commeabat, primo clam, deinde propalam: ut nemini dubium esset, eo die utique affuturum. Neque dissimulabat, velle se palmarum numerum ampliare: quare spectaculum multiplicatis missibus in serum protrahebatur, ne dominis quidem jam factionum dignantibus, nisi ad totius diei cursum, greges ducere. Mox et ipse aurigare, atque etiam spectari saepius voluit: positoque in hortis inter servitia et sordidam plebem rudimento, universorum se oculis in Circo maximo praebuit,

tirunculum militem] *Phil.* 63, 10. εἰς μὲν τις στρατιώτης, ἰδὼν αὐτὸν δεδεμένον, ἠγανάκησε, καὶ προσδραμὼν ἔλυσεν.

Equorum studio] *Tac.* 14, 14. „Vetus illi cura erat, curriculo quadrigarum insistere.“ coll. 13, 3. *Xiphil.* 61, 6.

prasinum] v. ad *Calig.* 55. de quatuor aurigarum factionibus.

affuturum] in Urbe e secessu suburbano.

greges ducere] Dubitant, de aurigisne intelligant *greges*, an de equis. Puto, de utrisque. Domini factionum locare volebant ludos edentibus juga sua cum aurigis, nisi in totum diem, quoniam multiplicatis missibus huic lucro jam erant assueti.

et ipse aurigare] *Tac.* 14, 14. „Clausum valle Vaticana spatium, in quo equos regeret, haud promiscuo spectaculo. mox ultro vocari populus Romanus, laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens voluptatum, et, si eodem Princeps trahat, laetum. Ceterum evulgatus pudor, non satietatem, ut rebantur, sed incitamentum attulit sequi.“ Ita 15, 44. dicitur „habitu aurigae permixtus plebi, vel curriculo insistens.“ *Xiphil.* 62, 15. ποσαύτη δ' ἦν ἡ τοῦ Νέρωνος ἀκολασία, ὥστε καὶ ἄρματα ὑημοσίᾳ ἔλαινε.

aliquo liberto mittente mappam, unde magistratus solent. Nec contentus, harum artium experimenta Romae dedisse, Achajam, ut diximus, petit, hinc maxime motus. Instituerant civitates, apud quas musici agones edi solent, omnes citharoedorum coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate recipiebat, ut legatos, qui pertulissent, non modo primosmitteret, sed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibusdam ex his rogatus, ut cantaret super coenam, exceptusque effusius, *Solos scire audire Graecos, solosque se et studiis suis dignos*, ait. Nec profectione dilata, ut primum Cassiopen trajecit, statim ad aram Jovis Cassii cantare auspicatus est. [23] Certamina deinceps obiit omnia. Nam et quae diversis-

mittente mappam] h. e. mappa signum dante, cursum incipiendi v. mittendi juga e carcere. v. *Panvin.* de ludis Circus. 1, 14. (Thes. Graev. T. VIII. p. 166. sequ.) *Bulenger.* de Circo Rom. c. 16. (Ibid. p. 629. sequ.)

Achajam — petit] *X'phal* 63, 8. ἐς δὲ δὴ τὴν Ἑλλάδα ἐπεραιώσῃ (a. 819.) — ἐπὶ τε ἠμοχθήσει καὶ κισσαρφόσσει, κηρύξει τε καὶ τραγωδίας ὑποκρίσει. οὐ γὰρ ἤρειε αὐτῆ ἡ Ῥώμη, οὐδὲ τὸ τοῦ Πομπηίου θεάτρον, οὐδ' ὁ μέγας ἱππόδρομος, ἀλλ' ἐδεήθη καὶ ἐκστρατείας τινός, ἵνα καὶ περιδονίης, ὡς ἔλεγε, γένηται.

omnes cith. coronas] v. ad c. 26.

Cassiopen] insulae Corcyrae oppidum, cujus meminit *Plin.* 4, 12. (9.) cum templo Jovis Cassii. Alii Cassiopen Epiri intelligunt, ubi an Jovis Cassii cultus fuerit, jure dubitat Oudendorp., quem vide.

Certamina — omnia] *Philostrat.* Apollon. 4, 8 τὰ βασίλεια ἐκλιπών, ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀφίκετο, κηρυγμασιν ὑποδήσαν ἑαυτὸν Ὀλυμπικοῖς τε καὶ Πυθικοῖς, ἐνῆκα δὲ καὶ Ἰσθμοῖ. αἱ δὲ νῆκαι ἦσαν κισσαρφόροι καὶ κηρύκες· ἐνῆκα δὲ τραγωδοῦς ἐν Ἀλιμπίᾳ *X'phal* 63, 10. πυθιονίην τε αὐτόν, καὶ Ὀλυμπιονίην, καὶ περιδονίην, καὶ παντοῦνίην, πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς εἰώθεισαν, ἀπεκάλου. v. ad h. l. *Reimarum*, cujus haec verba referant: „Acta haec sunt a. U 820. Chr. 67 Unde quum Olympias CCXI. anno Chr. 65. celebranda fuisset, nunc dilata Neronis jussu in hunc annum, inter ἀνελευμπιάδας relata, et in libris Eleorum praeterita est, ut testatur, praeter *Philostratum*, *Pausanias* 10, 36. p. 892., Hieronymus item et Eusebius in *Chronicis*.“ Errat igitur *Facius*, qui ad *Pausa-*

simorum tempotum sunt, cogi in unum annum, quibusdam etiam italicis, jussit; et Olympiae quoque praeter consuetudinem musicum agona commisit. Ac, ne quid circa haec occupatum avocaret detineret, quum praesentia ejus urticas res egere a liberto Helio admoneretur, rescripsit his verbis, *Quamvis nunc tuum consilium sit et votum, celeriter reverti me; tamen suadere et optare potius debes, ut Nerone dignus revertar.* Cantante eo, ne necessaria quidem causa excedere theatro licitum erat. Itaque et enixae quaedam in spectaculis dicuntur, et multi taedio audiendi laudandique, clausis oppidorum portis, aut furtim desiluisse de muro, aut morte simulata funere elati. Quam autem trepide anxieque

niae l. c. incuria hanc Olympiadem in Eleorum tabulis omissam putat.

praeter consuetudinem] *Philostr.* 5, 2. ἐκέλευε τοὺς Ἡλείους Νέρων τραγωδίαν ἀπαγγεῖλαι καὶ κισσαργιδίαν, οἷς μῆτε θέατρον ἐστί, μῆτε σικνή πρὸς τὰ τοιαῖτα, στάδιον δὲ αὐτοφυές, καὶ γυμνά πάντα. *Lucian.* *Neron.* c. 9. Ἰσθμοῖ νόμου κειμένου, μῆτε κωμῳδίαν ἀγωνίζεσθαι, μῆτε τραγωδίαν, ἐδοῖκε Νέρων (leg. Νέρωνι) τραγωδοὺς νικῶν κ. τ. λ. v. interpr. ad h. l., *Olear.* ad *Philostr.*, *Reimar.* ad *Xiphil.* l. c.

a liberto Helio] *Xiphil.* 63, 12. τοὺς μέντοι ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ πάντας Ἡλίῳ τινὶ Καισαρεῖω ἐκδότους παρέδωκε. πάντα γὰρ ἀπλῶς αὐτῷ ἐπετετραπτο, ὥστε καὶ δημεῖν, καὶ Φυγαδεύειν, καὶ ἀποκτινῶναι, καὶ πρὶν δηλώσαι τῷ Νέρωνι, καὶ ἰδιώτας ὁμοίως, καὶ ἱππέας, καὶ βουλευτάς. cf. c. 18 : 19. ubi: ὁ δὲ Ἥλιος πολλάκις μὲν καὶ πρότερον ἐπιστείλας αὐτῷ, παραινῶν ὅτι ταχίστα ἀναγομίσθῃναι· ὡς δ' οὐκ ἐπέβητο, ἦλθεν αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐβδομῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐξεβόβησεν αὐτὸν, εἰπὼν μεγάλην τιὰ ἐπιβολὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ παρασκευάζεσθαι κατ' αὐτοῦ· ὥστε παρευθὺς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀποκτεῖσθαι. (a. 821.) v. de hoc *Helio* etiam *Tuc. A.* 13, 1. et *Hist.* 1, 37. ubi miror, magnum Lipsium nostri loci non meminisse.

funere elati] *Xiphil.* 63, 15. ἐτηροῦντο δὲ ἀκριβῶς καὶ τούτων (Senatorum) καὶ τῶν ἄλλων αἰεὶ ποτε καὶ αἰ εἰσοδοὶ καὶ αἰ ἐξοδοὶ, τὰ τε σχήματα, καὶ τὰ νεύματα, καὶ τὰ ἐπιβοήματα. καὶ οἱ μὲν αἰεὶ συνόντες αὐτῷ, καὶ σπουδαιῶς ἀκροώμενοι, τορῶς τε ἐμβοῶντες, ἐηγοῦντο καὶ ἐτιμῶντο· οἱ δὲ λοιποὶ καὶ ἠτιμάζοντο καὶ ἐκολάζοντο, ὥστε τινὰς μὴ ἐυναμένους ἐπὶ πολὺ ἀντέχειν (πολλὰκις γὰρ καὶ μέχρι

certaverit, quanta adversariorum aemulatione, quo metu iudicum, vix credi potest. Adversarios, quasi plane conditionis ejusdem, observare, captare, infamare secreto, nonnunquam ex occurso maledictis incessere, ac si qui arte praecellerent, corrumpere etiam solebat. Iudices autem, prius quam inciperet, reverentissime alloquebatur, *Omnia se facienda fecisse, sed eventum in manu esse Fortunae: illos, ut sapientes et doctos viros, fortuita debere excusare*: atque, ut auderet, hortantibus, aequiore animo recedebat; ac ne sic quidem sine sollicitudine, taciturnitatem pudoremque quorundam pro tristitia et malignitate arguens, suspectosque sibi dicens. [24] In certando vero ita legi obediebat, ut nunquam exscreare ausus, sudorem quoque frontis brachio detergeret: atque etiam in tragico quodam actu, quum elapsum baculum cito resumsisset, pavidus et metuens, ne ob delictum certamine summoveretur, non aliter confirmatus est, quam adjurante hypocrita, non animadversum id inter exultationes succla-

της ἐσπίρας ἔξ ἐωθινοῦ παρεστίνοντο) προσκοιῖσθαι τα ἐκδηήσειν, καὶ νεκρῶν δίκην ἐκ τῶν θεάτρων ἐκφέρεσθαι. cf. Tac. 16, 5.

trepide anxieque cert.] v. ad c. 21. Tac. 16, 4. „Postremo flexus genu, et coetum illum manu veneratus, sententias iudicum opperiebatur ficto pavore.“

ita legi obediebat] Tac. 16, 4. „ingreditur Theatrum, cunctis citharae legibus obtemperans; ne fessus resideret, ne sudorem nisi ea, quam indutui gerebat, veste detergeret; ut nulla oris aut narium excrementa viserentur.“

baculum] Intelligo *sceptrum* cum aliis, quoniam de *tragico actu* sermo, atque *baculum* de eo dici, Oudend. probat loco Flor. 3, 19, 10. „ipse veste purpurea, *argenteoque baculo*, et regium in morem fronte redimita.“ Ernest. *baculum* pr. intelligit, quem prodeuntes in scenam gestabant.

hypocrita] Gronov. ad Liv. 7, 2. „Nero hic, quod in Caligulae verbis (v. Calig. 54. „canendi ac saltandi sequ.“) *tragoe-das*, agit; *hypocrita*, quod *histrio*. *Tragoedus* canebat i. e. modulate pronunciabat; *histrio* v. *hypocrita* v. *pantomimus* saltabat et gesticulabatur, et praeter hos aderat *tibicen*.“

mationesque populi. Victorem autem se ipse pronuntiabat; qua de causa et praeconio ubique contendit. Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria aut vestigium exstaret usquam, subverti et unco trahi abjicique in latrinas omnium statuas et imagines, imperavit. Aurigavit quoque plurifariam, Olympiis vero etiam decemjugem; quamvis id ipsum in rege Mithridate carmine quodam suo reprehendisset. Sed excussus curru, ac rursus repositus, quum perdurare non posset, destitit ante decursum; neque eo secius coronatus est. Decedens deinde, provinciam universam libertate donavit; simulque iudices civitate Romana, et pecunia grandi. Quae beneficia e medio stadio Isthmiorum die sua ipse voce pronuntiavit. [25] Reversus e Graecia Neapolin, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introiit, disiecta parte muri, ut mos hieronicarum est. Simili modo

praeconio ub. contendit] *Xiphil.* 63, 14. καὶ ἐκήρυττε, ubi de praeconum de claritate vocis contentionibus vide, quos citavit Reimar., maxime Petr. *Fabrum* Agonist. 2, 15.

unco trahi — statuas] *Xiphil.* 63, 8. καὶ τὸν Παμμένην ἐκεῖνον ἐπὶ τοῦ Γαίου ἀκμάσαντα κατηγάγαγε, καίτοι γέροντα ὄντα, ἀγωνίσασθαι, ἵνα αὐτοῦ τοὺς ἀνδριάντας κρατήσας αἰκίσηται.

Olympiis] *Xiphil.* 63, 14. ἐν δὲ τοῖς Ὀλυμπίοις ἄρμα ἐλάσας, καὶ πεσὼν ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὀλίγου δεῖν συντριβεῖς, ὅμως ἐστεφανώσῃ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῖς Ἑλληνοδίαισι τὰς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας, ἃς ἕσπερον Γάλβας παρ' αὐτῶν ἀπήτησεν. ἔθωκε.

prov. — libertate donavit] *Xiph.* 63, 11. πᾶσαν μὲν τὴν Ἑλλάδα ἐλεγάτησε, καίπερ ἐλευθέρην ἀφείς. Imperatus autem est T. Quinctium Flamininum, de quo *Plutarch.* *Flamin.* 12. καὶ — Τίτος ἐν Κορίνθῳ τότε, καὶ Νέρων αὐθις καθ' ἡμᾶς ἐν Κορίνθῳ, παραπλησίως Ἰσθμίων ἀγομέων, τοὺς Ἕλληνας ἐκείθεν καὶ αὐτονομους ἀφῆκεν, ὁ μὲν διὰ κήρυκος, ὡς εἴρηται, Νέρων δ' αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀπο βήματος ἐν τῷ πλήθει δημηγορήσας. cf. *Pausan.* 7, 17. v. Reimar. ad *Xiphil.* l. c.

iudices — pecunia grandi] *Hellanodicas*, de quibus v. *Pausan.* 5, 9. et quos Reimar. excipit ad *Xiphil.* 63, 9. Dedissee iis Neronem πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας, modo vidimus ex Eiusdem 63, 14.

disiecta parte muri] *Xiphil.* 63, 20. ἐπεὶ δ' οὖν ἐς τὴν Ῥώμην

Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed et Romam eo curru, quo Augustus olim triumphaverat, et in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde, coronamque capite gerens Olympicam, dextra manu Pythiam, praeunte pompa ceterarum cum titulis, *ubi, et quos, quo cantionum, quove fabularum argumento vicisset*; sequentibus currum ovantium ritu plausoribus, *Augustianos, militesque se triumphij ejus, clamitantibus.* Dehinc, diruto Circi

ἐξήλασε, τοῦ τε τείχους τι καθρέθη καὶ τῶν πυλῶν περιερέγγη, νενομίσθαι τινῶν λεγόντων, ἑκάτερον τοῖς ἐν τῶν ἀγῶνων στεφανηφόροις γίνεσθαι. Agones, quibus hic tribuebatur honor, dicti inde *iselastici*. v. *Bulenger. de Circo c. 55.* et *P. Fabr. Agonist. 2, 10.*

veste purpurea] Non delendum judico voc. *veste* cum Lips. ad *Tac. A. 14, 21.* et *Torrentio. Vestis est χιτῶν, cui superinduebatur χλαμύς.* Eodem modo Commodus, auctore *Xiphil. 72, 17.* ἐνέδου, πρὶν μὲν εἰς τὸ θέατρον εἰσιῶναι, χιτῶνα χειριδωτῶν σιρρικόν, λευκόν, διάχρυσον, ἐσιῶν δὲ ὀλοπόρφυρον χρυσῷ κατάπαστον, χλαμύδα τε ὁμοίαν τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον λαμβάνων, καὶ στέφανον ἐκ τε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. Haud recte adeo *Walther. Observ. p. 25.* vestem intelligi non posse censet, nisi in universum, cui tamen assentior, quum, chlamydem quoque purpuream fuisse, existimat.

coronamque — Pythiam] Olympicam oleaginam, Pythiam lauream. Ita diserte *Xiphil. 63, 20.* αὐτὸς ἐφ' ἄρματος ἐπιπικίω, ἐν ᾧ ποτε ὁ Αὐγουστος τὰ πολλὰ ἐνεῖνα νικητήρια ἐπεκόμψει, ἀλουργίδα χρυσόπαστον ἔχων, καὶ κότινον (Olympicam) ἐστεφανωμένος, τὴν Πυθιῆν δάφνην προτείων.

pompa ceterarum] Male al. *ceterorum*, pejor transpositio *Burmanni: praeunte pompa cum ceterarum titulis*, quae orationem claudam reddit et a sequentibus, quae argumentum titulorum subjungunt, abhorrentem. *Ceterarum* int. *coronarum*, ut *pompa coronarum* sit pompa coronas gestantium, suo usu, de quo v. *Oudend. — Xiphil. l. c.* καὶ ἐξεφοίτησαν πρῶτοι μὲν οἱ τοὺς στεφάνους, οὓς ἀνῆρεν, κομίζοντες, καὶ μετ' αὐτοὺς ἕτεροι σαιδιὰ τε ἐπὶ δοράτων ἀνατείνοντες, ἐφ' οἷς ἐπεγέγραπτο τὸ τε ὄνομα τοῦ ἀγῶνος, καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἀγωνίσματος, ὅτι τε Νέρων Καῖσαρ πρῶτος πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος Ῥωμαίων ἐνίκησεν αὐτό.

sequentibus — clamitantibus] *Xiphil. l. c.* καὶ οὕτω διὰ τε τοῦ ἵπποδρόμου καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς, μετὰ τε τῶν στρατιωτῶν, καὶ μετὰ τῶν ἱππέων, τῆς τε βουλῆς διελεύων, ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη, καὶ ἐκείθεν ἐς τὸ Παλάτιον, πάσης μὲν τῆς πόλεως ἐστεφανωμένος καὶ

maximi arcu, per Velabrum Forumque, Palatium et Apollinem petiit. Incedenti passim victimae caesae, sparso per vias identidem croco, ingestaeque aves, ac lemnisci, et bellaria. Sacras coronas in cubiculis circum lectos posuit: item statuas suas citha-

λυγκοκαυτοΐσης καὶ θυμιάσης, πάντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν τῶν βουλευτῶν ὅτι μάλιστα συμβούωντων κ. τ. λ. De Augustianis v. locum Xiphil. 61, 20. notatum supra ad c. 20. Adde Tac. 14, 15., Tuncque primum conscripti sunt Equites Romani, cognomento Augustianorum, aetate ac robore conspicui, et pars ingenio proccaces, alii in spe potentiae. Hi dies ac noctes plausibus personare, formam Principis vocemque Deum vocabulis appellantes: quasi per virtutem clari honoratique agere.“

[diruto Circi m. arcu] quo latior triumphanti hieronicae via pateret, non, quae Graevii sententia est, probata ab Ernestio, ut arcus loco muri dirueretur, cui, ut sacro, parcere vellet. Non pepercisse muris, diserte testatur Xiphilius loco supra citato, neque negare videtur Noster verbis: simili modo sequ., ut monuit jam Oudend. De Circo max. v. Nardini Rom. vet. 7, 1 et 2. De Velabro dictum ad Caes. 37. Mox Apollinem nescio cur Ernest. intellexerit Capitolinum. Imo Palatium et Apollinem est: montem Palatinum templumque Apollinis in eo monte situm, quem petebat, quoniam artium, non belli, erat victoria. De Apolline Palatino v. ad Aug. 29. et Nardini l. c. 6, 14.

[sparso — croco] pro suffimento. v. Dalechamp. ad Plin. 21; 6. (17.)

[ingestaeque — bellaria] De more, in victores coronas, lemniscos idque genus alia honoris causa jaciendi, doctissime ad h. l. disseruit Casaubonus. Stomachum movit interpretibus voc. aves. Graevius mutare voluit in flores, Oudend. in corruptis verbis vocem ave latere existimavit. Cantus, de quo triumphabat Nero, symbolum in avibus pro sacrificio injectis fuisse puto, quo fere redit etiam Perizonii sententia. Pro ingestaeque malim injectaeque, nisi in illo oblati sacrificii magis est notio. De lemniscis v. Plin. 21, 3. (4.) et interpr. ad h. l., Argol. ad Panvin. de ludis Circens. 1, 16. (Thes. Graev. T. VIII. p. 201.) et quos alios citavit Pitiscus.

[in cubiculis circum lectos] Ita Memm. aliique, quos recenset Oudend. Vulgo: in cubiculi circ. l. Xiphil. 63, 21. ἐπιτέσας δὲ ταῦτα, ἰπποδρομίας ἐπήγγειλε, καὶ τοὺς στεφάνους, τούτους τε καὶ τοὺς ἄλλους πάντας, ὅσους ἄρμασι νικήσας εἰληθεῖ, ἐς τὴν ἰππόδρομον ἐξήνευγε, καὶ τῷ ὀβελίσῳ τῷ Αἰγυπτίῳ περιέθηκε· καὶ ἦσαν ὀκτώ καὶ οὐτακόσιοι καὶ χίλιοι, ex quo loco Jac. Nicol. Loensis

roedico habitu; qua nota etiam nummum percussit. Ac post haec tantum afuit a remittendo laxandoque studio, ut conservandae vocis gratia, neque milites unquam, nisi absens, aut alio verba pronunciante, appellarit; neque quicquam serio jocove egerit, nisi adstante phonasco, qui moneret, parceret arteriis, ac sudarium ad os applicaret; multisque vel amicitiam suam obtulerit, vel similitatem indixerit, prout quisque se magis parciusve laudasset. [26] *Petulantiam*, *libidinem*, *luxuriam*, *avaritiam*, *crudelitatem*, *sensim quidem primo et occulte*, et velut juvenili errore, *exercuit*: sed ut tunc quoque *dubium*

Epiphyll. 3, 7. n. l. emendandum duxit: sacras cor. in obeliscum Circi injectas posuit, probante Reimaro ad l. c., Is. Vossius: *in obeliscis Circi collectas*, *Burm.: in cubiculo Circi fixas posuit*, intelligens cubiculum Principis, quod in spectaculis publicis habebat. Assentior Ernestio, qui ad morem provocat, spolia donaque in cubiculis suspendendi, et imagines carissimorum hominum ibidem constituendi, comparans *Virgil. Aen. 4, 495. et 647. Nostr. Calig. 7.* Quod ad Xiphilinum attinet, vel aliae coronae obelisco impositae sunt, fortasse e Graecia allatae, aliae, Romae nunc oblatae, de quibus proxime, in cubiculis suspensae, vel omnes e Circo postea in Caesaris aedes translatae sunt.

appellarit] Ita scripsi pro *appellaret* ob *sequentia egerit, obtulerit, indixerit.* De *phonasco* v. ad Aug. 84.

multisque — laudasset] *Xiphil. 63, 15. ἐτηροῦντο δὲ ἀκριβῶς καὶ τούτων (Senatorum) καὶ τῶν ἄλλων ἀεὶ ποτε καὶ αἱ εἰσοδοὶ καὶ αἱ ἐξοδοὶ, τὰ τε σχήματα, καὶ τὰ νεύματα, καὶ τὰ ἐπιβοήματα. καὶ οἱ μὲν ἀεὶ συνόντες αὐτῷ, καὶ σπουδαίως ἀκροώμενοι, τορῶς τε ἐμβοῶντες, ἐκηροῦντο καὶ ἐτιμῶντο· οἱ δὲ λοιποὶ καὶ ἡτιμάζοντο καὶ ἐκολάζοντο.* Incurrisse in ejus odium ob negatum voci sacrae honorem Thraseam, auctor *Id. 62, 26.*

Petulantiam — exercuit] De *petulantia* hoc capite agit, c. 27. 30. et 31. de *luxuria*, postea inserit c. 28. et 29. de *libidine*, quae conjuncta esse solet cum *luxuria*, inde transit c. 32. ad ortam ex eadem *avaritiam*, a capite 33. de *crudelitate* exponere incipit. Verbis *sensim quidem primo* respondet initium cap. sequentis: *Paulatim vero sequ.* Ceterum damnanda, quam contra omnes libros Ernestius intulit et Bipontini receperant, mutatio verbi *exercuit* in *exseruit* ex loco *Tiber. 35.* „Paulatim Principem *exseruit.*“ Res prorsus diversa. Vim, vitium, virtutem, po-

nemini foret, naturae illa vitia, non aetatis esse. Post crepusculum statim, arrepto pileo vel galero, popinas inibat; circumque vicos vagabatur ludibundus, nec sine pernicie tamen. Siquidem redeuntes a coena verberare, ac repugnantes vulnerare, cloacisque demergere assuerat: tabernas etiam effringere et

testatem *exerceo* (vide loca Nostri in indice collecta), rem v. membrum v. personam, absconditam antea et tectam, *exsero*, quod valet Tiberii l. c., ubi *Principem exserere est personam Principis exserere*. v. ibi not. Fefellit Ernestium, ut alios, significatio particulae *sensim* h. e. *lente, tarde*, βραδέως v. βραδύτερον. Ita Tiber. 11. „*sensim* regressus domum“ et c. 44. „lingua morsuque *sensim* appetentes.“ Opponitur *subito, repente*, et, quod est capite proximo „ad majora *palam* erupit.“ Nisi certa haec esset vocis vis, cogitare aliquis posset de verborum transpositione: *sensim, et primo quidem occulte — exercuit*. Sed bene se habent verba auctoris. De *sensim* crescentibus Neronis vitis v. *Xiphil.* 61, 4. coll. *Tac.* 15, 2.

Post crepusculum statim] *Tac.* 15, 25. (ad a. U. 810.) „Nero itinera Urbis et lupanaria et diverticula, veste servili in dissimulationem sui compositus, pererrabat, comitantibus, qui raperent venditioni exposita, et obvius vulnera inferrent, adversus ignaros adeo, ut ipse quoque exciperet ictus, et ore praeferreret. Deinde, ubi, Caesarem esse, qui grassaretur, pernotuit, augebanturque injuriae adversus viros leminasque insignes, et quidam, permissa semel licentia sub nomine Neronis, inalti propriis cum globis eadem exercebant, in modum captivitatis nox agebatur.“ *Xiphil.* 61, 8. καὶ πολλὰ μὲν οἴκοι, πολλὰ δὲ καὶ ἐν τῇ πόλει, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, ἐπιρυπτόμενός πη, ἠσέλγαυε. καὶ ἕς τε κατηλεία ἐσῆει, καὶ πανταχόσε ὡς καὶ ἰδιώτης ἐπλανᾶτο. πληγαὶ τε ἐκ τούτων καὶ ὕβρεις συχναὶ ἐγίνοντο, ὥστε καὶ μέχρι τῶν θεάτρων τὸ δεινὸν προχωρῆσαι. Id. c. 9. κρύφα δὲ νύκτωρ ἐκώμαζε κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ὑβρίζων ἐς τὰς γυναῖκας, ἀσελγαίνων ἐς τὰ μεिरάνια, ἀποδύων τοὺς ἀπαντῶντας, παίων, τιτρώσων, φονεύων. καὶ ἐδόκει μὲν πως λανθάνειν, (καὶ γὰρ ἐσθῆσι ποικίλαις καὶ κόμαις περιθετοῖς ἄλλοτε ἄλλως ἐχρῆτο) ἠλέγχετο δὲ ἕκ τε τῆς ἀκολουσίας, καὶ ἐκ τῶν ἔργων. οὐδεὶς γὰρ ἂν τοσαῦτα καὶ τηλικαῖτα ἀδεῶς οἴτω ποιῆσαι ἐτόλμησεν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' οἴκοι μένειν ἀσφαλῆς οὐδενὶ ἐγίνετο, ἀλλὰ καὶ ἐς ἐργαστήρια καὶ οἰκίας ἐσεπήδα.

tabernas] Hoc recepi cum Oudend. pro *tabernulas*, quum majorem Principis petulantiam significet, et *Xiphilino* conveniat.

expilare; quintana domi constituta, ubi partae et ad licitationem dividendae praedae pretium absumeretur. Ac saepe in eiusmodi rixis oculorum et vitae periculum adiit, a quodam laticlavio, cujus uxorem attrectaverat, prope ad necem caesus. Quare nunquam postea publico se illud horae sine Tribunis commisit, procul et occulte subsequentibus. Interdium quoque clam gestatoria sella delatus in theatrum, seditionibus pantomimorum ex parte proscenii superiori signifer simul ac spectator aderat. Et quum ad manus ventum esset, lapidibusque et subselliorum fragminibus decerneretur, multa et ipse jecit in populum, atque etiam Praetoris caput consauciavit.

quintana] quod nomen loco proprie erat in castris, ubi forum rerum utensilium. v. *Schel.* ad *Hygin.* p. 76. et vir. doctos ad h. l.

absumeretur] i. e. prodigeretur epulis aliaque luxuria. Ita e Memm. ediderunt Oudend. et Ernest. Vulg. *assumeretur*, quod vix idoneum sensum praebet. Quod Torrent. et Graev. suasere *dividendae* pro *dividendae*, id si in textu reperiretur, pro glossemate habendum esset, ut Caes. 54:

a quodam laticlavio] *Tac.* l. c. „Julius Montanus, senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capessisset, congressus forte per tenebras cum Principe, quia vi attentantem arciter repulerat, deinde agnitum oraverat, quasi exprobrasset, mori adactus est.“ cf. *Xiphil.* 61, 9. qui minus accurate βουλευτήν dicit. Vide de voc. *laticlavius* Lips. ad *Tac.* l. c. cf. Aug. 38.

sine Trib. — subsequentibus] *Tac.* „Nero autem, metuentior in posterum, milites sibi et plerosque gladiatores circumdedit, qui rixarum initia modica et quasi privata sinerent; si a laesis validius ageretur, arma inferrent.“

in theatrum] *Tac.* „Ludicram quoque licentiam et fautores histrionum velut in proelia convertit impunitate et praemiis, atque ipse occultus et plerumque coram prospectans.“ *Xiphil.* 61, 8. οἱ περὶ τὴν ὀρχήστραν καὶ περὶ τοὺς ἵππους ἔχοντες, οὔτε τῶν στρατιωτῶν οὔτε τῶν ὑπατῶν ἐφρόντιζον. ἀλλ' αὐτοὶ τε ἐστασίαζον καὶ τοὺς ἄλλους προσεπεσπῶντο, οὐχ ὅτι κωλύοντος σφᾶς τοῦ Νέρωνος, ὅσα ἀπὸ βοῆς, ἀλλὰ καὶ προσειταράσσοντος. καὶ γὰρ ἔχαιρα τοῖς ὀρωμένοις, ἐν τε φορείῳ τινὶ λάθρα ἐς τὰ θεάτρα ἐγκομιζόμενος, καὶ τοῦ ἀφανοῦς τοῖς ἄλλοις ἐφορῶν τὰ γιγνόμενα. *Mox* al. *decernitur* pro *decerneretur*, inutili mutatione.

[27] Paulatim vero invalescentibus vitiis, jocularia et latebras omisit, nullaque dissimulandi cura ad majora palam erupit. Epulas a medio die ad mediam noctem protrahebat, refotus saepius calidis piscinis, ac tempore aestivo nivatis. Coenitabatque nonnunquam et in publico, Naumachia praeclosa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius Urbis ambubajarumque ministeria. Quoties Ostiam Tiberi deflueret, aut Bajanum sinum praeternavigaret, dispositae per litora et ripas deversoriae tabernae parabantur, insignes gaeae et matronarum, institorias operas imitantium, atque hinc inde hortantium, ut appelleret. Indicebat et familiaribus

a medio die] Haec sunt *tempestiva convivia* s. *de die* incepta, de quibus dictum ad Calig. 45.

cal. piscinis] h. e. balineis. Ita *Plin. ep. 2, 17, 11.* „Cohaeret *calida piscina* mirifice, ex qua natantes mare adspiciunt.“ *Id. 5, 6, 25.* „Si natare latius aut tepidius velis, in area *piscina* est sequ.“

Coenitabatque — in publico] *Tac. 15, 37.* „Ipse, quo fidem acquireret, nihil usquam perinde laetum sibi, publicis locis struere convivia, totaque Urbe quasi domo uti.“

Naumachia praeclosa] Naumachiam dicit, de qua v. ad *Aug. 43.* et *Tiber. 72.* — *Xiphil. 61, 20.* ἐδείκνυσε τὸν δῆμον ἐπὶ πλοίων ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ ἡ ναυμαχία ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐγεγόνει· καὶ ἐξ αὐτοῦ συντὸς μεσοῦσης ἐς τὸν Τίβεριν διὰ τῶφρου κατέπλευσε. *Praeclosam* Naumachiam describit *Xiphil. 66, 25.*, ubi de navali proelio, a Tito *in veteri Naumachia*, h. e. eodem loco, quo Augustus et Nero dederant; exhibito sermo est, his verbis: κατοικοδομηθείσης σάνισι τῆς κατὰ πρόσωπον τῶν εἰκόνων λίμνης, καὶ ἰκρία πέριξ λαβούσης.

ambubajarumque] v. *interpr. ad Horat. Sat. 1, 2, 1.* et *Casaub. ad h. l.* — *Tac. 14, 15.* „exstructa apud nemus, quod navali stagno circumposuit Augustus, conventicula et cauponae et posita veno irritamenta luxus.“

deversoriae — appelleret] Restitui veterem lectionem: *institorias operas imitantium*, pro qua post *Turneb. Advers. 24, 6.* plerique dederunt: *institorio copas imitantium*. *Lips. ad Tac. 15, 37.*, adstipulante *Torrentio*, suadet: *matronarum institoria, copas imitantium*. *Oudend.* probat Aldinam lectionem: *institorum loco passim invitantium*, quam *miror* placuisse etiam *summis*

coenas, quorum uni mellita quadragies sestertio constitit, alteri pluris aliquanto absorptio rosaria.
[28] Super ingenuorum paedagogia, et nuptiarum

viris, Ruhnkenio et Wolfio, quum tautologiam pariat, sequentibus: *atque hinc inde hortantium* sequi. Reliquam lectionum et conjecturarum varietatem v. apud Burm. et Oudend. Ut et ipse aliquam symbolam asseram, quum maxime offendat verbum *parabantur*, ineptum ob praecedens *dispositae*, suadeo *parebant* h. e. apparebant, ut Aug. 95. *jecinora replicata — paruerunt*, Vespas. 4. *quantum eventu postea paruit* al., et locum ita constituo: „*dispositae per litora et ripas deversoriae tabernae parebant*, insignes *ganca* et (h. e. etiam) matronarum, institorias operas imitantium sequi.“ — Tac. 15, 37. „Crepidinibus stagni lupanaria adstabant, illustribus feminis completa. contra scorta *visebantur*, nudis corporibus. jam gestus motusque obsceni, et, postquam tenebrae incedebant, quantum juxta nemoris et circumjecta tecta, consonare cantu et luminibus clarescere.“

mellita — rosaria] Infinitae fere de h. l. virorum doct. sunt sententiae, quas hic recensere non attinet. Receperunt fere lectionem *mitellita* pro *mellita*, secuti Salmasii interpretationem (Exerc. Plin. p. 392.) de *mitellis* h. e. parvis mitris s. coronis in nepotum convivii maximo cum sumtu distributis, fultam loco Plin. 21, 3. Alia difficultas in voc. *absortio*, quomodo vulgo legitur, quod et ipsum in mirificas formas abiit, quarum indicem v. apud Burm. et Oudend., a Memm. aliisque codd. prorsus abest. Equidem, quamquam in re nullius momenti cum reliquis caecutire non pudet, (quis enim hodie cupediarum nomina omnia norit, in nostris Gallicisque culinis inventa?) satius tamen duxi, reddere, quae facillimum sensum praebent, quam incertas interpretationes sequi. Dedi igitur *mellita*, quod in multis est codd., et postea *absorptio*, quoniam de aliquo ferculo, quod toti coenae nomen dedit, sermonem esse, patet, ita ut *absorptio* etiam ad prius voc. *mellita* referatur. Uni *mellita absorptio* quadragies Sestertio constitit, alteri *rosaria* vel potius *rosacea* h. e. aqua rosacea condita pluris aliquanto. Quum tamen voc. *absortio* in optimis libris desit, puto, excidisse priori loco post *mellita*, atque postea e margine, ubi notaverat aliquis in aliis inventum, alienum locum occupasse. De insano luxu cf. Vitell. 13.

ingenuorum paedagogia] *Paedagogia* h. l. nihil aliud esse possunt, quam loca, ubi pueri alebantur, non educationis causa (quo sensu dicuntur Plin. ep. 7, 27, 13. „puer in *paedagogio* mistus pluribus dormiebat“ ubi v. Gierig.), sed stupri, ac *ingeni*

concupinatus, Vestali virgini Rubriae vim intulit. Acten libertam, paulum afuit, quin justo matrimonio sibi conjungeret, summissis consularibus viris, qui regio genere ortam pejerarent. Puerum Sporum, exsectis testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus, cum dote et flammeo, per sollemne nuptiarum, celeberrimo officio deductum ad se

quidem pro exoletis. Ita οἰκήματα et οἰκήσεις Atticis saepe sunt pro πορνείοις. v. quos Ern. citavit ad Xen. Memor. 2, 2, 4. Turpi quidem sensu hic dici, patet ex eo, quod respondet, *concupinatus*. Aliis locis *paedagogia* sunt pueri ipsi, quod hic valere non potest ob genit. *ingenuorum*, et additi: *et nuptiarum concupinatus* rationem. Lips. ad Tac. 15, 69. excurs., et qui eum exscripsit, Torrentius, loca, ubi utraque significatio valet, haud satis distinxerunt. Egnatius legendum duxit *proagogia* a προάγειν, *perducere*, quae quidem verba de stupro dici, constat. Sed non opus est ea mutatione. Ceterum temere intrudere voluit voc. *paedagogia* loco Tac. H. 1, 22. Gronovius.

Acten libertam] *Xiphil.* 61, 7. ἡ Ἀιτὴ ἐπέπρατο μὲν ἐν τῆς Ἀσίας ἀγαπηθεῖσα δὲ ὑπο τοῦ Νέρωνος, εἰς τε τὸ τοῦ Ἀπταλοῦ γένος ἐήχθη, καὶ πολὺ καὶ ὑπὲρ τὴν Ὀνταουίαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀγαπηθη, ad qu. l. plura de ea Reimarus. cf. Tac. 13, 12. et 14, 2. — Pro *pejerarent* Broukhus. et Burm. suaserunt *dejerarent*, Oudend. *pejerarant*. Potuisset ita scribere auctor; sed cur mutanda vulgata lectio, quae optimum sensum praebet, voluisse Neronem, jurare illos, et falsam rem jurandam fuisse, cum omnes libri in ea consentiant?

Sporum] *Xiphil.* 63, 13. καὶ τούτου συνεγίνοντο ἅμα τῷ Νέρωνι Πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνὴρ, Σπόρος δὲ ὡς γυνή. πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ κυρία, καὶ βασιλῆς, καὶ δέσποινα ἀνομάζετο. Eidem *Sabiniae* nomen dedit, quam amicum deperierat. Idem *Xiphil.* 62, 28. παῖδα ἀπελεύθερον. ὃν Σπόρον ἀνόμαζεν, ἐπιτεμών, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τῇ Σαβίνῃ προσεψέκει, τὰ τε ἄλλα ὡς γυναῖκί αὐτῷ ἐχρῆτο, καὶ προΐοντος τοῦ χρόνου καὶ ἔγημεν αὐτὸν, καίπερ Πυθαγόρα τινὲ ἐξελευθέρω γεγαμημένος· καὶ προῖκα αὐτῷ κατὰ συγγραφὴν ἐνειμε, καὶ τοὺς γάμους σφῶν δημοσίᾳ οἱ τε ἄλλοι καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐωρτάσαν. cf. *Lionarus* et *Suidus*. De nuptiis cum *Pythagora*, cui Nero pro uxore, dicam ad c. 29., ubi de *Doryphoro* Noster.

flammeo] h. e. velo luteo, quo nuptiae caput operiebatur, de quo v. *Rosin.* Ant. R. 5, 37. p. 427. et *Dempster.* ad Eund. p. 435.

per sollemne nuptiarum] Ita edidi cum Casaub. et Gronov. ex cod. Ursini. Oudend. et Ern. in secunda edit. ex Vindob.

pro uxore habuit. Exstatque cujusdam non inscitus jocus, *Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem.* Hunc Sporum, Augustarum ornamentis excultum, lecticaque vectum, et circa conventus mercatusque Graeciae, ac mox Romae circa Sigillaria, comitatus est, identidem exosculans. Nam matris concubitum appetisse, et ab obtrectatoribus ejus, ne ferox atque impotens mulier et hoc genere gratiae praevaleret, deterritum, nemo dubitavit: utique postquam meretricem, quam fama erat Agrippinae simillimam, inter concubinas recepit. Olim etiam, quoties lectica cum matre veheretur, libidinum incestu, ac maculis vestis proditum, affirmant. [29] Suam quidem pudicitiam usque adeo prostituit, ut contaminatis paene omnibus

aliisque: *per sollemnia nuptiarum*, ac difficilis inter duas lectiones aequae bonae optio. Corrupta est vulg. *persollemni*, et inepta, sive ad *flammeo* referas, sive ad *officio*, cui est jam suum epitheton *celeberrimo*. *Sollemne nuptiarum* omnes ritus complectitur, in nuptiis observari solitos, quo *dos* etiam pertinet et *flammeum*; *officiū celeberrimum* sunt homines, qui officii s. honoris causa pompam nuptialem ipsasque nuptias obibant, οἱ τοὺς γάμους ἐορτάζοντες. cf. ind. in: *officiū*.

circa conventus] Oudend. mallet *circum*, quod dici solere, ubi ab uno loco deinceps ad alium pergitur, docent exempla ab eo allata, et in indice reperiunda. Sed *circa* etiam ita occurrit. *Liv.* 1, 9., *Romulus legatos circa vicinas gentes misit.* 42, 51., *litteris circa praefectos dimissis.* Plura exempla dat *Schellerus* in *Lexico* in *circa*, haud omnia tamen ejusdem generis. De *conventibus* dictum ad *Caes.* 7., de *Sigillaribus*, festo Saturnalibus (proximo, ad *Claud.* 5., et loco ejusdem nominis, qui hic etiam intelligendus, ad *Claud.* 16.

matris concubitum] *Xiphil.* 61, 11. *Agrippinam ipsam filium, ut antea patrum Claudium, omnibus artibus muliebribus ad libidinem tentasse dicit, ut voluntati obedientem haberet, additque: ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν εἶτ' ἀληθῶς ἐγένετο, εἴτε πρὸς τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπλάσθη, οὐκ οἶδα· ἃ δὲ δὴ πρὸς παντῶν ὁμολογῆται, λέγω, ὅτι ἐταίραν τινὰ τῇ Ἀγριππίνῃ ὁμοίαν ὁ Νέρων δι' αὐτὸ τοῦτο ἐς τὰ μάλιστα ἠγάπησε· καὶ αὐτῇ τε ἐκείνῃ προσπαίζων, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐνδεικνύμενος, ἔλεγεν ὅτι καὶ τῇ μητρὶ ὁμοίῃ.* cf. quae *Tacitus Ann.* 14, 2.

membris, novissime quasi genus Iusus excogitaret, quo ferae pelle contactus emitteretur e cavea, viro-
rumque ac feminarum ad stipitem deligatorum in-
guina invaderet; et quum affatim desaevisset, con-
ficeretur a Doryphoro liberto: cui etiam, sicut ipsi
Sporus, ita ipse denupsit, voces quoque et ejulatus
vim patientium virginum imitatus. Ex nonnullis
comperi, persuasissimum habuisse eum, neminem
hominem pudicum, aut ulla corporis parte purum
esse; verum plerosque dissimulare vitium, et callide
obtegere: ideoque professis apud se obscœnitatem
cetera quoque concessisse delicta. [30] Divitiarum
et pecuniae fructum non alium putabat, quam pro-
fusionem: sordidos ac deparcos esse, quibus impen-

ferae pelle contactus] *Xiphil.* 63, 15. καὶ μειράνια καὶ κόρας
σταυροῖς γυμνάς προσδέων, θηρίου τέ τινος δορὰν ἀνελάμβανε, καὶ
προσπίπτων σφίσι, ἡσέλγαίνεν ὡς περ τι ἐσθίων. Idem narrat *Vit-*
tor *Caes.* 5.

Doryphoro] *Doryphorum* memorant *Xiphil.* 61, 5. qui τὸν τὰ
τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ βιβλία διέποντα dicit (recte enim nunc legitur ibi
Δορυφόρου pro *δορυφορου*) et *Tac.* 14, 65. ubi: „Eodem anno (U.
810.) libertorum potissimos veneno interfecisse creditus est; *Do-*
ryphorum, quasi adversatum nuptiis Poppæae; Pallantem, quod
immensam pecuniam longa senecta detineret.“ Denupsisse au-
tem iidem dicunt Neronem non *Doryphoro*, sed *Pythagorae*, *Tac.*
15, 37. „Ipse, per licita atque illicita foedatus, nihil flagitii reli-
querat, quo corruptior ageret, nisi paucos post dies uni ex illo
contaminatorum grege, cui nomen *Pythagorae* fuit, in modum
sollemniium conjugiorum denupsisset. Inditum Imperatori flam-
meum; visi Auspices, dos et genialis torus et faces nuptiales;
cuncta denique spectata, quae etiam in femina nox operit,“ et
Xiphil. 63, 15. quem locum supra excitavimus, coll. 62, 28. *Ta-*
citum exscripsit *Sulpic. Sev.* *Hist. sacr.* 2, 28. Binominisne foe-
dus homo fuerit, an successerit Doryphoro in libidiosa opera
Pythagoras, an erraverit in nomine Suetonius (triplicem enim
hanc viam inierunt viri docti. v. interpr. ad *Tac.* et Reimar. ad
Xiphil. locos cit.), ego non definio.

neminem hominem] Memm. *hominum.* Mox *callide* primus
e *Mss.* dedit Ernest. pro vulg. *calliditate.* — *Concessisse* est *con-*
donasse, ignovisse. v. Oudend. et Ernest.

sordidos] *μικροφρονας*, quo voc. utitur *Xiphil.* 61, 5. ubi v.

sarum ratio constaret; praclautos vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent. Laudabat mirabaturque avunculum Cajum nullo magis nomine, quam quod ingentes a Tiberio relictas opes in brevi spatio prodegisset. Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit. In Tiridaten, quod vix credibile videatur, octingena nummum millia diurna erogavit, abeuntique super sestertium millic contulit. Menecraten citharoedum et Spiculum mirmillonem triumphalium virorum patrimonii aedibusque donavit. Cercopithecum Panerotem, feneratorem,

Reimar. de hoc et cognatis docte disserentem. *Horat. Sat. 1, 2, 10.* „*Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi.*“ *Sordido* ex ipsa etymologiae ratione opponitur *praelautus*, uti *deparco magnificus*, πολυδάπανος, μεγαλόδωρος, πολυτελής.

avunculum Cajum] *Xiphil. l. c.* πρὸς τὸν Γάϊον ἔτεινεν. v. *Cal. 37.* De Nerone *Tac. Hist. 1, 20.* „*Bis et vicies millies Sestertium donationibus Nero effuderat.*“ cf. *Lips. Admir. 2, 14.*

In Tiridaten] v. supra c. 13. *Xiphil. 63, 2 — 6.*

octingena nummum millia] *Xiphil. 63, 2.* ὡς τε εἴκοσι μυριάδας τὸ ἡμερήσιον ἀνάλωμα τῷ δημοσίῳ λογισθῆναι· καὶ τοῦτο ἐπ' ἑννέα μῆνας, οἷς ᾤδοιπέρησαν, ὁμοίως ἐγένετο.

super sest. millic] *Xiphil. 63, 6.* δῶρα παντεδὰ πέντακις χιλίων μυριάδων ἄξια, ὡς Φασιν, ἔλαβε (Tiridates), quod esset *bis millic*, ut observavit jam *Lips. l. c.*, cui nescio cur contradicat Oudend.

Menecraten] *Xiphil. 63, 1.* ὁ τε γὰρ Νέρων ἐν τοῖς κισσαρφοῖς ἠγωνίσσατο, καὶ νικητήρια αὐτῷ Μενεκράτους, τοῦ τῆς κισσαρφοῦ διδασκάλου, ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ ποιήσαντες, ἠνέχθησε, quemadmodum ex n. l. verissime restituit Reimarus pro μὲν ἐκέρστου. Hunc Menecraten cum Masionio colloquentem inducit auctor dialogi, qui Nero inscribitur, Pseudo-Lucianus.

Spiculum] Interemtum narrat *Plutarch. Galb. 8.* Σπίκλου μὲν εἶν, τὸν μονομάχου, ἀνδριάσι Νέρωνος ἐλοκόμενοις ὑποβαλόντες ἐν ἀγορᾷ διέφθειραν. In libris n. l. nomen varie est corruptum.

Cercopith. Panerotem, feneratorem] Varie urgent *feneratorum*. Torrent. suadet: *Cercopithecum, Panerotis feneratoris, urbanis sequ.* Gronov. pater *venatorem*, filius *funeratorem*. Illi accedit Ernest., quem jure etiam offendit *et ante urbanis*. Cum Oudendorp. existimo, excidisse aliquid post *et*, vel ita suadeo: *Cercopithecum feneratione, et Panerotem, urbanis rusticisque prae-*

et urbanis rusticisque praediis locupletatum, prope regio extulit funere. Nullam vestem his induit. Quadringenis in punctum sestertiis aleam lusit. Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis. Nunquam minus mille carrucis fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata et phalerata cum Mazacum turba atque cursorum. [31] Non in alia re tamen damno-

diis locupletatum sequ. Ita removetur difficultas in duplici nomine haerens, removetur fenerator, qui, vix scias, unde huc veniat, et copula *et* habet, quo pertineat. Nempe uterque, Cercopithecus et Paneros, liberti erant, diversis artibus, favente Nerone, locupletati, et post mortem regie elati.

Quadringenis] Intellego cum Oudend. *Sestertia*, non *Sestertios*, qui nimis exiguam pro Neronis profusione efficerent summam. Sunt tamen, qui legant *quadrigenis* et *quadragenis*, sollemni numerorum depravatione, h. l. faciliore, ubi summae magnitudo offendebat pauperes librariorum. Ceterum confer parsimoniam Augusti c. 71. *Punctum* autem est, quod nunc Gallice dicimus in ludo: *den Point zu* etc.

rete aurato] Oros. 7, 7. „Luxuriae tam effrenatae fuit, ut retibus aureis piscaretur, quae purpureis funibus extrahebantur.“ cf. *Eutrop.* 7, 9. qui *blatteos* funes dicit, quod et ipsum est *purpureos*. Qui non ceperunt ablativum *rete*, quem defendit Oudend., scripserunt *reti*, vel *veste*, ut Memm., unde conjicit Salmas. *reste*.

minus mille carrucis] Lamprid. Elagab. 31. „Imperator etiam sexcenta dicitur vehicula duxisse, asserens decem millibus camelorum Persarum regem iter facere, et Neronem *quingentis* carrucis iter inisse.“

soleis mul. argenteis] v. Casaub. ad h. l., Reimar. ad *Xiphil.* 62, 28. ubi: ἡ Σαβίνη οὕτως ὑπερετρέφθησεν, — ὡς τὰς ἡμίονους τὰς ἀγούσας αὐτὴν ἐπὶ χρῆσα σπαρτία ὑποδείσθαι, et *Plin.* H. N. 33, 11. (49.) „Nostra aetate Poppaea con ux Neronis Principis deliciaribus jumentis suis *soleas ex auro* quoque induere.“

canusinatis] h. e. indutis vestibus, e lana Canusina factis, cui, teste *Plinio* 8, 48. (73.) summa nobilitas. *Canusium* Apuliae erat oppidum.

cum Mazacum turba] *Mazaces* v. *Mazices* Mauritaniae populus, quorum equi e nobilissimis. *Phalerati* autem *cursores* dicuntur etiam *Petron.* 28.

sior, quam in aedificando. Domum a Palatio Esquilias usque fecit, quam primo *Transitoriam*, mox, incendio absumentam, restitutamque, *Auream* nominavit. De cuius spatio atque cultu suffecerit haec retulisse. Vestibulum ejus fuit, in quo Colossus centum viginti pedum staret ipsius effigie; tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias haberet; item stagnum maris instar, circumseptum aedificiis ad urbium speciem; rura insuper, arvis atque vinetis, et pascuis

damnosior] h. e. sumtuosior. *Tamen* abest in vulg.

a Palatio Esqu. usque] *Tac.* 15, 39. domum dicit, „qua Palatium et Maecenatis hortos continuaverat.“ Horti enim Maecenatiani in Esquilias erant. cf. *Martial.* 1, 2.

incend. abs.] *Tac.* 1. c. „Neque tamen sisti potuit ignis, quin et Palatium et domus et cuncta circum haurirentur.“ De domo Neronis *aurea* vide *Martian.* 4, 18. (quem enim locum Pitisiscus excitavit, 5, 12. de *Thermis* agit Neronis, de quibus v. supra c. 12.) *Donat.* 3, 5. et *Nardin.* 3, 13. et ab illis citatos. Ea Urbem totam cinctam fuisse, narrat *Plin. H. N.* 36, 15. (c. 24, 5.)

Vestibulum] Ouidend. mallet *vestibulo* v. *vestibuli*, ut referatur ad *tanta laxitas*, injuria. Recte *Walther.* *Observ.* p. 25. monet, post *tanta laxitas* supplendum ex anteced. *ejus fuit*. Praeterea *vestibulum ejus fuit, in quo est i. q. vest. ejus tantum fuit, ut in eo Colossus* — staret h. e. stare posset. Jam sequitur: *ejusdem domus tanta laxitas sequ.* Sane brevitatis contortam nonnunquam reddit Suetonii orationem.

Colossus] *Plin.* 34, 7. (18.) a Zenodoro factum scribit, CX. pedum longitudine (nisi error in numero), et „dicatum Solis venerationi.“ *Sidereum Colossus* dicit *Martial.* 1. c. Plura de eo *Donat.* 1. c. et *Reimar.* ad *Xiphil.* 66, 15.

porticus tripl. milliarias] Tres intelligo porticus, s. columnarum ordines, latitudine, non longitudine sese excipientes, singulas per milliarium s. mille passus extensas.

stagnum] *Martial.* 1. c.

„Hic, ubi conspicui venerabilis Amphitheatrī

Erigitur moles, stagna Neronis erant.“

rura insuper] *Tac.* 15, 42. „Ceterum Nero usus est patriae ruinis, extruxitque domum, in qua haud perinde gemmae et aurum miraculo essent, solita pridem et luxu vulgata, quam arva et stagna et in modum solitudinum hinc silvae, inde aperta

stivisque varia, cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. In ceteris partibus cuncta auro lita, distincta gemmis unionumque conchis erant. Coenationes laqueatae tabulis eburneis versatilibus, ut flores, fistulatis, ut unguenta desuper spargentur. Praecipua coenationum rotunda, quae perpetuo diebus ac noctibus vice mundi circumageretur: balineae marinis et Albulis fluentes aquis. Ejusmodi domum quum absolutam dedicaret, hactenus comprobavit, ut, *se*, diceret, *quasi hominem tandem habitare coepisse*. Praeterea inchoabat piscinam a Miseno ad Avernum lacum, contectam, porticibusque conclusam, quo, quicquid totis Baiis calidarum aquarum esset, converteretur: fossam ab Averno Ostiam usque, ut navibus, nec tamen mari, iretur, longitudinis per centum sexaginta millia; latitudinis, qua contrariae quinquere mes commearent. Quorum operum perficiendorum gratia, quod ubique esset custodiae, in Italiam deportari, etiam scelere convictos non nisi ad opus damnari, praeceperat. Ad hunc impendiorum furorem, super fiduciam imperii, etiam spe quadam repentina immensarum et recondi-

spatia et prospectus, magistris et machinatoribus Severo et Celere, quibus ingenium et audacia erat, etiam quae natura denegavisset, per artem tentare et viribus Principis illudere.“

fistulatis] v. *Salmas.* ad *Vopisci* Aurel. 46. Reliquae lectiones ineptae.

Albulis] De his aquis v. notata ad Aug. 82.

dedicaret] Hoc est quidem, ut Ern. interpretatur, quum in eam commigrasset, eam habitare coepisset. Non praetermittenda tamen ritus sacri, qui praecedere solebat, significatio.

fossam] *Tac.* l. c. „Namque, ab lacu Averno navigabilem fossam usque ad ostia Tiberina depressuros, promiserant, squalenti litore, aut per montes adversos. neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinae paludes; cetera abrupta, aut arentia, ac, si perumpi possent; intolerandus labor, nec satis causae. Nero samem, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno juga connixus est, manentique vestigia irritae spei.“

tarum opum impulsus est, ex indicio Equitis Romani, pro comperto pollicentis, thesauros antiquissimae gazae, quos Dido regina fugiens Tyro secum extulisset, esse in Africa vastissimis specubus abditos, ac posse erui parvula molientium opera. [32] Verum ut spes fefellit, destitutus, atque ita jam exhaustus et egens, ut stipendia quoque militum, et comoda veteranorum, protrahi ac differri necesse esset, calumniis rapinisque intendit animum. Ante omnia instituit, ut e libertorum defunctorum bonis pro semisse dextans ei cogereetur, qui sine probabili causa

Equitis Romani] Cesellii Bassi. v. Tac. 16, 1. sequ.

destitutus] „*Destitutus* est inops auxilii, sc. ex eo ipso, quod *spes fefellit*.“ Wolf. v. etiam ad c. 10. Ita *Plin.* ep. 4, 11, 5. „fremebat Domitianus, aestuabatque ingeni invidia, *destitutus*“ h. e. si consilio v. spe excidisset. *Xiphil.* 61, 5. ταχὺ μὲν τοὺς ἐν τῷ βασιλικῷ θησαυροῦς ἐξήντησεν, ταχὺ δὲ πόρων καινῶν ἐδέηθη· καὶ τέλη τε οὐκ εἰσισμένα ἐξελέγετο, καὶ αἱ οὐσίαι τῶν ἔχουτων τι ἐπολυπραγμονοῦντο. καὶ οἱ μὲν ἀκσίνας ἐξ ἐπηρείας ἀπέβαλον, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ πρόσαπώλλυντο.

dextans ei cogereetur, qui] Prius dicendum de lectione, dein de sensu. Illa varie est corrupta; nam pro-*dextante* in multis est *dodrans*, atque alii verba sic efferunt: *dextans cogereetur ei, qui* sequi. quod venire potuit ex male intellecto *ei*, quae ad sequens *qui* ineptissime retulerunt. Imo, si genuinus hic verborum est ordo, *ei* est pro *sibi*, quod non debebat offendere Graevium post locum *Calig.* 34. fin. ubi *praeter eum* est pro *praeter se*. v. ibi notata. Ceterum, quum oratio sic etiam clauda maneat et distorta, unice placere mihi fateor correctionem, quae in mentem venerat prius, quam Lipsium eandem protulisse comperissem, codice etiam adjunctam: *dextans cogereetur, si qui — fuissent*. Sedes enim voc. *ei* in libris ita est varia, ut certe, quem locum jure teneat, discernere nequeas, ac, si genuinus esset ordo *cogereetur ei, qui*, cur ex *si* ortum esset, ex sequente *qui* facillime augureris. Alii etiam dederunt: *ei, si qui*, quod receperunt Bignonini. Quae si minus placent, suadeo transpositionem commatum hanc: *ut e libert. def. bonis, qui sine prob. causa eo nom. fuissent, quo — contingeret, pro semisse dextans ei* h. e. *sibi cogereetur*. Reliquam lectionis varietatem v. apud *Burm.* et *Oudend.* Quod ad rem attinet, vide, quae de bonis et successione libertorum *ICti* ad *Institut.* 3, 8. (*Heinecc. Ant. R. P.* 11. p. 42.) et ad *Digest.* 38.

eo nomine fuissent, quo essent ullae familiae, quas ipse contingeret: deinde, ut ingratorum in Principem testamenta ad fiscum pertinerent: ac, ne impune esset studiosis juris, qui scripsissent vel dictassent ea: tum, ut lege majestatis facta dictaque omnia, quibus modo delator non deesset, tenerentur. Revocavit et praemia coronarum, quae unquam sibi in certaminibus civitates detulissent. Et quum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris, summisissetque, qui nundinarum die pauculas uncias ven-

2., Fabric. ad *Dion.* 51, 15. fin. et interpretes, maxime Torrent. ad h. l. Nimirum, quum libertorum, quibus liberi non essent, hereditas ex semisse antiquitus ad patronos pertineret, non modo ad dextrantem eam Nero extendit, sed hereditatis etiam jure non suos modo libertos complexus est, sed, quibuscumque nomen ulla de causa esset, cum sua gente cognatum, ut Julium, Octavium, Claudium, Antonium, Domitium etc.

ingratorum in Principem] Deleta volunt verba *in Principem*, qui de *libertis* adhuc dici existimant, in his Ernestius. Sed de *quibusvis ingratis* sermo, maxime, qui Principis nomen in testamentis sine honore praetermississent (cf. Aug. 66. Cal. 38.). Alias auctor vel repetiisset voc. *libertorum*, quod Wolf. monet, vel, quod gravius puto, non disjunctisset hoc comma a superiori, inserto deinde, *ut*, sed perrexisset: *ingratorum testamenta ad fiscum pertinerent.* v. etiam, quae verissime disputat Bremius.

studiosis juris] h. c. Jurisconsultis. *Gell.* 12, 13. „Cur hoc me potius rogas, quam ex istis aliquem peritis studiosisque juris, quos adhibere in consilium judicaturi soletis,“ ubi v. interpr. Ibidem eadem corruptela voc. *juris in viris*, quae n. l.

Revocavit — quae] Si sana haec est lectio, *revocavit* nihil aliud esse potest, quam: denuo solvi sibi jussit praemia cum delatis coronis a civitatibus olim oblata, ut fere conjicias *renovavit*. Sed prior est sententia in lectionem cod. Ursini: *Revoc. et praemia civitatum, quae unquam sibi in certam. coronas detulissent, vel in emendationem Burmanni, etiam Wolfio probatam: praemia coronarum, quas sequ., ut revocavit sit: restitui sibi jussit, quae olim pro delatis coronis donaverat.* v. c. 24. Ita infra c. 44. est: „a delatoribus potius *revocanda praemia*, quaecumque cepissent“ h. c. repetenda. *Galb.* 15. „liberalitates Neronis — *revocandas* curavit exigendasque.“

deret, praeclusit cunctos negotiatores. Quin etiam inter canendum animadversam matronam e spectaculis, velita purpura cultam, demonstrasse procuratoribus suis dicitur; detractamque illico, non veste modo, sed et bonis exuit. Nulli delegavit officium, ut non adjiceret, *scis, quid mihi opus sit: et, hoc agamus, ne quis quicquam habeat.* Ultimo, templis compluribus dona detraxit, simulacraque ex au-

praeclusit cunctos negot.] h. e. portis praeclusis excedere prohibuit, eorumque merces remque familiarem confiscavit; quam facillimam interpretationem qui non perspexerunt, mutarunt cum Budeo *perculit*, quod probaverunt Ernest. et Scheller. in Lexico, qui conjecturam addit damnabiliorem etiam: *percutit*. Minuit rapinae gravitatem Graevius, qui clausas tabernas intelligit ad extorquendam, qua redimerentur merces, pecuniam. Melior interpres Orosius 7, 7. „Negotiatorum omnium sub una die, tormentis quoque adhibitis, omnem penitus censum abstersit.“

e spectaculis] Oudend. recepit Memm. aliorumque codd. lectionem *in spectaculis*, Ernest. transponenda verba censet ita: *detractamque illico e spectaculis*, Wolfius glossematis loco adscripta putat verbis *inter canendum*, quod minime placet, quum Nero inter canendum esset in *scena*, matrona in *spectaculis*. Optime defendere vulgatam videtur *Walther*. Observ. p. 25. ita: „Nero *inter canendum* (h. e. quum ipse esset in scena) *animadvertit matronam e spectaculis* h. e. matronam, quae erat in spectaculis, ut dicimus: *conspicere* v. *animadvertere* aliquem v. *aliquid e regione aliqua, e longinquo*. cf. *Tac. A. 4, 23. quae ex longinquo in majus audiebantur.*“ Pro dicitur al. *creditur*.

dona detraxit] *Xiphil. 63, 11. τὰς γε οὐσίας ὅσας καὶ ζώντων τινῶν ἐδήμεισε, καὶ τὰ ἀναθήματα, ὅσα καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ναῶν ἐσύλησεν, οὐδὲ ἐξαρρήσειεν ἄν τις,* ad qu. l. vide *Valesii* notam. *Tac. 15, 45.* „Interea conferendis pecuniis pervastata Italia, provinciae eversae, sociique populi, et quae civitatum liberae vocantur. Inque eam praedam etiam Dii cessere, spoliatis in Urbe templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis, omnis populi Romani aetas prospere (lego *prospera*), aut in metu, sacraverat. Enimvero per Asiam atque Achajam non dona tantum, sed simulacra numinum abripiiebantur, missis in eas provincias Acrato ac Secundo Carinate“ ubi Lips. viam munivit *Valesio* in emendando loco *Dionis Chrysost. Rhodiac.* (p. 644, ed. Reisk.). cf. *Tac. 16, 23.* et *Agric. 6.*, ubi „electus a *Galba*“ dicitur *Agricola* „ad dona templorum recognoscenda.“

ro vel argento fabricata conflavit; in his Penatium Deorum, quae mox Galba restituit. [33] Parricidia et caedes a Claudio exorsus est: cujus necis etsi non auctor, at conscius fuit; neque dissimulanter, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi Deorum cibum, posthac proverbio Graeco collaudare sit solitus. Certe omnibus rerum verborumque contumeliis mortuum insectatus est, modo stultitiae, modo saevitiae arguens. Nam et *morari* eum inter homines desisse, producta prima syllaba, jocabatur: multaque decreta et constituta, ut insipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique bustum ejus consepiri, nisi humili levique maceria, neglexit. Britannicum, non minus aemulatione vocis, quae illi jucundior suppetebat, quam metu, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria praevale- ret, veneno aggressus est. Quod acceptum a quadam Locusta, venenariorum inclita, quum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto; ar-

boletos] Dio 60. fin. καὶ ὁ Νέρων οὐκ ἀπάξιον μνήμης ἔπος κατέλιπε. τοὺς γὰρ μύκητας θεῶν βρωῖμα ἐλεγεν εἶναι· ὅτι καὶ ἐκεῖνος διὰ τοῦ μύκητος θεὸς ἐγεγόνει. Mitiozem igitur Dio Neronis dicto subjicit sententiam, quam Nostri verba significant.

bustum] h. e. locum, ubi combustum fuerat corpus. Cineres enim Mausoleo Augusti conditi fuerant. v. ad Claud. 45. — Post ex conjectura virorum doct. cum Gronov. et Wolf. edidi *maceria* pro *materia*. Idem placuit *Reinesio*, conferenti Inscript. 2. p. 964.

Britannicum] v. *Xiphil.* 61, 7. *Tac.* 13, 15. sequ. A. U. 808.

veneno aggressus est] *Tac.* l. c., parari venenum jubet, ministro Pollione Julio, praetoriae cohortis Tribuno, cujus cura atque obsequio damnata veneficii nomine Locusta, multa scelerum fama. — De *Locusta* v. locos Taciti et Dionis, ad Claud. 44. citatos. Mox pro *venenariorum inclita*, quod primus codd. auctoritate edidit Ernest., in vulg. est *venen. indice*. Illud magis convenit Tacito et Dioni l. c., qui φαρμακίδῃ περιβόητον dicit. Wolfius cum Oudend. mallet *venenariorum*. An *venenationum*, vocabulo justa analogia formato, et genitivo Graecae more hujus aetatis addito, vel *venenariorum*. Plura conjicit Oudendorp.

tardius cederet] *Tac.* „Primum venenum ab ipsis educatori-

cessitam mulierem sua manu verberavit, arguens, pro veneno remedium dedisse. Excusantique, minus datum ad occultandam facinoris invidiam; *Sane*, inquit, *legem Juliam timeo*: coëgitque se coram in cubiculo quam posset velocissimum ac praesentaneum coquere. Deinde in haedo expertus, postquam is quinque horas protraxit, iterum ac saepius recoctum, porcello objecit. Quo statim exanimato, inferri in triclinium, darique coenanti secum Britannico imperavit. Et quum ille ad primum gustum concidisset, comitali morbo ex consuetudine correptum apud convivas ementitus, postero die raptim inter maximos imbres translaticio extulit funere. Locustae pro

bus accepit, transmisitque, exsoluta alvo, parum validum, sive temperamentum inerat, ne statim saeviret.“

legem Juliam] Corneliam Sullae Dictatoris de sicariis, quae complectebatur veneficia, repetitam a Julio Caesare. v. Torrent. et Ernest.

coëgitque — coquere] *Tac.* „Sed Nero, lenti sceleris impatiens, minitari Tribuno, jubere supplicium veneficae, quod, dum rumorem respiciunt, dum parant defensiones, securitatem morarentur. Promittentibus dein tam praecipitem necem, quam si ferro urgeretur, cubiculum Caesaris juxta, decoquitur virus, cognitis antea venenis rapidum.“

coenanti secum] *Tac.* „Mos habebatur, Principum liberos cum ceteris idem aetatis nobilibus sedentes vesci, in adspectu propinquorum, propria et parcior mensa. Illic epulante Britannico sequ.“ Interfuisse Titum, postea Imperatorem, narrat Noster Tit. c. 2.

comitali morbo — ementitus] *Tac.* „Innoxia adhuc ac praecalida et libata gustu potio traditur Britannico; dein, postquam fervore adspersabatur, frigida in aqua affunditur venenum, quod ita cunctos ejus artus pervasit, ut vox pariter et spiritus raperentur. Trepidatur a circumsedentibus, diffugiunt imprudentes. At, quibus alior intellectus, resistunt defixi, et Neronem intuentes. Ille, ut erat reclinis et nescio similis, solitum ita, ait, per comitiale morbum, quo prima ab infantia afflicteretur Britannicus, et redituros paulatim visus sensusque.“

raptim — extulit funere] *Tac.* „Nox eadem necem Britannici et rogum conjunxit, proviso ante funebri paratu, qui modicus fuit. In campo tamen Martis sepultus est, adeo turbidis

navata opera iupunitatem praediaque ampla, sed et discipulos dedit. [34] Matrem, dicta factaque sua exquirentem acerbius et corrigentem, hactenus primo gravabatur, ut invidia identidem oneraret, quasi cessurus imperio, Rhodumque abiturus: mox et honore omni et potestate privavit; abductaque militum et Germanorum statione, contubernio quoque ac Palatio expulit. Neque in divexanda quicquam pensi habuit, summissis, qui et Romae morantem litibus, et in secessu quiescentem per convicia et jo-

imbribus, ut vulgus iram Deum portendi crediderit adversus facinus, cui plerique etiam hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias et insociabile regnum aestimantes.“ *Xiphilin.* 61, 7. Βρεττανικὸν Φαρμάκιον δολοφονήσας ὁ Νέρων, ἐπειδὴ πελιδνὸς ὑπὸ τοῦ Φαρμάκιου ἐγενήθη, γύψω ἔχρισεν ὑετὸς δὲ διὰ τῆς ἀγορᾶς αὐτοῦ ἀγομμένου πολὺς, ὑγρᾶς ἔτι οὐσῆς τῆς γύψου, ἐπιπισῶν, πᾶσαν αὐτὴν ἀπέκλυσεν, ὥστε τὸ δεινὸν μὴ μόνον ἀκούεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὄρασθαι. Idem *Zonaras*. De voc. *translaticius* v. ind.

iupunitatem] Damnata enim fuerat veneficii, auctore *Tac.* 12, 66. Aliena est correctio *immunitatem*. — De discipulis consentit *Juvenal.* 1, 71.

abductaque — expulit] v. *Tac.* 13, 13. „Excubias militares, quae, ut conjugii Imperatoris olim, tum et ut matri servabantur, et Germanos, super eundem honorem, custodes additos, degredi iubet. Ac, ne coetu salutantium frequentaretur, separat domum, matremque transfert in eam, quae Antoniae fuerat; quotiens ipse illuc ventitaret, septus turba Centurionum, et post breve osculum digrediens.“ *Xiphil.* 61, 8. οὐδὲ ἐκεῖνη συνεῖναι στρατιώτην τινὰ ἐπέτρεπε, λέγων μηδένα ἄλλον ὑπ’ αὐτῶν πλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Φρουρεῖσθαι χρῆναι. De duplici custodia *militum praetorianorum et Germanorum* v. *Lips.* ad *Tac.* 1, c.

litibus] v. quae *Tac.* c, 19, de *Junia Silana*, „Illa, spe ultionis oblata, parat accusatores ex clientibus suis, Iturium et Calvisium, non vetera et saepius jam audita deferens, quod Britannici mortem lugeret, aut Octaviae injurias evulgaret; sed destinavisse eam, Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu a D. Augusto, ad res novas extollere, conjugioque ejus et jam imperio Remp. rursus invadere sequ.“

in secessu] *Tac.* 14, 3. „Nero vitare secretos ejus congressus; abscedentem in hortos, aut Tusculanum, vel Antiatem in agrum, laudare, quod otium lacesseret (capesseret).“

cos, terra marique praeterevohentes inquietarent. Verum minis ejus ac violentia territus perdere statuit. Et quum ter veneno tentasset, sentiretque antidotis praemunitam; lacunaria, quae noctu super dormientem laxata machina deciderent, paravit. Hoc consilio per conscios parum celato, solutilem navem, cujus vel naufragio vel camerae ruina periret, commentus est. Atque ita reconciliatione simulata, jucundissimis literis Bajae evocavit ad sollemnia Quinquatruum simul celebranda; datoque negotio trierarchis, qui Liburnicam, qua advecta erat, velut fortuito concursu confringerent, protraxit convi-

perdere statuit] *Xiphil.* 61, 12. ἡ Σαβίνα ἀνέπεισε τὸν Νέρωνα, ὡς καὶ ἐπιβουλευούσαν οἱ αὐτὴν διολέσαι. καὶ αὐτὸν καὶ ὁ Σενέκας, ὡς πολλοῖς καὶ ἀξιόπιστοις ἀνδράσι ἐρηται, παρῶξονεν, εἴτ' οὐδὲ τὸ ἐγκλημα τὸ κατ' αὐτοῦ ἐηλυγάσασθαι βουληθεῖς, εἴτε καὶ τὴν Νέρωνα ἐς μισαιφονίαν ἀνόσιον προσαγαγεῖν ἐθελήσας, ἴν' ὡς τάχιστα καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἀπόληται. Senecam crimine liberare student Lips. et Gronov. ad *Tac.* 14, 7., Gracci scriptoris auctoritatem adstruit Reimar. ad l. c. — Othionem hujus etiam consilii participem fuisse, ostendit Noster Othion. 3.

veneno] *Tac.* 14, 3. „Placuit primo venenum. Sed inter epulas Principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali jam Britannici exitio; et ministros tentare arduum videbatur mulieris, usu scelerum adversus insidias intentae; atque ipsa praesumendo remedia munierat corpus.“ *Xiphil.* l. c. κρύφα διὰ Φαρμάκων οὐκ εἶχον αὐτὴν ἀνελεῖν· πάντα γὰρ ἐκείνη ἰσχυρῶς ἐφυλάσσετο.

solutilem navem] inventore doli *Aniceto* liberto, classi apud Misenum praefecto, qui, auctore *Tac.* l. c. „navem posse componi docet, cujus pars, ipso in mari per artem soluta, effunderet ignavam.“ *Xiphil.* l. c. ναῦν ἰδόντες ἐν τῷ θεάτρῳ διαλυομένην τε αὐτὴν ἀφ' αὐτῆς, καὶ τινα θηρία ἀφιεῖσαν, καὶ συνισταμένην αὐτὴν πάλιν, ὥστε καὶ ἐρῶσθαι, τοιαύτην ἐτέραν ταχέως ἐναυπηγήσατο.

Quinquatruum] *Tac.* „Placuit sollertia, tempore etiam jura, quando Quinquatruum festos dies apud Bajae frequentabat. Illuc matrem elicit, ferendas parentum iracundias et placandum animum dicitans, quo rumorem reconciliationis efficeret, acciperetque Agrippina, facili feminarum credulitate ad gaudia.“ De *Quinquatruum* festo v. ad Aug. 71.

viam. Repetentique Baalos, in locum corrupti na-
vigii, machinosum illud obtulit, hilare prosecutus:
atque in digressu papillas quoque exosculatus, reli-
quum temporis cum magna trepidatione vigilavit,
coeptorum opperiens exitum. Sed ut diversa omnia,
nandoque evasisse eam, comperit, inops consilii,
L. Agerinum libertum ejus, salvam et incolumem

protraxit convivium] sc. Bajis. Obscurior est narratio Nostri,
cui tenebras etiam obfundit *Xiphil.* 61, 13. qui: ἐλθὼν τε εἰς Βαύ-
λους, δεῖπνὰ τε πολυτελέστατα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐποίησε, καὶ τὴν
μητέρα ἐν αὐτοῖς φιλοφρόνως εἰστίασεν. *Baulos* h. l. Graecus pro
Bajis dixit (quae loca confusa etiam videntur *Calig.* 19.); quod
non observavit *Reimar.*, qui ad *Xiphil.* l. c. in conciliandis scri-
ptoribus versatur. Lux petenda a *Tacito*, qui *Agrippinam*, quam
Antio venisset, in litore ab obvio *Nerone* exceptam narrat, du-
ctamque *Baulos*. Ibi oblata navis, „ac tum invitata ad epulas
erat, ut occultando facinori nox adliberetur.“ Sed ad has ac-
cedere recusavit mater, quod docent sequentia: „Satis constitit,
existuisse proditorem, et *Agrippinam*, auditis insidiis, an cre-
deret ambiguam, gestamine sillae *Bajas* pervectam. Ibi (*Bajis*
igitur) blandimentum sublevavit metum; comiter excepta super-
que ipsum collocata. Nam pluribus sermonibus, modo familia-
ritate juvenili *Nero* et rursus adductus, quasi seria consociaret,
tracto in longum convictu, prosequitur abeuntem, artius oculis et
pectori haerens, sive explenda simulatione, seu periturae matris
supremus adspectus quamvis ferum animum retinebat.“ Haec
omnia *Xiphilinus* per errorem de convivio *Baulis* habito narrat.
Contra recte apud *Nostrum*: *repetentique Baulos* sc. *Bajis*, ubi
Quinquatrus convivio simul celebraverant. Ceterum *Müller.* in-
terpungi maluit: *confringerent. Protraxit conv.*

nandoque evasisse] *Tac.* c. 5. „Nando, deinde occursum le-
nunculorum, *Lucrinum* in lacum vecta, villae suae infertur.“
Xiphil. διελύθη μὲν ἡ ναῦς, καὶ ἡ Ἀγριππῖνα εἰς τὸ ὕδωρ ἐξέπεσεν.
οὐ μέντοι καὶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ (καίτοι καὶ ἐν σιότητι καὶ διακορῆς μέ-
λει οὐσα, τὸν τε ναυτῶν ταῖς κώπαις ἐπ’ αὐτὴν χρωμένων, ὥστε καὶ
Ἀκερωνίαν Πώλλαν τὴν σύμπλον αὐτῆς ἀποκτεῖναι) διεσώθη.

L. Agerinum] *Xiphil.* τὸν πεμφθέντα, ὡς ἐπὶ τῇ αὐτοῦ σφαγῇ
ἤκοντά, ἐκόλασε. *Tac.* l. c. 7. „ipse, audito, venisse missu
Agrippinae nuncium *Agerinum*, scenam ultro criminis parat,
gladiumque, dum mandata perfert, abjicit inter pedes ejus. tum
quasi deprehenso vincula injici jubet, ut, exitium *Principis* mo-

cum gaudio nunciantem, abjecto clam juxta pugione, ut percussorem sibi subornatum arripi constringique jussit, matremque occidi; quasi deprehensum crimen voluntaria morte vitasset. Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad visendum interfectae cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, sitique interim oborta, bibisse. Neque tamen conscientiam sceleris, quamquam et militum, et Senatus populi que gratulationibus confirmaretur, aut statim aut unquam postea ferre potuit, saepe confessus, exagitari se materna specie,

litam matrem, et pudore deprehensi sceleris sponte mortem summississe, confingeret. “ Pro *abjecto* n. l. vulg. *objecto*.

matremque occidi] per „*Aucetum*, trierarcho Herculco, et Oloarito, Centurione classiaro, comitatum.“ *Tac.* c. 8. *Xiphil.* ἐπὶ τὴν μητέρα τὸν Ἀνίκητον εὐθὺς μετὰ τῶν ναυτῶν ἀπέστειλε.

nec incertis auctoribus] *Tac.* „*Adspexeritne matrem exanimem Nero, et formam corporis ejus laudaverit, sunt, qui tradiderint, sunt, qui abnuant.*“ Ut rem certam narrat *Xiphil.* c. 14. αὐτόπτης ἐπεθύμησε τοῦ πάθους γενέσθαι· καὶ αὐτὴν τε πᾶσαν εἶδον γυμνώσας, καὶ τὰ τραύματα αὐτῆς ἐπεσκέψατο. καὶ τέλος πολὺ καὶ τοῦ φόνου ἀνοσιώτερον ἔπος ἐφθέγγετο. εἶπε γὰρ ὅτι, Οὐκ ἤδουν, ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. Servavi autem, in quo omnes libri conspirant, *nec inc. auct.*, mutatum a Graev. et Gronov. in *sed*, ex correctione Lipsii, probata etiam Wolfio. *Non incerti* auctores sunt *fide digni*. Solet Suetonius eos sequi, qui atrociora de Principum crudelitate prodiderant.

et mil. et Sen. pop. gratul.] *Tac.* c. 10. „*Atque eum, auctore Burro, prima Centurionum Tribunorumque adulatione ad spem firmavit, prensantium manu gratantiumque, quod discrimen improvisum et matris facinus evasisset.*“ — c. 12. „*Mirum tamen certamine procerum decernuntur supplicationes apud omnia pulvinaria, utque Quinquatrus, quibus apertae essent insidiae, ludis annuis celebrarentur; aureum Minervae simulacrum in Curia, et juxta Principis imago statueretur; dies natalis Agrippinae iuter nefastos esset.*“

exagitari se] *Xiphil.* c. 14. αὐτὸς δὲ ταῖς τε νυξὶν ἐξετάραττο, ὥστε καὶ ἐκ τῆς εὐνῆς ἑξαπιναιῶς ἀναπηδᾶν, καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπὸ σαλπγγῶν δὴ τινῶν πολεμικῶν τι καὶ Σορυβῶσες ἐκ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ τὰ τῆς Ἀγριππίνης ὄσα ἔκειτο, ἠχολῶν ἐδειματοῦτο. διὰ καὶ ἄλλοσε ἦν, καὶ ἐπειδὴ κινταῖσα τὰ αὐτὰ αὐτῷ συνέβαινον, ἄλλοσε ἐμπλήκτως μεμίστατο. *Tac.* c. 10. „*Quia tamen non, ut homi-*

verberibusque Furiarum ac taedis ardentibus. Quin et, facto per Magos sacro, evocare manes et exorare tentavit. Peregrinatione quidem Graeciae, Eleusiniis sacris, quorum initiatione impii et scelerati voce praeconis summoventur, interesse non ausus est. Junxitque parricidio matris amitae necem. Quam quum ex duritie alvi cubantem visitaret, et illa, tractans lanuginem ejus, ut assolet, jam grandis natu, per blanditias forte dixisset, *Simul hanc excepero, mori volo*: conversus ad proximos, confestim se positurum, velut irridens ait; praecepitque medicis, ut largius purgarent aegram. Necdum defunctae bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet. [35] Uxores praeter Octaviam duas postea duxit: Poppaeam Sabinam, quaestorio patre natam, et

num vultus, ita locorum facies mutantur, obversabaturque maris illius et litorum gravis adspectus, (et erant, qui crederent, sonitum tubae collibus circum editis planctusque tumulo matris audiri,) Neapolim concessit.“

Eleusiniis sacris] *Xiphil.* 63, 14. eum Athenas prorsus non adisse dicit διὰ τὸν περὶ τῶν Ἐρινύων λόγον.

summoventur] Diotum e persona auctoris. Vulg. *summove-
rentur.*

amitae necem] Excerpt. Peiresc. p. 686., quem locum a Reimaro insertum lege *Xiphil.* 61, 17. καὶ τὴν Δομιτίαν τὴν τηρίδα, ἣν καὶ αὐτὴν ὡς μητέρα τιμᾶν ἔλεγεν, ἐπαπέκτεινε Φαρμάκῳ, οὐδ' ἀνέμεινεν ὀλίγας ἡμέρας, ἢ ἄλλως ὑπὸ τοῦ γήρως ἀποθάνῃ, ἀλλ' ἐπεθύμησε καὶ ἐκείνην ἀπολέσαι· καὶ ἔσπευσέ γε τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὰ κτήματα αὐτῆς τὰ ἐν Βαίαις καὶ ἐν τῇ Παρηννίδι ὄντα. v. de hac *Domitia* Reimar. ad l. c.

Poppaeam Sabinam] *Tac.* 13, 45. „Erat in civitate Sabina Poppaea, T. Ollio patre genita, sed nomen avi materni sumserat, illustri memoria Poppaei Sabini, consulari et triumphali decore praefulgentis. nam Ollium, *honoribus nondum functum*, amicitia Sejanii pervertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, praeter honestum animum. — Agentem eam in matrimonio *Rufii Crispini, Equitis Romani, ex quo filium genuerat*, Otho pellexit, juventa ac luxu, et quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebatur. nec mora, quin adulterio matrimonium jungeretur.“ Otho postea Neroni cessit. v. *Tac.* in sequ. *Nostr.* Othon. 3. — Quod autem patrem Sabinae Noster *quaestorium*, Tacitus *honoribus non-*

Equiti Romano antea nuptam; deinde Statiliam Messalinam, Tauri bis Consulis ac triumphalis abneptem. Qua ut potiretur, virum ejus, Atticum Vestinum Consulem, in honore ipso trucidavit. Octaviae consuetudinem cito aspernatus, corripientibus amicis, *Sufficere illi debere*, respondit, *uxoria ornamenta*. Eandem mox saepe frustra strangulare meditatus, dimisit ut sterilem: sed improbante divortium populo, nec parcente conviciis, etiam relegavit. Denique occidit sub crimine adulteriorum, adeo

dum functum obiisse dicit, vel dissensus, ut saepius, est scriptorum, vel honores Tacitus angustiore sensu curules s. majores dixit.

Statiliam Messalinam] Memorat eandem *Tac.* 15, 68. sequ. ad a. U. 819., ubi *Vestinum* Consulem et ob vetus odium, et ob id ipsum interemtum narrat „quod Statiliam Messalinam matrimonio sibi junxerat, haud nescius, inter adulteros ejus et Caesarem esse.“ Collega Vestini erat Silius Nerva.

Tauri bis Consulis] Alterum consulatum gessit a. U. 728. cum Augusto VIII. Quum de priori non constet, a. 717. suffectum L. Ganinio existimat *Pighius* *Annal.* T. III. p. 490. et 510. Id saltem probabilius, quam quod *Glandorp.* *Onomast.* p. 813. a. 728. priorem, et a. 764. s. triennio ante Augusti obitum alterum ejus consulatum adscribit, quum hujus anni Consul illius filius esse videatur. Triumphaverat Taurus ex Africa. v. interpret. ad *Vell.* 2, 127. cf. quae de eodem notavi ad Aug. 29.

dimisit ut sterilem] A. 816. *Tac.* 14, 60. „Exturbat Octaviam, sterilem dictitans. Exin Poppaeae conjungitur.“ *Xiphil.* 62, 13. Ὀκταυΐαν τὴν Αὐγούσταν ἀπεπέμψατο μὲν πρότερον διὰ Σαβίαν τὴν καλλικίδα, ἕστερον δὲ καὶ ἀπέπεινε.

relegavit] In Campaniam prius pulsa est, addita militari custodia; inde revocatam ob populi questus insula mox Pandataria clausit. v. *Tac.* c. 60—63.

sub crimine adulter.] *Tac.* 60. „Poppaea—quendam ex ministris Octaviae impulit, servilem ei amorem objicere. destinaturque reus, cognomento Eucerus, natione Alexandrinus, canere tibus doctus. Actae ob id de ancillis quaestiones, et vi tormentorum viciis quibusdam, ut falsa adnuerent, plures perstitere sanctitatem dominae tueri. Ex quibus una instanti Tigellino, castiora esse muliebria Octaviae respondit, quam os ejus.“ cf. *Xiphil.* l. 6.

impudenti falsoque, ut in quaestione pernegantibus cunctis, Anicetum paedagogum suum indicem subjecerit, qui dolo stupratam a se fateretur. Poppaeam, duodecimo die post divortium Octaviae in matrimonium acceptam, dilexit unice. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit, quod se, ex aurigatione sero reversum, gravida et aegra conviciis incesserat. Ex hac filiam tulit Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem. Nullum adeo necessitudinis genus est, quod non scelere perculerit. Antoniam, Claudii filiam, recusantem post Poppaeae mortem nuptias suas, quasi molitricem novarum rerum interemit. Similiter ceteros, aut affinitate aliqua sibi,

Anicetum] maternas necis patratores, classi apud Misenum praefectum. *Tac.* c. 62. „Ille insita vecordia, et facilitate priorum flagitiorum, plura etiam, quam jussum erat, fingit, fateaturque apud amicos, quos velut consilio adhibuerat Princeps.“ Occisa est Octavia vicesimo aetatis anno, auctore *Tac.* c. 64. qui mortem ita describit: „Restringitur vinculis, venaeque ejus per omnes artus exsolvuntur; et, quia pressus pavore sanguis tardius labebatur, praefervidi balnei vapore enecatur.“ Ceterum n. l. sunt, qui deleant voc. *indicem*. Pro *dolo* — *fateretur* Memm. *fineret dolo*.

ictu calcis occidit] *Tac.* 16, 6. „Post finem ludici (a. 819.) Poppaea mortem obiit, fortuita mariti iracundia, a quo gravida ictu calcis afflicta est. Neque enim venenum crediderim, quamvis quidam scriptores tradant, odio magis, quam ex fide. quippe liberorum cupiens et amori uxoris obnoxius erat.“ *Xiphil.* 62, 27. καὶ ἡ Σαβίνη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος τότε ἀπέθανε. κρούση γὰρ αὐτῇ λάξ, αἴτε ἐκὼν εἴτε ἀκῶν, ἐνέθροεν.

filiam tulit] *Tac.* 15, 23. „Memmio Regulo et Virginio Rufo Coss. (a. 817.) natam sibi ex Poppaea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit, appellavitque *Augustam*, dato et Poppaeae eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipse generatus erat sequi.“

Antoniam] de qua v. supra Claud. 27.

Similiter ceteros] Ita edidi, ut placuit jam Lipsio, Torrentio et Grutero. Vulg. *similiter interemit ceteros*. Nonnulli codd. dant *similiter, inter ceteros*, sequi. quod recepit Oudend., al. *similiter item ceteros*. Puto, *item* fuisse interpretationem voc. *similiter*, quod h. l. non simile genus mortis, sed in pluribus

aut propinquitate conjunctos; in quibus Aulum Plautium juvenem: quem quum ante mortem per vim conspurcasset, *Eat nunc*, inquit, *mater mea*, et *successorem meum osculetur*; jactans, dilectum ab ea, et ad spem imperii impulsus. Privigium Rufium Crispinum, Poppaea natae, impuberem adhuc, quia ferebatur datus et imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius demandavit. Tuscum, nutriceis filiam, relegavit, quod in procuratione Aegypti, balneis in adventum suum exstructis lavisset. Senecam praeceptorem ad necem

repetitam caedem significare, aliquis notabat, inde ortum *inter*; mox ad repetendum verbum *interemit* librarii delapsi, quod omnium maxime displicet. Gronov. pater *similiter* repudiat, recipitque *item*, cui illud, ut difficilius, substitutum, parum verisimile, vel suadet utrumque junctim edi: *similiter item*, quod fecit Burm., ex meo sensu durissime. Gronov. filius graviori mutatione: *simili pernicie ceteros*.

Aulum Plautium] Maxima pugna est inter interpretes Taciti et Suetonii, idemne hic sit *Rubellius Plautus*, cujus conjugio imperium affectare Agrippina ferebatur, postea in Asia jussu Neronis interfectus, de quo v. *Tac.* 13, 19. et 14, 22. et 58. sequi, an diversus. His accedendum existimo, nisi, quae Oudend. est sententia, Suetonius utrumque confudit. Reinesius cum aliis illius A. Plautii, qui sub Claudio Britannos devicit (v. *Claud.* 17. et 24.), filium h. l. intelligit. Ceterum conferas Lips. ad *Tac.* locos cit., Reimar. ad *Xiphil.* 12, 14. Mox cum Ern. et Oudend. ex optimis libris edidi *conspurcasset pro constuprasset*.

Rufium Crispinum] v. de hoc nomine varie corrupto Ernest. ad *Tac.* 12, 42. et 13, 45. ubi de patre hujus est sermo.

Tuscum] Caecinam, cui, amoto Burro, praetoriarum cohortium curam destinasse credebatur. v. *Tac.* 15, 20. et ibi Lips. *Xiphil.* 63, 18. Κακίναν Τοῦσκον ὑπερώρισεν, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἀρχῶν, ἐλεύσατο ἐν τῷ βαλαυσίῳ, ὃ ἐκείνῳ, ὡς καὶ ἐς Ἀλεξάνδρειαν ἤγονται, ἐποίησεν. Superfuisse eum Neroni, ex *Tac. Hist.* 3, 58. monuit jam Lips. l. c.

Senecam] Orationem, qua bona sua Neroni offert Seneca, habet *Tac.* 14, 53. Ibidem, secessurum se in hortos aut villas, promittit. (Hoc est Nostri: *commeatum petenti, bonisque cedenti*. v. etiam Reimar. ad *Xiphil.* 62, 25.) Tandem, in Pisonis con-

compulit; quamvis saepe com meatum petenti, bonisque cedenti, persancte jurasset, *suspectum se frustra, periturumque potius, quam nociturum ei.* Burro Praefecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum misit. Libertos divites et senes, olim adoptio- nis, mox dominationis suae fautores atque rectores, veneno, partim cibus, partim potionibus indito, interceptit. [36] Nec minore saevitia foris et in externos grassatus est. Stella crinita, quae summis potesta-

jurazione et ipse nominatus, mori jussus est. Lege Tac. 15, 60. *Xiphil.* l. c. — Perit a. U. 819.

Burro] Tac. 14, 51. „Concessit vita Burrus, (a. U. 816.) incertum valetudine, an veneno. Valetudo ex eo conjectabatur, quod in se tumescentibus paulatim faucibus et impedito meatu, spiritum finiebat. Plures, jussu Neronis, quasi remedium adhiberetur, illitum palatum ejus noxio medicamine, asseverabant; et Burrum, intellecto scelere, quum ad visendum eum Princeps venisset, adspectum ejus aversatum, sciscitanti hactenus respon- disse: Ego me bene habeo.“ *Xiphil.* 62, 13. postquam de lin- guae libertate, quae Burro erat, dixit, diserte addit: τοῦτον μὲν οὖν Φαρμάκῳ διώλεσε. Vide, quam caute scripserit Tacitus, ubi- cunque de pessimis etiam monstris sermo, quam facile rumoribus crediderit Suetonius. Hunc Graeci plerumque sequuntur.

Libertos] Tac. 14, 65. „Eodem anno (U. 816.) libertorum potissimos veneno interfecisse creditus est, Doryphorum, quasi adversatum nuptiis Poppaeae, Pallantem, quod immensam pecu- niam longa senecta detineret.“

Stella crinita] Tacitus duo sub Neronis imperio cometas memorat, priorem ad a. 814. l. 14, 22. „Inter quae et *sidus co- metes* effulsit, de quo vulgi opinio est, tanquam mutationem regnis portendat. Igitur, quasi jam depulso Nerone, quisnam deligeretur, anquirebant sequ.“ alterum 15, 47. et a. 818. ubi: „Fine aëni vulgantur prodigia, imminentium malorum nuncia. Vis fulgurum non alias crebrior, et *sidus cometes*, sanguine illu- stri semper Neroni expiatum,“ quo loco violenta mutatione Er- nest. delere vult *Neroni*, aut pro eo legere *tyrannis*, frustra pro- vocans ad n. l., ex quo, quum de altero tantum comete sermo sit, nihil conficias. Contra *Plin.* 2, 25. (23.) „In nostro vero aëro, circa beneficium, quo Claudius Caesar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu ejus *assiduum prope ac saevum.*“ Igitur saepius quum apparuisset, assiduum prope in coelo, *semper Neroni* illustri sanguine expiatum est. Ceterum de

tibus exitium portenderè vulgo putatur, per continuas noctes oriri coeperat. Anxius ea re, ut ex Babilo astrologo didicit, solere reges talia ostenta caede aliqua illustri expiare, atque a semet in capita procerum depellere; nobilissimo cuique exitium destinavit. Enimvero multo magis, et quasi per justam causam, duabus conjurationibus divulgatis: quarum prior majorque Pisoniana, Romae; posterior, Vinicianae, Beneventi conflata atque detecta est. Conjurati e vinculis triplicium catenarum dixere causam: quam quidam crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tanquam aliter illi non possent, nisi morte, succurrere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi Urbe pulsati, enectique veneno aut fame. Constat, quosdam cum paedagogis et capsariis uno prandio pariter necatos, alios diurnum victum prohibitos quaerere. [37] Nullus posthac adhibitus dilectus aut modus interimendi, quoscun-

priori intellige *Senec. Nat. Quaest. 7. c. 17. et 21. et Xiphilin. 61. 18.* τεράτων δὲ τινῶν γεγυότων τότε, οἱ μάντις ἔλεθρον αὐτῶν ταῦτα φέρειν εἶπον, καὶ συνεβούλευσαν εἰς ἄτερος τὸ δεινὸν ἀποτρέψασθαι. καὶν συχνοὺς εὐθὺς κατεχρήσατο, εἰ μὴ ὁ Σενέκας εἶφη αὐτῶν ὅτι, Ὅσοις ἂν ἀποσφάξῃς, οὐ δύνασαι τὸν διάδοχόν σου ἀποκτείνειν, ad quem loc. nescio an injuriam Nostro inferat Reimarus.

Pisoniana] C. Pisonis a. 819. de qua v. *Tac. 15, 48. sequ.*

Vinicianae] De hac nihil constat. Locum enim *Plutarch. de garrul. c. 9.*, quem ad eam refert Lips. ad *Tac. 15, 54.*, eo non pertinere, quam Romae ibi mentio fiat, ostenderunt Burmann. ad n. l. et Ernest. ad *Tac. l. c.* Non magis Plutarchi narrationem ad Pisonianam conjurationem retulerim. Vinicianae descriptio periit sine dubio cum Taciti libris deperditis.

imputarent] h. e. pro beneficio imputarent. v. ind. — *Tac. 15, 68.* „Proximum constantiae exemplum Sulpicius Asper Centurio praebuit, percunctanti Neroni, cur in caedem suam conspiravisset? breviter respondens, non aliter tot flagitiis ejus subveniri potuisse.“ Ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην, ejus verba sunt apud *Xiphil. 62, 24.* ubi Σουλπίκιος Ἄπρος homo nominatur, scriptoris vel librarii errore.

capsariis] *Juvenal. Sat. 10, 117.* „custos angustae vernula capsae.“

que libuisset, quacunque de causa. Sed ne de pluribus referam, Salvidieno Orfito objectum est, quod tabernas tres de domo sua circa Forum civitatibus ad stationem locasset: Cassio Longino jurisconsulto, ac luminibus orbatō, quod in vetere gentili stemmate C. Cassii, percussoris Caesaris, retinisset imagines: Paeto Thraseae, tristior et paedagogi vultus. Mori

ad stationem] „ubi starent et versarentur, pleni Fori tempore, legati civitatum, ut inveniri a convenire volentibus possent.“ Ernest. *Plin.* ep. 1, 13, 2. „Plerique in stationibus sedent, tempusque audiendi fabulis conterunt“ et 2, 9, 5. „ambio domos, stationesque circumeo.“ *Xiphil.* 62, 27. damnatum aliquem dicit, ὅτι πρὸς τῇ ἀγορᾷ ᾤκει, καὶ ἐργαστήρια ἐξέμισθου, ἢ καὶ φίλους τινὰς εἰς αὐτὰ ὑπέδεχετο. Videtur incertus fuisse Graecus scriptor in vertendis stationibus.

Cassio Longino] v. Lips. ad *Tac.* 6, 15. et ipsum *Tacitum A.* 12, 11, 12. l. 15, 52. et l. 16, 7. *Plin.* ep. 7, 24. cf. *Bachii Hist. Jur.* p. 392. — „Objectavit Nero Cassio, (ita *Tac.* 16, 7.) quod inter imagines majorum etiam C. Cassii effigiem coluisset, ita inscriptam: *Dux Partium*. Quippe semina belli civilis et defectionem a domo Caesarum quaesitam.“ c. 9. „Deportatus in insulam Sardiniam Cassius et senectus ejus exspectabatur.“ Expulsum in Sardiniam, et revocatum a Vespasiano, tradit etiam *Pompon.* de orig. jur. 2. §. ult. — Ceterum lectio n. l. varie fuit tentata. Ernest. rescripsit e Mss. in *vetere gentis stemmate*, aversatus duo adjectiva eidem substantivo juncta, contra quem Oudend. et Wolf. recte monuerunt, *stemma gentile* pro uno esse substantivo, s. *gentile* non esse praedicatum, sed ad subjectum pertinere. Deinde pro *retinisset* vulg. legitur *restituisset*. Illud Ern. ita interpretatur, ut Cassius in conficiendo gentis stemmate (hunc enim morem hoc demum aevo invaluisse contendit, de quo mihi non constat) Cassium, Caesaris percussorem, non praeterierit. Equidem levitatem criminis ea majorem puto, si id modo objectum, quod in *vetere*, igitur non ab ipso demum confecto, stemmate percussoris, qui ad majores pertinebat, effigiem retinuerat h. e. non ejecerat. Denique plur. *imagines* recte defenditur ab Oudend. contra Ernest., qui varie loco subvenire studet (v. ejus not.), quum diversis locis stemma cum imaginibus positum videatur.

Paeto Thraseae] Catoni hujus aevi. v. *Tac.* 16, 21. „Trucidatis tot insignibus viris, ad postremum Nero virtutem ipsam excindere concupivit, interfecto Thrasea Paeto et Barca Sorano

jussis non amplius, quam horarum spatium, dabat. Ac ne quid morae interveniret, medicos admovebat, *qui cunctantes continuo curarent*; ita enim vocabat, venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphago cuidam Aegyptii generis, crudam carnem, et quicquid daretur, mandere assueto, concupisse vivos homines lauiandos absumendosque objicere. Elatus inflatusque tantis velut successibus, negavit, *quemquam Principum scisse, quid sibi liceret*. Multasque nec dubias significationes saepe jecit, ne reliquis quidem se parsurum Senatoribus; cumque ordinem sublaturum quandoque e Republica, ac provincias et exercitus Equiti Romano ac libertis permissurum. Certe neque adveniens, neque proficiscens, quemquam osculo impertiit, ac ne resalutatione quidem. Et in auspicando opere Isthmi, magna frequentia clare, *Ut sibi ac populo Romano bene res verteret*, optavit, dissimulata Senatus mentione. [38] Sed nec populo, aut moenibus patriae pepercit. Dicente quodam in sermone communi:

sequ. " (a. 820.) Loca [auctorum de *Thrasea Paeto* collegit Reimar. ad *Xiphil.* 61, 15.

horarum spatium] Vulg. *horarium*. Illud codd. et edd. antiquae omnes exhibent, ut *Domit.* 3. „quotidie *secretum* sibi *horarum* sumere solebat.“ Supplent *aliquot*; quod non necessarium, quum genitivus nominis sit pro adjectivo. Nostra lingua brevius: *nur Stundenfrist*. Wolfii conjectura: *III horarum* (numeri nota per II extrita) nescio an frigidiorum auctori subjiciat sententiam, et idem *Domit.* l. c. praefert *horarium*.

polyphago] Attulit jam Casaub. locum *Vopisc.* Aurelian. 50. *signif. saepe jecit*] Pessimae sunt mutationes *adjectivae* Heinsii, dedit *Burmanni*, et lectio codd. quorundam *ejecit*. Prorsus nostra lingua respondet: *er liefs Winke fallen*. v. etiam Ernest.

osculo impertiit] *Plin. Panegy.* 23. „Gratum erat cunctis, quod Senatum osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras,“ ubi v. *Gierig*.

in sermone communi] *Oppon. sermoni secreto*, atque ita sermo *communis* dicitur etiam a *Petron.* c. 115., quem citavit *Oudend.* — Ernest. e duobus libris dedit *convivii*, cumque secuti sunt *Bremius* et *Bipontini*. Ita scriptorem puto potius dedisse

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πύρι·

inimo, inquit, ἔμοῦ ζώντος. Planeque ita fecit. Nam, quasi offensus deformitate veterum aedificiorum, et angustiis flexurisque vicorum, incendit Urbem tam palam, ut plerique consulares cubicularios ejus, cum stuppa laedaque in praediis suis deprehensos, non attigerint: et quaedam horrea circa domum Auream, quorum spatium maxime desiderabat, [ut] bellicis machinis labefactata atque inflammata sint, quod

vel *convivali*, ut Wolfius censet, vel simpliciter: *dicente quodam inter convivium v. inter coenam v. super coenam*, ut est *Caes. 87.* — Defendit Ernest. *convivii* etiam ad *Tac. A. 13, 17.*

Ἐμοῦ θανόντος] Hunc versum, quem Tiberium in ore habuisse dicit *Dio 58, 23.*, Fabricius ad h. l. Sisyphi vel Bellerophontis Euripidei esse suspicatur, comparatque *Cicer. de fin. 3, 19.* et *Senec. de element. 2, 2.* cf. *Burm. ad n. l.*

incendit Urbem] v. *Tac. 15, 58.* qui caute: „Sequitur clades, forte an dolo Principis, incertum; nam utrumque auctores prodidere sequ.“ *Xiphil. 62, 16.* prorsus e Nostro: *μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεθύμησεν, ἕπερ που αἰεὶ ἤρχετο, τὴν τε πᾶσιν ὄλην καὶ τὴν βασιλείαν ζῶν ἀναλῶσαι.* *Sulpic. Sev. Hist. sacr. 2, 29.* „Interea, abundante jam Christianorum multitudine, accidit, ut Roma incendio conflagaret, Nerone apud Antium constituto. Sed opinio omnium invidiam incendii in Principem retorquebat, credebaturque Imperator gloriam innovandae Urbis quaesisse. Neque ulla re Nero efficiebat, quin ab eo jussum incendium putaretur.“ Disputat de ea re *Reimar. ad Xiphil. l. c.* Accidit haec clades, „omnibus, (ita *Tac. l. c.*) quae huic Urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior“ a. U. 318.

in praediis] urbanis. *Burm. mallet aedibus.*

[*ut*] *bellicis machinis*] Plerique proscribendam duxere particulam *ut*, vel post Lipsium mutandam in *vi*, quod tamen frigidam pareret tautologiam, sequentibus *bell. machinis*, vel cum *Jac. Gronovio* legendum: *desiderabatur.* Wolfius ex male repetita syllaba priore *ut* haesisse existimat. Nisi vera est sententia *Waltheri*, qui *Observ. p. 26.* post: *et quaedam horrea — desiderabat* ex antecedentibus supplendum censet: *tam palam incendit, quam tamen rejectionem non possum, quin inutilem frigidamque habeam, postquam semel universe dixerat auctor: Urbem incendit, praesertim quum verbum incendere non conveniat horreis*, in quibus difficultatibus removendis ipse laborat vir doctissimus; ex errore librariorum insertum puto *ut*, qui non cepe-

saxeo muro constructa erant. Per sex dies septemque noctes ea clade saevitum est, ad monumentorum bustorumque deversoria plebe compulsa. Tunc, praeter immensum numerum insularum, domus priscorum ducum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornatae, Deorumque aedes, ab regibus, ac deinde Punicis et Gallicis bellis votae dedicataeque, et quicquid visendum atque memorabile ex antiquitate duraverat.

rant verba: *quorum spatium mox desiderabat* sc. Nero, et quum nominativum putarent voc. *spatium*, cum sequentibus ea particula jungere voluerunt. Ceterum e Nostro *Oros. 7, 7.*, Denique Urbis Romae incendium voluptatis suae spectaculum fecit. Per sex enim dies septemque noctes ardens civitas regio pavit aspectus. Horrea quadro structa lapide, magnaevae illae veterum insulae, quas discurrens adire flamma non poterat, magnis machinis, quondam ad externa bella praeparatis, labefactatae atque inflammatae sunt, ad monumentorum bustorumque deversoria infelici plebe compulsa. “

Per sex dies septemque noctes] Tac. 15, 40. „Sexto demum die apud imas Esquilias finis incendio factus,“ ubi comparat Lipsius antiquum lapidem, in quo: *quando Urbs per novem dies arsit Neronianis temporibus*, et conciliat cum Tacito, quod hic proxime, “nondum posito metu, *rediisse ignem*“ addit. *Xiphil. 62, 17.* tantum *ἐπὶ πλείους καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας* incendium durasse dicit.

plebe compulsa] Tac. c. 39. „Solatium populo exturbato et profugo campum Martis ac monumenta Agrippae, hortos quin etiam suos patefecit, et subitaria aedificia exstruxit, quae multitudinem inopem acciperent; subvectaque utensilia ab Ostia et propinquis municipiis; pretiumque frumenti minutum usque ad ternos nummos.“

arserunt — duraverat] Tac. c. 41. „Domuum et insularum et templorum, quae amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit; sed vetustissima religione, quod Servius Tullius Lunae, et magna ara fanumque, quae praesenti Herculi Arcas Euander sacraverat, aedesque Statoris Jovis, vota Romulo, Nummaeque regia et delubrum Vestae cum Penatibus populi Rom. exusta. Jam opes, tot victoriis quaesitae, et Graecarum artium decora, exin monumenta ingeniorum antiqua et incorrupta; quamvis in tanta resurgentis Urbis pulcritudine, multa seniores meminerint, quae reparari nequibant.“

Hoc incendium e turre Maecenatiana prospectans, laetusque *flammae*, ut agebat, *pulcritudine*, ἄλωσιν Ilii in illo suo scenico habitu decantavit. Ac ne non hinc quoque, quantum posset praedae et manubiarum, invaderet, pollicitus cadaverum et ruderum gratuitam egestionem, nemini ad reliquias re-

e turre Maecenatiana] de qua v. *Meibomii* Maecen. p. 175. sequi., *Donat.* de Urbe Rom. 3, 23. et *Nardin.* Rom. vet. 4, 2. — Exscripsit more suo Suetonium *Orosius*, qui l. c. „Quod ipse ex altissima illa Maecenatiana turre prospectans, laetusque flammae, ut agebat, pulcritudine, tragico habitu Iliadem decantabat,“ *Iliadem* per errorem dicens pro diverso carmine. Prope accedit *Xiphil.* 62, 18. ὁ Νέρων εἰς τε τὸ ἄκρον τοῦ Παλατίου, εἶπεν μάλιστα σύνοπτα τὰ πολλὰ τῶν καιομένων ἦν, ἀνῆλθε, καὶ τὴν σκευὴν τὴν κρηναφεικίην λαβὼν, ἤσεν ἄλωσιν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔλεγεν, Ἰλίου, ὡς δὲ ἐπαῖτο, Ῥώμης. Difficilius concilies cum his *Taciti*, qui c. 39. „Eo in tempore Nero, Antii agens, non ante in Urbem regressus est, quam domui ejus, qua Palatium et Maecenatis honores continuaverat, ignis propinquaret; neque tamen sisti potuit, quin et Palatium et domus et cuncta circum haurirentur“ et mox: „Pervaserat rumor, ipso tempore flagrantis Urbis, inisse eum domesticam scenam, et cecinisse Trojanum excidium, praesentia mala vetustis cladibus assimilantem.“ Usus est hoc loco Taciti ad elevandam rumoris, cui nimis creduli Suetonius ejusque sequaces assensum praebuisse videntur, veritatem etiam Reimarus ad *Xiphil.* l. c.

ἄλωσιν Ilii] quod carmen ab ipso Nerone compositum, certo puto colligi ex *Juvenal.* 3, 219. ubi v. Ruperti, et *Xiphil.* 62, 29. qui Τρωϊκὰ τινα ποιήματα Neronis commemorat, ubi locupletissimus est Reimarus. Reliqua hujus nominis carmina recenset Heynius in excursu r. ad *Virgil.* Aen. 2.

pollicitus — egestionem] Tac. c. 43. „Eas porticus“ (up. quae ex nova aedificiorum ratione frontem insularum protegerent) „Nero, sua pecunia exstructurum, purgatasque arcas dominis traditurum, pollicitus est.“ Nihil tamen dicit scriptor, omni ira in historiis major, de rapinis, hic quoque secundum Nostrum a Nerone patrat. Hunc denuo sequitur *Oros.* l. c. „Avaritiae autem tam praeruptae existit, ut post hoc incendium Urbis, quam se Augustus ex latericia marmoream reddidisse jactaverat, neminem ad reliquias rerum suarum adire permiserit. cuncta, quae flammae quoque modo superfuerant, ipse abstulit,“ ubi mallem: *cunctaque, quae — abstulerit.*

rūm suarum adire permisit; collationibusque non receptis modo, verum et efflagitatis, provincias privatorumque census prope exhaustit. [39] Accesserunt tantis ex Principe malis probrisque quaedam et fortuita: pestilentia unius autumnī, quo triginta funerum millia in rationem Libitinae venerunt: clades Britannica, qua duo praecipua oppida, magna civium sociorumque caede, direpta sunt: ignominia ad Orientem, legionibus in Armenia sub jugum missis, aegreque Syria retenta. Mirum, et vel praecipue notabile inter haec fuerit, nihil eum patientius,

collationibusque] *Xiphil.* c. 18. *χρήματα δὲ ὁ Νέρων παμπληθῆ καὶ παρὰ τῶν ἰδιωτῶν καὶ παρὰ τῶν δήμων, τὰ μὲν βίαι ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ ἐμπρησμοῦ, τὰ δὲ παρ' ἐκόντων δῆθεν ἡργυρολόγησε, καὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτῶν τὸ σιτηρέσιον παρεσπάσατο. cf. Tac. 15, 45. — Ernest., immemor Xiphilini, novum cladis genus, quo Nero imperium Rom. exhausit, collationes extra ordinem exactas, his verbis Nostrum addere putat, interpretans *que*, quod deest in nonnullis, *praeterea, porro*, ideoque cum aliis post maximam interpunctionem pergit: *Collationibusque sequ.* Satis ei responderunt Oudend. et Wolfius. *Orosius* l. c. ex incerto auctore: „Centies centena millia Sestertiū annua ad expensas a Senatu sibi conferri imperavit“ ubi aequae verba: *ad expensas* sunt *collationes* Suetonii, imperatae ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ ἐμπρησμοῦ.*

pestilentia] A. 819. *Tac.* 16, 13. „Tot facinoribus foedum annum etiam Dii tempestatibus et morbis insignivere. Vastata Campania turbine ventorum, qui villas, arbusta, fruges passim disjecit, pertulitque violentiam ad vicina Urbi; in qua omne mortalium genus vis pestilentiae depopulabatur, nulla coeli intemperie, quae occurreret oculis sequ.“

clades Britannica] A. 815. v. *Tac.* 14, 29. sequ. *Xiphil.* 62, 1. sequ. qui: *πάθος ἐν Βρετανίᾳ δεινὸν — συνηέχθη. δύο τε γὰρ πόλεις ἐπορδήθησαν, καὶ μυριάδες ἐπὶ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν σύμμαχων αὐτῶν ἐφθάρησαν, ἧ τε νῆσος ἠλλοτριώθη. Duo oppida* dicit Camulodunum et Verulamium, omissa Londinii mentione, ubi minor clades, quia maxima negotiatorum pars emigraverat. v. *Tac.* c. 32 et 35.

ignom. ad Orientem] A. 816. Dux Romanorum erat Caesennius Paetus. v. *Tac.* 15, 6. sequ. *Sub jugum missas legiones, idem c. 15.* rumore tantum traditum dicit, Suetonius, ut solet, pro certo narrat. cf. *Xiphil.* 62, 21.

fuerit] *Vulg. fuit.* v. *Caes.* 63. et ibi not. *Galb.* 23. *Mox*

quam maledicta et convicia hominum, tulisse; neque in ultos leniorem, quam qui se dictis aut carminibus lacerassent, exstitisse. Multa Graece Latineque proscripta aut vulgata sunt, sicut illa:

Νέρων, Ὁρέστης, Ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.
Νεόνυμφον, Νέρων, ἰδίαν μητέρ', ἀπέκτεινεν.

*Quis negat, Aeneae magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.*

*Dum tendit citharam noster, dum cornua Parthus,
Noster erit Paeon, ille ἑκατηβελέτης.*

*Roma domus fiet: Vejos migrate, Quirites,
Si non et Vejos occupat ista domus.*

Sed neque auctores requisivit: et quosdam per indicem delatos ad Senatum, affici graviore poena prohibuit. Transeuntem Isidorus Cynicus in publico clara voce corripuerat, quod Nauplii mala bene cantitaret, sua bona male disponderet. Et Datus, Atellanarum histrio, in cantico quodam, ὕγιανε πάτερ, ὕγιανε μήτηρ, ita demonstraverat, ut bibentem na-

pro proscripta aut vulg. liber Torrentii perscripta ac v. Illud jure repudiat Torrentius, sed male probat ac, quum duo verba, diversis modis carmina illa innotuisse, dicant, vel publicis locis inscripta s. affixa, vel ore tantum tradita, atque ita vulgata.

Νέρων — ἀπέκτεινεν] Male disjungunt nonnulli duo versus cohaerentes, qui, id sibi proprium prae aliis matricidis habere Neronem, dicunt, quod νεόνυμφον etiam matrem h. e. recens nuptam occiderit, quo incestus (de quo v. c. 28.) salse significatur. Ceterum mallem νεόνυμφος, ut amoveatur duplex epitheton, et, quod metrum postulat, et suasere jam Dorvill., (v. Addend. Burm.), Oudendorp., Ernestius, mutato verborum ordine: Νεόνυμφος ἰδίαν μητέρ' ἀπέκτεινεν Νέρων. Codex Salmas. dat νεόνυμφον, quod probavit Turneb. Advers. 24, 6. et 27, 18. Reliquam varietatem, ut assolet, e corruptis Graecis ortam, v. apud Burmann. Apollini Pythio hunc versum tribuere videtur Pseudo-Lucianus Neron. c. 10. cf. Reimar. ad Xiphil. 61, 16.

Sustulit]. Lusus in verbo tollere.

tantemque faceret, exitum scilicet Claudii Agrippinaeque significans: et in novissima clausula,

Orcus vobis ducit pedes,

Senatum gestu notaret. Histrionem et philosophum Nero nihil amplius, quam Urbe Italiaque summovit, vel contemptu omnis infamiae, vel ne fatendo dolorem irritaret ingenia. [40] Talem Principem paulo minus quatuordecim annos perpessus terrarum orbis, tandem destituit; initium facientibus Gallis, duce Julio Vindice, qui tum eam provinciam Propractore obtinebat. Praedictum a mathematicis Neroni olim erat, fore, ut quandoque destitueretur: unde illa vox ejus celeberrima, τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει.

Orcus vob. ducit pedes] Meam facio post alios Lipsii interpretationem: *Plato vos per pedes ad Manes trahit*, uti Cerberus apud *Lucian. dial. mort. 21. κἀγὼ ἔτι διαμέλλοντα αὐτὸν δακνῶν τῶ κωνείῳ κατέσκασα τοῦ ποδός.* In carmine Atellano non magna quaerenda eruditio, sed scurrilis lepos, qualis in vulgi dictionibus proverbisque esse solet. Nos similiter dicere possemus: *der Tod packt euch bei den Beinen, und zieht euch in das Grab hinab.* Cui multa placent, adeat Burmannum.

paulo minus quatuordecim annos] cf. infra c. 51. *Eutrop. 7, 9.* obiisse dicit imperii anno *quarto decimo.* *Xiphil. 63, 29. ἤρξεν ἔτη δεκατρία, καὶ μῆνας ὀκτώ,* nempe a medio Octobri a. U. 807. usque ad medium Junium a. 821. Plura v. apud Oudendorp. ad h. l., et Reimar. ad *Xiphil. l. c.*

Julio Vindice] *Xiphil. 63, 22. Γάιος Ἰούλιος Βίνδιξ, ἐκ μὲν προγόνων Ἀκυτανός, τοῦ βασιλικοῦ γένους, κατὰ δὲ τὸν πατέρα βουλευτῆς τῶν Ῥωμαίων· τό τε σῶμα ἰσχυρός, καὶ τὴν ψυχὴν συνετός, τῶν τε πολεμικῶν ἔμπειρος, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον μέγα εἰτολμος — ὃς προέστη τῶν Γαλατῶν.* cf. *Plutarch. Galb. 4.* ubi *Γαλατίας στρατηγός* dicitur, et quae collegit Reimar. ad *Xiphil. l. c.* Incepit motum Vindex initio anni 821., et se ipsum, re nondum perfecta, gladio interemit. *Xiphil. c. 24.* Pro *Gallis* Burm. malebat *Galliis.* Sed *Xiphilinus c. 22.* diserte: οὗτος ὁ Βίνδιξ συναθροίσας τοὺς Γαλάτας, πολλὰ πεπονθότας τε ἐν ταῖς συχναῖς εἰσπράξεις τῶν χρημάτων, καὶ ἔτι πάσχοντας ὑπὸ Νέρωνος κ. τ. λ.

τὸ τεχνίον — τρέφει] *Xiphil. c. 27. ἐβουλεύσατο — ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλεῖσαι, ὑπειπὼν ὅτι· Ἄν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ τό γε τεχνίον ἡμᾶς ἐκεῖ διατρέψει, προverbio ad se ipsum relato, quod originem dedit lectioni nonnullorum codd.*

quo majore scilicet venia meditaretur citharoedicam artem, Principi sibi gratam, privato necessariam. Sponponderant tamen quidam destituto Orientis dominationem, nonnulli nominatim regnum Hierosolymorum, plures omnis pristinae fortunae restitutionem. Cui spei pronior, Britannia Armeniisque amissa, ac rursus utraque recepta, defunctum se fatalibus malis existimabat. Ut vero, consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi, audivit, quasi eodem obiturus, ac nihil conjectans de aetate Galbae, tanta fiducia non modo senectam, sed etiam perpetuam singularemque concepit felicitatem, ut, amissis naufragio pretiosissimis rebus, non dubitaverit inter suos dicere, *pisces eas sibi relatueros*. Neapoli de motu Galliarum cognovit die ipso, quo matrem occiderat: adeoque lente ac secure tulit, ut gaudentis etiam suspicionem praeberet, tanquam occasione nata spoliandarum jure belli opulentissimarum provinciarum. Statimque in

Suetonii: τὸ τεχνίον ἡμᾶς διαθρέψει, probatae Turnebo. Sed salva est vulgata, senarii vestigia servans, quem varie restituere viri docti. v. ed. Burmanni.

Sponponderant — Or. domin.] Vulg. *sponponderunt*, et *destituto ei*, et *ordinationem Or.* Edidi optimorum codd. lectionem post Oudend. et Ernestium. *Ordinationem* Gronovius defendit locis, nostro nullo modo convenientibus.

Cui spei pronior] v. Oudend. ad h. l. et Ernest. ad Tac. A. 4, 60.

pisces — relatueros] Comparant fabulam de annulo Polycratis Samii, quam refert *Herodotus* 3, 41. sequ.

Neapoli] *Xiphil.* c. 26. ὁ δὲ Νέρων μαθὼν τὰ κατὰ τὸν Βίνδικα, ἐν Νεαπόλει τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα ἀπ' ἀρίστου Σεωρῶν, οὐκ ἐλυπήθη, ἀλλὰ κατακηθήσας ἐς τῆς ἕδρας, ἀθλητῇ τινι συνεσπούδασεν. cf. *Plutarch.* Galb. 5. ubi: προσποιούμενος ἐκείνου καταφρονεῖν, καὶ παρ' οὐδὲν ἠγεῖσθαι τὰ Γαλατῶν sequ.

die — occiderat] mense igitur Martio, in quem incidebant *Quinquatrus*. v. Aug. 71. et supra c. 34.

spoliandarum — provinciarum] *Plutarch.* Galb. l. c. οὐ μὲν ἀλλὰ συγκλήτου ψηφισαμένης πολέμιον τὸν Γάλβαν, αὐτὸς τε καί-ζειν καὶ θρασύνεσθαι πρὸς τοὺς φίλους βουλόμενος, οὐ Φαύλην ἔφη

gymnasium progressus, certantes athletas effusissimo studio spectavit. Coenae quoque tempore interpellatus tumultuosioribus literis, hactenus excanduit, ut malum iis, qui descissent, minaretur. Denique per octo continuos dies non rescribere cuiquam, non mandare quid aut praecipere conatus, rem silentio obliteravit. [41] Edictis tandem Vindicis contumeliosis et frequentibus permotus, Senatum epistola in ultionem sui Reique publicae adhortatus est, excusato languore faucium, propter quem non adesset. Nihil autem aequè doluit, quam ut malum se citharœdum increpitum, ac pro Nerone Aëno-barbum appellatum. Et nomen quidem gentile, quod sibi per contumeliam exprobraretur, resumturum se professus est, deposito adoptivo. Cetera convicia, ut falsa, non alio argumento refellebat, quam quod etiam inscitia sibi tanto opere elaboratae perfectaeque a se artis objiceretur; singulos subinde rogans, *nossentne quemquam praestantiorē*. Sed urgentibus aliis super alios nunciis, Romam praetrepidus rediit. Leviterque modo in itinere frivolo auspicio mente recreata, quum annotasset, insculptum monumento militem Gallum ab Equite Romano oppressum trahi crinibus, ad eam speciem exsiluit gaudio, coelumque

πρόξρησιν ἐμπεπτωιέναι λογισμοῦ δεομένῳ χρημάτων αὐτῷ· καὶ τὰ μὲν Γαλατῶν, ὅταν ὑποχείριοι γένωνται, λαφύραγωγῆσθαι sequi. *Xiphil.* c. 26. τὰ τε ἄλλα ὅσα εἰῶσει ὁμοίως ἐποίησε, χαίρων τοῖς ἡγηγλημένοις, ὅτι ἄλλως τε κατακρατήσεν τοῦ Βίνδιμος ἤλιπιζε, καὶ ὑπόθεσιν ἀργυρισμοῦ καὶ Φόνων εἰληφέναι ἐδόκει, καὶ ἐπύφα, καὶ τὸ τῆς Σαβίνης ἡρώων ἐκτοιηθέν καὶ κοσμηθέν λαμπρῶς ἀσίωσεν sequi.

exc. languore faucium] *Xiphil.* c. 26. οὕτε ἐς τὴν Ῥώμην ἡπειχθη, ἀλλὰ καὶ γράμματα ἀπλῶς τῇ βουλῇ πέμψας, παρετήσατο ὅτι οὐκ ἀφίετο, λέγων βραγχᾶν, καθάπερ τι ἄσαι καὶ τότε αὐτοῖς δέομενος.

malum se citharœdum] *Philostrat.* Apollon. 5, 5. ἔφη γάρ, Νέρωνα εἶναι πάντα μᾶλλον ἢ κιθαρωδόν, καὶ κιθαρωδόν μᾶλλον ἢ βασιλέα.

laboratae] Cum Burm. legendum puto *elaboratae*.

adoravit. Ac ne tunc quidem aut Senatu aut populo coram appellato, quosdam e primoribus viris domum evocavit: transactaque raptim consultatione, reliquam dici partem per organa hydraulica novi et ignoti generis circumduxit: ostendensque singula, de ratione ac difficultate cujusque disserens, jam se etiam prolaturum omnia in theatrum affirmavit, si per Vindicem liceat. [42] Postquam deinde etiam Galbam et Hispanias descivisse cognovit, collapsus, animoque male fracto, diu et sine voce, et prope intermortuus jacuit. Utque resipuit, veste discissa, capite converberato, *actum de se*, pronunciavit: consolantique nutriculae, et aliis quoque jam Principibus similia accidisse memoranti, *Se vero praeter ceteros inaudita et incognita pati*, respondit, *qui summum imperium vivus amitteret*. Nec eo secius quicquam ex consuetudine luxus atque desidiae omisit, vel imminuit. Quin immo, quum prosperi quiddam ex provinciis nunciatum esset, super abundantissimam coenam jocularia in defectionis duces carmina, lasciveque modulata, quae vulgo notuerunt, etiam gesticulatus est; ac spectaculis theatri clam illatus, cuidam scenico placenti nuncium misit, *abuti*

per organa hydraulica] *Xiphil.* l. c. νότιωτε ποτὲ τοὺς πρώτους τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων ἑξαπίνης σπουδῇ, ὡς καὶ περὶ τῶν παρόντων σφίσι κοινωνήσων, μεταπεμφάμενος, Ἐξεύρημα, ἔφη, πῶς ἡ ὑδραυλις (αὐτὸ γὰρ τὸ ῥήθην γραφήσεται) καὶ μείζον καὶ ἐμμελέστερον φερέσεται, ad qu. l. vide, quae de *organis hydraulicis* scripsit Reimarus, et quos ille citavit.

Galbam et Hisp.] *Xiphil.* c. 27. Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ Γάλβα ἤκουσεν, ὅτι αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀνηγορεύθη, περὶ τοῦ Ρούφου, ὅτι αὐτοῦ ἀπέστη, ἐν δέει τε μεγάλῳ ἐγένετο, καὶ αὐτὸς τε ἐν Ῥώμῃ παρεσκευάζετο, καὶ ἐπ' ἐκείνους Ῥούβριον Γάλλον καὶ ἄλλους τινὰς ἐπεμφεν. *Plutarch.* Galb. 5. ἄμα τῷ πυθέσθαι τὰ περὶ Γάλβαν (ἔτυχε δὲ λελουμένος καὶ ἀριστῶν) ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν.

summum imperium] *Vulg. suum*, quod prorsus ineptum.

notuerunt] Ita Oudend. et Wolf. e Memm. aliisque codd. *pro innotuerunt*.

eum occupationibus suis. [43] Initio statim tumultus, multa et immania, verum non abhorrentia a sua natura, creditur destinasse: successores percussoresque summiltere exercitus et provincias regentibus, quasi conspiratis, idemque et unum sentientibus: quicquid ubique exsulum, quicquid in Urbe hominum Gallicanorum esset, contrucidare: illos, ne desciscentibus aggregarentur; hos, ut conscios popularium suorum atque fautores: Gallias exercitibus diripiendas permittere: Senatum universum veneno per convivia necare: Urbem incendere, feris in populum immissis, quo difficilius defenderetur. Sed absterritus, non tam poenitentia, quam perficiendi desperatione, credensque expeditionem necessariam, Consules ante tempus privavit honore, atque in utriusque locum solus iniit consulatum, quasi fatale esset, non posse Gallias debellari, nisi a se Consule. Ac susceptis fascibus, quum post epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium, affirmavit, simul ac primum provinciam attigisset, inermem se in conspectum exercituum proditurum, nec quic-

abuti eum occup. suis] h. e. haud bene eum facere, quod, dum ipse negotiis publicis detentus in scenam prodire atque de palma cum eo certare nequeat, utatur eo tempore ad favorem populi voce comparandum. Ita *Cic. de nat. D.* 2, 60. „Nos elephantorum acutissimis sensibus, nos sagacitate canum *ad utilitatem nostram abutimur.*“ Plura exempla quaere in Lexicis.

Senatum — incendere] *Xiphil. c. 27.* ὑπὸ πάντων δὲ ὁμοίως ἐγκαταλειφθεῖς, ἐβουλεύσατο μὲν τοὺς τε βουλευτὰς ἀποκτείνειν, καὶ τὴν πόλιν καταπρῆσαι, ἕξ τε τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλεῖσαι.

defenderetur] sc. populus a feris, si post eas immissas Urbs quoque incenderetur, ut recte explicat Oudendorp. Al. *defenderentur* sc. ferae h. e. arcerentur. Ms. *Lyser. defenderent.*

Consules] C. Silium Italicum, poetam, et M. Galerium Trachalum. Non meminisse videtur nostri loci *Pighius Ann. T.* III. p. 604., qui nihil de consulatu solius Neronis. Mox a se *Consule* lectio est paucorum codd., ab Ernest. et Oudend. recepta pro vulg. a *Consule.*

simul ac primum] v. Burm. et Oudend. ad *Caes. 30.*, *Draakenb. ad Liv. 6, 1.* Vana igitur conjectura Burmanni: *primam.*

quam aliud quam fleturum; revocatisque ad poenitentiam defectoribus, sequenti die laetum inter laetos cantaturum epinicia, quae jam nunc sibi componi oporteret. [44] In praeparanda expeditione primam curam habuit deligendi vehicula portandis scenicis organis, concubinasque, quas secum educeret, tondendi ad virilem modum, et securibus pel-tisque Amazonicis instruendi. Mox tribus urbanas ad sacramentum citavit; ac nullo idoneo respondente, certum dominis servorum numerum indixit; nec, nisi ex tota cujusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem aut amanuensibus exceptis, recepit. Partem etiam census omnes ordines conferre jussit: et insuper inquilinos privatarum aedium atque insularum pensionem annuam repraesentare fisco. Exegitque ingenti fastidio et acerbitate nummum asperum, argentum pustulatum, aurum ad obrus-

tribus urbanas] *Tribus* ex more hujus aetatis pro *plebe* dici videntur; *tribus urbanae* igitur sunt *plebs urbana*, quam solam citare ad sacramentum adhuc poterat, quum honestioris sortis cives vel amplexi jam essent seditionem, vel crederentur. Sed ex *plebe* etiam, ob dona atque spectacula monstro unice addicta, nullus idoneus respondit, sine dubio quod non venerant, qui arma ferre possent, et citati se subduxerant. Oudend. *urbanas* mutari suadet in *universas*, Ernest. etiam spurium censet vocabulum, quod est ense recidere vulnus. Cautius idem judicat ad *Tac. II. 5, 58.*

dispensatoribus] v. ad *Aug. c. 67.*

inquilinos — fisco] h. e. eos, qui non proprias aedes haberent ob census exiguitatem, *pensionem* s. *habitationem annuam*, τὸ ἐνοίκιον (v. ad *Caes. 38.*), non dominis aedium, sed fisco solvere jussit. *Privatae aedes* sunt aedes privatorum, oppositae *publicis*, eaque majores, ubi distinguuntur ab *insulis*. v. notata ad *Caes. 41.* *Inquilini* igitur *priv. aedium atque insularum* sunt: *die in gröfsern oder kleinern Quartieren zur Miethe wohnten.* Ita dupliciter afflixit ditiores Nero, quod censum conferre coegit, et annua habitatione, ipsis debita, privavit.

nummum asperum] h. e. novum, usu nondum detritum. *Ridicula Principis* in summo discrimine vanitas.

arg. pustulatum] h. e. igne excoctum, purum. *Intellige au-*

sam: ut plerique omnem collationem palam recusarent, consensu flagitantes, a delatoribus potius revocanda praemia, quaecunque cepissent. [45] Ex annonae quoque caritate [lucrantium] accrevit invidia. Nam et forte accidit, ut in publica fame Alexandrina navis nunciaretur pulverem luctatoribus aulicis advexisse. Quare omnium in se odio incitato, nihil

tem argentum non signatum, ne quis cum aliis legendum putet *argenteum*. Diserte distinguitur a *nummo* utriusque generis.

aur. ad obrussam] h. e. ad *obruſſam* v. *obryzam* probatum, examinatum igne, purum. *Plin.* H. N. 33, 3. (19.) „Auri experimentum ignis est, ut simili colore rubeat ignescatque; ad ipsum obrussum vocant“ ubi alii, ut n. l. *obryzum*, forma Graeca, ex qua Latini fecere *obruſſam*, male dederunt a Grammaticis et ipso Plinio a colore *russo* s. rubro. Imo assentior iis, qui ἔβρυζον derivant a βρύζειν v. βρύειν, *pullulare*, inde *spumare*. Singularis de h. l. est dissertatis Jo. Sam. *Strykii*, quacum conferas, quos citavit Ernest. in Cl. Cic., et interpretes Nostri atque Plinii.

revocanda praemia] v. supra ad c. 32.

[*lucrantium*] Sabellicus mutavit *luctantium*, Lipsius *lucranti tum* (ubi *tum* valde est otiosum), Oudend. *lucranti ex nonnullorum lectione lucrantia*, vel *lucranti jam*. Illud Ruhnkenio placuit et Wolfio. Malem *lucranti ei*, ut c. 39. erat *transeuntem eum*. v. Oudend. ad Caes. 7. Si sana est vulgata, ita interpretor: Invidia ex annonae caritate *lucrantium ipsi quoque Neroni accrevit*, h. e. incidit in eandem invidiam, in quam incurrerant dardanarii, sorte quadam, nempe quum navis Alexandrina pro frumento pulverem afferret. Sic hereditas et similia *accrescere alicui* dicuntur. Sed ingenue fateor, quantumvis a violenta crisi alienus, suspectum mihi videri voc. *lucrantium*, quo abjecto omnia bene se habent. Quid, si scriptor dederat: *ex annonae qu. car. accrevit invidia* sc. Neroni, nonne potuit librarius, offensus hac ellipsi, suam vel annotare, vel inserere interpretationem, addito voc. *lucrantium* v. *lucranti*, unde jam penderet *ex annonae caritate*? an verbis *accrevit invidia* adscripsit glossae loco *luctantium* ob *luctatores aulicos* mox sequentes? Sed ἐπέχω, iudicio relicto doctioribus.

pulverem — advexisse] *Plin.* H. N. 35, 13. (47.) „Non multum a pulvere Puteolano distat *e Nilo arena* tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria fluctusque frangendos, sed ad debellan-

contuneliarum defuit, quin subiret. Statuae ejus a vertice cirrus appositus est cum inscriptione Graeca, *Nunc demum agona esse, et Traderet tandem*. Alterius collo et ascopera deligata, simulque titulus:

da corpora palaestrae studiis. Inde certe *Patrobio, Neronis Principis liberto, advehebatur.* — Mox pro *incitato* al. *concitato*.

nihil — defuit, quin subiret] Ernest. impugnat hunc dicendi modum, Latinitatem postulare dicens: *nihil cont. fuit, quin subiret*. Sed in tota constructione repetitio particularum negantium cum verbo negativo Graecismum olet, a Latinis receptum, nobis crebrum, Gallis communem. Ita *Cic. ad Qu. Fr. 3, 3, 1.* „*nihil praetermisi, quin enucleate ad te perscriberem*“ ubi pro simplici *nihil non perscripsi* tres sunt negationes in *nihil*, in *praetermisi* h. e. non scripsi, et in *quin* h. e. quod non. Neque video diversam rationem in exemplis ab Ernest. prolatis. Quod autem ad locum *Cic. Verr. 5, 2.* attinet, ubi *desse* mutandum in *esse* idem censet, omni correctione abstinendum, docuit jam Oudend.

cirrus — Traderet tandem] Lectio valde incerta. Pro *cirrus* al. *currus*, quod praecipue defendit Casaub., pro *traderet* al. *radere* et *traheret*. Secutus sum cum Oudend. optimorum codd. auctoritatem, sensumque quum faciliorem, tum Latinitati magis congruum. Jam *cirrus* optime convenit verbis *a vertice appositus est*, et ostendebat vel muliebriter, vel in Apollinis citharoedi morem cultum Neronem. Deinde, quum *radere* cirro non conveniat, sed *tondere*, (v. supra c. 44. „*tondendi* ad virilem modum“) porro *traheret* nihili sit, si vel maxime *currus* legatur, quoniam equorum hoc est, non aurigae *agentis*, (ἐλαύνοντος, non ἄλιοντος), quae vere observat Oudend., retinenda codd. lectio: *Traderet tandem* sc. vel cirrum, vel, quod magis puto, agonem h. e. imperium. Cirratus antea carmina ludosque tractaverat Nero; nunc, bello ingruente, inscriptum: *Nunc demum agon* et: *Trade tandem*, cui impar es, mulier, agonem, in quo viri tantum victores et principes.

ascopera] Ita vocab. corruptum primus restituit Politianus Misc. c. 20. — *Xiphil.* 61, 16. *μολγόν τινα ἀπ' ἀνδριάντος αὐτοῦ νύκτωρ ἀπεκρέμασαν, ἐνδεινύμενοι, ὅτι ἐς ἐκείνον αὐτὸν ὄσει ἐμβεβλήσθαι*. Ceterum verba: *ego quid potui* sequ. diversissime explicuerunt, ut vel eum, qui deligaverat ascoperam, vel populum, vel Agrippinam, vel utrem ipsum loquentem induci putarent. Hoc adoptavit Ernest., supplens: *ego quid potui peccare?*, quod omnium minime placet. Ego verba ita intelligo. Suspenderat ejus statuae homo de plebe ascoperam, qua, abeundum

Ego quid potui? sed tu culeum meruisti. Ascriptum et columnis, *Jam Gallos eum cantando excitasse.* Jam noctibus jurgia cum servis plerique simulantibus, crebro vindicem poscebant. [46] Terrebat ad hoc evidentibus potentis somniorum et auspicio- rum et ominum, quum veteribus, tum novis. Nunquam antea somniare solitus, occisa demum matre, vidit per quietem, navem sibi regenti extortum gubernaculum: trahi se ab Octavia uxore in artissimas tenebras; et modo pennatarum fornicarum mul-

jam esse in exilium et miseriam Neroni, significaret, quoniam mendici gestare eas solebant, addiditque: „ego, cui nulla potestas in civitate, sed justum de te judicium, quid potui, nisi hoc? sed tu, si leges valent, ut matricida culeum meruisti.“ Ita acumen etiam est in similitudine ascooperae et culci, et in indigitata minore et majore poena. Praeplacet tamen, quae nostrae interpretationi prorsus convenit, conjectura Torrentii: *ego quod potui sc. feci v. praestiti; sed tu sequ.*

Jam Gallos] Ita edidi cum Burm. et Ernestio. Vulg. etiam *Gallos*, unde Oudend., mutata interpunctione, *ascriptum et columnis etiam: Gallos sequ.* quod recepit Wolf., non monito lectore. Sed nescio quid duri inferre mihi videbatur h. l. repetitum *et etiam*, alias Suetonio non infrequens. Ceterum in hoc dicto et *lusus in Gallis*, populi et avium nomine, et, nisi fallor, allusio ad excitatos in Capitolii oppugnatione anserum clangore Romanos. Ernestio displicet additum *cantando*. Sed non absolum mihi hoc videtur in vellicando Nerone, tanto artifice cantusque adeo studioso.

vindicem poscebant] Recte respondet *Walther.* Observ. p. 27. Ernestio, frustra formulam aliquam quaerenti, in qua vindicis verbum usurpetur, non cogitandum de formula, sed *vindicem poscere* esse i. q. *auxilium alicujus implorare, ut nox vindicet ab altero* ex Festo: „Vindex ab eo, quod vindicat, quo minus is, qui pressus est ab aliquo, teneatur.“ Ad Julium Vindicem eos alluisse, notare non opus est.

artissimas tenebras] Lips. suadebat *altissimas*, al. *aterrimas*, *crassissimas*, quae omnia non necessaria. Recte Cel. Müller. Observ. p. 18. in voc. *tenebrae* notionem loci tenebrosi, atque carceris s. custodiae tenendam dicit, et prorsus conveniunt, quae comparat *Sallust.* Jug. 14, 15. „*clausi in tenebris*,“ et *Pomp. Mel.* 1, 19, 10. „*vinculisque et artissima custodia tenent.*“

titudine oppleri, modo a simulacris gentium, ad Pompeji theatrum dedicatarum, circumiri, arcerique progressu; Asturconem, quo maxime laetabatur, posteriore corporis parte in simiae speciem transfiguratum, ac tantum capite integro, hinnitus edere canoros. De Mausoleo, sponte foribus patefactis, exaudita vox est, nomine eum ciens. Kalendis Januarii exornati Lares in ipso sacrificii apparatu conciderunt. Auspicanti Sporus anulum muneri obtulit, cujus gemmae sculptura erat *Proserpinae raptus*. Votorum nuncupatione, magna jam ordinum frequentia, vix repertae Capitolii claves. Quum ex oratione ejus, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in Senatu, *datuos poenas sceleratos, ac brevi dignum exitum facturos*, conclamatum est ab universis: *Tu facies, Auguste*. Observatum etiam fuerat, novissimam fa-

simul. gentium] *Plin. H. N. 36, 5. (6. 15.)* „Idem Varro et a Coponio quatuordecim nationes, quae sunt circa Pompeji, factas auctor est.“ Argutatur Oudend. in *voc. dedicatarum*, quum *simulacra* dedicata dicit, non *gentes*, in quo tamen frequens est notionum metaphora.

Asturconem] de quo equorum genere, cui ab Asturia nomen, vide *Plin. 8, 42. (67.)* et ibi Harduin. *Martial. 14, 199.*

foribus patefactis] *Xiphil. 63, 26. αἱ θύραι ἀμφότεραι, αἱ τὰ τοῦ μνημείου τοῦ Αὐγουστίου καὶ αἱ τοῦ κοίτωνος τοῦ ἐκείνου, αὐτάρματα ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἀνεψύχθησαν*, ubi plura de hoc portento Reimarus. — Pro *cientis* al. *ciens*, quod praetulit Ernest.

Kal. Januarii] De hujus diei solemnitate v. *Rosin. Ant. R. 4, 5. p. 250.* Annulus pro *strena* a Sporo oblatu est. Mox servavi cum Oudend. *sculptura*. Ernest. cum edd. aliquot vet. *sculptura* ex discrimine, quod statuit, utriusque verbi. v. ad *Aug. 50. et Galb. 10.*

Votorum nuncupatione] solemnii, in Capitolio fieri solita. v. *Lips. exc. ad Tac. A. 16, 22.* ubi objectatum Thraseae legitur, „*nuncupationibus votorum* non adesse, quamvis Quindecimvirali sacerdotio praeditum.“

Tu facies] *tu efficies, ut dignum exitum faciant, ex mente conclamantium.* Sed quum intelligi etiam posset: *tu facies dignum exitum*, hoc pro omine postea, quum eventus comprobasset, est habitum.

bulam cantasse eum publice *Oedipodem exsulem*, atque in hoc desisse versu:

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.

[47] Nunciata interim etiam ceterorum exercituum defectione, literas prandenti sibi redditas concerpsit, mensam subvertit, duos scyphos gratissimi usus, quos Homeros a caelatura carminum Homeri vocabat, solo illisit, ac sumto a Locusta veneno, et in auream pyxidem condito, transiit in hortos Servilianos. Ubi, praemissis libertorum fidissimis Ostiam ad classem praeparandam, Tribunos Centurionesque praetorii de fugae societate tentavit. Sed partim tergiversantibus, partim aperte detrectantibus, uno vero etiam proclamante,

Usque adeone mori miserum est?

varia agitavit: Parthosne, an Galbam supplex peteret, an atratus prodiret in publicum, proque Rostris, quanta maxima posset miseratione, veniam praeteri-

desisse versu] Diverse *Xiphil.* 63, 28. τοιοῦτον δράμα τότε τὸ δαιμόνιον αὐτῷ παρεσκίασεν. ἵνα μηκέτι τοὺς ἄλλους μητροφόνους καὶ ἀλήτας, ἀλλ' ἤδη καὶ ἑαυτὸν ὑποκρίνηται. καὶ τότε μετεγίνωσκεν ἐφ' οἷς ἐτετολμήκει, καθάπερ ἀπρακτὸν τι αὐτῶν ποιῆσαι ὁ νόμιμος. Νέρων μὲν δὴ τοιαῦτα ἐτραγῶδει, καὶ τὸ ἔπος ἐκείνο συνεχῶς ἐνευόει.

Οἰκτρῶς θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, πατήρ.

tacens de novissima fabula, imo ad vitae fabulam referens, versusque aliter minusque aptum exhibens.

mensam subvertit] v. ad c. 42. citata Plutarchi.

duos scyphos] *Plin.* 37, 2. (10.) „Nero, amissarum rerum nuncio accepto, duos calices crystallinos in suprema ira fregit illis. Haec fuit ratio saeculum suum punientis, ne quis alius ex his biberet.“ Caelatura an crystallo conveniat, nescio. Monuerunt autem interpretes ex *Salmas. ad Solin.* p. 736. ἐκτετυπωμένα fuisse haec pocula, non ἐντετυπωμένα.

hortos Servilianos] qui memorantur etiam *Tac. A.* 15, 55. et *Hist.* 3, 38. De eorum situ v. *Donat. de Urbe Roma* 3, 23. — *Xiphil.* 63, 27. ἐν κήποις τισὶν ἐτύγγανε καθεῦδων.

Usque adeone] Ex *Virgil. Aen.* 12, 646. ad qu. l. per errorem summus Heynius *Neronis voce* celebratum hemistichium dicit.

miseratione] h. e. lamentatione, ut *Claud.* 36. „lacrimisque

torum precaretur, ac, ni flexisset animos, vel Aegypti praefecturam concedi sibi oraret. Inventus est postea in scrinio ejus hac de re sermo formatus: sed deterritum putant, ne prius, quam in Forum perveniret, discerperetur. Sic cogitatione in posterum diem dilata, ad mediam fere noctem excitatus, ut comperit, stationem militum recessisse, prosiluit e lecto, misitque circum amicos. Et quia nihil a quoquam renunciabatur, ipse cum paucis hospitia singulorum adiit. Verum clausis omnium foribus, respondente nullo, in cubiculum rediit, unde jam et custodes diffugerant, direptis etiam stragulis, amota et pyxide veneni. Ac statim Spiculum mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu periret, requisivit: et, nemine reperto, *Ergo ego*, inquit, *nec amicum habeo, nec inimicum?* procurritque, quasi praecipitaturus se in Tiberim. [48] Sed revo-

et vociferatione *miseratus est conditionem suam*“ quem locum attulit Oudend. contra Burm., praeferentem aliorum *eneratione*, quod non supplicis, sed honorantis et adorantis esse, idem monet cum Ernestio.

vel Aegypti] Plutarch. Galb. 2. ἐπεὶ τὰ Νέρωνος ἀπέγνωστο παντάπασι, καὶ ὄχλος ἦν ἀποδρασόμενος εἰς Αἴγυπτον. Recte autem notat Ernest., Aegypti provinciam petere voluisse, quod infimus omnium dignitate Aegypti praeses fuisset, ex ordine equestri fere summus, et *Praefectus* tantum dictus, quod valere poterat ad movendam vulgi misericordiam.

stationem mil. recessisse] a domo in hortis Servilianis. *Xiphil.* l. c. ἐπεὶ δ' ἤσθετο, ὅτι καὶ ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων ἐγκαταλείπεται (ἐν κήποις δὲ τισὶν ἐτύχανε καθεύδων), Φυγεῖν ἐπεχείρησεν. Oudend. in textu dedit *secessisse*, in nota *recessisse*.

hospitia] i. e. habitacula, conclavia in domo Neronis.

Spiculum] de quo v. c. 30. Eadem n. l. in scribendo nomine variatss.

Ergo ego — inimicum] Secundum *Xiphil.* c. 29. in caverna proxime ante mortem haec dixit, propinquantibus ex Urbe summissis Equitibus. (v. infra c. 49.) ἐνείκως προσόντων αὐτῶν αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσιν, αὐτὸν ἀποκτεῖναι. ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑπήκουσαν, ἀντιθέναξέ τε καὶ εἶπε· Ἐγὼ μόνος οὔτε φίλον οὔτ' ἐχθρὸν ἔχω.

cato rursus impetu, aliquid secretioris latebrae ad colligendum animum desideravit: et offerente Phaeonte liberto suburbanum suum inter Salariam et Nomentanam viam circa quartum milliarium, ut erat nudo pede atque tunicatus, paenulam obsoleti coloris superinduit: adapertoque capite, et ante faciem obtento sudario, equum inscendit, quatuor solis comitantibus, inter quos et Sporus erat. Statinque tremore terrae, et fulgure adverso pavefactus, audiit ex proximis castris clamorem militum, et sibi adversa, et Galbae prospera ominantium: etiam ex obviis viatoribus quendam dicentem, *Hi Neronem persequuntur*; alium scisciantem, *Ecquid in Urbe novi de Nerone?* Equo autem odore abjecti in via cadaveris consternato, detecta facie agnitus est a quodam missicio praetoriano, et salutatus. Ut ad

inter Salariam et Nom.] Strabo 5, 3, 1. ἐστρωται διὰ τῶν Σαβίνων ἢ τε Σαλαρία ὁδὸς οὐ πολλὴ οὔσα, εἰς ἣν καὶ ἡ Νωμαγεντάνη συμπίπτει, κατὰ Ἰηρητον τῆς Σαβινῆς κώμην ὑπὲρ τοῦ Τιφέρεως κειμένην, ὑπὲρ τῆς αὐτῆς πύλης ἀρχομένη τῆς Ἑλληνῆς. Fugam Neronis ita describit Xiphil. 63, 27. ἐσθῆτά τε Φαύλην ἔλαβε, καὶ ἐπὶ ἵππων οὐδὲν βελτίονα ἀνέβη· καὶ ἐπ' αὐτοῦ κατακεκαλυμμένος, πρὸς χωρίον τι Φάωνος Καισαρείου, μετὰ τε αὐτοῦ ἐκείνου, καὶ μετὰ Ἐπαφροδίτου τοῦ τε Σπόρου, νυκτὸς ἐπιούσης ἤλασε. Idem c. 28. τρεῖς ἐξελευθέρους nominat. Sed Joseph. Bell. Jud. 4, 9, 2. διαδράς σὺν τέτρασι τῶν πιστῶν ἀπελευθέρων. cf. Eutrop. 7, 9. Victor Epit. 5, 7.

tremore terrae] Xiphil. c. 28. καὶ αὐτοῦ ταῦτα πράσσοντος, σεισμὸς ἐξαίσιος ἐγένετο, ὥστε καὶ δόκησιν παρασχεῖν, ὅτι ἢ τε γῆ πᾶσα διαρῆγγυται, καὶ αἱ τῶν πεφονευμένων ὑπ' αὐτοῦ ψυχαὶ πᾶσαι ἅμα ἐπ' αὐτὸν ἀναθρονύουσι.

ex proximis castris] Oudend. cum Panvin. Descript. U. Romae (Th. Graev. T. III. p. 226.) et Donato de U. R. 1, 15. castra intelligit praetoria, quibus accedo, haud satis gravia existimans, quae contra disputavit Ernestius.

missicio] h. e. exactorato. Al. Missicio, ut nomen sit militis. Vix servaverit hoc historia. Contra illud voc. ignoravit librarius. Xiphil. c. 28. γνωρισθεῖς σὺν καὶ ὡς ὑπό τινος, ὡς Φασι, τῶν ἀπαντησάντων, καὶ αὐτοκράτωρ προσαγορευθεῖς, ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀπετράχη.

deverticulum ventum est, dimissis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti semitam aegre, nec nisi strata sub pedibus veste, ad aversum villae parietem evasit. Ibi hortante eodem Phaonte, ut interim in specum egestiae arenae concederet, negavit, *se vivum sub terram iturum*: ac parumper commoratus, dum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam ex subjecta lacuna poturus manu hausit; et, *Haec est*, inquit, *Neronis decocta*. Dein, divulsa sentibus paenula, trajectos surculos rasis: atque ita

per arundineti sem.] Xiphil. καὶ ἐς καλαμαδίαν τόπον τινὰ κατεκρύβθη, καὶ ἐνταῦθα μέχρι τῆς ἡμέρας ὑπέμεινεν ἐξέριμμένος, ὅπως ὡς ἥκιστα διορθῶτο.

ad aversum] Constans librorum lectio: *ad adversum* vel *sine ad modo adversum* v. *adversus*, eamque defendit etiam *Walther*. Observ. p. 27., ut *adversus* sit paries respectu Neronis, qui eum petebat, quoniam omnia *adversa* dicuntur, quae sunt *ante nos*, ut proxime *fulgure adverso*. Quae licet sint verissima, inutilis tamen eo sensu mihi videtur hujus voc. adjectio, et tota loci ratio, et quae ad describendum addita sunt, ut *deverticulum* h. e. deflexa a publica via semita, et *arundinetum*, et *specus egestae arenae*, paratus denique *clandestinus ad villam introitus*, fecerunt, ut cum Wolfio reciperem correctionem Gronovii et Perizonii: *aversum*. Ita ex mea sententia etiam *Caes. 82. aversum vulnerat* legendum erat pro *adversum*.

concederet] Burm. e cod. Torrent. dedit *se conderet*.

aquam — hausit] *Xiphil. κἀνταῦθα* (in antro) *καὶ ἔφαγε πενήσας ἄρτον, ὁποῖον οὐδεπώποτε ἐβεβρώκει, καὶ ἔπιε διψήσας ὕδωρ, ὁποῖον οὐδεπώποτε πέπωκεν. ἐφ' ᾧ ὀυσανασχετήσας εἶπε· Τοῦτό ἐστιν ἐκεῖνο τὸ ποτὸν τὸ ἐμὸν τὸ ἄφθονον*, ubi v. Reimar. cf. Harduin. ad *Plin. 31. 5. (23.)* „Neronis Principis inventum est, decoquere aquam, vitroque demissam in nives refrigerare.“

trajectos surculos rasis] Int. surculos super viam trajectos h. e. transverse viae injectos, vel ex proximis sentibus ita prominentes, ut super via se implicarent, corpore *rasit* h. e. strinxit, perrepsit. Hanc enim signif. verbi *rudere* malo cum Ernest. h. l. admittere, quavis fere poeticam, quam corrigere cum Burm. *per traj. surc. corripit* v. *repsit*. Alii *traj. surculos* interpretantur, qui trajecta paenula inhaeserant, vel quos traiciebat s. transibat. Innocentius etiam Oudend. — *Xiphil. ὅψι δ' οὖν ποτε, ἐπειδὴ μηδαὶς αὐτὸν ἀναζητῶν ἐνωῆτο, μετέλθεν εἰς τὸ ἄντρον.*

quadrupes per angustias effossae cavernae receptus in proximam cellam, decubuit super lectum, modica calcita, vetere pallio strato instructum. Fameque interim et siti interpellante, panem quidem sordidum oblatum aspernatus est, aquae autem tepidae aliquantum bibit. [49] Tunc unoquoque hinc inde instante, ut quam primum se impendentibus contumeliis eriperet, scrobem coram fieri imperavit, dimensus ad corporis sui modulam: componique simul, si qua invenièrentur, frusta marmoris, et aquam simul ac ligna conferri, curando mox cadaveri, flens ad singula, atque identidem dicitans: *Qualis artifex pereō!* Inter moras perlatus a cursore Phaontis codicillos praeripuit, legitque, *se hostem a Senatu judicatum, et quaeri, ut puniatur more majorum: inter-*

modica calcita] Ita Aug. 75. „*toro — humili et modice instrato.*“

strato instructum] Nullus dubito, quin legendum sit *stratum* simpliciter, vocabulo *instructum* orto ex glossemate *instratum*, quod aliquis simplici *stratum* adscripserat, unde postea utrumque vocabulum in textum venit, sed ad aliquem sensum efformatum.

interim et] Al. *et iterum v. et item.* Mox al. *aliquantulum.*

scrobem] in quam corpus post mortem conderetur, subductum, quibus affici solebant scelestorum cadavera, contumeliis. cf. Lips. ad Tac. A. 1, 61. et, quem Graevius comparavit, locum Dion. 51, 14. ὁ εὐνοῦχος — τοῖς τε ἔρπετοῖς ἑαυτὸν ἐθελοντῆς παρέδωκε, καὶ δὴχθεις ὑπ' αὐτῶν, ἐς σορὸν προπαρσσκευασμένην οἱ ἐσπεκηδῆκει. v. etiam Casaub. ad n. l.

Qual. artifex pereō] Xiphil. c. 29. ita: καὶ τούτῳ πελασάντων αὐτῷ τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπέκτεινε, τὸ θρυλλοῦμενον ἐκείνο εἰπῶν· ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης παραπέλλυμαι. De interpretatione hujus dicti quomodo aliquis incertus esse potuerit post ea, quae de vanitate Neronis narrata sunt c. 20. sequ. et proxime c. 41., equidem non video. Tamen nonnulli prorsus aliena proposuerunt.

pun. more majorum] v. Tac. A. 2, 32. et 16, 11. De jure Senatus, summos magistratus ita puniendi, verissime Gibbon Hist. c. 4., ubi de Commodi morte egit: „To censure, to depose, or to punish with death the first magistrate of the republic, who had abused his delegated trust, was the ancient and undoubted

rogavitque, quale id genus esset poenae. Et quum comperisset, nudi hominis cervicem inseri furcae, corpus virgis ad necem caedi; conterritus, duos pugiones, quos secum extulerat, arripuit; tentataque utriusque acie, rursus condidit, causatus, *nondum adesse fatalem horam*. Ac modo Sporum hortabatur, ut lamentari ac plangere inciperet: modo orabat, ut se aliquis ad mortem capessendam exemplo juvaret: interdum segnitiam suam his verbis increpabat: *Ἦτιο deformiter: οὐ πρέπει Νέρωνι, οὐ πρέπει. νήφειν δεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις. ἄγε ἔγειρε σεαυτόν*. Jamque equites appropinquabant, quibus praeceptum erat, ut vivum eum attraherent. Quod ut sensit, trepidanter effatus,

Ἰππων μ' ἀκνυόδων ἀμφὶ κτύπος οὐατα βάλλει,
 ferrum jugulo adegit, juvante Epaphrodito a libellis. Semianimisque adhuc irrumpenti Centurioni, et, paenula ad vulnus apposita, in auxilium se venisse simulanti, non aliud respondit, quam *Sero*, et, *Haec est fides*. Atque in ea voce defecit, exstantibus rigentibusque oculis usque ad horrorem formidinemque visentium. Nihil prius aut magis a comitibus exege-

prerogative of the Roman senate; but that feeble assembly was obliged to content itself with inflicting on a fallen tyrant that public justice, from which, during his life and reign, he had been shielded by the strong arm of military despotism."

nudi hominis — caedi] *Eutrop.* 7, 9: „quae poena erat talis, ut nudus per publicum ductus, furca capiti ejus inserta, virgis usque ad mortem caederetur, atque ita praecipitaretur de saxo.“ cf. *Claud.* 34. et *Domitian.* 11.

ac turpiter] Desunt haec verba in nonnullis, et jure omis- sisse videtur Oudendorp. v. etiam Ernest. Mox mallet: Οὐ πρέ- πει, Νέρων, ut se ipsum appellet.

Ἰππων] *Homer. Iliad.* 10, 535.

juvante Epaphr.] *Xeph. l.* c. 29. καὶ αὐτὸν δυσθανοῦντα ὁ Ἐπαφρόδιτος προσκαταειργάσατο. v. *Domit.* 14.

irrumpenti] Male alii *interrumpenti*.

aut magis] Ita Ern. et Oudend. ex optimis codd. pro *ac magis*. Illud etiam Latinius.

rat, quam ne potestas cuiquam capitis sui fieret; sed ut, quoquo modo, totus cremaretur. Permisit hoc Icelus, Galbae libertus, non multo ante vinculis exsolutus, in quae primo tumultu coniectus fuerat. [50] Funeratus est impensa ducentorum milium, stragulis albis auro intextis, quibus usus Kalendis Januarii fuerat. Reliquias Ecloge et Alexandria nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt, quod prospicitur e campo Martio, impositum colli hortorum. In eo monumento solum Porphyretici marmoris, superstante Lunensi ara, circumseptum est lapide Thasio. [51] Statua fuit prope iusta, corpore maculoso et foetido, sufflavo capillo, vultu pulcro magis, quam venusto, oculis caesiis et hebetioribus, cervice obesa, ventre projecto, gracillimis cruribus, valetudine prospera. Nam, qui luxuriae immoderatissimae esset, ter omni-

Icelus] v. Galb. c. 14.

Alexandria] Lips. corrigebat *Alexandra*.

Acte concubina] v. c. 28. Mox plerique *colle*, aliique *hortulorum*. Utrumque edidit Oudend.

solum] πύελος, receptaculum reliquiarum. *Curt.* 10, 10, 9. „Septimus dies erat, ex quo corpus regis jacebat in *solio*.“ cf. *Flor.* 4, 11, 11. ubi v. Freinsh. *Plin.* 35, 12. (46.) „quin et defunctos sese multi fictilibus *solis* condi maluere“ ibique Harduin.

Porphyretici marm.] *Plin.* 36, 7. (11.) „Rubet porphyrites in eadem Aegypto.“ v. *Lamprid.* Heliogab. c. 24. et *Iovisc.* Prob. c. 2. *Capitol.* Anton. c. 11.

Lunensi ara] sepulcrali e marmore Lunensi, dicto a *Luna*, Etruriae urbe. v. *Strabon.* 5, 2, 5. ubi post urbis et regionis descriptionem: μέταλλα δὲ λίθου λευκοῦ τε καὶ ποικίλου γλαυκίζοντος ποσαῖτ' ἐστὶ καὶ τῆλιναῦτα, μονολίθους ἐκδιόοντα πλάκας καὶ στήλας, ὥστε τὰ πλεῖστα τῶν ἐμπροπῶν ἔργων τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐπέθεεν ἔχειν τὴν χορηγίαν. *Plin.* 36, 5. et 6. *Silius* 8, 482.

Thasio] *Plin.* 36, 5. (6.) „e *Thasio* Cycladum insularum.“ *Senec.* epistol. 86.

foetido] Ita ex optimis Mss. Oudend. et Wolf. Vulg. *foedo*, quod nimis vagae significationis esse, iidem jam monuerunt. Placuit etiam Ernestio.

no per quatuordecim annos languit, atque ita, ut neque vino, neque consuetudine reliqua abstineret. Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem summiserit; ac plerumque *synthesinam* indutus, ligato circum collum sudario, prodierit in publicum, sine cinctu, et discalciatus. [52] Liberales disciplinas omnes fere puer attigit. Sed a philosophia eum mater avertit, monens, imperaturo contrariam esse: a cognitione veterum oratorum Seneca praeceptor, quo diutius in admiratione sui detineret. Itaque ad poëticam pronus, carmina libenter ac sine labore composuit: nec, ut qui-

per quatuordecim annos] v. supra ad c. 40.

synthesinam] h. e. vestem cubitoriam. Alii *synthesin*, quod defendit etiam *Scheller*. in Lexico, lectionem codicum genuinam rationibus impugnans, quas ego non capio. Ceterum *Xiphil.* 63, 15. τοὺς βουλευτὰς χιτῶνιόν τι ἐνδεδυκῶς ἀνθινον, καὶ σινδόνιον περὶ τὸν αὐχένα ἔχων, ἠσπάσατο. καὶ γὰρ καὶ ἐν τούτοις ἤδη παρηγόμει, ὡς τε καὶ ἀζώστους χιτῶνας ἐν τῷ δημοσίῳ ἐνδύεσθαι.

carmina — composuit] Tac. 15, 3. „aliquando, carminibus pangendis, inesse sibi elementa doctrinae ostendebat.“ Id. 14, 16. „Ne tamen ludicrae tantum Imperatoris artes notescerent, carminum quoque studium affectavit, contractis, quibus aliqua pangendi facultas. Necdum insignia arte conati“ (ita scribo cum *Bipont.*, quum ad *crisin* loci descendere, non *hujus loci* sit) „considerare simul, et allatos vel ibidem repertos versus connectere, atque ipsius verba, quoquo modo prolata, supplere. quod species ipsa carminum docet, non impetu et instinctu, nec ore uno fluens.“ cf. *Martial.* 3, 70. et 9, 27. et quos alios citavit *Reimar.* ad *Xiphil.* 62, 29. καὶ ἀνέγνω Τρωϊνά τινα ἑαυτοῦ ποιήματα. — παρεσκευάζετο δὲ ὡς καὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων πράξεις ἀπάσας συγγράψων ἐν ἔπεισι· καὶ περὶ γε τοῦ πλήθους τῶν βιβλίων, πρὶν καὶ ὀτιοῦν αὐτῶν συνθεῖναι, ἐσκέψατο, παραλαβὼν ἄλλους τε καὶ Ἀναῖον Κορρυθῶτον, εὐδοκίμοῦντα τότε γε ἐπὶ παιδείᾳ. Collata ibi vide a *Reimaro*, quaecumque fere de *Neronis* poesi tradita sunt. Ceterum nullum hic video *Taciti* et *Suetonii* dissensum; imo utrumque vera narrare existimo, et modo suo tantum ingenio, modo aliorum opera adjutum pepigisse carmina *Neronem*; quamquam alias haec de utroque scriptore mihi est sententia, saepius etiam declarata, ut in rebus ad ipsam historiam spectantibus, *Tacito*

dam putant, aliena pro suis edidit. Venere in manus meas pugillares libellique cum quibusdam notissimis versibus, ipsius chirographo scriptis: ut facile appareret, non translatos, aut dictante aliquo exceptos, sed plane quasi a cogitante atque generante exaratos; ita multa et deleta, et inducta, et superscripta inerant. [53] Habuit et pingendi, fingendique maxime, non mediocre studium. Maxime autem popularitate efferebatur, omnium aemulus, qui quoquo modo animum vulgi moverent. Exiit opinio, post scenicas coronas proximo lustro descensurum eum ad Olympia inter athletas. Nam et luctabatur assidue: nec aliter certamina gymnica tota Graecia spectaverat, quam brabeutarum more in stadio humi assidens, ac, si qua paria longius recessissent, in medium manibus suis protrahens. Destinaverat etiam, quia Apollinem cantu, Solem aurigando aequiparare existimaretur, imitari et Herculis facta. Praepara-

magis credendum putem, in admittendis rumoribus longe difficiliori, in iis, quae literas, eruditionem, genus Principum, Suetonio, ut Grammatico, et in indagandis ejusmodi rebus accuratissimo.

pugillares libellique] Jungit etiam *Plin.* epist. 9, 6. „Omne hoc tempus inter *pugillares ac libellos* jucundissima quiete transimisi,“ ne quis alterum adulterinum censeat.

translatos] h. e. aliunde petitos, plagio aliis sublatos.

et deleta, et inducta] Illud ad singula verba, hoc ad totas sententias, versiculos, partes carminis refero, aliud discrimen ignorans. Junctim leguntur *deleta et inducta* etiam apud *Ulpian.* in Pandect. 28, 4, 1. Tacuerunt reliqui interpretes.

fingendique maxime] Delendum censet *maxime* post alios *Wolfius*. Mihi secus videtur. Graece efferrem: ἐσπούδαας καὶ περὶ τὴν γραφικὴν, μάλιστα δὲ περὶ τὴν πλαστικὴν. Perit, quod auctor dicit, prae reliquis artibus plasticen eum tractasse, omisso vocabulo. Ceterum hoc punctum cum superiori capite conjungendum puto, et novum incipiendum: *Maxime autem*, ut est in multis pro *maxima*.

Exiit opinio] i. e. fama, ut *opinari, sentire, existimare* saepe dicuntur pro *sententiam proferre, dicere*. v. ind.

brabeutarum] ἀγωνιστῶν in ludis gymniciis.

tumque leonem ajunt, quem vel clava, vel brachiorum nexibus, in Amphitheatri arena, spectante populo, nudus elideret. [54] Sub exitu quidem vitae palam voverat, si sibi incolumis status permansisset, proditurum se partae victoriae ludis etiam hydraulam, et choraulam, et utricularium, ac novissimo die histrionem, saltaturumque Virgilio Turnum. Et sunt, qui tradant, Paridem histrionem occisum ab eo, quasi graveni adversarium. [55] Erat illi aeternitatis perpetuaeque famae cupido, sed inconsulta. Ideoque multis rebus ac locis vetere appellatione detracta, novam induxit ex suo nomine. Mensem quoque Aprilem Neroneum appellavit. Destinaverat et Romam Neropolin nuncupare. [56] Religionum usquequaque contemtor, praeter unius Deae Syriae. Hanc mox ita sprexit, ut urina contaminaret; alia superstitione captus, in qua sola pertinacissime haesit. Siquidem icunculam puellarem quum quasi remedium insidiarum a plebejo quodam et igno-

permansisset] Recte h. l. plusquamperfectum, quoniam refertur ad *proditurum*, et praecedat *voverat*. Alias imperfectum bene defendi posse, ostendi ad Calig. 5.

hydraulam] v. supra c. 41. *Choraulae* dicti omnes, qui saltantibus pantomimis accinebant, (v. Argol. ad *Panvin.* de lud. Circ. l. 2. Thes. Graev. T. VIII. p. 406.). *Utricularii*, Gr. ἀσκαυλοι s. ἀσκαυλοι, (v. *Martial.* 10, 3, 5. *Canus ascaules*) utres inflabant, v. *Bulenger.* de Theatro 2, 35.

salt. Virg. Turnum] pantomimica saltatione.

Paridem] *Xiphil.* 63, 18. τὸν Πάριον τὸν ὀρχηστὴν ἀποθανεῖν ἐκέλευσεν, ὅτι ἐρχεῖσθαι παρ' αὐτῷ μαθεῖν ἐβελήσας, οὐκ ἠδυνήθη. Libertum Domitiae histrionem Paridem dicit *Tac.* A. 13, 19.

Neroneum] Post eversam Pisonis conjurationem inter alia a Senatu decretum, „ut mensis Aprilis Neronis cognomentum acciperet,” auctor *Tac.* 15, 74. cf. 16, 12.

Neropolin] *Tac.* 15, 40. „Videbaturque Nero condendae urbis novae et cognomento suo appellandae gloriam quaerere.” Urbem Artaxata a Tiridate Νερώνεια appellatam, narrat *Xiphil.* 63, 7. ubi alias hujus nominis recenset Reimarus.

icunculam] Lectionem librorum *acunculam* defendit Casaubonus, sed jure exploserunt Burm. et Oudend.

to muneri accepisset, detecta confestim conjuratione, pro summo numine, trivisque in die sacrificiis, colere perseveravit: volebatque credi monitione ejus futura praenosceri. Ante paucos, quam periret, menses attendit et extispicio, nec unquam litavit. [57] Obiit secundo et tricesimo aetatis anno, die, quo quondam Octaviam interemerat: tantumque gaudium publice praebuit, ut plebs pileata tota Urbe discurreret. Et tamen non defuerunt, qui per longum tempus vernis aestivisque floribus tumulum ejus ornarent; ac modo imagines praetextatas in Rostris proferrent, modo edicta, quasi viventis, et brevi magno inimicorum malo reversuri. Quin etiam Volagesus, Parthorum rex, missis ad Senatum legatis

nec unquam litavit] οὐκ ἐκαλλιέρησα. v. notata ad Caes. 81. et Aug. 96.

sec. et tricesimo] Etiam *Eutrop.* 7, 9. „tricesimo et altero aetatis anno“ et *Victor* Epit. 5, 8. Accuratius Graeci, ut *Xiphil.* 65. fin. ἐβίω ἔτη τριάκοντα καὶ μῆνας ἐννέα, unde etiam interpret Graecus Eutropii, nescio an ex propria emendatione eaque vera: τριακοστοῦ καὶ ἐνὸς ἔτους τῆς ἡλικίας ἀπέλωτο. Nimirum natus mense Decembri a. U. 790., ut vidimus ad c. 6., obiit mense Junio a. 821., ut adeo, nisi sequi quis maluerit *Dodwell.* Praelect. Cambden. p. 253. et Ryck. ad *Tac. A.* 12, 25., erroris arguentes Suetonium, vel emendantes: *primo et tric.*, cum Oudend. statuendum sit, auctorem a. 790. pro integro posuisse et annumerasse. Plura de anno et mense mortis v. apud Reimar. ad *Xiphil.* l. c. — Tempus imperii silentio praetermissum, ne mireris cum Casaubono, quum significaverit jam auctor initio cap. 40., ubi vide, quae notavimus.

die — interemerat] v. Reimar. ad *Xiphil.* 62, 13.

plebs pileata] v. *Victor* l. c. *Xiphil.* 65, 29. ὁ δὲ δῆμος τῶν Ῥωμαίων ἐβουθύτει καὶ ὑπερέχαιρε καὶ τινες καὶ πιλία ὡς ἄλευσερωμένοι ἔφερον, qui tamen ante ejus mortem hoc factum narrat.

viventis — reversuri] *Tac. Hist.* 2, 8. ad a. 823. „Sub idem tempus Achaja atque Asia falso exterritae, velut Nero adventaret, vario super exitu ejus rumore, eoque pluribus vivere eum fin. gentibus credentibusque.“ v. Casaub. ad n. l., qui praeter alios citavit *Augustin.* de civit. Dei 20, 19.

de instauranda societate, hoc etiam magno opere oravit, ut Neronis memoria coleretur. Denique, quum post viginti annos, adolescente me, exstitisset conditionis incertae, qui se Neronem esse jactaret, tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, et vix redditus sit.

post viginti annos] Altero post Neronis mortem anno 'is exstitit, de quo *Tac. Hist. l. c.* De pluribus Pseudo-Neronibus v. Casaub. et Pitiscum ad h. l. et Reimar. ad *Xiphil. 64, 9.*

S E R V. S U L P I C I U S

G A L B A.

[1] **P**ROGENIES Caesarum in Nerone defecit: quod futurum, compluribus quidem signis, sed vel evidentissimis duobus, apparuit. Liviae olim, post

Servius] Dudum ejecerunt viri docti, quod in multis datur Galbae, praenomen *Sergium*, ut nomen gentilicium diversae familiae. *Σερούσιος Σουλπίκιος Γάλβας* dicitur *Dion.* 56, 29. et *Γάλβας ὁ Σερούσιος* 58, 20. et *Γάλβας ὁ Σερούσιος ὁ Σουλπίκιος Xiphil.* 65, 23. quamquam illis etiam locis librorum et editionum est inconstantia. v. Reimar. ad l. c. et ad init. *Xiphil.* 64. Quod autem *Plutarch.* Galb. 3. τὸν Σερουτίων εἶκον dicit, monuit jam Xylander, ita usitatum Sulpiciae genti Servium fuisse praenomen, ut prope pro gentili fuerit usurpatum, cf. Oudend. ad n. l., Schweighaeuser. ad *Appian.* Hispan. 58. et *Civ.* 2, 113., Oberlin. ad *Tac.* H. 2, 48., maxime *Spanhäm.* de usu et praest. num. diss. 10. c. 1.

defecit] *Eutrop.* 7, 9. „in Nerone omnis familia Augusti consumpta est“ quod excipit *Oros.* 7, 7. *Dio* 56, 29. πρῶτος ὁ Γάλβας μετὰ τὸ Αὐγούστου γένος ἐκ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων ἐμονάρχησε. cf. *Xiphil.* 62, 18. qui oraculum avertit Sibyllinum: Ἐσχατος Αἰνεαδῶν μητροκτόνος ἡγεμονεύσει, et addit: καὶ ἔσχεν οὕτως, εἴτε καὶ ὡς ἀληθῶς θεομαντεία τινὶ προλεχθῆν, εἴτε καὶ τότε ὑπὸ τοῦ ἐμίλου πρὸς τὰ παρόντα λειασθῆν. τελευταῖος γὰρ τῶν Ἰουλίων τῶν ἀπὸ Αἰνείου γενομένων ἐμονάρχησε (Nero).

Liviae olim] *Plin.* 15, 30. (40.) „Liviae Drusillae, quae postea Augusta matrimonii nomen accepit, quum pacta esset illa Caesari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illaesam; intrepideque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis bacis. Conservari alitem et sobolem iussere aruspices, ramumque eum seri, ac rite custodiri. Quod factum est in villa Caesarum,

Augusti statim nuptias Vejentanum suum revisenti, praetervolans aquila gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem, ita ut rapuerat, demisit in gremium: quumque nutrici alitem, pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles provenit, ut hodie quoque ea villa *ad Gallinas* vocetur; tale vero lauretum, ut triumphaturi Caesares inde laureas decerperent: fuitque mos triumphantibus, illas confestim eodem loco pangere: et observatum est, sub cujusque obitum arborem ab ipso institutam elanguisse. Ergo novissimo Neronis anno et silva omnis exaruit radicitus, et quicquid ibi gallinarum erat, interiit: ac subinde tacta de coelo Caesarum aede, capita omnibus simul statuis deciderunt; Augusti etiam sceptrum e manibus excussum est. [2] Neroni Galba successit, nullo gradu contingens Caesarum domum:

fluvio Tiberi imposita juxta nonum lapidem Flaminia via, quae ob id vocatur *ad Gallinas*, mireque silva provenit. Ex ea triumphans postea Caesar laurum in manu tenuit, coronamque capite gessit, ac deinde Imperatores Caesares cuncti. Traditusque mos est, ramos, quos tenuerunt, serendi, et durant silvae nominibus suis discretas, fortassis ideo mutatis triumphalibus. " Idem *Dio* 48, 52. τό τε τῆ Διουῖα συμβάν ἐκείνη μὲν κατ' ἡδονὴν ἐγένετο, τοῖς δ' ἄλλοις δέος ἐνεποιήσε. λευκὴν γὰρ ὄρνιθα, κλώνιον δάφνης ἐγνάρπου φέρουσαν, ἀετὸς εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς ἐνέβαλε, καὶ (ἐδόκει γὰρ οὐ σμικρὸν τὸ σημεῖον εἶναι) τὴν τε ὄρνιθα ἐν ἐπιμελείᾳ ἤγαγε, καὶ τὴν δάφνην ἐφύτευσε. καὶ ἡ μὲν ῥιζωθεῖσα ἠΐζησεν, ὥστε καὶ τοῖς τὰ ἐπιτύχια μετὰ τοῦτο πέμψασιν ἐπὶ πλείστον ἐξαριέσαι· ἢ τε Διουῖα ἀηολοκώσασθαι καὶ τὴν τοῦ Καίσαρος ἰσχύν, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ κρητήσιν ἐμελλε. Narrat ad a. 717.

illas] Ita emendandum judicavit Burm., post Lips. qui suaserat *eas*, vulg. *alias*. Edidit ante me Wolfius.

Caesarum aede] Veneris Genitricis templum intelligit Torrent. Id, puto, auctor suo nomine appellasset, ut aliis locis. Pantheon aliquod Caesarum fuisse videtur, de cujus situ et conditore nihil constat, neque multum refert, talia explorasse.

nullo gradu — domum] Contra *Plut.* Galb. 3. ἦν δέ τι καὶ Διβία, τῆ Καίσαρος γυναικί, κατὰ γένος προσηκῶν ὁ Γάλλος, καὶ διὰ τοῦτο, Διβίας παρασχούσης, ὑπατος ἐν Παλατίῳ προήλθε. Sed eam cognationem, haud dubie a noverca Galbae, Livia Ocelli-

sed haud dubie nobilissimus, magnaque et veteri pro-
sapia, ut qui statuarum titulis PRONEPOTEM se
Q. CATULI CAPITOLINI semper adscripserit;
Imperator vero etiam stemma in atrio proposuerit,
quo paternam originem ad Jovem, maternam ad Pa-
siphæam Minois uxorem referret. [3] Imagines et
elogia universi generis exsequi longum est: familiae
breviter attingam. Qui primus Sulpiciorum cogno-
men Galbae tulit, cur, aut unde traxerit, ambigi-
tur. Quidam putant, quod oppidum Hispaniae, fru-
stra diu oppugnatum, illitis demum galbano facibus
succenderit: alii, quod in diuturna valetudine gal-
beo, id est, remediis lana involutis, assidue utere-
tur: nonnulli, quod praepinguis fuerit visus, quem
galbam Galli vocent; vel contra, quod tam exilis,

na, deducendam (v. c. 5.) jure Noster ad Caesarum domum non
refert.

nobilissimus] Tac. H. 1, 49. „vetus in familia nobilitas;
magnae opes.“ Plut. l. c. μέγα ἔχων εὐγενείας ἀξίωμα, τὸν Σε-
ρουῖων οἶκον, αὐτὸς ἐφρόνει μείζον ἐπὶ τῇ Κάλου συγγενείᾳ, πρω-
τεύσαντος ἀνδρὸς ἀρετῇ καὶ δόξῃ τῶν κατ' ἑαυτὸν, εἰ καὶ τὸ δύνα-
σθαι μᾶλλον ἐκὼν ἐτέρους παρήκειν. De *Catulo Capitolino* v. supra
Caes. 15., de cognationis ratione mox c. 5.

maternam ad Pasiphaëam] unde de alio Galba *Silius* 8, 472.

„Huic genus orditur Minos, invisaque tauro

Pasiphaë, clarique dehinc stant ordine patres.“

N. I. Torrentius delendam ducit vocem *maternam*, scribendum-
que: *pat. originem ad Mincem ac Pasiphaëam* sequi., mutatione
nescio an arbitraria. Ceterum ad hanc originem a Minois, ma-
rium domitoris, uxore recte refert Fabric. sigillum Galbae, de
quo *Dio* 51, 3. οὗτος προγονικῶ τινι σφραγίσματι, νύνα ἐν πρώρας
νεῶς προκύπτουσα ἔχοντι, ἐνόμισεν, ubi supple *χρησασθαι* ex prae-
cedenti ἔχρησατο, ne offendaris insolentiori usu verbi νομίζειν.

cognomen Galbae] Haud juvat, cum Suetonio descendere
ad inutilem de cognominis ratione disquisitionem. Maxime
probabilis Burmanni est sententia, barbarum nomen censentis,
e lingua Celtica in Romanam deductum, quum *Liv.* 23, 26.
Galbum v. *Galbam*, nobilem Carpesiorum ducem, nominet.
Haesisse igitur videtur Sulpicio cuidam ex insigni victoria, in
Hispania de aliquo Galba parta.

vocent] Id servandum, quoniam aliorum sententiam refert

quam sunt animalia, quae in aesculis nascuntur, appellanturque *galbae*. Familiam illustravit Servius Galba consularis, temporum suorum et eloquentissimus: quem tradunt, Hispaniam ex praectura obtinentem, XXX Lusitanorum milibus perfidia trucidatis, Viriathini belli causam exstitisse. Ejus nepos, ob repulsam consulatus infensus Julio Caesari, cujus legatus in Gallia fuerat, conspiravit cum Cassio et Bruto: propter quod Pedia lege damnatus est. Ab hoc sunt Imperatoris Galbae avus et pater. Avus clarior studiis, quam dignitate: non enim egressus praecturae gradum, multiplicem nec incuriosam hi-

auctor, ipse linguae Gallicae sine dubio ignarus. Alia res est in *nascuntur et appellantur*, ubi de re sibi nota loquitur, et vocabulo Latino. Monuerunt hoc jam Oudend. et Wolfius contra Ernest., injuria revocantem *vocant*.

Serv. Galba consularis] Consul cum L. Aurelio Cotta a. U. 610. (609.), non cum M. Aemilio Scauro, ut Ernest. in *Clav. Cicer.* v. *Pigh. Annal.* T. II. p. 466. — Loca Ciceronis de ejus eloquentia enumerata vide ab Ernest. l. c.

quem tradunt — exstitisse] A. U. 604. v. *Appian.* Hispan. 59, 60., quem, injuria Torrentius ad n. l. dicit, Lucullo factum id tribuere videri, neglectis, quibus a Lucullo ad Galbam transit Appianus, verbis c. 59. ἐπὶ τῷ δὲ καὶ ὁ Γάλλος ἐπὶ Σάτερρα sequ., ac taxavit jam Schweighaeus. l. c. errorem Torrentii, eundemque Fabricii ad *Oros.* 4, 21. cf. et *Valer. Max.* 9, 6, 2, qui *septem tantum millia* a Galba partim trucidata, partim vendita dicit, ut corruptus ferè in Suetonio numerus videatur, certe nimius. — Plura v. apud Pitiscum ad n. l. et Duker. ad *Liv.* epit. 49.

ob repulsam consulatus] *Hirtius* B. Gall. 8, 50. ereptum *Serv. Galbae consulatum* dicit, quod *Caesari conjunctus et familiaritate et necessitudine legationis fuisset*, unde duplicem repulsam Galbam tulisse, statuit *Ruben. Elect.* 1, 27., priorem, de qua *Hirtius*, inimicis *Caesaris*tribuendam, alteram *Caesare* Dictatore, de qua *Suetonius* n. l. Id. confirmari videtur verbis *Nostri*: „cujus legatus — fuerat.“ Memoratur autem hic Galba saepius in commentariis *Caesaris*, ut 3, 1. sequ. et *Dion.* 39, 4.

conspiravit] Nominatur inter conjuratos ab *Appian.* Civ. 2, 113. *Cicero* Phil. 15, 16. fortissimum et constantissimum civem dicit. Ejus epistola est ad *Ciceronem* de proelio Mutinensi, in collectione libri X. trigesima. De lege *Pedia* v. *Neron.* 3.

storiā edidit. Pater consulatu functus, quamquam brevi corpore, atque etiam gibber, modicaeque in dicendo facultatis, causas industrie actitavit. Uxores habuit Mummiā Achaicā, neptem Catuli, proneptem L. Mummi, qui Corinthum excidit; item Liviam Ocellinā, ditem admodum et pulcrā: a qua tamen nobilitatis causa appetitus ultro existimatur, et aliquanto enixius, postquam subinde instanti vitium corporis secreto posita veste detexit, ne quasi ignarā fallere videretur. Ex Achaica liberos, Cajum et Servium, procreavit. Quorum major Cajus attritis facultatibus Urbe cessit: prohibitusque a Tiberio sortiri anno suo proconsulatum, voluntaria morte obiit. [4] Serv. Galba Imperator, M. Valerio Messala, Cn. Lentulo, Consulibus natus est, VIII.

Pater cons. functus] C. Sulpicium Galbam intelligit Torrennius, Consulem a. U. 775. cum Haterio Agrippa, quem tamen fratrem, non patrem Imperatoris esse putat *Pigh. Ann. T. III. p. 552. v. proxime notandā.*

quamquam — gibber] *Macrob. 2, 4.* „informe gibbo corpus“ ei fuisse, et c. 6. „eloquentia clarum“ dicit, „sed quem habitus corporis destrueret.“ Idem Augusti et M. Lollii in eum jocos servavit et Orbili Grammatici. cf. *Gramm. c. 9. Pro quamquam al. quāquam, e contempdio scribendi.*

volunt. morte obiit] *Tac. A. 6, 40, ad a. 789.* „C. Galba consularis et duo Blaesi voluntario exitu cecidere; Galba, tristibus Caesaris literis provinciam sortiri prohibitus sequ.“ ubi cum consularis dicatur, verior videtur sententia eorum, qui a. 775. hunc, non patrem Imperatoris, Consulem fuisse existimant.

M. Valerio Messala] s. Messalino. v. elench. Consulum ante *Dionis l. 55.* Fuere hi Consules a. U. 751., quem vere annum Galbae natalem fuisse, colligas etiam ex *Dion. 56, 29.* ubi Kal. Jan. a. 767. togam virilem sumpsisse dicitur, quibus decimum sextum (non septimum, ut Reimar. ad *Xiphil. 64. init.*) vitae annum agebat. Repugnat autem oraculum Delphicum, (Neron. 40.) quo septuagesimum tertium annum Nero cavere jubebatur, ab omnibus de Galba intellectum, qui anno mortis Neronis s. U. 821. nonnisi septuagesimum agere poterat, natus 751., et consensus scriptorum, qui tertio et septuag. aetatis anno eum perisse, uno ore affirmant (v. infra ad c. 23.), quum tamen, mense Januario a. 822. interfectum eum esse, constet. Nihil restat ad

Kalendas Januarii, in villa colli superposita, prope Terracinam, sinistrorsus Fundos petentibus. Adoptatus a noverca sua, Livium nomen et Ocellae cognomen assumpsit, mutato praenomine. Nam et Lucium mox pro Servio usque ad tempus imperii usurpavit. Constat, Augustum puero adhuc, salutanti

removendam difficultatem, nisi ut oraculum ipsum vel, dum ore tradebatur, corruptum, vel violenta interpretatione ad Galbam relatum, occasionem dedisse errori de septuaginta tribus vitae annis dicamus, in quo indagando et refutando magnae etiam diligentiae scriptores, ut Suetonius, fortasse prae nimia religione elaborare noluerint. Ceterum cf. Oudend. ad n. l. et Reimar. ad *Xiphil.* 64, 1. et 6. ubi nobiscum facere videtur.

superposita] Al. *supposita*. Eodem librorum errore Aug. 31. *Jano suppositus erat pro superposuit.*

Livium nomen] Ita edidi, quoniam cod. Salon. *Liviam* vitiose exhibet. Al. *Livia*, quod recte Oudend. refert ad praeced. *a noverca sua*, suppleto ad nomen vel *Livii*, vel *Livium*. Al. *Livii*, puto ex emendatione. Pro *Ocellae* al. *Ocellare*, quod praeplicet. Non enim *Ocellam*, sed *Ocellum* cognominatum existimo, et facilis fuit ab adjectivo *Ocellare* ad genit. *Ocellae* lapsus.

Augustum puero adhuc] Si *puero adhuc* praedictum, Augusti vocem fuisse, ob temporis rationem necesse est. Reliqui scriptores omnes Tiberio praesagium illud tribuunt. *Tac.* A. 6, 20. „Non omiserim praesagium *Tiberii* de Serv. Galba, *tum Consule* (a. 786.); quem accitum et diversis sermonibus pertentatum, postremo Graecis verbis in hanc sententiam allocutus: *Et tu, Galba, quandoque degustabis imperium*, seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldaeorum artis sequi.“ *Dio* 57, 19. οὕτω τὸ πεπωρωμένον ἐνάστω τῶν πρώτων καὶ ἐξήταζε καὶ ἠπίστατο (*Tiberius*), ὡςτε καὶ τῷ Γάλβῳ τῷ μετὰ ταῦτα αὐταρχήσαντι ἀπαντήσας, γυναῖκα ἐγγεγυρημένῳ, εἰπεῖν ὅτι· Καὶ σύ ποτε τῆς ἡγεμονείας γεύσῃ, et ex eodem *Xiphil.* 64, 1. οὕτω μὲν οὖν ὁ Γάλβας αὐτοκράτωρ ἀπεδείχθη, ὡςπερ περ προεῖπε μὲν αὐτῷ καὶ ὁ Τιβέριος, Φήσας ὅτι καὶ αὐτὸς τῆς ἡγεμονείας παραγεύσεται. *Joseph.* denique *Antiqu.* 18, 6, 9. Γάλβαν οὖν ποτε θεασάμενος (*Tiberius*) ὡς αὐτὸν εἰσιόντα, Φησὶ πρὸς τοὺς ἐπιτηδαιοτάτους αὐτῷ, ὡς παραγένειτο ἀνὴρ τῇ Ῥωμαίων ποτὲ τιμησόμενος (an τιμηθισόμενος) ἡγεμονία. Videtur accuratissimus Suetonius, qui duplex, quod fama ferebat, praesagium, et Augusti de puero, et repetitum a Tiberio de viro et Consule, conjunxit, additis, quae singularia erant Tiberio. Ceterum cf. Lips. et Ern. ad *Tac.* l. c. Pro παρατρέψῃ n. l. alii

se inter aequales, apprehensa buccula dixisse, καὶ σὺ, τέκνον, τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρέωξῃ. Sed et Tiberius, quum comperisset, imperaturum eum, verum in senecta: *Vivat sane*, ait, *quando id ad nos nihil pertinet*. Avo quoque ejus fulgur procuranti, quum exta de manibus aquila rapuisset, et in frugiferam quercum contulisset, responsum est, summum, sed serum, imperium portendi familiae. Et ille irridens, *Sane*, inquit, *quum mula pepererit*. Nihil aequae postea Galbam tentantem res novas confirmavit, quam mulae partus: ceterisque ut obscœnum ostentum abhorrentibus, solus pro laetissimo accepit, memor sacrificii, dictique avi. Sumta virili toga, somniavit Fortunam dicentem, *stare se ante fores defessam, et nisi ocius reciperetur, cuicumque obvio praelae futuram*. Utque evigilavit, aperto atrio, simulacrum aeneum Deae, cubitali majus, juxta limen invenit: idque gremio suo Tusculum, ubi aestivare consuerat, avexit, et in parte aedium consecratum, menstruis deinceps supplicationibus et per-

παραγύση, quod e Dione translatum videtur pro glossemate. In plerisque, ut assolet, verbum misere est corruptum.

ad nos nihil pertinet] Dio 57, 19. ἐφείσατο αὐτοῦ, ὡς μὲν ἐγὼ δοκῶ, ὅτι καὶ τοῦτ' αὐτῷ εἰμαρμένον ἦν· ὡς δ' αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι καὶ ἐν γῆρα καὶ μετὰ πολὺ τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀρξοί.

fulgur procuranti] v. Senec. Nat. Quaest. 2, 33. sequ. qui c. 35. expiationes procurationesque conjungit.

postea — mulae partus] in Hispania, ut diserte Xiphil. 64, 1. ubi: ἡμίονός τε ἔτεκεν, ὅπερ αὐτῷ σύμβολον τοῦ κράτους εἶσθαι ἐτεθέσπιστο. De mulae partu, obscœno h. e. foedo tristive prodigio, v. Plin. 8, 44. (69.) et ibi Harduin., et quos excitat Reimarus ad Xiphil. l. c.

Sumta vir. toga] Secundum Dion. 56, 29. Kal. Januar. a. U. 767.

somn. Fort. dicentem] Non memorato tempore somnii, idem Xiphil. 64, 1. τὴν Τύχην ἔδοξεν αὐτῷ λέγειν, ὅτι χρόνον ἤδη συχρῶν αὐτῷ παραμένοι, καὶ ὅτι οὐδεὶς αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσδέχοιτο· καὶ δὴ ἐὰν ἐπὶ πλείον εἰρχθῆ, πρὸς ἕτερόν τινα μεταστήσεται.

vigilio anniversario coluit. Quamquam aetate nondum constanti, veterem civitatis exoletumque morem, ac tantum in domo sua haerentem, obstinatissime retinuit, ut liberti servique bis die frequentes adessent, ac mane salvere, vesperi valere sibi singuli dicerent. [5] Inter liberales disciplinas attendit et juri. Dedit et matrimonio operam: verum, amissa uxore Lepida, duobusque ex ea filiis, remansit in coelibatu, neque sollicitari ulla conditione amplius potuit, ne Agrippinae quidem, viduatae morte Domitii, quae maritum quoque adhuc, necdum coelibem, Galbam adeo omnibus sollicitaverat modis, ut in conventu matronarum correpta jurgio, atque etiam manu pulsata sit a matre Lepidae. Observavit

pervigilio] forte ea ipsa nocte, qua invenerat simulacrum. Müller.

Quamquam aetate] In plerisque est *autem post quamquam*, h. l. prorsus ineptum, quum nullus sequentium nexus sit cum superioribus. Auctoritate Mss. omisere Burm. Oudend. Ernest.

Inter — et juri] Assentiri nequeo Cel. Wolfio, cui haec displicent ut abrupte interjecta. Inserit auctor, sed brevius, quoniam nihil scripti reliquit Galba, ut superiores Imperatores, quid egerit inde ab aetate virili s. sumta toga usque ad matrimonium.

Lepida] Patrem quum auctor significare neglexerit, vanae sunt et erunt de hac Lepida virorum doctorum quaestiones.

necdum coelibem] E glossa judicant haec verba intrusa, vel damnant, ut molestam tautologiam. Verum condonanda ea cum *Walthero* Obsery. p. 27. puto scriptori, quum optimo cuique talia excidant, maxime ubi novo vocabulo interdicitur vis orationis, ut h. l. indignantem vides turpi feminae. Apte etiam comparat *Walther*. Neron. 7. „*Tener adhuc, necdum matura pueritia.*“ Mutatione Oudendorp. *necdum coelibem*, non video, quid proficias.

in conventu] Ita ex Memm. et optimo quoque cod. Oudend. et Ernest. Vulg. *inter conventum*, quod cum Dukero ad *Flor.* 2, 6, 41. defendit Burmann. Sed *inter*, ubi est pro *in*, semper duo vel loca, vel tempora ponit, quae conjunguntur hoc vocabulo, quod valet in sententiis: *inter coenam*, *inter ceremonias* et similibus, quas voc. *dum* et verbo circumscribi posse, ostendit Oudend. v. etiam, quae notavit Ernestius.

ante omnes Liviam Augustam: cujus et vivae gratia plurimum valuit, et mortuae testamento pacne ditatus est: sestertium namque quingenties quum praecipuum inter legatarios habuisset, quia notata, non perscripta erat summa, herede Tiberio legatum ad quingenta revocante, ne haec quidem accepit. [6] Honoribus ante legitimum tempus initis, Praetor commissione ludorum Floralium, novum spectaculi genus, elephantos funambulos, edidit; exin provinciae Aquitaniae anno fere praefuit: mox consulatum

sestertium — accepit] Wolf. plura in h. l. mendosa judicat, et bonos codd. prope evidentem facere emendationem, quam in textu posuerit. Sed immemor notulae, reliquit textum, qualem superiores editores et nos reddidimus. Num forte ad cod. Memm. fidem scripturus erat: *Sestertium namque quingenties praecipuum inter legatarios habuit. Sed quia sequi? Sed vulgatus textus ob ipsam breviter Suetoniam mihi videtur, et omnia clara, modo partic. revocante intellexeris ἀριστικῶς pro: quum revocasset.* Saepius enim Noster, Graecam breviter aemulans, quam impedit in Latinis participiorum penuria, praesentis participio nititur pro perfecto, v. c. Caes. 65. *admonens pro κελύσας*, et alibi. In reliquis nota: *praecipuum* sc. *legatum* prae reliquis *legatariis*, in quo latet illud vocabulum. Deinde *notata* summa est signo numeri D significata, non literis *perscripta* (*durch das Zahlzeichen ausgedrückt; nicht. ausgeschrieben*), in qua re nunc etiam in instrumentis pecuniariis justam cautionem adhibemus ob corruptelae vel falsae interpretationis periculum. Denique minuendam plerique duxere summam, et scribendum *quinquagies* et mox *quingenta*, quod non absonum videtur, quamquam cavendum est, ne Romanas divitias ex nostra paupertate aestimemus.

Praetor] Ex instituto Augusti, ut recte notat Ernèst., de quo *Dio* 54, 2. *τοῖς στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας προσέταξεν, ἐκ τοῦ δημοσίου δίδασθαι τι αὐτοῖς κελύσας.* *Florales ludos* a L. Sejano Praetore editos narrat *Dio* 58, 19. Plura de his ludis, III. Kal. Maj. quotannis celebrari solitis, v. apud *Rosin.* Ant. R. 5, 15.

eleph. funambulos] quos jam invenimus Neron. ix.

Aquitaniae — praefuit] A. 784. Tiberio V. et L. Aelio Sejano Coss., ut statuit *Pigh.* Ann. T. III. p. 559.

consulatum] cum L. Cornelio Sulla a. 786. — *Plut.* Galb. 3. *Διβίας παρασχούσης, ὑπατος ἐν Παλατίῳ προήλθε.* *Ordinarii Con-*

per sex menses ordinarium gessit. Evenitque, ut in eo ipse Cn. Domitio, patri Neronis, ipsi Salvius Otho, pater Othonis, succederet, velut praesagium insequentis casus, quo medius inter utriusque filios existit Imperator. A Cajo Caesare Gaetulico substitutus, postridie quam ad legiones venit, sollemni forte spectaculo plaudentes inhibuit, data tessera, *ut manus paenulis continerent*. Statimque per castra jactatum est,

Disce, miles, militare, Galba est, non Gaetulicus. Pari severitate interdixit commeatus peti. Veteranum ac tironem militem opere assiduo corroboravit: matureque barbaris, qui jam in Galliam usque proruperant, coercitis, praesenti quoque Cajo talem et se et exercitum approbavit, ut inter innumeras con-

sules erant, qui Kal. Jan. magistratum auspicantes nomen anno dabant. Opponuntur *suffecti*.

Cn. Domitio] *Cnejum* praenomen cum Ernestio e Neron. 1. et Fastis posui pro *Lucio*. Otho in multis vitiose *Silvius* v. *Sylvius* dicitur.

Gaetulico] Restituit hoc nomen *Turneb.* Advers. 5, 2. et 24, 41., quum libri nil nisi corrupta exhibeant. Diximus de *Gaetulico* ad Calig. 3. et Claud. 9. Galbae imperium in Germania memorant *Dio* 60, 3. ad a. 794. τούτω τῷ ἔτει ὁ Γάλβας ὁ Σουλπίκιος Χάττους ἐκράτησε. *Plut.* l. c. λέγεται δὲ καὶ στρατεύματος ἐν Γερμανίᾳ καλῶς ἀρξῆαι. *Tac. H.* 1, 49. „dum vigeat aetas, militari laude apud Germanias floruit.“ Substitutum Gaetulico a. U. 792. Cajo II. et L. Apronio Coss., censet *Pighius* A. T. III. p. 568.

data tessera] Int. per libellum, ut loquitur *Tib. c.* 13. *Wolf.*

Disce, miles] Versus, quales legimus *Caes.* 51. et 80., tam parum metro adstrictos, ut h. etiam l. non admittenda videatur emendatio *Dorvillii*: *Galba, non Gaetulicus* st, quae ex parte mēdetur numeris. Antea *Sext. Aurelius* *Epit.* c. 6.: „Disce militare, miles sequi.“

Veteranum ac tironem] Vanas sunt suspiciones de corruptela loci *Burmanni* et *Oudend.* Emolliverat totum exercitum Gaetulicus, „effusae clementiae, modicus severitate“ ut *Tac. A.* 6, 30., unde universa medela opus.

praesenti quoque Cajo] v. *Calig.* 43. *Dio* 59, 21.

tractasque ex omnibus provinciis copias, neque testimonium, neque praemia ampliora ulli perciperent: ipse maxime insignis, quod campestem decursionem scuto moderatus, etiam ad essedum Imperatoris per viginti passuum millia cucurrit. [7] Caede Caji nunciata, multis ad occasionem stimulantibus, quietem praetulit. Per hoc gratissimus Claudio, receptusque in cohortem amicorum, tantae dignationis est habitus, ut, quum subita ei valetudo, neque adeo gravis, incidisset, dilatus sit expeditionis Britannicae dies. Africam Proconsule biennio obtinuit, extra sortem electus ad ordinandam provinciam, et intestina dissensione et barbarorum tumultu inquietam. Ordinavitque magna severitatis ac justitiae cura, etiam in parvulis rebus. Militi, qui per expeditionem artissima annona residuum cibariorum tritici modium centum denariis vendidisse arguebatur, vetuit, simul atque indigere cibo coepisset, a quoquam opem ferri: et is fame extabuit. At in iure dicendo, quam de proprietate jumentis quaereretur, levibus utrinque argumentis et testibus, ideoque difficili conjectura veritatis, ita decrevit, ut ad lacum, ubi adaquari solebat, duceretur capite involuto, atque ibidem revelato, ejus esset, ad quem sponte se a potu recepisset. [8] Ob res, et tunc in Africa, et olim in Germania gestas, ornamenta triumphalia accepit, et sacerdotium triplex, inter Quindecimviros sodalesque Titios,

ad essedum — cucurrit] v. notata ad Calig. 26.

expeditionis Britann.] v. Claud. 17.

Africam] Tac. H. 1, 49. „Pro Consule Africam moderate — continuit.“ Plut. Galb. 3. λέγεται — καὶ Διβύης ἀνθύπατος γενόμενος οὐν ἐλίγοις ἐπαινεῖσθαι. De forma *Proconsule* v. notata ad Caes. 54. Ad M. Vinicium II. et M. Statilium Corvinum (a. U. 798.) proconsulatum ejus refert Pighius Ann. T. III. p. 575.

Quindecimviros] v. ad Gaes. 79. De *sodalibus Titius* v. Tac. A. 1, 54. „Idem annus novas caerimonias accepit, addito sodalium Augustalium sacerdotio; ut quondam *T. Tattius* retinendis Sabinorum sacris *sodales Titios instituerat*“ immemor sui, vel

item Augustales, cooptatus: atque ex eo tempore prope ad medium Neronis principatum in secessu plurimum vixit; ne ad gestandum quidem unquam aliter iter ingressus, quam ut secum vehiculo proximo decies sestertium in auro efferret, donec in oppido Fundis moranti Hispania Tarraconensis oblata est. Acciditque, ut, quum provinciam ingressus sacrificaret intra aedem publicam, puero e ministris, aeram tenenti, capillus repente toto capite canesceret.

alium, ut videtur, auctorem secutus Hist. 2, 95. ubi: „Augustalium sacerdotium, ut *Romulus Tatius regi*, ita Caesar Tiberius Juliae genti sacraavit.“ cf. *Rosini* Ant. Rom. 3, 14. De *sodalibus Augustalibus* praeter *Taciti* loc. cit. v. quae diximus ad Claud. 6.

ad gestandum] passive, ut *Sallust.* Jug. 62. „quum ipse *ad imperandum* Tisidium vocaretur“ ubi v. *Cortius*, cum magna tamen cautione legendus, quoniam multa exempla more suo attulit, ad rem nihil facientia, diversisque prorsus generis, ut omnia primo loco posita usque ad *Cic.* ep. 9, 25., a quo meliora incipiunt. Ceterum Suetonius non insolentiori dicendi modo in eo utitur, quam cum *praetervehens* passive dicit, id quod saepius facit. v. ind. — Mox *aliter* addidi, quod codex Ursin. habebat, cum *Rob. Steph.*, *Graev.*, *Oudend.*, et quod, omisso illo, *nisi* sequi debebat, non *quam*, ut recte monet *Oudend.*, et quod sequens *iter*, cur exciderit ejusdem soni vox, clarissime docet. Alii voc. *iter* ejiciendum censuerunt, ortum existimantes ex *aliter*, et *ingressus* cum *Lipsio* Misc. cent., III. ep. II. mutandum in *egressus*.

vehiculo proximo] h. e. lecticam, qua gestabatur, proxime sequenti, quod non viderunt, qui cum *Torrentio* ineptissime scribendum duxere: *e proximo* sc. loco, sensus loci prorsus ignari.

Hispania — oblata est] *Plut.* Galb. 5. ἐπέμψθη δ' ὑπὸ Νέρωνος Ἰβηρίας ἀρχῶν, οὐκ ἔτι δεῖ διδαγμένου φοβεῖσθαι τοὺς ἐν ἀξιώμασι μεγάλοις τῶν πολιτῶν. ἐπεινῶν δὲ καὶ φύσει δοκοῦντι πρᾶψ γεγονέναι προσετίθει πίστιν εὐλαβείας τὸ γῆρας. *Tac.* Hist. 1, 49. „jam senior ceteriorem Hispaniam pari justitia continuit.“ Adiit Hispaniae imperium a. U. 814., ut patet etiam ex initio sequ. cap. cf. *Pigh.* Tom. III. p. 595.

Acciditque — canesceret] *Xiphil.* 64, 1. παῖς λιβανωτῶν αὐτῶν θύοντι προσφέρων, πολὺς ἐξαίφνης ἔφυσε, καὶ οἱ μάντις, τὴν τοῦ νεωτέρου ἀρχὴν πρὸς τὸ γῆρας αὐτοῦ μεταστήσεσθαι, ἔφησαν.

Nec defecerunt, qui interpretarentur, significari rerum mutationem, successurumque juveni senem, hoc est, ipsum Neroni. Non multo post in Cantabriae lacum fulmen decidit: repertaeque sunt duodecim secures, haud ambiguum summi imperii signum. [9] Per octo annos varie et inaequaliter provinciam rexit. Primo acer, vehemens, et in coercendis quidem delictis vel immodicus. Nam et nummulario, non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, mensaeque ejus affixit, et tutorem, quod pupillum, cui substitutus heres erat, veneno necasset, cruce affecit: implorantique leges, et civem Romanum se testificantem, quasi solatio et honore aliquo poenam levaturus, mutari, multoque praeter ceteras altiore et dealbatam statui crucem jussit. Paulatim in desidiam segnitiamque conversus est, ne quid materiae praeberet Neroni, et, ut dicere solebat, *quod nemo rationem otii sui reddere cogeretur*. Carthagine nova conventum agens, tumultuari Gallias comperit, Legato Aquitaniae auxilia implorante. Supervenerunt et Vindicis literae, hortantis, *ut humano*

Per octo annos] ab a. U. 814. usque ad 821., annumerato more Rom. anno, quo adiit provinciam, et quo decessit. Etiam *Plut. Galb. 4.* καὶ γὰρ ἤν ἤδη συνήθης, ἔτος ἑγούσων ἐκεῖνο τὴν ἀρχὴν ἔχων, ἐν ᾧ Ἰούνιος Οὐίνδιξ ἐπανάστη Νέρωνι.

imploranti — testificantem] cf. *Cicer. Verr. 5, 57, 62, 65. al.*

Superven. et] Interpunxerunt post *implorante*, et e codd. restituerunt et post *superv.* Oudend. et Ern., quum in vulg. legas: *comperit. Legato Aquit. auxilia implorante, superv. Vindicis literae sequi. Plut. Galb. 4.* λέγεται μὲν οὖν καὶ πρὸ τῆς ἐμφανοῦς ἀποστάσεως γράμματα πρὸς αὐτὸν ἀφίεσθαι παρὰ τοῦ Οὐίνδικος, οἷς μὴτε πιστεῦσαι, μὴτε μνησθαι καὶ κατεπεῖν sequi. Μοκ: ἀλλ' ἐπειδὴ λαμπρῶς τὸν πόλεμον ἐκθίνας ὁ Οὐίνδιξ ἐγραφε τῷ Γάλβῳ παρακαλῶν ἀναδέξασθαι τὴν ἡγεμονίαν, καὶ παρασχεῖν αὐτὸν ἰσχυρῶ σώματι ζησοῦντι κεφαλὴν ταῖς Γαλατίαις, δέκα μυριάδας ἀνδρῶν ἀπλισμένων ἐχούσαις, ἄλλας τε πλείονας ὀπλίταις δυναμέναις, προσέθηκε βουλὴν τοῖς φίλοις. *Xiphil. 83, 25.* οὐχ αὐτῷ δὲ τὴν ἀρχὴν πράττων ὁ Βίνδιξ, τὸν Γάλβαν τὸν Σερούϊον τὸν Σοιλπίκιον, ἐπεικειῖα τε καὶ ἐμπειρίᾳ πολέμων διατρέποντα, καὶ τῆς Ἰβηρίας ἀρχοντα, δυνάμει τε οὐ μικρᾷ ἔχοντα, εἰς τὴν ἡγεμονίαν προεχειρίσατο. Du

*generi assertorem ducemque se accommodaret. Nec diu cunctatus, conditionem, partim metu, partim spe, recepit. Nam et mandata Neronis de nece sua ad procuratores clam missa deprehenderat; et confirmabatur quum secundissimis auspiciis et ominibus, tum virginis honestae vaticinatione; tanto magis, quod eadem illa carmina sacerdos Jovis Cluniae ex penetrali, somnio monitus, eruerat, ante ducentos annos similiter a fatidica puella pronunciata. Quorum carminum sententia erat, *Oriturum quandoque ex Hispania Principem dominumque rerum.* [10] Igitur quum quasi manumissioni vacaturus conscendisset tribunal, propositis ante se damnatorum occisorumque a Nerone quam plurimis imaginibus, et adstante nobili puero, quem exsulantem e proxima Baleari insula ob id ipsum acciverat, deploravit temporum statum, consalutatusque IMPERATOR, *Legatum se Senatus ac populi Romani* professus est. Dein iustitio indicto, e plebe quidem provinciae legiones et auxilia conscripsit, super exercitum veterem legio-*

bitanti gravissimus inter amicos, ut rem susciperet, auctor fuit T. Vinnius, cujus verba vide apud *Plutarchum* l. c.

partim metu, partim spe] Ex more Suetonii *metu* refer ad: „nam et mandata — deprehenderat,“ *spe* ad auspicia, omnia, vaticinia, quae proxime enarrantur.

Cluniae] *Plut. Galb. 6.* Κολουίαν, Ἰβηρικὴν πόλιν, dicit, cujus loci aequae ac nostri inimemor fuit *Cellar. Geogr. A. 2, 1. p. 120.*

quasi manum. vacaturus] *Plut. c. 5.* ἐκ τούτου προγράμματι μὲν ἐδήλωσεν ὁ Γάλβας ἡμέραν, ἐν ἣ τὰς κατὰ μέρος ἐλευθερώσεις ἀποδώσει τοῖς δεομένοις· λαλιὰ δὲ καὶ φήμη προειπεσούσα πλῆθος ἀνθρώπων ἤστροιζε προσύμῳ ἐπὶ τὸν νεωτερισμὸν. οὐκ ἔφθη γοῦν Φανερώς ἐπὶ τοῦ βήματος γενόμενος, καὶ πάντες αὐτὸν ὁμοφώνως αὐτοκράτορα προσεῖπον. ὁ δὲ ταύτην μὲν εὐθὺς οὐ προσεδέξατο τὴν προσηγορίαν· κατηγορήσας δὲ τοῦ Νέρωνος, καὶ τῶν ἀνηρημένων ἀνδρῶν ὑπ' αὐτοῦ τοὺς ἐπιφανεστάτους ὀλοφυράμενος, ἀμολόγησεν, ἐπιδώσειν τῇ πατρίδι τὴν ἑαυτοῦ πρόνοιαν, οὔτε Καῖσαρ, οὔτ' αὐτοκράτωρ, στρατηγὸς δὲ συγκλητὸν καὶ δήμου Ῥωμαίων ὄνομαζόμενος.

nis unius, duarumque alarum, et cohortium trium: at e primoribus, prudentiaque et aetate praestantibus, velut instar Senatus, ad quos de majore re, quoties opus esset, referretur, instituit. Delegit et equestris ordinis juvenes, qui, manente anulorum aureorum usu, Evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum suum vice militum agerent. Etiam per provincias edicta dimisit, auctor singulis universisque conspirandi simul, et ut, qua posset quisque opera, communem causam juvarent. Per idem fere tempus in munitione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus est anulus opere antiquo, sculptura gemmae Victoriam cum tropaeo exprimente. Ac subiade Alexandrina navis Dertosam appulit, armis onusta,

legionis unius] Tac. H. 1, 6. „inducta *legione Hispana*“ et apud Eund. c. 16. Galba: „Nero, quem longa Caesarum serie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego *cum una legione*, sed sua immanitas, sua luxuria, cervicibus publicis depulere sequ.“ ubi v. Lips. et Ernest., qui trium, quae antea ibi fuerant, legionum numerum, pacata provincia, ad unam redactum, eamque sextam fuisse, ex Hist. 5, 16. docent.

man. anul. aur. usu] h. e. salvo Equitum Rom. jure.

Evocati] Dio 45, 12. τὸ τῶν Ἑρσικᾶτων ἢ Οὐσικᾶτων σύστημα, οὗς Ἀνακλήτους ἂν τις ἐλληνίσας, ὅτι πεπαυμένοι τῆς στρατείας ἐπ' αὐτὴν αἰσῖς ἀνεκλήθησαν, ὀνομάσειεν, et Ἀνακλήτους vere eos appellat 55, 24. v. de iis Fabric. ad l. c., et quos ad n. excitavit Pitiscus. Singulare hoc sub Galba fuisse militum genus, vetere tantum et honorifico nomine insignitum, res docet.

sculptura] Ita edidi cum Oudend., quamquam optimi codd. habent *sculptura*, ut mihi constarem, postquam illam formam exhibui Aug. 50. et Neron. 46. ad qu. l. v. notata. cf. Oudend. et Wolf. ad h. l.

Dertosam] Ita restituit corruptam lectionem Turneb. Advers. 24, 41. v. de hac urbe Cellar. 2, 1. p. 139. Rem narrat Xiphil. 64, 1. καὶ πλοῖα ὀπλων μεστὰ πρὸς Ἰβηρίαν ὑπ' αὐτὰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας (quibus Imperator designatus est) αὐτόματα, μηδεὶος ἀνθρώπων ἄγοντος αὐτά, προσωρμίσθη. — Ceterum ineptam mutationem Baleng. de prod. 1., corrigentis *subinde* in *sub id*, accinente Pitisco ad h. l., jam damnaverunt Duker. ad Flor. 2, 10., ubi exponitur de usu hujus particulae, et Oudend. ad n. l. Vide exemplorum copiam, in indice nostro exhibitam.

sine gubernatore, sine nauta ac vectore ullo: ut nemini dubium esset, justum piisque, et faventibus Diis, bellam suscipi; quum repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt. Alarum altera castris appropinquantem, poenitentia mutati sacramenti, destituere conata est, aegreque retenta in officio: et servi, quos, a liberto Neronis ad fraudem praeparatos, muneri acceperat, per angiportum in balineas transeuntem paene interemerunt, nisi cohortantibus invicem, ne occasionem omitterent, interrogatisque, de qua occasione loquerentur, expressa cruciatu confessio esset. [11] Accessit ad tanta discrimina mors Vindicis, qua maxime consternatus, destituitoque similis, non multum a fuit, quin vitae renunciaret. Sed supervenientibus ab Urbe nunciis, ut occisum Neronem, cunctosque in verba sua jurasse, cognovit; deposita LEGATI, suscepit CAESARIS appellationem. Iterque ingressus est paludatus, ac depen-

ex inopinato] Male de glossa et pleonasmo cogitat Ernest. *Repente* tempus significat, et *ex inopinato* rem, quae paene cuncta repente turbasset nemini exspectata.

paene interemerunt, nisi] ἀπεχρήσαντο ἂν, εἰ μὴ sequi. Injuria h. l. de Latinitate dictionis dubitant post exempla Caes. 52. et 58. ubi vide. cf. exempla a Casaubono allata.

mors Vindicis] qui, copiis suis ab exercitu Virginii Rufi ad Vesonitionem magna strage afflictis, idque invito duce, se ipsum interemit. *Xiphil.* 63, 24. *Plut.* 6. qui: Οὐίνδικος ἑαυτὸν ἀνελόντος ἐπὶ διςμυρίοις Γαλατῶν πεσοῦσι, διήλθε λόγος, ὡς βουλομένων πάντων ἐπὶ νίκη τοσαύτῃ τὸν Οὐεργίνιον ἀναδέξασθαι τὴν ἡγεμονίαν, ἢ πάλιν μεταβαλλομένων πρὸς Νέρωνα, τότε δὴ παντάπασι περίφοβος γενόμενος ὁ Γάλβας ἔγραψε τῷ Οὐεργίνιῳ, παρακαλῶν κοινοπραγεῖν καὶ διαφυλάσσειν ἅμα τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν Ῥωμαίοις· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν Φίλων εἰς Κολουναίαν, Ἰβηρικὴν πόλιν, ἀναχωρήσας, ἐν τῷ μετανοεῖν περὶ τῶν γεγονότων, καὶ ποθεῖν τὴν συνήθη καὶ σύντροφον ἀπραγμοσύνην μᾶλλον, ἢ πράττειν τι τῶν ἀναγκαίων, διέτριβεν.

nunciis] *Plut.* 7. prius libertinum quendam Siculum, cui postea *Marciani Iceli* nomen (v. c. 14.), et duobus diebus post T. Vinnium haec Galbae nunciasset, narrat.

Caesaris appell.] Primum Galbam *Caesaris* nomen, quod gen-

dente a cervicibus pugione ante pectus; nec prius usum togae recuperavit, quam oppressis, qui novas res moliebantur, Praefecto praetorii Nymphidio Sabino, Romae; in Germania, Fontejo Capitone; in Africa, Clodio Macro, legatis. [12] Praecesserat de eo fama saevitiae simul atque avaritiae: quod civitates Hispaniarum Galliarumque, quae cunctantius sibi accesserant, gravioribus tributis, quasdam etiam murorum destructione, punisset; et praepositos pro-

tilicium usque ad Neronem fuerat, publicum dignitatis et imperii fecisse, Ernest. jam notavit, citato *Joseph. Ant. Jud.* 3, 6, 2. qui, postquam de Pharaonibus et Ptolemaeis dixit: καὶ οἱ Ἑρωμαίων αυτοκράτορες, ἐν γενεῆς ἀπ' ἄλλων χρηματίζοντες ὀνομάτων. Καίσαρες καλοῦνται, τῆς ἡγεμονίας καὶ τῆς τιμῆς τῆς προσηγορίας αὐτοῖς θεμένως, ἀλλ' οὐχ, οἷς ὑπὸ τῶν πατέρων ἐκλήθησαν, τούτοις ἐπιμένοντες.

dependente — pugione] *Xiphil.* 64, 3. ὅτι δὲ ξίφος διὰ πάσης τῆς ὁδοῦ ἐξηρᾶτο, καὶ γέρον καὶ ἀσθενῆς τὰ νεύρα ὦν, καὶ πάνυ πολὺν γέλωτα ἀφλίσκανε. Scilicet verum Imperatorem ostendere se voluerat.

Nymphidio Sabino] *Tac. Hist.* 1, 5. „Miles urbanus — pro-nus ad novas res, scelere insuper Nymphidii Sabini Praefecti, imperium sibi molientis, agitur. Et Nymphidius quidem in ipso conatu oppressus sequ.“ Plurimus de huius hominis, de quo adeundus etiam *Tac. Ann.* 16, 72., superbia atque donatibus est *Plutarchi Galb.* 8. sequ. usque ad c. 14., quo in ipsis castris occisum narrat. *Xiphil.* 64, 2. vel negligentius in excerpto Dione est versatus, vel interciderunt quaedam in libris.

Fontejo Capitone] *Tac. H.* 1, 7. „Forte congruerat, ut Clodii Macri et Fonteji Capitonis caedes nunciarentur. Macrum, in Africa laud dubie turbantem, Trebonius Garucianus Procurator jussu Galbae; Capitonem in Germania, quum similia eoeptaret, Cornelius Aquinus et Fabius Valens, legati legionum, interfecerant, antequam juberentur.“ cf. *Plut.* 15. et *Xiphil.* l. c. — Ceterum Otho in oratione apud *Tac. H.* 1, 37. plures memorat a Galba occisos, Obultronium Sabinum et Cornelium Marcellum in Hispania, Betuum Chilonem in Gallia, Fontejum Capitonem in Germania, Clodium Macrum in Africa, Cingonium in via, Turpilianum in Urbe, Nymphidium in castris. v. etiam ad c. proximum.

avaritiae] De ea v. Reimar. ad *Xiphil.* 64, 2.

curatoresque supplicio capitis affecisset cum conjugibus ac liberis; quodque oblatam a Tarraconensibus e vetere templo Jovis coronam auream librarum quindecim conflasset, ac tres uncias, quae ponderi deerant, jussisset exigi. Ea fama et confirmata et aucta est, ut primum Urbem intravit. Nam quum classarios, quos Nero ex remigibus justos milites fecerat,

praepositos procuratoresque] Illi militiae praefecti (*Tac. II. 1, 56. Tribunos et Centuriones praepositos dicit, nos: Officiers*); *procuratores* fiscum Principis in provinciis curabant. v. ad *Claud. 12.* — *Tac. I, 6.* „Tardum Galbae iter et cruentum, interfectis Cingonio Varrone, Consule designato (de quo v. etiam *Plut. Galb. 14.*), et Petronio Turpiliano, Consulari. Ille, ut Nymphidii socius, hic, ut dux Neronis, inauditi atque indefensi, tanquam innocentes, perierant.“ cf. *Id. c. 37.* de quo loco proxime mentionem injeci, ubi occisi a Galba nominantur.

oblatam — coronam] Rejicula est, in qua commendanda valde laborat Ernest., lectio *ablatam*. Non de sacrilegiis rapinisque Galbae sermo est, sed de avaritia, quae sordidissima apparebat in conflando atque ad pondus exigendo dono. Oblata est corona fortasse in memoriam vaticinii, de quo *c. 9.*, et quod Hispani Principem ex patria sua profectum sibi gratulabantur. Ponderus autem (nam de hoc etiam quaerunt satis curiosi interpretes) scire poterat Galba vel ex tabula in templo suspensa, quae indicem continebat donariorum et ponderum, ut post Dorvillium censet Ernest., vel ex literis, quod magis credo, a Tarraconensibus dono adjunctis, ne a perferentibus frans fieret.

classarios] v. *Plut. Galb. 15.* qui: οὔτοι δ' ἦσαν, οὐς εἰς ἐν πᾶγμα ὁ Νέρων συλλοχίσας ἀπέφηνε στρατιώτας. *Xiphil. 64, 3.* parum accurate in excerpto Dione versatus esse videtur, dum τοὺς δορυφόρους τοῦ Νέρωνος illos dicit, ut monuit jam Reimar. ad *h. l.* *Tac. II. 1, 6.* „Introitus in Urbem, trucidatis tot millibus inermium militum, infaustus omine, atque ipsis etiam, qui occiderant, formidolosus.“ cf. *c. 37.* et *c. 31.* „Legionem classicae diffidebatur, infestae ob caedem commilitonum, quos primo statim introitu trucidaverat Galba.“ — Tumultuarii hi erant milites, quos Nero in extremo discrimine ex navis remigibusque collegerat, non confundendi cum justis militibus, Miseni atque Ravennae classibus impositis. Praeterea ex his ipsis a Nerone recens conscriptis magna pars, quae Romae remanserat, Galbae erga Neronianos crudelitatem evasit, (unde *Tac. 1, 7.* „remanente ea legione, quam e classe Nero conscripserat“ ubi statim post cae-

redire ad pristinum statum cogeret; recusantes, atque insuper aquilam et signa pertinacius flagitantes, non modo immisso equite disjecit, sed decimavit etiam. Item Germanorum cohortem, a Caesaribus olim ad custodiam corporis institutam, multisque experimentis fidelissimam, dissolvit, ac sine ullo commodo remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellae, juxta cujus hortos tendebat, proniorem. Illa quoque, verene an falso, per ludibrium jaclabantur, apposita lau-

dem illam de militibus Romae congregatis agit) et simul cum residuis ex casae *legionem classicam* efficiebat, quae postea, praetorianis adjuncta, Othonis partes amplectebatur, (*Tac.* 1, 51.) qui (*Tac.* 1, 87.) „reliquos caesorum ad pontem Milvium, et saevitia Galbae in custodia habitos, in numeros legionis composuit, facta et ceteris spe honoratoris in posterum militiae,“ et a Vitellio in Hispaniam missa dicitur ab Eod. 2, 67. — v. Reimar. ad *Xiphil.* 64, 5., qui plurimas de classariis difficultates expediit, et Oudend. ad n. 1.

aquilam — flagitantes] *Plut.* I. c. τότε παρόντος ἐμβεβαιώσασθαι τὴν στρατιάν, οὐτ' ἐφθῆναι τοῖς ἀπαντῶσιν, οὐτ' ἀκουσθῆναι παρίεσαν τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἐθορύβου βοῆ, σημεῖα τῶ τάγματι καὶ χώραν αἰτοῦντες. *Xiphil.* I. c. ἠξίου ἐν τῇ αὐτῇ στρατείᾳ φυλαχθῆναι, quod, manifestum est, non ad τοὺς θεοφόρους ibi nominatos pertinere, sed ad ἐρέτας, Xiphilini vel librisii errore omissos.

disjecit] *Plut.* ἐκείνου δ' ὑπεριθεμένου, καὶ πάλιν εἰπεῖν (ἀνέλθειν?) κελεύσαντος, ἀρήσεως σχῆμα τὴν ἀναβολὴν εἶναι φάσκοντες, ἡγανάκτου καὶ παρίεσαντο, μὴ φειδόμενοι βιῆς. ἐνίω δὲ καὶ τὰς μαχαίρας σπασαμένων, ἐκλέυσε τοὺς ἵππους ἐμβαλεῖν αὐτοῖς ὁ Γάλβας. ὑπέστη δ' οὐδεὶς ἐκείνων, ἀλλ' οἱ μὲν εὐθὺς ἀνατραπέτες, οἱ δὲ φεύγοντες διεφθάρησαν, οὐ χρηστον, οὐδ' αἰσίου ποιοῦντες τῶ Γάλβῳ τὸν οἰωνόν, εἰσίουτι διὰ πολλοῦ φόνου καὶ νεκρῶν τοσοῦτων εἰς τὴν πόλιν. *Xiphil.* καὶ ὅς τὰ μὲν πρῶτα ἀνεβάλετο, ὡς καὶ σκευόμενος περὶ τούτου· ὡς δ' οὐκ ἐπέβοντο, ἀλλ' ἐθορύβου, ἐφθηκε σφισι τὸ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν παραχρῆμα ἐς ἑπτὰκιςχιλίους (qui numerus jure incredibilis videtur Casaubono ad n. 1.) ἀπέθανον, οἱ δὲ καὶ μετὰ τοῦτο δεκατευθέντες.

Germanorem cohortem] v. Aug. 49. et Calig. 58.

Cn. Dolabellae] quem simul cum Othone et Pisone adoptionem Galbae ambiisse, auctor *Plutarch.* 23. *Incipitium Galbae* dicit *Tac.* H. 1, 88. et ab Othone custodiae datum, mox Vitellii jussu occisum 2, 63.

tiore coena ingemuisse eum; et ordinario quidem dispensatori, breviarium rationum offerenti, parapsidem leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisse; Cano autem choraulae, mire placenti, denarios quinque donasse, prolatos manu sua e peculiaribus oculis suis. [13] Quare adventus ejus non perinde gratus fuit: idque proximo spectaculo apparuit. Siquidem Atellanis notissimum canticum exorsis, *Venit io! Simus a villa*; cuncti simul spectatores consentiente voce reliquam partem retulerunt; ac saepius versu repetito egerunt. [14] Majore adeo et favore et auctoritate adeptus est, quam gessit, imperium; quam-

parapsidem] Al. *paropsidem*, sueta scribendi diversitate.

Cano — donasse] *Plutarch.* 16. Κάνου αὐλήσαντος αὐτῷ παρά δεῖπνον (ἀνρόαμα δ' ἦν ὁ Κάνος εὐδοκιμούμενον) ἐπαινέσας καὶ ἀποδεξάμενος, ἐκέλευσεν αὐτῷ νομισθῆναι τὸ γλωσσόκομον, καὶ λαβῶν χρυσοῦς τινάς, ἐπέδωκε τῷ Κάνῳ, φήσας, ἐκ τῶν ἰδίων, οὐκ ἐκ τῶν δημοσίων χαρίζεσθαι. *Xiphil.* 64, 2. tantam Galbae avaritiam fuisse dicit, ὥστε μὴδὲ δραχμὰς ἔστιν οἷς, ἀλλ' ὀβολοὺς χαρίζεσθαι.

Atellanis] h. e. auctoribus Atellanarum, de quibus v. ad Tiber. 45. Pro *exorsis* ante Beroaldum legebatur *exorsus*, haud dubie e vitio. Casaub. excidisse putabat *St*, silentii signum apud comicos, ante *venit*.

Venit io! Simus] In loco corrupto dubiaeque lectionis plurimorum secutus sum auctoritatem, atque *io* ita dolorem et indignationem significat, quem usum exemplis comprobant *Burm.* ad *Ovid.* A. A. 3, 742. *Fast.* 4, 447., *Barth.* ad *Stat.* *Theb.* 3, 211. et *Drakenb.* ad *Sil.* 5, 654. — *Jac. Gronov.* legere malebat: *venit ohe simus* sequ. — Mihi etiam praeplacet, quod post *Ant. Augustinum* commendavit *Muretus* V. L. 15, 11. et recepit *Oudendorp.*, probante *Wolfio*, ex lectione optimorum codd. corrupta *venitionesimus* erutum: *Venit io Onesimus a villa*, quoniam *Onesimus*, usitatum villicorum nomen, *parci* et *avari* significationem continet. Quamcunque lectionem receperis, sensus est facili. Referebant ad *Galbam*, qui in sec. xv, mox in Hispanica militia latuerat, saevum et avarum, quod in fabula dictum fuerat de homine rustico et sordido, cum magno suorum dolore in Urbem revertente; unde et *voce retulerunt* spectatores carmen, et *egerunt* h. e. histrionis, argumentum gestibus exprimentis, actionem (v. *Neron.* 39. de *Dato*) imitati sunt.

quam multa documenta egregii Principis daret: sed nequaquam tam grata erant, quam invisae, quae secus fierent. Regebatur trium arbitrio, quos una et in-

multa documenta egr. Principi.] Ad ea pertinent supplicia Neronianorum, de quibus v. *Plut.* 17. ἀπέτεινε τοὺς πονηροὺς, ἐν οἷς ἦν ὁ Ἡλείος, καὶ Πολύλειτος, καὶ Πατῖνος, καὶ Πατρόβιος. ὁ δὲ δῆμος ἐκρότει, καὶ δι' ἀγορᾶς αὐτῶν ἀγεμένω, ἐβίβη, καλὴν εἶναι καὶ Σεοφιλῆ πομπήν. *Xiphil.* 64, 3. τὸν μάλιστα Ἥλιον, καὶ τὸν Ναρκισσον, τὸν τε Πατρόβιον, καὶ τὴν Λουκίσταν τὴν Φαρμακίδα, καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἐπιπολασάντων, κατὰ τὴν πόλιν πᾶσαν δεδεμένους περιαχθῆναι, καὶ μετὰ τοῦτο κολασθῆναι ἐκέλευσε. καὶ ἐπὶ μὲν τούτοις ἐπηγεῖτο sequ. Ac plura laude digna recert laudatus jam a Reimaro ad l. c. *Zonaras* p. 571. C. τοὺς συκοφαντήσαντάς τινὰς ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας ἐκόλασε. καὶ οἱ δοῦλοι, οἱ κατὰ τῶν δεσποτῶν πράξαντες τι ἢ εἰπόντες, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐπὶ τιμωρίᾳ παρεδόθησαν. καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τινὲς κατὰ τοῦ Νέρωνος εἰλήφισαν, ἀπηγεῖτο. τοὺς γὰρ μὴν ὑπ' ἐκείνου φυγαδευσθέντας, ὡς ἡσεβηκότας τι εἰς αὐτόν, κατήγαγε, καὶ τὰ ὄσπ' αὐτῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων εἰς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον μετεκόμισε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀπεικαστήτησεν.

trium arbitrio] *Tac.* II. 1, 15. „Potentia principatus divisa inter *T. Vinium*, Consulem, et *Cornelium Laconem*, Praetorii Praefectum. Nec minor gratia *Ioclo*, Galbae liberto, quem amantibus donatum, equestri nomine *Martianum* vocitabant.“ *Xiphil.* 64, 2. οἱ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ πάμπολλα ἐπλημμέλουν, ὥστε καὶ εἰς ἐκείνον αὐτὰ ἀναφέρεσθαι. De *T. Vinio* v. *Vinnio* v. *Plut.* Galb. 7. 10. 12. ubi: ἦν δ' Ὀβίνιος ἀργυρίου μὲν ἐσχάτως καὶ παρ' ὄντινοῦν ἤπτων (*cupiditatis immensae*), ἐνοχος δὲ καὶ τοῖς περὶ γυναῖκας ἀμαρτήμασιν sequ. et 16. αὐτὸς μὲν ἠδύξει (*Galba*), φρόνον δὲ καὶ μίσος εἶχεν Ὀβίνιος, ὡς τοῖς μὲν ἄλλοις ἄτασιν ἀνελεύθερον παρέχων τὸν ἡγεμόνα καὶ μικρολόγον, αὐτὸς δὲ χρώμενος ἀσώτως, καὶ λαμβάνων πάντα καὶ πιπράσκων sequ. aliisque locis plurimis. v. etiam ad *Claud.* 32. Brevem vitae hominis historiam dat *Tac.* II. 1, 48. — De *Cornelio Lacone* v. *Plut.* 15. et 29. *Tac.* 1, 6. „Invalidum senem *T. Vinium* et *Cornelius Laco*, alter deterrimus mortalium, alter ignavissimus, odio flagitiorum (*Vinii*) oneratum, contemptu incertiae (*Laconis*) destruebant.“ Id. c. 26. „Multa erumpentis seditionis indicia per conscios oppressa; quaedam apud *Galbae* aures Praefectus *Laco* elusit, ignarus militarium animorum, consilii que quamvis egregii, quod non ipse afferret, inimicus, et adversus peritos pervicax.“ De *assessoribus* iudiciorum lege *Heinecc.* Ant. R. 4, 6, 9. — *Ioclus* denique *Plut.* 7. Σικελὸς ἀνὴρ

tra Palatium habitantes, nec unquam non adhaerentes, paedagogos vulgo vocabant. Hi erant T. Vinius, legatus ejus in Hispania, cupiditatis immensae: Cornelius Laco, ex assessore Praefectus praetorii, arrogantia socordiaque intolerabilis: libertus Icelus, paulo ante anulis aureis et Marciani cognomine ornatus, ac jam summae equestris gradus candidatus. His, diverso vitiorum genere grassantibus, adeo se abutendum permisit et tradidit, ut vix sibi ipse constaret: modo acerbior parciorque, modo remissior ac negligentior, quam conveniret Principi electo, atque illud aetatis. Quosdam claros ex utroque ordine viros, suspicione minima, inauditos condemnavit. Civitatem Romanam raro dedit: jura trium liberorum vix uni atque alteri; ac ne his quidem, nisi ad certum

ἀπελευθέρως dicitur, qui primus Galbae, periisse Neronem, ipsumque Imperatorem electum, nunciarit; quamobrem, ut Id. fin. cap. τῷ ἀπελευθέρῳ δαυτυλίου τε χρυσοῦς ἔδωκε, καὶ Μαρριανὸς Οὐίκελλος ἤδη καλούμενος εἶχε τὴν πρώτην ἐν τοῖς ἀπελευθέροις δύναμιν. v. Tac. 1, 13. quem locum supra excitavi, et c. 33. et 37. Quod autem *summae* (ita omnes Mss., primusque Casaub. ex uno Viteib. dedit *summi*) *equestris gradus* n. l. dicitur *candidatus*, id cum Ernestio aliisque de *praefectura praetorii* intelligo, non de *procuratore* cum Lipsio ad Tac. II. 1, 12., neque universe cum Casaub. de principatu inter Equites, cui obstat voc. *candidatus*, certum aliquem honorem significans. — De morte trium paedagogorum Galbae v. Tac. 1, 42. „Tit. inde Vinium invasere. — Ante aedem D. Julii jacuit, primo ictu in poplitem, mox ab Julio Caro, legionario milite, utrumque latus transverberatus.“ et c. 46. „Laco Praefectus, tanquam in insulam seponeretur, ab evocato, quem ad caedem ejus Otho praemiserat, confossus; in *Marcianum Icelum*, ut in libertinum, palam animadversum.“

Quosdam — condemnavit] post oppressum Nymphidium. Plut. 15. οἷτω τοῦ Νυμφιδίου καταστρέψαντος, ὁ Γάλλος κυθόμενος, καὶ τῶν συναμοτῶν αὐτοῦ κελεύσας ἀποθανεῖν, ὅσοι μὴ δι' αὐτὸν εὐθὺς ἀπέθανον, ἐν οἷς ἦν καὶ Κιγγώνιος, ὁ τὸν λόγον γράψας, καὶ Μισριδάτης ὁ Ποντικός, ἔδοξε μὴ νομίμως, εἰ καὶ δικάως, μηδὲ δημοτικῶς, ἀνηγορεύειν πρὸ κρίσεως ἄνδρας οὐκ ἀσήμους. ἕτερον γὰρ ἡγεμονίας κρῆμα προσεδέχοντο πάντες, ἑκαπατάμενοι συνήθως ὑπὸ τῶν ἐν ἀρχῇ λεγομένων.

jura trium liberorum] v. ad Claud. 19.

praefinitumque tempus. Judicibus, sextam decuriam adjici precantibus, non modo negavit, sed etiam concessum a Claudio beneficium, ne hieme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit. [15] Estimabatur etiam senatoria et equestria officia bienni spatio determinaturus, nec daturus, nisi invitis ac recusantibus. Liberalitates Neronis, non plus deci-

sextam decuriam] v. ad Aug. 32.

concessum a Claudio benef.] v. ad Claud. 23. init.

senatoria et equestria officia] h. e. munera, a senatorio et equestri ordine administrari solita, maxime *militaria* et *provincialia*, ut mihi videtur, quoniam de *invitis* ac *recusantibus* sermo. Ad *equestria* officia maxime referendum munus *Procuratorum* Caesaris in provinciis, quae, ut Tac. Agric. 4., *equestris nobilitas* erat. Repressurus autem erat Galba, qui per ambitionem vel avaritiam munera expetebant. Tacent omnes interpretes de loco haud prorsus expedito.

Liberal. Neronis] *Plutarch.* 16. τὰς δωρεάς, ἃς Νέρων ἔδωκε τοῖς περὶ σκηνὴν καὶ παλαίστραν, ἀπαιτεῖσθαι συντόμως κελεύσας, πλὴν τοῦ δεκάτου μέρους, εἶτα μικρὰ καὶ γλίσχρα κομιζόμενος (ἀνηλώθησαν γὰρ οἱ πλείστοι τῶν λαβόντων, ἐφήμεροι καὶ σατυρικοὶ τοῖς βίοις ἀνθρώποι) τοὺς πριαμένους παρ' αὐτῶν ἢ λαβόντας ὅτιοῦν ἀνεζήτει, καὶ παρ' ἐνεύων ἐξέπραττε. Tac. 1, 20. „Proxima pecuniae cura, et cuncta scrutantibus justissimum visum est, inde repeti, unde inopiae causa erat. Bis et vicies millies Sestertiūm donationibus Nero effuderat. Appellari singulos jussit, decumae parte liberalitatis apud quemque eorum relicta. At illis vix decumae super portiones erant, iisdem erga aliena sumptibus, quibus sua prodegerant, quum rapacissimo cuique ac perditissimo non agri, aut fenus, sed sola instrumenta vitiorum manerent. Exactioni *triginta* Equites Romani praepositi, novum officii genus, et ambitu ac numero onerosum. ubique hasta et sector, et in-quieta Urbs auctionibus. Attamen grande gaudium, quod tam pauperes forent, quibus donasset Nero, quam quibus abstulisset.“ Diversitatem numeri Equitum, quos Tacitus *triginta*, Suetonius *quingenta* exactioni praepositos dicunt, minus moror, praesertim quum facilis sit conciliatio, a Casaubono data, ut, difficiliori negotio, *triginta* prioribus *viginti* additos dicamus. Alia mihi est dubitatio de *decimis*. Nempe singulare liberalitatis genus h. etiam l. dici, notavi ad Calig. 26., atque stat mihi sententia, quoniam Suetonius, accuratissimus in talibus, et plerumque instrumenta publica secutus, ita scripsit, uti legi-

mis concessis, per quinquaginta Equites Romanos ea conditione revocandas curavit exigendasque, ut et, si quid scenici aut xystici donatum olim vendidissent, auferretur emtoribus, quando illi, absunto pretio, solvere nequirent. At contra, nihil non per comites atque libertos pretio addici, aut donari gratia passus est, vectigalia, immunitates, poenas innocentium, impunitates noxiorum. Quin etiam, populo Romano deposcente supplicium Haloti et Tigellini, solos ex omnibus Neronis emissariis vel maleficientissimos incolumes praestitit: atque insuper Halotum procuracione amplissima ornavit. Pro Tigellino etiam saevitiae populum increpuit edicto. [16] Per haec pro-

mus, non: *non plus decima parte concessa*. Quod enim Tacitus diserte ἀ. δ. *decimis portionibus et decima parte liberalitatis* loquitur, nonne fallere eum potuit ambiguum in verbis edicti vocabulum? Plutarchi τὸ δέκατον μέρος, ut Graeci scriptoris, minus curo. Nam si error in Latino, quidni Graeco? Scio, audaciam esse in corrigendo Tacito, atque erro fortasse. Tamen reprehendi quam scrupulum, qui mihi haeret, tacere malui.

addici] Al. *adipisci*. Illud optimorum interpretum iudicio jure praelatum est. De sequentibus: *vectigalia — noxiorum v.* notata ad Claud. 29.

Haloti] De hoc v. ad Claud. 44.

Tigellini] De *Sofonio Tigellino*, Praefecto Praetorio sub Nerone, vide *Tacitum* Ann. l. 14. et 15. passim. Hist. 1, 72. cf. Lips. ad Ann. 14, 51. Schol. ad *Juvenal.* 1, 155. Mortem ejus describit etiam *Plutarch.* Oth. 2.

Pro Tig. — edicto] *Xiphil.* 64, 3. τῷ δήμῳ σφέδρα ἀξιοῦντι, τὸν Τιγελλῖνον καὶ ἄλλους τινὰς τῶν πρότερον ὑβρισάντων ἀποθανεῖν, οὐχ ὑπέειπε, τάχα ἂν ἀποκτείνας αὐτούς, εἰ μὴ ἐνεῖνοι τοῦτ' ἤτήκεισαν. Causam nobis aperit *Plutarch.* Galb. 17. ἐφθάνει ὁ γενναῖος (Tigellinus) προειληφὸς ἀρβυβάσι μεγάλοις τὸν Ὀβινῖον, παρρησιαστικῆς καὶ ἀνομιᾶς ἕνεκα, καὶ γενόμενον τοιοῦτον ἐγναταλιπῶν καὶ προδούς, περιῆν μέγα διδάγμα τοῦ μηδὲν ἀπρακτοῦ εἶναι παρ' Ὀβινῖῳ, μηδ' ἀνέλκιστον τοῖς οἰοῦσιν. οὐδενὸς γὰρ οὕτω δεσπότος ἐρασθεὶς ὁ Ῥωμαίων δῆμος, ὡς τοῦ Τιγελλῖνον ἰδεῖν ἀπαγομένον, οὐδὲ παυσάμενος ἐν πᾶσι σταδίοις αἰτούμενος ἐνεῖνον, ἐπεπλήχθη διαγράμματι τοῦ ἀυτοκράτορος, Τιγελλῖνον μὲν οὐ πολὺν ἐτι βιάσσεσθαι φάσκοντος χρόνον, ὑπὸ φθινάδος νόσου θανατούμενον, ἐκείνους δὲ παραι-

pe universis ordinibus offensis, vel praecipua flagrabat invidia apud milites. Nam quum in verba ejus absentis jurantibus donativum grandius solito praepositi pronuntiassent, neque ratam rem habuit, et subinde jactavit, *legere se militem, non emere consuesse*. Atque eo quidem nomine omnes, qui ubique

τουμένου, μὴ διαγραινεῖν, μηδὲ τυραννικὴν ποιεῖν τὴν ἡγεμονίαν sequi., quemadmodum constituendum locum puto.

prope — offensis] *Prope* edidi, non *propere*, et ob elegantiam, quae est in illo modeste addito, quod monuit jam Wolf., et quod *universi ordines*, ut saepe, esse possunt homines universorum ordinum, denique, quod non placet *propere* ita dictum pro *brevi*, ubi non, quid Galba *fecerit* cum festinatione et impetu aliquo, sed quid ei *acciderit*, significatur. Ingeniosam conjecturam mecum communicavit Cel. Müller: *per haec probra*. Deinde *offensis* cum Oudend. et Wolfio (in nota) praetuli vulg. *offensus*, quoniam Suetonio est i. q. *insensus*, nunquam *invisus* (v. ind.), quamquam usus hujus exempla Casaubonus et Ernestius attulerunt Ciceroniana. — Mox *flagrabat* e Memm. aliisque codd., et more Suetonii cum Burm. atque Ernest. edidi pro *flagravit*. Hoc per incuriam in textu reliquit Oudendorp., quum illud in nota comprobasset, et reposuisse se scripsisset.

donativum. — pronuntiassent] Interpres *Plutarch.* Galb. 2. Νυμφίδιος Σαβῖνος, ὦν ἑπαρχος — μετὰ Τιγελλίνου τῆς αὐλῆς, ἐπεὶ τὰ Νέρωνος ἀπέγνωστο παντάπαι, καὶ ὄηλος ἦν ἀποδρασόμενος εἰς Αἴγυπτον, ἔπεισε τὸ στρατιωτικόν, ὡς μηκέτι παρόντος, ἀλλ' ἤδη πεφωγέτος, αὐτοκράτορα Γάλβαν ἀναγορεύσαι, καὶ δωρεάν ἐπέσχετο κατ' ἄνδρα τοῖς αὐλικοῖς καὶ στρατηγικοῖς προσαγορευομένοις δραχμὰς ἑπταεξιχιλίας πεντακοσίας, τοῖς δ' ἐπιτοῖς στρατευομένοις πεντήκοντα καὶ διακοσίας ἐπὶ χιλίαις, ὅσον ἀμήχανοι ἦν συναγαγεῖν μὴ πλείονα μυριάσις καὶ παρασχόντα πᾶσι ἀνθρώποις, ὦν Νέρων παρέσχε. τοῦτο γὰρ εὐθύς μὲν ἀπώλεσε Νέρωνα, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Γάλβαν sequi. *Praepositi* igitur sunt Nymphidius, Praefectus Praetorio, et reliqui duces, qui ejus imperium et exemplum sequerentur.

neque ratam — consuesse] *Plutarch.* c. 18. τοὺς στρατιώτας, τὴν δωρεάν μὴ νομιζομένους, ἐν ἀρχῇ μὲν ἐλπίς παρήγεν, ὡς, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον, ἀλλ' ὅσον Νέρων ἔδωκεν, ἀποδώσοντος. ἐπεὶ δὲ μεμφομένους ἀκούσας, ἀφῆκε Φωνὴν ἡγεμόνι μεγάλῳ πρότευσαν, εἰπών, εἰωθένας καταλέγειν στρατιώτας, οὐκ ἀγοράζειν, πυθόμενοις τοῦτο δεῦν ἐισῆλθε μῖσος καὶ ἄγριον πρὸς αὐτόν. *Xiphil.* 64, 5. εἰ καὶ τῇ ἡλικίᾳ τῇ τε νόσῳ ἐκεκμήκει, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ ἤκμαζεν, οὐδ' ἡξίου τὸν αὐτοκράτορα ἀναγκαζόμενόν τι ποιεῖν. ἀμέλει καὶ τοῖς δορυφόροις

erant, exacerbavit. Ceterum praetorianos etiam metu et indignitate commovit, removens subinde plerosque, ut suspectos, et Nymphidii socios. Sed maxime fremebat superioris Germaniae exercitus, fraudari se praemiis navatae adversus Gallos et Vindicem operae. Ergo primi obsequium rumpere ausi, Kalendis Januariis adigi sacramento, nisi in nomen Senatus, recusarunt: statimque legationem ad praetoria-

αἰτοῦσι χρέματα οὐκ ἔδωκε, καὶ ἔφη γε ὅτι· Καταλέγειν στρατιώ-
τας, ἀλλ' οὐκ ἀγοράζειν εἴωθα. cf. Tac. Hist. 1, 5. „Miles urba-
nus, longo Caesarum sacramento imbutus, et ad destituendum
Neronem arte magis et impulsu, quam suo ingenio, traductus,
postquam neque dari donativum, sub nomine Galbae promissum,
neque magnis meritis ac praemiis eundem in pace, quam in bello,
locum, praeventamque gratiam intelligit apud Principem, a le-
gionibus factum; pronus ad novas res sequi. — Accessit Galbae
vox, pro Republica honesta, ipsi anceps, *legi a se militem, non
cui.*“

Nymphidii socios] v. supra ad c. 11. et 12. *Plerosque est i. q.*
multos, ut assolet. v. ad Caes. 85. et ind.

super. Germaniae exercitus] Plut. c. 18. τὸ μὲν ἐν Ῥώμῃ τυ-
φλὸν ἦν ἐτι κίνημα, καὶ τις αἰδῶς ἄμα πρὸς παρόντα τὸν Γάλβαν ἀμ-
βλύτητα καὶ μέλλησιν ἐνεποίει τῶν νεωτερισμῶν, καὶ τὸ μηδεμίαν
ἀρχὴν ἐμφανῆ μεταβολῆς ὀρᾶσθαι, συνέστελλε καὶ συνέκρυπτεν ἀμω-
γέπως τὴν δυσμένειαν αὐτῶν. οἱ δὲ πρότερον ὑπὸ Οὐεργινίῳ γενόμε-
νοι, τότε δ' ὄντες ὑπὸ Φλάκῳ περὶ Γερμανίαν, μεγάλων μὲν ἀξιοῦν-
τες αὐτοὺς διὰ τὴν μάχην, ἣν ἐμαχέσαντο πρὸς Οὐϊνδία, μηδεὸς
δὲ τυγχάνοντες, ἀπαρηγόρητοι τοῖς ἀρχούσιν ἦσαν sequi. *Xiphil.*
64, 4. οἱ ἐν ταῖς Γερμανίαις στρατιῶται, οὓς εἶχε Ῥούφος, μηδεμίαν
εὐεργεσίαν ὑπὸ τοῦ Γάλβα εὐράμενοι, ἐπὶ πλείον ἐφλέγγμηναν. τοῦ
δὲ δὴ τέλους τῆς ἐπιθυμίας σφῶν ἀμαρτύντες ἐπὶ τοῦ Ῥούφου, ἐζή-
τουν αὐτὴν ἐφ' ἑτέρου τινος ἀποπληρῶσαι. καὶ ἐποίησαν τοῦτο. προστη-
σάμενοι γὰρ Αὐλὸν Βιτέλλιον τῆς κάτω Γερμανίας ἀρχοντα, ἐπανε-
στησαν. Maxime v. Tac. 1, 8, 9. et 12.

Kal. Jan. — recusarunt] Tac. 1, 12. „Paucis post Kal. Ja-
nuarias diebus Pompeji Propinqui, Procuratoris, e Belgica lite-
rae afferuntur: *superioris Germaniae legiones, rupta sacramenti
reverentia, Imperatorem alium flagitare, et Senatui ac Pop. Rom.
arbitrium eligendi permittere; quo seditio mollius acciperetur.*“
cf. Id. c. 50. sequi., maxime c. 55. *Plut. c. 22.* seditio-
nis praetextum iis fuisse narrat: Οὐεργινιὸν τε Ῥούφου ἀπερῆμιμμένον ἀτίμως,
καὶ Γαλατῶν τοὺς πολεμήσαντας αὐτοῖς ὄψεων τυγχάνοντας, ὅσοι

nos cum mandatis destinaverunt, *displicere Imperatorem in Hispania factum: eligerent ipsi, quem cuncti exercitus comprobarent.* [17] Quod ut nunciatum est, despectui esse non tam senectam suam, quam orbitatem ratus, Pisonem Frugi Licinianum, nobilem egregiumque juvenem, ac sibi olim probatissimum, testamentoque semper in bona et nomen ascitum, repente e media salutantium turba apprehendit;

δὲ μὴ προσέθεντο Οὐίνδικι, κολαζομένους, ᾧ μόνῳ τὸν Γάλβαν χάριν εἶδέναι, καὶ τιμᾶν τεθνηκότα καὶ γεραίρειν δημοσίοις ἐναγισμοῖς, ὡς ὑπ' ἐκείνου Ῥωμαίων ἀποδεδειγμένον αὐτοκράτορα. Deinde pergit: ποιούτων ἀναφανδὸν ἤδη λόγων ἐν τῷ στρατοπέδῳ περιφερομένων, ἐπέβλεψεν ἡ νομηνία τοῦ πρώτου μηνός, ἣν Καλάνδας Ἰανουαρίας καλοῦσι· τοῦ δὲ Φλάικου (*Hordeonium Flaccum* dicit, de quo v. Tac. c. 9.) συναγαγόντος αὐτοὺς ἐπὶ τὸν ὄρκον, ὃν ἔθος ἐστὶν ἐμνύειν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, τὰς μὲν εἰκόνας τοῦ Γάλβα προσελθόντες ἀνέτριψαν καὶ κατέσπασαν· αὐτοὶ δ' ὁμόσαντες ὑπὲρ συγκλήτου καὶ δῆμου Ῥωμαίων διελύθησαν. sequi.

Imper. in Hispania factum] Apud *Plutarchum* l. c. unus ex militibus, ut Vitellium, τὸν τῆς ἐτέρας Γερμανίας ἡγούμενον, Imperatorem dicant, suadet hisce verbis: Φέρε, τοῦτον ἐλόμενοι, δεῖξωμεν ἀνθρώποις πᾶσιν, ὡς Ἰβήρων καὶ Λυσιτανῶν ἀμείνους ἐσμέν αὐτοκράτορα αἰρεῖσθαι. Quem cum inferioris Germaniae legiones elegissent, εὐθύς καὶ τὸ μετὰ Φλάικου στρατεύμα τούτους καλοὺς ἐκείνους καὶ δημοκρατικούς εἰς σύγκλητον ὄρκους ἀφέντες, ᾤμωσαν Οὐίτελλίῳ τῷ αὐτοκράτορι ποιήσειν τὸ προστασσόμενον.

despectui esse — ratus] *Plut.* c. 19. Φοβηθεῖς, ὡς μὴ μόνον διὰ τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀπαιδίαν, καταφρονούμενος, ἐβουλεύετο παῖδα θέσθαι τῶν ἐπιφανῶν τινα νεανίσκον, καὶ διάδοχον ἀποδείξαι τῆς ἀρχῆς. Adspirabant ad eundem honorem, amicis Galbae vel huic, vel illi faventibus, praeter Pisonem Otho et Dolabella. v. *Plut.* 19. et 25. *Tac.* 1, 13.

Pisonem Frugi] De genere *Pisonis* v. Lips. et Ern. ad *Tac.* 1, 14., Reimar. ad *Xiphil.* 64, 5. De ejus moribus *Tac.* l. c. „Piso, M. Crasso et Scribonia genitus, nobilis utrimque, vultu habituque moris antiqui, et aestimatione recta severus, deterius interpretantibus tristior habebatur. ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat.“ *Plut.* c. 23. νεανίαν dicit ἐν τῇ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν εὐφυΐα τὸ κόσμιον καὶ αὐστηρὸν ἐμφανέστατα ἔχοντα, *Xiphil.* l. c. νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον.

filiumque appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptavit; ne tunc quidem donativi ulla mentione facta. Quo faciliorem occasionem M. Salvio Othoni praebeuit perficiendi conata, intra sextum adoptionis diem. [18] Magna et assidua monstra jam inde a principio exitum ei, qualis evenit, portenderant. Quum per omne iter dextra sinistraque oppidatim victimae caederentur, taurus, securis ictu consternatus, rupto vinculo essedum ejus invasit, elatisque pedibus totum cruore perfudit; ac descendentem speculator impulsu turbae lancea prope vulneravit. Urbem quoque, et deinde Palatium ingressum excepit terrae tremor, et assimilis quidam mugitui sonus. Secuta sunt aliquanto manifestiora et tristiora. Monile, margaritis gemmisque consertum, ad ornandam

repente — adoptavit] Plut. l. c. ἄφνω μὴδὲν προειπὼν μετεπέμψατο Πείσωνα — καὶ κατέβαινε εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐκείνους ἀποδείξων Καίσαρα καὶ διάδοχον. cf. Tac. 14—18. ubi: „Apud frequentem militum concionem, Imperatoria brevitate, adoptari a se Pisonem, more D. Augusti et exemplo militari, quo vir virum legeret, pronunciat.“

ne tunc qu. — facta] Plut. c. c. ἦν δὲ καὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν ὑπουλα καὶ σκυθροπά, μὴδὲ τότε δωρεᾶς αὐτοῖς δοθείσης.

intra sextum adopt. diem] Adoptatus est Piso III. Id. Jan. (Tac. 1, 18.) s. die 10. Januar., Galba interfectus XVIII. Kal. Febr. (Tac. c. 27.) s. die 15. Januar., ut adeo more Romano adoptionis et caedis dies annumerentur. Quod Casaubonus, Plutarchum aliter numerare et *quartum diem* appellare, dicit, in eo errat, festinantius lecto Plutarcho. Is enim, facilius milites a conjuratis ad seditionem flecti potuisse, narrat, ἤδη σαθροῦς ὄντας καὶ θεομένους προφάσεως, additque: οὐ γὰρ ἦν ἡμερῶν τεσσάρων ἔργον, ὑγιαίνοντος στρατοπέδου, μεταστῆσαι πᾶσιν (quod vel referendum ad auctores seditionis, vel legendum πασῶν, ut nos: *ganzer vier Tage*, vel πάντας), ὅσαι μεταξὺ τῆς εἰσπολήσεως ἐγένοντο καὶ τῆς σφαγῆς. ἔκτη γὰρ ἀνηρέθησαν, ἦν ἄγουσι Ῥωμαῖοι πρὸ δεκαοκτῶ Καλαυδῶν Φειρουαρίων. Diserte igitur *sexto die* interfectum, et *quatuor dies* inter adoptionem et caedem interjectos fuisse, accuratissime dicit. Ceterum cf. Oth. 6. et ibi not.

manifestiora] Ita Memm. aliique. Vulg. *majora*. Alii injuria omiserunt verba: *et tristiora*.

Fortunam suam Tusculanam, ex omni gaza secreverat: id repente, quasi augustiore dignius loco, Capitolinae Veneri dedicavit: ac proxima nocte somniavit speciem Fortunae querentis, fraudatam se dono destinato, minantisque, erepturam et ipsam, quae dedisset. Quumque exterritus, luce prima ad experiendum somnium, praemissis, qui rem divinam appararent, Tusculum excucurrisset, nihil invenit praeter tepidam in ara favillam, atratunque juxta senem in catino vitreo thus tenentem, et in calice fictili merum. Observatum etiam est, Kalendis Januariis sacrificanti coronam de capite excidisse: auspici pullos avolasse: adoptionis die, neque milites allocuturo castrensem sellam de more positam pro tribunali, oblitis ministris, et in Senatu curulem perverse collocatam. [19] Prius vero, quam occideretur, sacrificantem mane haruspex identidem monuit, caveret periculum: non longe percussores

Fortunam suam Tusc.] v. supra c. 4. Mox voc. repente dubium videbatur Müllero, conjicienti: rei poenitens vel re reputata.

*avolasse.] i. e. aufugisse. Ita Memm. et optimus quisque codicum. Al. evolasse, quod tenere defendit Burm. Evolare enim est in altum volare, in quo nullum prodigium. — Ceterum de adoptionis die Tac. c. 18. „Quartum Idus Januar., foedum imbris diem, tonitrua et fulgura et coelestes minae ultra solitum turbaverant. Observatum id antiquitus comitiis dirimendis non teruit Galbam, quo minus in castra pergeret, contemptorem talium, ut fortuitorum, seu, quae fato manent, quamvis significata, non vitantur.“ Etiam *Plut. c. 23. ἀρξαμένου δὲ τὰ μὲν λέγειν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, τὰ δ' ἀναγιγνώσκων, τοσαυτάνις ἐβρόντησε καὶ κατήστραψε, καὶ τοσοῦτος ὄμβρος καὶ ζόφος ἐξεχύθη εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν πόλιν, ὡς κατάδηλον εἶναι μὴ προσιέμενον, μηδ' ἐπαινοῦν τὸ δαιμόνιον γινωσκόμενῃ οὐκ ἐπ' ἀγαθῶ τὴν εἰσποίησιν.**

*sacrificantem — monuit] Tac. c. 27. „XVIII. Kal. Februar. sacrificanti pro aede Apollinis Galbae haruspex Umbricius tristitia exta et instantes insidias ac domesticum hostem praedicit; audiente Otione (nam proximus adstiterat) idque ut laetum e contrario, et suis cogitationibus prosperum interpretante.“ *Plutarch. c. 24. εἰσίνῃ (ἡμέρᾳ, sexta sc. post adoptionem) ἔωσεν εὐθύς ὁ μὲν Γάλ-**

abesse. Haud multo post cognoscit, teneri castra ab Othone: ac plerisque, ut eodem quamprimum pergeret, suadentibus, (posse enim auctoritate et praesentia praevalere,) nihil amplius, quam continere se, statuit, et legionariorum firmare praesidiis, qui multifariam diverseque tendebant. Loricam tamen induit lineam, quamquam haud dissimulans, parum adversus tot mucrones profuturam. Sed extractus rumoribus falsis, quos conspirati, ut eum in publi-

βας ἔθεν ἐν Παλατίῳ, τῶν φίλων παρόντων· ὁ δὲ θύτης, Ὀμβρικός, ἄμα τῷ λαβεῖν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἱερέου τὰ σπλάγχνα, καὶ προσιδῶν, οὐ δι' αἰνιγμῶν, ἀλλ' ἀντικρὺς ἔφη σημεῖα μεγάλης ταραχῆς, καὶ μετὰ δόλου κίνδυνον ἐν κεφαλῇς ἐπιειμένον τῷ αὐτοκράτορι, μονουεὺχὶ τὸν Ὀθωνα τοῦ θεοῦ χειρὶ ληπτὸν παραδιδόντος. παρῆν γὰρ ὀπισθεν τοῦ Γάλβα, καὶ προσεῖχε τοῖς λεγομένοις καὶ δεινυμένοις ὑπὲρ τοῦ Ὀμβρικού. cf. Oth. 6.

Haud multo post] *Plut. c. 25.* εἰς δὲ τὸ Παλάτιον εὐθὺς ἀπηγγέλη τῷ Γάλβα (τὰ πραττόμενα), παρόντος ἔτι τοῦ θύτου, καὶ τῶν ἱερῶν ἐν χερσίν ὄντων, ὥστε καὶ τοὺς πάνυ πρὸς τὰ τοιαῦτα δυσπειθῶς καὶ ἀγεννῶς ἔχοντας ἐκπλήττεσθαι καὶ θαυμάζειν τὸ θεῖον. *Tac. c. 29.* „Ignarus interim Galba et sacris intentus, fatigabat alieni jam imperii Deos, quum affertur rumor, *rapi in castra, incertum quem Senatorem*, μοκ, *Othonem esse, qui raperetur; simul ex tota Urbe, ut quisque obvius fuerat, alii formidinem augentes, quidam minora vero, ne tum quidem oblitii adulationis sequ.*“

plerisque — suadentibus] *Tac. c. 32.* „Galbam duae sententiae distinebant. T. Vinium, *manendum intra domum, opponenda servitia, firmandos aditus, non eundum ad iratos, censebat.* — *Festinandum ceteris videbatur, antequam cresceret invalida adhuc conjuratio paucorum.* — Repugnantem huic sententiae Vinium Laco minaciter invasit, stimulante Icelo, privati odii pertinacia, in publicum exitium. Nec diutius Galba cunctatus, speciosiora suadentibus accessit. Praemissus tamen in castra Piso sequ.“ cf. *Plut. c. 26.*

Loricam — lineam] *Tac. c. 35.* Galbam, *sumto thorace, sella levatum, et Plutarch. quoque c. 27. τεθωρακισμένον* dicunt. De *linea* lorica v. Torrent. et Casaub. ad h. l., et quos citavit Pisticus.

rumoribus falsis] *Tac. c. 54.* „Vix dum egresso Pisonē, occisum in castris Othonem, vagus primum et incertus rumor; μοκ, ut in magnis mendaciis, interfuisse se quidam et vidisse,

cum elicerent, de industria dissiparant, paucis temere affirmantibus, transactum negotium, oppressos qui tumultuarentur, advenire frequentes ceteros gratulabundos, et in omne obsequium paratos; his ut occurreret, prodiit tanta fiducia, ut militi cuidam, occisum a se Othonem glorianti, *Quo auctore?* responderit: atque in Forum usque processit. Ibi equites, quibus mandata caedes erat, quum per publicum, dimota paganorum turba, equos adegissent, viso procul eo, parumper restiterunt: dein rursus incitati, desertum a suis contrucidarunt. [20] Sunt,

affirmabant, credula fama inter gaudentes et incuriosos. Multi arbitrabantur, *compositum auctumque rumorem, mixtis jam Othonianis, qui ad evocandum Galbam laeta falso vulgaverint.*“

Quo auctore? responderit] Tac. c. 35. „Obvius in Palatio Julius Atticus, speculator, cruentum gladium ostentans, occisum a se Othonem, exclamavit; et Galba, *Commilito*, inquit, *quis jussit?* insigni animo ad coercendam militarem licentiam, minantibus intrepidus, adversus blandientes incortuptus.“ *Plut.* 26. Ἰούλιον Ἀττίκιον hominem dicit, τῶν οὐκ ἀσήμεν ἐν τοῖς δορυφόροις στρατενόμενον. *Xiphil.* 64, 6. στρατιώτης τις. Verba Galbae *Plut.* ita effert: Τίς σε ἐκέλευσε; *Xiphilinus:* Καὶ τίς σοι τοῦτο ποιῆσαι ἐκέλευσεν; Idem: αὐτὸς δὲ εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὡς καὶ Ζῦσων, ἠρμήσε· καὶ αὐτῷ ἐν μέσῃ τῇ Ῥωμαίων ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες ἰππεῖς καὶ πεζοί, ἐνταῦθα — κατέκοψαν. Ita etiam *Plutarch.* ἐμβας εἰς τὸ Φορεῖον ἐκομίζετο, τῷ τε Δεῖ (Capitolino) Ζῦσαι καὶ Φανῆναι τοῖς πολιταῖς βουλόμενος. ἐμβαλόντος δ' εἰς τὴν ἀγορὰν sequi. Scilicet petens ex Palatio Capitolium, in ipsa via in medio Foro oppressus est. cf. *Tac.* 39. et 40. et quos *Reimarus* ad *Xiphil.* citavit.

equites] Tac. c. 40. „Milites Romani — disjecta plebe, proculcato Senatu, truces armis, rapidis equis, Forum irrumpunt sequi.“ cf. *Plut.* l. c. De paganis, qui opponuntur militibus, v. ad *Aug.* 27.

desertum a suis contruc.] *Plut.* c. c. unum *Sempronium Indistrum*, (uti nomen vitiose legitur) et *Xiphil.* 64, 6. *Sempr. Densum*, Centurionem, dum posset, defendisse eum narrant. *Tacitus*, cui major fides, c. 45. hunc *Densum Pisoni* effugium fortis defensione dedisse dicit. v. interpr. ad *Tac.* Idem c. 41. „De *percussore* non satis constat. quidam *Terentium Evocatum*, alii *Lecanium*, crebrior fama tradidit *Camurium*, XV. legionis mi-

qui tradant, ad primum tumultum proclamasse eum; *Quid agitis, commilitones? ego vester sum, et vos mei; donativum etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtulisse ultro jugulum, et, ut hoc agerent, ac ferirent, quando ita videretur, hortatum.* Illud mirum admodum fuerit, neque praesentium quemquam opem Imperatori ferre conatum; et omnes, qui accesserentur, sprevisse nuncium, excepta Germanicianorum vexillatione. Hi, ob recens

litem, impresso gladio jugulum ejus hausisse.“ cf. *Plutarchi*. c. 27.

proclamasse eum] Tac. c. 41. „Extremam ejus vocem, ut cuique odium aut admiratio fuit, varie prodidere. Alii, suppliciter interrogasse, *quid mali meruisset? paucos dies exsolvendo donativo deprecatum; plures, obtulisse ultro percussoribus jugulum, agerent ac ferirent, si ita e Rep. videretur.* Non interfuit occidentium, quid diceret.“ Etiam *Plutarch.* c. 27. ὁ δὲ τὴν σφαγὴν προτείνας· Δράτε, εἶπεν, εἰ τοῦτο τῷ δήμῳ Ῥωμαίων ἀμεινόν ἐστι. *Xiphil.* 64, 6. ὁ μὲν οὕτως ἀκοντισθεὶς ἐς αὐτὸν τὸν δίφρον, ἐν ᾧ ἐφέρετο, καὶ προκύψας ἐξ αὐτοῦ, ἐτρώδη, τοῦτο μόνον εἰπών· Καὶ τί κακὸν ἐποίησα; De verbis *ut hoc agerent* v. dicta ad *Calig.* 58.

fuerit] v. *Caes.* 63. et *Neron.* 39., ne quis cum *Boxhorn.* suadeat *fuit.*

neque praesentium — conatum] Hoc confirmat Taciti narrationem, *Sempronium Densum Pisoni*, non *Galbae* opem tulisse, contra *Plutarchum* et *Xiphilinum*. v. ad cap. super. fin.

Germanicianorum] Ita edidi cum *Bipontinis* et *Wolfio*; idem suaserat *Oudend.*, coll. *Tiber.* 25. *Othon.* 8. *Vesp.* 6., quamquam cum *Memm.* aliisque codd. edidit *Germaniciorum*. *Damnandae* sunt lectiones *Germanicorum* et *Germanorum*. Non enim *Germanicos* eos dicit Tacitus loco mox citando, ut *Torrent.* dicit ad n. 1., sed *Germanica vexilla*, in quo magnum est discrimen, ut n. 1. ferri etiam posset: *Germanica vexillatione*, nisi in Tacito etiam legendum *Germanicia*. Erant enim non magis *Germani* hi vexillarii, quam *Illyri*, qui *Illyrici exercitus electi* a Tacito dicuntur. Locus est *Hist.* 1, 31. ubi de variis copiis Romanis auctor, *Romae* illo tempore, quo seditio exstitit contra *Galbam*, congregatis, de nostris autem ita exponit: „*Germanica vexilla* diu nutavere, invalidis adhuc corporibus et placatis animis, quod eos, a *Nerone Alexandriani* praemissos, atque inde rursus longa navigatione aegros, impensiore cura *Galba* refovebat.“ De *vexillatione*

meritum; quod se aegros et invalidos magno opere fovisset, in auxilium advolaverunt: sed serius, itinere devio per ignorantiam locorum retardati. Jugulatus est ad lacum Curtii, ac relictus ita uti erat, donec gregarius miles, a frumentatione rediens, abjecto onere caput ei amputavit. Et quoniam capillo prae calvitie arripere non poterat, in gremium abdidit: mox, inserto per os pollice, ad Othonem detulit. Ille lixis calonibusque donavit: qui hasta suffixum, non sine ludibrio circum castra portarunt, acclamantes identidem, *Galba cupide fruaris aetate tua*; maxime irritati ad talem jocorum petulantiam,

v. Scheller. in Lexico, ubi et ipse *Germanicianorum* exhibet, in eo tamen errat, quod auxilia, Germanorum puto, intelligit.

ad lacum Curtii] Tac. c. 41. „Juxta Curtii lacum, trepidatione ferentium Galba projectus e sella ac provolutus est.“ Plut. c. 27. Τὸν δὲ Γάλβαν, ἀποκλινθέντος τοῦ Φορτίου περὶ τὸν Κουρτίου καλούμενον λάκκον, ἐκκυλισθέντα τεθωρακισμένον ἔτυπτον ἐπιδραμόντες. Ita etiam *Victor* *Caes.* 6. et *Epit.* 6. cf. *Keimari.* ad *Xiphil.* 64, 6. De lacu Curtii v. ad *Aug.* 57.

donec gregarius — amputavit] Plut. c. 27. ἀπέσφαξε δ' αὐτόν, ὡς οἱ πλείστοι λέγουσι, Καμούριός τις ἐκ τοῦ πεντεκαιδεκάτου τάγματος. ἔνιοι δὲ Τερέντιον, οἱ δ' Ἀθηναῖον ἱστοροῦσιν, εἰ δὲ Φάβιον Φάβουλον· ὃν καὶ Φασὶν ἀποκόψαντα τὴν κεφαλὴν, κομίζειν τῷ ἱματίῳ συλλαβόντα, διὰ τὴν ψιλότητα δυσπερίληπτου οὔσαν. N. l. Ernest. damnat ut spurium: prae calvitie, quod etiam abest a Memmiano, Oudend. capillo. Taxat hanc crisis *Walther.* *Observ.* p. 28.

hasta suffixum] Tac. H. 1, 41. „Ceteri crura brachiaque, nam pectus tegebatur, foede laniavere; pleraque vulnera feritate et saevitia trunco jam corpori adjecta.“ c. 49. „caput per lixas calonesque suffixum laceratumque.“ *Xiphil.* l. c. καὶ τὰ τε ἄλλα τῷ σώματι αὐτοῦ ἐλυμήναντο, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες περὶ κοντὸν ἐπέπειραν. *Plutarch.* l. c. de Fabio Fabulo pergīt: ἔπειτα τῶν σὺν αὐτῷ κρύπτειν οὐκ ἐώντων, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσι ποιεῖν τὴν ἀνδραγαθίαν, περιπέραντα περὶ λόγχην καὶ ἀναπήλαντα πρεσβύτου πρόσωπον, ἀρχοντὸς τε κοσμοῦ, καὶ ἀρχιερέως, καὶ ὑπάτου, δρόμῳ χωρεῖν, ὡς περ αἱ βάνχαι, πολλάκις μεταστρεφόμενον, καὶ κραδαίνοντα τὴν λόγχην αἵματι καταρρέεσθην.

cupide — aetate tua] Memm. Cupido, ut Galbae nomen Cupidinis per jocum addiderunt. Commendarunt eam lectionem *Tom.* II.

quod ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cui-
dam formam suam, ut adhuc floridam et vegetam,
respondisse eum, ἔτι μοι μένος ἔμπεδόν ἐστιν. Ab his
Patrobii Neroniani libertus centum aureis redemptum,
eo loco, ubi jussu Galbae animadversum in patronum
suum fuerat, abjecit. Sero tandem dispensator Ar-
gius, et hoc et ceterum truncum in privatis ejus hor-
tis Aureliae viae sepulturae dedit. [21] Statura fuit
justa, capite praecalvo, oculis caeruleis, adunco

post *Turneb.* Advers. 31, 41. *Casaubonus* et *Wolfius*. Equidem
acquiesco in *cupide*, quod sensum satis commodum praebet.
Ceterum cum *Wolfio*, turpem significationem in *aetatis* voca-
bulo esse, persuasum habeo.

ἔτι μοι] Ex *Homer. Iliad.* 5, 254.

Patrobii Neroniani] De hoc v. *Xiphil.* 63, 3. cf. ad *Neron.*
45. Jussu Galbae interemptum narrant *Plutarch.* c. 17. et *Xiphil.*
64, 3. — *Tac.* c. 49. „Caput, per lixas calonesque suffixum
laceratumque, ante Patrobii tumultum (libertus is Neronis, puni-
tus a Galba fuerat) postera demum die repertum, et cremato jam
corpori admixtum est.“ *Plutarch.* c. 28. τὴν δὲ Γάλβα κεφαλὴν
τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐϊτελλίου δούλοις ἐδωρήσαντο. λαβόντες δ' ἐνεΐ-
νοι καὶ πάντα τρόπον αἰνισάμενοι καὶ καλυβρίσαντες ἐξέριψαν, ἧ τοὺς
ἐπὶ τῶν Κιαισάρων κολαζομένους θανατοῦσιν. ὁ δὲ τόπος Σηστέρτιον
καλεῖται.

dispensator Argius] *Tac.* c. 49. „Galbae corpus diu negle-
ctum et licentia tenebrarum plurimis ludibriis vexatum, dispen-
sator Argius, e prioribus servis, humili sepultura in privatis
ejus hortis contexit.“ *Plutarch.* l. c. τὸ δὲ σῶμα τοῦ Γάλβα Πρί-
σκος Ἐλβίδιος ἀνείλετο, τοῦ Ὁθωνος ἐπιτρέψαντος. εἶραψε δὲ νεκτὸς
Ἄργειος ἀπελεύθερος (h. e. Taciti e prioribus servis, ut monuit
jam ad illum Ernestius contra eos, qui corrigebant: e primori-
bus s., quod tautologiam inferret, quum jam dispensatorem di-
xisset.)

Aureliae viae] Cum *Torrentio Oudend.* et *Ernest.* malebant:
Aurelia via. Ita *Butrop.* 7, 10. „jugulatus in Foro Romae, se-
pultusque in hortis suis, qui sunt *Aurelia via* non longe ab Urbe
Roma.“

praecalvo] Ita *Memm.* aliique. Vulg. *calvo.* — *Plut.* *Galb.*
c. 13. Μετρηδάτης ὁ Ποντικὸς, ἐπισκώπτων τὴν Φαλακρότητα καὶ
ῥυσσότητά τοῦ Γάλβα sequ. v. etiam caput superius.

naso, manibus pedibusque articulari morbo distortissimis, ut neque calceum perpeti, neque libellos evolvere, aut tenere omnino valeret. Excreverat etiam in dexteriore latere ejus caro, praependebatque adeo, ut aegre fascia substringeretur. [22] Cibi plurimi traditur, quem tempore hiberno etiam ante lucem capere consuevit: inter coenam vero usque eo abundantis, ut congestas super manus reliquias circumferri juberet, spargique ad pedes stantibus: li-

artic. morbo] Xiphil. 64, 3. τῇ ἡλικίᾳ τῇ τε νόσῳ ἐνεκμήσει, et mox: καὶ γέρων καὶ ἀσθενὴς τὰ νεῦρα ὦν, ubi v. Reimar.

latere ejus] Posset abesse *ejus*, sed non pro glossa damnandum erat ab Ernestio, qui modo recepisset cap. sup. in *patronum suum*, ubi multi omittunt *suum*. Amat etiam Suetonius, addere praeter necessitatem pronomina. Mox Ernestio praeplicebat lectio editionum antiquiorum: *propendebat* contra Memm. et Mss. fere omnes, exhibentes: *praepend.* Nonnulli proxime: *in dextro latere ejus gibbus vel caro.* Verum *dexterius latus* servandum ob usum scriptoris (v. ind.), et *gibbus* e glossa intrusus videtur.

ante lucem] Cibo *tempestivo*, de quo v. ad Calig. 45., opponitur *coena*.

usque eo abundantis — stantibus] Scripsit super h. l., in quo constituendo et interpretando nimia levitate versati sunt interpretes, quem ut desperatum transmisit, a quo plurima et optima exspectasses, Wolfius, singularem dissertationem David. Christian. Grimm, Lyc. Annaemont. Rector, Lips. 1798, doctam quidem, sed ad nauseam fere verbosam, cujus argumentum haec redit. Ostendit, in altero membro non de liberalitate aliqua Galbae sermonem esse, quam somniarunt interpretes, sed adhuc, ut in priori, de nimia edacitate, adeoque particulam *vero* non transitum facere ad rem diversam, sed continuare, de quo prius dicere coeperat auctor, ut opponat *cibum ante lucem capium et coenam*, atque respondeat nostro: *vollends*; id quod verissimum puto et adstruendum Graeco δέ, quod continuationi inservire solet. Locum igitur ita constituit: „Cibi plurimi traditur. Quem tempore hiberno etiam ante lucem capere consuevit; inter coenam vero usque eo *abundantem* (sc. capere solebat), ut congestas super manus reliquias *circum se ferri* juberet, spargique ad pedes stantibus“ (Dissert. p. 31.), vertitque p. 33. „Er soll ein sehr starker Esser gewesen seyn; wie er denn im Winter schon vor Tags zu essen gewohnt war, und uber der Tafel vollends dermassen mehr als andere zu sich nahm, dafs er jedesmal, um

bidinis in mares pronioris, et eos, non nisi praedu-

sich völlig zu sättigen, das Uebriggebliebene sich von Hand zu Hand durch die Tischgesellschaften zuzulangen, und noch erst vor sich herum setzen liefs, ehe er endlich den Rest davon den Bedienten Preis gab.“ Quam multa in hac interpretatione mutati sint, vel falso reddita, ut *super manus*, quasi esset: *per manus*, neque pertineret ad *congestas*, sed ad *circumferri*, vel, ut ille legit, *circum se ferri*, ut alia taceam, quisque videt. Non magis placent, quae Bremius: „*Er lies die Ueberbleibsel in den Händen herum bieten, und unter die Slaven vertheilen. Es blieb von der ganzen Mahlzeit so wenig übrig, daß man es mit zwei Händen fassen konnte.*“ Restat igitur, ut *meam sententiam promam*. Ut ante omnia de lectione dicam, maxime se commendat: *abundantem*, quod edd. antiquae, ut Ald. Basil. Gryph. Plant. exhibent, Burmann. Oudend. et Ernest. (ed. prior.) reddiderunt, Grimmius recte interpretatus est. Sed codd. contradicunt Mss., qui dant *abundanti* vel *abundans*. Illud Walther. Observ. p. 28. servandum censuit, ut *abundanti* sc. *cibo* ablativus sit absolutus, durissima ratione, quum praecedat *cibi plurimi*, cui succurrere studet ficto anacolutho. Dedi igitur cum Ernest. (ed. altera) et Bipont. Wolfioque, quod Graevio et Oudendorpio dudum placuerat, *abundantis*, cujus facilis mutatio fuit in *abundanti*, et quod vere fuit in codice, cujus collatio est in ed. Plant., a Mül-lero mecum communicata. Explico autem locum ita: Inter coenam usque eo (ita, an cum aliis usque adeo legas, ex usu Suetonii promiscuum est) *abundantis cibi* fuit, ut *congestas super manus* h. e. ante se, ante locum, ubi sumserat cibum, reliquias (nos: *die Ueberbleibsel der Speisen, die vor seinem Teller aufgehäuft lagen*) *circumferri* juberet sc. *circum mensam et convivas*, ostentandi causa, quantum fauces et venter valerent, *spargique* (quod dicitur de rebus solidis, ut *fundi* de fluidis) s. in unum locum colligi, ad admirationem convivarum, et ut ipse acto labore delectaretur, *ad pedes stantibus* h. e. a servis, ad lectum s. pedes ministrantibus, dativo, ut saepius, (v. Oudend. ad Caes. 19.) posito pro ablativo cum praepos. *a*, ac h. l. quidem, ne auris offenderetur excipientibus se: *ab ad pedes stantibus*. Haec hactenus. Invitus longior fui h. l., quem difficillimis accenseo, quoniam reliqui interpretes fere omnes ut facillimum silentio praetermiserunt.

libidinis — pronioris] Ita Rob. Steph., probavit Casaub., dedit Ernest., et optime cohaeret cum antecedentibus, si retuleris ad *cibi plurimi*. Sed omnes libri dant: *pronior*. Jam *libidinis pronior*, ut genitivus regatur a *pronior*, cujus usus exemplum

ros, exoletosque. Ferebant, in Hispania Icelum e veteribus concubinis, de Neronis exitu nunciantem, non modo artissimis oculis palam exceptum ab eo, sed, ut sine mora velleretur, oratum, atque seductum. [23] Periit tertio et septuagesimo aetatis anno, imperii mense septimo. Senatus, ut primum

frustra quaeritur in soluta oratione, equidem non defenderim. *Waltheri* rationem (Observ. l. c.) non capio. Unice veram puto emendationem *Torrentii libidini pronior*, ita servatur lectio codd., conspirans in *pronior*, et dativus exemplis nititur Ner. 40. et Galb. 12.

Icelum — nunciantem] De *Icelo* v. ad c. 14. Primum de Neronis morte nuncium eum ad Galbam venisse, narrat *Plut.* c. 7. βραχὺ πρὸ θείλης ἦκεν ἀπὸ Ῥώμης Σικελὸς ἀνὴρ ἀπελεύθερος, ἐβδομαῖος. πιθόμενος δὲ, τὸν Γάλβαν ἀναπαύεσθαι κατ' αὐτόν, ἐβάδιζε συντόνως ἐπὶ τὸ δωματίον αὐτοῦ, καὶ βία τῶν θαλαρηπόλων ἀνοίξας καὶ παρελθὼν, ἀπήγγειλεν, ὅτι καὶ ζῶντος ἐστὶ τοῦ Νέρωνος, οὐκ ὄντος δὲ Φανεροῦ, τὸ στράτευμα πρῶτον, εἶτα ὁ δῆμος καὶ ἡ σύγκλητος, αὐτοκράτορα τὸν Γάλβαν ἀναγορεύσειεν, ἐλίγον δ' ἕστερον ἀπαγγελεῖται τεθνηκῶς ἐκεῖνος.

tertio et sept. aet. anno] Ita *Tac. H.* 1, 49. „Hunc exitum habuit Serv. Galba, tribus et septuaginta annis quinque Principes prospera fortuna emensus, et alieno imperio felicitior, quam suo.“ cf. *Aurel. Victor* Epit. c. 6. qui: „Quum septuagesimum tertium aetatis annum ageret — caesus est.“ Accuratiores videntur Graeci, ut *Xiphil.* 64, 6. ἐξῆσε δὲ Γάλβας ἔτη δύο καὶ ἐβδομήκοντα, et *Zonaras*: Γάλβα μὲν ζήσαντι ἔτη δύο καὶ ἐβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσι — οὕτως τέλος ἐγένετο. Sed ita etiam non convenit ratio cum anno natali. v. dicta ad c. 4. et *Reimar.* ad *Xiphil.* 64, 1. et 6.

imp. mense septimo] Ita *Eutrop.* 7, 10. et apud *Tac.* 1, 57. Otho in oratione ad milites: „Septem a Neronis fine menses sunt.“ *Victor* Caes. 6. „caesus est mense imperii ac die septimo,“ et Epit. 6. „imperavit menses septem diesque totidem.“ Cum hoc consentit *Joseph.* B. Jud. 4, 9, 2. Φθάνει Γάλβας ἀναγεῖν μετὰ μῆνας ἑπτὰ καὶ ἴσας ἡμέρας. Contra *Xiphil.* l. c. ἤρξῃ μῆνας ἑνὴα καὶ ἡμέρας δεκατρεῖς, et cum eo faciunt *Zonaras* et *Cedrenus*. Recte eos conciliat *Reimar.* ad *Xiphil.* l. c. ita, ut a die VIII. Jun. a. U. 321., quo Nero exstinctus, usque ad XV. Januar. a. 322., quo Galba, menses septem totidemque dies, contra a die III. April. a. 321., quo Galba Imperator nunciatus fuerit

licitum fuit, statuam ei decreverat, rostratae colu-
mnae superstantem, in parte Fori, qua trucidatus
est. Sed decretum Vespasianus abolevit, percus-
sores sibi ex Hispania in Judaeam summissee opi-
natus.

a militibus, *novem menses diesque tredecim* fuisse, doceat. Ean-
dem viam praeiverat Oudend. ad n. 1.

statuam] Alios honores post Othonis mortem ei a populo
tributos narrat Tac. H. 2, 55. „Populus cum lauru ac floribus
Galbae imagines circum templa tulit, congestis in modum tumuli
coronis, juxta lacum Curtii, quem locum Galba moriens san-
guine infecerat.“ cf. quae Id. 3, 7.

M. SALVIUS OTHO.

[1] MAJORES Othonis orti sunt oppido Ferentino, familia vetere et honorata, atque ex principibus Etruriae. Avus M. Salvius Otho, patre Equite Romano, matre humili, incertum an ingenua, per gratiam Liviae Augustae, in cujus domo creverat, Senator est factus, nec praeturae gradum excessit. Pater L. Otho, materno genere praeclaro, multarumque et magnarum propinquitatum, tam carus, tamque non absimilis facie Tiberio Principi fuit, ut ple-

Salvius] Memm. alique h. l. *Silvius* v. *Sylvius*. Eadem varietas Galb. 6. et 17. unde *Glandorp*. Onomast. p. 825. totam Othonis familiam ad *Sylvium* nomen retulit, duosque fecit Titianos, alterum *Sylvium Titianum*, fratrem Othonis (p. 826.), alterum *Salvium*, Proconsulem Asiae sub Nerone (p. 760.), de quo *Tac. Agric.* 6., qui tamen et ipse frater ille Othonis. *Salvium* nomen, numis lapidibusque confirmatum, nostro et Galbae locis citatis restituerunt Burm. et Oudend., quos vide.

opp. Ferentino] *Tac.* H. 2, 50. „Origo illi e municipio Ferentino.“ Etruriae intellige oppidum, et ob ea, quae sequuntur apud Nostrum, et locum *Plin.* 3, 5. (8.), qui *Ferentinum* nominat inter Fesulas et Fescenniam. v. *Cellar.* Geogr. A. 2, 9. p. 725. Aliud est *Ferentinum* Latii in Hernicis, de quo *Cellar.* p. 807., et *Forentum* v. *Ferentum* in Apulia, de quo *Cellar.* p. 892.

Avus] *Tac.* l. c. „avus praetorius.“

Pater L. Otho] *Tac.* „pater consularis.“ Consul fuit a. U. 786. ex Kal. Jul., suffectus Galbae. v. Galb. 6. — Eundem ordinarium consulatum gessisse puto cum Fausta Sulla a. 805. (v. *Tac. A.* 12, 52.), quamquam *Fighius* Annal. T. III. p. 585. fratrem Imperatoris, non patrem, hoc anno Consulem fuisse existimat ob Titiani cognomen, quod ei tribuitur a *Frontino*.

rique procreatum ex eo crederent. Urbanos honores, proconsulatum Africae, et extraordinaria imperia, severissime administravit. Ausus etiam est in Illyrico milites quosdam, quod motu Camilli ex poenitentia praepositos suos, quasi defectionis adversus Claudium auctores, occiderant, capite punire, et quidem ante Principia, se coram; quamvis ob id ipsum promotos in ampliorem gradum a Claudio sciret. Quo facto, sicut gloriam auxit, ita gratiam minuit: quam tamen mature recuperavit, detecta Equitis Romani fraude, quem, prodentibus servis, necem Claudio parare, compererat. Namque et Senatus honore rarissimo, statua in Palatio posita, prosecutus est eum: et Claudius allectum inter patricios collaudans amplissimis verbis, hoc quoque adjecit: *Vir, quo meliores liberos habere, ne opto quidem.* Ex Albia Terentia,

motu Camilli] Scriboniani. v. Claud. 15. De *praepositis* v. ad Galb. 12.

ante Principia] Plut. Galb. 12. ἀρχεῖα vocat, addens: α̅ Περιμύκτια καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Sigon. de ant. jur. prov. 2, 6. „Erant *Principia* locus in castris post Praetorium et Quaestorium nobilissimus, nempe in quo Legati, Tribuni mil., ac primorum maxime ordinum ductores non aliter, ac Imperator in Praetorio, Quaestor in Quaestorio, tendebant ac jus dicebant, unde *mulctae plerumque de militibus in Principiis sumtae leguntur sequi.*“ cf. Lips. de mil. Rom. 5, 4. Id. ad Tac. A. 15, 16., *apud Principia* s., quod idem, *apud signa* plerosque castrorum solemnes actus celebratos fuisse, docet, ut jus dictum, edicta proposita, literas lectas habitasque allocutiones, castigationes et interdum animadversiones institutas, signum pugnae propositum. Poenae ibi sumtae praeter n. l. excitat exemplum e *Frontin. Strateg.* 4, 1, 15.

statua in Pal.] Summum hunc honorem fuisse, patet etiam e Tac. A. 15, 72. ubi: „Tigellinum et Nervam ita extollens, ut, super triumphales in Foro imagines, *apud Palatium quoque effigies eorum sisteret.*“

allect. inter patricios] quod jus Imperatores sibi sumserant inde a Caesare. v. Caes. 41, et ibi notata. De voc. *allegere* v. ind.

splendida femina, duos tulit filios, L. Titianum, et minorem Marcum cognominem sibi. Tulit et filiam, quam, vixdum nubilem Druso, Germanici filio, despondit. [2] Otho Imperator III. Kalendas Majas natus est, Camillo Arruntio, Domitio Aëno-barbo, Consulibus. A prima adolescentia prodigus ac pro-cax, adeo ut saepe flagris objurgaretur a patre. Fere-

splendida femina] Tac. H. 2, 50. „Maternum genus (Othoni) impar, nec tamen indecorum“ sc. quod equestri genere orta erat Terentia, cui convenit voc. *splendidus*. Inde etiam patet, præferendam n. l. Memmiani aliorumque codd. lectionem *splendida* vulgatae *splendidissima*. Illam jam commendaverat Lips. ad Tac. l. c., Torrent. et Casaub. ad n., receperant Burm. Oudend. Wolfius.

L. Titianum] cujus crebra mentio apud Tac. Hist. 2. *Titianum* appellatum Oudend. putat a matris patre *Titio*; sed eum *Terentium*, non *Titium* fuisse, crediderim. Ceterum id verum, illo tempore, quum plures essent liberi, nomina indi iis consuevisse ex matribus. Ita *Petronianus* (Vitell. 6.) a *Petronia* matre, *Vespasianus* a *Vespasia* (Vesp. 2.), *Domitianus* a *Domitia* s. *Domitilla* (Vesp. 3.) al. v. Ernest. ad Tac. Agric. 6.

vixdum] Ita Memm. ut Aug. §62. Vulg. *nondum*.

Camillo Arruntio, Domitio Aëno-barbo] A. U. 785. Sed *Camillo* Scribonianum cognomen fuit. Ita *Dio* 58, 17. ἔπει, ᾧ Γραῖος Δομίτιος καὶ Κάμιλλος Σκριβωνιανὸς ὑπάτευσαν, et Tac. Ann. 6, 1. „Cn. Domitius et *Camillus Scribonianus* Consulatum iniierant.“ Nisi igitur *Camillo* duplex cognomen fuit, quod vix credibile, error est Suetonii, quod plerisque visum, ex ipsis Fastis profectus, ubi ordinarius Consul *Camillus* susceptusque aliquis *Arruntius* erant confusi, vel male sedulus librarius serio-rem corruptelam e Fastis in auctorem intulit. Ego quidem, Suetonium, accuratissimum scriptorem, in nomine celeberrimae gentis vix errare potuisse, existimo. Certi aliquid de origine vitii non potest definiri. Vide praeter interpretes ad n. l. *Pighii* Ann. T. III. p. 560.

flagris objurgaretur] Ita supra Cal. 20. *serulis objurgari*, ubi v. Torrent. et Boxhorn. Tac. Ann. 5, 9. *verbere moneri*. Idem II. 1, 13. de Othone: „Pueritiam incuriose, adolescentiam petulantè egerat.“ *Plut.* Galb. 19. Μάρκος Ὀθων, ἀνὴρ γένει μὲν εὐκ ἀφανῆς, τρυφῇ δὲ καὶ Φιλιδοῦναις εὐδῶς ἐν παῖδαν ἐν ὀλίγοις Ῥωμαίων διεφθαρμένος. — Petulantiam similem *Neronis* Noster descripsit c. 26.

batur et vagari noctibus solitus, atque invalidum quemque obviorum vel potulentum corripere, ac dis- tento sago impositum in sublime jactare. Post pa- tris deinde mortem, libertinam aulicam gratiosam, quo efficacius coleret, etiam diligere simulavit, quam- vis anum ac paene decrepitam. Per hanc insinuatus Neroni, facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum, ut vero quidam tradunt, et con- suetudine mutui stupri: ac tantum potentia valuit, ut damnatum repetundis consularem virum, ingens praemium pactus, prius quam plane restitutionem ei impetrasset, non dubitarit in Senatum ad agendas gratias introducere. [3] Omnium autem consiliorum secretorumque particeps, die, quem necandae matri Nero destinaverat, ad avertendas suspiciones coenam

sago — jactare] *Martial. Epigr. 1, 4, 8.* „ibis ab excusso missus in astra sago.“ Plura de *sagatione*, quod nomen da- tum huic petulantiae generi, dixit *Casaub. ad n. 1.*

insinuatus Neroni] *Tac. H. 1, 13.* „gratus Neroni aemula- tione luxus.“ *Ann. 13, 46.* „flagrantissimus in amicitia Nero- nis.“ *Plut. l. c. Φίλος τῷ Νέρωνι καὶ συμβιωτῇ διὰ τὴν ἀσωτίαν ἐχρήστο (ὁ Νέρων), καὶ σιωπτόμενος ὑπ' αὐτοῦ πολλάκις εἰς μικρο- λογίαν καὶ ἀνελευθερίαν ἔχαιρε. Xiphil. 61, 11. οὕτως ἐκ τα τῆς ὁμοιότητος τῶν τρόπων καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀμαρτημάτων τῷ Νέ- ρωνι ᾤκειώτο, ὥστε καὶ εἰπῶν ποτε πρὸς αὐτόν· Οὕτω μὲν Καίσαρα ἴδοις, οὐδὲν διὰ τοῦτο κακὸν ἔπαθεν.*

damn. repetundis] *Ursin. ex vet. cod. legendum censet de repetundis*, displicuitque omissio praepositionis *Vossio de con- struct. c. 26.* At saepius legitur *damnari crimine*, ut *Cic. Verr. 4, 45.*, et *repetundis* est i. q. *repetundarum crimine*, (locus *Cornel. Them. 8.* „*hoc crimine* absens *proditionis* est *damuatus*“, a *Schel- lero in Lex. excitatus*, huc non pertinet, quoniam verbum *dam- nare* ibi suum regit genitivum *proditionis*, additumque *hoc crimine* est i. q. *per hanc accusationem*), unde praepos. *de* in *cod.* etiam *Ursini* ab aliena manu profecta videtur.

restitutionem] in Senatum, quo motus fuerat vir consularis ob repet. crimen e lege Julia, de qua *Noster Caes. 43.* „*Repe- tundarum* convictos etiam ordine senatorio movit.“ v. notata ad illum locum, in primis *Lips. ad Tac. A. 14, 28.*

dubitarit] Recepi conjecturam, a *Salmasio* adscriptam, prorsus *Suetonianam*, probatam antea a *Wolfio*.

utrique exquisitissimae comitatis dedit. Item Poppaeam Sabinam, tunc adhuc amicam ejus, abductam marito, mandatamque interim sibi, nuptiarum specie recepit. Nec corrupisse contentus, adeo dilexit, ut ne rivalem quidem Neronem aequo tulerit animo. Creditur certe non modo missos ad arcessendam non recepisse, sed ipsum etiam exclusisse quondam pro foribus adstantem, miscentemque frustra minas et preces, ac depositum reposcentem. Quare, didacto matrimonio, sepositus est per causam legationis in Lusitaniam. Id satis visum, ne poena acrior

Poppaeam — recepit] Consentiant *Xiphil.* 61, 11. τούτῳ (τῷ Ὄθωνι) τὴν Σαβίναν, ἐξ εὐπατριδῶν οὖσαν, ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀποσπάσας, ἔδωκεν (ὁ Νέρων), καὶ αὐτῇ ἀμφοτέροι ἀμα ἐχρῶντο, et fere *Plutarch.* l. c. τὴν Ποππαίαν προμοιχεύσας τῷ Νέρωνι, καὶ διαφθείρας ταῖς εἰς ἐνεῖνον ἐλπίσιν, ἐπεισεν ἀποστήναι τοῦ ἀνδρὸς, et ipse *Tac. Hist.* 1, 13. „eo (apud Othlonem) Poppaeam Sabinam, principale scortum, ut apud conscium libidinum, *deposuerat*, donec Octaviam uxorem amoliretur.“ Sed *Annal.* 13, 45. diverse rem narrat idem, et haud dubie verius, quoniam, ut monuit jam ibi Lipsius, serius hos libros conscripsit, nimirum „agentem eam in matrimonio Rufii Crispini, Equitis Romani, ex quo filium genuisset, ab Othone pellectam, nec moram fuisse, quin adulterio matrimonium jungeretur, mox laudes formae elegantiaeque uxoris, a novo conjuge saepius apud Principem praedicatas, ad videndam prius, inde amandam hunc accendisse.“ cf. *Neron.* 35.

Nec corrupisse — animo] *Plut.* l. c. ἐλθοῦσης δὲ παρ' αὐτόν, ὡς γαρμετῆς, οὐκ ἠγάπα μετέχων, ἀλλ' ἤσχαλλε μεταδιδοῦς, οὐδ' αὐτῆς ἀχθομένης, ὡς φασί, τῇ ζηλοτυπῆι τῆς Ποππαίας. N. I. vulg. corrupte *corripuisse*.

Creditur — adstantem] *Plut.* de Sabina: καὶ γὰρ ἀποκλιῖσαι τὸν Νέρωνα λέγεται, μὴ παρόντος τοῦ Ὄθωνος, εἴτε τῆς ἡδονῆς ἀφαιροῦσα τὸ πλήσμιον, εἶπε, ὡς φασί, ἔνιοι, βαρυνομένη τὸν Καίσαρος γάμον, ἐραστῇ δὲ μὴ Φεύγουσα χρῆσθαι διὰ τὸ Φιλακόλαστον. Vera et ingenio callidae feminae maxime congrua *Tac. Ann.* l. c. *sepositus est — in Lusitaniam*] tanquam honestum exsiliū, de quo Noster uti solet verbo *seponere*. *Tac. H.* 1, 13. „Mox suspectum in eadem Poppaea in provinciam Lusitaniam, specie legationis, seposuit.“ *Ann.* l. c. „Dejicitur familiaritate sueta, post congressu et comitatu, Otho; et postremo, ne in Urbe

mimum omnem divulgaret; qui tamen sic quoque hoc disticho enotuit:

Cur Otho mentito sit, quaeritis, exsul honore?

Uxoris moechus coeperat esse suae.

Provinciam administravit quaestoribus per decem annos, moderatione atque abstinentia singulari. [4] Ut tandem ultionis occasio data est, conatibus Galbae primus accessit: eodemque momento et ipse spem imperii cepit, magnam quidem ex conditione temporum, sed aliquanto majorem ex affirmatione Seleuci

aemulatus (vel, ut Grotius: *aemulus*) ageret, provinciae Lusitaniae praeficitur. " *Plutarch.* ἐκινδύνευσεν οὖν ὁ Ὄθων ἀποθανεῖν καὶ παράλογον ἦν, ὅτι τὴν γυναῖκα καὶ ἀδελφὴν ἀποκτείνας διὰ τὸν Ποπταίας γάμον ἐφείσατο τοῦ Ὄθωνος. Σενέκιαν δ' εἶχεν εὐνοῦν καὶ κείνου τὸν Νέρωνα πείσαντος καὶ παραινέσαντος, ἐξέπεμψε Λυσιτανῶν στρατηγὸς ἐπὶ τὸν Ὀκεανόν. *De Lusitaniae et reliquae Hispaniae praefecturis* v. Lips. ad *Tac. Hist.* l. c.

enotuit] *Al. innotuit.* Illud praefendum, ut *Plin. epist.* 2, 10. „*enotuerunt quidam tui versus*“ et *Tac. Hist.* 3, 34. „quod ubi *enotuit.*“

Uxoris moechus — suae] Hic etiam versus probat, veriore esse narrationem, a Tacito in *Annalibus* datam.

per decem annos] ab a. U. 811., ad quem *Xiphilin.* 61, 11. de *Sabina* refert, usque ad mortem *Neronis* a. 821.

moderatione — singulari] *Tac. Ann.* l. c. „ubi usque ad civilia arma non ex priorie infamia, sed integre sancteque egit, prociac otii et potestatis temperantior.“ *Hist.* l. c. „comiter administrata provincia.“ *Plutarch.* l. c. καὶ παρέσχεν ἑαυτὸν οὐκ ἄχαριν, οὐδ' ἐπαχθῆ τοῖς ὑπηκόοις, εἰδὼς φυγῆς ὑποκρίσιμα καὶ παρακάλυμμα τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δεδομένην.

primus accessit] *Tac. Hist.* l. c. „primus in partes transgressus, nec segnis, et, donec bellum fuit, inter praesentes splendidissimus.“ *Plut.* 20. ἀπαστάντος δὲ Γάλβα, πρῶτος αὐτὸς προσεχώρησε τῶν ἡγεμόνων, καὶ φέρων, ὅσον εἶχεν ἐν ἐκπώμασι καὶ τραπέζαις, ἄργυρον καὶ χρυσόν, ἔδωκε κατακίψαι ποιεῖν νόμισμα καὶ τῶν οἰκιστῶν ἐδωρήσατο τοὺς εἰθισμένους περὶ δίαίταν ἡγεμόνι ἐμμελῶς ὑπουργεῖν. καὶ τὰ ἄλλα πιστὸς ἦν αὐτῷ, καὶ διδοῦς πείραν, οὐδενὸς ἦτον εἰδοὶ πραγμάτων ἐμπειροῦ εἶναι καὶ βαδίζοντι τὴν ὁδὸν ἄπασαν ἐφ' ἡμέρας πολλὰς συνοχοῦμενος διετέλεσεν.

Seleuci] *Ptolemaeum* Tacitus vocat et *Plutarchus.* Ille *Hist.* 2, 22. „Multos secreta *Poppaeae* mathematicos, pessimum principis matrimonii instrumentum, habuerant; e quibus *Ptole-*

mathematici; qui, quum eum olim superstitem Neroni fore spondidisset, tunc ultro inopinatus advenerat, imperaturum quoque brevi repromittens. Nullo igitur officii aut ambitionis in quemquam genere omisso, quoties coena Principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim dividebat: nec eo minus alium alia via militem demerebatur. Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit emancipavitque; ut jam

maeus, Othoni in Hispania comes, quum *superfuturum eum Neroni* promisisset, postquam ex eventu fides, conjectura jam et rumore senium Galbae et juventam Othonis computantium, persuaserat, fore, ut in imperium adscisceretur. " Hic Galb. 23. οὐδὲ γὰρ τὸ ἐλπίζον ἐκλιπεῖν, οὐδ' ἀπαγορευῆσαι παντάπασιν, εἴωυ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες αἰεὶ μάντις καὶ Χαλδαῖοι, εἰς τὰ μάλιστα δὲ Πτολεμαῖος, ἰσχυριζόμενος τῷ προειπεῖν πολλάκις, ὡς οὐκ ἀποκτενεῖ Νέρων αὐτόν, ἀλλὰ τεθνήξεται πρότερος, αὐτὸς δὲ περιέσται καὶ ἀρξεί Ρωμαίων. ζῆσινο γὰρ ἀληθεῖς ἀποδείξας, ἠξίου μὴδὲ ταῦτα ἀπελπίζειν. Duplex homini nomen fuerit, quod difficillime credo, an confuderit auctor *Seleucum*, *Vespasiani mathematicum*, quem *Tac.* 2, 78. memorat, cum *Ptolemaeo*, *Neronis* vel potius *Poppaeae*, an *Tacito* denique tribuendus potius error, quod *Burm.* fecit, quis definierit?

aureos — dividebat] *Tac.* 1, 24. „Flagrantibus jam militum animis velut faces addiderat *Maevius Pudens*, e proximis *Tigelini*. is mobilissimum quemque ingenio, aut pecuniae indigum, et in novas cupiditates praecipitem alliciendo, eo paulatim progressus est, ut per speciem convivii, quotiens *Galba* apud *Othonem* epularetur, cohorti excubias agenti viritim centenos numos divideret; quam velut publicam largitionem *Otho* secretioribus apud singulos praemiis intendebat.“ *Plut.* 20. ἐσάνις τὸν Γάλβαν εἰστία, τὴν παραφυλάττουσαν αἰεὶ σπεῖραν ἐδέκαζε, χρυσοῦν ἐκάστης διανέμων, οἷς τιμᾶν αὐτὸν ἐδόκει, καταπολιτευόμενος καὶ δημαγωγῶν τὸ στρατιωτικόν. Quibus locis comparatis, alii jam *aureum*, χρυσοῦν, centum numos s. viginti quinque drachmas valuisse, ostenderunt.

militem] Hanc unice veram habeo scripturam, exhibitam jam a *Burm.* et *Ern. Wolfhoque*. *Oudendorpius*, ut puto, religiosius servavit codd. lectionem plerorumque: *militum*; idem taxavit *Burmanni* conjecturam *milites*, huic saltem verborum ordini haud congruam.

Cuidam — emancipavitque] *Tac.* l. c. „adeo animosus corruptor, ut *Coccejo* *Proculo* speculatori, de parte finium eum

vix ullus esset, qui non et sentiret et praedicaret, solum successione imperii dignum. [5] Speraverat autem fore, ut adoptaretur a Galba; idque in dies exspectabat. Sed postquam, Pisone praelato, spe decidit, ad vim conversus est; instigante super animi dolorem etiam magnitudine aeris alieni. Neque enim dissimulabat, nisi Principem, se stare non posse: nihilque referre, ab hoste in acie, an in Foro sub creditoribus, caderet. Ante paucos dies servo Caesaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat. Hoc subsidium tanti coepti fuit. Ac primo quinque speculatoribus commissa res est, de-

vicino ambigenti, universum vicini agrum, sua pecunia emptum, dono dedit.“ Correctione Torrentii et Gujeti: eique mancipavit non opus esse, Oudend. jam et Ernest. docuerunt.

successione] Burm. revocavit librorum successioneis, contra usum scriptoris, qui unice observandus.

adoptaretur a Galba] Tac. 1, 13. „Spem adoptionis, statim conceptam, acius in dies rapiebat, faventibus plerisque militum, prona in eum aula Neronis, ut similem.“ Plut. c. 21. ἀλλ' οὖν βουλευομένου γε τοῦ Γάλβα περὶ διαδόχου, τὸν Ὀθωνα παρεῖληγεν ὁ Ὀβίνιος· οὐδὲ τοῦτο προῖνα πράσσειν, ἀλλ' ἐπὶ γάμῳ τῆς Συγατρὸς, ὁμολογίας γενομένης, γαμεῖν αὐτὴν τὸν Ὀθωνα, παῖδα τοῦ Γάλβα καὶ διάδοχον ἀποδειχθέντα τῆς ἡγεμονίας. Idem Tac. c. c.

magn. aeris alieni] Plut. l. c. πεντακισχιλίῳ μυριάδων ὀφλήμασι βεβαπισμένον dicit. Tac. c. 21. „Interea Othionem, cui, compositis rebus, nulla spes, omne in turbido consilium, multa simul exstimulabant, luxuria etiam Principi onerosa, inopia vix privato toleranda, in Galbam ira, in Pisonem invidia.“

dispensatione] h. e. dispensatoris officio, de quo v. ad Aug. 67.

quinque speculatoribus] Diversus de numero Tac. c. 25. „Sed tum e libertis Onomastum futuro sceleri praefecit, a quo Barbium Proculum, tesseraium speculatorum, et Veturium, optionem eorundem, perductos, postquam vario sermone callidos audacesque cognovit, pretio et promissis onerat, data pecunia ad pervertendos plurium animos. Suscepere duo manipulares Imperium Pop. Rom. transferendum, et transtulerunt. In conscientiam facinoris pauci adsciti. suspensos ceterorum animos diversis artibus stimulant sequ.“ Ex eo Plutarchi. c. 23. et 24.

inde decem aliis, quos singuli binos produxerant: omnibus dena sestertia repraesentata, et quinquagena promissa. Per hos sollicitati reliqui, nec adeo multi; haud dubia fiducia, in ipso negotio plures affuturos. [6] Tulerat animus, post adoptionem statim castra occupare, coenantemque in Palatio Galbam

πλείστοι δὲ τῶν περὶ Τιγελλίνου καὶ Νυμφίδιου ἐν τιμῇ γεγενῶτων, ἀπερρήμμενοι τότε καὶ ταπεινὰ πράττοντες, ἐφθείροντο πρὸς αὐτὸν, καὶ συνηγανάνκτου καὶ παρώξυνου. ἐν δὲ τούτοις Ἰτούριος καὶ Βάριος, ὁ μὲν ἑπτάων, ὁ δὲ τεσσαεράριος. οὕτω γὰρ καλεῖται οἱ διαγυέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελούντες. μετ' αὐτῶν Ὀθωνος ἀτελεύτερος, Ὀνομαστός, ἐπιθοιτῶν τοὺς μὲν ἀργυρίῳ, τοὺς δ' ἐλπίζει διέφθειρεν, ἥδη σαφροῦς ἔντας καὶ δεομένους προφάσεως. *Xiphin.* 64, 5. ὑπὸ τινῶν στρατιωτῶν ὀλίγων, οἱ συνημόνεσαν αὐτῷ, ἐς τὸ τεῖχος ἐσήχθη — τοὺς ἄλλους, ἅτε καὶ ἀχθόμενους τῷ Γάλλῳ, προσαναπέσας, μᾶλλον δὲ ἐκπριάμενος. *Zonaras*: ἐκάνεστη αὐτῷ τριάκοντα μόνους στρατιώτας ἐτοιμασάμενος.

plures affuturos] Non displicet plurium codd. lectio: *pluribus affuturis*, quam e Graeco usu, suppleto *ut aut quasi* (ὡς cum genitivo) explicandam, notavit jam Casaubonus. Sed quum cod. Salmas. corrupte exhibeat: *plures affuturi*, acquiesci cum plerisque editoribus in faciliiori lectione. Conjectura Burmanui *plures affluxuros* non necessaria est.

Tulerat animus] Ita Memm. cum pluribus codd. Al. *erat*. Oudendorp. Ursini conjecturam: *fuerat* ob praecedens *affuturos* probat.

post adopt. statim] Unde Ernest. apud Tac. c. 26. „adeoque parata apud malos seditio etiam apud integros *dissimulata* (ita lego pro vulg. *dissimulatio*) fuit, ut *postero Idium die* redeuntem a coena Othonem rapturi fuerint“ corrigendum exis.imat: *postero statim* (sc. ab adoptione) *die*. Mendum esse in Tacito, liquit, minus, an haec vera sit medela. De tempore adoptionis Pisonis et caedis Galbae dixi ad Galb. 17., *mediamque tempus* quatuor dierum fuisse ostendi, non *sex*, ut Ernest. ad h. l., nisi is Romano more ipsos adoptionis caedisque dies annumerat. — *Exemptum* autem h. e. patrando facinori creptum (v. *Ern.* Clav. Cic.) Noster dicit hoc tempus et *religione* h. e. religionibus, ostentis, prodigiis, vel quod hi dies publice privatimve Othoni erant religiosi, et a *Seleno*, de quo dixi ad c. 4., triste illud et adversum e mathematicis rationibus dicente. Suspicionem enim *Fabri Semestr.* 3, 25. *religio et ipse locus exempt*, satis refutavit Casaubonus.

aggredi: sed obstitit respectus cohortis, quae tunc excubabat, ne oneraretur invidia; quod ejusdem statione et Cajus fuerat occisus, et desertus Nero. Medium quoque tempus religio et Seleucus exemit. Ergo destinata die, praemonitis consciis, ut se in Foro sub aede Saturni ad Milliarium aureum opperirentur, mane Galbam salutavit; utque consuerat, osculo exceptus, etiam sacrificanti interfuit, audivitque praedicta haruspicis. Deinde liberto, adesse architectos, nunciante, quod signum convenerat, quasi venalem

ad Milliarium aureum] Tac. c. 27. „Otho — innixus liberto, per Tiberianam domum in Velabrum, inde ad *Milliarium aureum* sub aedem Saturni pergit.“ *Plutarch.* c. 24. ἐβαδίζεν εἰς ἀγοράν, οὗ χρυσοῦς εἰστέθεικε κίων, εἰς ὃν αἱ τετμημέναι τῆς Ἰταλίας ἑδοὶ πᾶσαι τελευτῶσιν. *Plin.* 3. 5. (9.) *in capite Romani Fori statutum*, *Dio* 54, 8. τὸ χρυσοῦν μίλιον, et ab Augusto a. U. 734. factum dicit. v. interpr. ad Tac., Fabric. ad *Dionis* l. c., *Donat.* Rom. vet. 2, 14. *Nardin.* de Rom. vet. 5, 6. et quos plures *Pitiscus* ad n. l. excitavit.

osculo exceptus] quod signum comitatis et amicitiae Imperatoris. cf. *Tiber.* 10. et *Neron.* 37.

sacrificanti interfuit] Verum est, quod *Burm.* dicit, *interesse* aliquem rebus et locis, non homini aliquid agenti. Sed et linguae usus saepius a primaria significatione ad similem atque affinem descendit, et scriptores omnium aetatum linguarumque subinde a solito proprio alicujus vocis usu recedunt, minus ejus memores, quam qui docte eum excutiunt. Ita pro *sacrificio ab eo facto interfuit* vel *sacrificanti affuit* brevius, et, quum utriusque dicendi modo alieni quid adhaereat, exactius auctor scripsit: *sacrificanti interfuit*. Minus id urserim, quod *Wolffius* dicit, dativum in hoc genere quasi casum commodi esse. Conjecturam *Ernestii superfuit* pro *affuit* ex *Aug.* 56. nullo modo ferendam existimo, et quod usus tantum forensis haec verbi est significatio, et quod ea ipsa a viris doctis taxabatur. v. *Gell.* 1, 22.

aud. praed. haruspicis] v. *Galb.* 19.

liberto — nunciante] *Onomasto.* Tac. 1, 27. „Nec multo post libertus *Onomastus* nunciat, *expectari eum ab architecto et redemptoribus*; quae significatio coeuntium jam militum et paratae conjurationis convenerat. Otho, causam digressus requirentibus, quum, emi sibi praedia vetustate suspecta, eoque prius exploranda, sinxisset, innixus liberto — pergit.“ *Plut.* c. 24. παρᾶ-

domum inspecturus abscessit: proripuitque se postica parte Palatii ad constitutum. Alii, febrem simulasse, ajunt, eamque excusationem proximis mandasse, si quaereretur. Tunc abditus propere muliebri sella, in castra contendit: ac deficientibus lecticariis, quum descendisset, cursumque cepisset, laxato calcio restitit, donec omīssa mora succollatus, et a praesente comitatu IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictosque gladios ad Principia devenit, obvius quoque non aliter, ac si conscius et particeps foret, adhaerente. Ibi missis, qui Galbam et Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationi-

στὰς Ὀνομαστὸς ἀπελεύθερος ἦκειν εἶφη καὶ περιμένειν αὐτῷ οἴκοι τοὺς ἀρχιτέκτονας ἦν δὲ σύμβολον καιροῦ, πρὸς δὲ εἶδει ἀπαντῆσαι τὸν Ὄσωνα τοῖς στρατιώταις. εἰπὼν οὖν, ὅτι καλαίαν ἐωνημένον οἰκίαν βρῦλαι τὰ ὑποπτα δεῖξαι τοῖς πωληταῖς, ἀπῆλθε, quò loco cum Solano existimo, deceptum Plutarchum Latino voc. *r. deni r. bus*, improprie πωληταῖς reddidisse. — Mox *ad constitutum* es neutrum, sive de loco, sive de die sermo sit, ne quis de ellipsi cogitet. Constitutus autem erat locus, de quo proxime dictum, Milliarium aureum.

muliebri sella] *Plut.* c. 25. τὸ Φορεῖον dicit, et *lecticarios* Φορειοφόρους vel, ut vulgo legitur, Φορεαφόρους, *Tac.* c. 27. *sellam* et ipse. Est i. q. σκιμπόδιον καταστεγόν *Dionis* 57, 15. ubi v. *Fabric.* cf. *Lips. Elect.* 1, 19. *Scheffer.* de re vehic. 2, 5.

Imperator consalutatus] *Tac.* c. 27. „Ibi tres et viginti speculatores consalutatam Imperatorem, ac paucitate salutantium trepidum, et sellae festinanter impositum, strictis mucronibus rapiunt. Totidem ferme milites in itinere aggregantur, alii conscientia, plerique miraculo, pars clamore et gaudio, pars silentio, animi ex eventu sumturi.“ *Plut.* c. 25. ἐναυθα τοὺς πρώτους ἐνδεξαμένους αὐτὸν καὶ προσειπόντας αὐτοκράτορα Φασὶ μὴ πλείους τριῶν καὶ εἴκοσι γενέσθαι. διὸ — ἀπεδειλίασεν. οἱ δὲ παρόντες οὐκ εἶπον, ἀλλὰ τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς περιῖοντες αὐτοῦ τὸ Φορεῖον, ἐκέλευον αἶρεσθαι, παραφθεγγομένου πολλάκις ἀπολωμένοι, καὶ τοὺς Φορειοφόρους ἐπιταχύνοντος. εἶηκουον γὰρ εἰσι θαιμαζόντες μᾶλλον, ἢ ταραπτόμενοι, διὰ τὴν ἐλιγότητα τῶν ἀποτετολημένων. Φερομένων δὲ οὕτω δι' ἀγορᾶς ἀπήνησαν ἕτεροι τασούτοι, καὶ πάλιν κατὰ τρεῖς καὶ τέτταρας ἄλλοι προσπέλασον. εἶτα συναίστρεφον ἅπαντες ἀνακαλούμενοι Καίσαρα, καὶ γυμνὰ τὰ ξίφη προῖσχύμενοι.

qui Galbam et Pisonem truc.] De morte Galbae v. *Galb.* 19.

bus militum animos nihil magis pro concione testatus est, quam *id demum se habiturum, quod sibi ipsi reliquissent*. [7] Deinde vergente jam die ingressus Senatum, positaque brevi ratione, quasi raptus de

et 20. Caedem Pisonis describunt *Tac. c. 45.* „Piso in aedem Vestae pervasit, exceptusque misericordia publici servi et contubernio ejus abditus, non religione nec caerimoniis, sed latebra imminens exitium differebat; quum advenere, missu Othonis, nominatim in caedem ejus ardentes Sulpicius Florus e Britannicis cohortibus, nuper a Galba civitate donatus, et Staius Murcus speculator; a quibus protractus Piso in foribus Templi trucidatur“ et *Plutarch. c. 27.*

pro concione] Aliam orationem dat *Tac. c. 37.*

ingressus Senatum] *Tac. c. 47.* „Exacto per scelera die, novissimum malorum fuit laetitia. Vocat Senatum Praetor urbanus, certant adulationibus ceteri magistratus. Accurrunt Patres; decernitur Othoni tribunicia potestas et nomen Augusti et omnes Principum honores, annitentibus cunctis abolere convicia ac probra, quae promiscue jacta haesisse animo ejus, nemo sensit sequ.“ cf. *Plut. c. 28.*

positaque brevi ratione] Memm. et plerique codd. et antiquae edd. dant *oratione*. Recepit id Ernest., sed *ponere orationem* dici posse pro *habere*, probare frustra conatus est. Burm. conjecit: *expositoque brevi oratione*, ut *exposito* ablativus sit absolutus, et simili ac leniore etiam medela *Walther. Observ. p. 29. positoque brevi oratione*, interpretatus: *postquam posuerat i. e. commemoraverat, dixerat brevi oratione, quasi sequ.*, quem usum verbi *ponere* illustravit exemplis *Ciceronis Orat. 4.* „*positum sit igitur in primis*“ *Coel. 7.* „*posuistis enim*“ *Verr. 2, 58.* „*tantum verbo posuit,*“ laudato etiam Ernest. in *Clav. Cic.* Unice placeret mihi haec ratio, ob librorum maxime auctoritatem, legi jubentium *oratione*, si Suetonius aequae uti soleret ablativo illo absoluto, atque Livius et Tacitus, apud quos sexcenties occurrit, et persuaderi mihi posset, illam significationem verbi *ponere* (τιθέναι, ὑποτιθέναι, unde θέσις, ὑπόθεσις) non minus historicae orationi convenire, quam rhetoricae. E schola enim petita est philosophorum et rhetorum, neque verba sunt Othonis n. l. sermonem habentis, sed auctoris adhuc, argumentum referentis. Denique vexat me sequens *quasi*, quod *rationi* magis convenit, quam *orationi*, quum post ablativum *posito* accusativum expectasses cum infinitivo. Nescio igitur, an verior sententia sit Wolfii, servantis *posita ratione*, simplici verbo pro composito, nisi quis hoc ipsum (*proposita*) legere malit cum Ou-

publico, et suscipere imperium vi coactus, gesturusque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac super ceteras gratulantium adulantiumque blanditias, ab infima plebe appellatus NERO, nullum indicium recusantis dedit: immo, ut quidam tradiderunt, etiam diplomatibus primisque epistolis suis ad quosdam provinciarum praesides, Neronis cognomen adjecit. Certe et imagines statuasque ejus reponi passus est, et procuratores atque libertos ad eadem officia revocavit. Nec quicquam prius pro potestate subscripsit,

dendorpio. Locum quidem, a Wolfio comparatum, Calig. 16., nostro non accommodaverim, quum sermo ibi sit de *rationibus* propositis, non de *ratione*. Ibi enim de literis vere aliorum oculis propositis alia verbi vis est et magis propria. Licuit, puto, profiteri dubitationem de virorum doctissimorum sententiis, quamquam melior mihi non suppetit. Müller. conjecit: *postquam brevem orationem v. post habita brevi oratione.*

quasi — coactus] *Xiphil.* 64, 8. βεβιάσθαι μὲν γὰρ, καὶ ἐς τὸ τεῖχος ἄκων ἐξῆλθαι, καὶ ἀντιλέγων κεινιδνευμένα ἐλεγε. καὶ τὰ τε ἄλλα ἐπεικῶς ἐφθέγγετο, καὶ τῇ ὑποκρίσει τοῦ σχήματος ἐμετρίαζε. Φιλήματά τε ὡς ἑκαστοῖς διὰ τῶν δαιτύλων ἐπέμπε, καὶ ὑπὸ στυλοῦ πολλὰ.

Palatium petit] *Tac.* 1. c. „Otho, cruento adhuc Foro, per stragem jacentem in Capitolium atque inde in Palatium vectus, concedi corpora sepulturae cremarique permisit.“

appellatus Nera] *Plutarch.* Oth. 3. τοῖς δὲ πολλοῖς χαριζόμενος οὐκ ἔφευγε τὸ πρῶτον ἐν τοῖς θεάτροις Νέρων προσαγορευεῖσθαι καὶ τιμῶν εἰκόνας Νέρωνες εἰς τοὺς μὲν προσημύων, οὐκ ἐκώλυσε. Ἡλαῦδιος δὲ Ῥούφος εἰς Ἰβηρίαν φησὶ κομισθῆναι διπλώματα, οἷς ἐκπέμποισι τοὺς γραμματοφόρους, τὸ τοῦ Νέρωνος θεῖον ὄνομα προσγεγραμμένον ἔχοντα τῷ τοῦ Ὄθωνος. οὐ μὴν ἀλλὰ τοὺς πρώτους καὶ κρατίστους αἰσθόμενος ἐπὶ τούτῳ δυσχεραίνοντας, ἐπαύσατο. *Tac.* II. 1, 78. „Ne tum quidem immemor amorum, statuas Pop-paeae per Senatusconsultum reposuit. Creditus est etiam de celebranda Neronis memoria agitavisse, spe vulgum alliciendi. et fuere, qui imagines Neronis proponerent; atque etiam Othoni quibusdam diebus populus et miles, tanquam nobilitatem ac decus adstruerent, *Neroni Othoni* acclamavit. Ipse in suspenso tenuit, vetandi metu, vel agnoscendi pudore.“ *Xiphil.* denique I. c. οὐκ ἐλάνθανε δὲ, ὡς καὶ ἀσελεύστερον καὶ πικρότερον τοῦ Νέρωνος ἄρξεν ἔμελλε. τὸ γ' οὖν ὄνομα αὐτοῦ αὐτῷ ἐνθὺς ἐπέθετο.

quam quingenties sesterium ad peragendam Auream domum. Dicitur ea nocte per quietem pavefactus gemitus maximos edidisse: repertusque a concursantibus humi ante lectum jacens, per omnia piaculorum genera manes Galbae, a quo deturbari expelli que se viderat, propitiare tentasse: postridie quoque in augurando tempestate orta graviter prolapsum, identidem obmurmurasse:

Τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;

ad peragendam] Al. *peragendum*, ut Galb. 18. nonnulli *ad ornandum fortunam suam*, de quo usu Gerundii cum accus. v. *Heusinger*. ad *Cic. de Off.* 1, 31, 7. et 3, 5, 13., et quos ille laudavit, *Ald. Man t.* ad *Cat. maj. c. 2.* et *Perizon.* ad *Sanct.* 1, 15, 1.

prolapsum] Negligentia scriptoris notanda, non mutanda in *prolapsus* ob praecedens *pavefactus*, contra Mss. et edd. omnes. Ita c. 12. *fuisse traditur — consuetum*. Scilicet longior periodus fecit, ut sui immemor finiret eam, ut si a *tradunt* v. *dicunt* incepisset, quamquam et *dicitur*, *traditur*, *videtur*, al. saepissime absolute praeposuntur, sequente accusativo cum infin., more Graeco, de quo usu v. *Duker.* ad *Flor.* 2, 6, 45. et *Liv.* 4, 41, 7. Plurimis exemplis, ab eo collatis, addo *Tac. H.* 4, 52. „*Titum* — multo apud patrem sermone *orasse dicebatur*.“ Variavit igitur n. l. auctor orationem duplici constructione, quod non Latinae elegantiae est, sed Graecae ἀφελείας. Ita *Plato Charm.* in. καὶ μὴν ἡγγεῖται γε ἡ μάχη ἰσχυρὰ γεγονέναι καὶ πολλοὺς τεθνάναι. v. *Matthiae Gr. Gr.* §. 536. p. 772. sequ.

μακροῖς αὐλοῖς] *Xiphil.* 64, 7. ἔμελλε δὲ ἄρα καὶ τὸν Ὀσωνα ἢ δίκη οὐκ ἐς μακρὰν μελιῆζειν, ὡς που παραχρῆμα ἔμαθε. Συσοντί τε γὰρ αὐτῶ τὴν Συσίαν πρώτην τὰ ἱερὰ πονηρὰ ὠφθη, ὡς τὸ αὐτὸν μεταγνόντα ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις εἰπεῖν· Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; ἔστι δὲ τοῦτο δημῶδες ἐς παροιμίαν φέρρον ἐπὶ τῶν ἔξω τι τοῦ προσφύρου σφίσι ποιούντων. καὶ μετὰ τοῦτο τῆς νυκτὸς οὕτω οἷ τι ἐν τοῖς ὕπνοις ἐταράχθη, ὥστε καὶ ἐν τῆς εὐνῆς ἐκπτεσεῖν, τοὺς τε προκοιτούντας ἐκπλήξαι. ἐσπῆδήσαντες οὖν εὗρον αὐτὸν χαμαὶ κείμενον, ad qu. l. *Reimar.* *Cedremum* comparat, diversa et progressus falsa narrantem, sed eodem versiculo ita addito: τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν καὶ αὐλεῖν. Non meminere interpretēs loci parallel. *Licet.* au *Att.* 2, 16. „*Cnejus* quidem noster, jam plane, quid cogitet, nescio.

Φυσᾶ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
ἀλλ' ἀγρίαις Φυσαισι Φορβείας ἄτερ.“

[8] Sub idem vero tempus, Germaniciani exercitus in Vitellii verba jurarant. Quod ut comperit, auctor Senatui fuit mittendae legationis, quae doceret, electum jam Principem: quietem et concordiam suaderet. Et tamen per internuncios ac literas, consortem imperii generumque se Vitellio obtulit. Verum haud dubio bello, jamque ducibus et copiis, quas Vitellius praemiserat, appropinquantibus, animum fidemque praetorianorum erga se paene internecione amplissimi ordinis expertus est. Placuerat per clas-

ubi v. Graevium. Versatus est nimio fere labore in prona pro-
verbii interpretatione *Turneb. Advers. 5, 1. et 17, 20. Corruptelas n. l. nihil moror.*

in Vitellii verba] v. Galb. 16. Vitell. 9. *Tac. H. 1, 50. sequ. mittendae legationis*] *Tac. c. 74.* „Otho, revocatis, quos Galba miserat, legatis, rursus alios ad utrumque Germanicum exercitum et ad legionem Italicam easque, quae Lugduni agebant, copias *specie Senatus* misit. Legati apud Vitellium remansere, promptius, quam ut retenti viderentur. Praetoriani, quos, per simulationem officii, legatis Otho adjunxerat, remissi, antequam legionibus miscerentur.“ *Plutarch. Oth. 4.* ὁ Φ' οὖν (nr. literis Muciani et Vespasiani) ἐπαιρόμενος ἔγραψεν Οὐτέλλῳ, παραιῶν στρατιωτικὰ φρονεῖν, ὡς χρέματα πολλὰ δώσαντος αὐτοῦ, καὶ πόλιν, ἐν ἧ βιώσεται ῥᾶστον καὶ ἡδιστον βίον μετ' ἡσυχίας, ubi comprobare nequeo, qui corrigunt verba *στρατιωτικὰ φρονεῖν*, h. e. qualia militi dicto audienti conveniunt s. disciplinae militari congrua, in οὐ στασιωτικὰ φρ. cum *Casaub. ad n. l.*, vel *στασιωτικὰ μὴ φρονεῖν* cum *Solano ad Plut.*, et quae sunt alia.

per internuncios — obtulit] *Tac. c. 74.* „Crebrae interim et muliebribus blanditiis infectae ab Othone ad Vitellium epistolae offerebant pecuniam et gratiam, et quemcunque quietis locum prodigae vitae legisset. Paria Vitellius ostentabat, prius mollius, stulta utrimque et indecora simulatione; πρῶτον, quasi rixantes, supra et flagitia invicem objectavere, neuter falso.“ *Xiphil. 64, 10.* ὁ δὲ Ὀθων, ἐπειδὴ καὶ μὴ ἔπειθε τὸν Βιτέλλιον, εἰς κοινωσίαν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς πολλάκις παρακαλῶν, εἰς πόλεμον λοιπὸν φανερὸν κασίστατο.

jamque ducibus — appropinquantibus] *Plut. Oth. 5.* ἐπεὶ τὰς Ἄλπεις κατέχοντες ἤδη προσηγγέλλοντο Κερίνας καὶ Οὐάλης, Οὐτέλλῳ στρατηγοῦντες. v. *Tac. H. 1, 70.*

et placuerat] Omittere aliis placuit et contra libros, aliis

siarios arma transferri, remittique navibus. Ea quū in castris sub noctem promerentur, insidias quidam suspicati, tumultum excitaverunt: ac repente omnes,

mutare, ut Lipsio in *etenim*, Glareano in *quando*. Oudend. coniecit: *Ostiam placuerat*. Mihi genuinum videtur, et inducere narrationem, superiora explicantem, pro *et quidem, etenim, namque*. Ita Tac. A. 3, 38. „non accusatores fatiscabant. Et Ancharius Priscus sequ. “

per classarios — navibus] Lux petenda e Tacito 1, 80. sequ. et Plut. Oth. 3., coll. Xiphil. 64, 9., qui accuratius rem narrant, eosque haud satis compararint necesse est Burmannus. magisque adhuc Ernestius, qui ad l. n. disputavit prorsus ἀπροδιόνυσα. Arma illa erant septimae decimae cohortis (auctore Tac. l. c.), quam e colonia Ostiensi in Urbem acciri Otho iusserat, armandae ejus cura Vario Crispino, Tribuno e Praetorianis, data. Qui cum, aperto armanentario, vehicula cohortis, incipiente nocte, onerari his armis jussisset, miles, ad perniciem Othonis familiam Senatorum armari, temere existimans, raptis armis Urbem ac Palatium petit, et a convivantium ibi primorum civitatis caede vix ab ipso Othone retinetur. Omnia ea cum Suetonio consentiunt, nisi quod *navibus per classarios* (h. e. remiges, classi Ostiensi impositos, ne cum Ernestio de milite classario cogites, de quo dictum ad Galb. 12.) *arma Romam translata*, Suetonius, Tacitus autem, *vehicula cohortis* iis onerata, dicit. Putabam aliquando, haec ipsa *vehicula* Taciti, ut saepius, de *navigiis* intelligenda esse, et per errorem Plutarchum l. c. vertisse: τὰ ὄπλα ταῖς ἀμάξαις ἐπιτιθέντος. Sed levior haec res est, et in qua dissensum scriptorum facile feras. Alia difficultas, quam quaerunt in verbo *remitti* (quod Burm. in *praemitti* mutandum duxit, Ernest. contra usum linguae explicuit *mitti*, Oudendorp. mutare maluit in *demitti* i. e. secundo fluvio deferri s. develi Ostiam), mihi nulla videtur. Oudendorpii emendatio etiam falsum praebere sensum. Scilicet cum redire deberet cohors Ostia Roman, *remittenda* etiam erant arma in Urbem, unde translata fuerant ad tempus simul cum milite in coloniam Ostiensem. Si legas cum Oudend. *demitti*, quod, miror, placuisse etiam Wolfio, contrarius efficitur sensus, quasi nunc demum Ostiam cohors descenderit, quae contra inde revocabatur. Ceterum, quam infelices fuerint in explicanda hac historia viri docti, inde etiam patet, quod Solanus ad Plutarchi l. c., *Romae et in castris urbanis, non Ostiae ortam esse hanc seditionem, notavit, immemor verborum Taciti: „Urbem ac Palatium petunt.*“

nullo certo duce, in Palatium cucurrerunt, caedem Senatus flagitantes: repulsisque Tribunorum, qui inhibere tentabant, nonnullis et occisis, sicut erant cruenti, ubinam Imperator esset, requirentes, per-ruperunt in triclinium usque, nec nisi viso destite-runt. Expeditionem autem impigre atque etiam praeproperè inchoavit, nulla, ne religionum quidem, cura, sed et motis necdum conditis ancilibus, quod antiquitus infaustum habetur; et die, quo cultores Deum matris lamentari et plangere incipiunt; praeterea adversissimis auspiciis. Nam et victima Diti

nonnullis et occisis] Tac. l. c. „Resistentem seditioni Tri-bunum et severissimos Centurionum obruncant.“

perruperunt — destiterunt] Tac. c. 82. „Militum impetus ne foribus quidem Palatii coercitus, quo minus convivium irumpe-rent, ostendi sibi Othonem exostulantes, vulnerato Julio Mar-tiale, Tribuno, et Vitellio Saturnino, Praefecto legionis, dum ruentibus obsistunt. Undique arma et minae, modo in Centu- riones Tribunosque, modo in Senatum universum, lymphans caeco pavore animis, et, quia neminem unum destinare irae po- terant, licentiam in omnes poscentibus; donec Otho, contra de- cus imperii, thoro insistens, precibus et lacrymis aegre cohi- buit; redieruntque in castra invitati neque innocentes.“

motis — ancilibus] Tac. c. 89. „Fuere, qui proficiscenti Othoni moras religionemque nondum conditorum ancilium affer- rent. Adspersus est omnem cunctationem, ut Neroni quoque exitiosam, et Caecina, jam Alpes transgressus, exstimulabat.“ *Movebantur ancilia* h. e. promebantur e templo Martis ad sole- mnem Saliorum saltationem Kal. Martii, duravitque ea sefemni- tas *triginta dies*, auctore *Polybio* exc. legat. c. 25., Otho autem profectus est ante finem mensis Martii, ut mox videbimus, an- cilibus adeo nondum conditis. v. interpretes ad n. et *Taciti* l. c., maxime *Graevium*, qui allegat *Liv.* 57, 53. „Stativa deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt, quia dies forte, quibus an- cilia moventur, religiosi ad iter, inciderant.“

die — plangere incipiunt] *Dies* hic erat *sanguinis*, quo cele- brabant cultores matris Deum s. Galli, sacerdotes Cybeles, memo- riam Attidis pueri, VIII. Kal. April. Conjuncta erant *Helena* quae usque ad prid. Kal. April. durabant.

adversissimis auspiciis] Tac. H. 1, 86. „Prodigia insu- terrebant, diversis auctoribus vulgata. In vestibulo C.

patri caesa litavit; quum tali sacrificio contraria ex-
ta potiora sint. Et primo egressu inundationibus Ti-
beris retardatus, ad vicesimum etiam lapidem ruina
aedificiorum praeclusam viam offendit. [9] Simili
temeritate, quamvis dubium nemini esset, quin trahi
bellum oporteret, quando et fame et angustiis loco-
rum urgeretur hostis, quam primum tamen decer-
tare statuit: sive impatiens longioris sollicitudinis,
speransque, ante Vitellii adventum profligari pluri-

omissas habenas bigae, cui Victoria institerat; erupisse cella
Jeronis majorem humana speciem; statuam D. Julii in insula
Tiberini annis, sereno et inmoto die, ab Occidente in Orien-
tem conversam; prolocutum in Etruria bovem; insolitos anima-
lium partus; et plura alia, rudibus seculis etiam in pace obser-
vata, quae nunc tantum in metu audiuntur.“ cf. *Plutarch.*
Oth. 4.

Tiberis — offendit] Tac. 1. c. „Sed praecipuus et cum prae-
senti exitio etiam futuri pavor, subita inundatione Tiberis, qui
immenso auctu, proruto ponte sublicio, ac strage obstantis mo-
lis refusus, non modo jacentia et plana Urbis loca, sed segura
ejusmodi casuum implevit. Rapti e publico plerique, plures in
tabernis et cubilibus intercepti. Fames in vulgus, inopia quae-
stus, et penuria alimentorum. Corrupta stagnantibus aquis in-
sularum fundamenta, dein, remeante flumine, dilapsa. Utque
primum vacuus a periculo animus fuit, id ipsum, quod paranti
expeditionem Othoni, campus Martius et via Flaminia, iter belli
esset, obstructum a fortuitis vel naturalibus causis, in prodigium
et omen imminentium cladum vertebatur.“

quin trahi bellum op.] Tac. 2, 31. „Otho consultavit, *trahi*
bellum, an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius Paullinus,
dignum fama sua ratus, qua nemo illa tempestate militaris rei
callidior habebatur, de toto genere belli censere, *festinationem*
hostibus, moram ipsis utilem disseruit.“ — c. 33. „Accedebat senten-
tiae Paullini Marius Celsus; idem placere Annio Gallo, paucos
ante dies lapsu equi afflicto, missi, qui consilium ejus sciscita-
rentur, retulerant. Otho pronus ad decertandum; frater ejus
Titianus, et Praefectus Praetorii Proculus, imperitia properan-
tes, Fortunam et Deos et numen Othonis adesse consiliis, affore
conatibus, testabantur. neu quis obviam ire sententiae auderet,
in adulationem concesserant.“ cf. o. 40. et *Plutarch.* Oth. 3.
sequ.

num posse; sive impar militum ardori, pugnam de-
poscentium. Nec ulli pugnae affuit, substititque Bri-
xelli. Et tribus quidem, verum mediocribus proe-
liis, apud Alpes, circaque Placentiam, et ad Casto-
ris, quod loco nomen est, vicit: novissimo maxi-
moque apud Betriacum fraude superatus est; quum,
spe colloquii facta, quasi ad conditionem pacis mili-
tibus eductis, ex improvise, atque in ipsa consalu-
tatione, dimicandum fuisset. Ac statim moriendi

Nec ulli] Inepte vulg. illi. Cod. Ursin. ille.

*subst. Brixelli] Tac. c. 33. „Postquam pugnari placitum,
interesse pugnae Imperatorem, an seponi melius foret, dubita-
vere. Paullino et Celso jam non adversantibus, ne Principem
objectare periculis viderentur, iidem illi deterioris consilii aucto-
res perpulere, ut Brixellum concederet, ac dubiis proeliorum exem-
tus, summae rerum et imperii se ipsum reservaret.“ Plutarch.
Oth. 5. αὐτὸς μὲν οὖν ἐν Βριξίλῳ, πόλει τῆς Ἰταλίας περὶ τὸν Ἡρι-
δανόν, ἀπελείφθη. v. de hoc oppido Cellar. Geogr. A. 2, 9,
p. 668.*

apud Alpes] v. Tac. 2, 12 — 15. Alpes intellige maritimas.

circaque Placentiam] Tac. c. 18 — 22. Plutarch. c. 6.

*ad Castoris] Tac. c. 24. „Ad duodecimum a Cremona; lo-
cus Castorum vocatur.“ Oros. 7, 8. „circa locum, quem Casto-
ris vocant.“ v. Oudend. ad n. l.*

*apud Betriacum] Tac. c. 25. Bedriaci, additque: „inter Ve-
ronam Cremonamque situs est vicus, duabus jam Romanis cla-
dibus notus infaustusque.“ v. interpr. ad h. l. Plutarch. c. 8.
ἔστι πολίχνη πλησίον Κρεμῶνης τὸ Βητριακόν. Apud Joseph. B. Jud.
4, 9, 9. Φρηγδιακόν τῆς Ἰαλατίας, quod tamen Hudson. et Haver-
camp. mutaverunt in Βηδριακόν. Scribitur etiam a multis Be-
briacum n. l. et Eutrop. 7, 11. et Oros. l. c. — Xiphil. 64, 10. re-
gionem, non oppidum indicat. Scribit enim: ἔπεσον δὲ τέσσαρες
μυριάδες ἀνδρῶν ἐκατέρωθεν ἐν ταῖς μάχαις πρὸς τῇ Κρεμῶνῃ γενομέ-
ναις. De proelio ipso v. Tac. c. 40 — 44. Plut. 11. sequ.*

*fraude — dimic. fuisset] Tac. c. 42. „Attonitas subito terro-
re mentes falsum gaudium in languorem vertit, repertis, qui,
descivisse a Vitellio, ementirentur. Is rumor, ab exploratoribus
Vitellii dispersus, an in ipsa Othonis parte, seu dolo, seu forte
surrexerit, parum compertum. Omisso pugnae ardore, Otho-
niani ultro salutavere, et hostili murmure excepti, plerisque suo-
rum ignavis, quae causa salutandi, metum proditionis fecere.*

impetum cepit: ut multi, nec frustra, opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem sibi asserere perseveraret, quam desperatione ulla, aut diffidentia copiarum: quippe residuis, integrisque etiam nunc, quas secum ad secundos casus detinuerat, et supervenientibus aliis e Dalmatia, Pannoniaque et Moesia: ne victis quidem adeo afflictis, ut non in ultionem ignominiae quidvis discriminis ultro, et vel solae subirent. [10] Interfuit hoc bello pater meus Suetonius Lenis, tertiae decimae legionis Tribunus angusticlavius. Is mox

Tum incubuit hostium acies, integris ordinibus, robore et numero praestantior sequ. " cf. *Plutarch.* c. 12. — Pro *consultatione* (quod vocab. de eadem re occurrit *Tac. A.* 15, 16. et *Hist.* 4, 72.) Memm. alique vitiose *consultatione*, quod placebat Graevio. In editione Oudend. haesit vitium *consulatione*.

pudore — perseveraret] Vide egregiam Othonis orationem apud *Tac.* c. 47. *Plutarch.* c. 15. et *Xiphil.* c. 13. ubi: δικαιότερόν ἐστιν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἐνὸς ἀπολέσθαι. *Eutrop.* 7, 11. „quum tanti se non esse dixisset, ut propter eum civile bellum commoveretur.“

quam desperatione — copiarum] *Tac.* c. 44. „Praetorianus miles, non virtute se, sed proditione victum, fremebat. Ne Vitellianis quidem incruentam fuisse victoriam, pulso equite, rapta legionis aquila; superesse cum ipso Othone, militum quod trans Padum fuerit; venire Moesicas legiones; magnam exercitus partem Bedriaci remansisse; hos certe nondum victos; et, si ita ferret, honestius in acie perituros.“ c. 46. „Nec Praetoriani tantum, proprius Othonis miles, sed praemissi e Moesia, eandem obstinationem adventantis exercitus, legiones Aquilejam ingressas, nunciabant. ut nemo dubitet, potuisse renovari bellum atrox, lugubre, incertum victis et victoribus.“

Tribunus angusticlavius] „Tribunatus erat tum militia equestris, ut Suetonius docet ipse in *Aug.* c. 38. Sed interdum etiam non Equites ad hunc gradum fortitudinis venire, et propterea in Equitum numerum relati, ut hic Suetonius Lenis. Sed hi usi sunt veteri Equitum insigni, *angusto clavo*, quum ii, qui clara equestri gente essent, *illustres* dicerentur, uterenturque *lato clavo*.“ Ernest. — Conferas, quae de *Equitibus illustribus s. laticlaviis* Lips. et Ernest. ad *Tac. A.* 11, 4., et *Ruben.* de re vestiar. 1, 8, et 14. v. etiam ad *Aug.* 38.

referre crebro solebat, Othonem etiam privatum usque adeo detestatum civilia arma, ut, memorante quodam inter epulas de Cassii Brutique exitu, cohortuerit: nec concursurum cum Galba fuisse, nisi confideret, sine bello rem transigi posse: tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum, qui, quum cladem exercitus nunciaret, nec cuiquam fidem faceret, ac nunc mendacii, nunc timoris, quasi fugisset ex acie, argueretur, gladio ante pedes ejus incubuerit. Hoc viso, proclamasse eum, agebat, *Non amplius se in periculum tales tamque bene meritos conjecturum.* Fratrem igitur, fratrisque filium, et singulos amicorum cohortatus, ut sibi

concursum — fuisse] h. e. certamen de imperio suscepturum fuisse. Ita συνίστασθαι τιμὴν et σύστασις apud Graecos de quovis certamine et seditione.

exemplo manip. militis] Xiphil. 64, 11. ἐπεὶ δὲ οἱ τοῦ Ὀθωνος ἐκρατήθησαν, ἤγγειλε μὲν ἰππεύς τις τὸ πάθος τῷ Ὀθωνί· καὶ ἐπειδὴ γε ἠπιστεῖτο πρὸς τῶν παρόντων, (ἔτυχον γὰρ πολλοὶ κατὰ τύχην ἠθροισμένοι,) καὶ οἱ μὲν δραπέτην, οἱ δὲ καὶ πολέμιον αὐτὸν ἀπεκάλουν· Εἶσε γὰρ, εἶφη, ψευδῆ ταῦτα, Καῖσαρ, ἦν ἡδιστα γὰρ ἂν νικῶντός σου ἐτελεύτησα. νῦν δὲ ἐγὼ μὲν πάντως οἰχέσομαι, ἵνα μὴ μέ τις ἐπὶ σωτηρίᾳ καταπεφουγῆναι δόξῃ. σὺ δὲ βουλεύου, ὡς τῶν πολεμίων οὐκ ἐς μακρὰν ἠξύντω, ὃ, τι χρὴ πράξῃαι. καὶ ὁ μὲν, ταῦτ' εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. unde Othonem c. 14. dixisse narrat: ἐγὼ μὲν οὐκ ἔστιν ὅπως χείρων τοῦ στρατιώτου τούτου γενήσομαι, ὃν αὐτοὶ ἐωράηκατε, ὅπως ἑαυτὸν διὰ τοῦτο μόνον ἀπέσφαξεν, ὅτι τὴν ἦτταν τῷ ἑαυτοῦ αὐτοκράτορι ἠγγειλεν. ἀλλ' ἀκολουθήσω πάντως αὐτῷ, ἵνα μηδὲν ἔτι τοιοῦτον μήτε ἴδω μήτε ἀκούσω. cf. Plutarch. c. 15., diversè tamen rem narrantem. Similem fortitudinem Julii Agrestis, Centurionis sub Vitellio, narrat Tac. H. 3, 54. Nam eandem rem cum nostra haud crediderim cum Ernest. ad l. c.

Non amplius — conjecturum] Tac. c. 47. „Hunc, inquit, animum, hanc virtutem vestram ultra periculis objicere, nimis grande vitae meae pretium puto.“ cf. ejus oratio apud Plut. et Xiphil.

fratrisque filium] Hunc solum memorant Tac. c. 48. „Mox Salvium Coccejanum, fratris filium, prima juvenia, trepidum et moerentem, ultro solatus est, laudando pietatem ejus, castigando

quisque pro facultate consuleret, ab amplexu et osculo suo dimisit omnes, secretoque capto, binos codicillos exaravit: ad sororem consolatorios, sed et ad Messalinam Neronis, quam matrimonio destinarat, commendans reliquias suas et memoriam. Quicquid deinde epistolarum erat, ne cui periculo aut noxae apud victorem forent, concremavit. Divisit et pecunias domesticis ex copia praesenti. [11] Atque ita paratus, intentusque jam morti, tumultu inter moras exorto, ut eos, qui discedere et abire coeptabant,

formidinem sequ.“ et *Plutarch.* c. 16. *προσαγοόμενος δὲ τὸν ἀδελφοῦν, Κοκκήϊον, ἔτι μειράκιον ὄντα, σαφῶς εἶν παρρησία, καὶ μὴ δεδιέναι Οὐδέλλιον* sequ. Interemtum hunc Salvium Coccejanum a Domitiano, Noster narrat Dom. 10. — *Fratrem, Salvium Titianum*, nocte juvante, discrimen pugnae effugisse, Tacitus auctor est c. 44., et Vitellium vitae ejus pepercisse, pietate et ignavia excusati. Id. c. 60.

cohortatus — consuleret] *Tac.* c. 48. „Ut cuique aetas aut dignitas, comiter appellatos, irent propere, neu remanendo iram victoris asperarent, juvenes auctoritate, senes precibus movebat, placidus ore, intrepidus verbis, intempestivas suorum lacrimas coercens. Dari naves ac vehicula abeuntibus jubet.“

capto] Ita jure e Memm. restituerunt Ernest. et Oudendorp. pro vulg. *captato*, quod alienum sensum infert, nisi, contra usum linguae auctorem *captare* dixisse pro *capere*, statueris, quod vix admittendum, ubi frequentativo sua significatio singularis perpetua dicendi consuetudine adhaesit.

ad Messal. Neronis] sc. uxorem. v. Neron. 35. — Ceterum assentior iis, qui proximum *sed* expunctum mallent, quum hi codicilli ad Messalinam non a binis illis diversi, sed ipsi alteri sint, codd. autem optimi fere *et* omittant.

Quicquid — concremavit] *Tac.* l. c. „Libellos epistolasque, studio erga se aut in Vitellium contumeliis insignes, abolet.“

Divisit — praesenti] *Tac.* „Pecunias distribuit, parce, nec ut periturus.“ *Plut.* c. 17. *τοὺς οἰκέτας προσεκαλεῖτο, καὶ φιλοφρονοῦμενος διένεμε τῶν χρημάτων, τῷ μὲν πλεόν, τῷ δ' ἕλαττον, οὐχ ὡς περ ἀλλοτρίων ἀφειδῶν, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν καὶ τὸ μέτριον ἐπιμελῶς φυλάττων*, serius tamen id factum memorans, quam scriptores Latini.

tumultu — exorto] *Tac.* c. 49. „Post quae, dimotis omnibus, paulum requievit. atque illum, supremas jam curas animo

corripi quasi desertores, detinerique sensit: *Adjiciamus*, inquit, *vitae et hanc noctem*, his ipsis totidemque verbis: vetuitque, vim cuiquam fieri: et in serum usque patente cubiculo, si quis adire vellet, potestatem sui praebuit. Post hoc sedata siti gelidae aquae potione, arripuit duos pugiones, et explorata utriusque acie, quum alterum pulvino subdidisset, foribus adopertis artissimo somno quievit. Et circa lucem demum expergefactus, uno se trajecit ictu infra laevam papillam: irrumpentibusque ad primum ge-

volutantem, repens tumultus avertit, nunciata consternatione ac licentia militum. namque abeuntibus exitium minitabantur, atrocissima in Verginium vi, quem clausa domo obsidebant. Increpitis seditionis auctoribus, regressus vacavit aduentium alloquiis, donec omnes inviolati digrederentur. " cf. *Plutarch. c. 16.* — N. l. pro *coeptabant* al. male *captabant*.

sedata — potione] *Tac.* „Vesperascente die, sitim haustu gelidae aquae sedavit.“ *Plut. c. 17.* ἤδη δ' ἐσπέρας οὔσης, ἐδίψησε, καὶ πῶν ὀλίγον ὕδατος sequi.

arripuit — quievit] *Tac.* „Tum allatis pugionibus duobus, quum utrumque pertentasset, alterum capiti subdidit. et explorato, jam profectos amicos, noctem quietam, utque affirmatur, non insomnem egit.“ *Plut. l. c.* θυεῖν οὕτων αὐτῷ ξιφῶν, ἐκατέρου κατεμάχσανε τὸ σπᾶσμα πολλὸν χρεῖνον, καὶ τὸ ἕτερον ἀπέδωκε, θάτερον δ' εἰς τὰς ἀγκύλας ἀναλαβῶν, τοὺς οἰκίας προσεκαλεῖτο. — ἀποπέμψας δὲ τούτους, ἤδη τὸ λοιπὸν ἀνεπαύετο τῆς νυκτός, ὡστα τοὺς κατευναστάς αἰσθάνεσθαι βαρέως αὐτοῦ καθεύδοντος. Vide, quam caute Tacitus de somno memoret, comparatus cum reliquis. Ceterum solenni varietate alii n. l. exhibent: *adopertis*. Vindicarunt Ernest. et Oudend. *adopertis*, codicibus reique ratione satis confirmatum.

circa lucem — papillam] *Tac.* „Luce prima in ferrum pectore incubuit. ad gemitum morientis ingressi liberti servique et Plotius Firmus, Praetorii Praefectus, unum vulnus invenere.“ *Plutarch.* ἐρῶρου δὲ καλέσας ἀπελεύθερον, ᾧ συνδιψήσῃε τὰ περὶ τοὺς συγκλητικούς, μαθεῖν προσέταξε, καὶ πυθόμενος, γεγονέναι τοῖς ἀπερχομένοις, ᾧ ἕκαστος ἐχρηζεν· Ἴσι τοίνυν, εἶπε, σύ, καὶ ποίεις τοῖς στρατιώταις ἐμφανῆ σεαυτὸν, εἰ μὴ θέλεις κακῶς ὑπ' αὐτῶν ἀποθανεῖν, ὡς ἐμοὶ συμπράξας τὸν θάνατον. ἐξελεθόντος δὲ τοῦ ἀνδρώπεου, τὸ ξίφος ὑποστήσας ἐρῶρον ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ, καὶ περιπε-

mitum, modo celans, modo detegens plagam, exanimatus est, et celeriter (nam ita praeceperat) funeratus, tricesimo et octavo aetatis anno, et nonagesimo et quinto imperii die. [12] Tanto Othonis animo ne-

εὐν ἄνωθεν, ὅσον ἀπαξ στενάξαι μόνον, ἤσθητο τοῦ πόνου, καὶ τοῖς ἔκτος αἰσθησιν παρέσχεν ἰεῦν.

celeriter — funeratus] *Tac.* „Funnus maturatum. ambitiosis id precibus petierat, ne amputaretur caput, ludibrio futurum. Tulere corpus praetoriae cohorte, cum laudibus et lacrimis, vicinis manusque ejus exosculantes.“ *Plutarch.* ἀπέστη δ' οὐδεὶς τῶν κατ' αὐτόν (quod verto: nemo se officiis, ad se pertinentibus in curando mortuo, subduxit; nimium enim, quod Reiskius de e e suspicatur κηδόμενος), ἐγγὺς ἔντων τῶν πολεμίων, ἀλλὰ κοσμήσαντες τὸ σῶμα, καὶ πυρὰν κατασκευάσαστες, ἐξεκόμεζον ἐν τοῖς ἔκτοις οἱ φθάσαντες ὑποδύναμι καὶ βαστάσαι τὸ λέχος ἐπιγαυρούμενοι. τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν τὸ τραῦμα τοῦ νεκροῦ κατεφιλοῦν προσπίπτοντες, οἱ δ' ἤπτοντο τῶν χειρῶν, οἱ δὲ προσκύνουον πορῶν. *Idem c. 18.* vidisse se dicit *Brixelli* monumentum Othonis mediocre, inscriptum: *Memoriae Marci Othonis*. Nihili igitur est, ut dudum censuere viri docti, quod n. l. alii addunt: *apud Culiternam v. Culciternam v. Veliternam* rel., ex quo fuere, qui facerent: *ac parvo cultu.*

trices. et octavo aet. anno] Ita et *Eutropius 7, 11.*, qui sequi solet Suetonium, et interpret ejus Graecus, *Paeonius*: ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῆς ἡλικίας ἔτει. Verum *Tac. c. 50.*, „Hunc vitae finem habuit septimo et tricesimo aetatis anno.“ Ita et *Aurel. Victor Epit. c. 7.*, *Plutarch. c. 18.* ἀπέθανε δ' Ὀθωνὶ ἔτη ἑπτὰ καὶ τριάκοντα βιώσας, et accuratissime *Xiphil. 64, 15.* τοῦτο τὸ τέλος τῷ Ὀθωνι ἐγένετο, ζήσαντι ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἑνδεκά ἡμερῶν δέοντα. Natus enim d. 28. April. a. U. 785. (v. c. 2.) periit d. 17. April. a. 822. Assentior autem Oudendorpio, qui, non corrigendum Suetonium censet e Tacito, ut aliis placuerat, maxime Ryckio ad *Tac. l. c.*, quod vetat quoque Eutropii et Paeonii auctoritas, sed respiciendum morem Nostri, annum nativitatis mortisque calculo comprehendere soliti. v. etiam *Reimar. ad Xiphil. l. c.*

nonag. et quinto imp. die] *Xiphil. l. c.* ἀρξάντι δὲ ἡμέρας ἐννευήκοντα, assentiente *Zonara. Plutarch.* ἀρξας δὲ τρεῖς μῆνας. *Joseph. B. Jud. 4, 9, 9.* ἡμέρας δύο καὶ τρεῖς μῆνας. Aliorum vide recensum apud *Reimar. ad Xiphil. l. c.* Quomodo constituendi sint imperii dies e *Tac. 2, 55.*, ubi auditum Romae de morte Othonis legimus, quum *Cervales* ludii forte agerentur, idem

quaquam corpus aut habitus competiit. Fuisse enim traditur et modicae staturae, et male pedatus scambusque: munditiarum vero paene muliebrum, vulso corpore, galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato et annexo, ut nemo dinosceret: quin et faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum: idque instituisse a prima lanugine, ne barbatus unquam esset: sacra etiam Isidis saepe in lintea religiosaque veste propalam celebrasse. Per quae factum putem, ut mors ejus, minime congruens vitae, majori miraculo fuerit. Multi praesentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes jacentis exosculati, *fortissimum virum, unicum Imperatorem* praedicantes, ibidem statim nec procul a rogo vim suae vitae attulerunt. Multi et absentium, accepto

docet, discedens a Lipsii sententia ad *Tac. l. c.*, et Graevii ad n. l.

scambusque] Ita *Turneb.* *Advers. 5, 1.* legi jussit e libris, exhibentibus: *cambusque.* *Vulg. calvusque.*

vulso corpore] v. notata ad *Caes. 45.*

dinosceret] Ita optimi codd. pro *dignosceret.*

lintea — veste] v. *Pitiscum* ad h. l., de cultu Isidis linteisque sacerdotum vestibus plurimis exponentem.

exosculati] v. *Tac.* et *Plut.* loca, ad c. 11. excitata.

ibidem — attulerunt] *Tac. c. 49.* „Quidam militum juxta rogam interfecere se, non noxa, neque ob metum, sed aemulatione decoris et caritate Principis. ac postea promiscue Bedriaci, Placentiae, aliisque in castris celebratum id genus mortis.“ *Plutarch. c. 17.* ἐνίοι δὲ τῇ πυρᾷ λαμπάδας ὑφέντες (ita lego cum *Solano* pro ἀφέντες), ἑαυτοὺς ἀπέσφαξαν, οὐδὲν ἐκδήλων οὔτε πεπονθότες χρηστὸν ὑπὸ τοῦ τεθνηκότος, οὔτε πείσεσθαι δεινὸν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος δεδιότες, ἀλλ' εἶαιε μὴδενὶ τῶν πρόποτε τυράννων ἢ βασιλέων δεινὸς οὕτως ἔρωσ ἐγγενέσθαι καὶ περιμανῆς τοῦ ἀρχεῖν, ὡς ἐκείνοι τοῦ ἀρχέσθαι καὶ ὑπακούειν Ὀβωνος ἠράσθησαν, qui locus quum interpretationem exhibeat *Taciti*, puto egregie defendi posse sententiam eorum, qui apud hunc *non noxa* mutant in *non nexu*, verbis scriptoris Graeci: οὐδὲν — πεπονθότες χρηστὸν ὑπὸ τοῦ τεθνηκότος, nisi hunc sefellit vocabulum Latinum, et affinitas adjectivi *obnoxius*.

nuncio, prae dolore armis inter se ad internecionem concurrerunt. Denique magna pars hominum, incolumem gravissime detestata, mortuum laudibus tulit: ut vulgo jactatum sit etiam, *Galbam ab eo non tam dominandi, quam Reipublicae ac libertatis restituendae causa, intererunt.*

magna pars — tulit] Plutarch. c. 18. ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἐλάττους τῶν τὸν βίον αὐτοῦ ψυχόντων τοὺς ἐπαινοῦντας τὸν θάνατον.

A. VITELLIUS.

[1] VITELLIORUM originem alii aliam, et quidem diversissimam, tradunt: partim veterem et nobilem, partim vero novam et obscuram, atque etiam sordidam: quod ego per adultores obtrectatoresque Imperatoris Vitellii evenisse opinarer, nisi aliquanto prius de familiae conditione variatum esset. Exstat Q. Eulogii ad Q. Vitellium, Divi Augusti Quaestorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aboriginum rege, et Vitellia, quae multis locis pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperasse: horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Romanam, atque inter patricios allectam: indicia stirpis mansisse diu, viam Vitelliam ab Janiculo ad mare usque; item coloniam ejusdem nominis, quam gentili copia adversus Aequiculos tutandam olim depoposcissent:

Q. Eulogii] Haec Casauboni est conjectura, plerisque probata, ut Q. Vitellius Eulogius v. Eclogius libertus fuerit Q. Vitellii. Vulg. exstatque *elogii* v. *elogi* — *libellus*, quod vix cum Latinitate conciliaris. Alii alia suasere, ut *Lips.* ad *Tac. A.* 3, 57. *Q. Longini*, *Muret.* Var. Lect. 2, 15. *Q. Clodii*.

Fauno] qui tertio loco post Saturnum regnavit, si fides *Justino* 43, 1. De *Vitellia* nihil compertum. Mox al. *imperitasse*.

transisse — *allectam*] Idem legimus de Claudia gente *Tiber.* 1.

coloniam ej. nominis] *Liv.* 5, 29. „*Vitellium coloniam Romanam in suo agro Aequi expugnant.*“ v. *Sigon.* de ant. jur. Itäl. 2, 5. et *Cellar.* Geogr. Ant. 2, 9. p. 785. Eundem de *Aequis*, qui iidem *Aequiculi*, *Aequicolae*, *Aequiculani*, v. p. 782. de *Nuceria* s. *Luceria*, Apuliae urbe, p. 882.

tempore deinde Samnitici belli, praesidio in Apuliam misso, quosdam ex Vitelliis subsedis Nuceriae; eorumque progeniem longo post intervallo repetisse Urbem atque ordinem senatorium. [2] Contra plures auctorem generis libertinum prodiderunt. Cassius Severus, nec minus alii, eundem et sutorem veteramentarium: cujus filius, sectionibus et cognituris uberius compendium nactus, ex muliere vulgari, Antiochi cujusdam furnariam exercentis filia, Equitem Romanum genuerit. Sed quod discrepat, sit in medio. Ceterum P. Vitellius, domo Nuceria, sive ille stirpis antiquae, sive pudendis parentibus atque avis, Eques certe Romanus, et rerum Augusti procurator, quatuor filios amplissimae dignitatis cognomines, ac tantum praenominibus distinctos, reliquit, Aulum, Quintum, Publium, Lucium. AULUS in consulatu obiit, quem cum Domitio, Neronis Caesaris patre,

Cassius Severus] v. ad Calig. 16. de hoc oratore notata.

cognituris] Ita optimi libri. Al. *consuturis* et *suturis*, inepte. *Cognitores* sunt delatores, *cogniturae* praemia delationum. v. *Gronov.* de pec. vet. 4, 3. *Sectiones* esse emtionem bonorum haetae subjectorum, satis notum. cf. *Ernest.* Cl. Cic. sub h. v.

ex muliere vulgari] Intelligo, quae vulgo corpus prostituēbat, cum Torrentio, Ernestio aliisque. Citavit ille *Ovid. Fast.* 4, 365. „Numina, vulgares, Veneris celebrate, puellae.“ Ita *Domit.* 22. cum codd. legendum *vulgarissimas meretrices*, non *vulgatissimas*. Ita denique *vulgaris liberalitas* *Cicer. Offic.* 1, 16, 9. est, quae ad omnes pertinet. Alii *unam ex vulgo, ex humili plebe*, interpretantur, quibuscum faciunt Oudend. et Wolfius. At otiosum hoc esse additamentum, quum obscurum patris nomen sordidusque quaestus proxime commemoretur, negari non potest, quamvis obloquatur Wolfius.

furnariam exercentis] non *pistoris*, sed ex furnis vulgo locandis quaestum facientis, quomodo recte interpretatur Wolfius.

rerum Aug. procurator] χρημάτων διοικήτης. Violentior est crisis Ernestii, ut spurium damnantis-vocabulum *rerum*.

consulatu, quem — inierat] h. e. quem eodem anno inierat, quo Domitius et Camillus Consules fuerunt, U. C. 785. v. Othon. 2. Vitellium susceptum esse Kal. Jul. patet ex inscriptione:

inierat: praelatus alioqui, famosusque coenarum magnificentia. QUINTUS caruit ordine, quam auctore Tiberio secerni minus idoneos Senatores removerique placuisset. PUBLIUS, Germanici comes, Cn. Pisonem, inimicum et interfectorem ejus, accusavit condemnavitque: ac post praeturae honorem inter Sejani conscios arreptus, et in custodiam fratri datus, scalpro librario venas sibi incidit: nec tam mortis poenitentia, quam suorum obtestatione, obligari curarique se passus, in eadem custodia morbo periit. LUCIUS ex consulatu Syriae praepositus, Artaba-

Cn. Domitius Ahenobarbus Cos.

Suf. Kal. Jul. A. Vitellii Cos.

v. Noris. ep. consular. (*Graev. Thes. T. XI. p. 405.*) et Burmann. atque Oudendorp. ad n. 1.

praelatus alioqui] Al. *praelatus* et *eloquio*, unde Burm. latere putat nomen viri, cui in consulatu praelatus Vitellius, conjicitque: *praelatus Claudio*. Sed salva est lectio, quam cum superioribus editoribus exhibeo. Et *alioqui* h. e. in reliquis *praelatus* fuit, quo sensu Ner. 30. legimus, et famosus praecipue coenarum magnificentia.

Quintus caruit ordine] h. e. Senatu motus est. *Tac. A. 2, 48.* „Tiberius prodigos et ob flagitia egentes, Vibidium Varro-nem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sul-lam, Q. Vitellium movit Senatu, aut sponte cedere passus est.“

Publius — condemnavitque] h. e. ut condemnaretur, effecit, v. Tiber. 8. De re v. *Tac. A. 3, 10 — 15.* et *Plin. II. N. 11, 37.* {71. ubi ne credas, quae Harduinus de Germanici cognomine, Vitellio hereditario, fuse disputat, imo vide infra ad c. 3.

arreptus] *Cacs. 23.* „et statim Quaestor ejus — aliquot cri-minibus arreptus est.“ — *Tac. A. 5, 3.* „Relatum inde de P. Vitellio et Pomponio Secundo. illum indices arguebant, claustra aerarii, cui praefectus erat, et militarem pecuniam rebus novis obtulisse. — neque aliud periclitantibus auxilii, quam in fra-trum constantia fuit, qui vades exstitere. mox, crebris prolatio-nibus, spem ac metum juxta gravatus Vitellius, petito per spe-ciem studiorum scalpro, levem ictum venis intulit, vitamque aegritudine animi finivit.“ Docet hic locus, quomodo in fratris custodiam venerit P. Vitellius.

Lucius ex consulatu] quem gessit a. U. 787. cum Fabio Per-sico. *Tac. A. 6, 28.* *Dio 58, 24.* — Praefectum Syriae dicit *Tac. A. 6, 32.*, ubi plura de ejus ingenio.

num Parthorum regem summis artibus, non modo ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa pellexit. Mox cum Claudio Principe, duos insuper ordinarios consulatus, censuramque gessit. Curam quoque imperii sustinuit, absente eo, expeditione Britannica: vir innocens, et industrius, sed amore libertinae perinfamis, cujus etiam salivis melle commixtis, ne clam quidem aut raro, sed quotidie ac palam, arterias et fauces pro remedio fovebat. Idem miri in adulando ingenii, primus C. Caesarem adorare ut Deum instituit; quum reversus ex

Artabanum — pellexit] v. Calig. 14. Dio 59, 27. ὁ Βιτέλλιος ὁ Λούκιος, οὐτ' ἀγεννῆς οὐτ' ἀφρων οὐν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ ἀρχῆς ὀνομαστος γενεμενος· τὰ τε γὰρ ἄλλα λαμπρῶς ἠγεμόνευσε, καὶ τὸν Ἀρτάβανον καὶ ἐκείνη ἐπιβουλεύοντα, ἐπειδὴ μηδεμίαν τιμωρίαν ἐπὶ τῇ Ἀρμενίᾳ ἐδεδώκει, κατέπληξέ τε ἀπαντήσας αὐτῶ ἐξαπιναίως περὶ τὸν Εὐφράτην ἤδη ὄντι, καὶ ἕξ τε λόγους αὐτὸν ὑπὲρ γάγετο, καὶ εἶσαι ταῖς τοῦ Αὐγούστου τοῦ τε Γαῖου εἰκόσιν ἠνάγκασε· σπονδὰς τε αὐτῷ πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων σύμφορον δεύς, καὶ προσέτι καὶ παιδὰς αὐτοῦ ὀμήρους λαβών. Ibidem Dio vix Caligulae saevitiam humillima adulatione Vitellium narrat evasisse. v. infra.

duos insuper ord. consulatus] alterum a. U. 796. cum Imperatore Claudio (v. Dion. 60, 17. et 21. et ad Claud. 14.), et tertium a. 800. et ipsum cum Claudio (v. Dion. 60, 29.). — *Censuram L. Vitellii*, de qua v. Tac. A. 12, 4., numis illustravit Patin. tab. 28. cā Spanhem. de praestantia et usu numism. T. II. diss. 12. p. 475. — Tac. H. 1, 9. „A. Vitellius, Censoris Vitellii ac ter Consulibus filius.“ 1, 52. „Vitellio tres patris, consulatus, censuram, collegium Caesaris, imponere jampridem Imperatoris dignationem.“ cf. Id. 3, 66. — Censurae honor ut omnino reliquos praecellebat, ita illustrior existit, ex quo Imperatores sibi addere eum coeperant.

expeditione Britannica] v. Claud. 17.

amore libertinae] unde os Vitellii impudicum Tac. A. 11, 5. secundum Lipsium.

C. Caesarem — instituit] i. e. coepit. Quis enim non praeferat Memmiani adorare vulgato adorari. v. Burn. Graev. Oudend. De se Tac. A. 6, 32. „Unde (Oriente) regressus, et formidine C. Caesaris, familiaritate Claudii, turpe in servitium mutatus, exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur; cesseruntque prima postremis, et bona juventae senectus flagi-

Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato, circumvertensque se, deinde proecumbens. Claudium, uxoribus libertisque addictum, ne qua non arte demereretur, pro maximo munere a Messalina petiit, ut sibi pedes praeberet excalciandos: detractumque socculum dextrum, inter togam tunicasque gestavit assidue, nonnunquam osculabundus. Narcissi quoque et Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Hujus et illa vox est, *Saepe facias*; quum seculares ludos edenti Claudio gratularetur. [3] Decessit paralyti, altero die quam correptus est, duobus filiis superstitionibus, quos ex Sextilia, probatissima nec ignobili femina, editos Consules vidit, et quidem eodem ambos totoque anno, quum majori minor in sex menses successisset. Defunctam Senatus publico funere honoravit: item statua pro Rostris,

tiosa obliteravit. " Fecit id, ut vitae discrimen effugeret. Dio 59, 27. ἐσώθη σχηματίσας πως ἑαυτόν, ὥστε καὶ ἐλάττων αὐτῷ τῆς δέξης Φανῆναι, καὶ πρὸς τὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ προσκεσῶν, καὶ δάκρυσι κλαύσας, κἂν τούτῳ καὶ θειάσας αὐτὸν πολλὰ καὶ προσκυνήσας, καὶ τέλος εὐχόμενος, ἂν περισωθῇ, θύσειν αὐτῷ ἐκεῖνω. Idem, narrato alio turpis adulationis exemplo, addit: Βιτέλλιος μὲν οὖν, ἐκείθεν ἀρξάμενος, πάντας καὶ μετὰ τοῦτο τοὺς ἄλλους κολακείᾳ ὑπερβαλετο. Usque adeone hominibus, vilem animam servare, cordi est?

capite velato, circumvertensque se] v. Torrent. et Pitiscum ad h. l., et qui a Pitisco laudantur.

a Messalina] cui quanto opere inservierit, docet Tac. A. 11, 3. et 33. Tamen nuptias Claudii et Agrippinae idem mox conciliavit. Tac. 12, 5.

inter Lares] Hic etiam locus confirmare videtur conjecturam Lipsii Aug. 7. *inter cubiculi Lares*. In cubiculo autem erant statuae, quibus praecipuus cultus exhibebatur. Ita Xiphil. 67, 16. τῆν Ἀθηνᾶν, ἣν ἐν τῷ κοιτῶνι ἰδρυμένην εἶχε.

seculares ludos] v. ad Claud. 21. De formula *Saepe facias*, in auspiciis sollemni, in secularibus ludis stultissimae adulationis, v. Brisson. de formulis l. 8. p. 721.

Sextilia] Antiqui moris feminam dicit Tac. H. 2, 64. Vide eundem 2, 89. et 3, 67. ubi ejus mortem memorat.

Consules vidit] A. U. 801. v. Pigh. Ann. T. III. p. 578.

publico funere] v. Tac. 3, 48. et 6, 11. cf. Guther. de jur. Man.

cum hac inscriptione, PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCIPEM. Aulus Vitellius L. filius IMP. natus est octavo Kalendas Octobris, vel, ut quidam, septimo Idus Septembris, Druso Caesare, Norbano Flacco, Consulibus. Genituram ejus, praedictam a mathematicis, ita parentes exhorruerunt, ut pater magno opere semper contenderit, ne qua ei provincia vivo se committeretur; mater et missum ad legiones, et appellatum Imperatorem, pro afflicto statim lamentata sit. Pueriliam primamque adolescentiam Capreis egit inter Tiberiana scorta, et ipse perpetuo Spintriae cognomine notatus, existimatusque corporis gratia initium et causa incrementorum patvi fuisse. [4] Sequenti quoque aetate omnibus probris contaminatus, praecipuum in aula locum tenuit; Cajo per aurigandi, Claudio per aleae studium familiaris; sed aliquanto Neroni acceptior, quum propter

2, 1. et Kirchmann. de fun. Rom. p. 20. sequ. Mox vitiose in ed. Wolf. *idem* pro *item*.

Pietatis — Principem] Scilicet postquam majestas prius populi Romani, mox etiam Deorum in Principes collata fuerat, *pii* erant servi Principum, *impii*, qui majestatem eorum laesisse videbantur. Ita Domit. 10. *impie locutus*. Tac. A. 6, 47. „Albucilla — defertur impietatis in Principem.“ Ita saepissime Dio ἀσεβειν, ἀσεβείας ἔγκλημα, ἀσεβές τι ποιειν v. εἰπεῖν, et his contraria. v. Fabric. ad Dion. 57, 9. et Vales. ad Exc. Peiresc., inserta Xiphil. 66, 9., aliosque aliis locis.

Druso Caes., Norbano Flacco, Cons.] A. U. 768. De annis vitae Vitellii v. ad c. 18.

Spintriae cognomine] v. Tiber. 43. De Vitellio etiam Xiphil. 64, 4. παιδικὰ τοῦ Τιβερίου ἐγεγόνει, καὶ ἀκολούθως τῇ ἀσελγείᾳ ταύτῃ ἔζη.

omnibus probris cont.] Xiphil. 65, 2. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦτος, οἷος περὶ τὰ κατηλεία καὶ περὶ τὰ κυβετήρια, τοὺς τε ὀρχηστὰς καὶ τοὺς ἀρμαθλάτας ἐσπουδαίεναι· καὶ ἀμύθητα εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνήλισσε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δαειστὰς πολλοὺς εἶχε.

Neroni acceptior] Tac. H. 2, 71. „namque et Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat, sectari cantantem solitus, non necessitate, qua honestissimus quisque, sed luxu et saginae mancipatus emtusque.“

eadem haec, tum peculiari merito, quod praesidens certamini Neroneo, cupientem inter citharoedos contendere, nec, quamvis flagitantibus cunctis, promittere audentem, ideoque egressum theatro, revocaverat, quasi perseverantis populi legatione suscepta, exorandumque praebuerat. [5] Trium itaque Principum indulgentia, non solum honoribus, verum et sacerdotiis amplissimis auctus, proconsulatum Africae post haec, curamque operum publicorum administravit, et voluntate dispari, et existimatione. In provincia singularem innocentiam praestitit biennio continuato, quum succedenti fratri legatus substitisset. At in urbano officio dona atque ornamenta templorum surripuisse, et commutasse quaedam ferebatur, proque auro et argento stannum et aurichalcum supposuisse. [6] Uxorem habuit Petroniam, consularis viri filiam, et ex ea filium Petronianum, captum altero oculo.

certamini Neroneo] v. Neron. 12. et 21. — Ceterum Müller, in schedis conjiciebat: *Neronem cupientem*.

exorandumque praebuerat] Haec optimorum codd. et edd. est lectio. Al. *praebuerit*, ut proxime *revocaverit*, quod est contra Latinitatem in re, quam pro certa narrat auctor; al. omittunt copulam *que*, quo distorquetur oratio. Argutantur Ernestius et Oudendorp., ille suadens *exoratum* v. *quasi* — *exoratum praebuerit*, hic deleri jubens vocem *praebuerat* v. *praebuerit* cum *que* in voce proxima.

proconsulatum Africae] Memorat Tac. H. 1, 70. et 2, 97. cf. Pigh. Annal. T. III. p. 594., qui ad Consules Neronem III. et Cornelium Lentulum Cossum (a. U. 813.) refert.

In provincia — praestitit] Tac. H. 2, 97. „*integrum illic ac favorabilem proconsulatum Vitellius egerat.*“

substitisset] Aliorum lectio *substitutus esset ferri* nequit. Ita enim Proconsul post fratrem fuisset. Imo remansit, exacto proconsulatus anno, in provincia, et submitisit se sponte fratri ut legatus. Recte autem monent, jungenda *fratri legatus*. v. Tiber. 12. Antea mallem *biennio continuo*.

Petroniam] filiam P. Petronii Turpiliani, Consulis a. U. 814, vel sororem. v. Reimar. ad Xiphil. 65, 4. et Ryck. ad Tac. H. 2, 64., ubi Dolabella postea in matrimonium accepisse dicitur hanc

Hunc, heredem a matre sub conditione institutum, si de potestate patris exisset, manu emisit; brevisque, ut creditum est, interemit, insinulatum insuper paricidii, et quasi paratum ad scelus venenum ex conscientia hausisset. Duxit mox Galeriam Fundanam praetorio patre. Ac de hac quoque liberos utriusque sexus tulit; sed marem titubantia oris prope mutum et elinguem. [7] A Galba in inferierem Germaniam contra opinionem missus est. Adjutum putant T. Vinni suffragio, tunc potentissimi, et cui jam pridem per communem factionis venetae favorem conciliatus esset: nisi quod Galba prae se tulit, nullos minus metuendos, quam qui de solo victu cogitarent, ac posse provincialibus copiis profundam ejus expleri gulam; ut cuius evidens sit, contentu magis, quam gratia, electum. Satis constat, exituro viaticum defuisse, tanta egestate rei familiaris, ut, uxore et liberis, quos Romae relinquebat, meritorio coenaculo abdi-

Petroniam. De nomine, filio *Petroniano* a matre indito, v. notata ad Othlon. 1. et Pitisc. ad n. l.

si de potestate patris exisset] De patria potestate v. Heinecc. Ant. R. 1, 9., de emancipatione Eund. 1, 12, 5. sequ. cf. 2, 9, 2.

hausisset] Hoc confirmatur lectione plerorumque *hausisse*. Certe *hausit* probare noluerim cum Ernest. et Oudend. Illum miror h. l. desiderare tempus, quod alibi contra usum Suetonii temere impugnat, neque hic respiciendum praecedens *quasi*, sed omnis ordo narrationis, et consecutio temporum, legitima narrationi consentanea.

Galeriam] Bene de ea sentit Tac. II. 2, 60. et 64. contra Xiphil. 65, 4. ubi v. Reimar.

marem] quem, auctore Tac. H. 2, 59. „*Germanicum* appellavit, cinxitque cunctis fortunae principalis insignibus.“ Interfectus est post patrem. v. infra c. 13. et Tac. II. 4, 30.

T. Vinni] v. Galb. 14. et quae ibi notavi.

factionis venetae] Ita e Memm. Oudend. et Wolf, pro *suae*, quae sequi me jubet et linguae ratio, qua *factionem suam* pro *eam*, cui *savebant*, dici posse, recte negat Oudendorp., et locus Xiphil. 65, 5., ubi multi risisse dicuntur Vitellium Imperatorem, ὃν ἠπίσταντο τοῦς ἀγωνιστὰς Ἰππους ἐν τῇ οὐνετίῳ ἐσθῆτι ψήχοντα, cf. Noster c. 14. De auxilium factionibus dixi ad Galg. 30.

tis, domum in reliquam partem anni ablocaret; utque ex aure matris detractum unionem pigneraverit ad itineris impensas. Creditorum quidem praestolantium ac detinentium turbam, et in his Sinuessanos Formianosque, quorum publica vectigalia interverterat, non nisi terrore calumniae amovit; quum libertino cuidam, acerbius debitum reposcenti, injuriarum formulam, quasi calce ab eo percussus, intendisset, nec aliter, quam extortis quinquaginta sestertis, remisisset. Advenientem male animatus erga Principem exercitus, pronusque ad res novas, libens ac supinis manibus excepit, velut dono Deum oblatum, ter Consulis filium, aetate integra, facili ac prodigo animo. Quam veterem de se persuasionem Vitellius recentibus etiam experimentis auxerat, tota via caligatorum quoque militum obvios exosculans, perque stabula ac deversoria mulionibus ac viatoribus praeter modum comis; ut mane singulos, anne jentassent, sciscitaretur, seque fecisse, ruclu quoque ostenderet. [8] Castra vero ingressus nihil cuiquam poseenti negavit: atque etiam ultro ignominiosis notas, reis sordes, damnatis supplicia demisit. Quare;

pigneraverit] Legendum puto *pignerarit*, quam formam optimi libri alias exhibent, et Vindob. pr. vitiose *pigneravit*. Antea mallet *ablocarit*.

Creditorum] *Xiphil.* 65, 2. δανειστάς πολλοὺς εἶχε, et c. 5. οὐδεὶς οὐδὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ πρότερον διὰ τὸ τῶν δανειστῶν πλήθος ἰδεῖν ἐδύνατο. *Ibid.* οἱ γε μὴν δεδανεικότες τι αὐτῷ, ἐξορκῶντος μὲν αὐτοῦ ἐς τὴν Γερμανίαν, ἐπελάβοντο, καὶ μόλις ποτὲ κατεγγυηθέντα αὐτὸν ἀπέλυσαν. cf. infra c. 14.

injuriarum formulam] v. *Heinecc.* Ant, R. 4, 4.

caligatorum quoque mil.] Unice vera haec est lectio. Vulg, *quosque*. *Caligati* h. e. manipulares opponuntur *ducibus* s. iis, qui gradum aliquem militiae habebant. Aug. 25. „ac saepe *etiam caligatis* tribuit.“ De ambitione Vitellii v. *Tac.* H. 1, 52.

stabula] i. e. cauponas, πανδοχεῖα.

Castra vero — demisit] *Tac.* 1, 52. „Sub ipsas superioris anni (U. 821.) Kal. Decembres A. Vitellius, inferiorem Germaniam ingressus, hiberna legionum cum cura adierat. redditu ple-

vixdum mense transacto, neque diei, neque tempo-
ris habita ratione, ac jam vespere, subito a militibus
e cubiculo raptus, ita ut erat, in veste domestica,
Imperator est consalutatus, circumlatusque per cele-
berrimos vicos, strictum Divi Julii gladium tenens,
detractum delubro Martis, atque in prima gratula-
tione porrectum sibi a quodam: nec ante in Praeto-
rium rediit, quam flagrante triclinio ex conceptu
camini: quum quidem consternatis, et quasi omine
adverso auxiliis omnibus, *Bono, inquit, animo estote,
nobis alluxit*; nullo sermone alio apud milites usus.
Consentiente deinde etiam superioris provinciae exer-
citu, qui prius a Galba ad Senatum defecerat, cogno-
men *Germanici*, delatum ab universis, cupide rece-
pit: *Augusti* distulit: *Caesaris* in perpetuum recu-

risque ordines, remissa ignominia, allevatae notae; plura ambi-
tione, quaedam iudicio; in quibus sordem et avaritiam Fonteji
Capitonis, adimendis assignandisque militiae ordinibus, integre
mutaverat. “

vixdum mense transacto] initio mensis Januarii a. 822. v. Tac.
1, 56. sequ.

neque diei, neque temporis] „an dies faustus, et tempus s.
hora diei auspicata esset. v. Neron. 3. “ Ern.

in veste domestica] v. Aug. 73. et ibi notata.

Imperator est consalutatus] Tac. 1, 57. „Proxima legionis
primae hiberna erant, et promptissimus e legatis Fabius Valens.
Is die postero coloniam Agrippinensem cum equitibus legionis
auxiliariorumque ingressus, Imperatorem Vitellium consaluta-
vit. Secutae ingenti certamine ejusdem provinciae legiones; et
superior exercitus, speciosis Senatus Populique Rom. nominibus
relictis, III. Non. Januar. Vitellio accessit. “ cf. Galb. 16.

quum quidem] Male al. novam periodum incipiunt ita:
Tum qu.

superioris prov. exercitu] v. Galb. 16. Plut. Galb. 22. Tac.
1, 55.

cogn. Germanici — recepit] Tac. 1, 62. „Nomen *Germanici*
Vitellio statim additum; *Caesarem* se appellari etiam victor pro-
hibuit. “ Id. 2, 62. „Praemisit in Urbem edictum, quo voca-
bulum *Augusti* differret, *Caesaris* non reciperet, quum de pote-
state nihil detraheret. “ Auctore tamen Eodem 3, 58., in sum-
ma desperatione „et *Caesarem* se dici voluit, adspersus antea;

savit. [9] Ac subinde caede Galbae annunciata, compositis Germanicis rebus, partitus est copias, quas adversus Othonem praemitteret, quasque ipse perduceret. Praemisso agmine, laetum evenit auspici-um: siquidem a parte dextra repente aquila advolavit, lustratisque signis, ingressus viam sensim antecessit. At contra, ipso movente, statu-ae equestres, quam plurifariam ei ponerentur, fractis repente cruribus pariter corruerunt: et laurea, quam religiosissime circumdederat, in profluentem excidit. Mox Viennae pro tribunali jura reddenti gallinaceus supra humerum, ac deinde in capite adstitit. Quibus ostentis par respondit exitus: nam confirmatum per

sed tunc, superstitione nominis, et quia in metu consilia prudentium et vulgi rumor juxta audiuntur. “ cf. *Plutarch. Galb. 22. v. Reimar. ad Xiphil. 65, 1.*

caede Galbae annunciata] *Tac. 1, 64.* „Nuncium de caede Galbae et imperio Othonis Fabius Valens in civitate Leucorum accepit. Nec militum animus in gaudium aut formidinem per-motus; bellumolvebat.“

partitus est copias] *Tac. 1, 61.* „Adjuncto Britannico exercitu, ingens viribus opibusque Vitellius, duos duces, duo itinera bello destinavit. Fabius Valens allicere, vel, si abnuerent, vastare Gallias, et Cottianis Alpibus Italiam irrumpere; Caecina propiore transitu, Peninis jugis degredi jussus. Valenti inferioris exercitus delecti, cum aquila quintae legionis et cohortibus alisque, ad XXXX. millia armatorum data. XXX. millia Caecina e superiore Germania ducebat, quorum robur legio una, prima et vicesima, fuit. addita utrique Germanorum auxilia, e quibus Vitellius suas quoque copias supplevit, tota mole belli secuturus.“

Praemisso agmine] Ita edidi e Memm. aliisque optimae notae codd. pro *agmini*. Sequitur enim: *at contra ipso movente*.

aquila advolavit] *Tac. 1, 62.* „Laetum augurium Fabio Valenti exercituique, quem in bellum agebat, ipso profectionis die, aquila leni meatu, prout agmen incederet, velut dux viae, praevolavit; longumque per spatium is gaudentium militum clamor, ea quies interritae alitis fuit, ut haud dubium magnae et prosperae rei omen acciperetur.“ — *lustratis s. i. q. circumitis. v. Pitisc.*

gallinaceus] Interpretationem ostenti dat auctor c. 18.

legatos suos imperium, per se retinere non potuit. [10] De Betriacensi victoria et Othonis exitu, quum adhuc in Gallia esset, audiit: nihilque cunctatus, quicquid praetorianarum cohortium fuit, ut pessimi exempli, uno exactoravit edicto, jussas Tribunis tradere arma. Centum autem atque viginti, quorum libellos Othoni datos invenerat, exposcentium praemia ob editam in caede Galbae operam, conquiri, et supplicio affici imperavit: egregie prorsus atque magnifice, et ut summi Principis spem ostenderet, nisi cetera magis ex natura, et priore vita sua, quam ex imperii majestate gessisset. Namque itinere inchoato, per medias civitates ritu triumphantium vectus

per se] αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ. v. Caes. 58.

Betriac. victoria] v. ad Othon. 9. — *Tac. 2, 57.* „paucorum dicrum iter progressus, prosperas apud Betriacum res, ac morte Othonis concidisse bellum, accepit sequ.“

quicqu. praetor. cohort.] *Tac. 2, 67.* „Proximus Vitellio e praetoriis cohortibus metus erat. Separati primum, deinde, adito honestae missionis lenimento, arma ad Tribunos suos deferebant; donec motum a Vespasiano bellum crebresceret; tum, resumta militia, robur Flavianarum partium fuere.“

exposcentium praemia] *Tac. 1, 44.* „Plures quam CXX. libellos praemia exposcentium, ob aliquam notabilem illa die (caedis Galbae) operam, Vitellius postea invenit; omnesque conquiri et interfici jussit, non honore Galbae, sed tradito Principibus more, munimentum ad praesens, in posterum ultionem.“

Plutarch. Galb. c. 27. τότε πολλοί, τοῦ Φόνου μὴ συνεψάμενοι, χεῖρας δὲ καὶ ξίφη καθαιμάσσοντες ἐπεδείκνυντο, καὶ τὰς δωρεὰς ἤτρου, βιβλία δίδόντες τῷ Ὀθωνι. εἰκοσι γοῦν καὶ ἑκατὸν εὐρέθησαν ὕστερον ἐν τῶν γραμματείων, οὓς ὁ Οὐδέλλιος ἀναζητήσας ἀπαντας ἀπέκτεινεν. Idem accidit post Julii Caesaris caedem. v. *Appian. Civ. 2, 119.*

itinere inchoato] Saepius Tacitus de hoc Vitellii itinere, luxuriae licentiaeque pleno, ut 2, 62. „Epularum foeda et inexplebilis libido; ex Urbe atque Italia irritamenta gulae gestabantur, strepentibus ab utroque mari itineribus; exhausti conviviorum apparatus principes civitatum; vastabantur ipsae civitates; degenerabat a labore ac virtute miles, adsuetudine voluptatum et contemptu ducis.“ c. 68. „Apud Vitellium omnia indisposita, temulenta, pervigiliis ac Bacchanalibus, quam disciplinae et

est: perque flumina delicatissimis navigiis, et variarum coronarum genere redimitis, inter profundissimos opsoniorum apparatus, nulla familiae aut militis disciplina, rapinas ac petulantiam omnium in jocum vertens, qui non contenti epulo ubique publice praebito, quoscumque libuisset, in libertatem asserebant, verbera et plagas, saepe vulnera, nonnunquam necem, repraesentantes adversantibus. Utque campos, in quibus pugnatum est, adiit, abhorrentes quosdam cadaverum tabem, de testabili voce confirmare ausus est: *Optime olere occisum hostem, et melius civem.* Nec eo secius ad leniendam gravitatem odoris plurimum meri propalam hausit, passimque divisit. Pari vanitate atque insolentia lapidem, „*Memoriae Othonis*“ inscriptum, intuens, *dignum eo Mausoleo* ait: pugionemque, quo is se occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum. In Apenini quidem jugis etiam pervigilium egit. [11] Ur-

castris, propiora.“ c. 71. „Quanto magis propinquabat (Urbi), tanto corruptius iter, immixtis histrionibus et spadonum gregebis et cetero Neronianae aulae ingenio.“ c. 87. „Vitellius contemptior in dies segniorque, ad omnes municipiorum villarumque amoenitates resistens, gravi Urbem agmine petebat sequ.“

[rapinas ac petulantiam] v. Tac. 2, 56. et 87.

[Utque campos — adiit] Tac. 2, 70. „Inde Vitellius Cremonam flexit, et, spectato muncre Caecinae, insistere Betriacensibus campis, ac vestigia recentis victoriae lustrare oculis concupivit. Foedum atque atrox spectaculum. — Et erant, quos varia fors rerum, lacrimaeque et misericordia subiret. At non Vitellius flexit oculos, nec tot millia insepulcorum civium exhorruit. laetus ultro, et tam propincae sortis ignarus, instaurabat sacrum Diis loci.“ X phil. 65, 1. διεξήλασε διὰ παντός τοῦ χωρίου ἐν ᾧ ἔκειντο, ἐμπιμπλάμενος τῆς θείας, ὡς περ τότε νικῶν, καὶ οὐκ ἐκέλευσε σφᾶς οὐδ' ὡς ταφῆναι.

[lap., „Memoriae Othonis“ inscr.] Hoc est monumentum, de quo *Plutarch.* Oth. 18. εἶδον δ' ἐν Βριζιάλῳ γενόμενος καὶ μνημα μέτριον, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν οὕτως ἔχουσαν, εἰ μεταφρασθεῖη· Δηλώσει Μάρκου Ὀθωνος, ubi non corrigendum cum Bryano Δήλωσις, collato n. l. recte contendit Solanus.

bem denique ad classicum introiit paludatus, ferroque succinctus, inter signa atque vexilla, sagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis omni divino humanoque jure neglecto, Alliensi die pontificatum maximum cepit: comitia in decem annos ordinavit, seque perpetuum Consulem. Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendae Reipublicae eligeret, medio Martio campo, adhibita publicorum sacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit: ac sollemni convivio citharoedum pla-

ad classicum] Contra *Tac.* 2, 89. „Ipse Vitellius, a ponte Milvio, insigni equo, paludatus accinctusque, Senatum et Populum ante se agens, quo minus ut captam Urbem ingrederetur, amicorum consilio deterritus, sumta praetexta et composito agmine incescit.“ v. ad hunc l. Taciti Oberlin.

Alliensi die] XV. Kal. Sextil. (a. 18. Jul.), quo fusi fuerant Romani ad flumen Alliam, de qua clade v. *Liv.* 5, 37. sequ. — De die atra Alliensi v. *Rosin.* Ant. R. 4, 2. p. 285. quem miror cum aliis, qui de institutis Romanorum scripserunt, diem Alliensis ponere XVII. Kal. Sextil., cum etiam *Liv.* 6, 1. „Tum de diebus religiosis agitari coeptum, diemque a. d. XV. Kal. Sext., duplici clade insignem, (quo die ad Cremeram Fabii caesi, quo deinde ad Alliam cum exitio Urbis foede pugnatum,) a posteriore clade Alliensis appellarunt, insignemque rei nulli publice privatimque agenda fecerunt.“ — *Tac.* 2, 91. „Apud civitatem, cuncta interpretantem, funesti ominis loco acceptum est, quod, maximum pontificatum adeptus, Vitellius de cerimoniis publicis XV. Kal. Aug. edixisset, antiquitus infausto die Cremerensi Alliensique cladibus. adeo omnis humani divinique juris expers, pari libertorum amicorumque socordia, velut inter temulentos agebat.“ *Xiphil.* 65, 2. simpliciter: *ὄστε τῶν ἀνθρώπων ὄστε τῶν θεῶν ἐφρόντιζεν.*

comitia — ordinavit] De consulatibus, cum maxima licentia ab eo datis, v. *Tac.* 2, 71. Id. 3, 55. „festinare comitia, quibus Consules in multos annos destinabat.“ — Veterem inscriptionem, in qua *A. Vitellius L. F. Imperator. Cs. Perp.*, attulit Casaubonus. cf. *Pighius* Ann. T. III. p. 609.

inferias Neroni dedit] *Tac.* 2, 95. „Lactum foedissimo cuique, apud bonos invidiae fuit, quod, exstructis in campo Martio aris, inferias Neroni fecisset. caesae publice victimae cremataeque; facem Augustales subdidere.“ *Xiphil.* 65, 7. (εκ Exc.

centem palam admonuit, ut aliquid et de Dominico diceret; inchoantique Neroniana cantica, primus exsultans etiam plausit. [12] Talibus principiis, magnam imperii partem non nisi consilio et arbitrio vilissimi cujusque histrionum et aurigarum administravit, et maxime Asiatici liberti. Hunc adolescentulum, mutua libidine constupratum, mox taedio profugum, quum Puteolis poscam vendentem reprehendisset, conjecit in compedes, statimque solvit, et rursus in deliciis habuit: iterum deinde, ob nimiam contumaciam et ferocitatem gravatus, circumforaneo Ianistae vendidit, dilatamque ad finem muneris repente surripuit, et provincia demum accepta manu-

Peiresc.) ὅτι μέντοι τὸν Νέρωνα μιμεῖσθαι ἤθελε, καὶ ἐνήγισέ τε αὐτῷ, καὶ ὅτι τσαῦτα ἐς τὰ δεῖπνα ἀνήλισκεν, οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τοῦτ' ἔχαιρον, οἱ δὲ ὅθ' ἔχοντες ἤχθοντο. v. ibi Reimar.

de Dominico] Ita optimi codd., et receperunt fere omnes, qui recentius in edendo Suetonio sunt versati, pro vulg. *de Domitio*, quod nomen, Neroni ipsi post adoptionem odiosum (v. Neron. 7. et 41.), vix credas usurpasse foedum Neronis admiratorem. Contra *Dominicum carmen* est canticum Neronis, et *de Dominico* i. q. de collectione canticorum Neronianorum, de quibus v. ad Neron. 58. *Domini* appellationem primum quidem Domitianum publice assumpsisse, superioribus tamen Principibus per assentationem datam, monuerunt jam interpretes.

histrionum et aurigarum] Tac. 2, 87. „Aggregabantur e plebe flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti, scurrae, histriones, aurigae, quibus ille amicitiarum dehonestamentis mire gaudebat.“

Asiatici liberti] Tac. c. 95. „Nondum quartus a victoria mensis, et libertus Vitellii, Asiaticus, Polycletos, Patrobios et vetera odiorum nomina aequabat.“ De ejus morte Id. 4, 11. „Asiaticus (is libertus) malam potentiam servili supplicio expiavit.“

reprehendisset] Haec lectio lectissimorum librorum, ut Calig. 45. „veluti profugos ac *reprehensos*.“ Vulg. *deprehendisset*, quae est emendatio eorum, qui propriam verbi *reprehendere* (pro ἀναλαβεῖν h. e. πάλιν λαβεῖν) significationem non ceperunt.

solvit] Ita edidi cum Steph. Casaub. aliisque. Libri plerique: *coluit*.

misit: ac primo imperii die aureis donavit anulis super coenam, quum mane, rogantibus pro eo cuactis, detestatus esset severissime talem equestris ordinis maculam. [13] Sed vel praecipue luxuriae saevitiacque deditus, epulas trifarum semper, interdum quadrifarum dispertiebat, in jentacula, et prandia, et coenas, comissationesque; facile omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine. Indicebat autem aliud alii eadem die: nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis millibus nummum constiterunt. Famo-

aur. donavit anulis] Tac. 2, 58. „Postulante exercitu, ut libertum suum, Asiaticum, equestri dignitate donaret, inhonestam adulationem comescit. Dein, mobilitate ingenii, quod palam abnuerat, inter secreta convivii largitur; honoravitque Asiaticum anulis, foedum mancipium et malis artibus ambitiosum.“

luxuriae saev. deditus] Eutrop. 7, 12. „Cum multo dedecore imperavit, et gravi saevitia notabilis, praecipue in gluvie et voracitate, quippe cum de die saepe quarto vel quinto feratur epulatus.“ Tac. 2, 95. „Nemo in illa aula probitate aut industria certavit. Unum ad potentiam iter, prodigis epulis et sumtu ganeaque satiare inexplebiles Vitellii libidines. Ipse abunde ratus, si praesentibus frueretur, nec in longius consultans, novies millies Sestertiium paucissimis mensibus intervertisse creditur.“ Xiphil. 65, 2. τὸ πλεῖστον καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐδαπάνᾳ, ἀπλήστως τε ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς πάντα ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' οὐπὲρ καὶ ἀνταρσιεῖν ἠδύνατο· ἐπεὶ οἱ γε συνδείκνουσιν αὐτῷ πάντες καιῶς ἀπήλασσον. c. 3. καὶ ἐγένετο ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμψας οὐδὲν ἄλλο ἢ μέσαι τε καὶ κῆμοι. πάντα τὰ γὰρ τὰ τιμιώτατα καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ὀκτανοῦ, ἵνα μὴδὲν εἴπω πλεον, καὶ ἐν τῆς γῆς καὶ ἐν τῆς θαλάσσης συνηγετο, καὶ πολυτελεῶς οὕτως ἐσπενεάζετο, ὥστε Βιτελλιανὰ καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου καὶ πέμματα καὶ τᾶλλα τινὰ βρώματα ὀνομάζεσθαι. καὶ τί ἂν τις κατ' ἑκάστου αὐτῶν καταλέγοι; ὅποτε πρὸς πάντων ὁμοίως ὠμολόγηται, δύο τε αὐτὸν μυριάδας μυριάδων καὶ διςχιλίας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς χρόνῳ ἐς τὰ δεῖπνα δεδαπανημένα. Id. c. 4. καὶ ἑκατὸν γε αὐτὸν Φασι μυριάδας ἐς δεῖπνον ἀναλώσαι. v. Lips. ad Tac., et Reimar. ad Xiphil. l. c.

Indicebat — constiterunt] Xiphil. c. 4. οἱ δὲ δεσπνίζοντες σφᾶς (Vitellium, ejusque uxorem Galeriam, et reliquos amicos) ἐν μεγάλῳ καιῷ ἐγίνοντο, πλὴν ὀλίγων, οἷς τε ἀνταπεδίδου. καίπερ οὐδ' ὀλῆς τῆς ἡμέρας οἱ αὐτοὶ εἰστίων αὐτόν· ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἀκρατί-

sissima super ceteras fuit coena data ei adventicia a fratre, in qua duo millia lectissimorum piscium, septem avium, apposita traduntur. Hanc quoque exsuperavit ipse dedicatione patinae, quam ob immensam magnitudinem *clipeum Minervae Πολισίου* dictitabat. In hac scarorum jocinora, phasianorum et pavonum cerebella, linguas phoenicopteron, murraearum lactes, a Parthia usque treloque Hispanico per navarchos ac triremes petitarum, commiscuit. Ut autem homo non profundae modo, sed intemperstivae quoque ac sordidae guttae, ne in sacrificio quidem unquam, aut itinere ullo temperavit, quin inter altaria ibidem statim viscus et farra, paene rapta e foco, manderet, circaque viarum popinas iumentia opsonia, vel pridiana, atque semesa. [14] Pronus

σασσαι (*jentaculum*) παρείχον, ἄλλοι δὲ ἀριστήσαι (*prandium*), ἕτεροι δὲ δείπνον (*coenam*) ἕτεροι μεταδόρτιά τινα (*commissationes*) πλησμονῆς παραμύθια. πάντες γὰρ οἱ δυναμενοι ἐστιῶν αὐτὸν ἐσπούδαζον. v. Vaies et Reimar. ad h. l.

coena — traduntur] Haec ita sua fecit *Eutrop.* 7, 12. „Notissima certe coena memoriae mandata est, quam ei Vitellius frater exhibuit, in qua, super ceteros sumtus, duo millia piscium, septem avium millia apposita traduntur.“

patinae] *Xiphil.* c. 3. μίαν γοῦν ποτε λοπάδα πέντε καὶ εἴκοσι μυριαδῶν ἐσκεύασε, γλώττας τε καὶ ἐγνεφάλους καὶ ἡπάτα καὶ ἰχθύων καὶ ὀρνίθων τινῶν ἐμβολῶν. καὶ ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν κεραμέαν τηλικαύτην γενέσθαι, ἀργυρου τε ἐποίηθη, καὶ ἔμεινε πολὺν χρόνον, ὡς περ τι ἀνάθημα, μεχρὶς οὗ Ἀδριανὸς αὐτὴν ἰδῶν συνεχῶνευσεν. *Plin.* H. N. 35, 12. (40.) „Vitellius in principatu suo decies HS. condidit patinam, cui faciendae tornax in campis exaedificata erat, quoniam eo pervenit luxuria, ut etiam fictilia pluris consent, quam murrhina. Propter hanc Mucianus altero consulatu suo in concione exprobravit *patinarum paludes* Vitellii memoriae.“ v. interpretes ad loca citata. De materia patinae, argentea vel fictili, quum dissentiant *Xiphilinus* et *Plinius*, frustra laboraris.

a Parthia usque] Ita optimi libri. Al. *a Carpathio usque* sequi. Oudend. conjicit: *a Carteja usque*, quod probavit *Wolffius*. Si stat *a Parthia*, extremi orbis Romani fines ab auctore nominantur, et *petitarum* non ad muraenas solum, sed aves etiam referendum, quae patinam compleverunt.

vero ad cuiusque, et quacunque de causa, necem atque supplicium, nobiles viros, condiscipulos et aequales suos, omnibus blanditiis tantum non ad societatem imperii allicefactos, vario genere fraudis occidit: etiam unum veneno, manu sua porrecto in aquae frigidae potione, quam is affectus febre poposcerat. Tum feneratorum et stipulatorum, publicanorumque, qui unquam se aut Romae debitum, aut in via portorium flagitassent, vix ulli pepercit. Ex quibus quendam in ipsa salutatione supplicio traditum, statimque revocatum, cunctis clementiam laudantibus, coram interfici jussit, *velle se*, dicens, *pascere oculos*: alterius poenae duos filios adjecit, deprecari pro patre conatos. Sed et Equitem Romanum proclamantem, quum raperetur ad poenam, *Heres meus es*, exhibere testamenti tabulas coëgit: utque legit, coheredem sibi libertum ejus ascriptum, jugulari cum liberto imperavit. Quosdam et de plebe ob id ipsum, quod venetae factioni clare maledixerant, interemit; contemptu sui, et nova spe id ausos, opina-

stipulatorum] De *stipulatione*, quae omnibus pactis et contractibus, adeoque etiam de pecunia mutuo data, subjici solebat, v. *Brisson. de form. l. 6. p. 559. sequ.*, *Hemec. Ant. R. l. 3. tit. 16 — 20. p. 95. sequ.* — *Xiphil. 65. 5. εἴ γε μὴν δεδανεικότες τε αὐτῶν, ἔθορμῶντος μὲν αὐτοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐπέλαβοντο, καὶ μόλις ποτὲ κατεγγυηθέντα αὐτὸν ἀπέλυσαν· τότε δὲ οὐχ ὅσον οὐ κατεγέλω, ἀλλὰ καὶ ἐσθρήνουν καὶ κατεκρύπτοντο. καὶ αὐτοὺς ἀναζητῶν, τὴν τε σωτηρίαν σφίσι εἰς τὸ ὑφειλόμενον ἀποδίδουαι ἔλεγε, καὶ τὰ συμβόλαια ἀπῆγει.*

velle — pascere oculos] De morte Junii Blaesi hoc narrat *Tac. 3, 39.* „Trepidanti inter scelus metumque, ne dilata Blaesi mors maturam perniciem, palam jussa atrocem invidiam ferret, placuit veneno grassari. Addidit facinori fidem nobili gaudio, Blaesum visendo. quin et audita est saevissima Vitellii vox, qua se (ipsa enim verba referam) *pavisse oculos, spectata inimici morte, jactavit.*“

venetae factioni] v. ad c. 7. Mox *nova spe i. q. spe novarum rerum.* De usu verborum *opinari, sentire, existimare pro opinione, sententiam prae se ferre, dicere, saepius diximus.*

tus. Nullis tamen infensior, quam vernaculis et mathematicis, ut quisque deterretur, inauditum capite puniebat; exacerbatus, quod post edictum suum, quo jubebat, intra Kalendas Octobris Urbe Italiaque mathematici excederent, statim libelles propositus est, et *Chaldaeos edicere, bonum factum, ne Vitellius Germanicus intra eundem Kalendarum diem usquam esset.* Suspectus et in morte matris fuit, quasi

vernaculis] i. e. scurris, quos et ociosus odisse oportebat Vitellium, quo uberiorem eorum dicitur materiam suppeditabat vitae morumque foeditate. Ita *Martial.* 1. 42. 1. „Urbanus tibi, Caecili, videris. Non es, crede mihi. Quid ergo? *verna es.*“ Id. 10, 3, 1. „*Vernaculorum* dicta, sordidum dentem, Et foeda linguae probra circulatoris sequi.“ Metrae igitur hallucinationes sunt conjecturae interpretum: *oraculis, veraculis, aut vericulis, divinaculis,* vel quod junxerunt *vernaculis mathematicis.*

mathematicis] *Tac.* 2, 62. „Pulsi Italia mathematici.“ *Xiphil.* 65. 1. ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐγένετο, τὰλλα τε διέκει, ὡς ποῦ καὶ εἶδόναι αὐτῶ, καὶ πρόγραμμα εἶθετο, δι' οὗ τοὺς ἀστρολόγους ἐξήλασε, προσιπῶν σφίσι, ἐντὸς τῆςδὲ τῆς ἡμέρας (ῥητὴν τινα τάξας ἐξ ἀπάσης τῆς Ἰταλίας χωρεῖσαι. καὶ αὐτῶ ἐκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροσέντες γραμματα, ἀντιπαρήγγειλαν ἀπαλλαγῆναι ἐκ τοῦ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας, ἐν ἧ ἔτελευτήσε. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀκριβῶς τὸ γενησόμενον προέγνωσαν. *Zonaras* Ann. 2. p. 142. Φιλόμαντις δὲ ὑπέρχων, καὶ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσων ἀνευ αὐτῶν, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γέητας ἐξήλασε, προσιπῶν σφίσι, ἐντὸς τῆςδὲ τῆς ἡμέρας ἐξ ἀπάσης ἐκχωρεῖσαι τῆς Ἰταλίας.

propositus est] *Al. est propositus.* Ernest. legendum judicat *prop. erat v. esset.* Mox et h. c. etiam deleri jussit Gujet. et Burm. *Edicere* scripsi pro *dicere* cum Ms. Ursin., probantibus Gujeto, Burmanno, Oudend., Wolfio. Sequitur enim edicti formula *bonum factum,* de qua vide ad *Caes.* 80.

in morte matris] Alii vitiose *in mortem.* Memorat mortem Sextiliae *Tac.* 3, 67. „Erat illi et fessa aetate parens, quae tamen, paucis ante diebus, *opportuna* morte excidium domus praevenit, nihil principatu filii assecuta, nisi luctum et bonam famam.“ Saepius monui, Tacitum, ut accuratum historicum, nihil unquam vulgi dare rumoribus, incertissimis et tamen creberrimis de illustrium hominum morte, ejusque causis. Mox in ed. Wolf. per typhothetae errorem *aegre* pro *aegrae,* nisi vere secutus est doctus editor quosdam Ms., qui idem exhibent scripturae compendio. Ita vitiose nonnulli *Caes.* 74. *aegre* pro *aeger.*

aegrae praebere cibum prohibuisset; vaticinante Catta muliere, cui velut oraculo acquiescebat, *ita demum firmiter ac diutissime imperaturum, si superstes parenti exstisset.* Alii tradunt, ipsam taedio praesentium, et imminentium metu, venenum a filio impetrasse, haud sane difficulter. [15] Octavo imperii mense desciverunt ab eo exercitus Moesiarum atque Pannoniae; item ex transmarinis Judaicus et Syriacus: ac pars in absentis, pars in praesentis Vespasiani verba jurarunt. Ad retinendum ergo ceterorum hominum studium ac favorem, nihil non publice privatimque, nullo adhibito modo, largitus est Dilectum quoque ea conditione in Urbe egit, ut voluntariis non modo missionem post victoriam, sed etiam veteranorum justaeque militiae commoda polliceretur. Urgenti deinde terra marique hosti, hinc fratrem cum classe ac tironibus et gladiatorum manu oppo-

Catta muliere] h. e. de Cattis, Germanorum natione. Colere enim solebant mulieres vaticinas majores nostri. v. Tac. German. 8. ubi v. interpr.

Alii tradunt] Omisi et ante alii cum Ernest. et Oudendorpio. exercitus — Syriacus] v. Tac. 2, 73. sequ. de Judaico et Syriaco, c. 85. sequ. de Illyrico, Moesiae denique et Pannoniae exercitibus. cf. Vespas. 6.

Dilectum] Tac. 5, 58. „Hortantibus libertis (nam amicorum ejus quanto quis clarior, minus fidus), vocari tribus jubet. Dantes nomina sacramento adigit. superfluenta multitudine, curam dilectus in Consules partitur. Servorum numerum et pondus argenti Senatoribus indicit.“ — Verba *justaeque militiae* interpretationis loco addidit auctor, et sunt i. q. *veteranorum commoda* v. *commoda emeritorum*; ut Aug. 24., quae tribuit Vitellius voluntariis s. *extraordinario militi*, cui opponitur *justus*. Lipsius praeter necessitatem emendabat: *justaque mil. commoda*.

hinc fratrem — opposuit] Xiphil. 65, 16. τὸν μὲν ἀδελφὸν διὰ ταχέων εἰς Ταρραίναν ἐπέμφε, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν πόλιν κατέσχευ ἔχυρὰν οὖσαν. Tac. 3, 57. „Vitellius Claudium Julianum (is nuper classem Misenensem molli imperio rexerat) permulcendis militum animis delegit. data in auxilium urbana cohors et gladiatores, quibus Julianus praeerat. Ut collata utrimque castra, haud magna cunctatione Juliano in partes Vespasiani transgresso,

suit; hinc et Betriacenses copias et duces. Atque ubique aut superatus aut proditus, salutem sibi et millies sestertium a Flavio Sabino, Vespasiani fratre, pepigit: statimque pro gradibus Palatii apud frequentes milites, *cedere se imperio, quod invitatus recepisset*, professus, cunctis reclamantibus, rem distulit; ac nocte interposita, primo diluculo sordidatus de-

Tarracinam occupavere, moenibus situque magis, quam ipsorum ingenio tutam. Quae ubi Vitellio cognita, parte copiarum Narniae cum Praefectis Praetorii relicta, *L. Vitellium fratrem cum sex cohortibus et quingentis equitibus* ingruenti per Campaniam bello opposuit. "Falso igitur Suetonium Lucio Vitellio *clausam et gladiatorum manum* tribuere, monuit jam Reimar. ad *Xiphil.* l. c.

Betriacenses copias et duces] Caecinam et Valentem. *Tac.* 2, 99.

aut superatus] apud Cremonam ab Antonio Primo. *Tac.* 3, 22. sequ.

aut proditus] a Lucilio Basso, classis Ravennatis Praefecto *Tac.* 3, 12., Caecina c. 13., classe Misenensi et Claudio Juliano 3, 57., totoque exercitu in subjectis Narniae campis. 3, 63.

salutem sibi — pepigit] *Tac.* 3, 65. „Saepe domi congressi, postremo in aede Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba vocesque duos testes habebant, Cluvium Rufum et Silium Italicum. Vultus procul visentibus notabantur, Vitellii projectus et degener; Sabinus non insultans et miseranti propior. "Jam antea, auctore Eod. c. 63., Antonius Primus ac Varus, crebris nunciis, *salutem et pecuniam et secreta Campaniae* obtulerant Vitellio, *si, positis armis, seque ac liberos suos Vespasiano permisisset.*

cedere se imperio] v. *Tac.* 3, 67. sequ. „In sua concione Vitellius, inter suos milites, prospectantibus etiam feminis, pauca et praesenti maestitiae congruentia locutus: *cedere se pacis et Reip. causa; retinerent tantum memoriam sui, fratremque et conjugem et innoxiam liberorum aetatem miserarentur.* " c. 68. Fluctuantem inter diversa consilia Vitellium egregie describit *Xiphil.* 65, 16. Suetonii narratio, quamquam reliquis brevior, accuratissima videtur; discrepat enim passim a Tacito, maxime in temporis ordine, quo singula acciderunt.

sordidatus] *Tac.* 65. „*pullo amictu Palatio degreditur, moesta circum familia.* " *Xiphil.* l. c. ἔστι μὲν ὅτε τὴν χλαμύδα τὴν πομφυρᾶν ἐφόρει, καὶ ἕϊφος παρεζώνυτο· ἔστι δ' ἔτε ἐσθῆτα Φαίαν ἀνελάμβανεν. ἐδημηγόρει τε καὶ ἐν τῷ Παλατίῳ καὶ ἐν τῇ

scendit ad Rostra, multisque cum lacrimis eadem illa, verum e libello, testatus est. Rursus interpellante milite ac populo, et, ne deficeret, hortante, omnemque operam suam certatim pollicente, animum resumpsit; Sabinumque et reliquos Flavianos, nihil jam metuentes, vi subita in Capitolium compulit, succensoque templo Jovis Optimi Maximi oppressit; quum et proelium, et incendium e Tiberiana prospiceret domo inter epulas. Non multo post poenitens facti, et in alios culpam conerens, vocata

ἀγορᾷ ἄλλοτε ἄλλα, ἐπὶ τε μάχην καὶ ἐπὶ διαλλαγᾷ αὐτοὺς προτραπίμενος.

animum resumpsit — compulit] Invaserunt Sabinum circa lacum Fundani milites Vitelliani, inscio invitoque Vitellio, cui nullum prorsus consilium, nulla auctoritas. „Sabinus, re trepida (ita pergit Tac. c. 69.), quod tutissimum e praesentibus, arcem Capitolii insedit milite et quibusdam Senatorum Equitumque.“ Ipse Vitellius (c. 70.) culpam in militem conferebat, „cujus nimio ardori imparē esse modestiam suam.“ *Pro-metuentes* vulg. *metuens*, quod jure repudiarunt Burn., Oudend., Ernestius.

succensoque templo Jovis] quum Vitelliani obsessum ibi Sabinum cum suis oppugnarent. Tac. c. 70. „Ambigitur, ignem tectis oppugnatores injecerint, an obsessi, quae crebrior fama est, quo intentes ac progressos depellerent. Inde lapsus ignis in porticus appositas aedibus; mox sustententes fastigium aquilae vetere ligno traxerunt flammam alueruntque. Sic Capitolium, clausis foribus, indefensum et indireptum, conflagravit.“ cf. *Xiphil.* 65, 17.

oppressit] Singulos, qui periere, nominat Tac. c. 75. Sabini corpus confossum collaceratumque, et capite truncum, in Gemonias traxere Vitelliani.

prospiceret] Nullum interpretem offendit hoc tempus, quum desiderares potius: *prospexisset* ob sequ. *non multo post — juravit*, nec ipse de mutatione cogito, sed id modo monendum existimo, auctorem h. l. non successionem temporis in variis, quae egit Vitellius, spectare, sed in describendo hominis animo versari, tam dispari intra brevissimum temporis intervallum, ut *quum prospiceret* sit i. q. *idem ille, qui modo — prospiciebat, non multo post — juravit*. Scriptor Graecus participium aoristi posuisset. Ceterum omnis difficultas tollitur, si totum hoc comma: *quum — epulas* superioribus annectitur, atque ita etiam interpuncti.

concione juravit, coëgitque jurare ceteros, *nihil sibi antiquius quiete publica fore*. Tunc solutum a latere pugionem, Consuli primum, deinde, illo recusante, magistratibus, ac mox Senatoribus singulis porrigens, nullo recipiente, quasi in aede Concordiae positurus, abscessit. Sed quibusdam acclamantibus, *ipsum esse Concordiam*, rediit: nec solum retinere se ferrum affirmavit, verum etiam Concordiae recipere cognomen. [16] Suasitque Senatui, ut legatos cum virginibus Vestalibus mitterent, pacem, aut certe tempus ad consultandam, petituros. Postridie responsa op-

solutum — porrigens] Post orationem statim, quam in Foro habuit, hoc factum est secundum Tac. c. 68., qui: „simul filium pretendens, modo singulis, modo universis commendans, postremo fletu praepediente, adsistenti Consuli (Caecilius Simplex erat) exsolutum a latere pugionem, velut jus necis vitaeque civium, reddebat. Adspernante Consule, reclamantibus, qui in concione adsisterant, ut in aede Concordiae positurus insignia imperii, domumque fratris petiturus, discessit.“ sequ. *Xiphil.* c. 16. τὰ τε ἄλλα αὐτὸν ἐνεργόμουν, καὶ μάλιστα ὅποτε τὸ ζῆφος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῖς τε ὑπάτοις καὶ τοῖς ἄλλοις βουλευταῖς ὤρεγεν, ὡς καὶ τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν δι' αὐτοῦ ἀποστειμένος. οὔτε γὰρ ἐνεύων τις λαβεῖν αὐτὸ ἐτόλμα, καὶ οἱ προσεστημέτες ἔχλευάζον. Hanc quidem rem, vereor, ne alieno loco narraverit Suetonius, quum veri longe similior ratio sit Taciti et Xiphilini. Idem nihil prorsus de *cognomine Concordiae*, quo tamen silentio temere utaris ad fidem rei negandam Suetonio.

legatos cum virg. Vest.] *Xiphil.* c. 18. τὴν βουλὴν συναγαγών, πρέσβεις παρ' αὐτῶν μετὰ τῶν ἀειπαρόδων πρὸς τὸν ἱερεῶν ἐπιπέμψεν. Tac. 3, 80. „Mox, vocato Senatu, deliguntur legati ad exercitus, ut praetexto Reip. concordiam pacemque suaderent. Varia legatorum sors fuit. Qui Petilio Cereali occurrerant, extremum discrimen adiere, adspernante milite conditionis pacis. — Aequioribus animis accepti sunt, qui ad Antonium venerant, non quia modestior miles, sed duci plus auctoritatis.“ — De *virginibus Vestalibus* ad deprecandum missis v. ad Caes. c. 1. Tac. c. 31. „Obviae fuere et virgines Vestales cum epistolis Vitellii ad Antonium scriptis. eximi supremo certamini unum diem, postulabat; si moram interjecissent, facilius omnia conventura. Virgines cum honore dimissae; Vitellio rescriptum, Sabini caede et incendio Capitolii dirempta belli commercia.“

perienti nunciatum est per exploratorem, hostem appropinquare. Continuo igitur abstrusus gestatoria sella, duobus solis comitibus, pistore et coquo, Aventinum et paternam domum clam petiit, ut inde in Campaniam fugeret. Mox, levi rumore et incerto, tanquam pax impetrata esset, referri se in Palatium passus est: ubi quum deserta omnia reperisset, dilabentibus etiam, qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit; confugitque in cellulam janitoris, religato pro foribus cane, lectoque et culcita obiectis. [17] Irruperant jam agminis antecessores, ac nemine obvio rimabantur, ut sit, singula. Ab his extractus e latebra, sciscitantes, *quis esset*, (nam ignorabatur) et *ubi esse Vitellium sciret*, mendacio elusit: deinde agnitus, rogare non destitit, quasi quaedam de salute Vespasiani dicturus, ut custodiretur interim vel in carcere: donec religatis post terga manibus, injecto

abstrusus gestatoria sella] Tac. c. 85. „Vitellius, capta Urbe, per aversam Palatii partem, *Aventinum in domum uxoris sellula defertur*, ut, si diem latebra vitavisset, Tarracinam ad cohortes fratremque perfugeret. Dein, mobilitate ingenii, et quae natura pavoris est, quum omnia metuenti praesentia maxime displicerent, *in Palatium regreditur*, vastum desertumque, dilapsis etiam infimis servitorum, aut occursum ejus declinantibus. Terret solitudo et tacentes loci; tentat clausa; inhorrescit vacuis; fessusque misero errore, et *pudenda latebra semet occultans*, ab Julio Placido, Tribuno cohortis, protrahitur.“ *Xiphil.* c. 20. Φοβηθεῖς, χιτωνίσθιον τε ῥακιδῆ καὶ ῥυπαρὸν ἐνέδου, καὶ ἐς οἰήματα σκοτεινῶν, ἐν ᾧ ἐτρέφοντο κύνες, ἐκρύφθη, γνώμην ἔχων τῆς νυκτὸς ἐς τὴν Ταρρακίαν πρὸς τῶν ἀδελφῶν ἀποδράναι. καὶ αὐτὸν ἀναζητήσαντες οἱ στρατιῶται καὶ ἐξευρόντες, (οὐ γὰρ πού καὶ ἐπὶ πολὺ λαθεῖν ἀκριβῶς ἠδύνατο, ἅτε αὐτοκράτωρ γεγονώς) συνάλαβον φορτυοῦ (ita Zon. pro ὑφαντοῦ, quod est in Xiphil.) καὶ αἵματος ἀναπεπλησμένον (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύματο). *Aur. Victor* Caes. 8. „*et tugurio*, quo se abdiderat, *janitoris*“ productum dicit, rectius sane et Suetonio atque e veritati convenientius, quam quae Xiphilinus de οἰήματι σκοτεινῶν, ἐν ᾧ ἐτρέφοντο κύνες, ex male intellecto scriptore Latino. v. Casaub. ad n. l. et Reimar. ad *Xiphil.* l. c.

Irruperant jam] Vulg. *irruerant autem jam*.

cervicibus laqueo, veste discissa, seminudus in Forum tractus est, inter magna rerum verborumque Indibria, per totum viae Sacrae spatium, reducto coma capite, ceu noxii solent, atque etiam mento mucrone gladii subrecto, ut visendam praeberet fa-

donec religatis — tractus est] Tac. l. c. „Vinctae pone tergum manus; laniata veste, foedum spectaculum, ducebatur, multis increpantibus, nullo illaerimante. deformitas exitus misericordiam abstulerat.“ *Xiphil.* l. c. καὶ τοῦτου τὴν μὲν ἐσθῆτα αὐτοῦ περιρρήξαντες, καὶ τῶ χεῖρας εἰς τοῦπίσω δησαντες, τῷ τε αὐχένι σχοινίον περιθέοντες, κατήγαγον ἐν τοῦ Παλατίου τὸν Καίσαρα, τὸν ἐν αὐτῷ ἐντροφήσαντα· καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἔσυραν τὸν αὐτοκράτορα, τὸν ἐν τῷ βασιλικῷ δίφρῳ πολλὰκις σοβήσαντα· ἐς τε τὴν ἀγορὰν ἐξεκρόμισαν τὸν Αὐγουστόν, ἐν ᾗ πολλὰκις ἐδημηγόρησε. καὶ οἱ μὲν ἐξέβριζόν αὐτὸν, οἱ δὲ τοῦ γενεῖου ἐτίλλον, πάντες δὲ ἐκνωπτον, καὶ πάντες ὕβριζον, τὰ τε ἄλλα καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ ἐπιλέγοντες, ἐπειδὴ καὶ γαστροπίων ἦν. cf. *Aurel. Victor* Caes. 8. et *Epit.* 3. *Eutrop.* 7, 12. *J. seph.* B. Jud. 4, 11, 4. συρεῖς διὰ τοῦ πλήθους, καὶ παντοδαπαῖς αἰκίαις ἐξυβρισθεῖς, ἐπὶ μέσης τῆς Ῥώμης ἀποσφάττεται.

reducto coma capite] Apte comparat Casaub. locum *Plin.* Pauegr. 34. „Nihil tamen gratius, nihil seculo dignius, quam quod contigit desuper intueri delatorum *supina oru retortasque cervices.*“ N. l. alii: *reducta coma a capite*, quod quum commodum sensum non praeberet, erant, qui mallent: *a fronte, facie*, vel tale quid, nullo in scriptore vel libro aliquo ejusmodi mutationis dicam vel corruptelae vestigio. Ernestius, quod saltem probabilius, suspectum censebat vocab. *coma*. Sed lectio bene se habet, confirmata etiam ab *Eutropio*, qui exscribere solitus Nostrum, l. c. *erecto coma capite*. Haec enim, ut Torrent. jam monuit ad n. l., genuina est lectio, corrupta in libris in: *erecta coma et capite*.

ceu noxii solent] sc. trahi, ne quis cum Casaub. conjiciat: *ceu noxiis solet.* *Victor* Caes. l. c. *parricidarum more*.

mento — subrecto] Junge cum Oudend. et Wolfio *mento subrecto* v. *suberecto* per mucronem. Al. vitiose *subjecto*. Ita apud *Victor.* *Epit.* l. c. „Ac ne homo impudens, in extremis saltem, malorum, quae gesserat, rubore faciem demitteret, *subjecto* (lege *subrecto*) in mentum gladio, seminudus — trahitur.“ Tac. l. c. „V. tellium, infestis mucronibus coactum, modo erigere os et offerre contumeliis, nunc cadentes statuas suas, plerumque *Rost a,* aut *Galbae* occisi locum contueri, postremo ad *Gemonias*, ubi corpus *Flavii Sabini* jacuerat, propulere. Vox una

ciem, neve summitteret; quibusdam stercore et coe-
no incessentibus, aliis *incendiarium* et *patinarium*
vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia ex-
probrante, (erat enim in eo enormis proceritas, ta-
cies rubida plerumque ex vinolentia, venter obesus,
alterum femur subdebile, impulsu olim quadrigae,
quum auriganti Cajo ministratorem exhiberet,) tan-
dem apud Gemonias minutissimis ictibus excarnifica-
tus atque confectus est, et inde unco tractus in Tibe-
rim. [18] Perit cum fratre et filio, anno vitae septi-

non degeneris animi excepta, quum Tribuno insultanti, se tamen
Imperatorem ejus fuisse, respondit. “ *Xiphil. c. 21. αἰσχυνομένον*
ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ, καὶ κάτω βλέποντος, οἱ στρατιῶται ξιφιδίοις αὐτὸν
ὑπὸ τὸ γένειον ὑπεκέντου, ἵνα καὶ ἄκων ἄνω βλέπη. sequi. Deinde
discedit paullum a Tacito in iis, quae de milite Germano narrat,
a Suetonio praetermissa.

[*quibusdam — incessentibus*] *Eutrop. l. c.* „stercore in vul-
tum et pectus ab omnibus obviis appetitus.“ *Victor Epit. l. c.*
„multis coeno, fimo, et ceteris turpioribus dictu purgamentis
vultum ejus incessentibus.“ *Oros. 7, 8.* „passim cunctis fimum
in os ejus coniectantibus.“

[*femur subdebile*] *Vesp. 7. debili crure. v. ad Aug. 43.* Mox
ante exhiberet addunt al. *se. v. Oudend.*

[*tandem apud Gem. — in Tiberim*] *Tac. l. c.* „postremo ad
Gemonias, ubi corpus Flavii Sabini jacuerat, propulere. — Ac
deinde ingestis vulneribus concidit. Et vulgus eadem pravitate
insectabatur interfectum, qua foverat viventem.“ *Eutrop.* „po-
stremo jugulatus et in Tiberim dejectus, etiam communi caruit
sepultura.“ *Victor Caes. l. c.* „injuncto laqueo parricidarum more
ad scalas Gemonias perque eas pertractus, simul ictibus, quan-
tum quisque valuerat, confosso corpore, in Tiberim dejecit.“
Oros. „apud Gemonias scalas minutissimorum ictuum crebris
compunctionibus excarnificatus, atque inde unco tractus, et in
Tiberim mersus, etiam communi caruit sepultura.“ *Xiphilina.*
c. 21. πρὸς τε τοὺς ἀναβαθμοὺς αὐτὸν ἤγαγον, κἀνταῦθα κατέκοψαν,
τὴν τε κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτεμόντες, κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν περιήγα-
γον. καὶ τοῦτον μὲν ὕστερον ἢ γυνὴ ἔθραψ. v. ibi Reumar.

[*Perit*] post imperium vel annuum, vel octo mensium, (di-
versi enim scriptores) sive a seditione legionum, quae mense Ja-
nuario a. U. 822. Imperatorem eum salutavere, sive a morte
Othonis, quae mense Aprilii ejusdem anni accidit, computare

mo et quinquagesimo: nec fefellit conjectura eorum, qui augurio, quod factum ei Viennae ostendimus, non aliud portendi praedixerant, quam venturum in alicujus Gallicani hominis potestatem: siquidem ab Antonio Primo, adversarum partium duce, oppressus est, cui Tolosae nato cognomen in pueritia *Becco* fuerat. Id valet gallinacei rostrum.

illud institueris. Vitellium enim periisse constat sub finem Decembris.

cum fratre et filio] De fratre v. Tac. 4, 2. „Dein L. Vitellius interficitur, par vitii fratris, in principatu ejus vigilantior, nec perinde prosperis socius, quam adversis abstractus.“ *Xiphil.* c. 22. ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἄρμησε μὲν ἐκ τῆς Ταραινῆς, ὡς καὶ βοήθησαν αὐτῷ· μαθῶν δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν, ὅτι τέθνηκε, καὶ περιπεσῶν ἅμα τοῖς ἐπ’ αὐτὸν πεμφθεῖσιν, ἠμολόγησε μὲν σφίσι ὡς καὶ σωθῆσόμενος, ἐσφάγη δ’ οὐ πολλῷ ὕστερον. De filio Tac. 4, 80. „Iisdem diebus Mucianus Vitellii matrem interfici jubet, mansuram discordiam obtinens, ni semina belli restinxisset.“ *Xiphil.* l. c. καὶ αὐτῷ καὶ ὁ τοῦ Βιτελλίου παῖς ἐπαπέλετο, καίτοι τοῦ Βιτελλίου μηδένα μῆτε τῶν τοῦ Ὄθωνος, μῆτε τῶν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ συγγενῶν ἀποκτείναντος. De filia Vitellii v. ad Vespas. 14.

sept. et quinquagesimo] Ita etiam Tac. 3, 86. „septimum et quinquagesimum aetatis annum explebat.“ Adde *Eutrop.* 7, 12. et *Victor.* Caes. 8. Sed *Xiphil.* l. c. τέσσαρα ἔτη καὶ πενήκοντα vitae ejus tribuit, quibus Zonaras addit ἡμέρας ἑνὴς καὶ ὀγδοήκοντα, idque rectius, si vere natus est mense Septembri a. U. 768., uti Noster perhibet c. 3., et periit Decembri exeunte a. 822. Verissime Remar. ad *Xiphil.* l. c. novum hoc documentum dicit, Suetonium ex diversis auctoribus nativitatis et vitae tempora petiisse, nec tamen de conciliandis rationibus laborasse, unde secum pugnantem saepius deprehendimus.

augurio] v. c. 9.

Becco] Adhuc Gall. *bec*, Brit. *beak*. De Antonio Primo v. Tac. H. 2, 86. et quae collegit Reim. ad *Xiphil.* 65, 9.

T. FLAVIUS VESPASIANUS

AUGUSTUS.

[1] **R**EBELLIONE trium Principum et caede incertum diu et quasi vagum imperium suscepit firmavitque tandem gens Flavia: obscura illa quidem, ac sine ullis majorum imaginibus, sed tamen Reipublicae nequaquam poenitenda; constet licet, Domitianum cupiditatis ac saevitiae merito poenas luisse. Titus Flavius Petro, municeps Reatinus, bello civili Pompejanarum partium Centurio an Evocatus, profugit ex Pharsalica acie, domumque se contulit: ubi de-

cupiditatis] Quomodo intelligenda sit, docet locus Domit. 9., ubi jungitur cum *avaritia*, et opponitur *abstinentia*. v. ad Caes. 54. init.

Petro] Male al. *Petronius*, quod non cognomen est, sed nomen. De *Reate*, oppido Sabinorum, v. *Cellar. Geogr. A. 2, 9. p. 778.*

Centurio an Evocatus] Al., sine dubio ex ignorantia, quid valeret voc. *Evocatus*, dederunt: *Centurio*, incertum sponte, an *evocatus*. Optimi codd. omiserunt ineptum glossema, vel in margine tantum servarunt. *Evocati*, de quibus v. ad Galb. 10., iisdem honoribus insignibusque utebantur, et omnino eadem dignitate erant, qua Centuriones, ut adeo, quo nomine locum illum in militia tenuisset Flavius, seriori scriptori incertum esse posset.

inde, venia et missione impetrata, coactiones argentarias factitavit. Hujus filius, cognomine Sabinus, expertus militiac (etsi quidam eum primipilarem; nonnulli, quum adhuc ordines duceret, sacramento solutum per causam valetudinis, tradunt,) publicum quadragesimae in Asia egit; manebantque imagines a civitatibus ei positae sub hoc titulo, ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ. Postea fenus apud Helvetios exer-

coactiones argentarias] v. interpr. ad *Horat. Sat. 1, 6, 86.* ubi patrem suum *coactorem* fuisse dicit. Argentarios auctionibus praefuisse, vidimus *Neron. 5.* Habebant illi, qui rerum sub hasta venditarum mercedem sibi *cogerent* s. colligerent (*Cassirer*).

Sabinus] a matre Sabina. v. ad *Othon. 1.* et *Vitell. 6.*, Ernest. ad *Tac. Agric. 6.*, ubi de hoc more, filiis nomina imponendi, dictum.

publicum quadr. — egit] Quod alii exhibuerunt *publicanum*, id factum ob verbum *egit*, quoniam *Principem, numum agere*, etc. saepe dicitur, vel quod *publicum* h. e. vectigal non ceperunt. Ita apud *Tac. A. 13, 51.* sunt *leges cujusque publici*, ubi v. interpr. Ad eundem locum Lipsius agit de *portorio quadragesimae et quinquagesimae*, quod sub Nerone abolitum postea rediit. Denique *egit publicum* h. e. procuravit nomine societatis publicanorum, optime explicuit Oudend., qui quum inscriptionem protulerit, in qua: *Jucundus Aug. Lib. Actor XXXX. Gal. h. e.* Quadragesimae Galliarum, acta res est, et abstinendum ab omni conjectura, qualis *exegit* aliquando in mentem mihi venit. — Mox *manebantque*, quamquam incertum relinquat, quod tempus sit intelligendum, tamen cum Ernestio mutandum nego, quum ab omnibus libris confirmetur, et id ipsum Suetonius dicere videatur, fuisse per aliquod tempus tales imagines Sabini, atque ita in commentariis, quibus utatur, se invenire, nescire tamen, an adhuc suo tempore existent. Mutandum autem censuerunt Lips. ad *Tac. l. c.* in *mantantque* v. *monebantque*, Casaub. in *manent hodieque*, quod probavit Oudendorp., ego, ut modo dixi, sententiae Suetonii prorsus contrarium existimo. Ceterum statuem cum titulo: ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ, quam dat *Beisard*, in topogr. urb. P. 5. T. I. fol. 51., citatus ab Oberlin. ad *Tac. l. c.*, quidni censeas ad Sabinum nostrum referendam, sicut fragmentum veteris lapidis, quod Casaub. commemorat, eandem inscriptionem terens, addito AN., quod nihil aliud est, quam: ἀνέστησαν v. ἀνέστησαν, deperdito nomine eorum, qui posuerunt

cuit, ibique diem obiit, superstitibus uxore Vespasia Polla, et duobus ex ea liberis: quorum major Sabinus ad praefecturam Urbis, minor Vespasianus ad principatum usque processit. Polla, Nursiae honesto genere orta, patrem habuit Vespasium Pollionem, ter Tribunum militum, Praefectumque castrorum; fratrem Senatorem praetoriae dignitatis. Locus etiam nunc ad sextum milliarium a Nursia Spoletium euntibus in monte summo appellatur Vespasiae: ubi Vespasiorum complura monumenta exstant, magnum indicium splendoris familiae et vetustatis. Non negaverim, jactatum a quibusdam, Petronis patrem e regione Transpadana fuisse mancipem operarum, quae ex Umbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeare soleant; subsedissem autem in oppido Reatino, uxore ibidem ducta. Ipse ne vestigium quidem de hoc, quamvis satis curiose inquire-

Sabinus ad praef. Urbis] sub Nerone, motusque dignitate a Galba, iterum sub Othone. *Tac. H. 1, 46.* „Urbis Flavium Sabinum praefecere (milites), iudicium Neronis secuti, sub quo eandem curam obtinuerat; plerisque Vespasianum fratrem in eo respicientibus.“ Ipsi Othoni, quod ejus nomine factum a militibus, tribuit *Plutarch. Oth. 5.* τῆς δὲ Ῥώμης Φύλακα Φλαούϊον Σαβίνον, ἀδελφὸν Οὐεσπασιανοῦ, κατέστησεν, εἴτε καὶ τοῦτο πράξας ἐπὶ τιμῇ Νέρωνος, (παρ' ἐκείνου γὰρ εἰλήφει τὴν ἀρχὴν ὁ Σαβίνος, ἀφείλετο δὲ Γάλβας αὐτόν,) εἴτε μᾶλλον εὐνοίαν ἐνεδείκνυτο Οὐεσπασιανῶ καὶ πίστιν, αὐξῶν Σαβίνον. Commemoratur iterum ut Praefectus Urbis a *Tac. 2, 65.*

Praef. castrorum] v. Lips. exc. ad *Tac. Ann. 1, 20.*

Spoletium] Ita optimi libri. Vulg. *Spoletum*, ex seriori scribendi consuetudine. v. *Cluver. Ital. Ant. c. 6. p. 632.* et *Burm. ad n. 1.*

mancipem operarum] li. e. qui conducebat operas illas, et majori mercede, quam ipse dederat, possessoribus agrorum elocabat. De voc. *manceps* v. *Clav. Cic.*

soleant] Ita Memm. aliique codd. Vulg. *solerent*, quod unice verum censei Ernest. ob praecedentia *jactatum, fuisse*, quae imperfectum requirere dicit. Sed bene se habet *soleant*, si idem mos fuit operis illis tempore adhuc Suetonii. Imo imperfectum ex correctione videtur, ut *Budaci solent.*

rēm, inveni. [2] Vespasianus natus est in Sabinis ultra Reate, vico modico, cui nomen est Phalacrine, quatuordecimo Kalendas Decembris, vesperi, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppaeo Sabino, Consulibus, quinquennio ante, quam Augustus excederet: educatus sub paterna avia Tertulla, in praediis Cosanis. Quare Princeps quoque et locum incunabulorum assidue frequentavit, manente villa, qualis fuerat olim, ne quid scilicet oculorum consuetudini deperiret: et aviae memoriam tanto opere dilexit, ut sollemnibus ac festis diebus pocillo quoque ejus argenteo potare perseveraverit. Sumta virili toga, latum clavum, quamquam fratre adepto, diu aversatus est; nec, ut tandem appeteret, compelli, nisi a matre, potuit. Ea demum extudit, magis convicio, quam precibus vel auctoritate, dum eum identidem per contumeliam antecambulonem fratris appellat. Tribunus militum

Phalacrine] v. *Falacrine et Phalacrinum*. v. *Cluver*. Ital. Ant. p. 687., *Wesseling*. ad *Antonin*. Itiner. p. 307., *Cellar*. Geogr. A. 2, 9. p. 779.

Q. Sulpicio — Consulibus] A. U. 762. Augustus excessit a. 767. *in praediis Cosanis*] in Etruria. v. *Cellar*. p. 719., *Tzschuck*. ad *Mel*. 2, 4, 9. Scribitur *Cosa* et *Cossa*, (unde n. alii *Consanis*.) Gr. Κόσσα et Κόσσαί, et sic *Virgil*. Aen. 10, 168. „quique urbem liquere *Cosas*“, ubi v. *Servium*. cf. *Oudendorp*. ad n. l.

sollemnibus ac festis d.] h. e. privatim vel publice sollemnibus.

latum clavum — aversatus est] v. interpr. ad *Tac. A.* 11, 4. et 16, 17., *Ruben*. de re vestiari. 1, 14. Nimirum frater beneficio Principis acceperat latum clavum, quamvis e gente senatoria non ortus. Senatorum enim filiis simul cum toga virili lati clavi honorem concesserat Augustus. v. *Aug.* 58.

antecambulonem] v. *Martial*. 2, 18, 5. et 10, 74, 3., *Lips*. Elect. 1, 15.

Tribunus militum] Ita, auctore *Glareano*, nonnulli codd., comprobarunt *Torrent*., *Dukerus*, *Oudend.*, recepit ante me *Wolffius*. *Tiber.* 9. „*stipendia prima* expeditione Cantabrica *Tribunus mil. fecit.*“ *Tit.* 4. „*Tribunus mil.* et in Germania et in Britannia meruit.“ *Vit. Horat.* 1. „*Bello Philippen- si — Tribunus mil. meruit.*“ *Al. n. l. Tribunatum*, ubi meruit

in Thracia meruit. Quaestor Cretam et Cyrenas provinciam sorte cepit. Aedilitatis ac mox praeturae candidatus, illam non sine repulsa sextoque loco vix adeptus est: hanc prima statim petitione, et in primis.

esset i. q. nactus est. Sed latum clavum adepti militiam a tribunatu incipere solebant. v. Aug. 38. Al. *Tribunatu*, ablativo absoluto, quem Ernest. defendit, sed h. l. conjunctum cum *meruit* stare posse, jure negat Bremius. Originem vitii vere ostendit Oudendorp. ex scripturae compendio *Trib. mil.*, male reddito a librariis.

Cretam et Cyrenas provinciam] non *provincias*. Una enim erat provincia sub eodem Proconsule, quamquam e diversis terris composita. v. Gronov. ad h. l. et Lips. ad *Tac. A.* 3, 70.

Aedilitatis — candidatus, illam — adeptus est: hanc — in primis] Reperi emendationem Dukeri, quam Wolfius, Bremius, et quis non probaret? Vulg. *Aedilitatis ac mox praeturae candidatus, etiam non sine repulsa, sextoque loco vix adeptus est. Ac prima statim petitione et in primis Praetor, infensus Senatui sequ.*, quae manifeste corrupta esse, et verbum *adeptus est* requirere accusativum *illam*, eoque invento, respondere debere *hanc*, luce est clarius, idque ipsum egregiae emendationis est documentum, quod tanta est facilitate, ut inspectam quilibet ipse divinare eam debuisse sibi videatur, quod accidere etiam solet in orationibus carminibusque singularis elegantiae, ut, suo ingenio praeepta esse, omnes existiment. Parum aberat a vero Ernestius, qui in excursu ad h. l. ita corrigebat: *Quaestor — sorte cepit; aedilitatis mox ac praeturae candidatus. Et illam non sine repulsa sextoque loco vix adeptus est; at prima statim petitione et in primis Praetor, infensus Senatui sequ.* Dukerum fere secutus est Oudend., nisi quod transpositis verbis: *illam non sine repulsa, sextoque vix adeptus est loco*, plurium codd. fide, et, ex meo sensu, suaviori ad aurem ordine. Quem Burm. movit scrupulum, *Aedilem Cerealem* esse debuisse Vespasianum, si sextus aedilitatis locus ei obvenisset, quum tamen *viarum verrendarum* curam impositam ei, c. 5. doceat, satis removisse videntur iidem viri docti, dum, locum electionis non ipsam muneris partem constituisse, sed recens electos de hac sortitos esse, ostenderunt. Quod ad annos denique attinet, quibus Vespasianus hos magistratus gessit, aedilitas pertinet ad a. U. 791. (v. *Dion.* 59, 12.), ut adeo repulsam superiori anno tulerit, praetura ad a. 792. (unde *mox praeturae cand.* apud Nostrum), quo anno Caeus Germanici belli ludibrium egit, et detecta est Gaetulici conjuratio (v. ad *Claud.* 9.),

Prætor, infensum Senatui Cajum ne quo non genere demeretur, ludos extraordinarios pro victoria ejus Germanica depoposcit, poenaeque conjuratorum addendum censuit, ut insepulti projicerentur. Egit et gratias ei apud amplissimum ordinem, quod se honore coenae dignatus esset. [3] Inter haec Flavianam Domitillam duxit uxorem, Statilli Capellae, Equitis Romani, Sabratensis ex Africa, delicatam olim, Latinaeque conditionis, sed mox ingenuam et civem Romanam recuperatorio judicio pronunciatam, patre asserente Flavio Liberali, Ferenti genito, nec quicquam amplius quam quaestorio scriba. Ex hac liberos tulit Titum, et Domitianum, et Domitillam.

quamquam Oudend., qui egregie in constituendis his temporibus versatus est, anno 793. eam tribuit.

infensum Sen. Cajum] Ita legendum esse pro vulg. *infensus Senatui, Cajum*, nonuerunt Lips., Pighius Annal. T. III. p. 569., comprobantibus post alios Dukero et Oudend. ad h. l. v. Calig. 48. et 49. Claud. 9. Ea ipsa, quae fecisse Vespasianum, auctor narrat, non tam odium ejus in Senatum, sed perimulcendae Caji in ordinem, ad quem ipse ut Praetor pertinebat, irae studium ostendunt, etiam cum humilitate animi conjunctum.

conjuratorum] Lepidi et Gaetulici. v. Claud. 9.

Sabratensis] *Plin. 5, 3. (4.)*, Sabrata contingens Syrtim minorem. Sed Torrent. conjicit *Tabracensis* ex eodem *Plin. c. 2. (3.)*, „Oppidum Tabraca civium Romanorum.“ v. Drakenb. ad *Sil. 3, 256.*

delicatam] h. e. amicam, concubinam, et ita restituit Turneb. *Adv. 22, 16. Al. deligatam et delegatam.* Torrent. conj. *libertam delegatam olim v. Statilio — delegatam, omisso voc. libertam.*

Latinaeque cond.] h. e. libertam per manumissionem minus justam, qua ad *Latinas Junianas* pertinebat, de quibus v. *Heinecc. Ant. R. 1, 5, 12.* Ceterum haec ipsa verba ostendunt, supervacuum esse, de quo modo dixi, Torrentii additamentum *libertam.*

recuperatorio judicio] quod habitum in provincia Africa, non Romae, vere disputat Ernest. *De recuperatoribus v. quos citavi ad Neron. 17., et Heinecc. Ant. 4, 6, 39., Sigon. de judiciis 1, 24.*

Domitillam] a Domitiano Imper. postea inter Divas relata, nisi haec *Diva Domitilla* mater est Vespasiani. Aliam, filiam
Tom. II.

Uxori ac filiae superstes fuit, atque utramque adhuc privatus amisit. Post uxoris excessum, Caenidem, Antoniae libertam et a manu, dilectam quondam sibi, revocavit in contubernium, habuitque etiam Imperator paene justae uxoris loco. [4] Claudio Principe, Narcissi gratia Legatus legionis in Germaniam missus est: inde in Britanniam translatus, tricies cum hoste

sine dubio ejus, de qua Sueton. h. l., nuptam Flavio Clementi, quem Domitianus interfecit (v. Domit. 15.), memorat *Xiphil.* 67, 14., eamque falso *Philostrat.* Apoll. 8, 25. ἀδελφὴν Domitiani dicit; errorem enim, quales plurimi aliis et huic maxime scriptori, esse puto Philostrati, non corrigendum cum Oleario ἀδελφιδὴν, quamquam ἀδελφούς et ἀδελφάς latiori saepe sensu dici, notum est. v. de variis feminis, quibus Domitillae nomen, Reimar. ad *Xiphil.* l. c., et quos ille excitavit.

Caenidem] Ejus elogium v. apud *Xiphil.* 66, 14., qui mortuam a. 824. ita praedicat: τότε δὲ καὶ Καίνις ἡ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ παλλακὴ μετέλλαξεν. ἐμνημόνευσα δὲ αὐτῆς, ὅτι τε πιστοτάτη ἦν, καὶ ὅτι μνήμης ἀριστα ἐπέφύκει. v. etiam Domit. 12.

Antoniae] matris Claudii. v. Claud. 1.

et a manu] h. e. librariam. Corrupta haec verba in libris sunt in *adamavit*, aliique inepto huic verbo, sequente *dilectam*, annexerunt adhuc genuina: *et a manu.* v. Torrent. et Oudend.

contubernium] quod opponitur justo matrimonio.

Legatus legionis] v. ad Tiber. 19.

in Germaniam] De Vespasiano *Silius* 3, 599., compescet ripis Rhenum.“ *Joseph.* B. J. 3, 1, 2. dicitur προειρηνεύσας πάλαι Ῥωμαίρις τὴν ἐσπέραν ὑπὸ Γερμανῶν ταρασσομένην.

in Britanniam translatus] E Nostro *Eutrop.* 7, 13. „privata vita illustris, ut qui a Claudio in Germaniam, deinde in Britanniam missus, tricies et bis cum hoste conflixerit,“ ubi aequae etque n. l. a nonnullis omittitur praep. *in* ante *Brit.* — De *Claudii* expeditione in Britanniam dictum ad Claud. 17. ibidem de *A. Plautio.* v. *Dio* 60, 29. qui de *Vespasiano* c. 20. ἐπιδιέπεμψε τὸν τὸ Οὐεσπασιανὸν τὸν Φλάβιον, τὸν καὶ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορα ἀρχὴν λαβόντα, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Σαβῖνον ὑποστρατηγούντ᾽ αἰ. cf. *Tac. Agric.* 13. et 14. „Divus Claudius auctor operis, transvectis legionibus auxiliisque, et assumpto in partem rerum *Vespasiano*, quod initium venturae mox fortunae fuit. domitiae gentes, capti reges, et monstratus fatis *Vespasianus.*“ Id. *Hist.* 3, 44. „Britanniam inclitus erga *Vespasianum* favor, quod illic secundae

confluxit. Duas validissimas gentes, superque viginti oppida, et insulam Vectem, Britanniae proximam, in ditionem redegit, partim Auli Plautii Legati provincialis, partim Claudii ipsius ductu. Quare triumphalia ornamenta, et in brevi spatio duplex sacerdotium accepit: praeterea consulatum, quem gessit per duos novissimos anni menses: medium tempus, ad proconsulatum usque, in otio secessuque egit, Agrippinam timens, potentem adhuc apud filium, et defuncti quoque Narcissi amicos perosam. Exin sortitus Africam, integerrime nec sine magna dignatione administravit; nisi quod Adrumeti, seditione

legioni a Claudio praepositus et bello clarus egerat, non sine motu adjunxit ceterarum sequi. — A. U. 796.

Duas valid. — redegit] Eadem *Eutrop.* l. c., nisi quod imperio Romano adjecerit pro in ditionem redegit, ut aliquid certe mutasse videretur. Ineptum paraphrasten Graecum, qui: τὴν τε Γερμανῶν καὶ Βρεττανῶν ἀπασαν γῆν συνῆψε Ῥωμαίοις, satis arguit Casaubonus. Ceterum h. l. in ditionem exhibui cod. Memm. aliorumque auctoritate, cum Burm., Oudend., aliis. Vulg. in ditionem, quod quidem omnino damnandum, negavi ad *Caes.* 34., in quo stat sententia, sed h. l. minus valet, quoniam de expugnatis regionibus sermo, et *Eutropius* cum paraphraste in ditionem red. quamquam diversis verbis reddiderunt. — *Vectem* (*Eutrop. Vectem*) *Plin.* 4, 1. (30) inter *Herbertiam ac Britanniam* ponit. Sed diversa illa est a nostra, Galliae obversa, ut *Harduin.* etiam monuit; huic hodie nomen *Wight*.

triumph. ornamenta; v. ad *Aug.* 38. *Senex triumphalis* *Vespasianus* dicitur in oratione apud *Tac. Hist.* 4, 8.

in brevi spatio] v. ind. sub *in.* cf. *Cort.* ad *Sallust.* B. Jug. c. 87.

consulatum] A. U. 804., unde Consul erat designatus mense Octobri ejusdem anni. v. *Domit.* 1. — cf. *Pigh.* Ann. T. III. p. 584.

defuncti qu. Narcissi] quem *Agrippina* ad mortem adegit a. U. 807. v. *Tac. A.* 13, 1. *Dio* 60, 34.

sortitus Africam] A. U. 816. C. *Memmio Regulo*, L. *Verginio Rufo* *Css.*, cui anno saltem tribuit ejus proconsulatum *Pigh.* T. III. p. 597.

integerrime nec sine m. d.] Contra *Tac. H.* 2, 97. „famosum invisumque“ illic proconsulatum *Vespasianum* egisse dicit, sed

quadam, rapa in eum jacta sunt. Rediit certe nihilo opulentior, ut qui, prope labefacta jam fide, omnia praedia fratri obligarit, necessarioque ad mangonicos quaestus sustinendae dignitatis causa descenderit: propter quod vulgo Mulio vocabatur. Convictus quoque dicitur, ducenta sestertia expressisse juveni, cui latum clavum adversus patris voluntatem impetrarat, eoque nomine graviter increpitus. Peregrinatione Achaica inter comites Neronis, quum, cantante eo, aut discederet saepius, aut praesens obdormisceret, gravissimam contraxit offensam: prohibi-

Vitellium integrum ac favorabilem. Tam diversa de praesidibus subditorum sunt judicia, ut in historiam etiam prorsus contraria transeant. Nempe Vespasianus, integer alias et probus, in provincia abstinentiam, qua Imperator etiam caruit, parum probasse videtur: homines omnia perdere malunt, quam pecuniam. *Silius* 3, 599. de Vespasiano: *reges impiger Afros.* Sed poetarum laudes nihil faciunt ad historiam.

omnia praedia fratri obligarit] *Tac. H. 3, 65.* „Flavius Sabinus, aetate prior, privatis utriusque rebus, auctoritate pecuniaeque Vespasianum anteibat. Et credebatur affectum ejus fidem praejuisse, *domo agrisque pignori acceptis.*“ Ceterum *obligarit* omnino praefendum al. *obligaret, obligarat et obligavit.* Unice enim convenit usui Suetonii. Alia res erat *Vitell. 6. in hausisset*, ubi res erat incerta, et ut incerta ab auctore commemorata. *Ibi hauserit non magis stare poterat, quam h. l. obligarat v. obligasset.*

Mulio] Ita *Ventidius Mulio* dicitur a *Cic. ad Div. 10, 18. h. c.* qui victum comparandis mulis farreque in castra convehendo adolescens sibi comparaverat, ut interpretatur *Manutius*, idemque a *Plinio H. N. 7, 43. (44.) mulio castrensis suffarraneus.* *Gellius* 15, 4. fusius narrat, eum „victum sibi aegre quaesivisse, eumque sordide invenisse *comparandis mulis et vehiculis*, quae magistratibus, qui sortiti provincias forent, praebenda publice conduxisset.“ Studiosa juvenus nostra *Philistaeos* tales homines vocat.

obdormisceret] *Tac. A. 16, 5.* „Ferebantque Vespasianum, tanquam somno conniveret, a Phoebo liberto increpitum, aegreque meliorum precibus obtectum, mox imminentem perniciem majore fato effugisse“ quod tamen Romae factum secundum *Tacitum.* Fuisse quidem in Achaja cum Nerone Vespasia-

tusquē non contubernio modo, sed etiam publicā salutatione, secessit in parvam ac deviam civitatem, quoad latenti etiamque extrema metuenti provincia cum exercitu oblata est. Percrebruerat Oriente toto vetus et constans opinio, esse in fatiis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum postea eventu paruit, praedictum, Judaei ad se trahentes, rebellarunt: caesoque Prae-

num, quum iter in Orientem institueret, auctor etiam *Josephi*. B. J. 5, 1, 5.

publica salutatione] Ita Thrasea a Nerone *occursu prohibitus Tac. A. 16, 24.* ubi v. Lips.

Percrebruerat — potirentur] Idem *Tacitus*, ubi de eversione Hierosolymorum exponit, Hist. 5, 15. „Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens, profectique Judaea rerum potirentur. quae ambages Vespasianum ac Titum praedixerat. Sed vulgus, more humanae cupidinis, sibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adversis quidem ad vera mutabantur.“ *Josephi*. B. Jud. 6, 5, 4. τὸ ἐπάραν αὐτοῦς μάλιστα πρὸς τὸν πόλεμον, ἣν χρησμὸς ἀμφίβολος ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐρηκένος γραμμασιν, ὡς κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον ἀπὸ τῆς χώρας τις αὐτῶν ἀρξεί τῆς οἰκουμένης. τοῦτο οἱ μὲν ὡς οἰκείον ἐξέλαβον, καὶ πολλοὶ τῶν σοφῶν ἐπλανήθησαν περὶ τὴν κρίσιν· ἐδήλου δ' ἄρα περὶ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ τὸ λόγιον ἡγεμονίαν, ἀποδειχθέντος ἐπὶ Ἰουδαίας αὐτοκράτορος. Nos quamquam contumaciam scriptoris Judaei miramur, qui Imperatori Romano, quam Messiae, quem Christiani credebant, talem honorem tribuere maluit, in interpretationem illius oraculi, ut ab h. l. alienam, non descendimus.

caesoque Praeposito] *Gessio Floro*, cujus saevitia bellum Judaicum incendit. *Tac. H. 5, 10.* „Duravit tamen patientia Judaeis usque ad Gessium Florum, Procuratorem. Sub eo bellum ortum. et comprimere coeptantem Cestium Gallum, Syriae Legatum, varia proelia ac saepius adversa exceperet.“ *Oros. 7, 9.* (non Eutropius, ut Lips. ad Tac.) „*Extinctisque Romanis praesidiis*, Legatum quoque Syriae suppetias ferentem, rapta aquila et caesis copiis, fugaverunt.“ Inde viri docti, in primis Lips. ad *Tac. l. c.*, emendandum censuerunt n. l. *Gessiumque Praepositum*, v. *caesoque praesidio*, quod non necessarium sine libris. Maxima difficultas in re ipsa. Non enim *occisus* est Florus, si *Josepho* fides, qui *Vit. c. 6.* ὁ δ' ἐπελθὼν καὶ συμβαλὼν μάχῃ ἐνίκηθη, πολλῶν τῶν μετ' αὐτοῦ πεσόντων, quo loco quanto opere

posito, Legatum insuper Syriae consularem suppétias ferentem, rapta aquila, fugaverunt. Ad hunc motum comprimendum quum exercitu ampliore, et non instrenuo duce, cui tamen tuto tanta res committeretur, opus esset, ipse potissimum delectus est, ut et industriae expertae, nec metuendus ullo modo ob humilitatem generis ac nominis. Additis igitur ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem, atque inter Legatos majore filio assumto, ut primum provinciam attigit, proximas quoque convertit in se, correcta statim castrorum disciplina, unoque et altero proelio tam constanter inito, ut in oppugnatione castelli lapidis ictum genu, scutoque sagittas aliquot exceperit. [5] Post Neronem Galbamque, Othone atque Vitellio de principatu certanti-

abusi fuerint viri docti, alii satis ostenderunt. *Caesus* autem *Praepositus* vere est occisus, non fugatus. Alia enim res est, ubi de uno homine sermo, et ubi de toto exercitu, qui ubi *caesus* dicitur, fuga fuit cum plurium caede. v. quae Oudend. et Wolf. contra Ernestium notaverunt. Est igitur dissensus Nostri a Josepho, quales plurimi in historicis, nulla correctione eliminandi.

Legatum ins. Syriae] *Cestium Gallum.* v. *Tac.* l. c.

industriae expertae] *Al. industriae expertus*, quod edidit Casaub., probavit praeter alios Perizon. ad *Sanct. Minerv.* p. 169., neque improbandum *industria expertus*, quod et ipsum sunt, qui exhibeant. Corrupta est lectio Memm. *industria experti.*

alis, cohortibus] h. e. copiis equestribus et pedestribus sociorum. v. *Joseph.* B. Jud. 3, 1, 3. et c. 4, 2. cf. *Tac. H.* 1, 10. Apud hunc H. 2, 76. eodem modo *alarum, cohortium robora*, h. e. copiae sociorum, distinguuntur a *legionibus.*

proximas] subint. *provincias.* Libri nonnulli addunt *civitates.*

in oppugn. castelli] cui nomen *Jotapota.* v. *Joseph.* 3, 6. ubi §. 22. περι δε δειλην — προσηγον τον κριον παλιν, η προπεπουνηκει τυπημενον το τειχος. ενθα τις των αμυνομενων απ' αυτου βαλλει τον Ουεσποσιανον βελει κατα τον ταρσον του ποδος, και τιτρωσκει μεν επιτολαιως, προεκλυσσεντος το βληθεν του διαστηματος. Ernestius tamen de diversis rebus et temporibus sermonem esse putat ob dissensum utriusque scriptoris in nonnullis, quae leviora mihi videntur.

bus, in spem imperii venit, jam pridem sibi per haec ostenta conceptam. In suburbano Flaviorum quercus antiqua, quae erat Marti sacra, per tres Vespasiae partus, singulos repente ramos a frutice dedit, haud dubia signa futuri cujusque fati: primum, exilem et cito arefactum; ideoque puella nata non perannavit: secundum, praevalidum ac prolixum, et qui magnam felicitatem portenderet: tertium vero, instar arboris. Quare patrem Sabinum ferunt, harruspicio insuper confirmatum, renunciasse matri, nepotem ei Caesarem genitum: nec illam quicquam aliud, quam cachinnasse, mirantem, quod adhuc se mentis compote deliraret jam filius suus. Mox, quum Aedilem eum C. Caesar, succensens curam ver-

in spem imp. venit — conceptam] Tiber. 14. „magna nec incerta spe futurorum, quam et ostentis et praedictionibus ab initio aetatis conceperat,“ quo loco jure usi sunt Oudend. et Wolf. contra Ernestium, conjicientem *concitam* v. *concitatum* v. *commotam*. Ceterum Tac. H. 1, 10. „Occulta lege fati et ostentis ac responsis destinatum Vespasiano liberisque ejus imperium, post fortunam credidimus.“

quae erat Marti sacra] Vulg. *sacrata*. Cod. Salm. *quercus antiqua erat, Marti sacra*. Ita interpungendum post *sacra*. Auctore Torrentio, codex nescio quis delet verba *quae erat*.

a frutice] Innumeras hoc vocabulum peperit emendationes. Lips. *ramos et frutices* v. *ramos an frutices*, Gujet. *a somite*, Burm. *à radice*, alii alia. Acquiesco in interpretatione Oudendorpii: ab ea parte, qua frutex, qui e radice annosae quercus circum trunci infima pullularat, ex ipsa arbore enatus erat, dedit arbor singulos ramos. Eadem fere sententia *Grimmii*, qui sub calcem disputationis super loco Galb. 22. de nostro quoque egit. *Fruticem* dicit esse surculos, circa stipitem arboris excrescentes, et verissime addit, si in codice aliquo *a radice*, quod Ernestio mire placebat, inveniretur, id pro glossemate potius esse habendum.

quum Aedilem] De aedilitate Vespasiani dictum ad c. 2. — Rem narrat Dio 59, 12. *πηλὸν πολὺν ἐν στενωπῷ τινι ἰδῶν* (Caligula), *ἐπέλευσεν αὐτὸν ἐς τὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ τοῦ Φλαβίου ἱμάτιον, ἀγορανομοῦντός τε τότε καὶ τῆς τῶν στενωπῶν καθαριότητος ἐπιμελουμένου, ἐμβληθῆναι, καὶ τοῦτο οὕτω πραχθῆν παραχρῆμα μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ᾤφθη· ὕστερον δέ, τοῦ Οὐεσπασιανοῦ τὰ πράγματα τετα-*

rendis viis non adhibitam, luto jussisset oppleri, congesto per milites in praetextae sinum, non defuerunt, qui interpretarentur, quandoque proculcatam desertamque Rempublicam civili aliqua perturbatione in tutelam ejus, ac velut in gremium, deventuram. Prudente eo quondam, canis extraneus e trivio manum humanam intulit, mensaeque subjecit. Coenante rursus, bos arator, decusso jugo, triclinium irrupit, ac fugatis ministris, quasi repente defessus, procidit ad ipsos accumbentis pedes, cervicemque summisit. Arbor quoque cupressus in agro avito sine ulla vi tempestatis evulsa radicitus atque prostrata, insequenti die viridior ac firmior resurrexit.

ραγμένα καὶ πεφυρμένα παραλαβόντος τε καὶ καταστησαμένου, ἔδοξεν οὐκ ἄνεσι γεγονέναι, ἀλλ' ἀντιφρως αὐτῷ τὴν πόλιν ὁ Γάιος πρὸς ἐπανόρθωσιν ἐγκραχειριέναι. Burmannus displicet n. l. *desertam*, ut luto, cui comparatur Respublica, minus conveniens, et conjicit *deformatam* v. *dejectam* v. *despectam*. Addit Oudend., quamvis improbens mutationem, *defectam*. Si cogitandum esset de emendatione, ob Dionis πράγματα τεταραγμένα καὶ πεφυρμένα suaderem: *perturbatam despectamque*. Sed nota res est, in comparationibus non singula vocabula urgenda esse. Saepissime miscet Cicero in dilectu vocabulorum duo membra comparationis, ut comparato addatur, quod comparanti conveniebat, vel contra. Ita h. l. *desertam* egregie respondet iis, quae sequuntur: *in tutelam ejus — deventuram*.

Prudente eo — subjecit] Xiphil. 66, 1. κύων, σίτον αὐτοῦ — αἰρουμένου, χεῖρα ἀνθρωπίνην ὑπὸ τὴν τράπεζαν ὑπέβαλε.

bos arator — irrupit] Xiphil. l. c. βοῦς ἐν τῷ ἀγρῷ, ἐν ᾧ τὴν δίαίταν ὡς πλήθει ἐποιεῖτο, δειπνοῦντι προσελθὼν οὐκ ἔλασε, καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑπέθηκε.

cupressus] Tac. II, 2, 78. „Recursabant animo vetera omina. Cupressus arbor in agris ejus, conspicua altitudine, repente procciderat; ac postera die, eodem vestigio resurgens, proccera et latior (laetior) virebat. grande id prosperumque, consensu haruspicum; et summa claritudo juveni admodum Vespasiano promissa.“ Xiphil. κενάρισσος περιφανῆς πρόξριζος ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος ἀνατραπέῖσα, ἔπειτα τῇ ὑστεραίᾳ ὑφ' ἐαυτῆς ἀνέστη, καὶ ἀκμάζουσα διετέλεσε, ubi levis denuo dissensus, quod Suet. sine ulla vi tempestatis, Xiphil. ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος concidisse arborem, dicunt, Tac. simpliciter repente.

At in Achaja somniavit, initium sibi suisque felicitatis futurum, simul ac dens Neroni exemptus esset: evenitque, ut sequenti die progressus in atrium medicus dentem ei ostenderet, tantum quod exemptum. Apud Judaeam Carmeli Dei oraculum consulentem ita confirmavere sortes, ut, quicquid cogitaret voveretque animo, quamlibet magnum, id esse proveniturum, pollicerentur. Et unus ex nobilibus captivis, Josephus, quum conjiceretur in vincula, constantis-

in Achaja somniavit] *Xiphil.* καὶ παρ' ὄνειρατος ἔμαθεν, ὅτι, ὅταν ὁ Καῖσαρ Νέρων δόντα ἀποβάλλῃ, αὐταρχήσει· καὶ τοῦτο τὸ κατὰ τὸν δόντα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ συνηγήθη. — *Mox atrium* est aedis Neronis, e cujus cubiculo veniebat medicus. Pro *tantum quod* plerique libri *recenter* e glossemate.

Carmeli Dei] *Tac. H. 2, 78.* „Est Judaeam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem Deumque, nec simulacrum Deo aut templum situm tradidere majores, aram tantum et reverentiam. Illic sacrificanti Vespasiano, quum spes occultas versaret animo, Basilides sacerdos, inspectis identidem extis, Quicquid est, inquit, Vespasiane, quod paras, seu domum exstruere, seu prolatare agros, sive ampliare servitia, datur tibi magna sedes, ingentes termini, multum hominum.“ *Oros. 7, 9.* hoc oraculum cum superiori (c. 4.) de terrae dominis e Judaea profecturis confundit, seductosque dicit Judaeos ad rebellionem *quibusdam in Carmelo monte sortibus* h. e. oraculis. Hoc enim sensu *sors et sortes* a Nostro et h. l. et aliis dicuntur. cf. *Curt. 3, 1, 16.* „*editam esse oraculo sortem,*“ et: „*cupido incessit animo sortis ejus implendae.*“ *Id. 6, 9, 18.* „*qualis sors edita esset Jovis Ammonis oraculo.*“ — De *Carmelo monte et Deo* varia disputarunt viri docti ad n. l. et ad Tacitum, et singularibus libellis, inter quos eminet, quem edidit Caspar de *Mendoza*, Antwerp. 1698. quum vel verum Deum putarent, quae opinio haeret Carmelitis monachis, vel fictum aliquem gentiliium. Maxime mihi arridet, quod Jo. Jac. *Bosius* in epistola super h. l., cultum Dei Carmeli fuisse superstitiosum Judaeorum, ad imitationem sacrorum in templo Hierosolymitano institutum, et corrupto tempore reip. Judaicae sancte observatum. Ita conciliari posset cum reliquis scriptoribus error *Orosii*, si tali scriptori ulla esset auctoritas.

proventurum] successurum, *προχωρήσειν.* v. *Lex. Xenoph.* sub h. v., et quae de voc. Lat. *Ondend.* ad h. l.

Josephus] *Xiphil.* l. c. Ἰώσηπος δὲ ἀνὴρ Ἰουδαῖος, ἀχθεῖς τα ὑπ' αὐτοῦ πρότερον καὶ δεθεῖς, ἐγέλασε καὶ εἶφη· Νῦν μὲν με δήσεις,

sime asseveravit, fore ut ab eodem brevi solveretur; verum jam Imperatore. Nunciabantur et ex Urbe praesagia, Neronem diebus ultimis monitum per quietem, ut tensam Jovis Optimi Maximi e sacrario in domum Vespasiani, et inde in Circum deduceret: ac non multo post, comitia secundi consulatus ineunte Galba, statuam Divi Julii ad Orientem sponte conversam: acieque Betriacensi, priusquam committe-

μετ' ἐνιαυτὸν δὲ λύσεις αὐτοκράτωρ γενόμενος. Lege ipsum Josephum B. Jud. 3, 8, 9. ubi inter alia haec se dixisse narrat Vespasiano: Νέρωνί με πέμπεις; τί γάρ; οἱ μετὰ Νέρωνα μέχρι σοῦ διάδοχοι μένουσι; σὺ Καῖσαρ, Οὐεσπασιανέ, καὶ αὐτοκράτωρ σὺ καὶ παῖς ὁ σὸς οὗτος. δέσμει δέ με νῦν ἀσφαλέστερον, καὶ τήρει σαιτωῶ. δεσπότης μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐμοῦ σὺ, Καῖσαρ, ἀλλὰ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ παντὸς ἀνθρώπων γένους. sequi. cf. Reimar. ad *Xiphil.* l. c., ubi plura de hoc Josephi oraculo vel commento. Varie enim de eo, uti assolet, a recentioribus est judicatum.

Neronem — deduceret] *Xiphil.* καὶ αὐτὸς ὁ Νέρων ἔδοξε ποτα ἐν τοῖς ἔπνοις τὸν τοῦ Διὸς ὄχρον ἐς τὴν τοῦ Οὐεσπασιανοῦ οἰκίαν εἰσαγαγεῖν. *Inde* ante in *Circum* abest a vulgatis, sed ex optimis codd. restituendum jam censuerant Casaub. et Gruterus. *Exempla* v. apud Oudend. — Ernestius suadet: *et in Circum inde deduceret*, bello semel indicto verbo *deducere* in hac oratione Aug. 43. ubi v. n. Recte etiam Oudend. monet, *tensas duxisse* tracto fune promoventes, *deduxisse* honoris et officii causa prosequentes.

comitia — sponte conversam] Et verba, et tempus prodigii difficultates pepererunt. Sub Othone, bellum Vitellio movente, id accidisse, narrat *Tac. H.* 1, 86. „statuam D. Julii in insula Tiberini amnis, sereno et immoto die, ab Occidente in Orientem conversam“ et *Plutarch.* *Othon.* 4. καὶ τὸν ἐν Μεσοποταμίᾳ νήσῳ Γαῖου Καίσαρος ἀνδριάντα, μήτε σεισμοῦ γεγονότος, μήτε πνεύματος, ἀφ' ἑσπέρας μεταστραφέντα πρὸς τὰς ἀνατολάς· ὃ φασὶ συμβῆναι περὶ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἐν αἷς οἱ περὶ Οὐεσπασιανὸν ἐμφανῶς ἦθη τῶν πραγμάτων ἀντελαμβάνοντο. Sed levius hoc videtur, quum ad eundem annum, U. 822., et secundus Galbae consulatus, et Othonis imperium, et Vitellii Vespasianique motus pertineant, et Tacitus errare potuerit in tempore prodigii, eoque auctore Plutarchus, quamquam is diserte ad Vespasianum refert cum Suetonio. Talis quidem dissensus scriptorum, qualem saepissime deprehendimus, nulla mutationis instituendae erit auctoritas. Restat igitur altera dubitatio, an dici possit *comitia inire*, quod plerique negant, equidem puto esse i. q. *comitia auspicari*,

retur, duas aquilas in conspectu omnium confluxisse; victaque altera, supervenisse tertiam ab solis exortu, ac victricem abegisse. [6] Nec tamen quicquam ante tentavit, promissimis atque etiam instantibus suis, quam sollicitatus quorundam et ignotorum et absentium fortuito favore. Moesiaci exercitus bina e tri-

quemadmodum bellum, proelium, militiam inire et auspicari promiscue dicuntur; quod si minus alicui placuerit, suadeo *instituyente* v. *obeunte*, quamquam non opus esse mutatione existimo. Plurimae tamen exstiterunt. Ut enim lectionem codicis taceam, ab Ursino prolata: *in Comitio secundum consulatum ineunte*, Burmann. *suasit: non multo post com. sec. cons., ineunte Capitolium Galba, v. post comitia secundum cons. ineunte Galba, v. non multo post, comitia secundi cons. habente Galba, v. Senatum habente*, quae violenta fere sunt et contorta, Oudend. *non multo post initia secundi consul., intereunte Galba*, quod miror in mentem venisse viro doctissimo, quam talem usum participii praesentis de re futura incertique temporis Latinitas nullo modo ferat, neque ad rem faciat significatio mortis Galbae. Ceterum verba *comitia — Galba* Wolfio etiam glossema sapere videntur, cui meum iudicium opponere nolo. In plerisque denique *statua — conversa*, quod jure repudiavit Ernest., quoniam accusativum infim. et praecedunt, et, quod gravissimum est, sequuntur.

duas aquilas — confluxisse] Diversum est, quod Tac. H. 2, 50. „Die, quo Bedriaci certabatur, avem invisitata specie apud Regium Lepidum celebri loco consedissee, incolae memorant, nec deinde coetu hominum, aut circumvolitantium alitum, territam pulsantive, donec Otho se ipse interficeret; tum ablatam ex oculis; et tempora reputantibus, initium finemque miraculi cum Othonis exitu competisse.“ cf. *Xiphil.* 64, 10.

Moesiaci exercitus] Tac. H. 2, 46. „praemissi e Moesia, eandem obstinationem *adventantis exercitus, legiones Aquilejam ingressas*, nunciabant.“ c. 35. „*Tertia legio exemplum ceteris Moesiae legionibus praebuit. Octava erat ac septima Claudiana, imbatae favore Othonis, quamvis proelio non interfuisent. Aquilejam progressae, proturbatis, qui de Othone nunciabant, laceratisque vexillis, nomen Vitellii praeferentibus, rapta postremo pecunia et inter se divisa, hostiliter egerant. Unde metus, et ex metu consilium: posse imputari Vespasiano, quae apud Vitellium excusanda erant. Ita tres Moesiace legiones per epistolas alliciebant Pannonicum exercitum, aut abnuenti vim parabant.*“ Ex his locis recte colligere videtur Lips. ad Tac. 2, 46., hallucinatum Suetonium, de *duobus millibus* narrantem, quod *tres le-*

bus legionibus millia, missa auxilio Othoni, postquam ingressis iter nunciatum est, victum eum, ac vim vitae suae attulisse, nihilo secius Aquilejam usque perseveraverunt, quasi rumori minus crederent. Ibi per occasionem ac licentiam omni rapinarum genere grassati, quum timerent, ne sibi reversis reddenda ratio, ac subeunda poena esset, consilium inierunt eligendi creandique Imperatoris: *Neque enim deteriores esse aut Hispaniensi exercitu, qui Galbam, aut praetoriano, qui Othonem, aut Germaniciano, qui Vitellium fecissent.* Propositis itaque nominibus Legatorum consularium, quot ubique tunc erant, quum ceteros, alium alia de causa, improbarerent, et quidam e legione tertia, quae sub exitu Neronis translata ex Syria in Moesiam fuerat, Vespasianum laudibus ferrent; assensere cuncti, nomenque ejus vexillis omnibus sine mora inscripserunt. Et tunc quidem compressa res est, revocatis ad officium numeris parumper. Ceterum, divulgato facto, Tiberius Alexander, Praefectus Aegypti, primus in

giones fecerunt, et confudisse, quod Tac. 2, 11. „Laeta interim Othoni principia belli, motis ad imperium ejus e Dalmatia Pannoniaque exercitibus, fuere quatuor legiones; e quibus bina millia praemissa; ipsae modicis intervallis sequebantur.“ cf. etiam Xiphil. 65, 9.

Germaniciano] v. ad Galb. 20.

e legione tertia] Tac. 2, 74. „Tertiam legionem, quod e Syria in Moesiam transisset, suam numerabat.“

numeris] i. e. cohortibus, vel potius, numeris militum, quot sub uno Tribuno erant, Gr. ἀριθμοῖς. Sozomen. Hist. eccl. 1, 8. τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ ὄν ἀριθμοῦς καλοῦσι. v. Torrent. ad h. l., Turneb. Advers. 24, 3^b. et Ernest. Clav. Cic. sub h. v. Alii inepta tautologia ad officium muneris.

Tiberius Alexander] Tac. H. 2, 74. „Praefectus Aegypti, Tiberius Alexander, consilia sociaverat.“ c. 79. „Initium ferendi ad Vespasianum imperii Alexandriae coeptum, festinante Tiberio Alexandro, qui Kal. Jul. sacramento ejus legiones adegit.“ Hunc Tiberium Alexandrum filium fuisse Alexandri, Alebarchae Alexandriae, et a Judaica religione descivisse, narrat Joseph. Ant. Jud. 20, 5, 2.

verba Vespasiani legiones adegit Kalendis Juliis: qui principatus dies in posterum observatus est. Judaicus deinde exercitus quinto Idus Julias apud ipsum juravit. Plurimum coeptis contulerunt, jactatum exemplar epistolae, verae, sive falsae, defuncti Othonis ad Vespasianum, extrema obtestatione ultionem mandantis, et, ut Republicae subveniret, hortantibus: simul rumor dissipatus, destinasse victorem Vitellium permutare hiberna legionum, et Germanicas transferre in Orientem ad securiorem mollioremque militiam: praeterea ex praesidibus provinciarum Licinius Mucianus, et e regibus Vologesus Parthus;

Judaicus — V. Idus Jul. juravit] Tac. l. c. pergit: „isque (nempe Kal. Jul.) primus principatus dies in posterum celebratus, quamvis Judaicus exercitus *V. Non. Jul.* apud ipsum jurasset, eo ardore, ut ne Titus quidem filius exspectaretur, Syria remeans, et consiliorum inter Mucianum ac patrem nuncius.“ Veriorem Taciti de die rationem esse, omnes consentiunt, et demonstravit Pagius Crit. Baron. ad A. C. 79., Ernestius etiam in textum recepit *Nonas*. Sed error videtur Suetonii esse, non librariorum; profectus fortasse ex iis, quae Tacitus dicit c. 81. „*Ante Idus Jul.* Syria omnis in eodem sacramento fuit.“ Ceterum de re ipsa cf. *Joseph. B. Jud.* 4, 10, 4.

defuncti] Addidit hoc vocabulum ad tempus accuratius designandum. Est i. q. illo tempore jam defuncti. Obierat Otho mense Aprili. v. ad Othon. 11. — Pro *optantis* pauci *hortantis*, quod recepit Ernest.

simul rumor dissipatus] Tac. 2, 80. „Nihil aequae provinciam exercitumque accendit, quam quod asseverabat Mucianus, stautisse Vitellium, ut Germanicas legiones in Syriam ad militiam opulentam quietamque transferret; contra Syriacis legionibus Germanica hiberna, coelo ac laboribus dura, mutarentur. Quippe et provinciales sueto militum contubernio gaudebant, plerique necessitudinibus et propinquitatibus mixti, et militibus vetustate stipendiorum nota et familiaria castra in modum Penatium diligebantur.“ N. l. Ernest. cum libris aliquot suadet *melioeremque mil. pro molliorem*. Jure id improbant Oudend. et Wolf. Opponuntur Taciti *hiberna, coelo ac laboribus dura*.

Licin. Mucianus] v. de hoc Tac. H. 1, 10. et l. 2, 4. et 5. ubi post comparationem Vespasiani et Muciani ita pergit: „Ceterum hic Syriae, ille Judaeae praepositus, vicinis provinciarum admi-

ille, deposita simultate, quam in id tempus ex aemulatione non obscure gerebat, Syriacum promisit exercitum; hic quadraginta millia sagittariorum. [7] Suscepto igitur civili bello, ac ducibus copiisque in Italiam praemissis, interim Alexandriam transiit, ut claustra Aegypti obtineret. Hic quum de firmitate imperii capturus auspiciam, aedem Serapidis, summotis omnibus, solus intrasset, ac, propitiato multum Deo, tandem se convertisset, verbenas co-

nistrationibus, invidia discordes, exitu demum Neronis, positis odiis, in medium consulere, primum per amicos; dein praecipua concordiae fides Titus prava certamina communi utilitate aboleverat, natura atque arte compositus alliciendis etiam Muciani moribus. " Orationem, qua dubitantem Vespasianum ad capessendum imperium Mucianus incendit, lege apud Tac. 2, 76. sequ.

Syr. promisit exercitum] Tac. c. 76. „Tibi e Judaea et Syria et Aegypto novem legiones integrae, nulla acie exhaustae, non discordia corruptae, sed firmatus usu miles, et belli domitor externi; classium, alarum, cohortium robor; et fidissimi reges; et tua ante omnes experientia. "

hic quadr. m. sagitt.] Tac. 4, 51. „Aderant legati regis Vologesi, quadraginta Parthorum equitum (hippotoxotarum) millia offerentes. Magnificum laetumque, tantis sociorum auxiliis ambiri, neque indigere. Gratiae Vologeso actae, mandatumque, ut legatos ad Senatum mitteret, et pacem esse sciret. " Aliis *Vologaesius* scribitur.

claustra Aegypti] Tac. 2, 82. „Titum instare Judaeae, Vespasianum obtinere *claustra Aegypti* placuit. sufficere videbantur adversus Vitellium pars copiarum et dux Mucianus et Vespasiani nomen, ac nihil arduum fatis. " cf. 3, 48. *Xiphil.* 65, 9. τὸν μὲν Μουκιανὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ τὸν Βιτέλλιον ἔπεμψεν· αὐτὸς δὲ, τὰ τε ἐν τῇ Συρίᾳ ἐπιδῶν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Ἰουδαίους ἄλλοις τισὶ προστάξας, εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐνομίσθη· καὶ συνέλεγε χρήματα, ὧν πού καὶ τὰ μάλιστα ἔχρηζε, καὶ σῖτον, ἢν ὅτι πλείστον εἰς τὴν Ῥώμην ἀποστείλῃ, ἴμο, ut „urbem externae opis indigam jame urget. " Tac. 3, 48., victor comneatu adjutae gratiam sibi pararet. cf. Id. 4, 52.

aedem Serapidis] De hoc Deo ejusque cultu lege Tac. 4, 83. *tand. se convertisset]* De adorationis ritu vel de abitu de templo capiunt, melius Ernest. de ritu omnis v. auspicii capiundi, cui assentitur Oudendorp.

ronasque et panificia, ut illic assolet, Basilides libertus obtulisse ei visus est: quem neque admissum a quoquam, et jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abesse, constabat. Ac statim advenere literae, fusas apud Cremonam Vitellii copias, ipsum in Urbe interemtum, nunciantes. Auctoritas et quasi majestas quaedam, ut scilicet in-

Basilides libertus] Diverse rem narrat Tac. 4, 82. „Altior inde (post miraculum, de quo Suetonius proxime) Vespasiano cupido adeundi sacram sedem, ut super rebus imperii consuleret. Arceri templo cunctos jubet. atque ingressus intentusque numini, respexit pone tergum *e primoribus Aegyptiorum nomine Basiliden*; quem procul Alexandria plurium dierum itinere et aegro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur sacerdotes, num illo die Basilides templum inisset? percunctatur obvios, num in urbe visus sit? denique, missis equitibus, explorat, illo temporis momento octoginta millibus passuum afuisse. Tunc divinam speciem et vim responsi ex nomine *Basilidis* interpretatus est.“ — Qui accuratius locos comparaverit, dissensum scriptorum invenit necesse est nulla emendatione conciliandum, neque mirandum iis, qui turbulentis temporibus, ut nostris, rumorum et narrationis diversitatem cognoverit, qualem in interpretando etiam Suetonio subinde demonstravimus, exemplis illustravit *Waltzer*. Observ. p. 29. Vanæ igitur emendationes Heinsii *liberatus* v. *liberandus* (a nervorum nempe valetudine), Oudendorpii *liberius* (nimirum quia contra vetitum Vespasiani ingressus erat), Torrentii denique et Burmanni sententia, qui ejiciendum voc. *libertus* censuerunt. Utrius autem scriptoris verior narratio sit, quis dixerit, quum dubitatio supersit de veritate utriusque? Ernestii, Suetonianam praeferentis, quoniam notum hominem, *libertum* adeo, offerri Vespasiano necesse fuerit ad intelligendum augurium, nulla est ratio, quum *primorem* etiam *Basiliden* notissimum ei fuisse, Tacitus perhibeat. Nescio, an plus tribuendum commento *Cannegieteri* de mut. Rom. nom. sub Princ. ratione p. 70. de servis et libertis Deorum, qualem *Basiliden*, eundem gentis suae primorem, fuisse putat. Difficiles hae sunt nugae, et improbus in iis labor, a quo abstinere satius est, quum nihil efficiat. Ceterum haec omnia e rumoribus in historias venisse, inde quoque patere videtur, quod *Tacito* 2, 78. Carmeli etiam montis sacerdos *Basilides* dicitur.

ut scilicet] Jejuna geminatio particularum, cui medetur co-dex Torrentii, qui, salva auctoritate viri, dat: *ut solet*.

opinato et adhuc novo Principi, deerat: haec quoque accessit. E plebe quidam iuminibus orbatus, item alius debili crure, sedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudini, demonstratam a Serapide per quietem: restitutum oculos, si inuisisset; confirmatum crus, si dignaretur calce contingere. Quum vix fides esset, rem ullo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet; extremo, hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit, nec eventus defuit. Per idem tempus Tegeae in Arcadia, instinctu vaticinantium, effossa sunt sacro loco vasa operis antiqui, atque in iis assimilis Vespasiano imago. [8] Talis tantaque cum fama in Urbem reversus, acto de Judaeis triumpho, consu-

quid. iuminibus orbatus] Tac. 4, 81. „Ex plebe Alexandrina quidam, oculorum tabe notus, genua ejus advolvitur, remedium caecitatis exposcens gemitu, monitu Serapidis Dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit, precabaturque Principem, ut genas et oculorum orbis dignaretur respergere oris excremento. Alius *manum aeger*, eodem Deo auctore, ut pede ac vestigio Caesaris calcaretur, orabat.“ De alterius valetudine cum Tacito consentit *Xiphil.* 66, 8. qui: τυφλόν τέ τινα, καί ἕτερον οὖν ἀρτίχειρα, προσελθόντας οἱ ἐξ ὀψεως ὄνειράτων, τοῦ μὲν τὴν χεῖρα πατήσας, τοῦ δὲ τοῖν ὀφθαλμοῖν προσπτύσας, ὑγιεῖς ἀπέφηνε.

valetudini] Vulg. *valetudinis.* v. Oudendorp.

palam — tentavit] Tac. l. c. „Vespasianus, cuncta fortunae suae patere ratus, nec quicquam ultra incredibile, laeto ipse vultu, erecta, quae adstabat, multitudo, jussa exsequitur. Statim conversa ad usum manus, ac coeco reluxit dies. Utrumque, qui interfuere, nunc quoque memorant, postquam nullum mendaciorum pretium.“ De miraculo quaerere non vacat. v. *interpr.* ad n. l. et Reim. ad *Xiphil.*

in Urbem reversus] Paravit iter λήξαντος τοῦ χειμῶνος (a. U. 823.), ut *Joseph. B. Jud.* 4, 11, 5. Adventus in Italiam, quem describit *Joseph.* 7, 4, 1., exeunti demum aestati tribuendus, ut ostendit Reim. ad *Xiphil.* 66, 9. De itinere v. *Joseph.* 7, 2, 1.

acto de Judaeis triumpho] v. *Joseph.* 7, 5, 4. sequ., unde patet, post Titi demum reditum a. 824. actum esse; is enim cum patre triumphavit. v. *Tit.* 6. cf. Reim. ad *Xiphil.* 66, 7. ubi: ἐπ' αὐτοῖς τὸ μὲν τοῦ αὐτοκράτορος ὄνομα ἀμφότεροι ἔλαβον, τὸ δὲ δὴ

latus octo veteri addidit. Suscepit et censuram: ac per totum imperii tempus nihil habuit antiquius, quam prope afflictam nutantemque Rempublicam stabilire primo, deinde et ornare. Milites, pars victoriae fiducia, pars ignominiae dolore, ad omnem licentiam audaciamque processerant. Sed et provinciae, civitatesque liberae, nec non et regna quaedam tumultuosius inter se agebant. Quare Vitellianorum quidem et exauctoravit plurimos, et coercuit: participibus autem victoriae adeo nihil extra ordinem induisit, ut etiam legitima praemia non nisi sero solverit. Ac, ne quam occasionem corrigendi disciplinam praetermitteret, adolescentulum, fragrantem unguento, quum sibi pro impetrata praefectura gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiam gravissima increpuit, *Maluisses, alium oboluisse;* literasque revocavit. Classarios vero, qui ab Ostia et Puteolis Romam pedibus per vices commeant, petentes, con-

τοῦ Ἰουδαϊκοῦ οὐδέτερος ἔσχε, καίτοι τὰ τε ἄλλα αὐτοῖς, ἕσα ἐπὶ τηλικαύτῃ νίκη εἶκος ἦν, καὶ ἄψιδες τροπαιοφόροι ἐψηφίσθησαν.

consul. octo veteri addidit] veteri, de quo dictum ad c. 4.

Secundum, tertium et quartum continuavit annis U. C. 823. 824. et 825., post unius anni intervallum quintum, sextum, septimum et octavum annis 827. usque ad 850., et denuo interjecto anno nonum a. 832. gessit.

censuram] secundo consulatu, collega Tito. v. Tit. 6. Lustrum condidit quinto consulatu. v. Censorin. c. 18. Plin. H. N. 7, 49. (50.)

ignominiae dolore] Pertinet ad devictos Vitellianos, ut victoriae fiducia ad milites Vespasiani, ut recte monuit Ernestius, idque patet etiam ex sequentibus, ubi exponit auctor, quid de Vitellianis, et de suis militibus statuerit Vespasianus. Transit deinde ad civitates hactenus liberatas, et regna, quae tumultuosius agebant. Mox de ornata Urbe agit.

non nisi sero] Omittunt multi non nisi, probante Oudendorpio.

Classarios] h. e. cohortes remigum, quae Puteolis et Ostiae ad incendios incendiorum casus erant collocatae (v. Claud. 25.), et eundem ad usum Romam per vices commeabant. Non confundendos puto cum legione classica, de qua dictum ad Galb. 12.

stitui aliquid sibi calciarii nomine, quasi parum esset, sine responso abegisse, jussit posthaec excalciantos cursitare: et ex eo ita cursitant. Achajam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, libertate adempta, item Thraciam, Ciliciam, et Commagenen, ditionis regiae usque ad id tempus, in provinciarum formam redegit. Cappadociae propter assiduos barbarorum incursus legiones addidit, consularemque rectorem imposuit pro Equite Romano. Deformis Urbs veteribus incendiis ac ruinis erat: vacuas areas occupare, et aedificare, si possessores cessarent, cuicumque permisit. Ipse restitutionem Capitolii aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit,

calciarii] Ita *clavarium* flagitant milites apud Tac. H. 3, 50. ubi v. interpr.

Achajam] Nempe datam a Nerone libertatem ademit. v. Philostr. 5, 14.

Thraciam] Corrigunt *Tracheam Ciliciam* (Κιλικίαν τραχεϊαν), auctore Turneb. Advers. 24, 36., quoniam *Thraciam* jam sub Claudio Imperatore provinciam factam, Eusebius narrat in Chronico. Eadem varietas in *Eutropio* 7, 9. Nam pro *Thraciam, Ciliciam* nunc legunt *Ciliciam Tracheam*. Confirmat *Aurel. Victor* Epit. 9. qui: „Syria seu Palaestina, nec non *Cilicia Trachea*, et *Commagene*, quam hodie Augustophratensem nominamus, provinciis accessere.“ Sed quum distinguat auctor, *quae liberae ante hoc tempus fuerant*, et *quae ditionis regiae*, provincias, et in sex diversas provincias distinctam a Vespasiano *Thraciam*, probaverit Scaliger, cum Oudendorp. aliquam *Thraciae* partem, sub regulo haecenus constitutam, nunc ad provinciae jus eandemque cum reliquis ejusdem regionis sortem redactam, intelligere malō.

Commagenen] de qua provincia modo, modo regulis Antiochis subjecta dixi ad Calig. 16. cf. tamen Oudendorp. ad h. l.

Cappad. — legiones addidit] unde de priori tempore Tac. H. 2, 81. „sed inermes Legati regebant, nondum additis Cappadociae legionibus.“ v. *Dion.* 55, 23. — De *Equite Rom.*, ejus rectore, *Dio* 57, 17. ad a. 770. καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν τε Ῥωμαίων ἀγένετο, καὶ ἰππεῖ ἐπετράπη. v. Fabr. ad h. l.

restitut. Capitolii aggr.] Xiphil. t. 6, 10. τὸν νεῶν τὸν ἐν Καπιτωλίῳ εὐθύς οἰκοδομαῖν ἤρξατο, αὐτὸς τι τοῦ χοῦ πρώτος ἐκφορήσας, καὶ δηλονότι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐπιφανεστάτοις τὸ αὐτὸ τοῦτο

ac suo collo quaedam extulit: aerearumque tabularum tria millia, quae simul conflagraverant, restituenda suscepit, undique investigatis exemplaribus; instrumentum imperii pulcherrimum ac vetustissimum, quo continebantur paene ab exordio Urbis Senatus-consulta, plebiscita, de societate, et foedere. ac privilegio, cuicumque concessis [9] Fecit et nova opera, templum Pacis Foro proximum; Divique Claudii in Coelio monte, coeptum quidem ab Agrippina, sed a Nerone prope funditus destructum: ita Amphitheatrum Urbe media, ut destinasse compererat Au-

ποιῆσαι κελεύσας, ἵνα καὶ τοῦ λοιποῦ πλήθει ἀπαραίτητον τὸ διακείμενον γένηται. Ab his longissime recedit Tac. H. 4, 53. qui, absente Vespasiano, fundamenta Capitolii jacta narrat. Ita enim l. c. „Curiam restituendi Capitolii in L. Vestinum confert, equestris ordinis virum, sed auctoritate famaue inter proceres. — Undecimo Kal. Julias serena luce spatium omne, quod templo dicabatur, evinctum vittis coronisque sequ.“ Conciliare studuit scriptores Phil. a Turre ad Monum. veteris Antii P. x. c. 7., cui quae regessit Reimar. ad Xiphil. l. c., verissima sunt. cf. Ernest. ad Tac. l. c. Nos, ut in re incerta, iudicio abstinemus, quod pro eo plerumque ferri solet, in quo interpretando cura forte versatur, cupidius, quam verius.

vetustissimum] Quod sequitur in vulg. confecit, optimorum codd. auctoritate Ernest. et Oudend. ejecerunt. Mox vitiose multi concessit.

templum Pacis] Xiphil. 66, 19. ἐπὶ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἔκτεον καὶ ἐπὶ τοῦ Τίτου τέταρτον ἀρχόντων (a. U. 828.) τὸ τῆς Εἰρήνης τέμενος καθιερώθη. Jeseph. B. Jud. 7, 5, 7. μετὰ τοὺς θριάμβους καὶ τὴν βεβαιωτάτην τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας κατάστασιν Οὐεσπασιανὸς ἔγνω τέμενος Εἰρήνης κατασκευάσαι· ταχὺ δὲ δὴ μάλα, καὶ πάσης ἀνθρωπίνης κρείττον ἐπινοίας ἐτετελείωτο, a descriptisque reliquis ejus ornamentis addit: ἀνέθηκε δ' ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἰουδαίων χρυσᾶ κατασκευάσματα, σεμνυνόμενα ἐπ' αὐτοῖς. Locupletissimus de hoc templo ejusque historia Reimar. ad Xiphil. l. c.

Divique Claudii] v. Claud. 45. cf. Donat. de U. Roma 3, 12.

Amphitheatrum] quod inceptum a Vespasiano dedicavit Titus. v. Tit. 7. Xiphil. 66, 25. τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικόν, τὸ τε βαλανεῖον τὸν ἐπάνωμον αὐτοῦ ἱερώσας, πολλὰ καὶ θαυμαστά ἐποίησε. A. U. 833. v. 834. v. Reimar. ad l. c. et Donat. l. c. 3, 7., ubi situm loci accuratissime indagat.

gustum. Amplissimos ordines, et exhaustos caede varia, et contaminatos veteri negligentia, purgavit, supplevitque, recenso Senatu et Equite; summotis indignissimis, et honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto. Atque, uti notum esset, utrumque ordinem non tam libertate inter se, quam dignitate differre, de jurgio quodam Senatoris Equitisque Romani ita pronunciavit: *Non oportere maledici Senatoribus, remaledici civile fasque esse.* [10] Liti-um series ubique majorem in modum excreverant, manentibus antiquis, intercapedine jurisdictionis; accedentibus novis, ex conditione tumultuque temporum. Sorte elegit, per quos rapta bello restituerentur, quique judicia centumviralia, quibus peragendis vix suffectura litigatorum actas videbatur, extra ordinem dijudicarent, redigerentque ad brevissimum numerum. [11] Libido atque luxuria, coërente nullo, invaluerat. Auctor Senatui fuit decernendi, ut, quae se alieno servo junxisset, ancilla haberetur: neve filiorum familiarum feneratoribus

Amplissimos ordines] h. e. utrumque, senatorium et equestrem. Nam hunc etiam saepius *amplissimorum ordinum* nomine contineri, exemplis demonstravit Gronov. ad *Cell.* 4, 1. init. contra Lipsium, corrigentem n. l.: *ut destin. compererat Augustum amplissimum. Ordines sequ.* — *Aurel. Victor Epit.* 9. „Mille gentes compositae, quum ducentas aegerrime reperisset, extinctis saevitia tyrannorum plerisque.“

libertate] quae omnibus civibus communis eademque est, unde postea *civile* h. e. civi permissum v. ex jure civis dicitur, remaledici Senatoribus, qui priores contra dignitatem personae ordinisque sui civi maledixissent.

intercap. jurisd.] h. e. omissa ob turbas civiles jurisdictione.

judicia centumviralia] h. e. causas a Centumvirorum judicio dijudicandas, quae quales fuerint, docet *Cic. de Orat.* 1, 38. v. ad *Aug.* 36. — Pro *dijudicarent* aliquot Mss. *judicarent.*

Auctor Sen. — ancilla haberetur] Nempe retulit, quod temporum licentia observari desierat, *Senatusconsultum Cl.udianum*, de quo *Tac. A.* 12, 53. „Refertur ad Patres *de poena feminarum*, quae servis conjungerentur, statuiturque, ut ignaro domino ad id prolapsae in servitute, sin consensisset, pro libertis haberentur.“

exigendi crediti jus unquam esset, hoc est, ne post patrum quidem mortem. [12] Ceteris in rebus statim ab initio principatus usque ad exitum civilis et clemens, mediocritatem pristinam neque dissimulavit unquam, ac frequenter etiam prae se tulit. Quin et conantes quosdam, originem Flavii generis ad conditores Reatinos comitemque Herculis, cujus monumentum exstat via Salaria, referre, irrisit ultro. Adeoque nihil ornamentorum extrinsecus cupide appeti- vit, ut triumphi die, fatigatus tarditate et taedio pom- pae, non reticuerit, *merito se plecti, qui triumphum, quasi aut debitum majoribus suis, aut speratum unquam sibi, tam inepte senex concupisset.* Ac ne tribuniciam quidem potestatem, et Patris patriae appellationem, nisi sero recepit. Nam consuetudinem, scrutandi salutantes, manente adhuc bello civili, omiserat. [13] Amicorum libertatem, cau-

ubi v. Lips. et reliquos interpr. cf. *Bachii* Hist. Jurispr. R. p. 351. et 360.

neve fil. fam. — jus unquam esset] De hac re etiam ante cautum fuerat lege *Laetoria* de circumscriptionibus adolescentum, et Scto Macedoniano, facto a. U. 800. Imperatore Claudio. *Tac.* A. 11, 13. „Lege lata saevitiam creditorum coercuit, ne in mortem parentum pecunias filiis familiarum senori darent.“ v. ibi Lips., et *Bach.* l. c. p. 349. Id renovatum a Vespasiano.

hoc est — mortem] Haec verba semper pro glossa habui vocabuli *unquam*, priusquam, *Burm annum* et *Oudendorp.* idem judicare, scirem. Lipsius etiam ad *Tac.* l. c., ubi excitat haec verba, suo sine dubio iudicio omisit saltem vocabula: *hoc est.* v. *Oudendorp.* ad *Aug.* 32.

Ceteris in rebus] Ab his verbis, quae novum argumentum incipiunt, caput exorsus sum cum *Pitisco.* In reliquis edd. superiori annectuntur. — *Xiphil.* 66, 10. τοὺς ἄλλους πάντας οὐχ ὡς αὐτοκράτωρ, ἀλλ' ὡς ἰδιώτης, μνήμη τῆς προτέρας αὐτοῦ τύχης, ἐδείξιτο.

consuetud. — omiserat] v. *Claud.* 35. et quem ibi excitavi, *Dion.* 60, 3. cf. *Xiphil.* 66, 10. αἱ Σύραι τῶν βασιλείων ἠνεψυγμέναι διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ἦσαν, καὶ Φρουρὸς οὐδεὶς ἐν αὐταῖς ἐγκαθίστηται.

sidicorum figuras, ac philosophorum contumaciam lenissime tulit. Licinium Mucianum, notae impudicitiae, sed meritorum fiducia minus sui reverentem, nunquam, nisi clam, et hactenus relaxare sustinuit, ut apud communem aliquem amicum querens, adderet clausulae: *Ego tamen vir sum*. Salvium Liberalem, in defensione divitis rei ausum dicere: *Quid ad Caesarem, si Hipparchus sestertium millies habet?* et ipse laudavit. Demetrium Cynicum, in itinere obvium sibi post damnationem, ac neque assurgere,

causidicorum figura] *Eutrop.* 7, 13. „Convicia a causidicis et philosophis in se dicta leniter tulit.“ *Victor Epit.* 9. *causidicorum obliqua dicta* interpretatur. *Figurata dicere Spartian.* Sever. 14. *Macrob.* Saturn. 7, 3. „Scomma paene dixerim morsum figuratum, quia saepe fraude vel urbanitate tegitur, ut aliud sonet, aliud intelligas.“ v. *Quintilian.* Inst. 9, 2, 65. sequ.

lenissime] *Eutrop.* l. c. *leniter tulit*. Al. n. l. *levissime*. *Xiphil.* 66, 11. καὶ γὰρ ἔσχιωπτε δημοτικῶς, καὶ ἀντεσιώπτετο ἡδέως· εἰ τὲ τινα γράμματα, οἷα εἶωθεν ἀνώνομα εἰς τοὺς αὐτοκράτορας, προπληκτισμὸν αὐτῶν φέροντα ἐξετέλει ποτέ, ἀντεξέτιθει τὰ πρόσθετα, μηδὲν παραττόμενος. *Philosophos* tamen, Stoicos maxime et Cynicos, Muciani consilio Urbe eum eiecisse, narrat *Idem* c. 13.

Licin. Mucianum] de quo dictum ad c. 6. *Tac. H.* 1, 10. „Luxuria, industria, comitate, arrogantia, malis bonisque artibus mixtus. nimiae voluptates, quum vacaret; quoties expedierat, magnae virtutes; palam laudes; secreta male audiebant.“ *Idem* 4, 4. jactasse eum narrat, „in manu sua fuisse imperium, donatumque *Vespasiano*.“ cf. *Xiphil.* 66, 2.

clausulae] sc. querelarum, nisi corrigendum cum *Dukero clausulae*, quod probaverunt *Ernest.* et *Oudendorp.*

Ego tam. vir sum] non femina, ut Mucianus, muliebria passus. Notae enim erat impudicitiae. v. ad *Caes.* 49. — *Victor Epit.* 9. „*Nosti me virum esse*.“

Demetrium Cynicum] qui cum Apollonio Romam venerat *Cointho*. v. de eo *Reimar.* ad *Xiphil.* 66, 13.

post damnationem] Ita *Memm.* et boni codd. omnes. Al. *post dominationem*, quod, vix credas, Suetonium dixisse pro: *post susceptum imperium*, et si vel maxime ferret Latinitas, addi non opus erat, ubi de *Principe Vespasiano* continuus sermo. — Ceterum rem ita narrat *Xiphil.* l. c. τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Ὀστί-

neque salutare se dignantem, oblatrantem etiam nescio quid, satis habuit *Canem* appellare. [14] Offensarum inimicitiarumque minime memor exsecutorve, Vitellii hostis sui filiam splendidissime maritavit, dotavitque etiam et instruxit. Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quaerentemque, quidnam ageret, aut quo abiret, quidam ex officio admissionis simul expellens, *abire Morboniam* jusserat. In hunc postea deprecantem haud ultra verba excanduit, et quidem totidem fere atque eadem.

λιον καὶ ἐς νήσους κατέκλεισε. καὶ ὁ μὲν Ὀστίλιος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ ἐπαύσατο, περὶ τῆς Φυγῆς ἀκούσας, (ἔτυχε γὰρ διαλυγόμενός τινι) ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείω κατὰ τῆς μοναρχίας κατέδραμεν, ὅμως παραχρῆμα μετέστη· τῶν δὲ Δημητρίῳ μὴδ' ὡς ὑπέκοντι ἐκέλευσεν ὁ Οὐεσπασιανὸς λεχθῆναι ὅτι· Σὺ μὲν πάντα ποιεῖς, ἵνα σε ἀποκτείνω, ἐγὼ δὲ νύνα ὑλακτοῦντα οὐ Φονεύω.

Vitellii — maritavit] *Victor* Epit. 9. „Hujus inter cetera bona illud singulare fuit, inimicitias oblivisci, adeo, ut Vitellii hostis sui filiam locupletissime dotatam, splendidissimo conjungeret viro.“ Desponsata fuerat a patre Vitellio *Falerio Asiatico*, Belgicae provinciae Legato, ut narrat *Tac. 1, 59.*, qui Asiaticum ut Consulem designatum iterum memorat 4, 4. An huic marito eam dederit Vespasianus, incertum; e genere equestri maritum fuisse, e Victore apparet.

dotavitque — instruxit] Illud ad pecuniam, dotis loco datam, hoc ad suppellectilem et *instrumentum* domesticum pertinet.

abire Morboniam jusserat] *Xiphil.* 66, 11. τοῦ τε Φοίβου προσελθόντος αὐτῷ καὶ ἀπολογουμένου, ὅτι ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἐστρωθῶτα κότα ποτὲ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Σεάτρου ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐφ' οἷς ἀσχημονοῦντα ἑώρα τὸν αὐτοκράτορα, ἐκέλευσε πρὸς ὄργην ἀπελθεῖν, τοῦ δὲ ἐρομένου ὅποι; ἐς κόρακας, εἶπεν ὑπὲρ τούτου οὐκ ἀπολογουμένου ταῦ Φοίβου, οὔτε τι κακὸν αὐτὸν εἰργάσατο, οὔτε ἀπεκρίνατο αὐτῷ ἄλλο οὐδέν, πλὴν αὐτὸ τοῦτο ὅτι Ἐς κόρακας ἀπέλθε. Hoc loco comparato, persuasum fere habeo, nostro etiam pro *Morboniam* v. *Morbovium*, quod Marci. et alii in *Macariam* (ex Graeco εἰς Μακαρίαν) mutandum censuerunt, ut nullius interpretationis vocabulo, legendum esse εἰς κόρακας. Quantopere Graeca corrupta semper sint in scriptoribus Latinis, maxime Nostro, quum literis Latinis plerumque redderentur, satis notum. Quid si *Morboniam* ortum est ex interpretatione margini adscripta: *Corporum escam* v. *Corvis escam*? Fingere enim nomen *Corviniam* non audeo.

Nam, ut suspicione aliqua vel metu ad perniciem cujusquam compelleretur, tantum asuit, ut, monentibus amicis, cavendum esse Metium Pomposianum, quod vulgo crederetur genesin habere imperatoriam, insuper Consulem fecerit, spondens, quandoque beneficii memorem futurum. [15] Non temere quis punitus insons reperietur, nisi absente eo et ignaro, aut certe invito atque decepto. Helvidio Prisco, qui et reversum se ex Syria solus privato nomine *Vespasianum* salutaverat, et in praetura omnibus edictis sine honore ac mentione ulla transmiserat, non ante succensuit, quam altercationibus insolentissimis pae-
ne in ordinem redactus. Hunc quoque, quamvis relegatum primo, deinde et interfici jussum, magni aestimavit servare quoquo modo, missis, qui per-

Metium Pomposianum] *Pomposianum* Memm. alique codd. scribunt, et Μετιόν Πομπουσιανόν etiam *Xiphil.* 67, 12. ubi: ὃν ὁ Οὐεσπασιανὸς μαθὼν ἐκ Φήμης τινὸς ὅτι μοναρχήσει, οὐδὲν καιὸν εἰργάσατο, ἔτι δὲ καὶ ἐτίμα, λέγων ὅτι· Πάντως μου μνημονεύσει, καὶ πάντως με ἀντιτιμήσει. cf. *Victor* Epit. 9. Relegavit hunc postea et interfecit Domitianus. v. *Domit.* 10.

genesin] *Genituram* Latine dixit Aug. 94. fin. et Cal. 57.

absente eo] h. e. ante adventum ex Aegypto, quo tempore Domitianus et Mucianus Romae omnem licentiam et crudelitatem exercebant. Lege *Tac.* 1, 4. et *Xiphil.* 66, 2. *Reperietur* est ex conjectura Salmasii, adscripta codici, qui habet *reperiretur*. *Vulg. reperitur*. Eadem varietas est *Caes.* 75. in verbis: „nec ulli perisse nisi in proelio *reperientur*“ ubi al. *reperirentur* ex corruptela, *vulg. reperiantur*.

Helvidio Prisco] v. de vita moribusque hujus viri *Tac.* H. 4, 5. *Xiphil.* 66, 12. Πρίσκιος Ἐλουϊδίδης ὁ τοῦ Θρασείου γαμβρός, τοῖς τε Στωϊκοῖς δόγμασιν ἐντραφεὶς, καὶ τὴν τοῦ Θρασείου παρῆρησιαν εὐ σὺν καιρῷ μιμούμενος, στρατηγῶν δὲ τριπλαῦτα, οὔτε τι πρὸς τιμὴν αὐτοκράτορος εἶδρα, καὶ προσέτι καὶ βλασφημῶν αὐτὸν οὐκ ἐπαύετο sequ. cf. *Arrian.* Epictet. 1, 2.

reversum] Vitiose al. *reversus*. Verba *privato nomine* frustra a nonnullis urgentur, jure defenduntur a Dukero, qui servasse quidem Principem etiam *Vespasianum* privatum hoc nomen dicit, salutandum tamen fuisse *Principis* v. *Imperatoris* appellatione.

in praetura] quam gessit a. 823. v. *Tac.* H. 4, 53.

censores revocarent; et servasset, nisi, jam perisse, falso renunciatum esset. Ceterum neque caede cujusquam unquam laetatus, justis suppliciis illacrimavit etiam et ingemuit. [16] Sola est, in qua merito culparetur, pecuniae cupiditas. Non enim contentus, coëmissa sub Galba vectigalia revocasse, nova et gravia addidisse, auxisse tributa provinciis, nonnullis et multiplicasse; negotiationes quoque, vel privato pudendas, propalam exercuit, coëmendo quaedam tantum, ut pluris postea distraheret. Ne candidatis quidem timores, reisve, tam innoxiiis, quam nocentibus, abnegationes venditare cunctatus est. Creditur etiam proematorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promovere, quo locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgo *pro spongiis* dicebatur *uti*, quod quasi et siccos maddefaceret, et exprimeret humentes. Quidam natura cupidissimum tradunt, idque exprobratum ei a sene hubaico, qui, negata sibi gratuita libertate, quam imperium adeptum suppliciter orabat, proclamaverit,

omissa — vectig. revocasse] *Xiphil.* 66, 8. πολλὰ δὲ καὶ τέλη, τὰ μὲν τινὰ ἐκλελειμμένα ἀνεπέσωτο, τὰ δὲ καὶ νομιζόμενα προσεπύρρησε, καινὰ τε ἕτερα προσκατεστήσατο. *Omittere vectigalia* dicitur etiam *Tac. A.* 13, 50., ubi v. Ernestium, jure reprehendentem, qui illo vel nostro loco verbum *remittere* substituere voluerunt. Prorsus respondent *Xiphilini* τέλη ἐκλελειμμένα. v. *Daker.* ad n. l.

Ne candidatis qu. — cunctatus est] *Caenidi pellici, de qua* dictum ad c. 3., hoc nihiluit *Xiphil.* 66, 14. ubi: πάμπολλα παρὰ πολλῶν ἐλάμβανε, τοῖς μὲν ἀρχαῖς, τοῖς δὲ ἐπιτροπείας, στρατείας, ἰερουσῦνας, ἤδη δὲ τισὶ καὶ ἀποφάσεις αὐτοῦ πιπράσκουσα. ἀπέπεινε μὲν γὰρ ὁ Οὐεσπασιανὸς χρημάτων ἕνεκα οὐδένα, ἔσωσε δὲ πολλοὺς τῶν δίδόντων· καὶ ἡ μὲν λαμβάνουσα ἐκείνη ἦν, ὑπωπτεύετο δὲ ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐκὼν αὐτῇ ἐπιτρέπειν τοῦτο ποιεῖν, ἐκ τῶν ἄλλων ὧν ἔπραττεν.

negata s. gratuita libertate] Non dubito, servum fuisse *Vespasiani*. Flagitabat is libertatem s. manumissionem sine pretio, quod e peculio solvere pro ea solebant, *gratuitam* adeo. Ita *Tac. A.* 14, 42. „*negata libertate, cui pretium pepigerat*“, ubi v. *Lips.* cf. *Brisson.* de form. l. 6. p. 559.

Vulpem pilum mutare, non mores. Sūnt contra, qui opinentur, ad manubias et rapinas necessitate compulsū, summa aerarii fiscique inopia: de qua testificatus sit initio statim principatus, professus, *quadringenties millies opus esse, ut Respublica stare posset.* Quod et verisimilius videtur, quando et male partis optime usus est. [17] In omne hominum genus liberalissimus, explevit censum Senatorum: consulares inopes quingenis sestertiis annuis sustentavit: plurimas per totum orbem civitates, terrae motu aut incendio afflictas, restituit in melius. [18] Ingenia et artes vel maxime fovit: primus e fisco Latinis Graecisque rhetoribus annua centena constituit: praestantes poëtas, nec non et artifices, Coae Veneris, item

summa aer. fiscique inopia] Xiphil. 66, 10. καὶ τούτου καὶ τὰ μάλιστα διέδειξεν, ὅτι τὰς συλλογὰς τῶν χρημάτων οὐκ εἰς τὰς αὐτοῦ ἡδονάς, ἀλλ' εἰς τὰς τοῦ δήμου χρείας ἐποιεῖτο. Aurel. Victor Epit. 9. et Caes. 9. „Infirmus tamen, uti quidam prave putant, adversus pecuniam, quum satis constet, aerarii inopia et clade urbium novas eum neque postea habitas vectigalium pensiones exquisivisse.“

quadringenties millies] Correxere *quadragies*, divitias et impensas Romanorum ex nostris temporibus aestumare soliti. Certe non favet locus Tac. H. 4, 47. „Ceterum verane pauperie, an uti videretur, actum in Senatu, ut *sexcenties* Sestertiūm a privatis mutuū acciperetur.“

In omne hom. gen. liberalissimus] Haud placuit, cum Salmatio aliisque haec verba superiori capiti annectere, novumque incipere ab: *Explevit sequ.*, quum *omne genus hominum* proxime memoretur, morisque sit Suetoniani, universae sententiae singula exempla subjungere.

explevit cens. Senatorum] Ita edidi cum Oudendorp. pro *Senatorium*. De re v. ad Aug. 41.

Coae Veneris] Vulg. et *artifices coemit, item sequ.* Lips. conjiciebat: *artifices scenae v. art. comicos.* Quam edidi, Graevius protulit emendationem e corrupto vocabulo cod. Memm. *coeveneris v. coevenerit*, eaque commendatur cum mira inventoris sagacitate, tum loco *Plinii* 36, 5. (Franz. 4. §. 8.) „Ignoratur artifex ejus quoque Veneris, quam Vespasianus Imperator in operibus Pacis suae dicavit, antiquorum dignam fama.“ Apellis enim Venerem Coam, de qua *Plin.* 35, 10. (9. §. 15.), intelligi non

Colossi refectorem, insigni congiario magnaue mercede donavit: mechanico quoque, grandes columnas exigua impensa perductorum in Capitolium pollicenti, praemium pro commento non mediocre obtulit, operam remisit, praefatus, *Sineret se plebeculam pascere*. [19] Ludis, per quos scena Marcelliani theatri restituta dedicabatur, vetera quoque acroamata revocaverat. Apollinari tragoedo quadringenta, Terpno Diodoroque citharoedis ducena, nonnullis centena, quibus minimum, quadragena sestertia super plurimas coronas aureas dedit. Sed et convivabatur assidue, ac saepius recta et dapsile, ut maccellarios adjuvaret. Dabat sicut Saturnalibus viris

posse, satis ostendit Oudend. Statua igitur fuit Veneris, itaque jungenda: *Coae Ven.* — *refectorem*, quod patet etiam ex inserta particula *item*. Eundem autem Veneris et Colossi refectorem fuisse, nego. Ita enim scripsisset auctor *eundemque*. Alias conjecturas v. apud Burm. et Oudend.

Colossi] quem Nero in vestibulo domus aureae constituerat. v. Neron. 31. — *Xiphil.* 66, 15. ἐπὶ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἕκτον καὶ ἐπὶ τοῦ Τίτου τέταρτον ἀρχόντων (a. U. 828), τὸ τῆς Εἰρήνης τέμενος καθιερώθη, ὃ τε Κολοσσὸς ὠνομασμένος ἐν τῇ ἱερᾷ ὁδοῦ ἰδρύθη. v. ibi Reimar.

Sin. se plebec. pascere] Inventio enim machinarum victum eripit operariis, quod multi patriae etiam nostrae incolae sunt experti. — Al. male addunt *pane*.

Marcell. theatri] v. ad Aug. 29. *Acroamata* sunt scenici et musici. v. ad Aug. 74.

Apollinari] Al. *Apellari*, unde fuere, qui suaderent *Apelli* ex Calig. 33. Hunc, vix credas, Vespasiani tempore adhuc placuisse. Mox *quadringenta*, et mox *ducena* et *centena* legendum esse, (confunduntur enim ea in libris) docuit Ernest., quoniam prius de uno, mox de duobus pluribusque sermo. cf. Oudendorp.

Terpno Diodoroque] v. Neron. 20. *Xiphil.* 63, 8. et 20.

convivabatur] *Xiphil.* 66, 10. συσσίτους ἔν τε αὐτῶν ἐκείνων (nr. τῶν βουλευτῶν,) καὶ ἐν τῶν ἑλλων καθ' ἐκάστην ἡμέραν (h. e. *assidue* i. q. saepissime) συχνοὺς ἐποιεῖτο, καὶ πολλάκις καὶ αὐτὸς παρὰ τοῖς πάνυ φίλοις εἰδείπνει. De *recta coena* (al. n. l. *recte vitiose*) v. Aug. 74. De adverbio *dapsile* v. Perizon. ad *Sanctii Min.* 2, 7, 6.

apophoreta, ita per Kalendas Martias feminis: et tamen ne sic quidem pristinae cupiditatis infamia caruit Alexandrini *Cybiosacten* eum vocare pers. v. raverunt, coguomine unius e regibus suis turpissimarum sordium. Sed et in funere Favor archimimus personam ejus ferens, imitansque, ut est mos, facta ac dicta vivi, interrogatis palam procuratoribus, *quanti funus et pompa constaret?* ut audit, *sestertio centies*, exclamavit, *Centum sibi sestertia darent, ac se vel in Tiberim projicerent.* [10] Statura fuit quadrata, compactis firmisque membris, vultu veluti nitentis. De quo quidam urbanorum non infacete: siquidem petenti, *ut et in se aliquid diceret: Dicam*, inquit, *quum ventrem exonerare desieris.* Valetudine prosperrima usus est, quamvis ad tuen-

apophoreta] v. Calig. 55. — *Kal. Martias* Matronalia celebrabantur. v. Pitisc. ad h. l., *Rosin.* Ant. R. 4, 7. p. 257.

Alexandrini] De conviviis eorum in Vespasianum v. *Xiphil.* 66, 8. Plura ibi de dicacitate Aegyptiorum, maxime Alexandrinorum, Reimarüs.

Cybiosacten] i. q. *ταρχέμπορον*, salsamentarium. v. Casaub. ad n. l. et ad *Strabon.* 17, 1, 11., ubi de rege ejusdem cognominis ita exponitur: τὸν Αὐλήτην μὲν οὖν οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐξάβαλον· τριῶν δ' αὐτῶ Συγατέρων οὐσῶν, ὧν μία γνησία ἢ πρεσβυτάτη, ταύτην ἀνέδειξαν βασίλισσαν· υἱοὶ δ' αὐτοῦ δύο νῆπιοι τῆς τότε χρείας ἐξέπιπτον τελίως. Τῇ δὲ κατασταθείσῃ μετεπέμψαντο ἄνδρα ἐκ τῆς Συρίας Ἰυβισοσάντην τινά, προσποιησάμενον τοῦ γένους εἶναι τῶν Συριακῶν βασιλέων· τοῦτον μὲν οὖν ὀλίγων ἡμερῶν ἀπεστραγγάλισεν ἡ βασίλισσα, οὐ φέρουσα τὸ βάλανυσσον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀνελεύθερον. *Turpissimae sordes* Nostri, h. e. avaritia, respondent ἀνελευθερία Graeci. v. ad *Neron.* 30.

Centum sibi sestertia] h. e. vel centesimam summae in funus impensae partem. Miri fuerunt in interpretando h. l. interpretes. Ceterum, quum *centies HS.* in funus impenderent Romani, minus dubitandum c. 16. de *quadringsies millies*, ubi sermo de totius Reipublicae necessitate.

Statura f. quadrata] *Cels.* 2, 1. „Corpus habilissimum quadratum est, neque gracile neque obesum“ sequ. Inde τετράγωνος Graecis etiam dicitur metaphorice vir, in quo omnia quadrant, h. e. in quo sensuum affectuumque summa est aequabilitas et constantia.

dam eam nihil amplius quam fauces ceteraque membra sibi met ad numerum in sphaeristerio defricaret, inediamque unius diei per singulos menses interpone-
ret. [21] Ordinem vitae fere hunc tenuit. In principatu maturius semper, ac de nocte evigilabat: dein perfectis epistolis, officiorumque omnium breviariis, amicos admittebat: ac dum salutabatur, et calciabat ipse sese, et amiciebat: postque decisa, quaecunque obvenissent, negotia, gestationi, et inde quieti vacabat, accubante aliqua pallaciarum, quas in locum defunctae Caenidis plurimas constituerat: a secreto in balneum tricliniumque transibat. Nec ullo tempore facilior, aut indulgentior traditur: eaque momenta domestici ad aliquid petendum magno opere captabant. [22] Et super coenam autem, et semper alias communissimus, multa joco transigebat. Erat enim

ad numerum — defricaret] Cels. 2, 14. „Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Ut si quis perinfir-
mus est, potest satis esse quinquagies; si robustior, potest du-
centies esse faciendum; inter utrumque deinde, prout vires
sunt.“ — *Sphaeristerium* locus erat balinei, ubi variis exerci-
tiis, pilae maxime lusu, unde nomen, corpus post balneum agi-
tabant. v. Plin. epist. 2, 17, 12. et 5, 6, 27. „Apodyterio super-
positum est sphaeristerium, quod plura genera exercitationis,
pluresque circulos capit.“

Ordinem — tenuit] Xiphil. 66, 10. καταστάσει δὲ τοῦ βίου
τοιαῦτα ἐχρήσατο. v. Eundem de Severo 76, 17.

evigilabat] Libri *evigilabat*, sed non audiendi contra loci
sententiam. v. ad Aug. 78.

officiorum] h. e. ministrorum Palatii (*Behörden*). Victor Epit.
9. „Vigilare (leg. *evigilare*) de nocte, publicisque actibus abso-
lutis caros admittere, dum salutatur, calceamenta sumens et re-
gium vestitum. Post autem negotiis, quaecunque advenissent,
auditis, exerceri vocatione, deinde requiescere; postremo ubi
lavisset, remissiore animo convivium curabat.“

a secreto] h. e. a quiete, quam cum pallaca egerat.

communissimus] Xiphil. 66, 11. κοινὸς καὶ ἰσοδίατος σφίσιν
ἦν. καὶ γὰρ ἐσκιώπετο δημοτικῶς, καὶ ἀντεσκιώπετο ἡδέως. Pro
communissimus al. *comissimus*, sueta depravatione (v. Claud. 21.),

dicacitatis plurimae, et sic scurrilis ac sordidae, ut ne praetextatis quidem verbis abstineret. Et tamen nonnulla ejus facetissima exstant: in quibus et haec. Mestrium Florum Consularem, admonitus ab eo, *plaustra* potius, quam *plostra* dicenda, postero die *Flaurum* salutavit. Expugnatus autem a quadam, quasi amore sui deperiret, quum perductae pro concubitu sestertia quadringenta donasset; admonente dispensatore, quemadmodum summam rationibus vellet inferri, *Vespasiano*, inquit, *adamato*. [23] Utebatur et versibus Graecis tempestive satis, ut de quadam procerae staturae, improbiusque nato:

pro *semper alias* Viterb. *super aleas*, quod placuit Casaubono, recepit Burmann.

praetextatis — verbis] *Impudica et praetextata verba* junguntur a *Macrob.* Saturn. 2, 1., *pura et honesta verba* opponit *praetextatis* *Gell.* 9, 10., et *praetextati mores* dicuntur *Juvenal.* Sat. 2, 170. Absonae plerorumque de origine dictionis sunt sententiae. *Praetextata verba* puto esse, qualia sunt *praetextatorum* h. e. puerorum, qui togam virilem nondum induerunt, alieni adhuc a severitate et gravitate virili.

plostra] Nimirum scribebant *plaustra*, *Claudius*, *claustrum* al., et pronunciabant *plostra*, *Clodius*, *clostrum*, quod, ut multa alia, e quotidiano vulgarique sermone in Gallicam linguam transiit. Sed illis jam temporibus, ut nostris, fuisse videmus, qui disputarent, scripturamne sermo, an sermonem scriptura sequi deberet. Inde in libris quoque in scribendis his vocabulis diversitas. Risit putidum talem hominem *Vespasianus*.

perductae] ad stuprum, ut *Tiber.* 45. Al. *productae*. *Casaub.* et *Burm.* legi voluerunt *perducta*, ut femina *Vespasiano* illam pecuniam dederit quasi *μισθωμα τῆς συνοουσίας*, quod sano sensui non minus, quam legitimae verborum structurae repugnare, satis disputarunt *Dukerus*, *Ernest.* in excursu, et *Oudendorp.* Mox *quadringenta* cum *Oudendorp.* edidi e *Memm.* aliisque pro *quadringenta*, et *inferri* pro *referri*, jubente codd. auctoritate sermonisque Latini ratione. Verba denique *Vespasiano adamato*, in quibus pariter hallucinatur *Burm.*, non dativos esse puto cum viris doctis, quos supra laudavi, sed ablativos, Gr. *ὀυσπασιανοῦ ἐρασθέντος*, sc. summa haec expensa est.

improbiusque nato] h. e. cui natura (sensu obsceno) impro-

Μακρὰ βιβίς, κραιδάων δολιχόσκιον ἔγχος·

et de Cerulo liberto, qui dives admodum ob subterfugendum quandoque jus fisci, ingenuum se et Lachetem mutato nomine coeperat ferre, ὧ Λάχης, Λάχης, ἐπὶ ἀποθάνης, αὐτῆς ἐξ ἀρχῆς ἔση Κήρυλος. Maxime tamen dicacitatem affectabat in deformibus lucris, ut invidiam aliqua cavillatione dilueret, transferretque ad sales. Quendam e caris ministris, dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem quum distulisset, ipsum candidatum ad se vocavit; exactaque pecunia, quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinavit. Interpellanti mox ministro, *Alium tibi*, ait, *quaere fratrem: hic, quem tuum putas, meus est.* Mulionem in itinere quodam suspicatus ad calciandas mulas desiluisse, ut ad-

ba s. magna erat. Hic sensus unice verus. v. Wolf. — Vanas sunt emendationes: *irato, pedato, vasato, mutoniato, nasato.*

Μακρὰ βιβίς] Versus Homeri Il. 7, 213. de Ajace.

de Cerulo liberto] Corrigit Ernest. *libertino*, quoniam non credibile videatur, Vespasiani libertum fuisse Cerulum. *Walthers*. Observ. p. 50. totum discrimen, quod statuunt inter *libertinum* et *libertum* respectu domini, acute quidem impugnat, ita tamen, ut usum dicendi, a scriptoribus alias accuratissime observatum, evertisse disputatione non videatur. Ego quidem, Vespasianī libertum fuisse, persuasum mihi habeo, cujus defuncti bona ex parte ad fiscum Vespasiani redibant, ut patroni. Nam quod Ernest. objicit, nullum ibi jus fisci fuisse, quum pecunia ea ad Vespasianum ut patronum, non ut Imperatorem, pervenisset, id in argutatione de *fisci* significatione versatur, ad quem pertinuisse credo, quae privato etiam nomine Princeps accipiebat. Jam quum Cerulus ingenuum se tulisset, (vera enim lectio est *ferre*, non aliorum *efferre*) Lachetis sumto nomine, Vespasianus, mortui bona, ut liberti Ceruli, quamvis Laches vivus fuisset, ad se perventura, artemque illam parum profuturam homini, dicebat, accommodato versu *Menandri* (Collect. Clerici p. 248.) ἐπὶ ἀποθάνης, αὐτῆς ἐξ ἀρχῆς ἔση, ita ut Lachetis Cerulique nomina adderet. Ipsa joci festivitas et comitas, propiorem cum Principe consuetudinem Cerulo fuisse, in alieno liberto vix credibilem, satis ostendit.

dispensationem] h. e. dispensatoris munus. Mox *ordinavit i. q. fecit*, instituit dispensatorem. v. ind.

eunti litigatori spatium moramque praeberet, interrogavit, *Quanti calciasset?* pactusque est lucri partem. Reprehendenti filio Tito, quod etiam urinae vectigal commentus esset, pecuniam ex prima pensione admovit ad nares, sciscitans, *num odore offenderetur;* et illo negante, *Atqui,* inquit, *e lotio est.* Nunciantes legatos, *decretam ei publice non mediocris summae statuam colosseam,* jussit, vel continuo ponerent, cavam manum ostentans, et *paratam basin* dicens. Ac ne in metu quidem ac periculo mortis extremo abstinuit jocis. Nam quum inter cetera

urinae vectigal] Xiphil. 66, 14. πρὸς τὸν Τίτον ἀγανακτοῦντα τῷ τοῦ οὔρου τέλει, ὃ καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων κατεδισχέθη, εἶπε λαβῶν ἐξ αὐτοῦ χρυσοῦς πεπορισμένους, καὶ δείξας αὐτῷ Ἰδοῦ, τέκνον, εἴ τι ὄξουσιν. An fullones urina illa usi fuerint, an certum vectigal datum iis, qui in amphoris publice collocatis vesicam exonerare vellent, incertum. v. Casaub. ad n. l., et Reimar. ad Xiphil. l. c.

Nunciantes legatos] Ita codd. antiqui omnes. Al. *nunciantibus legatis*, qui non dativi essent, jungendi verbo *jussit*, sed ablativi absoluti, more Graeco praemissi, ut: ἡκόντων πρεσβευτῶν — ἐκέλευσας. Post *jussit* al. *ut* pro *vel*, quod, nisi meliores libri ex usu Suetonii exhiberent *vel*, non improbandum esset, quum optimorum scriptorum exemplis ea constructio defendatur. v. Ern. ad Tac. A. 11, 32. „*jussitque, ut Britannicus et Octavia in complexum patris pergerent.*“ cf. Drakenb. et Duker. ad Liv. 23, 21. et 32, 16. Noster etiam Tiber. 22. „*codicillis, quibus, ut id faceret, jubebatur.*“ Atque idem prorsus est, quod h. l. *jussit* — *ponerent*, omisso *ut*. Violenta enim est crisis Ernestii, qui cum Burmanno sine libris dedit *ponere*, ut vulgaris Grammaticae leges servarentur. v. Tac. A. 13, 15. „*ubi Britannico jussit, exurgeret, progressusque in medium, cantum aliquem inciperet*“, ubi eadem ellipsis partic. *ut*, junctus etiam dativus verbo *jubere*, quod tamen Suetonio praeter necessitatem inferre nonim, quum codd. accusativum exhibeant. Alias difficultates quaerit Oudendorp., quas ego non moror. Rem ita narrat Xiphil. 66, 14. ἀνδριάντα πέντε καὶ εἰκοσι μυριάδων στήσαι οἱ ψηφισαμένων τινῶν, προέτεινε τὴν χεῖρα καὶ εἶπε Ἐδοτε μοι τὸ ἀργύριον ἢ γὰρ βασις αὐτοῦ αὐτῆ ἐστί.

peric. mortis extremo] Hoc ad caput sequens, ut *metu* ad priora exempla pertinet, proxime narrata, quod monuit jam Oudend.

prodigia Mausoleum derepente patuisset, et stella crinita in coelo apparuisset: alterum ad Juniam Calvinam e gente Augusti pertinere, dicebat; alterum ad Parthorum regem, qui capillatus esset. Prima quoque morbi accessione, *Vae*, inquit, *puto*, *Deus fio*. [24] Consulatu suo nono tentatus in Campania motu oculis levibus, protinusque Urbe repetita, Cutilias ac Reatina rura, ubi aestivare

Mausoleum] Addunt al. *Caesar m* quod omisi cum Oudend. librorum principum auctoritate. *Xiphil.* 66, 17. ἐνεγεγόνει δὲ σημεῖα φέροντα εἰς τοῦτο, ὃ τὸ ἀστὴρ κομήτης ἐπὶ τοῦ φαντασθεῖς, καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Αὐγούστου αὐτόματον ἀνοίχθην.

Juniam Calvinam] Scribendum cum libris *Juniam*, non *Juniam*. Soror enim erat Junii Silani, cui desponsata Octavia, Claudii Caesaris filia. *Tac. A.* 12, 4. „cui (Silano) decora et procax soror, *Junia Calvina*, haud multum ante Vitellii nurus fuerat.“ *Iu. c.* 8., narrata Silani morte: „*Calvina*, soror ejus, Italia pulsa est,“ ad qu. l., eandem cum nostra esse, statuit etiam Lipsius, quem de *Silanis* v. ad *Ann.* 15, 1. cf. *Glandorp. Onomast.* p. 504. sequi.

alt. ad Parthorum regem] *Xiphil.* l. c. καὶ πρὸς τοὺς περὶ τοῦ κομήτου τι διαλαλοῦντας· Οὐκ ἔμοιγε, εἶπεν, ἀλλὰ τῶ τῶν Πάρθων βασιλεῖ προσημαίνει. ἐκεῖνος γὰρ κομᾶ, ἐγὼ δὲ Φαλακρὸς εἶμι.

Vae, — *puto*, *Deus fio*] *Vae* Memm. aliique. *Vulg. ut* — *puto*. Cur Ernestio subfrigidum videatur verbum *puto*, non perspicio. Dixit hoc Vespasianus *prima morbi accessione*, incertus adeo, an ad mortem, vel, ut ipse jocosè, ad ἀποθῆωσιν res veniret. *Xiphil.* l. c. ἐπειδὴ δὲ ἐπίστευσεν, ὅτι τελευτήσει, εἶπεν· Θεὸς ἤδη γενήσομαι, quem locum haud satis accurate comparavit Ernestius.

Cons. suo nono] A. U. 832. Contra Ernestium, damnantem suo, comparat Wolf. *Aug.* 100. fin. „sexto suo consulatu“ et *Dom.* 3. „in secundo suo consulatu,“ et est pro addito genitivo nominis. De morbo Vesp. *Xiphil.* 66, 17. haec: Οὐεσπασιανὸς δὲ, ὡς μὲν ἡ ἀλήθεια ἔχει, νοσήσας οὐ τῇ ποδαγρα τῇ συνήθει, ἀλλὰ πυρετοῖς, μετήλλαξεν ἐν τοῖς ὕδασι τῶν Σαβίνων τοῖς κούτιλιόις ἀνομασμένοις· ὡς δὲ τινες καταψευδόμενοι τοῦ Τίτου, ἄλλοι τε, καὶ ὁ Ἀδριανὸς ὁ αὐτοκρατωρ, ἐφήμισαν, Φαρμακὸν ἐν συμπεσιῶν τινὶ λαβῶν.

Cutilias] urbem Sabinorum, septuagesimo a Reate stadio
Tom. II.

quotannis solebat, petiit. Hic, quum super urgentem valetudinem creberrimo frigidae aquae usu etiam intestina viliasset, nec eo minus muneribus imperatoris ex consuetudine fungeretur, ut etiam legationes audiret cubans, alvo repente usque ad defectiorem soluta, *Imperatorem*, ait, *stantem mori oportere*. Dumque consurgit, ac nititur, inter manus sublevantium exstinctus est VIII. Kalendas Jul., annum gerens aetatis sexagesimum ac nonum, superque mensem ac diem septimum. [25] Convenit inter omnes, tam certum eum de sua suorumque genitura semper fuisse, ut post assiduas in se conjurationes ausus sit affirmare Senatui, *aut filios sibi successuros, aut neminem*. Dicitur etiam vidisse quondam

remotam. Nomen servat lacus proximus, qui hod. *Lago di Contigliano*. v. *Cellar.* 2, 9. p. 779., Reimar. ad *Xiphil.* l. c.

frigidae aquae] *Plin.* 31, 2. „Cutiliae in Sabinis gelidissimae suctu quodam corpora invadunt, ut prope morsus videi possit, aptissimae stomacho, nervis, universo corpori.“ cf. *Vitruv.* 8, 3.

Imper. — stantem mori oportere] *Xiphil.* l. c. τῶν δὲ ἰατρῶν ἐπιτιμώντων αὐτῷ, ὅτι τῇ τε ἄλλῃ διαίτῃ ὁμοίᾳ νοσῶν ἐχερῆτο, καὶ πάντα τὰ προσήκοντα τῇ ἀρχῇ ἐπραττε, τὸν αὐτοκράτορα δεῖ, εἴφη, ἐστῶτα ἀποθνήσκειν. *Victor Epit.* 9. „Deinde ventis clavic fessus, et assurgens: Stantem, ait, Imperatorem excedere terris decet.“

annum gerens] *Al. agens*, quod *Ern.* recepit cum aliis. Servavi illud cum *Burm.* et *Oudend.*, quos vide, ut rarius, et quod sequentia: *superque* (h. e. et insuper) *mensem ac diem septimum*, verbo *agens* minus conveniant. *Agebat* enim annum *septuagesimum*, natus d. 17. Novembr. a. U. 762. (v. c. 2.), mortuus d. 23. Jun. 832. Quod enim *Eutrop.* 7, 13. „annum aetatis *agens sexagesimum nonum*“ et *Victor Epit.* 9. „annum *agens vitae absque uno septuagesimum*“, id ob futilitatem horum scriptorum nullamque in computandis annis diligentiam non curandum. *Xiphil.* l. c. ἐξῆς ἔτη ἑννέα καὶ ἐξήκοντα, καὶ μῆνας ὀκτώ, numero mensium rotundo. *Zonaras* octo mensibus dies etiam octo per errorem addit. v. *Oudend.* et *Reimar.* suis locis.

aut filios — aut neminem] *Eutrop.* l. c. „Genitram filiorum ita cognitam habuit, ut, quum multae contra eum conjurationes fierent, quas patefactas ingenti dissimulatione contempsit, in Se-

per quietem stateram in media parte vestibuli Palatinae domus positam examine aequo; quum in altera lance Claudius et Nero starent, in altera ipse ac L. lii. Nec res fefellit: quando totidem annis, parique temporis spatio utrique imperaverunt.

natu dixerit, aut filios sibi successuros, aut neminem." Secundum *Xiphil.* 66, 12. Vespasianus, quum Helodius Priscus ob crebra in ipsum convicia a Tribunis pl. captu licitoribusque traditus esset, συνεχύθη τε, καὶ δακρύσας ἐν τοῦ βουλευτηρίου ἐξῆλθε, τοσοῦτον μόνον εἰπὼν ὅτι· Ἐγὼ μὲν υἱὸς διαδέξεται, ἢ οὐδεὶς ἄλλος.

quando — imperaverunt] Nempe Claudius et Nero annos *viginti septem*, et quod excurrit, imperaverant (v. *Claud.* 45. et *Neron.* 40.), Vespasianus *decem* (*Xiphil.* l. c. ἐμουράρχησε δὲ ἔτη δέκα, ἡμερῶν 22 δέοντα, inito calculo a *Kal. Jul. a. U.* 82v. v. supra c. 6.), Titus *duo*, Domitianus *quindecim* (v. *Dom.* 17.), quibus computatis par temporis spatium efficitur.

TITUS FLAVIUS VESPASIANUS AUGUSTUS.

[1] **T**ITUS, cognomine paterno, amor ac deliciae generis humani, (tantum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenii, vel artis, vel fortunae superfuit, et, quod difficillimum est, in imperio, quando privatus, atque etiam sub patre Principe, ne odio quidem, nedum vituperatione publica caruit,) natus est tertio Kalendas Januarias, insigni anno Cajana nece, prope Septizonium, sordidis aedibus, cubiculo vero perparvo et obscuro: nam manet adhuc et ostenditur. [2] Educatus in aula cum Britannico simul, ac paribus disciplinis, et apud eosdem magistros institutus. Quo quidem tempore, ajunt,

cognom. paterno] Frater enim a matre Domitilla cognomen duxit. *Eutrop.* 7, 14. „Hinc Titus filius succēssit, qui et ipse *Vespasianus est dictus*, vir omnium virtutum genere mirabilis adeo, ut amor et deliciae humani generis diceretur.“ Ineptam paraphrasin Paeanii, qui: ὁμώνυμος μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευταίην γενόμενος τῷ πατρὶ, arguit jam Casaubonus.

superfuit] non simpliciter *affuit*, sed *abunde affuit*, Gr. οὕτως ὑπερείχε ταῖς ἀρεταῖς. *Gell.* 1, 22. „Qui integre locuti sunt, magnam partem (h. c. plerumque, τὸ πλεῖστον) *superesse* ita dixerunt, ut eo verbo significarent *superfluere et supervacare atque esse supra necessarium modum.*“

III. Kal. Jan.] Al. IIII. Kal. Annus fuit U. 794. v. Calig. 59.

prope Septizonium] quod non confundendum cum magnifico monumento Septimii Severi, cui idem a figura nomen. v. Ern. ad h. l., *Marlian.* Topogr. U. R. 4, 6. et *Donat.* de U. R. 3, 13.

metoposcopum, a Narcisso, Claudii liberto, adhibitum, ut Britannicum inspiceret, constantissime afflirmasse, illum quidem nullo modo, ceterum Titum, qui tunc prope adstabat, utique imperaturum. Erant autem adeo familiares, ut de potione, qua Britannicus hausta periit, Titus quoque juxta cubans gustasse credatur, gravique morbo afflicto diu. Quorum omnium mox memor, statuam ei auream in Palatio posuit, et alteram ex ebore equestrem, quae Circensi pompa hodieque praefertur, dedicavit, prosecutusque est. [3] In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt, magisque ac magis deinceps per aetatis gradus: forma egregia, et cui non minus auctoritatis inesset, quam gratiae, quamquam neque procera statura, et ventre paulo projectiore; praecipuum robur, memoria singularis, docilitas ad

metoposcopum] *Plin.* 35, 10. (9. §. 14.) „quendam ex facie hominum addivinantem, quos *metoposcopus* vocant.“ *Tac.* H. 2, 1. „Augebat famam ipsius Titi ingenium, quantaecunque fortunae capax, *decor oris cum quadam majestate*, prosperae Vespasiani res, *praesaga responsa*, et, inclinatis ad credendum animis, loco ominum erant fortuita.“

juxta cubans] Impugnant Suetonium, quoniam *Tac.* A. 13, 16. „Mos habebatur, Principum liberos cum ceteris idem aetatis nobilibus *sedentes* vesci, in adpectu propinquorum, propria et parcior mensa.“ Verum haud dubie viderunt, qui proprio Romanorum de coena vocabulo usum Suetonium dicunt, morem, quem accuratius Tacitus exponit, in narratione haud curantem.

afflictatus] Al. *afflictus*. Argutatur Oudendorp., dum, exidisse verbum *sit* vel simile, existimat. *Credebatur* Titus morbum, quo afflicto omnes sciebant, ex veneno contraxisse.

praecipuum robur] Transposuerunt haec voc. Ernest. et Oudend. post *projectiore*, scilicet, ut exilitatem corporis et obesitatem neque auctoritati, neque gratiae offecisse, auctor dicat. Cum Wolfio, sine libris hoc faciendum, nego, quum *praecipuum robur* aequè impediatur tali corporis forma. Praeterea offendit *praec. robur* ita ante *memoriam* positum, quum de animi dotibus inde dicere incipiat, postquam de corpore exposuit usque ad *projectiore*.

docilitas] celeritas in discendo, εὐμάθεια.

omnes fere tum belli, tum pacis artes. Armorum et equitandi peritissimus: Latine Graeque vel in orando, vel in fingendis poematibus, promptus et facilis, ad extemporatitatem usque: sed ne musicae quidem rudis, ut qui cantaret et psalleret jucunde scienterque. E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitarique chirographa, quaecumque vidisset, ac saepe profiteri, *se maximum falsarium esse potuisse*. [4] Tribunus militum et in Germania et in Britannia meruit, summae industriae, nec minore modestiae fama; sicut apparet et statua-

Arm. et equ. per.] ut Caesar. v. Caes. 57.

Latine Graeque — promptus] Ita e Memm. aliisque Ern. et Oudend. ediderunt. Vulg. *Latinae Graecaeque linguae*, pro quo Burm. recepit Lipsii emendationem: *Latina Graecaque lingua*. v. Oudend., cum quo adverbia ad *vel in orando* sequ. referenda potius puto, quam ad *promptus*. Constructio enim verborum prorsus est Graeca

ad extemp. usque] *Extemporalis facultas* dicitur Aug. 84. Omisere haec verba, ut Oudend. vere monet, quos offendit vox singularis *extemporalitas*.

cantaret et psalleret] *Psallere* est ad instrumentum canere. Hic locus facit, ut apud *Sallustium* etiam Catil. 25. legendum existimem: *psallere et cantare, saltare el.*, sequ., ubi *cantare* in nonnullis libris comparet, pro glossa ejectum etiam a Cortio, quem v. ad ill. l.

imitarique] Qui non viderunt, *imitarique et profiteri* pendere adhuc a *solitum*, dederunt *certantem imitari*.

in Germania] Mucianus in oratione ad Vespasianum apud Tac. H. 2, 77. „Tuae domui triumphale nomen, duo juvenes, capax jam imperii alter, et primis militiae annis apud Germanicos quoque exercitus clarus.“

summae industriae, nec min. modestiae fama] Ita dedi cum Ernest. et Oudend. pro vulg. *summa industria, nec minore modestia et fama*, quum genitivum *industriae* plures codd. exhibeant, atque inde jure colligatur, librariorum lapsu *modestia et fama* ortum ex *modestiae fama*, quod facillime accidere potuit, quum verba singula in scribendo parum disjungerentur, diphthongus *ae* plerumque per *e*, et copula *et* per compendium exprimeretur. Ceterum, quod *famam* simpliciter ita dici negant, qui vulgatam

rum et imaginum ejus multitudine, ac titulis per utramque provinciam. Post stipendia Foro operam dedit, honestam magis, quam assiduam. Eodemque tempore Arricidiam Tertullam, patre Equite Romano, sed Praefecto quondam praetorianarum cohortium, duxit uxorem: et in defunctae locum Marciam Furnillam splendidi generis; cum qua, sublata filia, divortium fecit. Ex quaesturae deinde honore legionum praepositus, Tarichaeas et Gamalam, urbes Ju-

impugnant, id refutavit, in tuenda illa alias morosior, *Walther. Observ. p. 31.* exemplo *Taciti A. 14, 47.* „Eo anno mortem obiit Memmius Regulus, auctoritate, constantia, fama, in quantum, praesumbrante Imperatoris fastigio, datur, clarus.“ — *Industria* est in administranda re militari (*Cornel. Ages. 3.* „magna industria bellum apparavit,“ unde *Caes. B. G. 7, 60.* „ut ea, quae imperasset, diligenter industrieque administrarent.“ cf. *B. C. 3, 95.*) Gr. προθυμία et προθύμως; modestia in tractandis provincialibus, Gr. ἐγκαταία, eamque opponi avaritiae, rapacitati et insolentiae, recte notavit Ernest. ad h. l.

imaginum] Imagines quum jungantur *statuis*, cur de clypeis intelligas cum Ernestio, neque sensu proprio, non video. v. *Oudend. ad Vesp. 1.* — *Tituli* sunt inscriptiones operum, in memoriam Titi per provinciam constitutorum, ἐπιγραφαί.

Arricidiam Tertullam] Al. *Tertullo.* Praefecturam praetorii summam fuisse equestris gradus, vidimus ad *Galb. 14.*

Marciam Furnillam] v. *Furvillam.* Al. *Fulviam* v. *Fulvillam*, ut *Livia* et *Livilla* promiscue dicuntur. Favere huic lectioni videtur numus, quem exhibet *Parinus tab. 5r.*, in quo Φεαλβία Σεβαστή, referens non conjugis Titi, sed filiae imaginem, si genuinus est, de quo tamen dubitant periti ejus rei iudices. v. quae Ernest. ad h. l. de *Christii* sententia. Secutus igitur sum reliquos editores.

filia] de qua v. ad *Domit. c. 22.*

legioni praepositus] v. Ernest. ad *Tac. H. 1, 82.*, ubi docet, eundem esse cum *Praefecto* v. *Legato legionis.*

Tarichaeas] Vulg. *Trachias*, *Thraciam*, *Thracias*, et quae aliae sunt corruptelae. v. *Joseph. B. Jud. 3, 10.* ubi agit de expugnata hac urbe, ita incipiens: συνέρξει εἰς τὰς Ταριχάϊας πᾶν τὸ νεωτερίζον, τῇ τε τῆς πόλεως ὀχυρότητι, καὶ τῇ λίμνῃ πεποιδότες, ἣ καλεῖται Γεννησὰρ πρὸς τῶν ἐπιχωρίων. De urbe *Gamala* v. *Lund. 4, 1.* ubi: Γάμαλα πόλις Ταριχαιῶν ἀντικρὺς ὑπὲρ τὴν λίμνην καιμένη.

daeae validissimas, in potestatem redégit; equo quadam acie sub feminibus amisso, alteroque incenso, cujus rector circa se dimicans occubuerat. [5] Galba mox tenente Republicam, missus ad gratulandum, quaquā iret, convertit homines, quasi adoptionis gratia accesseretur. Sed ubi turbari rursus cuncta sensit, rediit ex itinere: aditoque Paphiae Veneris oraculo,

circa se] Hoc recepit Oudend. e Memm. pro *contra se*. Puto tamen, quum de uno sermo sit, esse debuisse *juxta se*. Nescio igitur, an verius *contra se*.

missus ad gratulandum] Tac. H. 2, 1. „Titus Vespasianus e Judaea, incolumi adhuc Galba, missus a patre, causam profectonis officium erga Principem et maturam petendis honoribus juventam ferebat. Sed vulgus fingendi avidum dispersebat, accitum in adoptionem.“ Joseph. B. J. 4, 9, 2. Γάλβαν ἀκούσας αὐτοκράτορα (Vespasianus), πρὶν ἐπιστεῖλαι τι περὶ τοῦ πολέμου κἀκείνον, οὐκ ἐπεχείρει. πέμπει δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν υἱὸν Τίτον, ἀσπασόμενον καὶ λεγόμενον τὰς περὶ Ἰουδαίων ἐντολάς. τῆς αὐτῆς δὲ αἰτίας ἄμα Τίτῳ καὶ Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς πρὸς Γάλβαν ἔπλει, καὶ διὰ τῆς Ἀχαΐας, χειμῶνος γὰρ ἦν ὄρα, μακραις ναυσὶ πλεόντων, φθάσει Γάλβας ἀναιρεθεῖς. cf. Xiphil. 65, 8.

ubi turbari — sensit] Tac. I. c. „Corinthi, Achajae urbe, certos nuncios accepit de interitu Galbae, et aderant, qui arma Vitellii bellumque affirmarent.“

rediit] Joseph. I. c. ὁ μὲν οὖν Ἀγρίππας εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικέσθαι διέγνω, μηδὲν ἐρρωδέσας πρὸς τὴν μεταβολὴν. Τίτος δὲ κατὰ δαιμόνιον ὁρμὴν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Συρίαν ἔπλει, καὶ κατὰ τάχος εἰς Καισάρειαν ἀφικνεῖται πρὸς τὸν πατέρα. Tac. 2, 2. „Igitur oram Achajae et Asiae, ac laeva maris praevectus, Rhodum et Cyprium insulas, inde Syriam, audentioribus spatiis petebat.“

ad Paphiae Ven. oraculo] Tac. „Atque illum cupido incensit, adeundi visendique templum Paphiae Veneris, inclutum per indaginas advenasque.“ — c. 4. „Titus, spectata opulentia donisque regum, quaeque alia lactum antiquitatibus Graecorum genus incertae vetustati affingit; de navigatione primum consuluit. Postquam pandi viam et mare prosperum accepit, de se per ambages interrogat, caesis compluribus hostiis. Sostratus (sacerdotis id nomen erat) ubi lacta et congruentia exta, magnisque consultis annuere Deam, videt, pauca in praesens et soluta respondens, petito secreto, futura aperit. Titus, aucto animo, ad patrem pervectus, suspensis provinciarum et exercituum mentibus, ingens rerum fiducia accessit.“

dum de navigatione consulit, etiam de imperii spe confirmatus est. Cujus brevi compos, et ad perdomandam Judaeam relictus, novissima Hierosolymorum oppugnatione, XII propugnatores totidem sagittarum confecit ictibus: cepitque eam natali filiae suae, tanto militum gaudio ac favore, ut in gratulatione Imperatorem eum consalutaverint, et subinde decedentem provincia detinuerint, suppliciter, nec non et minaciter efflagitantes, *aut remaneret, aut secum omne pariter abduceret.* Unde nata suspicio est, quasi disciscere a patre, Orientisque regnum sibi vindicare tentasset. Quam suspicionem auxit, postquam Alexandriam petens, in consecrando apud Memphim bove Api diadema gestavit: de more quidem rituque priscae religionis; sed non deerant, qui

Cujus brevi compos] non imperii, sed spei, evecto ad imperium patre. Vanae Ernest. movet dubitationes.

relictus] Joseph. 4, 11, 5. αὐτὸς μέντοι (Vespasianus) εἰς τὴν Ῥώμην ὤρμητο λήξαντος τοῦ χειμῶνος ἀνάγεισθαι — τὸν δὲ εἶδον Τίτον μετὰ τῆς ἐκκρίτου δυνάμεως ἀπέστειλεν ἐξαιρήσοντα τὰ Ἱεροσόλυμα. Tac. 2, 82. „Titum instare Judaeae, Vespasianum obtinere claustra Aegypti placuit.“

duod. propugnatores] Joseph. 5, 6, 6. Καῖσαρ, τοὺς τῶν ἰππέων δυνατωτάτους ἀναλαβών, ἐμβαλλει τοῖς πολεμίοις. καὶ δώδεκα μὲν αὐτὸς τῶν προμάχων ἀναίρει. cf. Eutrop. 7, 14.

natali filiae suae] De die, quo Hierosolyma capta sunt, locupletissimus Reimar. ad Xiphil. 66, 7. — Pro *eam* sc. urbem Hierosolymitanam (per synesin) cod. Salm. ea, ex correctione sine dubio.

Imperatorem] Joseph. 6, 6, 1. Ῥωμαῖοι δὲ, τῶν μὲν στασιαστῶν καταπεφουγόντων εἰς τὴν πόλιν, καιομένου δὲ αὐτοῦ τε τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν περίῃ ἀπάντων, κομίσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ ἱερόν, καὶ θέμενοι τῆς ἀνατολικῆς πύλης ἀστικῆς, ἔδυσάν τε αὐταῖς αὐτόθι, καὶ τοῦ Τίτου μετὰ μεγίστων εὐφημιῶν ἀπέθηναν αὐτοκράτορα, sensu nempe antiquo ob victoriam reportatam, ubi *Imperator* cognominis loco addebatur, non praeponebatur, ut in Principibus. v. ad Caes. 76. Nunquam vivo patre sensu augustiori hoc nomen Titum tulisse, contra *Pagium* (Crit. Baron. ad a. Chr. 71.) docet Reimar. ad Xiphil. 66, 1.

Api] Al. *Apide.* Sed *Apin* Noster etiam Aug. 93.

secus interpretarentur. Quare festinans in Italiam, quum Rhegium, dein Puteolos, oncraria nave appulisset, Romam inde contendit expeditissimus; inopinantique patri, velut arguens rumorum de se temeritatem, *Veni*, inquit, *pater, veni*. [6] Neque ex eo destitit, participem atque etiam tutorem imperii agere. Triumphavit cum patre, censuramque gessit una. Eidem collega et in tribunicia potestate, et in septem consulatibus fuit. Receptaque ad se prope omnium officiorum cura, quum patris nomine et epistolas ipse dictaret, et edicta conscriberet, orationesque in Senatu recitaret etiam Quaestoris vice, praefecturam quoque praetorii suscepit, nunquam ad id tempus, nisi ab Equite Romano administratam; egi-

Veni] Graev. suadebat *venio*, quod non merebat notam *male* ab Ernestio et Oudendorpio, quum constet, Graecos etiam *ἔνειν* semper dicere pro *εἰλεῖν*, et diserte *Thomas M.* Ἀπτικοὶ τῶ ἐνεστώτι ἀντὶ παραρχημένου χρῶνται. Idem valet de Lat. *venire*, et causa est in ipsa verbi significatione. Sine libris tamen nihil mutandum.

Triumphavit] v. ad *Vespasian.* c. 8. — *Oros.* 7, 9. „Pulcrum et ignotum antea cunctis mortalibus inter trecentos viginti triumphos, qui a conditione Urbis usque ad id tempus acti erant, hoc spectaculum fuit, patrem et filium uno triumphali curru vectos, gloriosissimam ab his, qui patrem et filium offenderant, victoriam reportasse.“

censuramque] v. *Vespas.* 3. *Plin.* in praefat. *Hist. Nat.* ad *Titum*: „Triumphalis et Censorius tu, sexisque Consul, ac tribuniciae potestatis particeps.“ v. ibi *Harduin.*

in septem consulatibus] A. 823. et 825, mox quadriennio continuo ab a. 827. usque ad 830., septimum 832.

in Sen. recitaret] *Xiphil.* 66, 10. ὅσα μὴ ἐδύνατο αὐτὸς (*Vespasianus*) ὑπὸ τοῦ γήρεως ἀναλέγεσθαι, ἢ καὶ ὅσα ἀπὸν ἐπέστελλα τῇ βουλῇ, διὰ τῶν υἱέων αὐτοῦ ὡς τὸ πολὺ ἐκέλευεν ἀναγινώσκεσθαι, τιμῶν καὶ τούτῳ αὐτῆν. De hoc *Quaestorum* sub *Imperatoribus* officio dictum ad *Aug.* 65.

nisi ab Equ. Rom. admin.] *Plin.* l. c. „et quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter, et equestri ordini praestas, Praefectus Praetorio ejus.“ *Administratam* autem esse i. q. administrari solitam, neque accusandum erroris vel oblivionis *Suetonium* cum *Lipsio* ad *Tac. A.* 4, 40. et *Hist.* 4, 68., quoniam *Se-*

que aliquánto incivilius et violentius. Siquidem suspectissimum quemque sibi, summissis, qui per theatra et castra quasi consensu ad poenam deposcerent, haud cunctanter oppressit. In his A. Caecinam consularem virum, vocatum ad coenam, ac vixdum triclinio egressum, confodi jussit: sane urgente discrimine, quum etiam chirographum ejus praeparatae apud milites concionis deprehendisset. Quibus rebus sicut in posterum securitati satis cavuit, ita ad praesens plurimum contraxit invidiae: ut non temere quis tam adverso rumore, magisque invitis omnibus,

janus, Praefectus Praetorio, praeturam et consulatum adeptus, in Senatum venerit, Clemens Arretinus Praetorianis praepositus fuerit, *quamquam Senatorii ordinis*, jure inde contendunt Ernest. et Oudend., quod Sejanus serius demum Senator factus est, praefecturam Praetorii Eques adhuc acceperat, in Clemente per turbas militares licentius actum est a Muciano. cf. *Guther. de off. dom. Aug. 2, 4.*

incivilius et viol.] quod tamen necessarium fere fuit, turbida adhuc post bellum civile republica, et assiduis in patrem conjurationibus. v. Vesp. 25. Id fatetur mox ipse Suetonius verbis: „*Quibus rebus — cavuit.*“

summissis, qui — deposcerent] *Victor* [Epit. 10. „immissis, qui per Theatra et castra *invidiosa jactantes* ad poenam poscerent, *quasi criminis convictos* oppressit.“ Nimirum pauci summissi a Tito, qui illorum poenam poscerent, eorumque emtae voces pro *consensu* totius multitudinis habitae. Tales artes nostris temporibus quotidie adhibitae vidimus.

[*A. Caecinam*]. Vitellii ducem, qui ad Flavianum exercitum desciverat. v. *Tac. 3, 13. et 31.* De nomine ejus *Allieno*, quod h. etiam l. sunt, qui ei asserant, v. interpr. ad *Tac. H. 1. 52.* et *Reimar. ad Xiphil. 65, 10.* De morte ejusdem *Xiphil. 66, 16.* Ἀλιηνὸς μὲν αὐτοῦ ἐν τῷ βασιλείῳ, ἐξαναστάς ἐκ τοῦ συσσιτίου, εὐθὺς ἀπεσφάγη, τοῦ Τίτου κελεύσαντος, μὴ καὶ Φθάσῃ τι τῆς νυκτὸς νεοχμῶσαι· τῶν γὰρ στρατιωτῶν συχνοὺς προπαρεσιεύαστο. *Discedit Victor l. c.*, qui: „*Caecinam consularem adhibitum coenae, vix dum triclinio egressum, ob suspicionem stupratae Berenices uxoris suae, jugulari jussit.*“

concionis] Ita pro vulg. *conjurationis* e codd. rescribendum censuerunt Gujet., Casaub., Perizon., Dukerus, rescripserunt Ernest. et Oudendorp. v. etiam Ernest. ad *Tac. H. 2, 79.*

transierit ad principatum. [7] Praeter saevitiam sū̄specta in eo etiam luxuria erat, quod ad mediam noctem comissationes cum profusissimo quoque familiarium extenderet. Nec minus libido, propter exoletorum et spadonum greges, propterque insignem reginae Berenices amorem, cui etiam nuptias pollicitus ferebatur. Suspecta et rapacitas; quod constabat, in cognitionibus patris nundinari praemiarique solitum. Denique propalam alium Neronem et opinabantur, et praedicabant. At illi ea fama pro bono cessit, con-

spadonum greges] Xiphil. 67, 2. καὶ ὁ Τίτος ἰσχυρῶς περὶ τοὺς ἐκτομίας ἐσπουδάκει. v. ad Domitian. 7.

Berenices] v. Tac. H. 2, 2. „Fuere, qui accensum desiderio Berenices reginae vertisse iter crederent. Neque abhorrebat a Berenice juvenilis animus; sed gerendis rebus nullum ex eo impedimentum, laetam voluptatibus adolescentiam egit, suo quam patris imperio moderatior.“ Xiphil. 66, 15. Βερενίκη ἰσχυρῶς τῷ ἦνθει, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐς τὴν ἰώμην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀγρίππα ἦλθε· καὶ ὁ μὲν στρατηγικῶν τιμῶν ἠξιώθη, ἡ δὲ ἐν τῷ Παλατίῳ ᾤκησε, καὶ τῷ Τίτῳ συνεγένετο. προσεδουῶτο δὲ γαμηθῆσθαι αὐτῷ, καὶ πάντα ἤδη ὡς καὶ γυνὴ αὐτοῦ οὐσα ἐποίει· ὥστ' ἐκείνον, δυσχεραίνοντας τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τούτοις ἡσθημένον, ἀποπέμψασθαι αὐτήν. v. de famosa hac femina Joseph. Ant. 18, 5, 4. l. 19, 5, 1. et 20, 7, 3. Plura dedit Reimar. ad Xiphil. l. c.

in cognitionibus patris] Vulg. in concionibus patriis. Ita vicissim Tac. H. 2, 79. vulg. non paratu cognitione pro concione. Cod. Ursin. in negotiationibus patris, quae correctio esse videtur, inepte inducta ex Vespas. 16., ubi de negotiationibus Vespasiani sermo, quibus convenire videbatur verbum nundinari, h. l. de vendita justitia usurpatum. Non tacenda autem conjectura, quam singulari de h. l. libello protulit Benj. Gottl. Laurent. Boden. Suae det ille cocionibus. Cociones sunt Gr. κἀηλοι, μεταβόλοι, ἀγοραῖοι, et cocitura i. q. μεταβλητική, ut adeo cociones patrii, inter quos Titus negotia sua exercuerit, ii fuerint, quos Vesp. subornaverat ad res venales undique comparandas, unde majores postea quaestus facerent. Verum nimis quaesita videtur ista correctio. Praemiarum est praemia pacisci, suffragationis nempe apud patrem. Praemia omnino de quovis lucro vel praeda saepius dicuntur, unde praemiatores nocturni sunt praedones apud Nonium. v. Ernest. ad Tac. H. 1, 51. Ceterum Caenidi, pellici Vespasiani, idem tribui ad Xiphil. 66, 14., quod h. l. Tito, notavimus ad Vesp. 16.

versaque est in maximas laudes, neque vitio ullo re-
 perto, et contra virtutibus summis. Convivia insti-
 tuit jucunda magis, quam profusa. Amicos elegit,
 quibus etiam post eum Principes, ut et sibi et Rei-
 publicae necessariis, acquieverunt, praecipueque
 sunt usi. Berenicen statim ab Urbe dimisit, invitum
 invitam. Quosdam e gratissimis delicorum, quam-
 quam tam artifices saltationis, ut mox scenam tenuerint,
 non modo fovere prolixius, sed spectare omni-
 no in publico coetu supersedit. Nulli civium quid-
 quam ademit: abstinuit alieno, ut si quis unquam:
 ac ne concessas quidem ac solitas collationes recepit.
 Et tamen nemine ante se munificentia minor. Am-
 phitheatro dedicato, thermisque juxta celeriter ex-
 structis, munus edidit apparatus largissimum-

praec. sunt usi] Vulg. *praecipueque sumtam v. sponsam sibi Berenicen* sequ., quae manifeste sunt corrupta. Verior lectio optimis codd. confirmatur. Ingenue tamen fateor, totum additamentum ortum mihi videri ex interpretatione verbi *acquieverunt*.

Berenicen — invitam] v. *Xiphil.* l. supra cit. *Victor* Epit. 10. „Denique, ut subiit pondus regum, Berenicen, nuptias suas sperantem, regredi domum, et enervatorum greges abire praecipit.“ *Enervati* *Victoris* *Nostro* supra erant *exoleti*, mox *delicati*, παθικοί.

omnino in publico coetu] Al. *in publico omni coetu*. Fuere etiam, qui abjicere mallent *coetu*, quod rectius defenditur ab Oudend. et Wolfio. — *Prolixius* non est amplius de tempore, sed *liberalius*. — *Supersedit* i. q. omisit, noluit, ut Aug. 95.

Amphitheatro dedicato] quod inceperat pater Vespasianus. v. ad Vesp. 9. et *Xiphil.* 66, 25. ibi cit., ubi etiam de tempore dictum. Parum accurate *Eutrop.* 7, 14. „Hic (Titus) Romae Amphitheatrum aedificavit.“

celeriter exstr.] Al. *celebriter*. Illud confirmatur loco *Martial.* de spectac. 2. „Hic, ubi miramur *velocia munera*, thermas“ sequ.

munus edidit] *Xiphil.* l. c. πολλά καὶ θαυμαστά ἐποίησε. γέροντες τε γὰρ ἀλλήλοις ἐμαχέσαντο (Casaubonum, qui Gallum h. l. exseruit, γέροντες h. e. *gruibus* Γερμανούς substituens, satis refutavit Reimarus), καὶ ἐλέφαντες τέσσαρες, ἀλλὰ τε ἐς ἑννακισχίλια καὶ βοτὰ καὶ θηρία ἐπεσφαγή (*quinque millia* Noster et *Eutr.* p. l. c., sed *ferarum*, *Xiphil.* βοτὰ καὶ θηρία) καὶ αὐτὰ καὶ γυναικες, οὐ

que. Dedit et navale proelium in veteri naumachia: ibidem et gladiatores: atque uno die quinque millia omne genus ferarum. [8] Natura autem benevolentissimus, quum ex instituto Tiberii omnes dehinc Caesares beneficia, a superioribus concessa Principibus, aliter rata non haberent, quam si eadem iisdem et ipsi dedissent, primus praeterita omnia uno confirmavit edicto; nec a se peti passus est. In ceteris vero desideriis hominum obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret. Quin et admonentibus domesticis, quasi plura polliceretur, quam praestare posset: *Non oportere, ait, quemquam a sermone Principis tristem discedere.* Atque etiam recordatus quondam super coenam, quod nihil cuiquam toto die praestitisset, memorabilem illam, meritoque laudatam vocem edidit: *Amici, diem perdidit.* Populum in primis universum tanta per omnes occasiones comitate tractavit, ut, proposito gladiatorio munere,

μέντοι ἐπιφανείς, συγκατεργάσαντο. ἄνδρες τε πολλοὶ μὲν ἐμονομάχησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἄθροοὶ ἐν τε πεζομαχίαις καὶ ἐν ναυμαχίαις ἠγωνίσαντο. τὸ γὰρ θέατρον αὐτὸ ἐκεῖνο ἕδατος ἐξαίφνης πληρωσας, εἰσῆγαγε μὲν καὶ ἵππους καὶ ταύρους καὶ ἄλλα τινὰ χειροῦνη, δεδιδαγμένα πάνθ', ἕσα ἐπὶ τῆς γῆς, πράττειν καὶ ἐν τῷ ὕδατι· εἰσῆγαγε δὲ καὶ ἀνθρώπους ἐπὶ πλοίων. καὶ οὗτοι μὲν ἐνεῖ, ὡς οἱ μὲν ἱερικυραῖοι, οἱ δὲ Κορίνθιοι ὄντες, ἐναυμάχησαν. ἄλλοι δὲ ἔξω ἐν τῷ ἄλσει τῷ τοῦ Γαίου τοῦ τε Δουκίου, ὃ πτε ὁ Αὐγούστος ἐπ' αὐτὸ τοῦτ' ὤρῳζατο. (in veteri naumachia, de qua v. ad Aug. 45. et Neron. 27.) καὶ γὰρ ἐνταῦθα τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ μονομαχία καὶ θηρίων σφαγή — τῇ δὲ δευτέρᾳ ἵπποδρομία, καὶ τῇ τρίτῃ ναυμαχία τρισχιλίων ἀνθρώπων, καὶ μετὰ τούτου καὶ πεζομαχία ἐγένετο sequi. Hunc locum non comparaverit necesse est Burmannus, quum pro *ibidem* n. l. *ibidem* v. item suadeat.

omnia uno conf. edicto] *Xiphil.* 66, 19. γράμματα ἐξέθηκε, βεβαίων πάντα τὰ ὑπὸ τῶν προτέρων αὐτοκρατόρων δεθέντα τισίν, ὡς τε μὴ καθ' ἐκάστους σφῶν αἰτοῦντας αὐτὸν πράγματα ἔχειν. cf. *Victor Epit.* 10. — In superioribus multi male omittunt voc. *rata*.

hominum] al. *animum*, al. *omnium*, vel etiam *omnium hominum*, quod Casaub. edidit.

diem perdidit] v. *Eutrop.* 7, 14. *Victor Epit.* 10. cf. quae de hoc dicto Casaub. ad n. l.

non ad suum, sed ad spectantium arbitrium editurum se, professus sit. Et plane ita fecit. Nam neque negavit quicquam petentibus; et ut, quae velent, peterent, ultro adhortatus est. Quin et studium armaturae Threcum prae se ferens, saepe cum populo et voce et gestu, ut fautor, cavillatus est; verum majestate salva, nec minus aequitate. Ne quid popularitatis praetermitteret, nonnunquam in thermis suis, admissa plebe, lavit. Quaedam sub eo fortuita ac tristia acciderunt: ut conflagratio Vesevi montis in Campania; et incendium Romae, per tri-

neque negavit qu. pet.] Idem de Trajani spectaculo *Plin. Pa-*
negy. 53. „Impetratum est, quod postulabatur; oblatum, quod non postulabatur. Institit ultro, et, ut concupisceremus, admonuit, ac sic quoque plura inopinata, plura subita. Jamquam libera spectantium studia, quam securus favor! Nemini impietas; ut solebat, objecta, quod odisset gladiatorem; nemo e spectatore spectaculum factus, miseris voluptates unco et ignibus expiavit.“

cavillatus est] h. e. cum populo, diversae factioni favente, jocosè altercatus est ut fautor Threcum. Ita *Cic.* ad Att. 2, 1. „Itaque jam familiariter cum ipso etiam cavillor ac jocos.“ In miras conjecturas inciderunt, qui, quod non minus mirandum, sensum loci non ceperunt, in his *Ernestius*.

majestate] h. e. dignitate Principis, aequitate erga gladiatores eosque, qui illis studebant.

adm. plebe, lavit] Idem de Alexandro Severo *Lamprid.* c. 42.

Vesevi montis] v. *Xiphil.* 66, 22. sequ., qui Βέσβιον ὄρος dicit. *Plin.* Epist. 6, 16., qua de avunculi exitu exponit. *Oros.* 7, 9. *Victor* Epit. 10. Eversae sunt per illam conflagrationem urbes Herculaneum et Pompeji (v. *Xiphil.* c. 23.). Accidit autem a. U. 832. De die v. *Reimar.* ad l. c. §. 155. et 152.

incendium Romae] A. U. 833. *Xiphil.* c. 24. πῦρ δὲ δὴ ἔτρου ἐπίγειον τῷ ἔξῃς ἔτει πολλὰ πάνυ τῆς Πώμης, τοῦ Τίτου πρὸς τὸ πάσημα τὸ ἐν τῇ Ἰακπανίᾳ γενόμενον ἐκδημήσαυτος, ἐπευείματο. καὶ γὰρ τὸ Σερατείον, καὶ τὸ Ἰσείον, τὰ τε Σεπτὰ, καὶ τὸ Ποσειδώνειον, τὸ τε βαλανεῖον τοῦ Ἀγρίππου, καὶ τὸ Πάνθειον, τὸ τε Δειριβιτώριον, καὶ τὸ τοῦ Βάλβου θέατρον, καὶ τὴν τοῦ Πομπηίου σκηνὴν, καὶ τὰ Ὀκταούσια οἰκήματα καὶ μετὰ τῶν βιβλίων, τὸν τε νεῶν τοῦ Διὸς τοῦ Ἰακπιωλίνου μετὰ τῶν συνάων αὐτοῦ κατέκαυσεν. cf. *Victor* l. c.

duum, totidemque noctes; item pestilentia, quanta non temere alias. In his tot adversis ac talibus, non modo Principis sollicitudinem, sed et parentis affectum unicum praestitit: nunc consolando per edicta, nunc opitulando, quatenus suppeteret facultas. Curatores restituendae Campaniae e consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesuvo, quorum heredes non exstabant, restitutioni afflictarum civitatum attribuit. Urbis incendio nihil, nisi sibi, publice perisse testatus, cuncta praetoriorum suorum ornamenta operibus ac templis destinavit; praeposuitque compures ex equestri ordine, quo quaeque maturius peragerentur. Medendae valetudini, leniendisque morbis, nullam divinam humanamque opem non adhibuit, inquisito omni sacrificiorum remediumque genere. Inter adversa temporum et delato-

pestilentia] Cineri e Vesuvio ejecto eam tribuit *Xiphil.* c. 23. ἡ μὲν οὖν τίφρα αὕτη οὐδὲν μέγα τότε καιὸν αὐτοῦς εἰργάσατο· ὅστερον γὰρ νόσον σφίσι λοιμῶδη δεινὴν ἐνέβαλε. Accidisse eam sub Vespasiano patre, et per multos dies decem millia hominum singulis diebus periisse, auctor *Eusebius* in *Chronicis*.

afflictum unicum] Lipsium, qui corrigebat *unici*, refutarunt *Ernest.* et *Oudend.* similibus: *ingenium unicum, scelus unicum, unica cura, gratia, luxuria, liberalitas, fides.*

Curatores — duxit] *Xiphil.* c. 24. ὁ δ' οὖν Τίτος τοῖς μὲν Ἰαμπανοῖς δύο ἄνδρας ἐκ τῶν ὑπατευκότων οἰκιστὰς ἐπεμψε, καὶ χρήματα ἄλλα τε, καὶ τὰ τῶν ἀνευ κληρονόμων τεθνηκότων ἐδώρησατο· αὐτὸς δὲ οὐδὲν οὔτε παρ' ἰδιώτου, οὔτε παρὰ πόλεως, οὔτε παρὰ βασιλέως, καίτοι πολλῶν πολλὰ δίδόντων αὐτῷ καὶ ὑπισχυομένων, ἔλαβεν· ἀνέστησε μέντοι καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων πάντα. *Restituere* n. l. est Gr. οἰκίζεῖν v. ἀνοικίζεῖν.

nil, nisi sibi, publice perisse] Foedè corruptus est locus in libris. Causa fuit in voc. *publice*, quod male intellectum retulerunt ad *testatus*. *Publice perisse* dicuntur aedificia et ornamenta publica, de quibus v. locum *Xiphilini* supra cit., et opponuntur, quae *privatim* h. e. hominibus privatis de bonis suis incendio perierant. Illa *sibi* perisse Titus dicebat, quum damnum in se reciperet, non vectigalibus novis et extraordinariis resarciendum curaret.

res mandatoresque erant, ex licentia veteri. Hos assidue in Foro flagellis ac fustibus caesos, ac novissime traductos per Amphitheatri arenam, partim subiecti, ac venire imperavit, partim in asperrimas insularum avehi. Utque etiam similia quandoque ausuros perpetuo coerceret, vetuit inter cetera, de eadem re pluribus legibus agi, quaerive de cujusquam defunctorum statu, ultra certos annos. [9] Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret manus, fidem praestitit: nec auctor posthac cujusquam necis, nec con cius, quamvis interdum ulciscendi causa non deesset; sed *periturum se potius, quam perditurum*, adjurans. Duos patricii generis convictos in affectatione imperii, nihil am-

mandatoresque] qui accusatores subornabant et instruebant, et in exilium homines hac ratione calumnia oppressos pellebant, ut recte *Turneb.* Advers. 22, 15. cf. *Callistrat.* Digest. 49, 14, 2. Vulg. *amandatores*.

subiecti] sc. hastae v. praeconi. Vulg. addunt *in servos*, quod Ernest. mutare voluit in: *in servis*, Oudend. ut glossema deleverit, quod omittitur etiam in Memm. De verbo *subjicere* v. Duker. ad *Flor.* 2, 6, 48.

in asp. insularum avehi] v. ad *Caes.* 66. — *Xiphil.* 66, 19. simpliciter: τοὺς μνηστὰς ἐξήλασεν ἐκ τῆς πέλειως. cf. *Marual.* de spectac. 4.

pluribus legibus] h. e. ita, ut accusator, cum una formula excidisset, ad aliam transiret, quae maxima calummarum omnisque in reum iniquitatis materia.

statu] h. e. ingenuusne ille, an libertinus, an servus fuerit, quod maximi momenti in quaestionibus de haereditate. Illustrat h. l. Nervae edictum, quod Titi esse videtur, a Nerva repetitum, apud *Callistrat.* Digest. 40, 15, 4. „Primus omnium D. Nerva edicto vetuit, post quinquennium (ultra certos annos n. l.) mortis cujusque de statu quaeri.“

Pontificatum max.] mortuo patre, quo vivo Pontifex tantum fuerat Titus, non Pontifex Maximus. v. Oudend. Idem docuit, in sequi. servandum esse *cujusquam*, cui praeterunt *Burm. et Ernest.* aliorum *cuiquam*, quum dativus alienum sensum inferat.

Duos patricii generis] Haec *Victor* Epit. 10. ita: „Clementiam vero usque eo perduxit, ut amplissimi ordinis duo quum adversus eum conjurassent, neque abnuere cogitatum scelus qui-

plius, quam ut desisterent, monuit, docens, *principatum fato dari*; si quid praeterea desiderarent, promittens se tributurum: et confestim quidem ad alterius matrem, quae procul aberat, cursores suos misit, qui anxiae salvum filium nunciarent. Ceterum ipsos non solum familiari coenae adhibuit, sed et insequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collocatis, oblata sibi ferramenta pugnantium inspicienda porrexit. Dicitur etiam, cognita utriusque genitura, *imminere ambobus periculum*, affirmasse: *verum quandoque, et ab alio*: sicut evenit. Fratrem, insidiari sibi non desinentem, sed paene ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit: sed, ut a primo imperii die, consortem successoremque testari perseveravit; nonnunquam secreto precibus et lacri-

rent, monuerit primo; post deductos in spectaculum secum, utrimque assidere jusserit; petitoque ex industria mirmillonum, quorum pugnae visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, uni atque alteri commiserit; quibus percussis et constantiam mirantibus diceret: Videtisne, potestates fato dari, frustra que tentari facinus potiundi spe, vel amittendi metu? "

ferramenta] Dicuntur *ferramenta* de gladiis ac sicis a *Cicer. Catil. 3, 5.*, et diserte *Victor l. c. de mirmillonum gladio* exponit. Reperi igitur h. l. cum *Oudend. et Ernest.*, quos vide, optimis libris annuentibus. Vulg. *ornamenta*, quae simpliciter de armis ἀμυντηρίοις intelligi posse, viri docti exemplis ideo citatis non probarunt. De verbo enim *ornare, κοσμεῖν*, armisque σκεπαστηρίοις eo nomine insignitis nemo dubitaverit. Ceterum vocabulum *ferramenta* hoc sensu non ita promptum librariis fuisse videtur, ut pro glossa inseruerint.

verum quandoque, et ab alio] Vulg. *venturum quandoque*; *Cod. Ursin. venturum quoque, sed ab alio*. *Ernest.* suavit: *venturumque quandoque*. Omnino si staret *venturum*, legendum esset *sed v. ut ab alio*. Sed jure praetulerunt *Oudend. et Wolfius verum*; quod *Casaub. restituerat*. De voc. *quandoque* h. c. *aliquando v. ind.* Causa quidem corruptelae in eo male intellecto fuisse videtur et in sequente *evenit*.

Fratrem] cf. *Victor Epit. 10.*

mis orans, ut tandem mutuo erga se animo vellet esse. [10] Inter haec morte praeventus est, majore hominum damno, quam suo. Spectaculis absolutis, in quorum sine populo coram ubertim fleverat, Sabines petit aliquanto tristior, quod sacrificanti hostia autugerat, quodque tempestate serena tonnerat. Deinde ad primam statim mansionem febrim nactus, quam inde lectica transferretur, suspexisse dicitur dimotis plagulis coelum, multumque conquestus, *eripi sibi vitam immerenti. Neque enim ex tunc ullum suum factum poenitendum, excepto duntaxat uno.* Id

morte praeventus est] *Xiphil.* 66, 26. Διατελέσας δὲ ταῦτα, καὶ τῇ γε τελευταίᾳ ἡμέρᾳ καταδακρύσας, ὥστε πάντα τοὶ ὄημον ἰδεῖν, οὐδὲν ἔτι μέγα ἔπραξεν, ἀλλὰ τῶ ἐπιγιγνομένῳ ἔτει, ἐπὶ τοῖ Φλαβίῳ καὶ ἐπὶ τοῖ Παλίωτος τῶν ὑπάτων (a. U. 854), κατερώσας ὅσα εἴρηται, μεταλλάξεν ἐν τοῖς ὕδασι, ἐν οἷς καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ὡς μὲν ἡ Φῆμη λέγει, πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ, ἄλλως δ' ὅτι καὶ πρότερον ἐπεβεβούλευτο ὑπ' αὐτοῦ ὡς δὲ τινες γράφουσι, νοσήσας. *Alter Victor* *Caes.* 10, ei 11. *veneno*, a Domitiano accepto, *alter Epit.* 10. *febri* interiisse Titum dicit. cf. *Domit.* 2. Plures mortis causas, a diversis auctoribus memoratas, recenset *Reimar.* ad *Xiphil.* l. c.

mansionem] *μονήν*, locum, ubi pernoctaturus erat. *Manere* enim est *pernoctare*. A voc. *mansio* descendit *Gall. maison*. v. etiam *Cellar.* *Geogr.* A. p. 60. sequ.

febrim nactus] *Cornel. Attic.* 21. *nactus est morbum*. v. *Gronov.* ad *Gell.* 1, 24., ubi nostrum quoque locum citavit.

plagulis] h. e. velis lecticae. *Al. pellibus*, *Memm. pallulis*. *Oudend.* conjicit *pallolis*, ut *pallolatus* Titus dicatur, ut *Claudius* c. 2.

excepto duntaxat uno] *Xiphil.* l. c. ὁ δ' οὖν Τίτος ἀποφύχων εἶπε μὲν ὅτι· "Ἐν μόνον ἐπλημέλησα· τί δὲ δὴ τοῦτο εἶη, οὐ διεσάφησεν, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς ἀκριβῶς αὐ ἔγνω. οἱ μὲν γὰρ τό, οἱ δὲ τὸ κατεκασαν. κραται ὁ οὖν, ὡς μὲν τινες λέγουσιν, ἔτι τὴν Δομιτιανὴν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα ἔσχεν οἱ δ' ἔτεροι, οἱς ἐπ' αὐ περὶσσομαι, ὅτι τὸν Δομιτιανὸν σαφῶς ἐπιβουλεύσαντά οἱ λαβῶν οὐκ ἀπέκτεινεν, ἀλλ' αὐτὸς τε ὑπ' ἐκείνου παθεῖν τοῦτο μᾶλλον εἶλετο, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνδρὶ τοιοῦτῳ ἐξέδωκεν. Ego quidem *Xiphilini* vel potius *Dionis* sententiae accedo, quam *Domitianum* suo non minus, quam *Reipublicae* exitio Titus servasset, *facto* vere *poenitendo*. *Reinesius* ad marginem de *Hierosolymorum* excisione co-

quale fuerit, neque ipse tunc prodidit, neque cuiquam facile succurrat. Quidam opinantur, consuetudinem recordatum, quam cum fratris uxore haberit. Sed nullam habuisse, persancte Domitia jurabat: haud negatura, si qua omnino fuisset; immo etiam gloriatura, quod illi promptissimum erat in omnibus probris. [11] Excessit in eadem, qua pater, villa, Idibus Septembris, post biennium ac menses duos, diesque viginti, quam successerat patri, altero et quadragesimo aetatis anno. Quod ut palam factum est, non secus atque in domestico luctu moerentibus publice cunctis, Senatus, prius quam edicto convocaretur, ad Curiam concurret, obseratisque adhuc foribus; deinde apertis, tantas mortuo gratias egit,

gitavit. Sed nunquam poenituisset ducem et Principem Romanum, compescuisse gentem insanam et rebellem.

post biennium — patri] *Xiphil.* ἤρξε δὲ δύο ἔτη, καὶ μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσι. 66, 18. et 26., eaque vera est ratio, quum Vespasianus d. 23. Jun. 832., Titus d. 13. Septembr. 834. obierit. Ita etiam *Victor* Epit. 10, 1. Alter autem *Victor* *Caes.* 10. *menses fere novem*, et *Eutrop.* 7, 14. *menses octo* biennio imperii ejus addunt. v. *Reimar.* ad *Xiphil.* 66, 18.

altero et quadrag.] Ita etiam *Eutrop.* l. c. Sed *Victor* *Caes.* 10. *anno aevi quadragesimo*, alter Epit. 10. *vixit annos quadragesima unum.* *Xiphil.* 66, 18. imperii tempus modo memoratum accessisse dicit ἐννέα καὶ τριάκοντα ἔτεσι, καὶ μῆσὶ πέντε, καὶ ἡμέραις πέντε καὶ εἴκοσι, quam aetatem haberet, quum capesseret rem publicam; itaque, *altero et quadragesimo vitae anno* eum obiisse, et ipse significat. Non convenit autem hic numerus die natali, a Nostro c. 1. tradito, quem fuisse vidimus 30. Decembr. a. 794. Si enim ille verus, de quo non dubitandum, etiam *quadragesimum* annum non implevit, atque ita *Victor*, qui de Caesaribus scripsit. Novum igitur incuriae Suetonii in computandis vitae annis exemplum cum *Reimaro* agnosco, idque ipsum, quod proprium hoc videtur scriptori hac in re vitium, prohibet me a conciliandi periculis, qualibus favit ad h. l. *Oudendorpius.*

Senatus, prius qu. — conv.] ut post mortem Germanici. v. *Tac. A.* 2, 82.

obseratisque adhuc foribus] Hacc, mutata interpunctione, superioribus addidi, quo pertinent, quum in omnibus edd. interpunctum invenissem post *concurrat*. *Obseratae* erant *jores*

laudesque congegissit, quantas ne vivo quidem unquam atque praesenti.

quoniam nocte et ante edictum magistratum ad Curiam concurrerant. *Eutrop.* l. c. „ Senatus, obitu ipsius circa vesperam nunciato, nocte irrupit in Curiam, et tantas ei mortuo laudes gratiasque congegissit, quantas nec vivo unquam egerat, nec praesenti. Inter Divos relatus est. “

gratias egit, laudesque congegissit] Ita Memm. aliique libri, quos laudat Oudend.; favet Eutropius. Al. *gratias egit laudesque, quantas congegissit ne vivo quidem sequ.* Junguntur quidem per zeugma, quod dicitur, *laudes et gratias agere*, (simpliciter enim *laudes agere* nemo dixerit, neque Gronov. ostendit exemplis ad *Liv.* 26, 48. collectis, ut Ernestio videtur), sed major hic librorum auctoritas et concinnitas orationis.

T. FLAV. DOMITIANUS

AUGUSTUS.

[I] **D**OMITIANUS natus est nono Kalendas Novembris, patre Consule designato, inituroque mense insequenti honorem, regione urbis sexta, ad Malum Punicum, domo, quam postea in templum gentis Flaviae convertit. Pubertatis ac primae adolescentiae tempus, tanta inopia tantaque infamia gessisse fertur, ut nullam argenteum vas in usu haberet: satisque constat, Clodium Pollionem praetorium virum, in quem est poëma Neronis, quod inscribitur *Luscio*, chirographum ejus conservasse, et nonnunquam pro-

patre Consule designato] A. U. 804., quo Vespasianus consulatum gessit per duos novissimos menses. v. Vespas. 4.

ad Malum Punicum] quod vico nomen vel a malo Punico ibi efficto, quod nostris in urbibus frequentissimum, vel ab arbore tali ibi plantata, quod Latinitas non ferre videtur. v. *Panciroll.* descript. U. R. (Thes. Graev. T. III. p. 345.), *Donat.* de U. R. 3, 15. et *Nardin.* Rom. vet. 4, 7.

tempus — gessisse fertur] Jure defendit Wolf, *gessisse*, ut Vesp. 24. *annum gerens*, contra Casaub. et Ernestium, corrigentes *egisse*. Ita *aetatem gerere cum aliquo* Sulpic. ad Cicer. (ad Div. 4, 5.). Mox cum Lipsio, Burm., Oudend. malim *constet*, quoniam hoc comma annectitur praemissae *de inopia et infamia* sententiae ut *infamiae* exemplum, ut praecedens *inopiae*. Sed ita etiam male se excipiunt *fertur — ut satis constet*, quod regessit Wolfius. Utut legeris, oratio claudicat. Müller. conj. *constaret*.

Luscio] An *Lusco*, vel, quod Beroaldo etiam in mentem venit, *lusio* h. e. ludicrum, παιδιά.

tulisse, noctem sibi pollicentis: nec defuerunt, qui affirmarent, corruptum Domitianum et a Nerva, successore mox suo. Bello Vitelliano confugit in Capitolium cum patruo Sabino, ac parte praesentium copiarum: sed irrupentibus adversariis, et ardente templo, apud aedituum clam pernoctavit: ac mane Isiaci celatus habitu, interque sacrificulos vanae superstitionis, quum se trans Tiberim ad condiscipuli sui matrem comite uno contulisset, ita latuit, ut scrutantibus, qui vestigia subsecuti erant, deprehendi non potuerit. Post victoriam demum progressus, et Caesar consalutatus, honorem praeturae urbanae cum

conf. in Capitolium] Secundum Tac. H. 3, 69. Sabinus liberos suos et Domitianum, fratris filium, concubina nocte in Capitolium accivit.

apud aedituum clam pern.] Tac. 3, 74. „Domitianus, prima irruptione apud aedituum occultatus, sollertia liberti, *linco amictu* turbae sacrificulorum immixtus ignoratusque, apud Cornelium Primum, paternum clientem, juxta Velabrum delituit. Ac patiente rerum patre, disjecto editui contubernio, medicum sacellum Jovi Conservatori, aramque posuit, casusque suos in marmore expressit (ita legendum, quum cod. Bud. *expressit*, et constructio Graeca: *ara casus expressa* h. l. non valeat ob *que* post *casus*).“ De *Isiaci habitu* h. e. *linco* v. Torrent. et Ernest., qui laudavit *Appian. Civ. 4, 74.* cf. *Othon. 12.* „*sacra etiam Isidis saepe in linco religiosaque veste propalam celebrasse* traditur.“ Ceterum v. numum, in memoriam hujus rei factum, quem exhibet *Patinus* tab. 32, 1. et illustravit dissertatione *Obrecht. Argentor. 1675.*

vanae superst.] Al. variae, quod probavit etiam *Turneb. Advers. 22, 16.*, quum manifestum scripturae sit vitium. Docta, sed aliena ab historico, est conjectura *Gronovii: Phariae.*

Caesar consalutatus] Tac. 3, 86. „Domitianum, postquam nihil hostile metuebatur, ad duces partium progressum, et Caesarem consalutatum, miles frequens, utque erat in armis, in paternos Penates deduxit.“

praeturae urb.] Tac. 4. c. 3. „Ipsi (Vespasiano) consulatus cum Tito filio, praetura Domitiano et consulare imperium decernuntur“ et c. 39. „Mox, ejurante Frontino, Caesar Domitianus praeturam cepit. Ejus nomen epistolis edictisque praeponebatur, vis penes Mucianum erat; nisi quod pleraque Domitianus,

consulari potestate suscepit titulo tenus: nam jurisdictionem ad collegam proximum transtulit. Ceterum omnem vim dominationis tam licenter exercuit, ut jam tum, qualis futurus esset, ostenderet. Ne exsequar singula, contrectatis multorum uxoribus, Domitiam Longinam, Aelio Lamiae nuptam, etiam in matrimonium abduxit: atque uno die super viginti officia urbana aut peregrina distribuit; *mirari se, Vespasiano dictitante, quod successorem non et sibi mitteret.* [2] Expeditionem quoque in Galliam Germaniasque, neque necessariam, et dissuadentibus pa-

instigantibus amicis, aut propria libidine, audebat. Praetor autem *consulari potestate* (praescriptio enim cum ab optimis libris omittitur, praeter necessitatem restituta ab Ernestio) dicitur ob absentiam Consulum hujus anni, (U. 823.) patris fratrisque. cf. Oudend. ad h. l. Quae Graevius de *Legatis consulari imperio v. cons. potestate* disputat, nescio an minus huc pertineant.

nam] Haec Jac. Gronovii est correctio, a plerisque recepta, pro *quam*. J. Fr. Gronov. conjecit: *quum* — *transtulisset*, correctione nimia eaque non Latina, ut Oudend. et Ernestius ostenderunt. Oudend. suadet etiam *quoniam*. Quidni *quum* — *transtulit* pro *quando*, ut saepius apud Ciceronem. *Collega proximus* sc. ordine erat Praetor peregrinus, Mucianus.

Domitiam Longinam] *Xiphil.* 66, 3. τῶ ἔρωτι τῆς Δομιτίας τῆς Κορβεύλωνος Συγατρὸς προσέχων ἐτύγχανε. ταύτην γὰρ Δουκίου Λαμίου Αἰμιλιανοῦ τοῦ ταύτης ἀνδρὸς ἀποσπάσας, τότε μὲν ἐν ταῖς ἐρωμέναις ἐπειήσατο, ὕστερον δὲ καὶ ἔγημεν. v. Reimar. ad h. l. — *Aelium Lamiam* interemtum Noster narrat c. 10.

officia urb. aut peregrina] *Xiphil.* 66, 2. (ubi inseruit Reim. ex Excerpt. Peiresc.) πολλοῖς ἀρχάς τε καὶ ἐπιτροπείας (*magistratus et imperia* s. *officia urbana aut peregrina*) αὐτὸς (Mucianus) καὶ ὁ Δομιτιανὸς ἔδοσαν, καὶ ἐπάρχους ἄλλους ἐπ' ἄλλοις καὶ ὑπατοὺς ἀπέδειξαν.

mirari se — mitteret] Literis ea ad Domitianum mandavit Vespasianus secundum *Xiphil.* l. c. τό τε σύμπαν, οὕτω πάντα αὐτοῖ ὡς αὐταρχοῦντες ἐποίουν, ὥστε τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐπιστεῖλαι ποτὲ τῷ Δομιτιανῷ ἔτι· Χάριν ἔχω σοι, τέκνον, ὅτι με εἴς ἀρχεῖν, καὶ οὐδέπω με καταλέλυκας.

Exped. — in Galliam Germaniasque] cum Muciano a. 823. v. *Tac.* 4, 68. substituitque Lugduni, suadente eodem Muciano. *Tac.* 4, 85, et 86. Confundit hanc expeditionem Pitiscus cum seniore, de qua Noster c. 6. et *Xiphil.* 67, 4., ubi v. Reimar.

ternis amicis, inchoavit, tantum ut fratri se et operibus et dignatione adaequaret. Ob haec correptus, quo magis et aetatis et conditionis admoneretur, habitabat cum patre una, sellamque ejus ac fratris, quoties prodirent, lectica sequebatur: ac triumphum utriusque Judaicum equo albo comitatus est. In sex consulatibus non nisi unum ordinarium gessit, eumque cedente et suffragante fratre. Simulavit et ipse mire modestiam; imprimisque poëticae studium, tam insuetum antea sibi, quam postea spretum et abjectum: recitavitque etiam publice. Nec tamen eo se

ut fratri se — adaequaret] Tac. 4, 86. „Unde creditur Domitianus occultis ad Cerialem nunciis fidem ejus tentavisse, an praesenti sibi exercitum imperiumque traditurus foret. qua cogitatione, bellum adversus patrem agitaverit, an opes viresque adversus fratrem, in incerto fuit. nam Cerialis salubri temperamento elusit, ut vana pueriliter cupientem.“

equo albo] Zonaras Ann. 2. p. 194. τὰ ἐπινίκια αὐτὸς τε καὶ ὁ πατήρ ἐφ' ἄρματος ἔπεμψαν. συνέπεμπε δὲ σφίσι αὐτὰ καὶ ὁ Δομιτιανὸς ὑπατεύων ἐπὶ κέλῃτος.

unum ordinarium] A. U. 826. cum M. Valerio Messalino. De reliquis consulatibus Domitiani Principis infra dicetur ad c. 13.

Simul, et ipse] Hactenus narravit auctor, depressos fuisse a patre hujusque amicis nimios Domitiani spiritus, admonitumque eum aetatis et conditionis. Jam pergit: non ab aliis modo adactus est ad modestiam h. e. vitam moresque, aetati juvenili et privatae conditioni congruos, sed *et ipse* proprio consilio mire eam simulavit, ideoque privatas artes, ut poeticam, tractare coepit. Concidunt igitur conjecturae Ernestii, cui legendum videtur: *simulavit inde mod.* aut *simulavit inde mire mod.*, et Oudendorpii, qui excidisse putat verbum: *et prae se tulit.*

poëticae studium] Tac. 4, 86. „Domitianus sperni a senioribus juventam suam cernens, modica quoque et usurpata antea munia imperii omittebat, simplicitatis ac modestiae imagine, in altitudinem conditus, studiumque literarum et amorem carminum simulans, quo velaret animum et fratris aemulationi subduceretur, cujus disparem mitioremque naturam contra interpretabatur.“ cf. *Quintil. Inst.* 10, 1, 91., *Plin. praef. Hist. Nat.*, ut poetarum locos taceam, in quibus laudatur Domitiani eruditio.

cius, quum Vologesus Parthorum rex auxilia adversus Alanos, ducemque alterum ex Vespasiani liberis, depoposcisset, omni ope contendit, ut ipse potissimum mitteretur. Et quia discussa res est, alios Orientis reges, ut idem postularent, donis ac pollicitationibus sollicitare tentavit. Patre defuncto, diu cunctatus, an duplum donativum militi offerret, nunquam jactare dubitavit, *relictum se participem imperii, sed fraudem testamento adhibitam*. Neque cessavit ex eo, insidias struere fratri clam palamque: quoad correptum gravi valetudine, prius quam plane efflaret animam, pro mortuo deseri jussit: defunctumque nullo, praeterquam consecrationis, honore

Vologesus] De incursione Alanorum in Parthiam v. *Joseph. B. Jud. 7, 7, 4.*, qui τὸ τῶν Ἀλανῶν ἔθνος dicit esse Σκύθας περὶ τὸν Τάναϊν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην κατοικοῦντας. *Discussam* rem esse, narrat *Xiphil. 66, 15.* τοῖς Πάρθοις πολεμωθεῖσι πρὸς τινὰς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ (a Vespasiano) συμμαχίας δεηθεῖσιν οὐκ ἐβοήθησεν, εἰπὼν ὅτι οὐ προσήκει αὐτῷ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμανεῖν. Refert ad a. U. 828.

offerret] Ita edidi cum Oudend. et Ernest. e Mss. pro *donaret*.

participem imperii] Vulg. *principem imperii*, quod parum feliciter defendit Ernest. in excursu. *Participem*, quod reponendum censuerat *Turneb. Advers. 5, 10.*, libris confirmatur. *Princeps imperii* neque Latine dicitur, sed simpliciter *Princeps*, (de quo nomine v. Lips. ad *Tac. A. 1, 1.*) neque relictum se Principem, jactare poterat Domitianus, quum successorem Titum destinatum, omnes scirent, et ex ipsis honoribus appareret, quos Vespasianus in eum congesserat. Sed *consortium imperii*, quod benignitas Titi ei tribuit (v. Tit. 9.), jure et testamento sibi arrogabat. v. Oudendorp. ad n. l.

pro mortuo deseri jussit] *Xiphil. 66, 26.* ἔμπνουσιν αὐτὸν ὄντα, καὶ τάχα περιγενέσθαι δυνάμενον, ἐς λάρνακα χιόνος πολλῆς γέμουσαν ὁ Δομιτιανὸς ἐπέβαλεν, ἵνα θᾶσσον ἀποθάνῃ. ἔτι γοῦν ζῶντος αὐτοῦ ἐξ τε τὴν Ἰρᾶμην ἀφίπτευσεν, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον εἰσῆλθε, τὴν τε ἐπίκλησιν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἔλαβε, δούς αὐτοῖς ἔσον περ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐδεδώκει. v. Keimmar. ad h. l. cf. Tit. 10.

consecrationis, honore] *Xiphil. 67, 2.* αὐτὸς τε γὰρ καὶ φιλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ πενθεῖν προσποιεῖτο, καὶ τοὺς τε ἐπαίους τοὺς ἐπ'

dignatus, saepe etiam carpsit obliquis orationibus et edictis. [3] Inter initia principatus, quotidie secretum sibi horarum sumere solebat; nec quicquam amplius, quam muscas captare, ac stilo praeacuto configere: ut cuidam interroganti, *esselne quis intus cum Caesare*, non absurde responsum sit a Vibio Crispo: *ne musca quidem*. Deinde uxorem Domi-

αὐτῷ μετὰ δακρύων ἔλεξε, καὶ ἐς τοὺς ἡρώας αὐτὸν σπουδῆ ἐξέγραψεν, πάντα τὰ ἐναντιώτατα, ὧν ἠβούλετο, σιγηπτόμενος. *Inter Divos relatum Titum h. e. consecratum* narrat etiam *Eutrop.* 7, 14. cf. *Plin. Panegy.* c. 11.

carpsit — edictis] Pluribus exemplis illustrat *Xiphil.* l. c. *secretum sibi horarum]* Non magis h. l. admittendum puto *horarium*, quam *Neron.* 37. spatium *horarium* pro *horarum*. *Horarum* est genitivus quasi Graecus sine articulo, significans *aliquot horarum*. Ita neque audiendi, qui hoc et *Neronis* loco numeri notam excidisse putant. Ceterum abutuntur etiam nonnulli ad corrigendum *Suetonium* loco *Plin. Panegy.* 48. „Non adire quisquam, non alloqui audebat, tenebras *semper* secretumque captanteur, nec unquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut solitudinem faceret.“ Descriptio oratoris non comparanda cum narratione historici, qui saevum hominem secessu minutaque crudelitate ad majora facinora progredientem et quasi se parantem ostendit. Pro *inter initia al. vitia*, mero vitio.

muscas — configere] Delectatur hoc ludibrio tempusque fefellisse etiam ante principatum, auctor *Xiphil.* 66, 9. ἐν τῷ Ἀλβανῶ χωρίῳ τὰ πλείστα διάγω, ἄλλα τε πολλὰ καὶ γελοῖα ἐπραττε, καὶ τὰς μυίας γραφείοις κατεκέντα. τρίτο γὰρ εἰ καὶ ἀλαζιον τοῦ τῆς ἱστορίας ὄγκου ἐστίν, ἀλλ' ὅτι γε ἱκανῶς τὸν τρόπον αὐτοῦ ἐνδείκνυται, ἀναγκαιῶς ἔγραψα· καὶ μάλιστα' ὅτι καὶ μοναρχήσας ὁμοίως αὐτὸ ἐποίησεν. ὅθεν οὐκ ἀχαρίτως τις εἶπε πρὸς τὸν ἐρωτῶντά, τί πράττει *Δομιτιανός*; ὅτι ἰδιάζει τι, καὶ οὐδὲ μυῖα αὐτῷ παρακιάσεται. cf. *Victor Epit.* 11.

Vibio Crispo] de quo *Quintil.* *Inst.* 10, 1, 119. „*Vibius Crispus* compositus et jucundus, et delectationi natus, privatis tamen causis quam publicis melior.“ cf. *Juvenal.* 4, 81. *Tac. A.* 14, 28. et *Hist.* 2, 10. et 4, 41. v. *Reimar.* ad *Xiphil.* 65, 2.

uxorem Domitiam] *Xiphil.* 67, 3. τὴν δὲ γυναῖκα τὴν *Δομιτίαν* ἐβουλεύσατο μὲν σφάξαι ἐπὶ μοιχείᾳ· παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ *Οἰρησου* ἀπεπέμφατο, τὸν *Πάριν* τὸν ὀρχηστὴν ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ δι' αὐτὴν *Φονεύσας*. ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ καὶ *ἄνδρες* καὶ *μύροις* τὸν τόπον ἐκείνου ἐτίμων, ἐκέλευσε τούτους σφάττεσθαι. καὶ τούτου τῆ *ἀδελφιδῆ* τῆ

tiam, ex qua in secundo suo consulatu filium tulerat, alteroque anno consalutaverat ut Augustam, eandem, Paridis histrionis amore deperditam, repudiavit; intraque breve tempus impatiens discidii, quasi efflagitante populo, reduxit. Circa administrationem autem imperii aliquamdiu se varium praestitit, mixturaque aequabili vitiorum atque virtutum: donec

ἰδία, ἤγουν τῇ Ἰουλίᾳ, ἀπαραικαλυπτότερον ὡς γαμετῇ συνώκει. εἶτα δευτέρου τοῦ δήμου κατηλλάγη μὲν τῇ Δομιτίᾳ, ἐχρῆτο δ' οὐδὲν ἄλλον τῇ Ἰουλίᾳ. v. Reimar. ad h. l. Pertinet res ad a. U. 856.

[in secundo suo consulatu] Quum numerare soleat Suetonius non *ordinarios* modo consulatus, sed etiam *suffectos*, (v. c. 13.) intelligi non potest, nisi primus *ordinarius*, (*secundus* idem, si primum *suffectum* annumeraris,) quem, ad c. 2., gessisse Domitianum, vidimus, a. U. 826. Jam quum, Imperatore jam Domitiano natum hunc filium, doceat et epigramma *Martialis* 6, 3., et comprobent numi, qui brevi post mortuum consecratumque puerum *Divum Augusti filium* nominant, quum porro omnes libri manifestae corruptelae vestigia ferant, ingeniose Oudendorp. ex his vestigiis hanc emendationem composuit: *Deinde ux. Domit., ex qua in secundo suo consulatu filiam tulerat, alteroque anno filium, ac consalutaverat Augustam, eandem sequ.* Deinde *alteroque anno*, sive vulgaris lectio servetur, sive recipiatur Oudendorpii emendatio, nequiquam esse potest i. q. *insequenti s. proximo* post secundum consulatum, (privatus enim adhuc quomodo *Augustam* uxorem salutare potuit?) sed *altero imperii anno*, id quod elucet ex capitis exordio: *inter initia principatus*, unde neque opus est inserto vocab. *imperii* v. *principatus*, neque Ernestii conjectura: *alteroque anno suo*, qua, si vel maxime admittatur, parum ad sensum proficitur. Probat autem eam interpretationem *Eusebius*, qui diserte in *Chronicis*, *altero imperii anno a Domitiano uxorem Augustam appellatam*, dicit. Ut de constituenda denique lectione loci dicam, *in secundo suo cons.* tenendum est contra Ernest., ut *Aug. 100.* et *Vespas. 24.*; mox otiosum ut ante *Augustam* perit Oudend. emendatione, et adhaesisse videtur ex ultima syllaba verbi *consalutaverat*; denique *eandem* h. e. *eam tamen*, ταύτην οὖν, stare debet ob oppositi cum antecedentibus rationem, neque impugnandum erat a Torrentio Ernestioque. Qui plura cupit de loco vexatissimo, ipsum Oudendorpium adeat et Wolfium, quibus hactenus disputata unice debentur.

mixturaque aequabili] Ita Lipsius et Wolfius. Vulg. *mixtura*

virtutes quoque in vitia deslexit: quantum conjectare licet, super ingenii naturam, inopia rapax, metu saevus. [4] Spectacula assidue magnifica et sumtuosa edidit, non in Amphitheatro modo, verum et in Circo: ubi praeter sollemnes bigarum quadrigarumque cursus, proelium etiam duplex, equestre ac pedestre, commisit: at in Amphitheatro navale quoque. Nam venationes gladiatoresque, et noctibus ad lychnos: nec virorum modo pugnas, sed et feminarum. Praeterea quaestoriis muneribus, quae olim omissa revocaverat, ita semper interfuit, ut populo potestatem faceret, bina paria e suo ludo postulandi, eaque novissima aulico apparatu induceret. Ac per omne gladiatorum spectaculum ante pedes ei stabat puerulus coccinatus, parvo portentosoque capite, cum quo plurimum fabulabatur, nonnunquam serio. Auditus est certe, dum ex eo quaerit, *ecquid sciret, cur sibi visum esset, ordinatione proxima Aegypto praeficere*

quoque aequ. Oudendorpio placuit aliorum *mixtura prope aequ.*, jure improbante Wolfio.

proelium — commisit] *Xiphil.* 67, 8. ἐποίησε δὲ καὶ θείαν πολυτελή, ἐν ἧ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐς ἱστορίαν ἐπίσημον παρελάβομεν, πλὴν ὅτι καὶ παρθένου τῷ δρομικῷ ἠγωνίσαντο· μετὰ δὲ ταῦτα ἑορτὰς τινὰς νικητηρίους δῆθεν ἐπιτελῶν, ἀγῶνας συχνοὺς ἐποίησε. τοῦτο μὲν γάρ, ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ μάχας καὶ πεζῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἵππεων αὐτῶν συνέβαλε, τοῦτο δὲ, καὶ ἐν καινῷ τινὶ χωρίῳ ναυμαχίαν ἐπετέλεσε. De hac v. infra. De navali proelio in Amphitheatro v. Tit. 7.

et noctibus] *Xiphil.* c. c. πολλάκις δὲ καὶ τοὺς ἀγῶνας νύκτωρ ἐποίησι. De *lychnuchis*, quibus h. etiam l. *lychnos* substituerunt, v. ad Caes. 37.

sed et feminarum] *Xiphil.* c. c. καὶ ἔστιν ὅτε καὶ γόνας (vulg. γόννας) καὶ γυναῖκας συνέβαλλε. De *feminarum pugnis* v. Lips. ad Tac. A. 15, 32.

quaestoriis muneribus] v. Claud. 24.

e suo ludo] gladiatorio, ubi instituebantur gladiatores.

parvo portentosoque capite] Hunc ordinem e libris restituit Oudend. Vulg. *port. parvoque.* Ernestius suadet *pravo*, et intelligit *acutum*, φοῶν.

cur sibi visum esset] Ita legendum censuit Turneb. Advers. 22, 16., annuunt codd. v. Oudendorp. Vulg. *et quid sibi v. c. —*

Maecium Rufum. Edidit navales pugnas paene iustarum classium, effosso et circumstructo juxta Tiberim lacu: atque inter maximos imbres perspectavit. Fecit et ludos seculares, computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proxime, sed quo olim Augustus ediderat. In his, Circensium die, quo facilius centum missus peragerentur, singulos a septemnis spatiis ad quina corripuit. Instituit et quinquennale certamen Capitolino Jovi triplex, musicum,

Mox *ordinatio* est electio et constitutio praesidum provinciarum (*Anstellung, Bestallung*). v. Vespas. 23.

effosso — lacu] *Xiphil.* l. c. καὶ ἐν καινῷ τινι χωρίῳ ναυμαχίαν ἐπέτελεσε. Nempe opponit *veteri naumachiae*, de qua v. Tit. 7.

atque — perspectavit] ad finem usque spectare perseveravit, θεώμενος διετέλεσε. *Xiphil.* καὶ ἀπέθανον ἐν αὐτῇ πάντες μὲν ὀλίγου δεῖν οἱ ναυμαχῆσαντες, συχνοὶ δὲ καὶ ἐν τῶν θεωμένων. ὑετοῦ γὰρ πολλοῦ καὶ χειμῶνος σφοδροῦ ἐξαίφνης γενομένου, οὐδενὶ ἐπέτρεψεν ἐκ τῆς θείας ἀπαλλαγῆναι, ἀλλ' αὐτὸς μανθῦας ἀλλασσόμενος, ἐκείνους οὐδὲν εἶασε μεταβαλεῖν· καὶ ἐκ τούτου ἐνόσησαν οὐκ ὀλίγοι καὶ ἐτελεύτησαν. ἐφ' ᾧ που παραμυθούμενος αὐτούς, δείπνον σφίσι δημοσίᾳ διὰ πάσης τῆς νυκτὸς παρέσχε.

ludos seculares] Augustus eos fecerat a. U. 757., Claudius a. 800. (v. ad Aug. 31. et Claud. 21.) Domitianus edidit, auctore *Censorin.* c. 17., quum ipse Consul esset XIII. cum L. Minucio Rufo, h. e. a. 941. Jam quum post singulos centum et decem annos (*Horat. Carm. sec. v. 17. undenos decies per annos*) repeti deberent hi ludī ex instituto Augusti, Domitianus sex annis edere eos maturavit, quod per meram libidinem Principis factum, existimant *Scaliger* de emend. temp. p. 486. et *Graev.* ad n. l. — Ceterum conferas, quae de Domitiani etiam ludis secularibus *Tac. A.* 11, 11., qui Quindecimvirum Praetoremque iis se interfuisse, narrat.

centum missus] h. e. centum curricula deinceps e carceribus emitterentur ob centum secuti annos, quum viginti quinque missus alias de more essent. v. *Bulenger.* de Circo c. 15.

singulos — corripuit] ut quinquies tantum singula curricula circum metam agerentur, non septies, quo tempus diei sufficeret ad centum missus: Ita *impensas corripuit* Tiber. 34.

quinquennale cert.] non primus quidem Romae, quod Nero jam fecerat (v. *Neron.* 12.), sed primus, fortasse ob vitam olim in Capitolio mire servatam, *Jam Capitolino*, in cujus laudibus

equestre, gymnium, et aliquanto plurium, quam nunc est, coronarum. Certabant enim et prosa oratione Graece Latineque: ac praeter citharoedos chorocitharistae quoque et psilocitharistae: in stadio vero cursu etiam virgines. Certamini praesedit crepidatus, purpureaque amictus toga Graecanica, capite gestans

Principisque certamina poetarum et oratorum versabantur, unde *Capitolini agones* s. τὰ Καπιτώλια dici coeperunt. Primum horum agonum Domitianum instituisse duodecimo suo et Serv. Cornelii Dolabellae consulatu (a. U. 859.), auctor *Censorin.* c. 18. Plura, maxime de poeta Statio, in hoc agone devicto, v. apud Burm. — Mox *coronarum*, quod conjecerat Torrent. (ex Neron. 22. *ampliare numerum palmarum*) pro vulg. *coronatorum*, edideratque Casaub., confirmatum cod. Ursin. aliisque, reddidi cum Ernest. et Oudend.

psilocitharistae] h. e. ψιλὸι κιθαρισταί, qui cithara sine voce canerent. Opponentur κιθαροδοῖς, qui vocem citharae adiungunt. v. Reimar. ad *Xiphil.* 61, 19., *Turneb.* Advers. 20, 16., qui lectionem nostram, quae etiam est Mssorum omnium, defendit contra vulg. *psallicitharistae*. *Chorocitharistae* erant, qui voces citharasque ad concentum jungebant, chorus citharistarum.

cursu etiam virgines] Ita emendavit locum Lips. ad *Tac. A.* 14, 21. Vulg. erat: *in stadio vero cursu etiam virginis certamini praes.* sequ., cui nulla plane medela contigit distinctione, quam Burm. suasit: *in stadio vero cursu. Virginis etiam certamini sequ.* Acquiescendum erat in Lipsii sententia, qua verius nihil esse potest. Confirmat eam *Xiphil.* l. supra cit. καὶ παρθένοι τῷ δρομιῶ ἡγωνίσαντο. cf. Ern. et Duker. apud Oudend.

toga Graecanica] Ita praestantissimi libri, et probaverunt praeter plerosque interpr. Suetonii Lips. ad *Tac.* 14, 21., Salmas. ad *Tertull. Pall.* p. 126., et *Ferrar.* de re vest. 2, 11., qui fere de *chlamyde* interpretantur, ut Nero gessisse dicitur c. 25. *vestem purpuream, distinctamque stellis aureis chlamydem.* Al. *Germanica*, quod placuit *Bimardo* ad *Murator.* Inscript. T. I. p. 16. ob triumphum, quem eodem anno Domit. de Germanis egit. Verum vix credibile videtur, eam Germanorum luxuriam fuisse in vestitu, ut Princeps Romanorum imitatus fuerit in ludis publicis, eademque restat difficultas, quam Ernest. maxime urget in excursu ad h. l., in voc. *toga*, de externo, non Romano habitu usurpato. Occurrit ei Oudendorp., dum *cyclada* intelligit, togam muliebrem, rotundam et talarem, quam togis accenset Serv. ad *Virgil.* Aen. 1, 282. Ego quidem nullo modo haerendum existimo in

coronam auream cum effigie Jovis ac Junonis Minervaeque; assidentibus Diali sacerdote, et collegio Flavianium, pari habitu: nisi quod illorum coronis inierat et ipsius imago. Celebrabat et in Albano quotannis Quinquatria Minervae, cui collegium instituebat, ex quo sorte ducti magisterio fungerentur, edereque eximias venationes et scenicos ludos, superque oratorum ac poetarum certamina. Congiarium populo nummorum trecenorum ter dedit: atque inter spectacula muneris largissimum epulum. Septimon-

togae nomine, quum constet, a poetis *togas* feminis etiam atque meretricibus adeo tribui, ut facile dici potuerit de amictu Graeco, eoque luxuriae fere muliebris.

Flavianium] sacerdotum, quos genti suae Domitianus simul cum templo constituerat. v. *Stat. Silv.* 5, 1, 239.

in Albano] *in Albano secessu*, ut c. 19, villa sub monte Albano, ubi degere amabat Domitianus. *Xiphil.* 66, 3. τὸ Ἀλβανὸν ὄρος, c. 93 τὸ Ἀλβανὸν χωρίον, et 67, 1. et 14. τὸ Ἀλβανὸν simpliciter appellat. v. *Reim.* ad 66, 3. De *Quinquatribus Minervae* ille 67, 1. Ἐσὸν τὴν Ἀθηνᾶν ἐς τὰ μάλιστα ἠγάλλε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ Παναθηναῖα μεγάλως ἐώρταζε· καὶ ἐν αὐτοῖς ἀγῶνας καὶ ποιητῶν καὶ λογογράφων, μονομάχων τε κατ' ἔτος, ὡς εἰπεῖν, ἐν τῷ Ἀλβανῷ ἐποίει. τοῦτο γὰρ τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανόν, ἀφ' οὔπερ οὕτως ὠνομάσθη, ὅν, ὡς περ τινὰ ἀκρόπολιν ἐξείλετο. Scilicet cum Graeci Παναθηναῖα μεγάλα quinto quoque anno, μικρά quotannis celebrarent, Xiphilinus majorem Domitiani splendorem fuisse ostendit, quum *quotannis fere* (κατ' ἔτος, ὡς εἰπεῖν) *majorum* magnificentiam exhiberet (μεγάλως ἐώρταζε). Neque in eo dissensus est Suetonii et Xiphilini. Nam vere *quotannis* celebrare potuit illud festum, sed non eodem semper sumtu, ut cum *magnis Panathenaeis* comparari posset.

magisterio] v. ad *Calig.* c. 92. notam Wolfii.

ederentque] Ita dedi Torrentio, Casaubono, Dukero et Oudendorpio obsecutus, qui ad formulam *ludos edere* quasi propriam provocant. Vulg. *redderent*, cui adhaesisse literam, Dukerus censet, e praecedenti *fungerentur*. Defendit tamen *Clar. Mullerus* *Observ.* p. 18. *redderent* eo, quod non semel, sed quotannis hi ludi edebantur. — Ceterum de his venationibus in Albano v. *Juvenal.* 4, 99. *Xiphil.* 67, 14.

inter spectacula — epulum] *Xiphil.* 67, 4. τοῖς θρωμένοις συχνὰ διὰ τῶν σφαιρίων ἐδίθου. καὶ ποτε καὶ ἐδείπνισεν αὐτοὺς κατὰ χώραν

tiali sacro quidem, Senatui Equitique panariis, plebei sportellis cum obsonio distributis, initium vascendi primus fecit: dieque proximo omne genus rerum missilia sparsit: et quia pars major intra popularia deciderat, quinquagenas tesseras in singulos cuneos equestris ac senatorii ordinis pronuntiavit. [5] Plurima et amplissima opera incendio absumta restituit: in quibus et Capitolium, quod rursus arserat. sed omnia sub titulo tantum suo, ac sine ulla pristini auctoris memoria. Novam autem excitavit aedem in Capitolio Custodi Jovi, et Forum, quod nunc *Nervae*

καθημένους (inter spect.), οὐδὲν τε σφίσι πολλαχῆ ῥέοντα νυκτὸς παρέσχευ. cf. c. 8., quem l. supra citavimus.

Septimontiali sacro] Vulg. *Sept. sacrorum quidem die*. Sed quum absit *die* a Mss. omnibus, quorum auctoritatem sequi solemus, et glossematis loco additum videatur vocabulo *sacro*, maxime quum sequatur *dieque proximo*, ejiciendum duxi cum aliis. *Sacrorum* serius mutatum ex *sacro*, postquam insertum jam *die*. Eandem glossam confirmare magis, quam loco *mederi* videntur conjecturae Ernestii: *Sept. sacro, primo quidem die, Sen. sequ. dieque proximo* etc., et Oudendorpii: *Sept. sacro, primoque die!* Alias emendationes vide apud Baum. Ceterum *quidem* positum malim post *Senatui*, ut exprimat Gr. μὲν — δέ, in disjungendis membris *Senatui Equitique, et plebei*. De *sacro Septimontiali*, ob additum Urbi montem septimum circa finem Decembris fieri solito, v. *Rosin. Ant. Rom.* 4, 16, p. 296.

intra popularia] sc. subsellia.

Plurima et ampl. opera] v. *Martial.* 9, 4.

Capitolium, quod r. arserat] *Plutarch. Poplic.* 15. ἀμα τῆς τελευτῆσαι Οὐεσπασιανόν, ἐνεπρήσθη τὸ Καπιτώλιον. ὁ δὲ τέταρτος οὗτος (νεώς) ὑπὸ Δομιτιανοῦ καὶ συνετέλεισθη καὶ καθιεράθη. *Victor Caes.* 11. „multaque opera inchoata per patrem, vel fratris studio, atque in primis Capitolium absolvit.“ *Eutrop.* 7, 15. „Romae quoque multa opera fecit; in his Capitolium, et Forum transitorium, Odeum, Divorum porticus, Iseum, Serapeum, ac stadium.“

Custodi Jovi] ob vitam in oppugnatione Capitolii a Vitellianis suscepta mire servatam. *Tac. H.* 3, 74. „Ac potiente rerum patre, disjecto aeditui contubernio, modicum sacellum *Jovi Conservatori*, aramque posuit, casusque suos in marmore expressit. Mox, imperium adeptus, *Jovi Custodi* templum ingens, seque

vocatur: item Flaviae templum gentis, et stadium, et Odeum, et naumachiam; e cujus postea lapide maximus Circus, deustis utrinque lateribus, exstructus est. [6] Expeditiones partim sponte suscepit, partim necessario; sponte, in Cattos: necessario, unam in Sarmatas, legione cum Legato simul caesa; in Dacos duas, primam Oppio Sabino consulari oppresso, secundam Cornelio Fusco, Praefecto cohortis

in sinu Dei sacravit. Ceterum verbum *excitavit* etiam ad Forum refertur per zengma, et ob aedificia, quae cingunt Forum.

Forum, quod nunc Nervae voc.] a quo perfectum et dedicatum est. v. *Victor* *Caes.* 12. *Lamprid.* *Alex.* 28. Dictum est et *perivium* v. *transitorium* a Jano quadrifronte ibi posito, vel a basilica transitoria. v. praeter alios *Donat.* de U. R. 2, 23. et *Nardin.* *Rom. vet.* 3, 14., qui de origine nominis disputant.

Flaviae templ. gentis] unde *collegium Flavianum* c. 4.

Odeum] ad imitationem ejus, quod Athenis fuit. Destinatum erat certaminibus musicis. Egit de quatuor Urbis Romae Odeis *Fabric.* *descript.* U. R. c. 12. *Xiphil.* 69, 4. inter Trajani opera, ab architecto Apollodoro exstructa, Odeum memorat.

maximus Circus — exstructus est] a Trajano. v. *Plin.* *Panegy.* 51. *Xiphil.* 68, 7. διαφθαρέτα πη (τὸν ἵπποδρόμον) καὶ μαιζω καὶ περικαλλίστερον ἐξειργάσατο. *Deusta* etiam latera incendio Neronis (v. *Tac. A.* 15, 38.). Praefert tamen vulgato *deustis* Ernest. in exc. ad h. l. codd. nonnullorum lectionem *decisis*, quod interpretatur *defectis ac destructis*, improbantibus Oudend. et Wolfio. Saltem *Tacitus* etiam A. 6, 45. „*deusta parte Circi.*“

Expeditiones] v. *Reimar.* ad *Xiphil.* 67, 4. et 6.

in Cattos] A. U. 337. *Xiphil.* 67, 4. ἐπιστρατεύσας δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ μὴ ἐωρακῶς ποῦ πόλεμον, ἐπανάηκε. Id. c. 5. causam belli fuisse ostendit Chariomerum, Cheruscorum regem, ob amicitiam Romanorum regno ejectum a Cattis.

in Sarmatas] Numos de bello Sarmatico ad a. U. 329. allegat *Reimar.* l. c.; sed hic annus imperio Domitiani prior. *Eutrop.* 7, 15. „in Sarmatia legio ejus cum duce interfecta.“

Oppio Sabino] *Eutrop.* l. c. *Appium Sabinum* vocat, atque ita ex aliquot codd. n. etiam l. reponendum quidam censuere.

Cornelio Fusco] Describit hominem *Tac.* II. 2, 86. Ejus epitaphium v. apud *Martial.* 6, 76. De bello cum Dacis *Oros.* 7, 10. „Bellum adversum Germanos et Dacos per Legatos gessit pari Reip. pernicie, quum et in Urbe ipse Senatum populumque laniaret, et foris male circumactum exercitum assidua hostes caede

tium praetorianarum, cui belli summam commiserat. De Cactis Dacisque, post varia proelia, duplicem triumphum egit. De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit. Bellum civile, motum a L. Antonio, superioris Germaniae Praeside, confecit ab-

conficerent. Nam quanta fuerint Diurpaneï, Dacorum regis, cum Fusco duce proelia, quantaque Romanorum clades, longo textu evolverem, nisi Cornelius Tacitus, qui hanc historiam diligentissime contexit, (v. *Tac. A.* 11, 11.) de reticendo interfectorum numero et Sallustium Crispum et alios auctores quos plurimos sanxisse, et se ipsum idem potissimum elegisse, dixisset. Xiphilinus denique 67, 6. ad a. U. 859. μέγιστος δὲ δὴ πόλεμος Ῥωμαίοις τότε πρὸς τοὺς Δακοὺς ἐγένετο, ὧν τότε Δεκέβαλος (qui Diurpaneus Orosii. v. Reimar.) ἐβασίλευε, ὅτι Δούρας, οὗ ἡγεμονία ἐγίνετο, ἐκὼν αὐτῆς παρεχώρησε τῷ Δεκεβάλῳ κεῖν. Μοχ: ὁ Δομιτιανὸς μὲν οὖν ἐξεστρατεύσατο μὲν ἐπ' αὐτούς, οὐ μόντοι καὶ τοῦ πολέμου προσήψατο, ἀλλ' ἐν πόλει τινὶ Μυσίας ὑπομείνας ὑβρίζεν, ὡς περ εἰώθει. Idem 68, 9. Trejanum, narrat, captis Dacorum castellis, recepisse captivos et signum, quod sub Fusco Romani perdiderant.

duplicem triumphum egit] Victus turpē pacem cum Decabalo fecerat. v. *Xiphil.* 67, 7. qui de triumpho haec: τοῖς στρατιώταις καὶ τιμάς, καὶ ἀργύριον ἐχαρίσατο, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην, ὡς νενικηκώς, ἀπέστειλε τὰ τε ἄλλα· καὶ πρέσβεις παρὰ τοῦ Δεκεβάλου, ἐπιστολὴν τε, ὡς γε εἶπασκεν, ἣν ἐλέγετο πεπλαϊνῆναι· καὶ πολλοῖς τὴν ἐορτὴν πομπείοις ἐκόσμησεν, οὐκ ἔξ ὧν εἶλε, (πάντα γὰρ τοῦναντίου), καὶ προσανάλωσε ταῖς σπουδαῖς, συχνὰ μὲν καὶ αὐτίκα χεῖματα, καὶ δημιουργοὺς παντοίας τέχνης, καὶ εἰρηνικῆς, καὶ πολεμικῆς, τῷ Δεκεβάλῳ δούς, συχνὰ δὲ καὶ ἀεὶ δῶσειν ὑποσχόμενος, ἀλλ' ἐκ τῶν βασιλικῶν ἐπίπλων. Inde *Tac. Agric.* 39. dicit, „*derisui fuisse falsum e Germania triumphum*“ (qui conjunctus erat cum Dacico.) cf. *Plin. Panegy.* 16. „*Accipiet ergo aliquando Capitolium non mimicos currus, nec falsae simulacra victoriae,*“ et c. 17. „*Videor jam cernere non spoliis provinciarum, et extorto sociis auro, sed hostilibus armis, captorumque regum catenis triumphum gravem.*“ Tamen hic triumphus poetarum adulationi largam suppeditavit materiam. v. *Martial.* 3, 65. *Stat. Silv.* 1, 1. et 4. l. 3, 3. l. 4, 1. et 2. Diciturque inde est Domitianus *Germanicus* et *Dacicus*. *Stat. loc. cit. Juvenal.* 6, 205. ubi v. interpr.

lauream — retulit] v. ad *Neron.* 13., interpr. ad *Plin. Paucygr.* 8. et ad h. l.

a L. Antonio] A. U. 844., ut docet *Reimar.* ad *Xiphil.* 67, 11. not. 62. *Antonium Saturninum* integro nomine appellatum

sens, felicitate mira, quum ipsa dimicationis hora resolutus repente Rhenus transituras ad Antonium copias barbarorum inhibuisset. De qua victoria praesagiis prius, quam nunciis, comperit. Siquidem ipso, quo dimicatum erat, die, statuam ejus Romae insignis aquila circumplexa pennis, clangores laetissimos edidit: pauloque post, occisum Antonium, adeo vulgatum est, ut caput quoque ejus apportatum vidisse se, plerique contenderent. [7] Multa etiam in communi rerum usu novavit. Sportulas publicas sustulit, revocata reclaram coenarum consuetudine.

fuisse, videmus ex *Martial.* 4, 11. — *Victor* Epit. 11. „His ejus saevitiis, ac maxime injuria verborum, qua se scortum vocari dolebat, accensus Antonius, curam Germaniam superiorem, imperium corripuit. Quo per Norbanum Appium acie strato, Domitianus longe deterior, in omne hominum genus, etiam in suos, ferarum more grassabatur.“ *Xiphil.* cap. cit. init. Ἀντώνιος δὲ τις ἐν Γερμανίᾳ ἀρχῶν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, τῷ Δομητιανῷ ἐπανάστη, ὃν Λούκιος Μαξιμὸς κατηγωνίσαστο καὶ κατέειλεν· ὅς ἐπὶ μὲν τῇ νίκῃ οὐδὲν μέγα ἀξίος ἔστιν ἐπαινεῖσθαι. — ὅτι δὲ τὰ γραμματα, ὅσα ἐν τοῖς τοῦ Ἀντωνίου κιβωτίοις εὑρέθη, παρὰ βραχὺ τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν, πρὸς τὸ μηδένα ἐξ αὐτῶν συκοφαντηθῆναι, βέβαιος, ἔκασθεν, οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν αὐτὸν ἀξίως ὑμῶσαιμι. De *Maximo Norbano* v. etiam *Martial.* 9, 85. cf. *Glandorp.* *Onomast.* p. 107. et *Reimar.* ad l. c.

occisum *Ant.*, adeo vulgatum est] *Plutarch.* *Aemil.* 25. ὅτι Ἀντώνιος ἀπέστη Δομητιανοῦ, καὶ πολὺς πόλεμος ἀπὸ Γερμανίας προσεδρακῆτο, τῆς Ἑώμης ταραττομένης, ἄφρων καὶ αὐτομάτως ὁ δῆμος ἐξ αὐτοῦ Φήμην ἀνέδωκε νίκης, καὶ τὴν Ἑώμην ἐπέδρακε λόγος, αὐτὸν τε τὸν Ἀντώνιον ἀνηρῆσθαι, καὶ τοῦ σὺν αὐτῷ στρατεύματος ἠττημένου μηδὲν μέρος λελεῖφθαι. τοσαύτην δὲ λαμπρότητα καὶ ῥύμην ἡ πίστις ἔσχεν, ὥστε καὶ θῦσαι τῶν ἐν τέλει πολλοὺς. ζητουμένου δὲ τοῦ πρώτου Φράσαντος, ὡς οὐδεὶς ἦν, ἀλλ' ὁ λόγος εἰς ἄλλον ἐξ ἄλλου διωκόμενος ἀνέφευγε, καὶ τέλος καταδύς, ὥσπερ εἰς πέλαγος ἀχανές, τὸν ἀπειρον ὄχλου, ἐφάνη μηδεμίαν ἀρχὴν ἔχων βέβαιον, αὐτὴ μὲν ἡ Φήμη ταχὺ τῆς πόλεως ἐξέρρη. πορευομένη οὖν τῷ Δομητιανῷ μετὰ δυνάμει ἐπὶ τοῦ πόλεμον ἦδη κατ' ὁδὸν ἀγγελία καὶ γράμματα Φράζοντα τὴν νίκην ἀπήντησεν. ἡ δὲ αὐτοῦ τοῦ κατορθώματος ἡμέρα καὶ τῆς Φήμης ἐγίγνετο, ἐπὶ πλεόν, ἢ διςμυρίους σταδίου, τῶν τότεν διεστῶτων.

Sportulas — *consuetudine*] A Nerone enim publicae coenae ad sportulas fuerant redactae. v. *Neron.* 16. cf. *Martial.* 3, 14.

Duas Circensibus gregum factiones aurati purpureique panni ad quatuor pristinas addidit. Interdixit histrionibus scenam, intra domum quidem exercendi artem jure concesso. Castrari mares vetuit. Spadonum, qui residui apud mangones erant, pretia moderatus est. Ad summam quondam ubertatem vini, frumenti vero inopiam, existimans nimio vinearum studio negligi arva, edixit: Ne quis in Italia novellaret, utque in provinciis vineta succiderentur, relicta, ubi plurimum, dimidia parte: nec exsequi rem perseveravit. Quaedam ex maximis officiis inter

Duas — addidit] *Xiphil.* 67, 4. τοῖς ἀρματηλάταις δύο γένη ἕτερα, τὸ μὲν χρυσοῦν, τὸ δὲ ἀργυροῦν (leg. πορφυροῦν, ut post *Ruben. Elect.* 2, 27. censuit etiam Reimar.) ὀνομάσας, προσπατέσθησε. v. ad *Calig.* 55.

Castrari mares vetuit] *Xiphil.* 67, 2. καίπερ καὶ αὐτὸς Ἐαρίνου τινὸς εὐνούχου ἐρῶν, ὁμῶς, ἐπειδὴ καὶ Τίτος ἰσχυρῶς περὶ τοῦς εὐτομίας ἐσπουδάνει, ἀπηγόρευσεν ἐπὶ ἐκείνου ἵβρει, μηδένα ἔτι ἐν τῇ τῷ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐκτέμνεσθαι. v. *Philostr.* 6, 17. *Stat. Silv.* 4, 3, 13. „qui fortem vetat interire sexum,“ et *Martial.* 6, 2. „nec spado jam, nec moechus erit, te praeside, quisquam“ coll. 2, 60.

Spadonum — pretia moderatus est] ne magnitudine pretii, quod capiebant ex venditis spadonibus, ad alios pueros castrandos mangones invitarentur. *Martial.* 9, 7. „Non puer avari sectus arte mangonis Virilitatis damna moeret ereptae.“ cf. *Quinctil.* *Inst.* 5, 12, 17. „Mancipiorum negotiatores formae puero- rum, virilitate excisa, lenocinantur.“

Ad summam quondam ubert.] Al. *quandam.* Sed eodem modo *Aug.* 42. *magna quondam sterilitate.* Ceterum non necessaria est correctio, quam *Duker.* ex *Aug.* l. c. et *Claud.* 18. *artiore annona* induxit: *ac summa quondam ubertate vini, frumenti vero inopia.* Promiscua enim Latinis utraque ratio, ut Graecis vel genitivi absoluti, vel genitivus aut dativus cum praepositionibus ἐπί vel ἐν. Exempla usus praepos. ad *Suetoniani* suppeditat index sub hac voce.

Ne quis — novellaret] h. e. novas vineas plantaret. Aliam causam hujus edicti, seditionum nimirum materiam ex vini abundantia, successumque sophistae Scopeliani, ea de re ad *Domitianum* missi, narrat *Philostr.* *Apollon.* 6, 17. et *Vit. Sophist.* p. 521.

libertinos Equitesque Romanos communicavit. Geminari legionum castra prohibuit: nec plus quam mille nummos a quoquam ad signa deponi; quod L. Antonius apud duarum legionum hiberna, res novas moliens, fiduciam cepisse etiam ex depositorum summa videbatur. Addidit et quartum stipendium militi, aureos ternos. [8] Jus diligenter et industrie dixit, plerumque et in Foro pro tribunali extra ordinem. Ambitiosas Centumvirorum sententias rescidit. Recuperatores, ne se perfusoriis assertionibus accommodarent, identidem admonuit. Nummarios iudices

communicavit] i. e. communia fecit, ἐκοίνωσε, ut libertinis aequae atque Equitibus Rom. accipere et administrare illa munera liceret, quae proprie Senatorum fuerant. Insulsa est lectio vulg. *miltresque Romanos*, in qua delere maluit Torrent. *Romanos*, quam recipere ex optimis Mss. *Equites*.

Gemin. leg. castra proh.] h. e. vetuit, in hibernis duas legiones in eadem castra coire, seditionum metu. Hunc enim refer sequentia: *apud duarum legionum hiberna*.

ad signa deponi] *Ad signa* v. *apud signa*, h. e. in Principiis (v. ad Othon. 1.) milites certam partem stipendii et pecuniae e donativis acceptae deponere solebant, quae reddebatur iis finita militia. cf. *Veget.* 2, 20.

quartum stipendium — aureos ternos] Quum a Caesaris inde temporibus milites *novem aureos* quotannis, eosque tribus pensionibus accepissent, Domitianus ad *duodecim aureos*, tribus additis, stipendium auxit. *Quartum stipendium* auctor quartam pensionem *ternorum aureorum* dicit, pro militia datam. Ita recte locum explicuerunt *Schelius* in Hygin. c. 3. et *Gronov.* de pecun. vet. c. 2. Ernestius, dum voc. *aureos ternos* pro glossemate damnat, locum difficillimum reddit, et verissime Oudendorp., nimis doctum pro glossatoris eruditione additamentum hoc fuisse, monet.

Jus — extra ordinem] v. de jurisdictione Imperatorum ad Caes. 45. init. cf. *Perizon.* de praetor. p. 748. Male vulg. distinguitur n. 1.: *dixit: Plerumque — extra ordinem ambitiosas sequ.* — *Victor* Epit. 11. „jus aequissime dixit.“

Amb. Centumv. sententias] De *Centumviris* saepius dictum, maxime ad Aug. 36. *Ambitiosae sententiae* sunt studiosius dictae ad comparandum favorem eorum, quibus consulebatur iudicio. v. ind. et ad Aug. 25.

ne se perfusoriis assert. accommod.] De *recuperatoribus* v. ad

cum sūo quemque consilio notavit. Auctor et Tribunis plebis fuit, Aedilem sordidum repetundarum accusandi, iudicesque in eum a Senatu petendi. Magistratibus quoque urbicis, provinciarumque praesidibus coercendis tantum curae adhibuit, ut neque modestiores unquam, neque justiores exstiterint: e quibus plerosque post illum reos omnium criminum vidimus. Suscepta morum correctione, licentiam theatralem promiscue in Equite spectandi inhibuit. Scripta famosa, vulgoque edita, quibus primores viri

Neron. 17. N. l. vulg. *ne se semper sequi*, sed *ineptum semper optimi* codd. omittunt. Deinde *perfusorius* (vulg. *persuasorius*) post Cujac. ad Pandect. tit. de excusat. leg. 13. ut veram lectionem uno ore interpretes agnoverunt. Verissima autem videtur interpretatio Ernestii in exc. ad h. l., qui *perfusoriam assertio-* nem esse dicit, qua dominus justus *per calumniam litis* (ita Cic. pro Rosc. Amer. 29. *perfundere aliquem iudicio*) adducitur in periculum servi amittendi. *Assertio* enim est vindicatio in libertatem, *perfusoria*, qua perfunditur, συγχύεται, dominus servi. Sensus igitur nostra lingua: *die Richter sollten sich nicht mit Processen befassen, in denen durch Chicane den Herren das Eigenthumsrecht an ihre Sklaven streitig gemacht würde.* Huc refero, quod Xiphil. 67, 13. Κλαύδιον Πακάτον τῷ δεσπότῃ καίπερ ἑκατονταρχηκότα ἀπέδωκεν, ὅτι ἠλέγχθη δοῦλος αὐτοῦ. Haec enim *perfusoria* erat assertio, quam ipse censurae potestate dirimebat.

Nummarios iudices — *notavit*] h. e. iudices numis corruptos, quemque *cum toto consilio iudicum*, qui in eadem causa sedissent, ut ejusdem culpae reos, vel parum circumspectos in eligendis et observandis collegis, nota censoria affecit. v. Ernest. exc. ad h. l.

Aedilem sordidum] h. e. avarum (v. ad Ner. 30.), qui per avaritiam pecuniam aliqua de causa accepisset. *Repetundarum* autem crimen, ut ipsa etymologia vocis ostendit, ob quamvis pecuniam contra leges, injuste adeo, acceptam intenditur.

modestiores] h. e. qui majorem abstinentiam ostenderent. *Opponuntur avaris.* v. ad Tit. 4.

morum correctione] s. censura. Teste enim Xiphil. 67, 4. τιμητῆς διὰ βίου πρῶτος καὶ μόνος καὶ ἰδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἐχειροτονήθη. (a. U. 837.) cf. *Martial.* 6, 4.

in Equite] inter Equites, in quatuordecim ordinibus. v. *Martial.* 5, 8. „edictum Domini Dei que nostri, Quo subsellia certiora fiunt, Et pueros Eques ordines recepit“ et 5, 23.

ac feminae notabantur, abolevit, non sine auctorum ignominia. Quaestorium virum, quod gesticulandi saltandiue studio teneretur, movit Senatu. Probrosi feminis lecticae usum ademit, jusque capiendi legata hereditatesque. Equitem Romanum, ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimissae adulterii crimen intenderat, erasit iudicium albo. Quosdam ex utroque ordine lege Scantinia condemnavit. Incesta Vestalium virginum, a patre quoque suo et fratre neglecta, varie ac severe coercuit: priora, capitali supplicio; posteriora, more veteri. Nam quum

Quaestorium virum] *Xiphil.* 67, 13. ἔπραξε δὲ τι καὶ ὡς τιμητῆς ἀξιολογου. Καικίλιον γὰρ Ρουφῖνον ἀπήλασεν ἐκ τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὠρχεῖτο.

Probrosi feminis] h. e. adulterii convictis. *Xiphil.* 67, 12. συχνοὶ δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῶν πλουσίων ἐπὶ μοιχείᾳ ἐκολάσθησαν, ὧν ἓναι καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐμοιχεύθησαν.

lege Scantinia] v. *Scatinia* (utraque enim scriptura omnibus locis, ubi occurrit, obtinet; *Scatiniam* autem veriolem esse, post alios contendit *Bach.* Hist. Jur. R. p. 144.) *de nefanda Venere*, quam *Scatinium* quendam *Aricinum* tulisse existimant a. U. 526., poena vel decem millium, vel mortis secundum alios stupratorum irogata. v. *Jo. Fr. Christii* Hist. Leg. Scat. Hal. 1727., *Ernest.* Cl. Cic. Ind. leg., et quos alios laudavit *Bachius* l. c.

incesta Vestalium] *Xiphil.* 67, 3. οὐδὲ τῶν ἀειπαρθένων ἐφείσατο, ἀλλ' ὡς καὶ ἡδρωμένας ἐτιμωρήσατο. ὅτε καὶ λέγεται, σκληρᾶς καὶ τραχείας τῆς περὶ αὐτὰς ἐξετάσεως γενομένης, καὶ πολλῶν αἰτιαθέντων καὶ κολαζομένων, οὐκ ενεγκῶν εἰς τῶν ποντιφίκων Ἐλοῦῖος Ἀγρίππας, ἀλλ' ἐπιλαγείς, αὐτοῦ ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὡς περ εἶχεν, ἀποψύξαι. αὐτὸς δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ ἠγάλλετο, ὅτι τὰς ἀειπαρθένους ὡς ἡδρωμένας οὐ κατώρυξεν, ἀλλὰ ἄλλως ἀποθνήσκειν ἐκέλευσε, quae ultima ex *Exc. Peiresc.* addita sunt. v. ibi *Reimar.*

priora — posteriora] *Priora* *Burm.* intelligit a patre, *posteriora* a fratre neglecta, *Ernestius* *priora* ante principatum suum, *posteriora* post edictum suum commissa, quae *Marcilii* etiam sententia fuit. *Mihi* ex sequentibus satis patere videtur, *priora* et *posteriora* ad *Domitiani* principatum pariter referenda esse, ita ut prius capitale modo supplicium statueret, *Ocellatis* *sororibus* et *Varronillae* libero mortis arbitrio permisso, *relegatis* *corruptoribus*, postea, quum parum profecisse se ea clementia vidisset, *more veteri* in convictas animadverteret, h. e. *virginem defodi*, *stupra-*

Ocellatis sororibus, item Varronillae, liberum mortis permisisset arbitrium, corruptoresque earum relegasset: mox Corneliam, maximam Virginem, absolutam olim, dehinc longo intervallo repetitam, atque convictam, defodi imperavit; stupratoresque virgis in Comitio ad necem caedi, excepto praetorio viro,

tores virgis ad necem caedi juberet. Denuo monendum de more Suetonii, universe praemittendi, quae mox exemplis illustrantur.

Corneliam, max. Virginem] h. e. *vetustissimam*, ut Tac. A. 11, 52., τὴν πρεσβεύουσαν τῶν ἀειπαρθένων, (v. ad Caes. 85.), ne quis cum aliis *Corneliam Maximam* pro nomine scribat. *Repetitam* dicit iterum accusatam; *petere* enim i. q. accusare. Pius crimen an sub Domitiani imperio et de eodem incestu aliove impactum ei fuerit, incertum. Puto, parum prospere priorem calumniam cessisse. Diserte enim a culpa liberat virginem *Plin.* epist. 4, 11. „Nam quum Corneliam, maximam Vestalem, defodere vivam concupisset, ut qui illustrari seculum suum ejusmodi exemplo arbitraretur, Pontificis maximi jure, seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos Pontifices non in regiam, sed in Albanam villam convocavit. Nec minore scelere, quam quod ulcisci videbatur, *absentem inauditamque damnavit incesti*, quum ipse fratris filiam incesto non polluisset solum, verum etiam occidisset; nam vidua abortu periit. Missi statim Pontifices, qui defodiendam necandamque curarent sequ.“ Nolim tamen cum Dukero ob Plinii locum corrigere nostro: *repetitam neque convictam.* Manifeste enim in contraria discedunt Suetonius et Plinius, dum ille salubris severitatis exemplum, hic tyranni licentiam in hoc Corneliae supplicio proponunt. Cum Suetonio facere videtur *Philostr.* 7, 5. qui: καὶ μὴν καὶ λόγου ἀφινομένου, ὡς λαμπρὰν καὶ θαρσύνειν εἶη Δομητιανὸς πεποιημένος τῆς Ῥωμαίων Ἑστίας, ἐπειδὴ τρεῖς τῶν Ἑστιάδων ἀπέκτεινεν ἐπ' αἰτίᾳ τῆς ζώνης, καὶ τῷ μὴ καθαρεῦσαι γάμων sequ. cf. Reimar. ad *Xiphil.* 67, 5.

defodi imperavit, stupr. — caedi] more veteri. Defodi solebant in campo scelerato prope portam Collinam. v. *Dionys.* 1, 28. l. 2, 67., qui classicus est locus; l. 8, 89. et l. 9, 40. al. Stupratorem Corneliae vel accusatum potius stupri memorat *Plin.* ep. cit. *Celerem.* Is §. 10. „Praeterea Celer, Eques Romanus, cui Cornelia objiciebatur, quum in Comitio virgis caederetur, in hac voce persisteat: Quid feci? Nihil feci.“ Idem magnitudinem animi Corneliae in ferendo supplicio narrat §. 7. sequ.

exc. pr. torio viro] Valerio Luciano, de quo agit Plinii epistola, ubi haec: „Confessus est quidem incestum, sed incertum,

cui, dubia etiam tum causa, et incertis quaestionibus atque tormentis, de semet ipso exsilium indulsit. Ac ne qua religio Deum impune contaminaretur, monumentum, quod libertus ejus e lapidibus, templo Capitolini Jovis destinatis, filio extruxerat, diruit per milites, ossaque et reliquias, quae inerant, mari mersit. [9] Inter initia usque adeo ab omni caede abhorrebat, ut, absente adhuc patre, recordatus Virgilii versum,

Impia quam caesis gens est epulata juvenis,
edicere destinarit, ne boves immolarentur. Cupiditatis quoque atque avaritiae vix suspicionem ullam, aut privatus unquam, aut Princeps aliquamdiu dedit; immo e diverso magna saepe non abstinentiae modo, sed etiam liberalitatis, experimenta. Omnes circa se largissime prosecutus, nihil prius aut acrius monuit, quam ne quid sordide facerent. Relictas sibi hereditates ab iis, quibus liberi erant, non recepit. Legatum etiam ex testamento Rusci Caepionis, qui caverat, *ut quotannis ingredientibus Curiam Se-*

utrum quia verum erat, an quia graviora metuebat, si negasset. Tremebat enim Domitianus, aestuabatque ingenti invidia, destitutus. “ Mox §. 11. „ Ardebat Domitianus et crudelitatis et indignitatis infamia. Arripit Licinianum, quod in agris suis occultasset Corneliae libertam; ille ab iis, quibus erat curae, praemonetur, si Comitium et virgas pati nolleret, ad confessionem confugeret, quasi ad veniam; fecit. “ Postea permisisse ei dicitur Domitianus, „ si qua posset, ex rebus suis raperet, antequam bona publicarentur, et exsilium molle, velut praemium, dedisse. “

Impia — juvenis] ex *Virgil. Georg. 2, 537. cf. Arat. Phaen. 152.* Sermo est de regno Saturni s. aurea aetate.

Cupiditatis — avaritiae] *Cupiditati* opponitur *abstinentia* v. *Caes. 54., avaritiae liberalitas.* Eidem respondet voc. *sordide.* Post *immo* damnat Ernest. *e diverso*, et sane est idem. Sed condonandum hoc mori Suetonii, de quo saepius dictum.

Rusci Caep.] Al. *Ruscii* v. *Rusti*, fortasse *Rustii.*

quot. ingred. Curiam] Kal. Januar. strenae loco hanc summam datam suspicatur Burm. Ego novos Senatores intelligere malim, qui quotannis vel ob generis nobilitatem simul cum

natoribus certam summam virilim praestaret heres suus, irritum fecit. Reos, qui ante quinquennium proximum apud aerarium pependissent, universos discrimine liberavit; nec repeti, nisi intra annum, eaque conditione, permisit, ut accusatori, qui causam non teneret, exsilium poena esset. Scribas quaestorios, negotiantes ex consuetudine, sed contra Clodiam legem, venia in praeteritum donavit. Subsiciva, quae, divisis per veteranos agris, carptim superfuerunt, veteribus possessoribus, ut usucapta, con-

virili toga latum clavum induebant (v. Aug. 58.), vel ob munera suscepta in Curiam admittebantur. Impensis cum ea dignitate conjunctis subvenisse videtur legatum Caepionis.

Reos — pependissent] h. e. quorum nomina ante quinquennium ob aes alienum ad iudices delata, proposita adhuc in aerario penderent, re nondum dijudicata. Dicendi formula est eadem, quae Claud. 9. (ubi v. not. coll. Harduin. ad *Plin.* H. N. 15, 15. (29.)), quamquam h. l. non de aeraarii tantum debitoribus, sed diuturnis omnino reis, in quos similis Principum liberalitas Aug. 32. et Cal. 15. memoratur, sermonem esse, Casaubono concedo et Ernestio. In eo tamen stat sententia, quod de *aeris alieni* reis dici, eorumque, si damnati essent, ex bonis aliquam partem ad aerarium pervenisse, ideoque nomina ibi pependisse, existimo.

Scribas quaest. — donavit] Ernest. in exc. ad h. l. scribas Quaestorum *provincialium* intelligit, quum urbani illo tempore pecunias publicas non tractarent, (v. ad Claud. 24.) nullaque adeo causa esset, quare iis negotiationibus interdiceretur. Exemisse igitur putat Domitianum scribas legibus, quibus Praesides provinciarum fenus exercere et negotiari vetabantur, quum illi perpetuo in provincia manerent. De *lege Clodia* ejusque auctore nihil constat. v. *Augustin.* de legibus (Thes. Graev. T. II. p. 1190.). Plerique caput legis *Qu. Claudii* Tr. pl., de qua *Liv.* 21, 63., fuisse putant de *scribis quaestoriis*, idque probabile, quod de *indecoro Patrum quaestu* illa cavebat. Alii tamen, in quibus *Stockmann.* ad *Bach.* Hist. Jur. R. p. 181., ad *P. Clodium*, Tr. pl. Pisone et Gabinio Css., referunt.

Subsiciva — concessit] h. e. eas partes agrorum, quae in dimensione restitissent, et de quarum possessione controversiae intercedere solebant, iis concessit, qui per biennium vel diutius eas possedissent, ut *usucapta* (v. de *usucapione Heinecc.* Ant. Rom. 2, 6.), *veteribus* adeo h. e. diuturnis possessoribus, idque in invi-

cessit. Fiscales calumnias magna calumniantium poena repressit: ferebaturque vox ejus: *Princeps, qui delatores non castigat, irritat.* [10] Sed neque in clementiae, neque in abstinentiae tenore permansit: et tamen aliquanto celerius ad saevitiam descivit, quam ad cupiditatem. Discipulum Paridis pantomimi impuberem adhuc, et quum maxime aegrum, quod arte formaque non absimilis magistro videbatur, occidit: item Hermiogenem Tarsensem, propter quasdam in historia figuras; librariis etiam, qui eam descripserant, cruci fixis Patremfamilias, quod *Threcem mirmilloni parem, munerario imparem* dixerat, detractum spectaculis in arenam, canibus objecit, cum hoc titulo: *Impie locutus parmularius.*

diam patris fecit fratrisque, qui multos subsicivos agros, tanquam fiscales, vendiderant. v. *Aggen. Urbic. de controuv. agr. p. 68., Loens. Misc. 3, 2., Ernest. et Oudend. ad h. l., qui arguit conjecturam Burmanni utut usucapta, ut verae loci sententiae prorsus contrariam.*

Fiscales calumniās] h. e. calumniosas delationes, ad commodum fisci Principis factas. — Dictum Domitiani memorat quoque *Xiphil. 67, 1.* (ex Exc. Peiresc.) ὅτι αὐτοκράτωρ, ὅταν μὴ κολάζῃ τοὺς συνοφάντας, αὐτὸς σφᾶς ποιεῖ τοιοῦτους. Idem tamen, injurias illos homines Domitiani prius auctoritate fecisse, postea necatos fuisse dicit, ἴνα δὴ καὶ τὰ ἀδικήματα ὑπ' αὐτῶν μόνων γυροῦναι δοκῇ.

Discipulum Paridis] *Paridem* histrionem ob adulterium cum Domitia interfectum, e *Xiphil. 67, 3.* memoravi ad c. 3. cf. *Martial. 11, 13.,* interpr. ad *Juvenal. 6, 87.* Mox pro *impuberem,* quod ad misericordiam additum, inepte vulg. *puberem.*

figuras] h. e. oblique in se dicta (*hämische Anspielungen*). v. ad *Vesp. 15.*

munerario imparem] h. e. Domitiano, qui munus edebat, et mirmilloni favens Threcem opprimi jusserat.

Impie locutus parmularius] v. *palmularius, παλμουλάριος, Threx,* invidiose pro *fautore Threcis,* maxime in *patrefamilias* h. e. cive honesto. — *Impie locutus est* ἀσεβές τι εἰρηκῶς ἐς τὸν αὐτοκράτορα, qui verbis laesit verecundiam, majestati Principis debitam. v. ad *Vitell. 3.* et interpr. ad *Plin. Panegy. 11. et 33.,* ubi: „Jam quam libera spectantium studia, quam securus favor! Nemini impietas, ut solebat, *objecta,* quod odisset gladiatorem;

Complures Senatores, in his aliquot consulares, intererunt: ex quibus Civicum Cerialem in ipso Asiae Proconsulatu; Salvidienum Orfitum, Acilium Glabrimonem in exsilio, quasi molitores novarum rerum:

nemo e spectatore spectaculum factus, miseris voluptates unco et ignibus expiavit. Demens ille, verique honoris ignarus, qui *crimina majestatis in arena colligebat*, ac se despici et contemni, nisi etiam gladiatores ejus veneremur, *sibi maledici in illis, suam divinitatem, suum numen violari*, interpretabatur; quum se idem quod Deos, idem gladiatores quod se putabat.

Complures — intererunt] *Xiphil.* 67, 3. συγχυούς δὲ καὶ μεθιστάς περ κατεχρήσατο. καὶ οὐκ ὀλίγους γὰρ αὐτοῦς ὑφ' ἑαυτῶν παρεσιεύαζε τρόπον τινὰ ἀποβυήσκειν, ἵνα ἐβελοντηδόν, ἀλλ' οὐχ ὑπ' ἀνάγκης δοκῶσι τοῦτο πάσχειν. πολλοὺς δὲ τῶν πρώτων ἀνδρῶν κατὰ πολλὰς προφάσεις φόνους τε καὶ ὑπεροραίας ἐκποδῶν ποιούμενος sequi. Idem c. 11., Antonii bellum civile plurimis caedibus occasionem ansamque dedisse, narrat. v. Eund. c. 12.

Civicum Cerialem] Ita scripsi, auctore etiam Torrentio, pro vulg. *Civicam Cerealem*. *Cerialis* et in numis, et in Taciti libris, ubi frequentissimum hoc nomen, scribitur. *Civicam* autem nullo modo concoquere potui, quamquam, substantiva pro nominibus addita, evincunt e Vitell. 15., ubi Vitellius *Concordiae* cognomen recepisse dicitur. Ibi enim res singularis vereque ridicula, et alias substantiva in nominum formam flectebantur, ut *Cicero*, *Naso*, *Lentulus* al. Regnat tamen *Civica* cognomen etiam in edd. *Taciti*, qui Agric. 42. „Aderat jam annus, quo proconsulatum Asiae et Africae sortiretur, et *occiso Civica nuper*, nec Agricolae consilium deerat, nec Domitiano exemplum.“

Salvid. Orfitum] v. *Philostrat.* Apoll. 7, 14. et 8, 5.

Acilium Glabrimonem] Consulem a. U. 814. cum Trajano. *Xiphil.* 67, 12. Τραϊανῶ δὲ δὴ τῷ Οὐλπίῳ καὶ Ἀκίλιῳ Γλαβρίωνι, ὑπατεύσασι τότε, τὰ αὐτὰ σημεῖα λέγεται γενέσθαι· καὶ ἀπ' αὐτῶν τῷ μὲν Γλαβρίωνι ἐλευθερος, τῷ δὲ Τραϊανῶ ἡ τῆς αὐτοκρατορίας ἀρχὴ προεβρέθη. c. 14. τὸν δὲ δὴ Γλαβρίωνα τὸν μετὰ τοῦ Τραϊανοῦ ἀρξάντα, κατηγορηθέντα τὰ τε ἄλλα, καὶ οἷα οἱ πολλοί, καὶ ὅτι καὶ Σηρίους ἐμάχετο, ἀπέκτεινεν. ἐφ' ᾧ περ καὶ τὰ μάλιστα βροχὴν αὐτῷ ὑπὸ Φρόνου ἔσχεν, ὅτι ὑπατεύοντα αὐτὸν ἐς τὸ Ἀλβανὸν ἐπὶ τὰ νεανισιεύματα ἄνομασμένα καλέσας, λέοντα ἀποκτείνειν μέγαν ἠνάγκασεν. καὶ ὅς οὐ μόνον οὐδὲν ἐλυμάνθη, ἀλλὰ καὶ εὐστοχώτατα αὐτὸν κατεργάσατο. cf. *Juvenal.* 4, 99. Illo tempore in exsiliium actum, et a. 848. interfectum, putat Reimar. ad l. c.

ceteros levissima quemque de causa: Aelium Lamiam, ob suspiciosos quidem, verum et veteres et innoxios jocos; quod post abductam uxorem laudanti vocem suam, *εὐτακτῶ* dixerat; quodque Tito, hortanti se ad alterum matrimonium, responderat, *μὴ καὶ σὺ γαμῆσαι θέλεις*; Salvium Coccejanum, quod Othonis Imperatoris, patru sui, diem natalem celebraverat: Metium Pomposianum, quod habere imperatoriam genesin vulgo ferebatur, et quod depictum orbem terrae in membrana, concionesque regum ac ducum ex Tito Livio circumferret, quodque servis

Aelium Lamiam] v. c. 1. *Juvenal.* 4, 154. — Mox *εὐτακτῶ* e corrupto *heu taceo*, quod ortum erat e Graeco Latinis literis scripto *eutacto*, nullumque joci vestigium exhibebat, eruerat jam, Turonensi cod. adjunctus, Scaliger, (v. not. Casaub.) sed in sensu erraverat, quem vidit J. F. Gronovius, collatis *Aelian.* V. II. 3, 30. et Nostr. *Neron.* 20., quibus addit Oudend. *Epictet.* 35. Dicebantur enim *εὐτακτεῖν*, qui conservandae vocis causa omni libidine abstinebant, id quod, se quoque facere, per jocum Lamia dicebat, cui Domitianus uxoris usum eripuisset.

μὴ καὶ σὺ γαμ. θέλεις] Interpretatur Marcellius: „Num et tu aliam uxorem ducere vis, ex qua filiam suscipias, quam frater tuus violet?“ coll. c. 22., reddiditque hanc interpretationem Pitscus, quasi melior non superesset. Imo sensus est: Num tibi etiam cupiditas, uxorem ducendi? h. e. num tu etiam ad matrimonium me hortaris, ut fratris tui exemplo uxorem mihi abducas? Nisi praecederet *ad alterum matrimonium*, explicarem: Quin ipse duc uxorem, ut filii tibi nascantur, imperii heredes; quod sane invidiosissimum fuisset Domitiano. Sed illud rectius, placuitque etiam Müllero, ut ex ejus schedis cognovi.

Salv. Coccejanum] filium Salvii Titiani, fratris Othonis. v. Lips. ad *Tac. H.* 2, 48. et supra ad Othon. 10.

Metium Pomposianum] v. *Vespas.* 14., ubi, pepercisse ei Vespasianum, legimus, citato *Xiphil.* 67, 12. Is ita pergit: ἐκεῖνος δὲ (Domitianus) πρότερον μὲν ἐς Ἰϋόνου ἐξώρισε, τότε δὲ καὶ ἐφόνευσεν, ἐγκληθῆντα ἄλλα τε, καὶ ὅτι τὴν οἰκουμένην ἐν τοῖς τοῦ κοίτωνος τοίχοις εἶχεν ἐγγεγραμμένην, καὶ τὰς ὁμηγορίας τὰς τῶν βασιλέων, τῶν τε ἄλλων ἀνδρῶν τῶν πρώτων, τὰς παρὰ τῷ Διβίῳ γεγραμμένας, ἐξειλόχευε τε καὶ ἀνεγίνωσκε. De eodem v. c. 20. Ceterum libri fere *membranas* v. *membranis*. Promiscuum est. v. tamen Duker. apud Oudend.

nomina Magonis et Hannibalis indidisset: Sallustium Lucillum, Britanniae Legatum, quod lanceas novae formae appellari *Luculleas* passus esset: Junium Rusticum, quod Paeti Thraseae et Helvidii Prisci laudes edidisset, appellassetque eos *sanctissimos viros*; cujus criminis occasione philosophos omnes Urbe Italiaeque summovit. Occidit et Helvidium filium, quasi scenico exodio sub persona Paridis et Oenones divortium suum cum uxore taxasset: Flavium Sabinum, alterum e patruelibus, quod eum comitorum consularium die destinatum, perperam praeco non *Con-*

Junium Rusticum] *L. Junium Arulenum Rusticum.* v. Lips. ad *Tac. Agric.* 2. et 45., Reimar. ad *Xiphil.* 67, 15. — Ille c. 2. ita: „Legimus, quum Aruleno Rustico Pactus Thrasea, Herennio Senecioni Priscus Helvidius laudati essent, capitale fuisse; neque in ipsos modo auctores, sed in libros quoque eorum sacvntum, delegato Triumviris ministerio, ut monumenta clarissimorum ingeniorum in Comitio ac Foro urerentur sequ.“, quae, quum nostris temporibus scripta videantur, vix mihi tempero, quin transscribam. *Xiphil.* l. c. τὸν Ῥούστικον τὸν Ἀρουλίνον ἀπέκτεινεν, ὅτι ἐφιλοσόφει, καὶ ὅτι τὸν Θρασεῖαν ἱερὸν ἠνόμαζε, καὶ Ἐρέννιον Σενεκίωνα, ὅτι τε οὐδεμίαν ἀρχὴν ἐν πολλῶ βίῳ μετὰ τὴν ταμείαν ἤτήκει, καὶ ὅτι τοῦ Πρίσκου τοῦ Ἐλουϊδίου τὸν βίου συνέγραψεν. ἄλλοι τε ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης τῆς κατὰ τὴν Φιλοσοφίαν αἰτίας συχνοὶ διώλοντο· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἐξηλάσθησαν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ῥώμης. v. etiam *Plin. Epist.* 3, 11, 3. aliisque locis.

philosophos — summovit] *Xiphil.* l. c., qui ἐξηλάσθησαν αὐτοῖς ob simile Vespasiani edictum, de quo v. ad *Vesp.* 13. — *Tac. Agr.* 2. „Scilicet illo igne vocem populi Rom. et libertatem Senatus et conscientiam generis humani aboleri arbitrabantur, *expulsis insuper sapientiae professoribus, atque omni bona arte in exsilium acta, ne quid usquam honestum occurreret.*“ *Plin. Ep.* 3, 11, 2. *Panegy.* 47. *Gell.* 15, 11. v. Reimar. ad *Xiph.* l. c.

Helvidium filium] De patre v. ad *Vesp.* 15., de filio *Tac. Agr.* 45. et ibi Lips., *Plin. Ep.* 7, 30. et 9, 13. *scenico exodio]* v. ad *Tiber.* 45.

Flavium Sabinum] filium Flavii Sabini, fratris Vespasiani, fratrem Flavii Clementis, de quo v. ad c. 15. Uxor hujus Sabini erat Julia, Titi filia. *Philostr.* 7, 3. Σαβίνου ἀπεκτονῶς, ἕνα τῶν ἑαυτοῦ ξυγγενῶν, Ἰουλίαν ἤγετο. ἡ δὲ Ἰουλία γυνὴ μὲν ἦν τοῦ πεφονευμένου, Δομετιανοῦ δὲ ἀδελφίδῃ, μία τῶν Τίτου συγατέρων. v. de *Julia* ad c. 22.

sulem ad populum, sed *Imperatorem* pronunciasset. Verum aliquanto post civilis belli victoriam saevior, plerosque partis adversae, dum etiam latentes conscios investigat, novo quaestionis genere distorsit, immisso per obscœna igne: nonnullis et manus amputavit. Satisque constat, duos solos e notioribus venia donatos, *Tribunum laticlavium*, et *Centurionem*: qui se, quo facilius expertes culpae ostenderent, impudicos probaverant; et ob id neque apud ducem, neque apud milites, ullius momenti esse potuisse. [11] Erat autem non solum magnae, sed etiam callidae inopinataeque saevitiae. Actorem summarium, pridie quam cruci figeret, in cubiculum voca-

post civ. belli victoriam] *Xiphil.* 67, 11. ὁ Δομιτιανὸς ἀφορμῆς ἐντεῦθεν εὐπορήσας, ἐπὶ τοὺς φόβους καὶ τῶν γραμματέων χωρὶς ὀρηκῆσας, οὐδ' ἂν εἴποι τις, ὅσους ἀπέκτεινεν. οὕτω γὰρ ὅη καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐπὶ τούτῳ κατέγνω, ὡς εἶπ', ἵνα μηδεμίᾳ μνήμῃ τῶν θανατομένων ὑπολειφθῆ, ἐκάλυψε σφᾶς ἐς τὰ ὑπομνήματα ἐς γραφῆναι. οὐ μὴν οὐδὲ περὶ τῶν ἀναιρεθέντων τῇ βουλῇ τι ἐπέστειλε, καίπερ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ὡς περ τὴν τοῦ Ἀντωνίου, πέμψας ἐς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν ἐκθεῖς.

e notioribus] h. e. nobilioribus, noti enim opponuntur obscuris. Ita *patresfamiliarum noti* Calig. 26. Injuria impugnat Ernesti.

Tribun. laticlavium] v. ad Aug. 38. et Otho. 10. *Xiphil.* l. c. εἰς δ' οὖν τις νεανίσκος Ἰούλιος Κιλοῦαστρος κερχίλι αρχηγικῶς ἐς βουλείας ἐλπίδα (h. e. laticlavius, v. Reimar), παραδοξότατα ἐσώθη. ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις κατὰ μόνας συμμεμιχῶς (Antonio) ἐλέγχετο, καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως ἄλλως τὴν αἰτίαν τῆς συνωμοσίας ἀπολύσθαι, εἶπε κατ' ἐρωτικὴν χρεῖαν αὐτῷ συγγεγονῆναι· καὶ γὰρ ἦν οἷος ἐρᾶσθαι ὀύνασθαι. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀφείδη. Ceterum ita etiam apud *Tac. Ann.* 11, 36. „Caesoninus vitiiis protectus est, tanquam — passus muliebria“, ubi v. Lips.

call. inopin. saevitiae] *Xiphil.* 67, 1. ἦν μὲν καὶ θρασὺς καὶ ὀρηγίλος, ἦν δὲ καὶ ἐπίβουλος καὶ κρυψίνους· ὡς τε ἀφ' ἐπατέρων, τῶν μὲν τὸ προπετές, τῶν δὲ τὸ ὀόλιον ἔχων, πολλὰ μὲν ὡς σκηπτὸς ὀξέως ἐμπίπτων τισὶν ἐλυμαίνετο, πολλὰ δὲ καὶ ἐν παρασνεύῃς ἐνακούργει. *Plin. Panegy.* 66.

Actorem summarum] h. e. exigendis pecuniis, administrandis et in rationem referendis praepositum. *Plin. Ep.* 3, 19. *procuratorem* et *actores* conjungit. *Id. Panegy.* 36. *actorem* et *procura-*

vit, assidere in toro juxta coëgit, securum hilaremque dimisit, partibus etiam de coena dignatus est. Arretinum Clementem consularem, unum e familiaribus et emissariis suis, capitis condemnaturus, in eadem, vel etiam in majore gratia habuit, quoad novissime simul gestanti, conspecto delatore ejus, *Vis*, inquit, *hunc nequissimum servum cras audiaris?* Et quo contentius abuteretur patientia hominum, nunquam tristiores sententiam sine praefatione clementiae prouunciavit: ut non aliud jam certius atrocis exitus signum esset, quam Principis lenitas. Quosdam majestatis reos in Curiam induxerat: et quum praedixisset, *experturum se illa die, quam carus Senatui esset*, facile perfecerat, ut etiam more majorum puniendi condemnarentur: deinde, atrocitate poenae conterritus, ad leniendam invidiam in-

zorem Principis ita distinguit, ut huic majorem dignitatem fuisse pateat. Plura v. apud Lips. exc. ad *Tac.* A. 2, 30. Non dubitandum igitur de voc. *actorem* substituendo vulgato *auctorem*, idque primi fecerunt Ernest. et Oudendorp.

Arretinum Clementem] De hoc *Tac.* H. 4, 68. ;, Arretinum Clementem, domui Vespasiani per affinitatem innexum et gratissimum Domitiano, Praetorianis praeposuit (Mucianus), patrem ejus sub Cajo Caesare egregie functum ea cura, dicitans; laetum militibus idem nomen, atque ipsum, quamquam senatorii ordinis, ad utraque munia sufficere. "*Arretinum* scribi voluit Ursin. ex inscriptione, quam ad nostrum retulit, cui vide, quae regesserit Graevius. Ceterum Consul fuit cum L. Nonnio Aspernate a. U. 847.

emissariis] *Emissarii* erant exploratores Principum, ὅσα καὶ ὄφθαλμοὶ βασιλέως, ut Graecis audiebant, h. e., interprete Polluce, οἱ τὰ λεγόμενα διαγγέλλοντες καὶ τὰ ἐρώμενα (malim δρώμενα). v. interpr. ad *Xenoph.* *Cyrop.* 8, 2, 10. et *Lex. Xenoph.* sub v. ὄφθαλμός. — cf. etiam *Clav. Cic.* sub voc. *emissarius*.

gestanti] Novum hoc exemplum participii praesentis passivi. v. ind. in *praetervehens* et ad *Galb.* 8., ubi ad *gestandum*.

Principis lenitas] Miror, ad unum omnes editores tolerasse merum vitium: *principii lenitas*. Restitui lectionem, de cujus veritate nescio, an dubitari nequeat.

more majorum] v. ad *Neron.* 49.

tercessit, his verbis: neque enim ab re fuerit ipsa cognoscere: *Permittite, Patres Conscripti, a pietate vestra impetrari, quod scio me difficulter impetraturum, ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis. Nam et parceris oculis vestris, et intellegent me omnes Senatui interfuisse.* [12] Exhaustus operum ac munerum impensis, stipendioque, quod adjecerat, tentavit quidem, ad relevandos castrenses sumtus, militum numerum deminuere: sed quum et obnoxium se barbaris per hoc animadverteret, neque eo secius in explicandis oneribus haereret, nihil pensi habuit, quin praedaretur omni modo. Bona vivorum ac mortuorum usquequaque, quolibet et accusatore et crimine, corripiebantur. Satis erat, objici quaecumque factum dictumve adversus majestatem Principis. Confiscabantur alienissimae hereditates, vel uno existente, qui diceret, audisse se ex defuncto, quum viveret, *heredem sibi Caesarem esse.* Praeter ceteros Judaicus fiscus acerbissime actus est: ad quem deferebantur, qui vel

stipendioque] v. supra c. 7. — De minuto militum numero Zonar. Ann. 2. p. 196. μεταμεληθεῖς δὲ τὴν μὲν ποσότητα (stipendii) οὐκ ἐμείωσε, τὸ δὲ πλῆθος τῶν στρατευομένων συνέστειλε· καὶ ἀκατέρωθεν μεγάλα τὸ δημόσιον ἐβλάψε, μὴθ' ἰκανοὺς τοὺς ἀμύνοντας αὐτῷ, καὶ τούτους μέγαλομίσθους ποιήσας.

nihil pensi habuit] v. Cort. ad Sallust. Catil. 5, 6.

Judaicus fiscus] h. e. tributum duarum drachmarum, singulis Judaeis pro libero religionis exercitio impositum a Tito. Joseph. B. J. 7, 6, 6. Φόρον δὲ τοῖς ὅπου δή ποτ' οὖσιν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε, δύο δραχμὰς ἕκαστον κελύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ Καπιτώλιον φέρειν, ὡς περ' πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶν συνετέλου. Xiphil. 66, 7. καὶ ἐπ' ἐκείνου (post excisa Hierosolyima) δέδραχμον ἐτάχθη, τοὺς τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθνη περιστέλλοντας τῷ Καπιτωλίῳ Διὶ κατ' ἔτος ἀποφέρειν. cf. Appian. Syriac. 50. τὸν φόρον τῶν σωμαμάτων dicit. Plura v. apud Reimar. ad Xiphil. l. c., et Tolliam ad Appianum. Oudendorp., dum hoc tributum ad Quirini ἀπογραφὴν refert ex Joseph. Archaeol. 18, 1., nescio an diversas res confundat. Certe Josephus ipse. hoc tributum devictis, demum Judaeis impositum, narrat B. Jud. l. c.

improffessi Judaicam viverent vitam, vel, dissimulata origine, imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, quum a procuratore, frequentissimoque consilio, inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus esset. Ab juvena minime civilis animi, confidens etiam, et quum verbis, tum rebus inmodicus. Caenidi, patris concubinae, ex Istria reversae, osculumque, ut assue- rat, offerenti, manum praebuit. Generum fratris, indigne ferens, albatos et ipsum ministros habere, proclamavit: Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. [15] Principatum vero adeptus, neque in Senatu jactare dubitavit, et patri se et fratri imperium dedisse; illos sibi reddidisse: neque in reducenda post divortium uxore edicere, revocatam eam in pulvinar suum. Acclamari etiam in Amphitheatro epuli die libenter audiit: *Domino et Dominae feliciter*. Sed et Capitoline cer-

vel improffessi Jud. viv. vitam] Ita Ernest. cum Burm. et Oudend. Al. *veluti professi et vel ut professi*, Gronov. *vel ut improffessi*. v. Burm. et Oudend. Intelligo cum aliis *proselytos*, ut sequentia: *vel dissim. origine sequ. de Christianis*, quos sub Domitiano gravi persecutione vexatos, et plerumque cum Judaeis illo tempore confusos, constat. Verba *intra Urbem*, quae vulg. leguntur ante *viverent*, Mss. auctoritate cum Oudend. omisi.

Caenidi] v. ad Vesp. 3. *Xiphil.* 66, 14.

Generum fratris] Flavius Sabinus. v. ad c. 10. De *albatibus* ministrorum aulicorum *vestibus* v. Salmas. ad *Lamprid.* Sever. 67.

in pulvinar suum] *Pulvinar* erat Deorum. v. Caes. 76. — Quod pro *vocatam* multi ex Salmasii conjectura receperunt *revocatam*, id nullo modo probandum. Non enim referendum est dictum Domitiani ad occasionem *reductae uxoris*, ubi illud edit, sed unice consideranda arrogantia, quae est in vocabulo *pulvinar*, de lecto suo usurpato.

epuli die] de quo v. ad c. 4. — De *Domini* appellatione dixi ad Aug. 53. Plura de usu nominum *Domini* et *Dei*, a Domitiano primum arrogato, quum superioribus Principibus per adulationem tantum indita, ab ipsis recusata illa fuissent, Reimar. ad *Xiphil.* 67, 13.

tamine cunctos ingenti consensu precantes, ut Palfurium Suram restitueret, pulsum olim Senatu, ac tunc de oratoribus coronatum, nullo responso dignatus, *tacere* tantummodo jussit, voce praeconis. Pari arrogantia, quum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic coepit: *Dominus et Deus noster hoc fieri jubet*. Unde institutum posthaec, ut ne scripto quidem ac sermone cujusquam appellaretur aliter. Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas et argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Janos arcusque cum quadrigis et insignibus triumphorum per regiones Urbis tantos ac tot extruxit, ut cuidam Graece inscriptum sit: ΑΡΚΕΙ. CONSULATUS septemdecim cepit, quot ante eum nemo. Ex

Capitolino certamine] Int. *quinquennale*, quod memoravit c. 4., Capitolino Jovi institutum. Id inde etiam patet, quod Palfurius coronatus dicitur *de oratoribus* h. e. *ex oratoribus* s. *ut unus de oratoribus*, quibuscum certabat. De *Palfurio* v. Schol. ad *Juvenal.* 4, 53., interpr. ad *Martial.* 6, 44, 13.

formalem — epistolam] i. e. forma sollemni conscriptam, cum formulis titulisque sollemnibus.

Dominus et Deus] v. Reimar. ad *Xiphil.* 67, 13., modo cit. *Plin. Paneg.* 52. „Tu delubra non nisi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis, postibusque praetexi. Sic sit, ut Dei summum inter homines fastigium servent, *quum Deorum ipse non appetas.*“ cf. *Victor Caes.* 11. et *Epit.* 11., *Oros.* 7, 10:

Statuas] *Xiphil.* 67, 8. τοσαῦτα δὲ αὐτῷ ἐψηφίσθη, ὡςτα πᾶσαν ὀλίγου δεῖν τὴν οἰκουμένην, τὴν ὑπ' αὐτὸν οὔσαν, εἰκότων αὐτοῦ καὶ ἀνδριάντων καὶ ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν ἐμπλησθῆναι. v. ibi Reimar. cf. *Eutrop.* 7, 15, *Plin. Panegy.* 52. „Itaque tuam statuam in vestibulo Jovis Opt. Max. unam alteramve, et hanc aeneam, cernimus. *At paulo ante aditus omnes, omnes gradus, totaque area hinc auro, hinc argento relucebat*, seu potius polluebatur; quum incesti Principis stautis permixta Deorum simulacra sorderent.“ v. etiam *Lips.* de magn. Rom. 3, 9., qui, *certum pondus fuisse centenum*, efficit e *Stat. Silv.* 5, 1, 190.

inscr. sit: ΑΡΚΕΙ] Ita *Turneb. Adv.* 5, 10. et 22, 16. Locus in libris misere est corruptus ex ignorantia vocis Graecae. v. *Burm.* et *Oudend.*

Consul. septemdecim] nempe additis sex illis, quos privatus

quibus septem medios continuavit: omnes autem pacne titulo tenus gessit: nec quemquam ultra Kalendas Maji: plures ad Idus usque Januarias. Post autem duos triumphos, Germanici cognomine assumpto, Septembrem mensem et Octobrem ex appellationibus suis, Germanicum Domitianumque transnominavit; quod altero suscepisset imperium, altero natus esset. [14] Per haec terribilis cunctis et invisus, tandem oppressus est amicorum libertorumque intimorum conspiratione, simul et uxoris. Annum diemque ul-

gessit. v. c. 2. Continuavit autem octavum usque ad quartum decimum ab a. U. 835. ad 841., h. e. *septem medios*. Postea Consul fuit XV. a. 843., XVI. a. 845., et XVII. a. 848. Ex Nostro igitur interpretandus *Xiphil.* 67, 4. qui: ὕπατος ἔτη δέκα ἐφέξῃς — ἐχειροτονήθη. Nimirum post triumphum Germanicum taenionos ei tributus est a Senatu, qui Caesari. v. ad Caes. 76. init, sed non confundendum hoc decretum Patrum cum ordine consulatum, quos revera gessit. Neque audiendus *Aulson*, grat. act. ad Gratian. §. 27., qui pleniore ore, Domitianum *septem ac decem consulatus invidia alteros provehendi continuando conseruisse*, dicit. Verius *Plinius Panegy.* 58. „Non te ad exemplar ejus voco, qui continuis consulatibus fecerat longum quendam et sine discrimine annum.“ Ceterum cum *Burm.* Oudend., Wolfio edidi: quot ante cum nemo sc. cepit, non, ut vulg. quod a. e. n. sc. fecit.

duos triumphos] v. c. 6., ubi dictum etiam de *Germanici et Dacici*, quae Domitianus assumpsit, cognominibus.

Septembrem — transnominavit] Susceperat imperium d. 13. Sept. 834., quo obierat Titus (v. ad Tit. 11.), natus erat d. 24. Octobr. (v. Domit. c. 1.) — *Xiphil.* 67, 4. τὸν Ὀκτώβριον Δομιτιανὸν ἀντανόμασεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐγεγέννητο. *Macrob.* Saturn. 1, 12. „Mensis *September* principalem sui retinet appellationem, quem *Germanici* appellatione, *Octobrem* vero suo nomine Domitianus invaserat.“ cf. *Plutarch.* Num. 19., *Martial.* 9, 2., *Stat. Silv.* 4, 1, 42., *Plin. Paneg.* 54. al.

amicorum — uxoris] *Xiphil.* 67, 15. ἐπέθεντο δὲ αὐτῷ, καὶ συνσκευάσαντο τὴν πρᾶξιν Παρθενίος τε ὁ πρόκοιτος αὐτοῦ, καίπερ οὕτω τιμώμενος παρ' αὐτοῦ, ὡς καὶ Ξιφηφορεῖν, καὶ Σιγηρὸς ἐν τῇ προκοιτίᾳ καὶ αὐτὸς ὦν, Ἐντελλὸς τε ὁ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέπων, μετὰ Στεφάνου ἀπελευθέρου. καὶ αὐτὸ οὔτε ἡ Δομιτία ἡ γυνὴ αὐτοῦ, οὔτε δὲ ὁ Νωρβανὸς ὁ ἑπαρχος, οὐδ' ὁ σύναρχος Πετραλνιὸς Σηκοῦνδος ἠγγνόσαν, ὡς γε καὶ λέγονται. ἢ τε γὰρ Δομιτία ἀεὶ ποτε ὑπ'

timum vitae jam pridem suspectum habebat: horam etiam, nec non et genus mortis. Adolescentulo Chaldaei cuncta praedixerant. Pater quoque super coenam quondam fungis abstinentem palam irriserat, ut ignarum sortis suae, quod non ferrum potius timeret. Quare pavidus semper atque anxius, minimis etiam suspicionibus praeter modum commovebatur; ut edicti, de excidendis vineis propositi, gratiam facere non alia magis re compulsus credatur, quam quod sparsi libelli cum his versibus erant:

Κῆν με Φάγης ἐπὶ ῥίζαν, ἔμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι Καίσαρι θυομένω.

Eadem formidine oblatum a Senatu novum et excogitatum honorem, quamquam omnium talium appetentissimus, recusavit: quo decretum erat, *ut, quoties gereret consulatum, Equites Romani, quibus sors ob-*

αὐτοῦ ἐμισεῖτο, καὶ διὰ τοῦτ' ἐφοβεῖτο, μὴ καὶ ἀποθάνῃ· καὶ οἱ ἄλλοι οὐκέτ' αὐτὸν ἐφίλου, οἱ μὲν, ὅτι ἐνεκαλοῦτό τινα, οἱ δ', ὅτι προσεδέχοντο. cf. *Victor Epit.* 11., qui: „adscita etiam in consilium tyranni uxore Domitia, ob amorem Paridis histrionis a Principe cruciatus formidante.“

Chaldaei c. praed.] Xiphil. 1. c., Nervam etiam in vitae discrimine fuisse, narrat, διαβληθέντα ὑπ' ἀστρολόγων, et addit: πάντως γὰρ καὶ ὁ Δομιτιανὸς τῶν πρώτων τὰς τε ἡμέρας καὶ τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἐγεγέννητο, διασποπῶν, οὐκ ὀλίγους οὐδὰ ἐκ τούτων ἐλπίζόντων ἐν δυνάμει τινὶ ἕσσεσθαι, προανήλπισε· καὶ τὸν γε Νερούαν ἀπέσφαξεν αὐν, εἰ μὴ τις τῶν ἀστρολόγων, εὖνοιαν αὐτῷ ἔχων, εἶπεν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τελευτήσει.

ed. de excid. vineis] v. ad c. 7. De phrasi: *gratiam facere rei pro remittere* v. ind.

Κῆν με Φάγης] Distichon est *Eueni* (v. *Jacobs. Anthol.* Vol. I. p. 97. et *Animadv.* T. I. P. I. p. 322.), quod integrum ita se habet:

Κῆν με Φάγης ἐπὶ ῥίζαν, ἔμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοι, τράγες, θυομένῃ.

Reddidit *Ovid. Fast.* 1, 357.

„Rode, caper, vitem: tamen huic, cum stabis ad aram,

In tua quod spargi cornua possit, erit.“

excogitatum] Male al. *inexcogitatum.* *Excog.* est i. q. *exquisitum.* Ernest. conjicit *excogitatissimum.*

tigisset; trabeati et cum hastis militaribus praecederent eum, inter lictores apparitoresque. Tempore vero suspecti periculi appropinquante, sollicitior in dies, porticum, in quibus spatium consuevit, parietes phengite lapide distinxit, e cuius splendore per imagines, quicquid a tergo fieret, provideret. Nec nisi secreto atque solus plerasque custodias, receptis quoque in manum catenis, audiebat. Utque domesticis persuaderet, ne bono quidem exemplo audendam esse patroni necem, Epaphroditum a libellis capitali poena condemnavit, quod post destitutionem Nero in adipiscenda morte manu ejus ad iustus existimabatur. [15] Denique Flavium Clementem patruem suum, contemptissimae inertiae, cuius

trabeati] v. Lips. ad Tac. Ann. 3, 2.

Tempore vero] Ita libri praestantissimi. Vulg. *temp. quoque.*

phengite lapide] cui nomen a splendore, ἀπό τοῦ Φέγγους.

Plin. H. N. 36, 22. (45.) „Nerone Principe in Cappadocia reperiuntur lapis duritia marmoris, candidus atque translucens, etiam qua parte fulvae inciderant venae, ex argumento *phengites* appellatus.“

custodias — audiebat] Xiphil. 67, 12. συνεγίνετο δὲ καὶ αὐτὸς τοῖς κατηγορήσουσι καὶ τοῖς καταμαρτυρήσουσι· καὶ συνέκλαττε καὶ συνετίθει πάντ' ὅσα λεχθῆναι ἔδει· καὶ πολλὰ καὶ τοῖς δεσμῶτοις κατὰ μόνας ἐλάλει, τὰ δεσμὰ αὐτῶν ἐν ταῖς χερσὶ κατέχων, (οὗτοι γὰρ ἄλλοις τὰ λεχθῆσόμενα ἐπίστευσι καὶ ἐκείνους καὶ δεδεμένους ἔδεδίει. *Custodiae* igitur sunt i. q. *custodiae dati*, δεσμῶται, ut Neron. 31. „quod ubique esset *custodiae*.“ v. Lips. exc. ad Tac. A. 3, 22. Mox *receptis quoque* dedi cum Ernest., non abnuentibus libris. Non video tamen, quod idem vir doctus contendit, alienissimum esse vulg. *receptis quidem*, quod post vocabula *secreto* et *solus* valet et *quidem* v. *eosque*, καὶ τούτους. Casaubonus scripsit *receptisque*, quod eodem redit.

Epaphroditum] v. Neron. 49. — Xiphil. 67, 14. καὶ τὸν Ἐπαφρόδιτον δὲ τοῦ Νέρωνος πρότερον μὲν ἐξεδίωξε, τότε δὲ καὶ ἐσφαξεν, ἀπικαλέσας αὐτῷ, ὅτι μὴ ἤμυνε τῷ Νέρωνι, ἢ ἐν τῆς τιμωρίας, ἢ ὑπὲρ ἐκείνου ἐποιεῖτο, πρόβρωσεν τοὺς ἰδίους ἐλευθέρους ἐκφοβήσῃ μηδὲν τοιοῦτον τολμήσαι.

Flavium Clementem] Flavii Sabini, fratris Vespasiani, filium, fratrem Flavii Sabini, de quo dictum ad c. 10. Xiphil. 67, 14. καὶ τῷ αὐτῷ ἔπει (U. 848.) ἄλλους τὰ πολλοὺς καὶ τὸν Φλάβιον

filios, etiam tum parvulos, successores palam destinaverat, et abolito priore nomine, alterum *Vespasianum* appellari jusserat, alterum *Domitianum*, repente ex tenuissima suspicione tantum non in ipso ejus consulatu interemit. Quo maxime facto maturavit sibi exitiam. Continuis octo mensibus tot iulgura facta nunciataque sunt, ut exclamaverit, *Feriat jam, quem volet*. Tactum de coelo Capitolium, templumque Flaviae gentis: item domus Palatina, et cubiculum ipsius: atque etiam e basi statuæ triumphalis titulus excussus vi procellae in monumentum proximum decidit. Arbor, quae privato adhuc Vespasiano eversa surrexerat, tunc rursus repente corruit. Praenestina Fortuna, toto imperii spatio annum novum commendanti lactam eandemque semper sortem

Ἠλήμεντα ὑπατεύοντα, καίπερ ἀνεψιὸν ἔντα, καὶ γυναῖκα καὶ αὐτὴν συγγενὴ ἑαυτοῦ (v. Vesp. 5.) Φλαβίαν Δομιτίλλαν ἔχοντα, κατέσφαξεν ὁ Δομιτιανός. ἐπινέχθη δὲ ἀμφοῖν ἐγγύημα ἀθεότητος, ὅφ' ἦς καὶ ἄλλοι ἐς τὰ τῶν Ἰουδαίων ἦθη ἐξουέλλοντες πολλοὶ κατεδικάσθησαν. καὶ οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ τῶν γούν οὐσιῶν ἐστερήθησαν· ἡ δὲ Δομιτίλλα ὑπερωρίσθη μόνον εἰς Πανδατέρειαν. Christianae religionis cultorem fuisse Clementem, et aliunde constat, et hic locus Xiphilini docet. Nullo tamen modo hoc colligendum ex verbis *contemptissimae inertiae*, recte contendit Ernestius, quum ea non criminis v. calumniae rationem, sed contrarium, alienissimum fuisse ab omni graviore molimine Clementem, ut ignavissimum hominem, ex auctoris mente significant; quamquam id quoque concedendum, abstinere a rebus publicis imperiique cupiditate, et negligere vanorum contemptum hominum, esse ex ingenio nostrae religionis, hisque adeo verbis prodi Christianum. Ceterum v. Reimar. ad *Xiphil.* l. c. Celebravit Clementem etiam *Klopstock* Messiad. 10, 310. sequi.

tantum non in ipso ej. conf.] *Xiphil.* l. c. ὑπατεύοντα. Puto, accusatum Clementem adhuc Consulem, interemtum deposito magistratu. cf. *Philostr.* 8, 10.

exitium] Al. *exitum*. v. Duker. et Oudend.

quem volet] Certum mihi est, legendum esse; *quum volet*. Sunt enim verba quasi desperantis. Ceterum cum aliis acquiesco in lectione: *fulg. facta*, quam fuere, qui mutarent in *facta*.

Arbor, quae — surrexerat] v. Vesp. 5.

Praenestina Fortuna] v. Tiber. 63.

dare assueta, extremo tristissimam reddidit, nec sine sanguinis mentione. Minervam, quam superstitiose colebat, somniavit excedere sacrario, negantem, ultra se tueri eum posse, quod exarmata esset a Jove. Nulla tamen re perinde commotus est, quam responso casuque Ascletarionis mathematici. Hunc delatum, nec infitiantem jactasse se, quae providisset ex arte, seiscitatus est, quis ipsum maneret exitus? et affirmantem, fore, ut brevi laceraretur a canibus, interfici quidem sine mora, sed ad coarctandam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime imperavit. Quod quum fieret, evenit, ut, repentina tempestate dejecto funere, semiustum cadaver discerperent canes, idque ei coenanti a mimo Latino, qui praeteriens forte animadverterat, inter ceteras dici fabulas referretur. [16] Pridie quam periret, quum oblatos tuberos servari jussisset in crasti-

Minervam] Xiphil. 67, 16. ἄλλα τε αὐτῷ σημεῖα ἐγένετο, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ὕπνῳ τὸν τε Ρούστινον ξίφει προσίστασθαι οἱ, καὶ τὴν Ἀθηναῖαν, ἣν ἐν τῷ κοιτῶνι ἰδρυμένην εἶχε, τὰ ὄπλα ἀποβεβλημένα, καὶ ἐπὶ ἄρματος ἵππων μελάνων ἐς χάσμα ἐσπίπτειν ἑδραῖον. Minervam prae reliquis Diis eum coluisse, vidimus etiam ad c. 4.

Ascletarionis math.] Xiphil. c. c. ἕτερος τὲ τις πρότερόν ποτα εἰπὼν αὐτῷ, καὶ ὁπότε καὶ ὅπως Φαρήσεται, ἔπειτα ἐρωτηθεὶς, ὁποῖόν αὐτὸς τέλει τοῦ βίου χρήσεται, καὶ ἀποκρινάμενος, ὅτι ὑπὸ κυνῶν ἀναλωθήσεται, ἐκελεύσθη μὲν ζῶν κατακαυσθῆναι, καὶ τὸ πῦρ αὐτῷ προσήχθη· ὑστερὸν δὲ ἐν τούτῳ πολλοῦ καταρρέοντος, ἢ τε πυρᾶ ἐσβέσθη, καὶ ἐκεῖνον κύνες ὀπίσω τῷ χεῖρε δεδεμένον, καὶ ἐπικείμενον ἐκ' αὐτῆς εὐρόντες, διεσπάραξαν. Pro dejecto funere Oudend. suadet *dissecto*, malle tamen se amplecti fatetur Ernestii conjecturas: *derelicto* vel potius *deserto*, quod verum censet. Verum, quum *funus* saepius dicatur de cadavere simul cum toto apparatu funebri, h. etiam l. rogam simul cum cadavere, et quae reliqua ad instruendum funus pertinebant, intelligo, et acquiesco in vulgata. Quod enim Graeci, mansisse cadaver in rogo, dicunt, id haud satis grave existimo ad textum sine libris immutandum.

a mimo Latino] Hic *Latinus* (nomen enim est mimi) memoratur *Juvenal.* Sat. 1, 36. (cf. Schol. ad Sat. 4, 53.) *Martial.* 1 5. et 9, 29. ubi ejus epitaphium legitur.

num, adiecit, *si modo uti licuerit*: et conversus ad proximos affirmavit, *fore, ut sequenti die Luna se in Aquario cruentaret, factumque aliquod existeret, de quo loquerentur homines per terrarum orbem.* Ad mediam noctem ita est exterritus, ut exstrato prosiliret. Dehinc mane haruspicem, ex Germania missum, qui consultus de fulgure mutationem rerum praedixerat, audiit condemnavitque. Ac dum exulceratam in fronte verrucam vehementius scalpit, profluente sanguine, *Utinam, inquit, hactenus.* Tunc horas requirenti, pro quinta, quam metuebat, sexta ex industria nunciata est. His, velut transacto jam periculo, laetum, festinantemque ad corporis curam, Parthenius cubiculo praepositus convertit, nuncians esse, qui magnum nescio quid afferret, nec differendum. Itaque, summotis omnibus, in cubiculum se recepit, atque ibi occisus est. [17] De insidiarum caedisque genere haec fere divulgata sunt. Cunctantibus conspiratis, quando et quomodo, [id est,] lavantemne, an coenantem aggredierentur; Ste-

haruspicem, ex Germ. missum] Larginum Proculum dicit Xiphil. c. c. ὁ δὲ δὴ μάλιστα διὰ πάντων ἄξιον θαυμάσαι ἐστὶ, Λαργυνός τις Πρώκλος, δημοσίᾳ προειπὼν ἐν Γερμανίᾳ, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἀπέθανε, τελευτήσει, ἀνεπέμψθη τε ἐς τὴν Ῥώμην ὑπὸ τοῦ ἀρχόντος· καὶ ἐσαχθεὶς πρὸς τὸν Δομιτιανόν, ἔφη καὶ τότε τοῦθ' οὕτως ἔξειν. καὶ καταδικασθεὶς τὴν ἐπὶ θάνατον, ἀνεβλήθη τε, ὅπως, διαφυγόντος αὐτοῦ τὸν κίνδυνον, ἀποθάνῃ, καὶ τούτῃ τοῦ Δομιτιανοῦ σφαγέντος, ἐσώθη, καὶ δέκα μυριάδας δραχμῶν παρὰ τοῦ Ναρούα ἔλαβεν.

sexta — nunciata est] „sc. ab eo, ut opinor, qui missus erat in Forum ad solarium, ut videret, quota hora diei esset.“ Ernest.

Parthenius] Victor Epit. 11. *procurantem cubiculum, Xiphil.* 67, 15. τὸν πρόκοιτον αὐτοῦ dicit, οὕτω τιμώμενον παρ' αὐτοῦ, ὡς καὶ Ξιφίφορεῖν.

id est] Pro glossemate habere haec verba malim cum Burm., quam mutare cum Ernestio in *item*, quod novam consultandī materiam inferret, quam tamen verba *lavantem* et *coenantem* saltem ad τὸ *quando* respiciant, quodanmodo etiam pro loco diverso τὸ *quomodo* suppeditent.

phānus, Domitillae procurator, et tunc interceptarum pecuniarum reus, consilium operamque obtulit. Ac sinisteriore brachio, velut aegro, lanis fasciisque per aliquot dies ad avertendam suspicionem obvoluto, ad ipsam horam dolonem interjecit: professusque conspirationis indicium, et ob hoc admissus, legenti traditum a se libellum, et attonito, suffodit inguina. Saucium ac repugnantem adorti Clodianus cornicularius, et Maximus, Parthenii libertus, et Saturius,

Stephanus] *Philostr.* 8, 10. ἀπελεύθερον τῆς γυναικός (Domitiani) dicit. *Domitillam* autem, filiam Domitillae, sororis Domitiani, uxorem Flavii Clementis fuisse, vidimus ad *Vesp.* 3. et supra ad c. 15.

ad ipsam horam dolonem interjecit] h. e. ea ipsa hora, quae facinus perpetrandum erat, pugionem fasciis interposuit. *Dolonem* ex conjectura Ferrarii pro vulg. *dolum* receperunt Ernest. et Oudend., confirmante *Philostrato*. qui: ξίφος ὑφώρας τῶ τῆς ἀριστερᾶς πῆχει, καὶ τὴν χεῖρα ἐπίθεσμίσις ἀναλαβών, οἷον καταγυῖαν sequi., ubi pro ὑφώρας *Casaub.* ad n. l. suadet ὑφαρμόσας, Ernest. in exc. ad h. l. ὑπείρας aut παρείρας, ego legendum existimo ὑφήκας v. ὑφείκας, vel, quod verissimum duco, ὑφείκας, de qua forma, etiam in N. T. obvia, v. *Fischer.* Anim. ad Well. P. I. p. 107.

suffodit inguina] *Xiphil.* 67, 17. ἐπλήξε μὲν τὸν Δομιτιανόν, οὐ μὴν καιρίαν. *Philostr.* τεταραγμένον προσπεσών ὁ Στάφανος, καὶ ξίφος ἐσπνεασμένης χειρὸς ἀνασπάσας, οἷηκε τοῦ μηροῦ, πρὸς μὲν τὸν αὐτίκα θάνατον οὐ καιρίαν, πρὸς δὲ τὸν μετὰ ταῦτα οὐκ ἀκαιρον.

cornicularius] *Corniculis* equites ob virtutem insignitos, legimus apud *Liv.* 10, 44. Inde altiozem militiae gradum habebant *cornicularii*, et erant fere accensi Centurionum, unde *cornicularius* Centurionis apud *Valer. M.* 6, 1, 11. Fuisse autem *cornicularios* etiam vigilum, et cohortium urbanarum, et Praefecti adeo Praetorio, docet Oudendorp. contra Ernestium, conjicientem h. l. *cubicularius*, quum parum convenire ei putaret *cornicularium*, legionariae militiae hominem.

Saturius] Corruptum haud dubie nomen. Idem enim est homo, qui *Xiphil.* 67, 15. Σιγγηρός v. Σιγγήριος dicitur, ἐν τῇ προκοιτίᾳ καὶ αὐτὸς ὢν, *Sigerius Martial.* 4, 79. et *Tertullian.* Apolog. c. 35., et *Victor.* Epit. 12, 14. *Casperius.* v. Reimar. ad l. c. — *Decurio cubiculariorum* nominatur, ut *Decurio lecticulariorum* in inscriptione, quam comparavit *Torrent.*, et *Decurio Palatii* apud *Ammian.* 20, 4.

Decurio cubiculariorum, et quidam e gladiatorio Iu-
do, vulneribus septem contrucidarunt. Puer, qui
arae Larium cubiculi ex consuetudine assistens, inter-
fuit caedi, hoc amplius narrabat, iussum se a Domi-
tiano ad primum statim vulnus pugionem pulvino
subditum porrigere, ac ministros vocare; neque ad
caput quicquam, excepto capulo, et praeterea clausa
omnia reperisse: atque illum interim, correpto de-

contrucidarunt] *Xiphil.* 67, 17. (Παρθένιος) τὸν Στέφανον ἐρ-
ξωμένεστερον τῶν ἄλλων ὄντα ἐπέπεμψε καὶ ἐκείνος ἐπληξε μὲν τὸν
Δομιτιανόν, οὐ μὴν καιρίαν, ἀλλὰ καταβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔκειτο.
οὕτως δὲ δεύσας, μὴ διαφύγη, ἐπεισεπήδησεν, ἢ, ὡς γὰρ τισὶ δοκεῖ,
Μαξιμον ἐξελεύθερον ἐπεισέπεμψε. καὶ ὁ τε Δομιτιανὸς οὕτω κατε-
σφαγή, καὶ ὁ Στέφανος, παραχρῆμα συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν
οὐ συμμίετεσχηκότων τῆς συναμοσίας, προσάπώλετο.

qui arae Larium — assistens] *Recepi cum Wolfio emenda-
tionem Ernestii, Oudendorpio etiam probatam. Vulg. qui curae
— assistens. Burm. minus feliciter: cui cura Lar. cub. Inge-
niosa est conjectura Mulleri Observ. p. 19. qui cura Larium — in-
terfuit, ut cura sit pro curatore, pollatis Ovid. Heroid. 1, 104.
„Tertius immundae cura fidelis harae,“ et Trebell. Poll. Claud.
14., ubi inter officia domus Augustae cura Praetorii gen. masc.
memoratur. v. ibi Salmas. Assistens ita absolute dicitur, vel sup-
plendum e proximo Laribus. Pace tamen viri doctissimi id re-
gero, Ovidii locum, ut poetae, minus valere in historico, et
curae nomen apud Trebellium partim recentioris videri usus,
partim non convenire servo in diverso officio. Ut ingenue di-
cam de mea sententia, genuinum puto curae h. e. θραπεία, cul-
tū, sacro, quod Laribus fiebat.*

neque — reperisse] *Ademerat ferrum Parthenius, auctore Xi-
phil. 67, 17. πρῶτον μὲν τοῦ ξίφους, ὃ ἀεὶ ποτε ὑπὸ τῶν προσκεφα-
λαίων αὐτοῦ ἔκειτο, τὸ σιδήριον ὁ Παρθένιος ἐξήλθεν, ὅπως μὴ χρέη-
σῃται. — Clausa omnia sc. cubacula ministrorum. Pertinet enim
ad: iussum se — ministros vocare.*

correpto] *Oudend. edidit cum aliquot libris arrepto. Mox
conatur est ex emendatione Salmasii pro vulg. conatum, quod
ferri tantum potest omisso dum, idque vere abest in pleris-
que libris, fortasse ex medela librariorum. Correctio Ernestii:
dum — conaretur ne Latina quidem est. De lucta Domitiani v.
Xiphil. 1. supra cit. et Philostr. 8, 10. ὁ δ' ἐρξωμένος μὲν καὶ ἄλ-
λως τὸ σῶμα, γεγονώς δὲ περὶ τὰ πέντε καὶ τετραράκοντα ἔτη, ζυνε-
πλάκη τρωθεὶς, καὶ καταλαβὼν τὸν Στέφανον ἐπέκειτο τοὺς ὀφθαλ-*

ductoque ad terram Stephano, collectatum diu, dum modo ferrum extorquere, modo, quamquam laniatis digitis, oculos effodere conatur. Occisus est quarto decimo Kalendas Octobris, anno aetatis quinto et quadragesimo, imperii quinto decimo. Cadaver ejus, populari sandapila per vespillones exportatum, Phyllis nutrix in suburbano suo Latina via funeravit; sed reliquias templo Flaviae gentis clam intulit, cineribusque Juliae, Titi filiae, quam et ipsa educarat, commiscuit. [18] Statura fuit procera, vultu modesto, ruborisque pleno, grandibus oculis, verum acie hebetiore: praeterea pulcher ac decens, maxime in juvena, et quidem toto corpore, exceptis pedibus, quorum digitos restrictiores habebat; postea calvitio quoque deformis, et obesitate ventris, et crurum gracilitate: quae tamen ei valetudine longa remacruerant. Commendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud Senatum sic quondam jactaverit: *Usque adhuc certe animum meum probastis, et vultum.* Calvitio ita offendebar, ut in contumeliam suam traheret, si cui alii joco vel jurgio objectaretur; quamvis libello, quem *de cura capillorum* ad ami-

μους ὀρύττων, καὶ τὰς παρσιὰς ξυντρίβων τυθμένι χρυσοῦς κύλικος, αὐτοῦ κειμένης περὶ τὰ ἱερά (ob curam s. sacra Larium).

[XIII. Kal. Octobr.] A. U. 849., natus d. 24. Sept. a. 804., ut adeo accuratissime *Xiphil.* 67, 18. ἐζήσῃ ἔτη τέσσαρα καὶ τισσάρακοντα, μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἑξὶ καὶ εἴκοσι. v. Reimar. ad h. l.

[*imperi quinto decimo*] *Xiphil.* ἐμονάρχησῃ ἔτη πεντεκαίδεκα καὶ ἡμέρας πέντε (a 13. Sept. a. 834. ad 18. Sept. a. 849.).

[*Phyllis — funeravit*] *Xiphil.* l. c. καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα Φυλλίς ἢ τροφὸς κλέψασα ἔθαψεν.

[*Juliae, Titi filiae*] de qua v. c. 22.

[*calvitio qu. deformis*] unde *calvus Nero* dictus *Juvenal.* 4, 57.

[*remacruerant*] h. e. ad priorem maciem redierant. Neque enim pro simplici *macruerant* positum existimo cum Ern., neque cum Burm. corrigendum *emacruerant*, quod placuit tamen Dukero et Ondendorpio.

[*verecundia oris*] h. e. *vultu modesto*, ut antea. Pro *sentiebat* Heinsius malebat *gestiebat*.

cum edidit, haec etiam, simul illum seque conso-
lans, inseruerit:

Οὐκ ὀρέας, ὅς κ' ἀγὼ καλός τε μέγας τε;

*Eadem me tamen manent capillorum fata, et forti
animo fero comam in adolescentia senescentem.
Scias, nec gratius quicquam decore, nec brevius.*
[19] Laboris impatiens, pedibus per Urbem non
temere ambulavit: in expeditione et agmine equo ra-
rius, lectica assidue vectus est. Armorum nullo,
sagittarum vel praecipuo studio tenebatur. Centenas
varii generis feras saepe in Albano secessu conficien-
tem spectavere plerique; atque etiam ex industria
ita quarundam capita figentem, ut duobus ictibus
quasi cornua efficeret. Nonnunquam in pueri procul
stantis, praebentisque pro scopo dispansam dextrae
manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes
per intervalla digitorum innocuae evaderent. [20] Li-
beralia studia imperii initio neglexit, quamquam bi-
bliotheças incendio absumtas impensissime reparare
curasset, exemplaribus undique petitis, missisque Ale-

Οὐκ ὀρέας] Ex *Homer. Iliad.* 21, 108.

Lab. impatiens] *Xiphil.* 67, 6. τό τε σῶμα ἄπονος, καὶ τὴν
ψυχὴν ἀτολμος dicitur.

in Albano secessu] v. supra ad c. 4. Mox pro *efficeret* al. *ef-
fingeret*. Nimis quaesitum hoc videtur, tamen, nisi ortum est
ex corrupto *effigeret*, ut Oudend. putat, vix pro glossa habend-
um.

sagittas — direxit] *Victor Epit.* 11. „Sagittarum tam doctus
fuit, ut inter patentes digitos extentae manus viri procul positi
spicula ejus transvolarent.“ *Puerum*, ut assolet, *servum* in-
tellige.

innocuae] Al. *innocue*, quod ex antiquo scribendi modo
idem est, quod *innocuae*.

bibliotheças] Idem *Victor l. c.* „Bibliotheças incendio con-
sumtas, petitis undique, praesertim Alexandria exemplis, repa-
ravit.“ — Quum, maximam Ptolemaei Philadelphi biblio-
theçam bello Caesaris Alexandrino combustam, constet, vera
sine dubio Burmanni ratio, qui Pergamenam h. l. intelligit, ab
Antonio Cleopatrae donatam et Alexandriam translata.

xandriam, qui describerent emendarentque. Nunquam tamen aut historiae, carminibusve noscendis, operam ullam, aut stilio vel necessario dedit. Praeter commentarios et acta Tiberii Caesaris nihil lectitabat: epistolas, orationesque, et edicta alieno formabat ingenio: sermonis tamen nec inelegantis, dictorum interdum etiam notabilium. *Vellem, inquit, tam formosus esse, quam Metius sibi videtur.* Et cujusdam caput, varietate capilli subrutilum et incanum, *perfusam nivem mulso* dixit. [21] *Conditionem Principum miserrimam* aiebat, *quibus de conjuratione comperta non crederetur, nisi occisis.* Quoties otium esset, alea se oblectabat, etiam profestis diebus, matutinisque horis: ac lavabat de die, prandebatque ad satietatem; ut non temere super coenam, praeter Matianum malum, et modicam in ampulla potiunculam sumeret. Convivabatur frequenter ac large, sed paene raptim: certe non ultra

Nunquam — dedit] Privatus enim simulavit tantum poeticae studium (v. c. 2.). Poetarum, qui extollunt laudibus ejus eruditionem, neminem movebit adulatio.

noscendis] Recepi hoc cum Oudend. optimorum librorum fide. Al. *cognoscendis*, atque ita *cognoscere libros* legitur Gram. 24. Utrumque est ἀναγνῶναι, *legere*, idque cum studio.

commentarios et acta Tib.] *Commentarius est, quem de vita sua summam breviterque composuit Tiberius.* v. Tiber. 61. *Acta autem ὑπομνήματα, acta publica.* v. Lips. ad Tac. Ann. 5, 4., et Vales. ad Exc. Peiresc., inserta Xiphil. 67, 11.

Metius] de quo v. Vespas. 14. et Dom. 10.

quibus — non crederetur] Eadem sententia *Dicnis* 54, 15. πολλὰ ὦν ἂν ὁ κρατῶν πρὸς τιμωρίαν, ὡς καὶ ἐπιβεβουλευμένος, ἦτοι δὲ ἑαυτοῦ ἢ καὶ διὰ τῆς γερουσίας πράξι, ὑποπτύεται, κατ' ἐπήρειαν, καὶ ὅτι μάλιστα δικαιοτάτα συμβῆ, γεγονέναι. Repetiit Domitiani dictum Hadrianus, auctore *Vulcat. Gall.* in vita Avidii Cassii c. 2.

prof. diebus, mat. horis] tempore, negotiis alias dato.

Matianum malum] C. Matius, Augusti amicus, invenerat nemora tonsilia (*Plin.* H. N. 12, 2. (6.)), scripserat etiam de arte coquinaria (*Colum.* 12, 44.). Ab eo conditore nomen accepit *malum Matianum.* *Plin.* 15, 14. (15.) *Macrob.* Sat. 2, 15. *Colum.* 5, 10. v. Harduin. ad *Plin.* locc. cit.

solis occasum, nec ut postea comissaretur. Nam ad horam somni nihil aliud, quam solus secreto deambulabat. [22] Libidinis nimiae, assiduitatem concubitus, velut exercitationis genus, *clinopalen* vocabat. Eratque fama, quasi concubinas ipse develeret, nataretque inter vulgatissimas meretrices. Fratris filiam adhuc virginem, oblatam in matrimonium sibi, quum devinctus Domitiae nuptiis pertinacissime recusasset, non multo post alii collocatam, corrumpit ultro, et quidem vivo etiam tum Tito: mox patre ac viro orbatam, ardentissime palamque dilexit, ut etiam causa mortis extiterit, coactae conceptum a se abigere. [23] Occisum eum populus indifferenter, miles gravissime tulit, statimque *Divum* appellare conatus est; paratus et ulcisci, nisi duces defuissent: quod quidem paulo post fecit, expostulatis

comissaretur] v. ad Vitell. 13.

Libid. nimiae] *Xiphil.* 67, 6. καὶ ἀσωπτότατος καὶ ἀσελγέστατος καὶ πρὸς γυναῖκας καὶ πρὸς μεράνια ἦν.

develeret] h. e. velleret, depilaret. Inepte al. *divelleret*.

Fratris filiam] Juliam. Collocata fuerat Flavio Sabino, (v. ad c. 10.) interemto a Domitiano. *Xiphil.* 67, 3. καὶ τοῦτου (repudiata uxore Domitia) τῇ ἀδελφιδῇ τῇ ἰδίᾳ, ἡγούσῃ τῇ Ἰουλίᾳ, ἀπαρακαλυπτότερον ὡς γαμετῇ συνώκει. εἶτα δεηθέντος τοῦ δήμου κατηλλάγη μὲν τῇ Δομιτίᾳ, ἐχρῆτο δ' οὐδὲν ἧττον τῇ Ἰουλίᾳ. v. Reimar. ad h. l., erroris arguentem *Philostratum*, qui 7, 7., post necem Sabini, ductam esse Juliam a Domitiano, nuptiasque ab Ephesiis celebratas, tradit.

conceptum] i. e. foetum, substantive. v. Duker. et Oudend. —

Plin. epist. 4, 11, 6. „quum ipse fratris filiam incesto non poluisset solum, verum etiam occidisset; nam vidua abortu periit,“ ubi nullo modo admittenda emendatio Heinsii: *nam biduo ab abortu periit*. Maxima enim vis est in verbo *vidua*. Ne gravida quidem esse debebat vidua. v. etiam Gesner. ad h. l. Ceterum non dissentit *Juvenal.* 2, 32.

„Quum tot abortivis fecundam Julia vulvam
Solveret, et patruo similes effunderet, offas.“

Tot abortiva enim sunt medicamenta, quae effecerunt abortum, non plures abortus. v. ibi Rupert.

ad poenam pertinacissime caedis auctoribus. Contra Senatus adeo laetatus est, ut, repleta certatim Curia, non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret: scalas etiam inferri, clypeosque et imagines ejus coram detrahi, et ibidem solo affligi juberet; novissime, eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret. Ante paucos, quam occideretur, menses, cornix in Capitolio elocuta est, ἔστα:

expostulatis — auctoribus] Victor Epit. 12, 14. „Milites, neglecto Principe, requisitos, Petronium (*Petron. Secundum*, Praefectum Praetorio, *Eutrop.* 8, 1.) uno actu, Parthenium vero, demis prius genitalibus et in os conjectis, jugulavere, redempto magnis sumtibus Casperio.“

scalas et. inferri] Absona Casauboni est conjectura: *Scalis* sc. Gemoniis. — De *clypeis* s. imaginibus, tabulisque aeneis, in quibus honorificae inscriptiones, v. Lips. exc. et Oberlin. ad *Tac.* A. 2, 83. cf. Calig. 16.

solo affligi] *Plin.* Paneg. 52. „Ergo istae quidem aereae et paucae (Trajani) manent, manebuntque, quamdiu templum ipsum; illae autem aureae et innumerabiles (Domitiani) strage et ruina publico gaudio litaverunt. Juvabat illidere solo superbissimos vultus, instare ferro, saevire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorque sequeretur. Nemo tam temperans gaudii seraeque laetitiae, quin instar ultionis videretur, cernere laceros artus, truncata membra; postremo truces horrendasque imagines abjectas, excoctasque flammis; ut ex illo terrore et minis in usum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.“ *Xiphil.* 68, 1. μίσει δὲ τοῦ Δομιτιανοῦ αἱ εἰκόνας αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἀργυραῖ, πολλὰ δὲ καὶ χρυσαῖ οὖσαι, συνεχωνεύθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα χρήματα συνελέγη· καὶ αἱ ἀψίδες, πλείσται δὲ ἐνὶ ἀνδρῶν ποιούμεναι, καθρέθησαν, ad qu. l. vide Reimarum de inscriptionibus exponentem, in quibus *erasum* Domitiani nomen. *Macrob.* Sat. 1, 12. „Sed ubi infaustum vocabulum (Domitiani) ex omni aere vel saxo placuit *eradi*; menses quoque (v. ad c. 13.) usurpatione tyrannicae appellacionis exuti sunt.“

cornix] Victor Epit. 15, 10. de Trajano: „Quae omnia eo majora visebantur, quod, per multos atque atroces tyrannos perditum atque prostratum statu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportune datus; usque eo, ut ad-

πάντα καλῶς. Nec defuit, qui ostentum sic interpretaretur:

*Nuper Tarpejo quae sedit culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere: dixit, erit.*

Ipsam etiam Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi, pone cervicem, auream enatam, pro certoque habuisse, beatiorem post se lactioremque portendi Reipublicae statum. Sicut sane brevi evenit, abstinentia et moderatione insequentium Principum.

veniens imperium ejus pleraque mirifica denunciaverint. In quibus praecipuum cornix, e fastigio Capitolii Atticis sermonibus effata: καλῶς ἔσται."

C. SUETONII TRANQUILLI

DE

ILLUSTRIBUS GRAMMATICIS

ET

DE CLARIS RHETORIBUS

L I B R I

TERENTII, HORATHI, LUCANI, PLINII,
JUVENALIS, PERSII

V I T A E

ET

F R A G M E N T A.

C. SUETONII TRANQUILLI

DE

ILLUSTRIBUS GRAMMATICIS

L I B E R.

[1] GRAMMATICA Romae ne in usu quidem olim, nedum in honore ullo erat: rudi scilicet ac bellicosa etiam tum civitate, necdum magno opere liberalibus disciplinis vacante. Initium quoque ejus mediocre exstitit: siquidem antiquissimi doctorum, qui iidem et poëtae et oratores semigraeci erant, (Livium et Ennium dico: quos utraque lingua domi forisque docuisse, adnotum est) nihil amplius quam Graeca interpretabantur: ac si quid Latine ipsi composuissent, praelegebant. Nam, quod nonnulli tradunt, duos libros *de literis syllabisque*, item *de metris*, ab eodem Ennio editos, jure arguit Lucius Cotta, non poëtae, sed posterioris Ennii esse: cujus etiam *de augurandi disciplina* volumina feruntur.

[2] Primus igitur, quantum opinamur, studium grammaticae in Urbem intulit *Crates Mallotes*, Aristarchi aequalis, qui missus ad Senatum ab Attalo rege, inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennii mortem, quum regione Palatii, prolapsus in cloacae foramen, crus fregisset, per omne legationis simul et valetudinis tempus, plurimas *ἀνεπίσημοις* subinde fecit, assidueque disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc divulgata, vel defun-

adnotum est] Gronov. correxit *adnotatum est*, probantibus Oudend. et Wolfio.

clorum amicorum, vel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo commentandoque etiam ceteris nota facerent: ut *Cajus Octavius Lampadio* Naevii Punicum bellum, quod uno volumine et continenti scriptura expositum, divisit in septem libros: ut postea *Quintus Varguntejus* annales Ennii, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat: ut *Laelius Archelaus*, *Vectius*, *Quintus Philocomus* Lucilii satiras, familiaris sui; quas legisse se apud Archelaum Pompejas *Lenaeus*, apud Philocomum *Valerius Cato*, praedicant. Instruxerunt auxeruntque ab omni parte Grammaticam, *Lucius Aelius Lanuvinus*, gener Quinti Aelii, *Servius Clodius*, uterque Eques Romanus, multique ac varii et in doctrina et in Republica usus.

[3] *L. Aelius* cognomine duplici fuit: nam et *Praeconinus*, quod pater ejus praeconium fecerat, vocabatur, et *Stilo*, quod orationes nobilissimo cuique scribere solebat: tantus optimatum fautor, ut *Quintum Metellum Numidicum* in exilium comitatus sit. *Servius*, quum librum soceri nondum editum fraude interceptisset, et ob hoc repudiatus, pudore ac taedio secessisset ab Urbe, in podagrae morbum incidit: cujus impatiens veneno sibi perunxit pedes, et enecuit ita, ut parte ea corporis quasi praemortua vixerit. Post hoc magis ac magis et gratia et cura artis increvit, ut ne clarissimi quidem viri abstinuerint, quo minus et ipsi aliquid de ea scriberent, utque temporibus quibusdam super viginti celebres scholae fuisse in Urbe tradantur; pretia Grammaticorum tanta, mercedesque tam magnae, ut constet, *Lutatium Daphnidem*, quem *Lenaeus Melissus* per

Vectius, *Qu. Philocomus*] Probabilis emendatio Gronovii: *Vectiusque Philocomus*. De duobus tantum, *Archelao* et *Philocomo*, proxime est sermo. Idem mox suadet: *L. Aelius Lanuvinus*, generque *Aelii*, *Serv. Clodius*.

pretia] Bene codd. nonnulli addunt *vero*.

cavillationem nominis Πανὸς ἀγάπημα dicit, ducentis millibus nummum Quinto Catulo emtum, ac brevi manumissum: *Lucium Appulejum* ab Esicio Calvino, Equite Romano praedivite, quadringenis annis conductum, multos edocuisse. Nam in provincias quoque Grammatica penetraverat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata: inter quos *Octavius Teucer*, et *Siscennius Iacchus*, et *Oppius Chares*: hic quidem ad ultimam aetatem, et quum jam non gressu modo deficeretur, sed et visu.

[4] Appellatio *Grammaticorum* Graeca consuetudine invaluit; sed initio *Literati* vocabantur. Cornelius quoque Nepos in libello, quo distinguit *literatum* ab *erudito*, *literatos* quidem vulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter et acute scienterque possint aut dicere, aut scribere: ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Graecis γραμματικοὶ nominentur. Eisdem *Literatores* vocitatos, Messala Corvinus in quadam epistola ostendit, non esse sibi, dicens, rem cum *Furio Bibaculo*, nec cum *Sigida* quidem, aut *literatore Catone*: significat enim haud dubie *Valerium Catonem*, poetam simul Grammaticumque notissimum. Sunt, qui *literatum* a *literatore* distinguant, ut Graeci Grammaticum a Grammatista; et illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment: quorum opinionem *Orbilius* etiam exemplis confirmat. Nam, apud majores, ait, quum familia alicujus venalis produceretur, non temere quem *literatum* in titulo, sed *literatorem* inscribi solitum esse: quasi non *perfunctum literis*, sed *imbutum*. Veteres Grammatici

Πανὸς ἀγάπημα] Ita edidi cum Bipont. Reliqui omnes ἀγάπημα. An forte ἀγάσμα?

Eosd. Lit. vocitatos] Vulg. haec verba ad praecedentia referuntur, distinctione ante Messala posita, omissoque verbo ostendit. Correxerant jam Oudend. et Wolfius.

et Rhetoricam docebant: ac multorum de utraque arte commentarii feruntur. Secundum quam consuetudinem posteriores quoque existimo, quamquam jam discretis professionibus, nihilominus vel retinuisse, vel instituisse et ipsos quaedam genera institutionum ad eloquentiam praeparandam, ut problemata, paraphrases, allocutiones, ethologias, atque alia hoc genus: ne scilicet sicci omnino atque aridi pueri Rhetoribus traderentur: quae quidem omitti jam video, desidia quorundam et infantia; non enim fastidio putem. Me quidem adolescentulo, repeto, quendam, Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis vero mane disserere, post meridiem, remoto pulpito, declamare solitum. Audiebam etiam memoria patrum, quosdam e Grammatici statim ludo transisse in Forum, atque in numerum praestantissimorum patronorum receptos. Clari professores, et de quibus prodi possit aliquid duntaxat a nobis, fere hi fuerunt.

[5] *Saevius Nicanor* primus ad famam dignationemque docendo pervenit: fecitque praeter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, satiram quoque; in qua libertinum se, ac duplici cognomine esse, per hoc indicat:

*Saevius Nicanor Marci libertus negabit,
Saevius Postumius idem; at Marcus docebit.*

allocutiones] vulg. elocutiones.

Saevius Postumius] Ut metro consulerent, emendarunt Casaub. *Postumejus*, Gronov. *Postumianus*, Oudend. *Postulenus* v. *Postumulejus*. Omnes igitur *id. m* neutrum habuerunt. Ego *idem* masculinum esse puto, ideoque mutavi interpunctionem, hoc sensu: *Saevius Nicanor, qui idem Saevius Postumius*, quo ipso, duplici cognomine se esse, indicat. Ita ultima syllaba vocis *Postumius* producitur ob caesuram in tertio pede. Mox cum Oudend. et Wolf. e libris dedi *at*, cui substituerant *sed*, qui neglectam ecchlipsin ferre non potuerunt.

Sunt, qui tradant, ob infamiam quandam eum in Sardiniam secessisse, ibique diem obiisse.

[6] *Aurelius Opilius*, Epicurei ejusdam libertus, Philosophiam primo, deinde Rhetoricam, novissime Grammaticam docuit. Dimissa autem schola, Rutilium Rufum damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnae simulque consenuit; composuitque variae eruditionis aliquot volumina, ex quibus novem unius corporis: qui, quia scriptores ac poëtas sub clientela Musarum judicaret, non absurde et scripsisse et fecisse se ait ex numero Divarum et appellatione. Hujus cognomen in plerisque indicibus et titulis per unam literam scriptum animadverto: verum ipse id per duas effert in parastichide libelli, qui inscribitur *Pinax*.

[7] *M. Antonius Gniphos*, ingenuus, in Gallia natus, sed expositus; a nutritore suo manumissus, institutusque Alexandriae quidem, ut aliqui tradant, in contubernio Dionysii Scytobrachionis; (quod equidem non temere crediderim, quum temporum ratio vix congruat) fuisse dicitur ingenii magni, memoriae singularis, nec minus Graece, quam Latine doctus: praeterea comi facilique natura, nec unquam de mercedibus pactus, eoque plura ex liberalitate discentium consecutus. Docuit primum in Divi Julii domo, pueri adhuc: deinde in sua privata. Docuit autem et Rhetoricam, ita ut quotidie praecepta eloquentiae traderet, declamaret vero non nisi nudinis. Scholam ejus claros quoque viros frequentasse ajunt: in his Marcum Ciceronem, etiam quum praetura fungeretur. Scripsit multa, quamvis annum aetatis

qui, quia] h. e. ut *qui, quippe qui*. Vanæ sunt emendationes vel falsæ quos *quia* et *quæ quia*. Melius tamen oratio fluit, delicto *qui*, ut verba: *novem unius corporis* referantur ad *scripsisse*.

per unam literam] Gronov. conjecit: *per unam L literam*. Sed geminari etiam potuit litera *p* in nomine *Opilii*. v. *Turneb.* Adv. 15, 2.

quingagesimum non excesserit: etsi Attejus Philologus duo tantum volumina *de Latino sermone* reliquisse eum tradit: nam cetera scripta discipulorum ejus esse, non ipsius: in quibus et suum alicubi reperiri nomen.

[8] *M. Pompilius Andronicus*, natione Syrus; studio Epicureae sectae desidiosior in professione Grammaticae habebatur, minusque idoneus ad tuendam scholam. Itaque, quum se in Urbe non solum Antonio Gniphoni, sed ceteris etiam deterioribus postponi videret, Cumas transiit, ibique in otio vixit, et multa composuit: verum adeo inops atque egens, ut coactus sit, praecipuum illud opusculum suum annalium Ennii elenchorum sedecim millibus nummum cuidam vendere: quos libros Orbilius suppressos redemisse se dixit, vulgandosque curasse nomine auctoris.

[9] *Orbilius Pupillus Beneventanus*, morte parentum, una atque eadem die inimicorum dolo interemptorum, destitutus, primo apparituram magistratibus fecit: deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit: functusque militia, studia repetiit, quae jam inde a puero non leviter attigerat: ac professus diu in patria, quinquagesimo demum anno Romanam, Consule Cicerone, transiit; docuitque majore fama, quam emolumento. Namque jam per-

Attejus] v. c. 105, ex quo loco patet, male confundi *Attejum Philologum* cum *Attejo Capitone* a Fabricio ad *Dion.* 57, 17. Mox *suum* np. Atteji male Burm. cepit pro *ejus*.

annal. Ennii elenchorum] Voc. *Ennii* non est in libris, sed intrusum ab editoribus, ut crisin operis Ennii scripsisse dicatur Andronicus. Equidem abesse malim, quum *annales elenchi* aequè dici possint *indices annales*, atque Plinius hoc vocabulum usurpavit initio historiae naturalis, vel continuerit opus Andronici crisin grammaticam aut historicam annalium Romanorum Ennii aliorumque.

repetiit] Ita scribere non dubitavi pro *repetit*. Antecedunt perfecta et sequuntur.

senex, pauperem se, et habitare sub tegulis, quodam scripto fatetur. Librum etiam, cui est titulus *Perialogos*, edidit, continentem querelas de injuriis, quas professores negligentia et ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturae acerbae, non modo in antisophistas, quos omni sermone laceravit, sed etiam in discipulos, ut Horatius significat, *plagosum* eum appellans, et Domitius Marsus scribens,

Si quos Orbilius ferula scuticaque cecidit.

Ac ne principum quidem virorum insectatione abstinit: siquidem ignotus adhuc, quum iudicio frequentati testimonium diceret, interrogatus a Varrone, diversae partis advocato, *quidnam ageret, et quo artificio uteretur? Gibberosos se de sole in umbram transferre*, respondit; quod Murena gibber erat. Vixit prope ad centesimum aetatis annum, amissa jam pridem memoria, ut versus Bibaculi docet,

Orbilius ubinam est, literarum oblivio?

Statua ejus Beneventi ostenditur in Capitolio, ad si-

Perialogos] Non veram quidem puto hanc lectionem librorum, veriorum tamen omnibus conjecturis: *αἰτιαλόγος, περὶ ἀγωγῆς, περιαιτολόγος, παιδαγωγός*. Ceterum mihi est, vocem Latinam corruptam esse ex *περὶ ἀλόγων* v. *περὶ ἀλογίας*; nam vocem *περιάλογος* formare non audeo. Suspiciatus etiam, sum: *περὶ αὐτοῦ λόγος*. Ripontini dederunt *περιαλόγος*.

negligentiā et amb.] Ita scripsi cum Wollfo, auctoribus libris.

Vulg. *negligenter ab amb.* nihili est.

plagosum eum app.] Epist. 2, 1, 70.

Varrone] *Macrob. Sat. 2, 6.* „In eundem Galbam Orbilius Grammaticus acerbius irrisit. Prodiert Orbilius in reum testis; quem Galba ut confunderet, dissimulata professione ejus, interrogavit: *Quod artificium facis?* Respondit: *In sole gibbos soleo fricare.*“ cf. Galb. 3. — Varronem Murenā, de quo v. Aug. 19. et 56. Tiber. 8., non errore librariorum vel scriptoris, sed dissensu hic nominari, existimo. Quod desunt in antiqua editione Varrone et postea Murena, id emendatione fieri potuit. Necessario enim addere debuit scriptor nomen advocati, quod quum diversum in alio scriptore reperisset vir quidam eruditus, ut nostro fit tempore, delere maluit, quam mutare.

nistrum latus, marmorea, habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scriniis. Reliquit filium *Orbilium*, et ipsum Grammaticum professorem.

[10] *Attejus Philologus* libertinus, Athenis natus. Hunc *Capito Attejus*, notus jurisconsultus, inter Grammaticos Rhetorem, inter Rhetores Grammaticum fuisse ait. De eodem *Asinius Pollio* in libro, quo *Sallustii* scripta reprehendit, ut nimia priscorum verborum affectatione oblita, ita tradit: *In eam rem adjutorium ei fecit maxime quidam Attejus Praetextatus, nobilis Grammaticus Latinus, declamantium deinde adjutor atque praeceptor, ad summam Philologus ab semet nominatus.* Ipse ad *Laelium Hermam* scripsit, *se in Graecis literis magnum processum habere, et in Latinis nonnullum: audisse Antonium Gniphonem, ejusque Hermam: postea docuisse. Praecepisse autem multis et claris juvenibus: in quibus Appio quoque et Pulcro Claudiis, fratribus, quorum etiam comes in provincia fuerit. Philologi appellationem assumsisse videtur, quia, sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vindicavit, multiplici variaque doctrina censebatur; quod sane ex commentariis ejus apparet, quainquam paucissimi exstant: de quorum tamen copia sic altera ad eundem Hermam epistola significat: *Hylen nostram aliis memento commendare: quam omnis generis coëgimus, uti scis, octingentos in libros.* Coluit postea familiarissime *Cajum Sallustium*, et eo defuncto, *Asinium Pollionem*: quos historiam componere aggressos, alterum breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus, quas vellet, eligeret, instruxit; alterum praeceptis de ratione scribendi. Quo magis miror, *Asinium Pollionem* credidisse, antiqua eum verba et figuras solitum esse colligere *Sallustio*: quum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto civilique et proprio sermone utatur, vitet-*

que maxime obscuritatem Sallustii, et audaciam in translationibus.

[11] *Valerius Cato*, ut nonnulli tradiderunt, Burseni cujusdam libertus, ex Gallia: ipse libello, cui est titulus *Indignatio*, ingenium se natum ait, et pupillum relictum, eoque facilius licentia Sullani temporis exutum patrimonio. Docuit multos, et nobiles: visusque est peridoneus praeceptor, maxime ad poëticam tendentibus, ut quidem apparere vel his versiculis potest:

*Cato Grammaticus, Latina Siren,
Qui solus legit, ac facit poëtas.*

Scriptis praeter grammaticos libellos etiam poëmata, ex quibus praecipue probantur *Lydia* et *Diana*. *Lydiae* Tivida meminit:

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianae Cinna:

Secula permaneat nostri Diana Catonis.

Vixit ad extremam senectam, sed in summa pauperie, et paene inopia, abditus modico gurgustio, postquam Tusculana villa creditoribus cesserat, ut auctor est Bibaculus:

*Si quis forte mei domum Catonis,
Depictas minio assulas, et illos
Custodis videt hortulos Priapi,
Miretur, quibus ille disciplinis
Tantam sit sapientiam assecutus,
Quem tres cauliculi, et sèlibra farris,*

Custodis v. hortulos Pr.] Corrigunt: *Custodes videt hortuli v. hortulo Priapos*, quo nescio an pereat aliqua pars leporis carminis. In plurali saltem *hortulos* non erat haerendum, quum plurali promiscue uti soleant poetae pro singulari, et in hoc vocabulo frequentior etiam apud prosaicos pluralis sit usus. v. Heusinger. ad *Cicer. Offic.* 3, 14, 2. *Custodis Priapi* autem dicitur pro: *custode Priapo*, et in ipso hoc genitivo est lepos.

*Racemi duo, tegula sub una
Ad summam prope nutriant senectam.*

Et idem rursus:

*Catonis modo, Galle, Tusculanum,
Tota creditor urbe venditabat.*

*Mirati sumus, unicum magistrum,
Summum grammaticum, optimum poetam,
Omnes solvere posse quaestiones,
Unum difficile expedire nomen.*

En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.

[12] *Cornelius Epicadus*, Lucii Cornelii Sullae Dictatoris libertus, Calatorque in sacerdotio augurali, filioque ejus Fausto gratissimus fuit: quare nunquam non utriusque se libertum edidit. Libram autem, quem Sulla novissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse supplevit.

[13] *Staberius Eros* hero suo emtus de catasta, et propter literarum studium manumissus, docuit inter ceteros Brutum et Cassium. Sunt, qui tradant, tanta eum honestate praeditum, ut temporibus Sullanis proscriptorum liberos gratis, et sine mercede ulla, in disciplinam receperit.

[14] *Curtius Nicia* haesit Cneo Pompejo et Cajo Memmio: sed quum codicillos Memmii ad Pompeji uxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompejum offendit, domoque ei interdictum est. Fuit et Marci Ciceronis familiaris; in cujus epistola ad Dolabellam haec de eo legimus: *Omnino mihi literae magis sunt expetendae a te, quam a me tibi. Nihil enim Romae geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum et Vidium judicem esse. Profert alter, opinor, duobus*

sub una] Conjecerunt *sub ima, sub uda, sub ipsa*, quae vix praetulerim genuino *sub una*.

in cujus epistola] ad Div. 9, 10.

expetendae] Apud Cicer. legitur: ; *Omnino mihi magis literae sunt expectandae a te, quam a me tibi.*“

versiculis expensum Niciae: alter Aristarchus hos ὀβελίξει. Ego tanquam criticus antiquus judicator sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Item ad Atticum: De Nicia quod scribis, si ita me haberem, ut ejus humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum habere; sed mihi solitudo et recessus provincia est: quod quia facile ferebat Sica, eo magis illum desidero. Praeterea nosti Niciae nostri imbecillitatem, mollitiem, consuetudinem victus. Cur ergo illi molestus esse velim, quum mihi ille jucundus esse non possit? Voluntas tamen ejus mihi grata est. Hujus de Lucilio libros etiam satira comprobat.

[15] *Lenaeus, Pompeji Magni libertus, et pae-
ne omnium expeditionum comes, defuncto eo filiis-
que ejus, schola se sustentavit: docuitque in Carinis,
ad Telluris aedem, in qua regione Pompejorum do-
mus fuerat: ac tanto amore erga patroni memoriam
exstitit, ut Sallustium historicum, quod eum oris
improbi, animo inverecundo, scripsisset, acerbissi-
ma satira laceraverit, lastaurum et lurconem, et ne-
bulonem, popinonemque appellans, et vita scriptis-
que monstrosam; praeterea priscorum Catonisque
verborum ineruditissimum furem. Traditur autem
puer adhuc Athenis subreptus, refugisse in patriam;
perceptisque liberalibus disciplinis, pretium suum
domino retulisse, verum ob ingenium et doctrinam
gratis manumissus.*

[16] *Q. Caecilius Epirota, Tusculi natus, li-
bertus Attici, Equitis Romani, ad quem sunt Cice-*

*ad Atticum] l. 12, 26. Schützius, apud quem est T. V. ep.
544., pro recessus provincia est, conjicit recessus pro victu est,
quod, non credo, Ciceronem aequo animo obtrudi sibi passum
esse pro dicto acuto, quo vitam otiosam, pro administratione
Reipublicae temporum injuria sibi impositam, salse ridet.*

*Athenis subreptus] Haec Heinsii est emendatio. Vulg. cate-
nis, quod nullum vel impeditum sensum praebet. Gronov. conj.
Catinae.*

ronis epistolae, quum filiam patroni, nuptam Marco Agrippae, doceret, suspectus in ea, et ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit: vixitque una familiarissime, quod ipsi Gallo inter gravissima crimina ab Augusto objicitur. Post deinde damnationem mortemque Galli, scholam aperuit; sed ita, ut paucis, et tantum adolescentibus praeciperet, praetextato nemini, nisi si cujus parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusque Virgilium et alios poetas novos praelegere coepisse, quod etiam Domitii Marsi versiculus indicat,

Epirota, tenellorum nutricula vatum.

[17] *Verrius Flaccus*, libertinus, docendi genere maxime inclaruit. Namque ad exercitanda discipulorum ingenia aequales inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed et praemio, quod victor auerret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus ejus praeceptor electus, transiit in Palatium cum tota schola; verum, ut ne quem amplius posthac discipulum reciperet: docuitque in atrio Catilinae domus, quae pars Palatii tunc erat, et sestertia centena in annum accepit. Decessit aetatis exactae, sub Tiberio. Statuam habet Praeneste, in inferiore Fori parte, contra hemicyclium: in quo fastos, a se ordinatos, et marmoreo parieti incisos, publicarat.

[18] *L. Crassitius*, genere Tarentinus, ordinis libertini, cognomine *Pasicles*, mox *Pansam* se transnominavit. Hic initio circa scenam versatus est, dum mimographos adjuvat: deinde in pergula docuit, do-

in inser. Fori p. — incisos] Fogginius, qui illustravit fastos Praenestinos, ex tribus codd. Vatic. hanc varietatem attulit: *in superiore Fori parte circa hemicyclium marmoreo pariete incisos*. Hoc probat Wolfius.

nec commentario Smyrnae edito adeo inclaruit, ut haec de eo scriberentur:

Uni Crassitio se credere Smyrna probavit:

Desinite indocti conjugio hanc petere.

Soli Crassitio se dixit nubere velle:

Intima cui soli nota sua exstiterint.

Sed quum edoceret jam multos ac nobiles, in his Julium Antonium, Triumviri filium, ut Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola, transit ad Q. Sextii philosophi sectam.

[19] *Scribonius Aphrodisius*, Orbilii servus atque discipulus, mox a Scribonia, Libonis filia, quae prior Augusti uxor fuerat, redemptus et manumissus, docuit, quo Verrius, tempore, cujus etiam libris *de Orthographia* rescripsit, non sine insectatione studiorum morumque ejus.

[20] *C. Julius Hyginus*, Augusti libertus, natione Hispanus, (etsi nonnulli Alexandrinum putant, et a Caesare puerum Romam advectum, Alexandria capta) studiose et audit et imitatus est Cornelium Alexandrum, Grammaticum Graecum: quem propter antiquitatis notitiam *Polyhistorem* multi, quidam *Historiam* vocabant. Praefuit Palatinae bibliothecae: nec eo secius plurimos docuit: fuitque familiarissimus Ovidio poetae et Cajo Licinio consulari, historico; qui eum admodum pauperem decessisse tradit, et liberalitate sua, quoad vixerit, sustentatum. Hujus libertus fuit Julius Modestus, in studiis atque doctrina vestigia patroni secutus.

[21] *C. Melissus*, Speleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura et industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Maecenati pro Grammatico muneri datus est. Cui quum se gratum et acceptum in modum amici videret, quamquam asserente matre, permansit tamen in statu servitutis,

commentario Smyrnae] h. e. ὑπομνήμασι de urbe Smyrna rebusque Smyrnaeorum, quod patet ex ultimo versu poematii.

praesentemque conditionem verae origini anteposuit. Quare cito manumissus, Augusto etiam insinuatus est; quo delegante, curam ordinandarum bibliothecarum in Octaviae porticu suscepit. Atque, ut ipse tradit, sexagesimum aetatis annum agens, libellos *Ineptiarum*, qui nunc *Jocorum* inscribuntur, componere instituit: absolvitque centum et quinquaginta, quibus et alios diversi operis postea addidit. Fecit et novum genus *Togatarum*, inscripsitque *Trabeatas*.

[22] *M Pomponius Marcellus*, sermonis Latini exactor molestissimus, in advocazione quadam (nam interdum et causas agebat) soloecismum ab adversario factum usque adeo arguere perseveravit, quoad *Cassius Severus*, interpellatis iudicibus, dilationem petiit: *ut litigator suus alium Grammaticum adhiberet; quando non putat is, cum adversario de jure sibi, sed de soloecismo, controversiam futuram.* Hic idem, quum ex oratione *Tiberium* reprehendisset, affirmante *Attejo Capitone*, *et esse illud Latinum, et, si non esset, futurum certe jam inde: Mentitur, inquit, Capito. Tu enim, Caesar, civitatem dare potes hominibus, verbo non potes.* Pugilem olim fuisse, *Asinius Gallus* hoc in eum epigrammate ostendit:

*Qui caput ad laevam didicit, glossemata nobis
Praecipit: os nullum, vel potius pugilis!*

Togatarum] sc. fabularum. *Trabecae* ab Equitibus, et in luctu etiam gestabantur (v. Dom. 14. Lips. ad *Tac. A.* 3, 2.), quod facere potest ad indagandam nominis novi fabularum generis causam.

quando non putat] Transitus ab oratione obliqua ad rectam fere Graecus.

Qui cap. ad laevam didicit] Praeceptum fuisse videtur gladiatorium *caput ad laevam*, quod nos ignoramus, unde verbum *didicit*, cui opponitur *praecipit*. *Wolffius* tamen praefert *dejicit* v. *rejecit*. *Os nullum* idem interpretatur *indiscretum*, quod unice verum.

[23] *Remmius Palaemon*, Vicentinus, mulieris verna, primo, ut ferunt, textorium, deinde herilem filium dum comitatur in scholas, literas didicit: postea manumissus, docuit Romae: ac principem locum inter Grammaticos tenuit, quamquam infamis omnibus vitiis, palamque et Tiberio, et mox Claudio, praedicantibus, nemini minus institutionem puerorum vel juvenum committendam: sed capiebat homines quam memoria rerum, tum facilitate sermonis: nec non etiam poemata faciebat ex tempore. Scripsit et variis, nec vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut Marcum Varronem *porcum* appelleret; secum et natas, et morituras literas, jactaret; nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed praesagiente Virgilio, fore quandoque omnium poetarum ac poematum Palaemonem judicem. Gloriabatur etiam, latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parsisse. Luxuriae ita indulgit, ut saepius in die lavaret; nec sufficeret sumptibus, quamquam ex schola quadragesima annua caperet, ac non multo minus ex re familiari, cujus diligentissimus erat, quum et officinas promercalium vestium exerceret, et agros adeo coleret, ut vitem, manu ejus institutem, satis constet trecenta sexaginta quinque vasa edidisse. Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres, usque ad infamiam oris: dictoque non infaceto notatum ferunt cujusdam, qui, quum in turba osculum sibi ingerentem, quamquam refugiens, devitare non posset, *Vis tu, inquit, magister, quoties festinantem aliquem vides, abligurire?*

[24] *M. Valerius Probus*, Berytius, diu centurium petiit, donec taedio ad studia se contulit. Legerat in provincia quosdam veteres libellos apud Grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum me-

in Bucolicis] ecloga tertia.

saepius in die] An *in dies*, κατ' ἡμέραν.

vasa] Wolf. probat Ursini conjecturam *uvae*.

moria, necdum omnino abolita, sicut Romae. Hos quum diligentius repeterè, atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamvis, omnes contemni, magisque opprobrio legentibus, quam gloriæ et fructui esse, animadverteret, nihilominus in proposito mansit: multaque exemplaria contracta emendare, ac distinguere, et annotare curavit, soli huic, nec ulli præterea Grammatices parti, deditus. Hic non tam discipulos, quam sectatores aliquot, habuit. Nunquam enim ita docuit, ut magistri personam sustineret. Unum vel alterum, vel, quum plurimos, tres aut quatuor, postmeridianis horis admittere solebat, cubansque, inter longos ac vulgares sermones, legere quaedam, idque perraro. Nimis pauca et exigua de quibusdam minutis quaestiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem silyam observationum sermonis antiqui.

C. SUETONII TRANQUILLI

DE

CLARIS RHETORIBUS

LIBER.

[1] **R**HETORICA quoque apud nos, perinde atque Grammatica, sero recepta est, paulo etiam difficilius, quippe quam constet nonnunquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium sit, vetus Senatusconsultum, item Censorium edictum, subjiciam: *Cujo Fannio Strabone, M. Valerio Messala, Consulibus, Marcus Pomponius Praetor Senatam consuluit. Quod verba facta sunt de Philosophis et de Rhetoribus, de ea re ita censuerunt: Ut M. Pomponius Praetor animadverteret, curaretque, uti ei e Republica fideque sua videretur, ut Romae ne es-*

Aliquot libri hunc indicem rhetorum, de quibus liber egit, praefigunt: *L. Plotius Gallus. L. Otacilius Pilitus. Epidius. Sex. Clodius. C. Albutius Silus. L. Caestius Pius. M. Porcius Latro. Q. Curtius Rufus. L. Valerius Primanus. Virginius Flavius. L. Staius Ursulus. P. Clodius Quirinalis. M. Antonius Liberalis. Sex. Julius Gabinianus. M. Fabius Quintilianus. Julius Tiro.* Apparet, et maximam partem libri periisse, et satis magno nostrum detrimento, quantum colligere licet ex nonnullis nominibus, quorum historiam tempus nobis invidit.

vetus Senatusconsultum] Memorat etiam *Gell. N. A. 15, 11,* qui quum de philosophis et rhetoribus *Latinis* factum dicit, gravem adversarium nactus est *Pighium Ann. T. II, p. 410. ad a. U. 592.,* conjicientem, *Latinis* ibi corruptum ex *inquilinis.* De *Graecis* illud agere, censent etiam *Casaub. et Wolf. ad n. l.,* praesertim quum edicto censorio, mox citato, *novum* dicatur *genus* rhetorum *Latinorum,* septuagesimo anno post illud *SCtum.*

sent. De iisdem, interjecto tempore, Cneus Domitius Aënobarbus, et Lucius Licinius Crassus, Censores, ita edixerunt: *Renunciatum est nobis, esse homines, qui novum genus disciplinae instituerunt: ad quos juvenus in ludum conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adulescentulos totos dies desiderare. Majores nostri, quae liberos suos discere, et quos in ludos itare velent, instituerunt. Haec nova, quae praeter consuetudinem ac morem majorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Quapropter et iis, qui eos ludos habent, et iis, qui eo venire consuerunt, videtur faciendum, ut ostendamus nostram sententiam, nobis non placere.* Paulatim et ipsa utilis honestaque apparuit: multique eam praesidii causa et gloriae appetiverunt. Cicero ad praeturam usque Graecae declamavit: Latine vero senior quoque, et quidem Consulibus Hirtio et Pansa; quos discipulos, et grandes praetextatos, vocabat. Cneum Pompejum quidam historici tradiderunt, sub ipsum civile bellum, quo facilius Cajo Curioni, promptissimo juveni, causam Caesaris defendenti, contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem; Marcum Antonium, item Augustum, ne Mutinensi quidem bello omisisse. Nero Caesar et primo imperii anno, publice quoque bis antea, declamavit: plerique autem oratorum etiam declamationes ediderunt. Quare magno studio hominibus injecto, magna etiam professorum ac doctorum profluxit copia, adeoque floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atque ad sum-

De iisdem] De coercendis rhetoribus Latinis Gell. l. c. v. Pigh. T. III. p. 212. ad a. U. 661.

Consulibus] Al. cum Consulibus. Wolf. recepit cum, et uncinis inclusit vocem Consulibus, et per errorem Suetonium Pansam nominasse pro Dolabella, censet ex Cic. ad Div. 9, 16. „Hirtium ego et Dolabellam dicendi discipulos habeo.“ Mihi ipsum Pansae nomen ostendere videtur, veram esse lectionem: Consulibus Hirtio et Pansa.

mos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit; quando vario modo quisque discipulos exercuerunt. Nam et dicta praeclare, per omnes figuras, per casus, et apologos, aliter atque aliter exponere, et narrationes tum breviter et presse, tum latius et uberius explicare consueverunt: interdum Graecorum scripta convertere, ac viros illustres laudare, vel vituperare: quaedam etiam ad usum communis vitae instituta, tum utilia et necessaria, tum perniciosa et supervacanea ostendere: saepe fabulis fidem firmare, aut historiis demere; quod genus *ῥήσεις* et *ἀνασκευάς* et *κατασκευάς* Graeci vocant: donec sensim haec exoleverunt, et ad controversiam ventum est. Veteres *Controversiae* aut ex historiis trahebantur; sicut sane nonnullae usque adhuc: aut ex veritate ac re, si qua forte recens accidisset. Itaque, locorum etiam appellationibus adjectis, proponi solebant. Sic certe collectae editaeque se habent: ex quibus non alienum fuerit, unam et alteram, exempli causa, ad verbum referre. *Aestivo tempore adolescentes urbani quum Ostiam venissent, litus ingressi, piscatores trahentes rete adierunt, et pepigerunt, bolum quanti emerent: nummos solverunt: diu exspectaverunt, dum retia extraherentur: aliquando extractis, piscis nullus insuit, sed sporta auri obsuta. Tum emtores bolum suum ajunt, piscatores suum. — Venalicii quum Brundisii gregem venalium e navi educerent, formoso et pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam et praetextam togam imposuere: facile fallaciam celarunt. Romam venit: res cognita est: petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem. Olim autem eas appellatione Graeca *συρῥήσεις* vocabant: mox controversias qui-*

portitores] Accus. Sc. *venalicii* s. mangones verebantur portitores, eosque defraudare studebant rectigali, de formoso puero solvendo.

dam, sed aut *fictas*, aut *judiciales*. Illustres professores, et quorum memoria aliqua exstet, non temere alii réperientur, quam de quibus tradam.

[2] *L. Plotius Gallus*. De hoc Cicero ad M. Titinium sic refert: *Equidem memoria teneo, pueris nobis, primum Latine docere coepisse L. Plotium quendam: ad quem quum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam, mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant, Graecis exercitationibus alii melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime vixit) M. Coelius in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dictasse Atratio, accusatori suo, actionem: subtractoque nomine, *hordearium eum rhetorem* appellat, deridens, ut inflatum ac levem et sordidum.*

[3] *L. Otacilius Pilitus* servisse dicitur, atque etiam ostiarius veteri more in catena fuisse; donec ob ingenium ac studium literarum manumissus, accusanti patrono subscripsit. Deinde Rhetoricam professus, Cui Pompejum Magnum docuit, patrisque ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit; primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

[4] Ad id tempus *Epidius*, calumnia notatus, ludum dicendi aperuit: docuitque inter ceteros M. Antonium, et Augustum. Quibus quondam C. Canutius, objicientibus sibi, quod in Republica administranda potissimum consularis Isaurici sectam sequeretur, *Malle*, respondit, *Isaurici esse discipulum, quam Epidii calumniatoris*. Hic Epidius ortum se ab Epidio *Nunciono* praedicabat: quem ferunt olim praecipitatum in fontem fluminis Sarni,

Cicero] in deperditis epistolis.

[*Ad id tempus*] Al. *ad idem t.*, ex emendatione.

[*Nunciono*] Conjecere *Nursino* et *Nucerino*.

paullo post cum cornibus exstitisse, ac statim non comparuisse, in numeroque Deorum habitum.

[5] *Sextus Clodius*, e Sicilia, Latinae simul Graecaeque eloquentiae professor, male oculatus, et dicax, *par oculorum in amicitia M. Antonii Triumviri exstitisse se*, aiebat. Ejusdem uxorem Fulviam, cui altera bucca inflatior erat, *acumen stili tentare* dixit, nec eo minus, immo vel magis, ob hoc Antonio gratus. A quo mox Consule ingens etiam congiarium accepit, ut ei in Philippicis Cicero objicit: *Adhibes joci causa magistrum suffragio tuo, et compotorum tuorum, Rhetorem; cui concessisti, ut, in quem vellet, diceret: salsum omnino hominem! sed materia facilis, in te et in tuos dicere. At quanta merces Rhetori est data? Audite, audite, Patres Conscripti, et cognoscite Reipublicae vulnera. Duo millia jugerum campi Leontini Sexto Clodio Rhetori assignasti, et quidem immunia: ut tanta mercede nihil sapere disceres.*

[6] *C. Albutius Silus*, Novariensis, quum aedilitate in patria fungeretur, quum forte jus diceret, ab iis, contra quos pronunciabat, pedibus e tribunali detractus est. Quod indigne ferens, statim contendit ad portam, et inde Romam: receptusque in Planci oratoris contubernium, cui declamaturus mos erat, prius aliquem, qui ante diceret, excitare, suscepit eas partes, atque ita implevit, ut Planco silentium imponeret, non audenti in comparisonem se

acumen stili tentare] Apposite ad *Petroni*. c. 70. *ut micronem ad buccam probaremus*, citavit *Cel. Burm.* in ed. sec. haec *Luciani* de mercede conductis T. I. p. 656. (ed. Bipont. T. III. p. 217.) τῆς τριαιῆς τὰς ἀκμὰς εἰς τὰς χεῖρας λαβῶν, καὶ πρὸς τὴν γνάθου πεφουσημένην ἀποπειρώμενος. Tecte hic ad alium stilum respici, certum est. "Oudend.

in Phil. Cicero] *Phil.* 2, 17.

ut, in quem vellet] *Cic.* „*ut in te, quae vellet, diceret.*“ *dicere]* H. l. et apud *Cic.* vulg. *dicta dicere.*

tanta mercede] Apud *Cic.* vulg. *pro tanta mercede.*

demittere. Sed ex eo clarus, propria auditoria instituit, solitus proposita controversia sedens incipere, et calore demum proventus consurgere ac perorare. Declamabat autem genere vario: modo splendide atque ornate: tum, ne usquequaque scholasticus existimaretur, circumcise ac sordide, et tantummodo trivialibus verbis. Egit et causas, verum rarius, dum amplissimam quamque sectatur; nec alium in ulla locum, quam perorandi. Postea renunciavit Foro, partim pudore, partim metu. Nam quum in lite quadam centumvirali, adversario, quem ut impium erga parentes incessebat, iurandum, quasi per figuram sic obtulisset: *Jura per patris matrisque cineres, qui inconditi jacent*: et alia in hunc modum: arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui invidia negotium afflixit. Et rursus in cognitione caedis, Mediolani, apud L. Pisonem Proconsulem defendens reum, quum, cohibente lictore nimias laudantium voces, ita excanduisset, ut et, deplorato Italiae statu, quasi iterum in formam provinciae redigeretur, Marcum insuper Brutum, cuius statua in conspectu erat, invocaret, legum ac libertatis auctorem et vindicem, paene poenas luit. Jam autem senior ob vitium vomicae Novariam rediit: convocataque plebe, causis, propter quas mori destinasset, diu, ac more concionantis, redditis, abstinuit cibo.

laudantium] sc. auditorum, maxime ex discipulis, quorum corona perorantem magistrum cingebat.

PUBLII TERENTII
AFRICARTHAGINIENSIS
VITA.

[1] **P**UBLIUS TERENTIUS Afer, Carthagine natus, servivit Romae Terentio Lucano Senatori: a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter, sed et mature manumissus est. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet; quum inter finem secundi belli Punici, et initium tertii natus sit et mortuus, nec, si a Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos et Afros, nisi post deletam Carthaginem, coepto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur, quod et ipsum Fenestella arguit, contendens, utroque majorem natu fuisse; quamvis et Cornelius Nepos aequales omnes fuisse tradat, et Porcius suspicionem de consuetudine per haec faciat:

Dum lasciviam nobilium, et fucosas laudes petit:

Dum lasc.] Hos versus Wolfius ita refinxit:

Dum lasciviam nobilium et laudes fucosas petit:

Dum Africani vocem divinam inhiat avidis auribus:

Dum se ad Furium coenare et Laelium, pulchrum putat:

Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapi

Ob florem aetatis suae . . . ipse . . .

Suis ablatis rebus ad summam inopiam redactus est.

Itaque e conspectu omnium abiit Graeciam (an *Graeciae*) in
terram ultimam:

Mortuus est in Stymphalo Arcadiae oppido; nil Publicus

Scipio illi profuit, nil Laelius, nil Furius,

Tres per id tempus qui agitabant nobiles facillume:

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam,

Saltem ut esset, quo referret obitum domini servolus.

*Dum Africani vocem divinam inhiat avidis auri-
bus:*

*Dum ad Furium se coenitare et Laelium, pul-
crum putat:*

*Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum
rapi*

*Ob florem aetatis suae: ipsus sublatis rebus ad
summam.*

Inopiam redactus est.

*Itaque e conspectu omnium abiit Graeciam in
terram ultimam.*

*Mortuus est in Stymphalo, Arcadiae oppido:
nihil Publius*

*Scipio profuit, nihil ei Laelius, nihil Furius:
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles fa-
cillume,*

*Eorum ille opera ne domum quidem habuit con-
ducticiam,*

*Saltem ut esset, quo referret obitum domini ser-
vulus.*

[2] Scripsit comoedias sex: ex quibus primam An-
driam quum Aedilibus daret, jussus ante Caerio reci-
tare, ad coenantem quum venisset, dictus est, ini-
tium quidem fabulae, quod erat contemtiore vestitu,
subsellio juxta lectulum residens legisse; post paucos
vero versus invitatus, ut accumberet, coenasse una,
deinde cetera percurrisse, non sine magna Caerii ad-
miratione. Et hanc autem, et quinque reliquas ae-
qualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de
enumeratione omnium ita scribat:

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis die acta est, meruitque pre-
tium, quantum nulla antea cujusquam comoedia, id
est, octo millia nummum: propterea summa quoque
titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium
Varro etiam praefert principio Menandri. Non ob-
scura fama est, adjutum Terentium in scriptis a Lae-

lio et Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

*Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adiutare, assidueque una scribere:
Quod illi maledictum vehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maximam, quum illis placet,*

*Qui vobis universis et populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.*

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Laelio et Scipioni non ingrati esse hanc opinionem: quae tamen magis et usque ad posteriora tempora valuit. [3] Q. Memmius in oratione pro se ait: *P. Africanus, qui a Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit.* Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronunciasset versus, qui sunt in Heautontimorumenno:

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.

[4] Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto, et qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, et M. Popillio, consulari utroque, ac poeta. Ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur; sed viros, quorum operam et in bello, et in otio, et in negotio populus sit expertus. Post editas comoedias, nondum quintum atque

tricesimum egressus annum, causa evitandae opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta, moresque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus Urbem est, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

*Sed ut Afer sex populo edidit comoedias,
Iter hinc in Asiam fecit. Navim quum semel
Conscendit, visus nunquam est. Sic vita vacat.*

[5] Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in mari dicit cum centum et octo fabulis, conversis e Menandro. Ceteri, mortuum esse in Arcadiae Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, Marco Fulvio Nobiliore, Consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in navi praemisera, ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit: item hortulos viginti jugerum in via Appia ad Martis villam. Quo magis miror, Porcium scribere,

———— nihil Publius

*Scipio profuit, nihil ei Laelius, nihil Furius:
Tres per idem tempus, qui agitabant nobiles fa-
cillume:*

*Eorum ille opera ne domum quidem habuit con-
ducticiam:*

*Saltem ut esset, quo referret obitum domini ser-
vulus.*

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis praefert, scribens in Compitalibus:

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solum Naevio et Plauto et Caecilio, sed Licinio quoque et Attilio postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

*Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
 Conversum expressumque Latina voce Menan-
 drum*

*In medio populi sedatis vocibus effers,
 Quicquid come loquens, atque omnia dulcia di-
 cens.*

Item C. Caesar:

*Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menan-
 der,*

Poneris, et merito, puri sermonis amator.

Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis,

Comica ut aequato virtus polleret honore

*Cum Graecis; neque in hac despectus parte ja-
 ceres!*

Unum hoc maceror, et doleo tibi deesse, Terenti.

*adjuncta foret vis] δύναμις v. δεινότης, ut recte interpretatur
 Wolfius, quem etiam in interpunctione sum secutus.*

H O R A T I I P O E T A E
V I T A.

HORATIUS FLACCUS, Venusinus, patrè; ut ipse tradit, libertino, et exactionum coactore; ut vero creditum est, salsamentario; quum illi quidam in altercatione exprobrasset, *Quotiens ego vidi patrem tuum cubito se emungentem?* Bello Philippensi, excitus a Marco Bruto imperatore, Tribunus militum meruit: victisque partibus, venia impetrata, scriptum quaestorium comparavit. Ac primo Maecenati, deinde Augusto insinuatus, non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Maecenas quantopere eum dilexerit, satis monstratur illo epigrammate, ubi inquit:

Ni te visceribus meis, Horati,

Plus jam diligo, tu tuum sodalem

Hinnulo videas strigiosiore.

Sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio: *Horati Flacci, ut mei, memor esto.* Augustus ei Epistolarum officium obtulit, ut hoc ad Maecenatem scripto significat: *Ante ipse scribendis epistolis amicorum sufficebam: nunc occupatissimus, et infirmus, Horatium nostrum a te cupio abducere. Veniet ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam, et nos in scribendis epistolis iurabit.* Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam ingerere desiit. Exstant epistolae, ex quibus,

insinuatus] Omisi in gratiam cum Oudend. et Bipont.

dilexerit] Sic scripsi pro *dilexit*, iubente linguae lege.

Hinnulo] Ita edidi cum Oudend. et Wolfio. Vulg. *Titium sodalem Mimo tu vid. strigiosiore.* Nisi nomen hominis latet in *hinnulo* v. *mimo*, malim: *Mulo me vid. str.*

extremis] Sunt, qui addant *judiciis.*

argumenti gratia, pauca subjeci: *Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si convictor mihi fueris: recte enim, et non temere feceris; quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri possit.* Et rursus: *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire: nam incidit, ut illo coram fieret a me tui mentio.* Neque si tu superbus amicitiam nostram sprevisi, ideo nos quoque ἀνθυπερηθανόμεν. Praeterea saepe inter alios jocos purissimum penem, et homuncionem lepidissimum appellat: unaque et altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo opinatus est, ut non modo Seculare carmen componendum injunxerit, sed et Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum: eumque coegerit propter hoc, tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere: post Sermones quoque lectos, nullam sui mentionem habitam ita sit questus: *Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros tibi infame sit, quod videaris familiaris nobis esse?* expressitque eclogam, cujus initium est:

*Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.*

Horatius habitu corporis brevis fuit, atque obesus: qualis a se ipso et in Satiris describitur, et ab Augusto hac epistola: *Pertulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego, ut accusem te, quantuluscunque*

purissimum] Wolfius post Bentlejum dedit Scaligeri conjecturam: *putissimum*, idque reliquis convenientius.

opinatus est] Addidit hoc verbum Rutgers. Venus. lect. c. 30. ex uno Ms. Al. suppleverunt: *credidit*, Oudend. *ominatus est*.

eclogam] Ita post alios Oudend. et Wolf. Vulg. *elogium*.

Horatius] Vulg. *Idem Horatius*.

est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne majores libelli tui sint, quam ipse es. Sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sextariolo scribas: quum circuitus voluminis tui sit ὀγκωδέστατος, sicut est ventriculi tui. Ad res Venereas intemperantior traditur. [Nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita, ut, quocumque respexisset, ibi ei imago coitus referretur.] Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini aut Tiburtini: domusque ejus ostenditur circa Tiburni luculum. Venerunt in manus meas et Elegi sub ejus titulo, et Epistola prosa oratione, quasi commendantis se Maecenati: sed utraque falsa puto. Nam Elegi vulgares, Epistola etiam obscura: quo vitio minime tenebatur. Natus est sexto Idus Decembres, Lucio Cotta, et Lucio Torquato, Consulibus. Decessit quinto Kalendas Decembres, Cajo Marcio Censorino, et Cajo Asinio Gallo, Consulibus, post septimum et quinquagesimum annum, herede Augusto palam nuncupato, quum, urgente vi valetudinis, non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus et conditus est extremis Esquiliis, juxta Maecenatis tumulum.

in sextariolo] *Salmas.* de modo usur. p. 408. conjecit: Itaque licebit in *Sextario* illos scribere, quo circ. sequ. Illud minus necessarium; sed verissima mutatio inepti *quum* in *quo*.

Nam specul. — referretur] Eadem *Seneca* N. Q. 1, 16. de *Horatio* quodam, unde huc turpiter intrusa, dudum viri docti, qui scriptori nostro aequae ac *Horatio* consuluerunt, judicavere.

L. Cotta et L. Torqu. Coss.] A. U. 689. decessit a. 746., unde scripsi cum *Wolfio*: post septimum et qu. a. pro vulg. post nonum sequ. Nimirum nota LVII. corrupta est in LVIII, ut veteres scripserunt pro seriore more LIX.

L U C A N I
V I T A.

M. ANNAEUS LUCANUS, Cordubensis, prima ingenii experimenta in Neronis laudibus dedit quinquennali certamine. Dein civile bellum, quod a Pompejo et Caesare gestum est, recitavit. Qui tantae levitatis et tam immoderatae linguae fuit, ut in praefatione quadam aetatem et initia sua cum Virgilio comparans, ausus sit dicere: *et quantum mihi restat ad Culicem?* Hic, initio adolescentiae, quum ob infestum matrimonium patrem suum ruri agere longe cognovisset, revocatus Athenis a Nerone, cohortique amicorum additus, atque etiam quaestura honoratus, non tamen permansit in gratia. Siquidem aegre ferens, recitante se, subito, ac nulla nisi refrigerandi sui causa, indicto Senatu, Neronem recessisse; neque verbis adversus Principem, neque factis exstantibus post haec temperavit: adeo ut quondam in Latrinis publicis, clariore strepitu ventris emisso, hemistichium Neronis magna consessorum fuga pronunciarit: *Sub terris tonuisse putes.* Sed et famoso carmine quum ipsum, tum potentissimos amicorum, gravissime proscidit. Ad extremum paene signifer Pisonianae conjurationis exstitit: multus in gloria tyrannicidarum palam praedicanda, ac plenus minarum; usque eo intemperans, ut Caesaris caput proximo cuique jactaret. Verum, detecta conjuratione, nequaquam animi constantiam praestitit. Facile enim

a Pomp.] Vulg. cum Pomp. et Caesare. Libri nonnulli cum Pomp. a Caesare. Puto, alieno loco positam fuisse veram emendationem a.

clariore strepitu] Delevi cum Graevio cum post clariore, et scripsi consessorum pro cum sessorum.

confessus; et ad humillimas devolutus preces; matrem quoque innoxiam inter socios nominavit; sperans, impietatem sibi apud parricidam Principem profuturam. Impetrato autem mortis libero arbitrio, codicillos ad patrem de corrigendis quibusdam versibus suis exaravit: epulatusque largiter, brachia ad secandas venas medico praebuit. Poëmata ejus etiam praelegi memini; confici vero, ac venalia proponi, non tantum operose et diligenter, sed inepte quoque.

confici] h. e. conscribi, confingi. Conjecerunt etiam *comi*
et conquiri.

C A J I P L I N I I
V I T A.

PLINIUS SECUNDUS, Novocomensis, equestribus militiis industrie functus, procurationes quoque splendidissimas, atque continuas, summa integritate administravit, et tamen liberalibus studiis tantam operam dedit, ut non temere quis plura in otio scripserit. Itaque bella omnia, quae unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit. Item naturalis historiae triginta septem libros absolvit. Perit clade Campaniae. Nam quum Misenensi classi praesset, et flagrante Vesevo ad explorandas propius causas Liburnica pertendisset, neque adversantibus ventis remeare posset, vi pulveris ac favillae oppressus est; vel, ut quidam existimant, a servo suo occisus, quem, deficiens aestu, ut necem sibi maturaret, oraverit.

Novocomensis] Imo *Veronensis*. Confunditur cum juniore Plinio, qui Novocomensis fuit. Idem error est *Hieronimi Chron.* Euseb. n. 2125.

D. JUNII JUVENALIS
VITA.

JUNIUS JUVENALIS, libertini locupletis incertum filius, an alumnus, ad mediam fere aetatem declamavit, animi magis causa, quam quod scholae se aut Foro praepararet. Deinde paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem pantomimum poëtamque [Claudii Neronis, ejus semestribus militiolis tumentem,] genus scripturae industrie excoluit. Et tamen bene diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus. Mox magna frequentia, magnoque successu bis ac ter auditus est, ut ea quoque, quae prima fecerat, inferciret novis scriptis:

Quod non dant proceres, dabit histrio: tu Camerinos,

Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.

Praefectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.

Erat tum in deliciis aulae histrio: multique fautorum ejus quotidie provehebantur. Venit ergo Juvenalis in suspicionem, quasi tempora figurate nolasset: ac statim per honorem militiae, quamquam octogenarius, Urbe summotus, missusque ad praefecturam cohortis, in extrema Aegypti parte tendentis. Id supplicii genus placuit, ut levi atque joculari dilecto par esset. Verum intra brevissimum tempus angore et taedio periit.

scholae se] Addidi *se* cum Wolfio.

Claudii — tumentem] Uncis haec inclusi cum Oudend. Plura de loco corrupto Rupert. in edit. Juven., quem conferas etiam de auctore hujus vitae disputantem.

bene diu] bien longtems.

Quod non dant] Sat. 7, 90.

histrio] non Neronis vel Domitiani, sed Hadriani quidam, v. Oudend.

A U L I P E R S I I
V I T A.

AULUS PERSIUS FLACCUS natus est pridie Nonas Decembris, Fabio Persico, L. Vitellio, Consulibus. Decessit octavam Kalendas Decemb. Publio Mario, Asinio Gallo, Consulibus. Natus in Etruria Volaterris, Eques Romanus, sanguine et affinitate primi ordinis viris conjunctus, decessit ad octavum milliarium via Appia in praediis suis. Pater ejus Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere sex. Fulvia Sisennia mater nupsit postea Fusio, Equiti Romano: et eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus usque ad annum duodecimam Volaterris: inde Romae apud Grammaticum Remmum Palaemonem, et apud Rhetorem Virginium Flavum. Quam esset annorum sedecim, amicitia coepit uti Annaei Cornuti, ita ut ab eo nusquam discederet: a quo inductus aliquatenus in philosophiam est. Amicos habuit a prima adolescentia Caesium Bassum poetam, et Calpurnium Suram, qui eo vivo juvenis decessit. Coluit ut patrem Servilium Nonianum. Per Cornutum cognovit Annaeum etiam Lucanum, aequaevum auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore Tragicus fuit, sectae Stoeicae, qui libros Philosophiae reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur scripta Flacci, ut vix retineret se illo recitante a clamore, [quin *illa esse vera poemata* diceret.] Sero cognovit et Senecam, sed non ut caperetur ejus ingenio. Usus est apud Cornutum duorum convictu do-

natus est] A. U. 787., decessit a. 815. *Publio Mario pro Rubrio* emendavit Lips. ad *Tac. A.* 14, 48.

nusquam] Malim *nunquam*.

Suram] Ita Wolf. pro *Staturam*.

quin — diceret] Desunt haec in Mss., atque sunt inepta.

ctissimorum et sanctissimorum virorum, acriter tum philosophantium, Claudii Agathemeri, medici Lacedaemonii, et Petronii Aristocratis Magnetis, quos unice miratus est et aemulatus, quum aequales essent, et Cornuto minores. Ipse etiam decem fere annis summe dilectus a Paeto Thrasea est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente. Fuit morum lenissimorum, verecundiae virginalis, formae pulchrae, pietatis erga matrem et sororem et amitam exemplo sufficientis. Fuit frugi et pudicus. Reliquit circa HS. vicies matri et sorori: scriptis tamen ad matrem codicillis, rogavit eam, ut daret Cornuto sestertia, ut quidam dicunt, centum; ut alii volunt, argenti facti pondo viginti, et libros circa septingentos, sive bibliothecam suam omnem. [Verum Cornutus, sublatis libris, pecuniam sororibus, quam frater heredes fecerat, reliquit.] Et raro, et tarde scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui demti sunt ultimo libri: et quasi finitus esset, leviter retractavit Cornutus, et Caesio Basso petenti, ut ipse ederet, tradidit edendum. Scripserat etiam in pueritia Flaccus *Praetextam* [Vescio], et Ὀδοιπορικῶν librum unum, et paucos uxori Thraseae in Arriam matrem versus, quae se ante virum occiderat. Omnia autem ea, Cornutus auctor fuit matri ejus, ut aboleret. Editum librum continuo mirari homines, et diripere coeperunt. Decessit autem vitio stomachi, anno aetatis tricesimo. Sed mox, ut a schola et

Verum — reliquit] Ut spuriam uncis inclusit hanc periodum Oudend.

lev. retractavit Cornutus] Vulg. *lev. recitavit Cornuto*. v. Oudend. et Wolf.

Vescio] Suspectam vocem inclusi uncis cum Wolfio.

tricesimo] Imo *vicesimo octavo*. v. supra. Ita scripsit Wolfius. Plerumque in Suetonio, si is auctor vitae, Consules et vitae annos non convenire, saepius demonstravimus.

magistris diverterat, lecto libro Lucilii decimo, vehementer Satiras componere studuit: cujus libri principium imitatus est, sibi primo, mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium Poëtarum et Oratorum insectatione, ut etiam Neronem culpaverit. Cujus versus in Neronem quum ita se haberet,

Auriculas asini Mida rex habet,

in hunc modum a Cornuto ipso tantummodo est emendatus,

Auriculas asini quis non habet?

ne hoc Nero in se dictum arbitraretur.

C. SUETONII TRANQUILLI
OPERUM, QUAE PERIERUNT,
FRAGMENTA.

Suidae Catalogus operum Tranquilli.

ΤΡΑΓΚΥΛΛΟΣ ὁ Σουητόνιος, χρηματίσας γραμματικὸς, Ῥωμαῖος, ἔγραψε περὶ τῶν παρ' Ἑλλησι παιδιῶν βιβλίον α'. περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις θεωρικῶν καὶ ἀγώνων βιβλία β'. περὶ τοῦ κατὰ Ῥωμαίους ἐνιαυτοῦ βιβλίον α'. περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων α'. περὶ τῆς Κικέρωνος πολιτείας α'. ἀντιλέγει δὲ τῷ Διδύμῳ, περὶ ὀνομάτων κυρίων καὶ ἰδίων ἐσθημάτων καὶ ὑποδημάτων, καὶ τῶν ἄλλων, οἷς τις ἀμφιέννυται. περὶ δυσφημῶν λέξεων, ἧτοι βλασφημιῶν, καὶ πόθεν ἐκάστη. περὶ Ῥώμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἡθῶν βιβλία β'. Συγγενικὸν Καισάρων. περιέχει δὲ καὶ βίους καὶ διαδοχὰς αὐτῶν ἀπὸ Ἰουλίου ἕως Δομετιανοῦ, βιβλία γ'. στέμματα Ῥωμαίων ἀνδρῶν ἐπισήμων.

De Regibus Liber.

Ausonius Paulino, Epist. XIX.

His longe jucundissimum poema subdideras, quod de tribus Suetonii libris, quos ille *De Regibus* dedit, in epitomen coëgisti tanta elegantia, solus ut mihi videre assecutus, quod contra naturam est, brevitatis ut obscura non esset. In his versibus ego ista cognovi:

*Europamque Asiamque duo vel maxima terrae
Membra, quibus Libyam dubie Sallustius addit,
Europae adjunctam; possit cum tertia dici.
Regnatas multis, quos fama oblitterat, et quos
Barbara Romanae non tradunt nomina linguae.
Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque
Vononem,
Et Caranum, Pellaea dedit qui nomina regum,
Quique magos docuit mysteria vana Nechepsi,
Et qui regnavit sine nomine mox Sesoostri.*

De institutione officiorum Liber.

Priscianus Lib. VI, pag. 679 edit. Putsch.

Quod tamen comprobatur etiam Suetonius, diversos ponens usus in libro, qui est *De institutione officiorum*.

*Chronicon Paschale, Fastorum Sicularum antea nomine insignitum, ad Olympiadem XVII.
pag. 117 edit. Cangianae.*

Οὗτος Νουμμᾶς, ὁ καὶ Πομπήλιος, δεξιάμενος πρεσβευτὰς ἐκ τῆς χώρας τῶν λεγομένων Πελασγῶν, Φορούντων χλαμύδας ἐχούσας ταβλία ῥούσαια, καθάπερ οἱ ἀπὸ τῆς Ἰσαυρίας χώρας, καὶ τερφεῖς τοῦ σχήματος, ἐπενόησεν πρῶτος ἐν Ῥώμῃ χλαμύδας φορεῖσθαι, τὰς μὲν βασιλικὰς πορφυρᾶς, ἐχούσας ταβλία χρυσᾶ, τὰς δὲ τῶν Συγκλητικῶν καὶ τῶν ἐν ἀξίαις καὶ στρατείαις χλαμύδας σήμαντρον τῆς βασιλικῆς Φορεσίας ταβλία πορφυρᾶ, ἀξίαν δηλοῦντα Ῥωμαϊκῆς πολιτείας καὶ ὑποταγὴν· κελεύσας μηδένα συγχωρεῖσθαι εἰσελθεῖν εἰς τὸ αὐτοῦ Παλάτιον πρὸς αὐτὸν δίχα τοῦ σχήματος τῆς αὐτῆς χλαμύδος. καὶ οὐ συνεχώρουν τινὶ εἰσελθεῖν οἱ φυλάσσοντες τὸ Παλάτιον, εἰ μὴ ἐφόρει

χλαμίδα ἔχουσαν φιλοτιμίαν βασιλικῆς ἐσθῆτος, καθὼς ὁ σοφώτατος Σουετώνιος Στραγκύαλος (l. Τράγκυλλος) Ἑωμαίων ἱστοριογράφος συνεγράψατο.

Praetorum libri.

Priscianus Lib. VIII, pag. 744.

Suetonius autem passive protulit in quarto Praetorum: *Laetoria, quae vetat minorem annis XXV stipulari. ἐπερωτᾶσθαι.*

Idem Lib. VIII, pag. 743.

Suetonius in IV Praetorum: *Minor XXV ann. stipulari non potest, passive dixit.*

Idem Lib. XVIII, pag. 1164.

Suetonius in VIII Praetorum: *Fasti dies sunt, in quibus fatur, id est, dicitur, ut nefasti, in quibus non dicitur.*

De ludis et spectaculis liber, aut libri varii.

A. Gellius Lib. IX, cap. 7.

Sed de fidibus rarius dictum et mirabilius est: quam rem et alii docti viri, et Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicrae historiae primo satis comperitam esse, satisque super ea constare affirmat: *nervias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.*

Tertullianus de spectaculis cap. 6.

Qui, quotque in ordinem, et quibus idolis ludos instituerunt, positum est apud Suetonium Tranquillum, vel, a quibus Tranquillus accepit.

*Diomedes Grammat. Lib. III. *) pag. 489.*

Primis temporibus omnia, quae in scena versantur, in comoedia agebantur. Nam Pantomimus, et Pythaulus, et Choraules, in comoedia canebant. Sed quia non poterant omnia simul apud omnes artifices pariter excellere, si qui erant inter actores comoediarum pro facultate et arte potiores, principatum sibi artificii vindicabant. Sic factum est, ut, nolentibus cedere mimis in artificio suo ceteris, separatio fieret reliquorum. Nam dum potiores inferioribus, qui in omni ergasterio erant, servire dedignabantur, se ipsos a comoedia separaverunt: ac sic factum est, ut exemplo semel sumpto, unusquisque artis suae rem exsequi coeperit, neque in comoediam venire: cujus rei indicia produnt nobis antiquae comoediae, in quibus invenimus, ACTA TIBIIS PARIBUS, AUT IMPARIBUS, AUT SARRANIS. Quando enim chorus canebat, choricis tibiis, id est, choraulicis, artifex concinebat. In canticis autem, Pythaulicis responsabat. Sed quod PARIBUS TIBIIS, vel IMPARIBUS, invenimus scriptum, hoc significat: si quando monodio agebat, unam tibiam inflabat; si quando synodio; utramque.

Joannes Tzetzes Histor. Chiliade VI, v. 877.

*Τράγκυλλος Σουητῖνος τις ἐν παιδιᾷς Ἑλλήνων,
Πολλὰς μὲν ἄλλας παιδιὰς καὶ συμποσίων λέγει.
Ὡν συμποσίων μία μὲν ἢ ἐωλοκρασία.*

*) Non dubitandum, quin haec sint e libro Suetonii de ludis ac spectaculis: quem ab eo scriptum esse, testis Suidas: variaque inde depromunt A. Gellius, Tertullianus, Servius, Diomedes, Tzetzes. Absque eo esset, dicerem esse ex libro ejus de poetis: unde et fragmentum adducit Isidorus Orig. Lib. VIII, 7. Immo ex eodem supersunt vita Terentii et Horatii; ac, ut censeo, Lucani, etiam Persii et Juvenalis. Ita Ger. Jo. Vossius Lib. II. Instit. Poët. cap. 29., qui tamen debuerat agnoscere Casaubonum, quippe primum hujus indicem, cujus sunt quoque multa sequentia. Gron.

Ἐτέρα δὲ ὁ κότταβος, ὁμοῦ καὶ ἡ λατάγη.
 Οἱ νέοι γὰρ κωμάζοντες τόποις ἀφωρισμένοις,
 Περὶ ἐσπέραν τοὺς χοῶς καὶ τοὺς βίκους τιθέντες,
 Ἐκαστος ἀνδριζόμενος, ἔπινε τὸν οἰκέϊον.
 Ὅς δὲ οὐ πιεῖν ἴσχυσε τὸν ἑαυτοῦ χοεῖα,
 Περιχεῖτο ἔωθεν, τῶν συμποσιῶν γελόντων.
 Τὸ δ' ἐωλοκρασία μὲν. τὸν κότταβον δὲ μάθε.

Τῷ συμποσίῳ ἴστατο ζυγὸς καὶ λεκανίσκαι,
 Παρ' ἐκατέρῳ τοῦ ζυγοῦ κάτωθεν τῶν πλαστίγγων.
 Αἱ λεκανίσκαι μέσον δὲ εἶχον ἀνδριαντίσκους,
 Ἀνδριαντίσκους, οὓς μανᾶς ὠνόμαζον τότε
 Οἱ κωμασταί. πληροῦντος οὖν οἴνου τὸ τούτων στόμα,
 (Ὁ λάταξ καὶ λατάγη δέ, ἤγουν ὑγρὸν καὶ ῥύσις,)
 Τοῦτο ἀπεκοιτάβιζον εἰς μίαν τῶν πλαστίγγων,
 Τουτέστιν, ἐξετίνασσον, ἀπέπτυνον, ἐκένουν.
 Κότταβον καὶ τὸ ὄργανον ἅπαν ἐκάλουν τοῦτο.
 Ἄν οὖν πλάστιγξ τῇ φορᾷ κατέρρηψε τοῦ οἴνου,
 Καὶ τὸν μανᾶν εἰς κεφαλὴν ἤχησε κερουκῦια,
 Ὁ κωμαστῆς συγκωμασταῖς ἐδόκει τῶν γενναίων,
 Εἰ δ' οὐ, πολὺν ἐλάμβανεν, ὡς ἀσθενής, τὸν γέλων.

Servius in III. Georgicorum 24.

Apud majores theatri gradus tantum fuerunt. Nam scena de ligno tantum ad tempus fiebat, unde hodieque permansit consuetudo, ut componantur pegmata a ludorum theatralium editoribus. Scena autem, quae fiebat, aut versilis erat, aut ductilis. Versilis tunc erat, quum subito tota machinis quibusdam convertebatur, et aliam picturae faciem ostendebat. Ductilis tunc, quum tractis tabulatis hac atque illac species picturae nudabatur interior. Unde perite utrumque tetigit, dicens, *Versis discedat frontibus*, singula singulis complectens sermonibus. Quod Varro et Suetonius commemorant.

Idem in V. Aeneidos 602.

Ut ait Suetonius Tranquillus, *Lusus ipse, quem*

vulgo Pyrrhicham appellant, Troja vocatur: cujus originem expressit in libro de puerorum lusibus.

De vitiis corporalibus Liber.

Servius in Eclogam III, 8.

Hirci autem sunt oculorum anguli, secundum Suetonium Tranquillum, in vitiis corporalibus.

Isidorus Originum Lib. III.

Nam hirci sunt oculorum anguli, secundum Suetonium etc.

Servius in VII. Aen. 629.

Secundum Suetonium, in libro de vitiis corporalibus, *Arvina est durum pingue, quae est inter cutem et viscus.*

De re vestiaria Liber.

Servius in Lib. VII. Aen. 612.

Suetonius in libro de genere vestium dicit, tria esse genera trabearum. Unum Diis sacratum, quod est tantum de purpura. Aliud regum, quod est purpureum, habet tamen album aliquid. Tertium augurale, de purpura et cocco.

De rebus variis Liber.

Sosipater Charisius Lib. II. pag. 210.

Suetonius Tranquillus de rebus variis, Praepositiones (inquit) omnes omnino sunt Graecae duodeviginti, qui numerus inter omnes criticos Grammaticos perfecte convenit. Nostras vero esse has, *ab, ad, praeter, pro, prae, in, ex, sub, super, subter.*

Idem Lib. II. pag. 175.

Suetonius Tranquillus Praeverbium putat dici debere, quod ante, vel adverbium, quod post verbum appellatio etiam nomenque ponatur.

De vocibus ominosis.

Servius ad II. Aen. 683.

Suetonius tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur, *apicem*, *tutulum*, *galerum*: sed *apicem* pileum sutile, circa medium virga eminente; *tutulum*, pileum lanatum metae figura; *galerum*, pileum ex pelle hostiae caesae.

Auctor Etymologici magni.

Ἀρχολίπαρος, ὁ λιπαρῶν ἵνα ἀεχῆς τύχη, ὁ ἐκ τοῦ ἀεχέειν λιπαινόμενος. οὕτω Τράγκυλλος περὶ βλασφημιῶν.

De Grammaticis et Rhetoribus Libri.

D. Hieronymus in praefatione Catalogi Scriptorum ecclesiasticorum.

Hortaris, Dexter, ut Tranquillum sequens, Ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram: et quod ille in enumerandis literarum viris fecit illustribus, ego in nostris faciam.

Idem in Epistola ad Desiderium.

Scripti librum de illustribus viris ab Apostolis usque ad nostram aetatem, imitatus Tranquillum, Graecumque Apollonium.

Ex libris incertis.

Censorinus de natali die cap. 20.

Annum vertentem Romae Licinius quidem Ma-

cer, et postea Fenestella statim ab initio duodecim mensium fuisse scripserunt; sed magis Junio Gracchano, et Fulvio Varroni, et Suetonio aliisque credendum, qui decem mensium putaverunt fuisse, ut tunc Albanis erat, unde orti Romani.

A. Gellius Lib. XV. cap. 4.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus praepositum esse a M. Antonio provinciis Orientalibus, Parthosque in Syriam introrumpentes tribus ab eo proeliis fusos scribit, eumque primum omnium de Parthis triumphasse, et morte obita publico funere sepultum esse.

Servius in Eclogam III, 105.

Dicta *ulna ἀπὸ τῶν ἄλεων*, id est, a brachiis: unde et *λευκώλεος Ἡρη*. Licet Suetonius unum cubitum velit esse tantummodo.

Idem in III. Georgicorum 27.

Quod autem ait, *Victorisque arma Quirini*, non est contrarium: nam, ut etiam in primo Aeneidos 292. diximus, Suetonius Tranquillus hoc de Augusto commemorat, *quodam tempore tres partes populi consentiente Senatu obtulisse ei tria nomina, Quirini, Augusti, Caesaris. Ille, ne, unum eligendo, alias offenderet partes, primo Quirinus est dictus: inde Caesar: post in nomine permansit Augusti.*

Isidorus Orig. Lib. XVIII. cap. 2.

Tranquillus autem, triumphum Latine potius appellatum, quod is, qui triumphans Urbem ingrederetur, tripartito iudicio honoraretur.

Lib. eodem, cap. 6.

Tranquillus autem dicit: Dum cujusdam gladiatoris in ludum emissi gladius curvatus fuisset ex acie recta, procurrit unus ad eum corrigendum: tumque a pugnante responsum est, *sic pugnabo* (al. *sica pugnabo*): inde sicae nomen datum est.

Commentator vetus Horatii ad carmen de arte poëtica, v. 354.

Scriptor, librarius, bibliopola, uti veteres dicebant, quod et Tranquillus affirmat.

Suidas.

Ἀσάρια, ὀβολοί. Νούμμας ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμόλον Ῥωμαίων γεγονώς, ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα (νομίσματα) πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις, τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρεῖαν πληροῦντων, ἅπερ ἀνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νούμμια, ὡς φησι Τρέγκυλλος.

Servius ad IV. Georg. 127.

Corycos enim civitas est Ciliciae, in qua antrum illud famosum paene ab omnibus celebratum. Et per transitum tangit historiam memoratam a Suetonio. Pompejus enim, victis piratis Cilicibus, partim ibidem, partim in Graecia, partim in Calabria, agros donavit.

Idem in VI. Aeneid. 799!

Quod autem dicit, verum est. Nam et Suetonius ait in vita Caesaris, responsa esse data per totum orbem, nasci invictum Imperatorem.

Idem in Aeneid. XII, 185.

Homo *rebellis* dicitur: res ipsa *rebellio*, non *rebellatio*: sic Suetonius. *Vid. Calig. cap. 51.*

Isidorus Originum Lib. VIII. cap. 7.

Poëtae unde sint dicti, sic ait Tranquillus: Quum primum homines exuta feritate rationem vitae habere coepissent, seque ac Deos suos nosse, cultum modicum ac sermonem necessarium commenti sibi, utriusque magnificentiam ad religionem Deorum suorum excogitaverunt. Igitur ut templa illis domibus pulciora, et simulacra corporibus ampliora faciebant, ita eloquio quasi augustiore honorandos putaverunt, laudesque eorum et verbis illustrioribus et jucundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma quadam efficitur, quae *ποίησις* dicitur, poëma vocitatum est, ejusque fictores poëtae.

Diomedes Lib. I. pag. 362.

Inchoavi ab *inchoo*. Sic dicendum putat Julius Modestus, quia sit compositum a *chao*, initio rerum. At Verrius et Flaccus in postrema syllaba adspirandum probaverunt. *Cohum* enim apud veteres mundum significat. Inde tractum *incohare*. Tranquillus quoque his assentiens, libello suo plenissime *aedem incohatam* ita disseruit.

Commentator vetus in Horat. I. Sat. VII, 20.

Bithus et Bacchus, gladiatorum nomina celebrata apud Suetonium.

Charisius Lib. II. Inst. Gramm. p. 180.

Istoc vilius. Rex qui vocabat ad coenam, si sibi ea res exhibenda indiceretur, quam exhibere

non posset, respondit, ut Tranquillus refert, *isto vilis hominis erit coena.*

Eustathius in Odyss. Γαψ. Α. v. 106.

Ὅδε τὰ περὶ Ἑλληνικῆς παιδιᾶς γράψας, διαφορὰν καὶ αὐτὸς εἰδὼς κύβων καὶ πεσσῶν, καὶ παλαιστᾶτην εἰπὼν τὴν κυβιστικὴν παιδιάν, παράγει Σοφοκλέους μὲν ἐκ Παλαμῆδους, ὁμωνύμου τῷ ἤρωϊ δράματος τό, Ἐκεῖνος ἐφεῦρε πεσσούς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄγιος. καὶ Εὐφορίωνος τό, Πεσσὰ Ναυπλιάδαο. λέγει δὲ καὶ etc.

Hoc excerptum ex libro MS. de natura rerum retulit Oxonio Jac. Gronovius.

De omnibus maris ac fluminum in pratis in *Annalibus* Tranquillus sic ait. Extremum mare Oceanus: internum medius, quod ex Oceano fluit. Supernum et infernum, quibus Italia alluitur. Ex his superum et Adriaticum dicitur et Tuscum infernum. Fretum angustum quasi fervens mare, et Siculum et Gaditanum (MS. *Gaditianum*). Aestuaria sunt omnia, per quae mare vicissim tum accedit (MS. *occidit*), tum recedit. Altum proprie mare profundum. Vada (MS. *vaga*), quibus in mari potest stari, quae Virgilius brevia appellat, quae eadem Graeci brachia. Sinus majores recessus maris dicuntur, ut Caspius, Arabicus, Indicus: majores autem anguli, ut Paestanus, Matre-stae, Amyclanus et similes nomina maris dixerunt. Flustra motus maris sine tempestate fluctuantis. Naevius in bello Poenico (MS. *Pontico*) in inscriptione quod ait, *honerariae honustae stabant in flustris*, ut si diceret in salo (MS. *Sola*). Moles, quae eminent et procurrunt mari, de quibus Pacuvius (MS. *Fauculius*) ait, *omnes latebras sublaetu*

mole abstrusas sinus. Caecus fluctus tamen, nec dum tamen canus, de quo Atta (MS. *aota*) in togata sic ait: *Populo fluctos caecos faciunt per discordiam*; et Augustus ait: *nos venimus Neapolim, fluctu quidem caeco.* Litus, quicquid aqua alluitur. Flumen omnis humor, qui vel modice fluit. Torrens fluvius, qui a pluvia crescit, siccitate torrescit, id est, arescit, de quo Pacuvius ait, *Flammeo vapore torrens torret.* Ostia exitus fluminum in mare. Tolle aquarum projectus, quales sunt in Aniene (MS. *assiense*) flumine quam se maxima praecipitio.

22454

Suetonius Tranquillus, Caius
Opera; ed. by Baumgarten-Crusius.
vol.2.

LL
S9449B

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

